

Vilija MOGENYTĖ

DAKTARO DISERTACIJA

VIEŠOJO INTERESO GYNIMAS
JURIDINIŲ ASMENŲ BANKROTO BYLOSE

SOCIALINIAI MOKSLAI,
TEISĖ (S 001)
VILNIUS, 2023



Mykolas Romeris
universitetas

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Vilija Mogenytė

VIEŠOJO INTERESO GYNIMAS JURIDINIŲ
ASMENŲ BANKROTO BYLOSE

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (S 001)

Vilnius, 2023

Daktaro disertacija rengta 2018 – 2023 metais, ginama Mykolo Romerio universitete pagal Mykolo Romerio universitetui ir Vytauto Didžiojo universitetui Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2019 m. vasario 22 d. įsakymu Nr. V-160 suteiktą doktorantūros teisę.

Mokslinė vadovė:

prof. dr. Salvija Mulevičienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S001).

TURINYS

VARTOJAMOS SĄVOKOS IR SANTRUMPOS	5
ĮVADAS	8
1. VIEŠOJO INTERESO PRIPAŽINIMO BANKROTO TEISĖJE TEORINĖS IR PRAKTINĖS PRIELAIDOS	27
1.1. Bankroto teisės paskirties ir aprėpties teorinės percepcijos	27
1.1.1. Ekonominė bankroto teisės teorinė prieiga	28
1.1.2. Komunitarinė bankroto teisės teorinė prieiga	33
1.1.3. Konkuruojančių bankroto teisės koncepcijų skirties akcentai	41
1.2. Bankroto teisės hibridiškumas	48
1.3. Bankroto instituto vieta moderniojoje nemokumo valdymo paradigmoje	58
2. VIEŠOJO INTERESO TURINYS JURIDINIŲ ASMENŲ BANKROTO BYLOSE	72
2.1. Viešojo intereso samprata	73
2.1.1. Viešojo intereso suvokimo teorinės kryptys	75
2.1.2. Aktualūs viešojo intereso instituto bruožai	90
2.1.3. Viešojo intereso turinio apibrėžties konkrečioje srityje tikslingumas	98
2.2. Viešojo intereso raiška juridinių asmenų bankroto bylose	103
2.2.1. Interesas išsaugoti verslą	106
2.2.2. Interesas užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą	109
2.2.3. Interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą	120
2.2.4. Interesas apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių	130
2.2.5. Skirtingų interesų pusiausvyros bankroto bylose svarba	134
3. BANKROTO PROCESO SUBJEKTŲ VAIDMENYS GINANT VIEŠĄJĮ INTERESĄ BANKROTO BYLOSE	139
3.1. Teismas	140
3.2. Nemokumo administratorius	148
3.3. Nemokumo priežiūros institucija	174
3.4. Nemokumo administratorių savivalda	179
3.5. Kreditoriai	181
3.6. Viešieji kreditoriai	185
3.7. Bankroto ombudsmenas	189
4. PRAKTINĖ VIEŠOJO INTERESO GYNIMO PROBLEMATIKA LIETUVOS TEISINĖJE BANKROTO VALDYMO SISTEMOJE	197
4.1. Teisinio reglamentavimo ir nukreipimo, susijusio su komercinio sąžiningumo užtikrinimu bankroto bylose nepakankamumo problema	197
4.2. Adekvataus sisteminio nemokumo administratorių motyvavimo užtikrinimo problema	213

4.3. Valstybės indėlio užtikrinant aplinkos apsaugą bankroto bylose nepakankamumo problema	233
4.4. Visapusiškos nemokumo administratorių profesinės veiklos kokybės kontrolės užtikrinimo problema	242
IŠVADOS	254
PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS	258
LITERATŪROS SĄRAŠAS	267
PRIEDAI	298
SANTRAUKA	325
SUMMARY	361

VARTOJAMOS SĄVOKOS IR SANTRUMPOS

a. – amžius;

AAD – Aplinkos apsaugos departamentas prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos;

Ad hoc (lot.) – liet. esant konkrečiai situacijai; tik šiuo atveju; tik šį kartą;

angl. – angliškai;

Antstolių įstatymas – Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas (*Valstybės žinios*, Nr. IX-876, 2002);

Aplinkos ministerija – Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija;

A priori (lot.) – liet. iš anksto; nepatikrinus faktų; neatsižvelgiant į patirtį (spręsti, daryti išvadą);

aut. past. – autorės pastaba;

AVNT – Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (dar kaip sinonimai vartojama – Tarnyba, Nemokumo valdymo tarnyba, Nemokumo priežiūros institucija, Nemokumo priežiūros tarnyba);

CK – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (*Valstybės žinios*, Nr. 74–2262, 2000);

CPK – Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (*Valstybės žinios*, Nr. 36–1340, 2002);

d. – dalis arba diena (žr. kontekstą);

De facto (lot.) – liet. faktiškai, iš tikrųjų;

Ekonomikos ir inovacijų ministerija – Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija;

Ex ante (lot.) – liet. iš anksto;

Ex post (lot.) – liet. po veiksmo, po fakto;

Ex officio (lot.) – liet. pagal pareigas;

Finansų ministerija – Lietuvos Respublikos finansų ministerija;

Garbės teismas – Nemokumo administratorių garbės teismas (Nemokumo administratorių profesinę savivaldą įgyvendinančios institucijos – Nemokumo administratorių rūmų valdymo organas);

GF – Garantinis fondas (valstybės išteklių fondas, skirtas užtikrinti garantijas darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam, administruojamas Valstybės socialinio draudimo fondo valdybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos);

Inter alia (lot.) – liet. be kita ko;

ĮBĮ – Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (*Valstybės žinios*, Nr. IX-216, 2001) (dar vartojama – Įmonių bankroto įstatymas);

Įmonių restruktūrizavimo įstatymas – Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas (*Valstybės žinios*, Nr. IX-218, 2001);

JANĮ – Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas (*TAR*, Nr. XIII-2221, 2019) (dar vartojama – Juridinių asmenų nemokumo įstatymas);

kt. – kiti, kita;

Konstitucija – Lietuvos Respublikos Konstitucija (*Valstybės žinios*. Nr. 33–1014, 1992);

Konstitucinis Teismas – Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas;

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (dar vartojama – Kasacinis teismas);

LapT – Lietuvos apeliacinis teismas;

liet. – lietuviškai;

lot. – lotyniškai;

m. – metai;

mėn. – mėnuo;

mln. – milijonas (-ai);

MMA – minimalioji mėnesinė alga;

Nemokumas – sąvoka disertaciniame darbe daugiausiai naudojama plačiąja prasme apibūdinant padėtį, kai juridinis asmuo patiria finansinius sunkumus, dėl kurių negali įvykdyti savo finansinių įsipareigojimų. Taip pat nemokumo sąvoka vartojama bendrai aptariant nemokumo teisės sritį, kuri Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo prasme bei sekant Europos nemokumo valdymo tendencijas traktuojama, kaip apimanti tiek bankroto, tiek restruktūrizavimo teisinius santykius;

Nemokumo administratorius – asmuo, teikiantis nemokumo administravimo paslaugas. Šiame darbe terminas daugiausiai naudojamas apibūdinant asmenį, administruojantį teismo tvarka vykdomus juridinių asmenų bankroto procesus (dar kaip sinonimai vartojama – bankroto administratorius, administratorius);

NAR – Nemokumo administratorių rūmai (viešasis juridinis asmuo, kurio teisinė forma yra asociacija, Lietuvoje įgyvendinantis nemokumo administratorių profesinę savivaldą);

Nr. – numeris;

p. – punktas arba papunktis (žr. kontekstą);

pan. – panašiai;

Prima facie (lot.) – liet. iš pirmo žvilgsnio;

proc. – procentai;

Prezidiumas – Nemokumo administratorių rūmų prezidiumas (Nemokumo administratorių profesinę savivaldą įgyvendinančios institucijos – Nemokumo administratorių rūmų valdymo organas);

pvz. – pavyzdžiui;

red. – redaktorius (-iai);

Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva – Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 20 d. Direktyva 2019/1023 dėl prevencinio restruktūrizavimo sistemų, skolų panaikinimo ir draudimo verstis veikla ir priemonių restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūrų veiksmingumui didinti, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2017/1132 (dar kaip sinonimas vartojama – Direktyva);

Skolininkas – šis terminas disertaciniame darbe vartojamas plačiąja konceptualia prasme, kai kalbama apie subjektą, turintį neįvykdytų finansinių įsipareigojimų. Taip pat skolininko sąvoka skirtinguose kontekstuose vartojama kalbant apie fizinį asmenį (asmenis), kuris yra asmeniškai atsakingas už juridinio asmens, turinčio

neįvykdytų finansinių prievolių, veiklą, t. y. įmonės valdymo organų nariai, vadovas ar kitas asmuo, užimantis atitinkamas pareigas (žr. kontekstą);

str. – straipsnis;

STT – Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba;

sud. – sudarė;

Teisingumo ministerija – Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija;

t. t. – taip toliau;

t. y. – tai yra;

tūkst. – tūkstantis (-čiai);

UAB – uždaroji akcinė bendrovė;

UNCITRAL nemokumo teisėkūros gairės – Jungtinių Tautų Tarptautinės prekybos teisės komisijos (angl. *The United Nations Commission on International Trade Law*) parengtos 2005 m. Jungtinių Tautų nemokumo teisės teisėkūros gairės (angl. *United Nations Legislative Guide on Insolvency Law*);

Ultima ratio (lot.) – kraštutinė priemonė;

Valstybės kontrolė – Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė (Lietuvos Respublikos Seimui atskaitinga aukščiausioji valstybinio audito institucija, valstybės vardu atliekanti veiklos ir finansinį auditą, prižiūrinti, ar teisėtai ir efektyviai valdomas ir naudojamas valstybės turtas);

VNS – visuotinis narių susirinkimas (vartojama aptariant Nemokumo administratorių rūmų visuotinių narių susirinkimą);

VMI – Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos;

vs. – lot. *versus* santrumpa, liet. prieš, palyginti su;

VSDFFV – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos;

Vyriausybė – Lietuvos Respublikos Vyriausybė (Lietuvos Respublikos ministrų kabinetas, atliekantis vykdomosios valdžios funkcijas);

žr. – žiūrėti.

ĮVADAS

Tyrimo problematika ir aktualumas

Verslo nemokumas – gana dažnas, įprastas reiškinys ir iš esmės neišvengiama ekonomikos ciklo dalis. Bankroto bylos yra keliamos nemokiems juridiniams asmenims, kurių gyvybingumą atkurti nėra pagrįsta tikėtis. Verslo nemokumo sąlygojamas bankrotas neišvengiamai lemia praktines įtampas: žlugus įmonei savininkai netenka verslo, investuotojai praranda investicijas, kreditoriai negali atgauti įsiskolinimų, darbuotojai praranda darbą ir pajamų šaltinį, tiekėjai, su kuriais neatsiskaitoma, taip pat gali tapti nemokūs ir kt. Bankroto teisiniame konstrukte yra užkoduotas neigiamas kontekstas – konfliktas, nulemtas finansinio deficito situacijos. Dėl šių objektyvių įtampų ypatingą reikšmę įgyja bankroto institutas, kaip įvairius subjektus tiesiogiai ir netiesiogiai paveikiančio verslo nemokumo pasekmių teisinio suvaldymo įrankis. Tinkamam verslo žlugimo atvejų suvaldymui būtina, jog bankroto valdymo teisinis režimas pasižymėtų prognozuojamumu, teisingumu ir efektyvumu.¹

Nors verslo nemokumas visų pirma reiškiasi ekonominiais aspektais, pripažįstama, kad įmonių nemokumas lemia ne tik ekonominius, bet ir reikšmingus socialinius padarinius.² Todėl šiuolaikiniuose teisiniuose režimuose bankroto sąsaja su viešuoju interesu yra iš esmės priimama ir retai kvestionuojama. Lietuvos jurisprudencijoje ir teisės doktrinoje viešojo intereso egzistavimas bankroto bylose yra vienareikšmiškai pripažįstamas. Sekant nuoseklia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuota ilgamete praktika šiuo klausimu³, teismai dažnoje tokio tipo nutartyje pakartotinai konstatuoja, kad bankroto bylose viešasis interesas egzistuoja, vyrauja, dominuoja.⁴ Iš esmės Lietuvos teisinėje sistemoje yra nusistovėjęs, pripažįstamas ir aktyviai artikuliuojamas požiūris, kad „<...> bankroto bylose išryškėja viešasis interesas ir būtinybė jį ginti procese“⁵

Apyskritai, Lietuvoje viešasis interesas yra pripažįstamas aukščiausio lygio konstitucine vertybe – „jo įtvirtinimas ir užtikrinimas, gynimas ir apsauga yra konstituciškai motyvuoti“.⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad „viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena iš svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų“.⁷ Taigi

1 Angl. *predictability, fairness, efficiency* (Jodie Adams Kirshner, *International Bankruptcy: The Challenge of Insolvency in a Global Economy* (Chicago: University of Chicago Press, 2018), 7).

2 Karen Gross, *Failure and Forgiveness: Rebalancing the Bankruptcy System* (New Haven: Yale University Press, 1997), 23.

3 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“.

4 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2003 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-154-2003; Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-871-585/2020.

5 Rimvydas Norkus, „Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai“, *Jurisprudencija* 57, 49 (2004): 84.

6 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas byloje Nr. 35/03-11/06.

7 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas byloje Nr. 13/96.

Lietuvos teisinės minties koncepcijoje stebimos aiškios sisteminio požiūrio konstantos: pirma, pripažįstama, kad bankroto bylose egzistuoja viešasis interesas; antra, viešasis interesas yra traktuojamas kaip ypatingos svarbos teisinė vertybė, kuri privalo būti ginama. Šiame kontekste išryškėja viešojo intereso turinio bankroto bylose problema. Suvokiant ir priimant minėtas teisinio požiūrio konstantas kyla pagrįsti klausimai: ką apskritai reiškia viešasis interesas juridinių asmenų bankroto kontekste? Koks yra viešojo intereso bankroto bylose turinys? Kokios yra tipinės praktinės bankroto bylų situacijos, kuriose galėtų kilti poreikis viešąjį interesą ginti? Kam yra ir turėtų būti priskirtas viešojo intereso gynimo bankroto bylose vaidmuo? Kas pagrįstai galėtų būti laikoma tinkamu viešojo intereso atliepimu bankroto bylose? Kitaip tariant, deklaruojami strateginio teisinio požiūrio postulatai suteikia žinių apie patį veiksmą, nedviprasmiškai įtvirtindami priesaką ginti viešąjį interesą bankroto bylose, tačiau neišskina šio veiksmo turinio ir prasmų.

Analizuojant Lietuvos teismų praktiką bankroto bylose, stebimos ribotos pastangos interpretuoti viešojo intereso turinį bankroto kontekste, kas leidžia identifikuoti tam tikrus specifinius viešojo intereso raiškos aspektus. Visgi Lietuvos jurisprudencija nepateikia konsoliduoto išsamaus šio klausimo aiškinimo. Viešojo intereso turinys bankroto procese taip pat nėra aptariamas Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatyme, susijusiuose poįstatyminiuose aktuose ar kituose oficialiuose dokumentuose. Nėra nei vieno lietuvių autorių akademinio darbo išsamiai tiriančio viešąjį interesą būtent bankroto instituto apimtyje.

Tokį šios problematikos analitikos Lietuvoje vakuumą galima aiškinti paties viešojo intereso instituto kompleksišku ir daugiaaspektišku, sąlygojančiu jo objektyvų neapčiuopiamumą. Reikia pripažinti, kad bandymai suvokti viešojo intereso konstrukta, nepaisant neišvengiamų išplėstinių intelektinių pastangų, negali pasiūlyti normatyvinių baigtinių atsakymų, todėl neretai šių bandymų apskritai atsisakoma. Visgi sutiktina, kad pastangos identifikuoti viešąjį interesą nemokumo bylose gali būti nustelbiamos sudėtingumo tai atlikti, tačiau kylantis neaiškumas nepaverčia viešojo intereso mažiau reikšmingu.⁸

Lietuvos teisinėje realybėje viešojo intereso bankroto bylose klausimai paliekami atviri – apsiribojama priesaku, kad viešasis interesas bankroto bylose egzistuoja ir privalo būti ginamas. Kyla rizika, kad šis priesakas ginti viešąjį interesą bankroto bylose yra pajėgus tarnauti tik kaip teorinė filosofinė nuoroda, negeneruojanti per bankroto teisinį režimą visuomenei realios praktinės vertės. Viešojo intereso tikslinio apibrėžtumo stoka sudaro prielaidas viešajam interesui virsti „tuščiu indu“, kuris pildomas iš esmės bet kokiomis vertybėmis, kurios gali būti ir priešingos tikriesiems kolektyviniams visuomenės interesams.⁹ Todėl atsiriboti nuo pastangų dekonstruoti viešojo intereso turinį bankroto kontekste – tai atsiriboti nuo galimybės daugiau ar mažiau pagrįstai vertinti, ar viešasis interesas yra atliepiamas bankroto bylose. Tuo pačiu nesiekiant

8 Jay Lawrence Westbrook, „Commercial Law and the Public Interest“, *Penn State Journal of Law and International Affairs* 4, 1 (2015): 448.

9 Mike Feintuck, „*The Public Interest*“ in *Regulation* (Oxford: Oxford University Press, 2004), 35.

suvokti viešojo intereso praktinės raiškos bankroto bylose, neįmanomu tampa bet koks apčiuopiamas viešojo intereso gynimo praktinių problemų Lietuvos bankroto teisinėje sistemoje svarstymas, kartu su jų galimų sprendinių paieška.

Remiantis 2015 – 2020 m. statistiniais duomenimis, Lietuvoje vidutiniškai per metus bankroto bylose lieka nepatenkinta apie 716 mln. eurų kreditorių finansinių reikalavimų (iš apie 826 mln. eurų bankroto bylose patvirtintų finansinių reikalavimų). Iš jų valstybei atstovaujančių kreditorių reikalavimų bankroto bylose lieka nepadengta apie 94 mln. eurų (iš apie 99 mln. eurų patvirtintų viešųjų kreditorių finansinių reikalavimų). Penkmečio statistiniai duomenys atskleidžia tendencijas: pagrįsta teigti, kad kreditorių finansinių reikalavimų tenkinimo lygis bankroto bylose Lietuvoje yra žemas – vidutiniškai apie 13,3 proc.¹⁰ Pasaulio Banko sudarytame verslo aplinkos vertinimo reitinge paskutiniais teikiamais 2020 m. duomenimis, nemokumo valdymo srityje Lietuvai skirta palyginus žema 89 vieta iš 190 pasaulio valstybių.¹¹ Tai yra prasčiausias Lietuvos vertinimas iš visų tirtų verslo vystymo sąlygas nusakančių kategorijų. Tenka konstatuoti, kad bendrai Lietuvos bankroto valdymo teisinis-organizacinis režimas negali būti laikomas efektyviu ir sėkmingu.

Analizuojant Lietuvos bankroto teisinės sistemos vystymosi raidą matyti, kad šalies bankroto srities reglamentavimas visuomet buvo nuolatinių pokyčių būsenoje. Iki dabartinio Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo¹² galiojęs Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas¹³ buvo keičiamas net 36 kartus. Pastaraisiais metais Lietuvoje buvo įgyvendinta fundamentalaus pobūdžio nemokumo valdymo reforma, 2020 m. įsigaliojus naujam JANĮ. Naujojo teisinio reguliavimo taikymo poreikis bankroto srityje buvo grindžiamas iš esmės dviem uždaviniais – sutrumpinti bankroto procesų trukmę ir padidinti finansinę grąžą kreditoriams.¹⁴ Šie uždaviniai neabejotinai praktiškai reikšmingi, visgi svarstyтина, ar šie siekiai yra pakankami – ar galime jais apsiriboti nustatydami nacionalinės bankroto valdymo politikos kryptį? Lietuvoje vykdytų bankroto teisinio reguliavimo tęstinių pokyčių kontekstas suponuoja, kad Lietuva jau ilgą laiką yra efektyvus ir teisingo – tinkamo bankroto valdymo teisinio modelio paieškose. Stebint Lietuvos nemokumo teisės nepastovumą, kyla poreikis atsigręžti į strateginius giluminius šios srities siekius, atsakant į klausimus, kokie yra esminiai nacionalinės bankroto valdymo politikos tikslai? Koks bankroto institutas atitiktų visuomenės poreikius ir vertybes? Kitaip tariant, įžvelgtinas konsoliduotos

10 Žr. Priedą Nr. 1. – statistinių duomenų lentelę „Kreditorių finansinių reikalavimų tenkinimas bankroto bylose Lietuvoje (laikotarpiu nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2020 m. gruodžio 31 d. išregistruotose įmonėse)“.

11 The World Bank, „Economy Profile Lithuania – Doing Business 2020“, žiūrėta 2022 m. birželio 15 d., <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/l/lithuania/LTU.pdf> (nuo 2021 m. Pasaulio banko „Doing Business“ reitingas nebesudaromas).

12 „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas“, TAR, Nr. XIII-2221 (2019), (toliau – JANĮ).

13 „Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas“, *Valstybės žinios*, Nr. IX-216 (2001), (toliau – ĮBĮ).

14 „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“, TAR, Nr. XIII-2780 (2018).

bankroto valdymo strategijos formulavimo, bankroto teisinės architektūros vertybinės krypties nustatymo poreikis.

Nekyla abejonių, kad „bankroto procesas yra nepaprastai sudėtingas ekonominis, socialinis ir teisinis reiškiny, pasižymintis kompleksiskumu <...>“¹⁵. Todėl viešojo intereso bankroto kontekste diskursas juolab negali išvengti normatyvumui nepasiduodančių vertybinių ar net idealistinių svarstymų. Mokslinis bandymas išgryninti viešojo intereso turinį bankroto bylose prilygintinas pastangoms į bankroto institutą pažvelgti per J. Rawls „nežinojimo šydą“¹⁶ primenančią hipotetinę perspektyvą, t. y. atsiribojant nuo atskirų proceso dalyvių interesų ir ieškant atsakymo, kokį bankroto institutą mes kaip visuomenė pageidaujame turėti. Analizuojant viešąjį interesą bankroto bylose siekiama nubrėžti gaires, kas bankroto valdymo srityje visuomenei yra objektyviai reikšminga arba turėtų būti svarbu remiantis teisingo, sąmoningo, nešališko, informuoto, geranoriško visuomenės nario etalonu bei kas atlieptų pamatines visuomenės vertybes.

Tokiu būdu viešojo intereso turinio bankroto bylose nagrinėjimas suteikia galią priartėti prie esminių bankroto teisės siekių, bankroto instituto paskirties išgryninimo. Sutiktina, kad bankroto tikslų ir paskirties neaiškumas lemia, kad įstatymų leidybos procesas šioje srityje tampa ypatingai pažeidžiamas dėl skirtingų subjektų įtakos, kurių interesai gali nesutapti su viešuoju interesu.¹⁷ Siekiant bankroto valdymo politiką formuoti dermėje su visuomenės poreikiais, eliminuoti stiprių interesų grupių įtaką pasirenkamai strateginei kryptiai, tikslinga siekti išgryninti viešojo intereso prasmę šioje srityje. Dėl aptartų priežasčių manytina, kad viešojo intereso bankroto bylose mokslinis tyrimas yra aktualus ne tik bankroto teisės filosofijos bei doktrinos požiūriu, tačiau gali generuoti ir apčiuopiamą praktinę vertę.

Mokslinio tyrimo naujumas, problemos ištyrimo lygis

Mokslinio tyrimo naujumą visų pirma pagrindžia tai, kad Lietuvos teisės doktrinoje nesama mokslo darbų: monografijų, leidinių ar akademinių publikacijų, – skirtų būtent viešojo intereso bankroto bylose problematikai nagrinėti. Nėra duomenų apie Lietuvoje bent tam tikra apimtimi vystytą šio klausimo polemiką: nesama straipsnių, informacijos apie vykusias diskusijas ar organizuotas konferencijas šia tema. Išryškėja akademinis-praktinis paradoksas: nors nekvestionuojama viešojo intereso svarba bankroto bylose, bet kartu tarsi atsiribojama nuo šios reikšmingos tematikos akademinės plėtotės. Šiuo požiūriu disertacinis darbas yra naujas ir originalus, juo siekiama atliepti minėtą paradoksą ir inicijuoti platesnę diskusiją apie bankroto teisės paskirtį, jos vertybinę kryptį, nacionalinės bankroto valdymo politikos tikslingumą. Tikimasi, kad disertacinis darbas taps stimulu Lietuvos nemokumo politikos strategams ir formuotojams, įstatymų leidėjams, bankroto teisės akademikams ir praktikams imtis vystyti

15 Vilija Mikuckienė, „Bankroto proceso samprata“, *Jurisprudencija* 109, 7 (2008): 30.

16 Žr. išnašą Nr. 120.

17 Richard V. Butler, Scott M. Gilpatric, „A Re-Examination of the Purposes and Goals of Bankruptcy“, *American Bankruptcy Institute Law Review* 2, 2 (1994): 291.

viešojo intereso bankroto bylose mokslinį ir praktinį diskursą, sprendžiant, koks bankroto institutas atlieptų mūsų visuomenės kolektyvinius interesus.

Analizuojant užsienio šalių teisės doktriną, pastebėtina, kad egzistuoja nemažai mokslo publikacijų, tiriančių specifinius viešojo intereso raiškos aspektus bankroto bylose nacionaliniuose kontekstuose (pavyzdžiui, analizuojami aplinkosaugos, komercinio sąžiningumo užtikrinimo klausimai bankroto bylose skirtingose jurisdikcijose). Visgi panašių mokslinių bandymų pasiūlyti bendrąsias viešojo intereso turinio bankroto bylose gaires konkrečios valstybės ir jos visuomenės kontekste nesama. Tad disertaciniame tyrime taikoma plataus sisteminio požiūrio akademinė perspektyva analizuojant viešąjį interesą bankroto bylose laikytina nauja ne tik vertinant Lietuvos, bet ir užsienio teisės doktriną.

Disertaciniame darbe, remiantis užsienio ir Lietuvos autorių moksliniais darbais, analizuojama viešojo intereso instituto samprata. Nors viešojo intereso konstruktas ne tik užsienyje, bet ir Lietuvoje yra sulaukęs nemažai akademinio dėmesio, jo gylis ir kompleksiskumas suponuoja šios tematikos atvirumą tolesnėms mokslinėms pastangoms viešąjį interesą suprasti. Vykdytas tyrimas gali būti naudingas tuo aspektu, kad juo pateikiami argumentuoti svarstymai dėl viešojo intereso diskurse fundamentiniu laikytino mokslinio klausimo – ar yra tikslinga siekti jį apibrėžti, ar apskritai gali ir turi būti sprendžiama viešojo intereso plačiai pripažįstamo normatyvinio neapibrėžtumo problema? Tyrimas pasiūlo tam tikrą mokslinio požiūrio į viešąjį interesą dichotomiją: argumentuojama, kad analizuojant viešąjį interesą plačiaja prasme kategorijos neapibrėžtumas yra priimtinas – nėra reikalinga siekti nustatyti vieną, tikslų, baigtinį viešojo intereso apibrėžimą, – tai galėtų riboti šios daugiareikšmės vertybinės kategorijos veikimo ribas, o tuo pačiu ir atstovavimo viešajam interesui pastangas. Tačiau viešojo intereso apibrėžties poreikis sprendžiant dėl jo konkrečioje visuomenės veikimo srityje, tokioje kaip šiame tyrime dominantis teisinis bankroto valdymo laukas, spręstina, iš esmės skiriasi. Taigi pasiūloma duali prieiga viešojo intereso konstrukto nagrinėjimui ir suvokimui. Šiuo aspektu disertaciniame darbe pateikiamos įžvalgos gali būti įdomios ir vertingos ne tik bankroto teisės mokslininkams, bet ir viešojo intereso instituto tyrėjams.

Atlikto tyrimo pagrindu yra įvardinamos keturios talpios viešojo intereso turinio bankroto bylose teminės interesų kategorijos – viešojo intereso turinio bankroto bylose gairės. Toks mokslinis bandymas yra pirmas Lietuvoje. Analizuojant užsienio akademinę literatūrą randama svarių mokslo darbų, akcentuojančių viešojo intereso reikšmę bankroto teisėje, tiriančių skirtingus viešojo intereso raiškos aspektus bankroto bylose. Itin vertingi šiam tyrimui yra vadinamosios komunitarinės¹⁸ bankroto teisės teorinės krypties atstovų akademiniai darbai. Visgi analogiškų mokslinių pastangų pažvelgti į bankroto teisę panoraminiu būdu ir konkretinti viešojo intereso turinį bankroto bylose sudarančius visuomenės interesus praktiškai nėra. Kaip tam tikrą išimtį galima išskirti A. Keay 2000 m. akademinę publikaciją, kuri galėtų būti laikoma

18 Žr. išnašą Nr. 22 ir su ja siejama tekstą; Taip pat žr. poskyrį Nr. 1.1.2 „Komunitarinė bankroto teisės teorinė prieiga“.

tokiu specifiniu moksliniu tyrimu.¹⁹ Jame autorius taip pat identifikuoja ir analizuoja viešojo intereso temines kategorijas nemokumo teisėje. Reikia pasakyti, kad A. Keay mokslinis straipsnis yra sąlyginai seniai publikuotas, dėl savo pobūdžio gana ribotos apimties ir koncentruojasi ne į bankroto, o į nemokumo sritį²⁰ apskritai. Nepaisant to, kaip savo esme panašaus ir, autorės vertinimu, tikslingo mokslinio bandymo pavyzdys yra reikšmingas šiam tyrimui.

Aptarti disertacinio darbo naujumo ir originalumo aspektai leidžia viltis, kad atliktas tyrimas gali būti vertingas teoriniu požiūriu visų pirma nacionaliniu lygiu – iki šiol netirtos problematikos mokslinė analizė papildyti Lietuvos bankroto teisės doktriną. Taip pat platesniame kontekste – pasiūlant teorinį pagrindą, gaires struktūruotam ir tikslingam viešojo intereso gynimo bankroto bylose klausimų bei problemų moksliniam svarstymui iš esmės bet kurios demokratinės teisinės valstybės bankroto teisinio režimo apimtyje.

Mokslinio tyrimo praktinė reikšmė

Vykdyto mokslinio tyrimo pagrindu išskirtos viešojo intereso turinio bankroto bylose kategorijos įgalina formuluoti viešojo intereso gynimo bankroto bylose uždavinius. Tokiu būdu, disertaciniame darbe pateikiant viešojo intereso gynimo turinį bankroto bylose nusakančius uždavinius tarsi pasiūlomas bendrinis veiksmų planas, kuriant viešojo intereso atliepimo bankroto valdymo srityje nacionalinę strategiją. Viliamasi, kad atskleistos viešojo intereso turinio bankroto bylose kategorijos galėtų pasitarnauti kaip tam tikras atskaitos taškas, vertybinė linija nemokumo politikos architektams ir praktikams, veikiančiams bankroto srityje. Į šias kategorijas siūloma atsižvelgti inicijuojant bankroto teisinio reguliavimo pokyčius: priimant nacionalinius bankroto teisės pakeitimus tikslinga kaskart atidžiai vertinti, prognozuoti, kaip tai paveiks kiekvieną iš įvardintų plačių interesų sričių ir siekti pusiausvyros tarp identifiкуotų interesų. Tikimasi, kad disertaciniame darbe artikuliuotos viešojo intereso turinio bankroto bylose kategorijos galėtų sudaryti prielaidas labiau pagrįstam viešojo intereso atliepimo bankroto bylose vertinimui, leistų išžvelgti viešojo intereso gynimo bankroto bylose Lietuvoje praktinius kliuvinius. Visgi atkreiptinas dėmesys, kad atsižvelgiant į viešojo intereso instituto kompleksiskumą, pasiūlytos kategorijos negalėtų būti laikomos baigtinėmis ir iš esmės būtų atviros tęstiniam pildymui ar adaptavimui. Taip pat įvertinant viešojo intereso instituto dinamiškumo elementą, yra įmanoma šių vertybinių interesų kaita tam tikra apimtimi ilgioju laikotarpiu. Todėl šiuo tyrimu identifiкуotos viešojo intereso turinio bankroto bylose gairės galėtų būti tam tikras postūmis link šiuo metu Lietuvoje neegzistuojančio akademinio, politinio, teisinio, socialinio dialogo, ieškant atsakymų, ką reiškia atliepti viešąjį interesą bankroto bylose ir ką turime dėl to padaryti?

Disertaciniame darbe viešojo intereso turinio kategorijos formuluojamos turint

19 Andrew Keay, „Insolvency Law: A Matter of Public Interest“, *Northern Ireland Legal Quarterly* 51, 4 (2000).

20 Nemokumo teisės laukas apima tiek bankroto, tiek restruktūrizavimo sričių teisinius santykius.

omenyje Lietuvos teisinę, politinę, sociokultūrinę sąrangą ir iš esmės yra skirtos sukurti prielaidas tolesnei viešojo intereso gynimo juridinių asmenų bankroto byloje problematikos Lietuvoje analizei. Visgi galima teigti, kad tyrime viešojo intereso institutas bankroto byloje dekonstruojamas per teisinių demokratinių visuomenių perspektyvą apskritai, priimant prielaidą, kad demokratinės vertybės (teisingumas, asmenų lygiateisiškumas, teisės viršenybė ir kt.) laikytinos aukščiausio lygio bendrosiomis tokio tipo visuomenių vertybėmis. Todėl spėjama, kad pateikiamas viešojo intereso turinio bankroto byloje vertinimas yra tinkamas taikyti ir plačiau, t. y. gali būti aktualus ir naudingas ne tik nacionaliniu mastu, bet ir bet kurios teisinės demokratinės valstybės kontekste. Tikimasi, kad tyrimas gali būti naudingas ne tik nacionalinės nemokumo politikos formuotojams, tačiau ir skirtingų užsienio valstybių mokslininkams ir praktikams, keliantiems viešojo intereso atliepimo bankroto byloje klausimus nacionalinėse jurisdikcijose.

Tam tikrus Lietuvoje ilgą laiką galiojančius ir normalizuotus bankroto teisinio reguliavimo aspektus disertacinio darbo autorė įvardina ir atskleidžia kaip ydingas praktikas bei kertinius viešojo intereso įgyvendinimo bankroto byloje kliuvinius. Šios argumentuotos išvalgos gali būti naudingos nacionalinės nemokumo politikos strategams ir formuotojams, įstatymų leidėjui, kaip nauja, alternatyvi įtvirtinto bankroto teisinio režimo vertinimo perspektyva. Viešojo intereso gynimo bankroto byloje Lietuvoje praktinės problematikos analizės pagrindu disertaciniame darbe formuluojami siūlymai ir rekomendacijos nacionalinės nemokumo politikos strategams, Finansų ministerijai, kaip valstybės institucijai, kurios diskrecijai priskirta nemokumo valdymo sritis, nemokumo priežiūrą vykdančiai nemokumo valdymo tarnybai – AVNT, įstatymų leidėjui, bankroto bylas nagrinėjantiems teismams, Nemokumo administratorių savivaldai – NAR. Tikimasi, kad siūlomų tikslingų bankroto srities teisinio reglamentavimo tobulinimo ir tam tikrais aspektais strateginių pokyčių kryptį įgyvendinimas galėtų prisidėti prie viešojo intereso užtikrinimo bankroto byloje Lietuvoje.

Tyrimo objektas – viešasis interesas juridinių asmenų bankroto byloje²¹.

Tyrimo tikslas – vadovaujantis identifikuotomis viešojo intereso gynimo juridinių asmenų bankroto byloje turinio gairėmis, atskleisti viešojo intereso gynimo bankroto byloje praktinę problematiką Lietuvoje ir pasiūlyti viešojo intereso įgyvendinimo kliuvinių Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje sprendinius.

Tyrimo tikslui įgyvendinti keliami **tyrimo uždaviniai**:

1. Išnagrinėti viešojo intereso pripažinimo bankroto teisėje teorines ir praktines prielaidas.

21 Disertaciniame darbe pateikiama analizė yra didelė dalimi aktuali ir ne teismo tvarka vykdomų bankroto procedūrų kontekste, tačiau pažymėtina, kad šiame tyrime mokslinis dėmesys tiriant viešąjį interesą juridinių asmenų bankroto byloje yra koncentruotas būtent į teismines bankroto bylas, atskirai neanalizuojant bankroto procesų ne teismo tvarka specifiškumo.

2. Identifikuoti viešojo intereso turinio juridinių asmenų bankroto bylose gaires.
3. Atskleisti ir įvertinti bankroto proceso subjektų, veikiančių Lietuvos teisinėje sistemoje, vaidmenį ginant viešąjį interesą bankroto bylose.
4. Atskleisti praktines viešojo intereso gynimo problemas Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje ir pasiūlyti jų sprendinius.

Tyrimu įrodinėjamas šių **ginamųjų mokslinių teiginių** pagrįstumas:

1. Bankroto veiksmingumas (operatyvus ir ekonomiškasis procesas, kuo didesnė grąža kreditoriams) yra būtinas, tačiau nepakankamas, kad bankroto procesą būtų galima laikyti atitinkančiu viešąjį interesą. Bankroto valdymo strategijoje reikalinga siekti pusiausvyros derinant ir įgyvendinant šį bei kitus viešojo intereso apsaugos prasme reikšmingus interesus: interesą išsaugoti verslą, interesą užtikrinti komercinį sąžiningumą, interesą apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių.
2. Įgyvendinant viešąjį interesą bankroto bylose, bankroto teisinis režimas turi užkirsti kelią nesąžiningų ir bankroto procese nebendradarbiaujančių juridinio asmens valdymo organų operatyviam, atitinkamų pasekmių nesukeliamam reabilitavimui. Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje ši galimybė nėra eliminuojama.
3. Nemokumo administratorius yra esminis bankroto proceso subjektas nuo kurio etikos, profesionalumo ir motyvacijos tiesiogiai veikiant bankroto bylose priklauso viešojo intereso josa atliepimas. Sisteminio, nuoseklaus viešojo intereso bankroto bylose įgyvendinimas galimas tik užtikrinus adekvatų administratorių motyvumą bei administratorių profesinės veiklos priežiūros visapusiškumą.

Tyrimų apžvalga

Nagrinėjamą problematiką visapusiškai atskleidžiančių, į viešojo intereso turinio išgryninimą bankroto bylose orientuotų tikslinių mokslinių tyrimų praktiškai nerandama. Tačiau yra nemažai svarių akademinė darbų, išsamiai analizuojančių disertaciniam tyrimui reikšmingas temas – viešojo intereso pripažinimo svarbą bankroto bylose, procedūrinio teisingumo reikšmę, bankroto instituto teisinės prigimties hibridiškumą, viešojo intereso atpažinimo koncepcijas, bankroto proceso ypatumus ir kt. Be teorinio pagrindo, t. y. įvairių užsienio ir Lietuvos mokslininkų įgyvendintų akademinė tyrimų, tiesiogiai ir netiesiogiai susijusių su viešojo intereso tematika ir bankroto teisės klausimais, būtų neįmanomas pagrįstas ir išsamus dominančios viešojo intereso bankroto bylose problematikos atskleidimas.

Vykdytam tyrimui ir apskritai tiriamos problematikos pasirinkimui kertinę reikšmę turėjo komunitarinė bankroto teisės teorinė tradicija. Komunitarinė bankroto teisės vizija – tai platus kontekstinis humanistinis požiūris į bankroto instituto paskirtį ir aprėptį.²² Būtent remiantis komunitarine bankroto teisės prieiga, formuojamas šio disertacinio darbo teorinis ir filosofinis pagrindas. Esminiais vykdytam tyrimui laikytini

22 Susan Block-Lieb, „A Humanistic Vision of Bankruptcy Law“, *American Bankruptcy Institute Law Review* 6, 2 (1998): 473.

komunitarinės pasaulėvokos bankroto teisės mokslininkų – D. Korobkin²³, V. Finch²⁴, K. Gross²⁵, E. Warren²⁶, R. K. Rasmussen²⁷, P. Shuchman²⁸, J. L. Westbrook²⁹, A. Keay³⁰, J. Veach³¹, M. J. Newborn³², M. Bruckner³³, S. Block-Lieb³⁴ darbai. Atskleidžiant komunitarinės bankroto teisės teorinės perspektyvos akcentus taip pat svarbūs procedūrinį teisingumą ir jo reikšmę nagrinėjantys mokslo darbai. Remiamasi vieno įtakingiausių procedūrinio teisingumo tyrėjo T. R. Tyler³⁵ individualiai bei kartu E. A. Lind³⁶ ir Y. J. Huo³⁷ pristatytais tyrimais, taip pat E. Burch³⁸, R. Hollander-Blumoff³⁹ publikacijomis. Neapsiribojant tyrimo autorei filosofškai artima komunitariniame bankroto teisės vizija ir siekiant visapusiškai atskleisti bankroto teisės teorinį pagrindą taip pat buvo nagrinėjami ir komunitarinei bankroto teisės perspektyvai oponuojantys ekonominės

23 Donald R. Korobkin, „Rehabilitating Values: A Jurisprudence of Bankruptcy“, *Columbia Law Review* 91, 4 (1991); Donald R. Korobkin, „Contractarianism and the Normative Foundations of Bankruptcy Law“, *Texas Law Review* 71, 3 (1993); Donald R. Korobkin, „The Role of Normative Theory in Bankruptcy Debates“, *Iowa Law Review* 82, 1 (1996).

24 Vanessa Finch, „The Measures of Insolvency Law“, *Oxford Journal of Legal Studies* 17, 2 (1997); Vanessa Finch, „The Recasting of Insolvency Law“, *The Modern Law Review* 68, 5 (2005); Vanessa Finch, „Corporate rescue in a world of debt“, *Journal of Business Law*, 8 (2008); Vanessa Finch, *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009).

25 Karen Gross, „Taking Community Interests into Account in Bankruptcy: An Essay“, *Washington University Law Quarterly* 72, 3 (1994); Gross, *supra note*, 2.

26 Elizabeth Warren, „Bankruptcy Policy“, *The University of Chicago Law Review* 54, 3 (1987); Elizabeth Warren, „Bankruptcy Policymaking in an Imperfect World“, *Michigan Law Review* 92, 2 (1993).

27 Robert Kenneth Rasmussen, „Bankruptcy and the Administrative State“, *Hastings Law Journal* 42, 6 (1991).

28 Philip Shuchman, „An Attempt at a Philosophy of Bankruptcy“, *UCLA Law Review* 21, 2 (1973).

29 Westbrook, *supra note*, 8.

30 Keay, *supra note*, 19.

31 Julie Veach, „On Considering the Public Interest in Bankruptcy: Looking to the Railroads for Answers“, *Indiana Law Journal* 72, 4 (1997).

32 Mary Josephine Newborn, „The New Rawlsian Theory of Bankruptcy Ethics“, *Cardozo Law Review* 16, 1 (1994).

33 Matthew Bruckner, „The Virtue in Bankruptcy“, *Loyola University Chicago Law Journal* 45, 1 (2013).

34 Block-Lieb, *supra note*, 22.

35 Tom R. Tyler, „Social Justice: Outcome and Procedure“, *International Journal of Psychology* 35, 2 (2000).

36 Tom R. Tyler, E. Allan Lind, „Procedural Justice“, iš *Handbook of Justice Research in Law*, red. Joseph Sanders, V. Lee Hamilton (New York: Kluwer Academic Publishers, 2002).

37 Tom R. Tyler, Yuen J. Huo, *Trust in the Law: Encouraging Public Cooperation with the Police and Courts* (USA: Russell Sage Foundation, 2002).

38 Elizabeth Burch, „Calibrating Participation: Reflections on Procedure versus Procedural Justice“, *Scholarly Works* 65 (2016).

39 Rebecca Hollander-Blumoff, „Just Negotiation“, *Washington University Law Review* 88, 2 (2010); Rebecca Hollander-Blumoff, „The Psychology of Procedural Justice in the Federal Courts“, *Hastings Law Journal* 63, 1 (2011).

bankroto teisės teorinės priegijos atstovų: T. H. Jackson⁴⁰, D. Baird⁴¹, R. Scott⁴², B. S. Schermer⁴³, C. W. Mooney⁴⁴ – moksliniai veikalai.

Apžvelgiant viešosios ir privatinės teisės elementų sandūrą bankroto teisėje, savo svarba išskirtina M. Jacoby⁴⁵ publikacija, kurioje autorė kvestionuoja bankroto teisės priskirtį privatinei teisei ir argumentuoja šios teisės šakos hibridiškumą. Plačiau bankroto teisės hibridiškumas disertaciniame darbe analizuojamas pasitelkiant viešosios-privatinės teisės dichotomiją skirtingais aspektais tyrusių užsienio ir Lietuvos autorių darbus – J. Freeman⁴⁶, M. Loughlin⁴⁷, M. Rosenfeld⁴⁸, M. Minow⁴⁹, A. Stonio⁵⁰, R. Kazlauskienės⁵¹, J. Palidauskaitės⁵², V. Jurkevičiaus⁵³.

Nėra galimybės pagrįstai samprotauti apie viešojo intereso turinį specifinėje srityje – bankroto teisėje, pirma nesiekiant kuo gilesnio ir visapusiškesnio viešojo intereso instituto plačiąja prasme suvokimo. Viešojo intereso fenomenas, jo sampratos teorinės kryptys, demokratinės teisinės valstybės kontekste išryškėjantys aktualūs viešojo intereso

-
- 40 Thomas H. Jackson, „Bankruptcy, Non-Bankruptcy Entitlements, and the Creditors’ Bargain“, *The Yale Law Journal* 91, 5 (1982); Thomas H. Jackson, *The Logic and Limits of Bankruptcy Law* (Cambridge: Harvard University Press, 1986).
- 41 Douglas Baird, Thomas H. Jackson, „Corporate Reorganizations and the Treatment of Diverse Ownership Interests: A Comment on Adequate Protection of Secured Creditors in Bankruptcy“, *The University of Chicago Law Review* 97 (1984); Douglas Baird, Thomas H. Jackson, „Bargaining after the Fall and the Contours of the Absolute Priority Rule“, *University of Chicago Law Review* 55, 3 (1988); Douglas Baird, „Bankruptcy’s Uncontested Axioms“, *The Yale Law Journal* 108, 3 (1998).
- 42 Thomas H. Jackson, Robert E. Scott, „On the Nature of Bankruptcy: An Essay of Bankruptcy Sharing and the Creditor’s Bargain“, *Virginia Law Review* 75, 2 (1989).
- 43 Barry S. Schermer, „Response to Professor Gross: Taking the Interests of the Community into Account in Bankruptcy—A Modern-Day Tale of Belling the Cat“, *Washington University Law Review* 72, 3 (1994).
- 44 Charles W. Jr. Mooney, „A Normative Theory of Bankruptcy Law: Bankruptcy as (Is) Civil Procedure“, *Washington and Lee Law Review* 61, 3 (2004).
- 45 Melissa B. Jacoby, „Corporate Bankruptcy Hybridity“, *University of Pennsylvania Law Review* 166, 7 (2018).
- 46 Jody Freeman, „The Private Role in the Public Governance“, *New York University Law Review* 75, 3 (2000); Jody Freeman, „Private Parties, Public Functions and the New Administrative Law“, *Administrative Law Review* 52, 3 (2000).
- 47 Martin Loughlin, *The Idea of Public Law* (Oxford: Oxford University Press, 2004).
- 48 Michel Rosenfeld, „Rethinking the Boundaries Between Public Law and Private Law for the Twenty First Century: An Introduction“, *International Journal of Constitutional Law* 11, 1 (2013).
- 49 Martha Minow, „Public and Private Partnerships: Accounting for the New Religion“, *Harvard Law Review* 116 (2003).
- 50 Arnas Stonys, „Viešoji ir privatinė teisė: pamatinės klasifikacijos problemos“, *Teisė* 82 (2012).
- 51 Rūta Kazlauskienė, „Teisės skirstymo į viešąją ir privatinę idėja bei jos reikšmė Lietuvos Statutų sistemai“, *Jurisprudencija* 103, 1 (2008).
- 52 Jolanta Palidauskaitė, „Interesų konflikto reguliavimo praktika Lietuvoje: balansuojant ant privačiojo ir viešojo intereso ribos“, *Politologija* 1, 57 (2010).
- 53 Vaidas Jurkevičius, „Politinių partijų finansavimo teisinio reguliavimo prigimtis: viešosios ir privatinės teisės sąveika“, *Jurisprudencija* 20, 1 (2013).

instituto bruožai nuodugniai nagrinėti užsienio tyrėjų – F. J. Sorauf⁵⁴, W. Lippmann⁵⁵, V. Held⁵⁶, C. E. Cochran⁵⁷, B. M. Mitnick⁵⁸, A. McHarg⁵⁹, M. Feintuck⁶⁰, S. Moroni⁶¹, C. W. Lewis⁶², R. C. Box⁶³, B. Bozeman⁶⁴, A. Bertenthal⁶⁵. Taip pat išskirtini viešojo intereso tematiką plėtojantys aktualūs Lietuvos autorių – J. Gumbio⁶⁶, D. Korsakaitės⁶⁷, E. Krivkos⁶⁸, A. Mackonio⁶⁹, U. Trumpulio⁷⁰, E. Klimo ir J. Lankelio⁷¹, V. Malinausko⁷² akademiniai darbai. Atskirai paminėtina L. Beliūnienės⁷³ kartu su bendraautoriais atlikta išsami studija apie viešojo intereso atpažinimo problemas Lietuvos teisėje, kurioje pateikiamos įžvalgos, analizė ir išvados buvo nukreipiantys ir naudingi disertaciniam tyrimui.

54 Frank J. Sorauf, „The Public Interest Reconsidered“, *The Journal of Politics* 19, 4 (1957); Frank J. Sorauf, „The Conceptual Muddle“, iš *Concepts in Social and Political Philosophy*, red. Richard E. Flathman, (London: Macmillan Publishing, 1973).

55 Walter Lippmann, *Essays in the Public Philosophy* (New York: The New American Library, 1956).

56 Virginia Held, *Public Interest and Individual Interest* (New York: Basic Books, 1970).

57 Clarke E. Cochran, „Political Science and „The Public Interest“, *The Journal of Politics* 36, 2 (1974).

58 Barry M. Mitnick, „A Typology of Conceptions of the Public Interest“, *Administration & Society* 8, 1 (1976).

59 Aileen McHarg, „Reconciling Human Rights and the Public Interest: Conceptual Problems and Doctrinal Uncertainty in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights“, *The Modern Law Review* 62, 5 (1999).

60 Feintuck, *supra note*, 9.

61 Stefano Moroni, „Towards a Reconstruction of the Public Interest Criterion“, *Planning Theory* 3, 2 (2004).

62 Carol W. Lewis, „In Pursuit of the Public Interest“, *Public Administration Review* 66, 5 (2006).

63 Richard C. Box, „Redescribing the Public Interest“, *The Social Science Journal* 44, 4 (2007).

64 Barry Bozeman, *Public Values and Public Interest: Counterbalancing Economic Individualism* (Washington, D.C.: Georgetown University Press, 2007).

65 Alyse Bertenthal, „The Alchemy of the Public Interest“, *Yale Journal of Law & the Humanities* 32, 1 (2021).

66 Jaunius Gumbis, „Public Interest: Problem of Conceptualisation“, *Socialiniai Mokslai* 51, 1 (2006).

67 Diana Korsakaitė, „Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas“, *Ekonomika* 78 (2006).

68 Egidijus Krivka, *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009); Egidijus Krivka, „Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje“, *Jurisprudencija* 100, 10 (2007).

69 Adolfas Mackonis, „Individualistinė viešojo intereso sąvokos turinio analizė“, *Teisės problemos*, 64 (2) (2009).

70 Ugnius Trumpulis, „Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas“, *Socialinių mokslų studijos* 8, 4 (2010).

71 Evaldas Klimas, Julius Lankelis, „Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai“, *Jurisprudencija* 21, 1 (2014).

72 Vygasdas Malinauskas, „Viešasis interesas kaip bendrasis gėris“, *Logos* 96 (2018).

73 Lina Beliūnienė ir kt., *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*. (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2015).

Šiuolaikines nemokumo valdymo priegas ir jų problemas monografijose išsamiai analizuoja J. L. Westbrook ir kt.⁷⁴, B. Xie⁷⁵, G. McCormack ir kt.⁷⁶, V. Finch ir D. Milman⁷⁷. Taip pat modernaus nemokumo valdymo problematika skirtingomis mokslinėmis perspektyvomis nagrinėjama B. Wessels⁷⁸, G. J. Boon ir S. Madaus⁷⁹, J. L. L. Gant⁸⁰, A. Gurrea-Martinez⁸¹, J. H. M. Sprayregen⁸², T. Linna⁸³, A. J. Levitin⁸⁴, R. Tomasic⁸⁵ publikacijose.

Nacionalinė nemokumo valdymo aplinka – teisinio reglamentavimo pokyčiai, proceso veiksmingumo užtikrinimo problematika ir kiti disertaciniam tyrimui aktualūs mūsų šalies nemokumo teisinio režimo aspektai gvildenami Lietuvos nemokumo teisės tyrėjų – E. Tamošiūnienės ir kt.⁸⁶, S. Mulevičienės⁸⁷, R. Jokubausko⁸⁸, taip pat

74 Jay Lawrence Westbrook ir kt., *A Global View of Business Insolvency Systems* (Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2010).

75 Bo Xie, *Comparative Insolvency Law: The Pre-Pack Approach in Corporate Rescue* (Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2016).

76 Gerard McCormack ir kt., *Study on a New Approach to Business Failure and Insolvency: Comparative Legal Analysis of the Member States' Relevant Provisions and Practices* (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016).

77 Vanessa Finch, David Milman, *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles* (Cambridge University Press, 2017).

78 Bob Wessels, „On The Future of European Insolvency Law“, iš *International Insolvency Law: Future Perspectives*, red. Rebecca Parry, Paul J. Omar (Nottingham: INSOL Europe, 2015).

79 Gert-Jan Boon, Stephan Madaus, „Toward a European Business Rescue Culture“, iš *Turnaround Management and Bankruptcy*, red. Jan Adriaanse, Jean-Pierre van der Rest (New York: Taylor & Francis, 2017), 253.

80 Jennifer L. L. Gant, „Constitutions and Crises: Balancing Insolvency and Social Policy through the Lens of Comparative Legal History“, iš *Harmonisation of European Insolvency Law*, red. Jennifer L. L. Gant (Nottingham: INSOL Europe, 2017).

81 Aurelio Gurrea-Martínez, „Implementing an Insolvency Framework for Micro and Small Firms“, *International Insolvency Review* 30, S1 (2021).

82 James H. M. Sprayregen, „International Insolvency: From Punitive Regimes toward Rescue Culture Tributes: Acceptance Remarks“, *Emory Bankruptcy Developments Journal* 36, 1 (2020).

83 Tuula Linna, „Insolvency Proceedings from a Sustainability Perspective“, *International Insolvency Review* 28, 2 (2019).

84 Adam J. Levitin, *Business Bankruptcy: Financial Restructuring and Modern Commercial Markets* (New York: Wolters Kluwer, 2016); Adam J. Levitin, „Purdue's Poison Pill: The Breakdown of Chapter 11's Checks and Balances“, *Texas Law Review* 100, 6 (2022).

85 Roman Tomasic, „Creditor Participation in Insolvency Proceedings – Towards the Adoption of International Standards“, *Insolvency Law Journal* 14 (2009).

86 Egidija Tamošiūnienė ir kt., „Juridinių asmenų nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimas“, *Teisė* 116 (2020).

87 Salvija Mulevičienė, „Nemokumo teisės reforma: naujasis Juridinių asmenų nemokumo įstatymas“, *Lietuvos teisė 2019. Esminiai pokyčiai* (2019).

88 Remigijus Jokubauskas, *Juridinių asmenų nemokumo procesas* (Kraków: Mykolo Romerio universitetas, 2021); Remigijus Jokubauskas, „Kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas įmonių bankroto

R. Jokubausko su V. Višinskiu⁸⁹, V. Mikuckienės⁹⁰, R. Norkaus⁹¹ akademinuose darbuose.

Disertaciniam tyrimui itin vertingos mokslinės pastangos, nukreiptos į nemokumo administratoriaus, kaip esminio bankroto proceso subjekto profesinio veikimo tematikos analizę. Paminėtini užsienio ir Lietuvos tyrėjų – J. Auger ir A. Bohemier⁹², M. Frieden ir S. Wielenberg⁹³, R. R. Chandler ir L. M. Virene⁹⁴, L. Meškio ir U. Matekonytės⁹⁵, L. Dzindzelėtaitės-Šaltės⁹⁶ darbai, kuriais skiriamas tikslinis dėmesys nemokumo administratoriaus statuso, veiklos, atsakomybių problematikai. Kaip teorine ir empirine prasme informatyvi ir itin aktuali vykdytam tyrimui išskirtina E. J. Streten⁹⁷ daktaro disertacija, kurioje autorė vysto ir šiame disertaciniame darbe plačiai nagrinėjama nemokumo administratoriaus dualaus statuso problematikos analizę, administratorių etikos ir motyvacijos klausimus.

Disertacinio darbo struktūra

Disertacinį darbą sudaro įvadas, keturios dėstomosios - tiriamosios dalys, išvados, pasiūlymai ir rekomendacijos. Tyrimo struktūrą suponuoja tyrimo tikslas ir jam pasiekti nustatyti tyrimo uždaviniai.

Pirma disertacinio darbo dalis yra skirta išanalizuoti viešojo intereso pripažinimo bankroto teisėje teorines ir praktines prielaidas. Kitaip tariant, ieškoma atsakymo į klausimą – kokie teoriniai ir praktiniai argumentai leidžia teigti, kad viešasis interesas apskritai egzistuoja bankroto teisėje? Nagrinėjamos tiriamos problematikos radimosi prielaidos, pristatomas mokslinis jos ištirtumas, taip pat aptariamasi šiuolaikinis

procese“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2021); Remigijus Jokubauskas, „Gyvybingumo samprata ir vertinimas juridinių asmenų nemokumo procese“, *Jurisprudencija* 27, 2 (2020).

89 Remigijus Jokubauskas, Vigintas Višinskis, „Tyčinio bankroto nustatymo procesinės problemos“, *Jurisprudencija* 27, 2 (2020); Vigintas Višinskis, Remigijus Jokubauskas, „Teismo vaidmuo juridinių asmenų nemokumo procese“, *Jurisprudencija* 26, 2 (2019).

90 Vilija Mikuckienė, „Civilinio proceso principų taikymo ribos bankroto byloje“, *Socialinių mokslų studijos* 1 (2009); Mikuckienė, *supra note*, 15.

91 Norkus, *supra note*, 5.

92 Jacques Auger, Albert Bohemier, „The Status of the Trustee in Bankruptcy“, *Revue Juridique Themis* 37, 1 (2003).

93 Matthias Frieden, Stefan Wielenberg, „Insolvency Administrator’s Incentives and the Tradeoff Between Creditor Satisfaction and Efficiency in Bankruptcy Procedures“, *Business Research* 10, 2 (2017).

94 Rhonda R. Chandler, Lauren M. Virene, „Chapter 7 Debtor’s Duty to Cooperate with the Trustee“, *South Texas Law Review* 55, 4 (2014).

95 Linas Meškys, Ugnė Matekonytė, „Bankroto administratoriaus nešališkumo užtikrinimas Baltijos šalyse: bankroto administratoriaus skyrimo aspektai“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 12 (2014).

96 Lina Dzindzelėtaitė-Šaltė, „Kreditorių interesų atstovavimas skiriant bankroto administratorių“, *Teisė* 112 (2019).

97 Elizabeth J. Streten, „Practitioners’ Perspectives: Experiences Adhering to Legal and Ethical Regulatory Standards“ (daktaro disertacija, Queensland University of Technology, 2019), <https://doi.org/10.5204/thesis.eprints.134254>.

vyraujantis nemokumo valdymo paradigmomis kontekstas, kuris, manytina, daro įtaką viešojo intereso bankroto teisėje klausimams skiriamam strateginiam dėmesiui, o tiksliau – jo stakai.

Visų pirma pristatomos konkuruojančios ekonominė ir komunitarinė bankroto teisės teorinės prieigos, išgryninant jų filosofijos skirties akcentus. Komunitarinė bankroto teisės perspektyva atskleidžiama kaip esminė teorinė prielaida pripažinti viešąjį interesą bankroto bylose, tuo pačiu – būtinybę jį ginti. Antra, tiriamas bankroto instituto teisinis fundamentas per viešosios-privatinės teisės dichotomijos prizmę. Sistemškai atskleidžiant bankroto konstrukto teisinės prigimties hibridiškumą, nagrinėjami bankroto teisės įsipareigojimai visuomenei, taip konstatuojant viešojo intereso jos apimtyje pripažinimo pagrįstumą. Trečia, pristatomos Europoje, kitur pasaulyje, taip pat Lietuvoje vyraujančios nemokumo valdymo politikos tendencijos. Analizuojama modernioji verslo gelbėjimo kultūra pagrįsta nemokumo valdymo paradigma ir bankroto instituto vieta joje. Aptariamas nemokumo srityje vyraujančių tendencijų įtakoje besireiškiantis politinio, teisinio, praktinio dėmesio bankroto institutui ir jo viešąjį interesą atitinkančiam išpildymui nepakankamumas.

Antroje darbo dalyje siekiama išgryninti viešojo intereso juridinių asmenų bankroto bylose turinį. Tam būtinas pakankamai gilus ir visapusiš paties viešojo intereso instituto suvokimas. Atitinkamai, pirmiausia analizuojamos pagrindinės viešojo intereso atpažinimo teorinės kryptys, tai leidžia suprasti viešojo intereso kategorijos daugiaaspektiškumą ir pasiekti viešojo intereso sampratos išsamumą. Antra, siekiant atskleisti aktualią viešojo intereso reikšmę, nagrinėjami šiuolaikinės demokratinės teisinės valstybės kontekste reikšmingi viešojo intereso instituto bruožai. Trečia, atsižvelgiant į vieną esminių viešojo intereso aspektų – normatyvinį neapibrėžtumą, vertinamas viešojo intereso turinio apibrėžties konkrečioje visuomenės veikimo srityje įmanomumas ir tikslingumas.

Išsami viešojo intereso instituto analizė įgalina tirti jo turinį specifiniame teminiame lauke – bankroto teisėje. Viešojo intereso turinys juridinių asmenų bankroto bylose dekonstruojamas išskiriant esmines visuomenei reikšmingų interesų kategorijas bei pagrindžiant, kodėl įvardinti interesai gali būti pagrįstai laikomi viešojo intereso turinio bankroto bylose dedamosiomis. Galiausiai aptariama pusiausvyros užtikrinimo tarp skirtingų įvardintų interesų bankroto bylose svarba.

Trečioje darbo dalyje pateikiama kiekvieno Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje veikiančio subjekto vaidmens ginant viešąjį interesą bankroto bylose analizė. Nagrinėjami teismo, nemokumo administratoriaus, valstybinės nemokumo priežiūros institucijos, nemokumo administratorių savivaldos, kreditorių, valstybei atstovaujančių kreditorių veikimas bankroto procesuose. Vertinama, kokios šiems subjektams teisiškai priskirtos atsakomybės ar koks jų specifinis veikimas sietinas su viešojo intereso apsauga.

Bendrai disertaciniame darbe daug dėmesio skiriama Suomijos bankroto valdymo sistemai, kuri, darbo autorės vertinimu, laikytina palankia viešajam interesui atliepti. Tad šioje darbo dalyje be Lietuvos bankroto teisinėje sąrangoje veikiančių subjektų nuspręsta aptarti ir Lietuvos teisinėje sistemoje neegzistuojančio dalyvio – bankroto

ombudsmeno – vaidmenį. Suomijoje jau beveik tris dešimtmečius sėkmingai funkcionuojančios bankroto ombudsmeno institucijos tikslai ir paskirtis tiesiogiai siejami su viešojo intereso gynimu bankroto bylose, todėl gilesnis šio pavyzdžio nagrinėjimas vertintinas kaip tikslingas ir aktualus disertaciniam tyrimui.

Ketvirta darbo dalis yra skirta atskleisti specifinę viešojo intereso gynimo Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje praktinę problematiką. Išskiriamos keturios stambios praktinių problemų grupės, kurios detalizuojamos, praktiškai pagrindžiamos, analizuojamos jų susidarymo prielaidos. Reflektuojant dėl tikslingų identifikuotų problemų sprendimo išeičių, specifiniai probleminiai Lietuvos teisinio reguliavimo aspektai lyginami su kitų šalių bankroto valdymo praktika, daugiausiai pasitelkiant Suomijos bankroto teisinio reguliavimo pavyzdžius.

Tyrimo pabaigoje formuluojamos pagrindinės išvados bei teikiami pasiūlymai ir rekomendacijos.

Tyrimo metodai

Atsižvelgiant į tyrimo objektą, vykdant iškeltus uždavinius ir siekiant tyrimo tikslo, buvo kompleksiskai taikomi žemiau aptariamai tyrimo metodai.

Pasitelkiant *dokumentų analizės metodą* nagrinėti įvairūs nacionaliniai ir tarptautiniai su disertacinio tyrimo objektu susiję dokumentai – teisės aktai ir parengiamoji jų medžiaga, negriežtosios teisės (angl. *soft law*) šaltiniai, mokslo studijos, akademinės publikacijos, daktaro disertacijos, konferencijų medžiaga, valstybės institucijų ataskaitos ir kt. Atskirai paminėtina šiame disertaciniame darbe atlikta išplėstinė Lietuvos teismų praktikos analizė, vykdyta taikant dokumentų analizės metodą. Siekiant visapusiškai atskleisti, kokiomis perspektyvomis Lietuvos teismų praktikoje yra interpretuojamas viešojo intereso turinys bankroto bylose, buvo atlikta aukštesnių instancijų teismų (LAT, LapT) nutarčių, priimtų civilinėse bylose 2019 – 2021 m. laikotarpiu, analizė, pagal reikšminius žodžius „vieš* interes*“ kartu su „bankrot*“. Iš viso pagal šiuos reikšminius žodžius rastos ir išanalizuotos 1 492 teismų nutartys.⁹⁸ Taip pat remiantis dokumentų analizės metodu buvo nagrinėjama kita tyrimui aktuali nepatenkanti į minėtą laikotarpį Lietuvos teismų praktika.

Istorinis metodas naudotas atskleisti skirtingų filosofinių bankroto teisės koncepcijų formavimosi prielaidas, jų raidą. Taip pat aptariant viešojo intereso instituto atpažinimo teorinių krypčių vystymąsi ir kaitą. Istorinis metodas pasitelktas ir analizuojant vyraujančią nemokumo valdymo paradigmą – apžvelgiant nemokumo teisės formavimosi ištakas, genezę, strateginio požiūrio į nemokumą ir patį nemokų subjektą, istorinę kaitą bei pakituisio požiūrio priežastis.

Lingvistinės analizės metodas taikytas aiškinant teisės aktuose, teismų praktikoje vartojamų žodžių ir jų konstrukcijų prasmę, atsižvelgiant į naudojamos terminijos bendrines lingvistines reikšmes ir įprastas gramatines konstrukcijas. Taip pat šis metodas pasitelktas siekiant pateikti lingvistiškai tikslus ir tikslingus tyrimui aktualių

98 Žr. Priedą Nr. 2 – „2019 – 2021 m. Lietuvos teismų praktikos, susijusios su viešuoju interesus bankroto bylose analizė“.

terminų, pavadinimų vertinius iš anglų kalbos (pvz., argumentuojant siūlomą vertimą „Kreditorių sandorio teorija“⁹⁹).

Teleologinis metodas naudotas aiškinant taikomos nemokumo valdymo politikos strateginius užmojus bei įstatymų leidėjo ketinimus, priimant atitinkamą teisinį reglamentavimą ir atliekant jo pakeitimus. Tuo tikslu nagrinėti teisės aktų projektai, aiškinamieji raštai ir kiti įstatymo rengėjo siekius fiksuojantys dokumentai. Šis metodas pasitelkiamas ir detaliau analizuojant konkrečių teisės normų reikšmes, siekiant išvelgti jų formaliu įstatyminiu įtvirtinimu numatytas sistemines užduotis. Taip pat teleologinis metodas taikytas analizuojant teismo nutarčių turinį: išgryninant priimamais įpareigojančiais teismo sprendimais siekiamą tikslą, identifikuojant vertybes, kurioms yra garantuojama teisinė apsauga.

Lyginamasis metodas suteikia priegią prie kitų jurisdikcijų patirčių ir ypatingą vertę turi tuomet, kai sprendžiamos sudėtingos, partikuliarios ar naujos teisinės problemos, kurios jau buvo tinkamai atlieptos kitose jurisdikcijose.¹⁰⁰ Šiuo požiūriu vadovautasi vykdant disertacinį tyrimą – daugiausiai lyginamasis metodas taikytas siekiant atskleisti, kaip Lietuvoje išryškėjusios su viešojo intereso užtikrinimu bankroto bylose sietinos teisinės problemos yra sprendžiamos užsienio šalyse, kaip reguliuojami panašūs teisiniai santykiai. Lyginamojo metodo pasitelkimas padeda identifikuoti teisinio reguliavimo alternatyvas, suteikia žinių apie gerąją bankroto valdymo praktiką – kitose šalyse pasitvirtinusių specifinių su viešojo intereso apsauga sietinų bankroto teisės aspektų reglamentavimą. Šis metodas daugiausiai naudojamas paskutinėje darbo dalyje išgryninant praktines viešojo intereso gynimo bankroto bylose Lietuvoje problemas ir ieškant tikslingų jų sprendimo išeičių.

Sisteminės analizės metodas yra kartinis tiriant savo esmę skirtingų teisinių institutų – viešojo intereso instituto ir bankroto instituto, kaip teisinio įrankio, sąsajas. Sisteminė analizė įgalina suvokti daugiaaspektį viešojo intereso konstruklą plačiame bankroto teisės lauke, išvelgti viešojo intereso kontekstinę raišką. Sisteminės analizės metodas taip pat pasitelktas analizuojant bankroto instituto vietą šiuolaikinėje modernioje nemokumo valdymo paradigmoje, taip pat sistemiškai analizuojant atskiras teisės aktų nuostatas ir bankroto teisinio reguliavimo normas, jų tarpusavio ryšius bei suvokiant juos kaip vieningos teisinės bankroto valdymo sistemos neatskiriamas dalis. Be to, šis metodas pasitelktas vykdant bankroto proceso subjektų vaidmenų ginant viešąjį interesą analizę – identifikuojant jų tarpusavio sąveikas, persidengiantį veikimą ir nustatant specifines sritis, kur stebimas subjektų tikslinio veikimo nepakankamumas. Galiausiai sisteminės analizės metodas pasitelktas siekiant išvelgti įtvirtinto bankroto teisinio reglamentavimo poveikį ne tik konkreitiems bankroto proceso subjektams, bet ir galimas latentines pasekmes platesniame socialiniame kontekste.

Naudojantis *analitiniu – kritiniu metodu* nagrinėta Lietuvoje susiklosčiusi su viešojo intereso atliepimu bankroto bylose sietina praktinė problematika ir pateikiama

99 Žr. išnašą Nr. 111.

100 Thomas Kadner Graziano, Simona Selelonytė-Drukteinienė, Vaidas Jurkevičius, „The Impact of the Comparative Method on Lithuanian Private Law“, *European Review of Private Law*, 2013, 990.

galiojančio bankroto teisinio reguliavimo aspektų kritika, atskleidžiama tikslingo teisinio reguliavimo tam tikrais klausimais stoka.

Apibendrinimo metodas taikytas formuluojant išvadas atskirais nagrinėjamos viešojo intereso gynimo juridinių asmenų bankroto bylose problematikos klausimais. Pasitelkiant šį metodą koncentruotai apžvelgiama dėstoma medžiaga, išryškinant esminius išplėstinio turinio aspektus.

Hipotetinio modeliavimo metodas naudojamas formuluojant siūlymus ir rekomendacijas dėl konkretaus teisinio reguliavimo tobulinimo, taip pat dėl inicijuotinių sisteminių bankroto valdymo teisinio režimo pokyčių. Pasitelkiant šį metodą prognozuojamos teikiamų pasiūlymų ir rekomendacijų realaus praktinio įgyvendinimo trumpojo ir ilgojo laikotarpio pasekmės, sprendžiama dėl pasiūlymų tinkamumo pasiekti norimų tikslų, t. y. sukurti palankesnes sąlygas užtikrinti viešąjį interesą bankroto bylose.

Autorės santykis su nagrinėjama problematika

Socialinių mokslų srities akademinų darbų specifiniuose segmentuose, reikalaujančiuose tyrėjo asmeninės atsakomybės, rekomenduojama informaciją skaitytojui pateikti pirmuoju asmeniu.¹⁰¹ Tad šis trumpas įvado paragrafas skirtas atskleisti subtilų disertacinio darbo autorės santykį su nagrinėjama tematika, perteikti asmeninę poziciją, atskleisti jos subjektyvumą ir šio subjektyvumo suvaldymo būdus, toliau formuluojamas pasitelkiant betarpišką perspektyvą – pirmuoju asmeniu.

Nuo 2010 m. vykdau profesinę veiklą nemokumo srityje – atlieku teisinę, organizacinę, strateginę darbą bankroto ir restruktūrizavimo administravimo projektuose, 2021 m. įgijau teisę teikti nemokumo administravimo paslaugas. Esu dirbusi įvairių dydžių (nuo labai didelių iki mikro-įmonių), skirtingų sektorių (finansų įstaigų, draudimo bendrovių, žemės ūkio bendrovių, prekybos, gamybos, paslaugų įmonių ir kt.) bendrovių bankroto administravimo projektuose. Daugiau nei dešimtmetį vykdant profesinę veiklą juridinių asmenų bankroto bylose, tiesiogiai stebint platų verslo nemokumo paveikiamų subjektų ratą, šio poveikio skirtingas išraiškas bei pasekmes, bendraujant ir bendradarbiaujant su bankroto proceso dalyviais, niekuomet nekilo abejonė dėl Lietuvos teisinėje sistemoje įtvirtintos nuostatos, kad viešasis interesas bankroto bylose egzistuoja. Visgi kartu visuomet lydėjo pojūtis, kad viešojo intereso bankroto bylose diskursas Lietuvoje nėra pakankamas ir nuoseklus, jog neskiriamas reikiamas dėmesys viešojo intereso turiniui ir jo gynimo klausimams šio tipo bylose neretai sąlygoja priesako bankroto bylose ginti viešąjį interesą nominalumą praktikoje. Teko tiesiogiai dirbti, taip pat atstovauti kreditoriams ir kitiems bankroto proceso dalyviams juridinių asmenų bankroto projektuose, kuriuose, mano vertinimu, dėl specifinio teisinio reglamentavimo nepakankamumo, subjektų netikslingo ar ydingo veikimo, tarpusavio kontrolės mechanizmo spragų ir kitų Lietuvos teisinės-organizacinės bankroto valdymo sąrangos aspektų, bankroto procese buvo neatliepiamas ar net pažeidžiamas viešasis interesas. Asmeninės profesinės patirtys žadino norą kelti viešojo

101 Marius Kalinauskas, „Studentų įsitraukimo į žaidybinimui grįstas studijas raiška“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2018), 60, 76.

intereso apsaugos bankroto byloje klausimus ne tik *ad hoc* – susidūrus su specifinėmis praktinėmis bankroto situacijomis, bet ir platesniu – akademinio lygiu.

Profesiniame gyvenime būnant nemokumo administratore, tuo pačiu akademinėje srityje veikiant Lietuvos bankroto teisinės sąrangos ir problematikos tyrėjos pozicijoje, vykdomo disertacinio tyrimo požiūriu susidaro duali asmeninė situacija, kurią, vadovaujantis tyrimo etika tikslinga konstatuoti ir aptarti. Viena vertus, ši padėtis yra palanki vykdomam tyrimui – turiu galimybę taikyti vadinamąją betarpiško dalyvio prieigą (angl. *insider's view*), kuri leidžia pasiekti vertingą pirminę informaciją apie dominančią problematiką, išvengti nagrinėjamų klausimų giluminius praktinius aspektus, kurių tyrėjas iš šalies galėtų ir nepastebėti. Kita vertus, būnant vienu esminių šiame disertaciniame darbe analizuojamų bankroto proceso subjektų – nemokumo administratorių profesijos atstove, natūraliai kyla tyrėjo mokslinės pozicijos nešališkumo klausimas.

Siekiant suvaldyti potencialią tyrėjo šališkumo riziką nuo pat tyrimo pradžios ir viso tyrimo metu buvo pasitelkti ir nuosekliai taikomi savistabos ir kritinės autorefleksijos metodai. Kiekviename tyrimo etape, vedančiame prie tyrimo išvadų, taip pat formuluojant disertacinio darbo siūlymus ir rekomendacijas buvo vykdoma nuodugni savo mokslinių samprotavimų ir iš jų sekančių tyrimo žingsnių inspekcija, kaskart kvestionuojant, ar mano, kaip tyrėjos, moksliniame veikime pavyksta visiškai atsiriboti nuo profesinio subjektyvumo, galinčio paveikti tyrimą. Užsibrėžiau sau rengiant disertacinį darbą sąmoningai atsitolinti nuo nemokumo administratoriaus ar bet kokio kito bankroto proceso dalyvio pozicijos ir perspektyvos, jų galimų interesų bei siekti formuluoti ir perteikti nešališko, išimtinai į viešojo intereso bankroto byloje atliepimą orientuoto tyrėjo akademinį požiūrį.

Vertinu, kad šios galimo šališkumo problemos identifikavimas pradinėje tyrimo stadijoje, tęstinė akademinė savistaba bei kritinė autorefleksija, rėmimasis plačia specialiosios mokslinės literatūros šaltinių baze, nuodugni teminės Lietuvos teismų praktikos analizė, taip pat tikslinės akademinės diskusijos su disertacinio darbo vadove leido visiškai suvaldyti šias rizikas ir išlaikyti aukštą tyrimo etiką bei pasiekti tyrimo objektyvumą. Disertaciniame darbe teikiami moksliniai svarstymai, išvados, siūlymai ir rekomendacijos yra formuluojami per valstybinės perspektyvos prieigą, apgalvotai ir atsakingai siekiant Lietuvos visuomenei ir pačiai valstybei palankiausių juridinių asmenų bankroto teisinio reguliavimo išeičių.

Tyrimo rezultatų aprobavimas ir sklaida

Tam tikri atlikto tyrimo aspektai ir rezultatai paskelbti recenzuojamuose mokslo leidiniuose publikuotuose straipsniuose:

- Virginijus Bitė, Vilija Mogenytė, Salvija Mulevičienė. „Civil Liability of a Company Director in the Vicinity of Insolvency: The Lithuanian Approach“. *European Business Organization Law Review* 23 (2022): 455–479. <https://rdcu.be/cGyQa>.
- Virginijus Bitė, Marija Jurgelevič, Vilija Mogenytė, Salvija Mulevičienė. „Juridinių asmenų nemokumo teisinio reguliavimo pokyčiai Lietuvoje įgyvendinus

Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvą“. *Lietuvos Teisė 2021: Esminiai pokyčiai* (2021): 93–103.

- Virginijus Bitė, Vilija Mogenytė, Salvija Mulevičienė. „COVID-19 sukeltų padarinių poveikis nemokumo teisei“. *Lietuvos Teisė 2020: Esminiai pokyčiai* (2020): 99–106.

Disertacijos tema skaityti pranešimai konferencijose:

- Skaitytas pranešimas „Viešojo intereso gynimas bankroto bylose“, Mykolo Romerio universiteto organizuotoje konferencijoje „Veiksmingo įmonių nemokumo proceso užtikrinimo priemonės“, vykusioje 2022 m. balandžio 21 d. nuotoliniu būdu.
- Skaitytas pranešimas „Defending the Public Interest in Corporate Bankruptcy Cases“ INSOL Europe organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Younger Academics Network of Insolvency Law – Research on Restructuring and Insolvency Law“, vykusioje 2022 m. kovo 1 d., Dubline, Airijoje.
- Skaitytas pranešimas „Defending the Public Interest in Insolvency Proceedings: Context, Actors, Prospects“ Leideno universiteto (Nyderlandai) *Stichting Bob Wessels Insolvency Law Collection (BWILC)* organizuotoje nemokumo teisės tyrėjams skirtoje tarptautinėje konferencijoje, vykusioje 2021 m. kovo 2–3 d. nuotoliniu būdu.

Mokslinė stažuotė

2022 m. balandžio–gegužės mėn. darbo autorė dvi savaites stažavosi Leideno universitete, Nyderlanduose. Stažuotės metu buvo naudojamosi vykdytam tyrimui itin vertinga profesoriaus emerito Bob Wessels Leideno universitetui padovanota išplėstinė specializuota nemokumo teisės mokslo leidinių kolekcija, kitais Leideno universiteto bibliotekos ištekliais.

1. VIEŠOJO INTERESO PRIPAŽINIMO BANKROTO TEISĖJE TEORINĖS IR PRAKTINĖS PRIELAIDOS

Nemokumo teisė yra sritis, kurioje viešojo intereso aspektas yra iš esmės pripažįstamas, tačiau nėra savaime suprantamas ir akivaizdus.¹⁰² Bandymai suvokti subtilų viešojo intereso konstrukto bankroto instituto kontekste generuoja išplėstinius klausimus: ką apskritai reiškia viešasis interesas bankroto teisėje? Kokia galima jo raiška ir turinys? Kaip turi būti atstovaujama viešajam interesui bankroto byloje? Kas yra ir turėtų būti viešojo intereso gynimo bankroto procese subjektai? Šie sudėtingi svarstymai nepasiūlo vienareikšmių konkrečių atsakymų, todėl gali vesti prie viešojo intereso aspekto bankroto teisėje kvestionavimo. Tiek teoriniu, tiek praktiniu lygmenimis esama svarstymų, ar viešojo intereso aspektas apskritai išvelgtinas ir pripažintinas bankroto teisės apimtyje.

Šiuo darbu siekiama priartėti prie viešojo intereso reikšmės bankroto instituto kontekste, atskleisti viešojo intereso bankroto teisėje turinio gaires. Tačiau tam, kad būtų galima nagrinėti turinį, pirmiausia būtina išanalizuoti šio tyrimo objekto – viešojo intereso aspekto bankrote teorinio ir praktinio pripažinimo argumentus. Taigi pirmoje darbo dalyje išsamiai analizuojamos viešojo intereso bankroto teisėje pripažinimo teorinės ir praktinės prielaidos. Siekiant pateikti panoraminį tokių prielaidų radimosi lauką, į viešojo intereso bankroto teisėje klausimą žvelgiama trimis aspektais. Pirmia, analizuojamas teorinis – filosofinis bankroto teisės pagrindas, pristatant konkuruojančias bankroto teisės teorijas, kritiškai įvertinant jų nuostatas pripažinti arba nepripažinti viešojo intereso bankroto teisėje egzistavimą. Antra, tiriamas bankroto instituto teisinis pagrindas per viešosios-privatinės teisės dichotomijos prizmę. Sistemiskai atskleidžiant bankroto konstrukto teisinės prigimties hibridiškumą, nagrinėjami bankroto teisės įsipareigojimai visuomenei ir viešojo intereso jos apimtyje pripažinimo pagrindas. Trečia, pristatomos vyraujančios tarptautinės nemokumo valdymo politikos tendencijos. Analizuojama modernioji verslo gelbėjimo kultūra pagrįsta nemokumo valdymo paradigma ir bankroto instituto vieta joje. Aptariama nemokumo srityje stebimų tendencijų įtakoje besireiškianti strateginio ir praktinio dėmesio bankroto institutui ir jo viešąjį interesą atitinkančiam išpildymui stoka.

1.1. Bankroto teisės paskirties ir aprėpties teorinės percepcijos

„Atsakymas į klausimą, kada susiformavo bankroto procedūra, priklauso nuo pačios bankroto konstrukto esmės interpretacijos <...>.“¹⁰³ Individualūs, aršūs, baudžiamojo tipo kreditoriaus veiksmai prieš skolininką, kaip tam tikros primityvios bankroto instituto apraiškos egzistavo jau prieš kelis tūkstančius metų.¹⁰⁴ Visgi žvel-

¹⁰² Keay, *supra note*, 19: 509.

¹⁰³ Stasys Vėlyvis, Vilija Mikuckienė, „Origin of Bankruptcy Procedure in Roman Law“, *Jurisprudencija* 117, 3 (2009): 287.

¹⁰⁴ Graham K. Bryant, „The Historical Argument for State Sovereign Immunity in Bankruptcy Proceedings“, *Mississippi Law Journal* 87, 2 (2018): 53.

giant į bankroto teisę iš šių dienų perspektyvos, patogu ir tikslinga priimti požiūrį, kad „formali bankroto teorija prasidėjo pripažinimu, jog bankroto sistema neretai būtina sprendžiant nemokios įmonės kreditorių kolektyvinio veikimo problemas“¹⁰⁵.

Praeito šimtmečio pabaigoje žymus bankroto teisės mokslininkas D. R. Korobkin apibendrino, kad „bankroto akademikai yra giliai susiskaldę dėl tinkamos bankroto teisės krypties“¹⁰⁶. Dvidešimtojo amžiaus antroje pusėje pagreitį įgavusi istorikų, ekonomistų, teisininkų polemika formavo bankroto teisės pagrindus ir reiškėsi teorinių percepcijų kovomis (tam tikra apimtimi besitęsiančiomis iki šiol) dėl teisingiausio atsakymo į sunkiai apčiuopiamą vertybinį klausimą – kas iš tiesų yra „bankroto teisės siela“¹⁰⁷. Šis iš pirmo žvilgsnio literatūrinis, filosofinis svarstymas verslo bankroto problematikos kontekste turi aiškią praktinę pusę. „Visi bankroto akademiniai darbai yra praktiniai tuo požiūriu, kad jais siekiama pateikti atsakymus į klausimus, kurie politikos formuotojams ir įstatymų leidėjams gali pagrįstai kilti apie pasirinktiną bankroto teisės ir politikos kursą“¹⁰⁸. Tokiu būdu, atrodytų, išimtinai teorinis bankroto teisės aprėpties ir fundamentinių siekių diskursas, įtikinamai pagrindus pasirinkto požiūrio logika *de facto* tampa tam tikros krypties bankroto politikos praktinės architektūros prielaida.

Šiame skyriuje pateikiama konkuruojančių bankroto instituto paskirties bei aprėpties teorinių percepcijų analizė ir kritika. Tai svarbu siekiant deklaruoti ir pagrįsti disertacinio tyrimo pirminio mokslinio pajautimo teorinį pagrindą. Tuo pačiu atskleisti, kad teorinė bankroto teisės kryptis, kuria vadovaujamosi, sudaro prielaidas pripažinti arba nepripažinti viešojo intereso aspekto egzistavimą juridinių asmenų bankroto bylose. Būtent nuo taikomos generalinės teorinės bankroto teisės perspektyvos priklauso, ar šio darbo tyrimo objektas apskritai turėtų patekti į bankroto teisės interesų lauką, kitaip tariant, ar bankroto teisė iš viso turėtų domėtis viešuoju interesu.

1.1.1. Ekonominė bankroto teisės teorinė prieiga

Prieš keturiasdešimt metų amerikiečių teisės mokslininkas T. H. Jackson¹⁰⁹ iškėlė mintį, kad verslo bankroto teisė gali būti geriausiai suprantama ir pagrindžiama per numanomo sandorio tarp kreditorių teorinį konstrukta¹¹⁰. Iš šios pagrindinės idėjos išvystyta

105 Alan Schwartz, „A Normative Theory of Business Bankruptcy“, *Virginia Law Review* 91, 5 (2005): 1200.

106 Donald R. Korobkin, „The Role of Normative Theory in Bankruptcy Debates“, *supra note*, 23: 76.

107 Karen M. Gebbia, „The Keepers of the Code: Evolution of the Bankruptcy Community“, *American Bankruptcy Law Journal* 91, 2 (2017): 184.

108 Korobkin, *op cit.*, 80.

109 Prie T. H. Jackson, kaip vieni aktyviausių Kreditorių sandorio teorijos rėmėjų ir vystytojų akademinuose darbuose netrukus prisijungė D. Baird ir R. Scott (Baird, Jackson, „Bargaining after the Fall and the Contours of the Absolute Priority Rule“, *supra note*, 41; Jackson, Scott, *supra note*, 42).

110 Jackson, „Bankruptcy, Non-Bankruptcy Entitlements, and the Creditors’ Bargain“, *supra note*, 40: 857, 859–871.

Kreditorių sandorio teorija (angl. *Creditors' Bargain Theory*¹¹¹) tapo vienu šiuolaikinės bankroto teisės teorinių fundamentų, ilgą laiką vienareikšmiškai dominavusiu nemokumo teisės lauke¹¹². Esminės šios teorijos prielaidos kildintinos iš bendrųjų kontraktualizmo¹¹³ teorijos postulatų, taip pat reikšmingą įtaką teorijos logikai ir jos suponuojamai bankroto instituto paskirties ir aprėpties percepcijai turėjo teisės ir ekonomikos judėjimas¹¹⁴, praeito

111 Angliškas terminas „*bargain*“ į lietuvių kalbą verčiamas kaip sandoris, derybos, susitarimas. Lietuvos akademinuose darbuose ši teorija beveik neanalizuota, tačiau sutinkamas „Creditors' Bargain Theory“ vertimas „Kreditorių derybų teorija“ (Ilma Daubarienė, „Actio Pauliana instituto taikymo komerciniuose sutartiniuose santykiuose probleminiai aspektai“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2018), 54–56). Visgi esminiai teorijos elementai suponuoja hipotetinį *ex ante* potencialių kreditorių susitarimą, nežinant konkrečių faktinių aplinkybių, todėl tarp kreditorių *de facto* nevykdomos *ex post* derybos – vadovaujamosi teoriniu išankstiniu sandoriu. Spręstina, kad tokio pobūdžio *ex ante* susitarimą geriausiai apibūdina žodis „sandoris“, dabartinės lietuvių kalbos žodyne apibrėžiamas kaip „veiksmas, kuriuo siekiama sukurti, pakeisti ar panaikinti civilines teises ir pareigas“ („Sandoris“, Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, žiūrėta 2021 m. birželio 23 d., <https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas/sandoris?paieska=sandoris&i=fb5ea3af-d6ae-4806-b30e-00dd184cf7f4>). Todėl aptariant T. H. Jackson teoriją disertacinio darbo autorė siūlo vartoti „Kreditorių sandorio teorijos“ pavadinimą.

112 Rizwaan Jameel Mokal, *Corporate Insolvency Law: Theory and Application*, *Corporate Insolvency Law* (Oxford: Oxford University Press, 2005), 33.

113 Terminais „kontraktualizmas“ (angl. *contractualism*) ir „kontraktarianizmas“ (angl. *contractarianism*) apibūdinamos politinė valdžios autoriteto legitimumo teorija, taip pat moralės teorija apie teisėtą moralės normų turinį bei kilmę. Kontraktualistinė politinė teorija teigia, kad teisėtas valdžios autoritetas turi kilti iš valdomųjų susitarimo, kur sutikimo forma ir turinys randasi iš bendros sutarties idėjos. Kontraktualistinė moralės teorija teigia, kad moralės normos savo normatyvinę galią įgauna iš bendro susitarimo. Nors kontraktualizmo ir kontraktarianizmo pavadinimai akademinėje literatūroje neretai vartojami kaip sinonimai, šiuolaikinėje politinėje filosofijoje identifikuojamas šių socialinio kontrakto teorinių prieigų skirtumas. Kontraktarianistai koncentruojasi į žmogaus asmeninį interesą, o pilietinės visuomenės egzistavimas grindžiamas argumentu, kad bendradarbiavimas su valdžia yra kiekvieno piliečio asmeninis interesas. Kontraktualizmo terminas taikomas teorijoms, kurios orientuojasi į tinkamumą kitų asmenų, aplinkos atžvilgiu. Kontraktualistai akcentuoja idėją, kad kiekvienas racionalus asmuo palaikys socialines sąrangas, kurios gali būti priimtinos visiems racionaliems žmonėms, o toks racionalus žmonių veikimas natūraliai atlieka savanaudiško – išimtinai tik savo asmeninio intereso gynimo ribojimo funkciją. Žymiausi socialinio kontrakto politinės minties teoretikai: T. Hobbes, J. Locke, I. J. Rousseau, šių laikų akademikai kontraktualistai – J. Rawls, D. Gauthier, T. Scanlon (Ann Cudd, Seena Eftekhari, „Contractarianism“, iš *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, sud. Edward N. Zalta, (Stanford: Stanford University, 2018), <https://plato.stanford.edu/archives/sum2018/entries/contractarianism/>; „Contractarianism, Contractualism, and the Social Contract“, *Legal Theory Lexicon*, žiūrėta 2021 m. birželio 27 d., https://lsolum.typepad.com/legal_theory_lexicon/2006/09/contractarianis.html).

114 Teorinė kryptis, įgijusi Teisės ir ekonomikos judėjimo (angl. *Law and Economics Movement*) pavadinimą labiausiai išpopuliarėjo per Čikagos ekonomikos mokyklos akademikų (A. Director, R. Posner ir kt.) mokslinius darbus. Teisės ir ekonomikos judėjimas taiko ekonomikos teoriją teisės analizei: teigiama, kad ekonominis argumentavimas tinkamas pagrįstai ir nuosekliai teisei praktikai generuoti. Nurodoma, kad teisė – tai socialinis įrankis, skatinantis ekonominį efektyvumą, o ekonominė analizė ir efektyvumo siekis gali reikiama kryptimi vesti teisės praktiką. Taip pat analizuojama, kaip teisėkūra mainais turėtų gerinti rinkos sąlygas (Nan Aron, Barbara Moulton, Chris Owens, „Economics, Academia, and Corporate Money in America: The Law and Economics Movement“, *Antitrust Law & Economics Review* 24, 4 (1992): 27–33; „Law and Economics“, *Internet Encyclopedia of Philosophy: A Peer-Reviewed Academic Resource*, žiūrėta 2021 m. birželio 27 d., <https://iep.utm.edu/law-econ/>).

amžiaus septintajame dešimtmetyje įsigalėjęs Jungtinėse Amerikos Valstijose ir netrukus išpopuliarėjęs visame pasaulyje.¹¹⁵ Kreditorių sandorio teorijos esminiai principai nemokumo teisėje yra aktualūs iki šiol, o pati teorija laikytina ekonominio požiūrio į bankrotą pagrindu.

Kreditorių sandorio teoriją T. H. Jackson formuluoja ant trijų esminių prielaidų karkaso. Pirma, dalyviai dėl vienos ar kitos priežasties yra nepajėgūs patys susitelkti ir priimti kolektyvinį sprendimą. Antra, dalyviai yra savanaudžiai (racionalūs, apskaičiuojantys), jie nėra altruistai. Trečia, rezultatas pasiektas individualiais veiksmais yra prastesnis už kolektyvinį sprendimą.¹¹⁶ Bankroto sistema priimdama ir atliepdama kiekvieną šių teiginių turi spręsti kolektyvinio kreditorių veikimo jų skolininko nemokumo akivaizdoje problemą.

Seekant pagrindine teorijos minties linija, išimtinai vien savimi besirūpinantys racionalūs savanaudžiai kreditoriai visais atvejais sieks bet kokia kaina patenkinti savo reikalavimą, nepaisant to, ar toks veikimas pažeidžia kolektyvinį visų kreditorių interesą. Todėl svarbiausia bankroto teisinio režimo užduotis – įvesti individualių kreditorių veiksmų prieš skolininką moratoriumą, siekiant sustabdyti „visapusiškai destruktivias lenktynes dėl turto“¹¹⁷. Bankroto institutas naudingas tiek, kiek apsaugo pačius kreditorius nuo jų žemiausių savanaudiškų instinktų.¹¹⁸ Kolektyvinės bankroto procedūros yra viršesnės už bet kokias individualias kreditorių iniciatyvas prieš skolininką. Tokiu būdu, – uždrausdama atskirų kreditorių veiksmus prieš nemokų skolininką išimtinai savo naudai, kreditorių sandorio teorija pasiūlo vadinamosios „kalinio dilemos“¹¹⁹, t. y. kolektyvinio veikimo problemos sprendinį.

115 Andrew Keay, Peter Walton, *Insolvency Law: Corporate and Personal* (Harlow: Pearson, 2003), 25.

116 Jackson, *The Logic and Limits of Bankruptcy Law*, *supra note*, 40: 10.

117 Jackson, Scott, *supra note*, 42: 170.

118 Barry E. Adler, „A World Without Debt“, *Washington University Law Review* 72, 3 (1994): 182–183.

119 „Kalinio dilema“ – viena žinomiausių žaidimų teorijos, tiriančios strateginių sprendimų priėmimą, problemų, 1950 m. pristatyta Melvin Dresher ir Merrill Flood. Klasikiniame kalinio dilemos žaidime kiekvienas dalyvis renkasi tarp individualių veiksmų ir bendradarbiavimo nežinodamas kito dalyvio pasirinkimo. Geriausia situacija vienai pusei yra lygi blogiausiai kitos pusės situacijai, todėl abejoms šalims tikslinga susitarti dėl veikimo būdo būsimoje situacijoje (William Poundstone, *Prisoner's Dilemma* (New York: Doubleday, 1992), 116–131). Atitinkamai, bankroto kontekste kreditoriams susidūrusiems su nemokiu skolininku iškyla „kalinio dilema“: kiekvienas individualus kreditorius gali padidinti savo naudą pasirinkdamas nebendradarbiavimo strategiją. Individualus kreditorius nebendradarbiauja dėl kuo didesnės savo asmeninės naudos siekio, bet tuo pačiu ir todėl, kad tiki, jog net tuo atveju, jei jis pasirinktų apriboti savanaudiškus impulsus dėl geresnio bendro rezultato kreditorių grupei, kiti kreditoriai nepadarys to paties. Individualių kreditorių nepasitikėjimas yra pagrįstas: dėl dalies kreditorių susilaikymo nuo savo individualių išieškojimo veiksmų, kitų – analogiško susilaikymo nepademonstravusių kreditorių nauda išauga. Tokiu būdu racionalių kreditorių veiksmai siekiant maksimizuoti savo individualią grąžą lemia prastesnius rezultatus visai grupei nei būtų pasiekti bendradarbiaujant. Vadovaujantis kreditorių sandorio teorija, bankroto sistema būtų ir turi padėti išspręsti šią dilemą, priimant hipotetinį *ex ante* kreditorių susitarimą (privalomą šalims *ex post*) dėl grupės optimalaus kolektyvinio veikimo skolininko nemokumo atveju (Matthew L. Iwicks, „Accounting for Relational Financing in the Creditors' Ex Ante Bargain: Beyond the General Average Model Note“, *Virginia Law Review* 76, 4 (1990): 819).

Teorijos siūloma išėitis, įgyvendintina per bankroto teisinį reguliavimą gana paprasta: įsivaizduojami kreditoriai sudaro hipotetinį sandorį, sulygdami dėl veiksmų sekos, pobūdžio ir logikos būsimose situacijose. Kreditoriai įsivaizduojamas derybas vykdo *ex ante* per J. Rawls teisingumo teorijos pasiūlytą „nežinojimo šydą“¹²⁰ (angl. „*veil of ignorance*“), t. y. nežinodami konkrečios situacijos ir savo būsimos padėties joje, todėl yra objektyvūs ir susikongcentravę į bendrai visai grupei optimalaus sprendimo radimą. Kreditorių sandorio teorija nurodo, kad bankroto teisė turi atspindėti susitarimus, kuriuos kreditoriai pasiektų jei turėtų galimybę susitarti dėl jų *ex ante* iš *Rawlsiškojo* „nežinojimo šydo“ pozicijų.¹²¹

Kreditorių sandorio teorijoje organiškai nugula klasikiniais tapę moderniosios nemokumo teisės principai – *ipso facto*¹²² sąlyga ir *pari passu*¹²³ principas. *Ipsa facto* sąlyga suponuoja kreditorių sandorio teorijos palaikomą individualių teisių įgyvendinimo moratoriumą ir praktikoje reiškia, kad „<...> jei viena sutarties šalis kreipiasi dėl bankroto bylos iškėlimo, kita šalis nebetenka teisės veikti“¹²⁴, t. y. vykdyti individualių išieškojimo veiksmų. Bankrutuojančiam skolininkui *ipso facto* laiduoja teisę pasirinkti toliau vykdyti sutartį arba ją nutraukti, netaikant įprastinių numatytų sutarties nutraukimo pasekmių. *Pari passu* laikomas populiariausiu, plačiausiai nemokumo teisėje taikomu principu pasaulyje.¹²⁵ „Trumpai tariant, *pari passu* taisyklė siekia užtikrinti, kad vienas kreditorius neužlįstų į eilės priekį turto pyrago dalybose“.¹²⁶ *Pari passu* laiduoja kreditorių lygiateisiškumą, nurodant, kad iš nemokaus asmens turto surinktos lėšos bankroto procese yra skirstomos proporcingai pagal iki bankroto bylos iškėlimo susidariusių reikalavimų dydžius bendroje įsiskolinimų masėje. Klasikinėje ekonominėje bankroto teisės percepcijoje, kuriai atstovauja kreditorių sandorio teorija, bankrotas

120 Amerikiečių filosofas Johnas Rawlsas 1971 m. pristatė teisingumo teoriją kaip alternatyvą utilitaristinei filosofinei prieigai. Teisingumo teorija siekė spręsti gėrybių paskirstymo visuomenėje teisingumo problemą (John Rawls, *A Theory of Justice* (Cambridge: Harvard University Press, 1971)). Siekdamas eliminuoti atsitiktinius prigimtinis privalumus, dėl kurių privilegijuoti asmenys yra pajėgūs pajungti socialines sąlygas savo naudai kitų visuomenės narių sąskaita, J. Rawls įveda „nežinojimo šydo“ konceptą. „Nežinojimo šydas“ pradinėje situacijoje panaikina bet kokias specifines žinias apie save patį (žinojimą apie savo rasę, socialinį statusą, lytį, amžių, sveikatos būklę ir kt.). Kadangi šydas pridengia specifinę informaciją apie kontrakto narių užimamą padėtį, jie nežino, kokie teisingumo principai konkrečiai jiems būtų naudingi. Dėl tokio nežinojimo asmuo yra linkęs pasirinkti nešališkus teisingumo principus, kurie visiems suteikia lygias galimybes siekti savo tikslų visuomenėje (Goda Izabelė Venslauskaitė, „J. Rawlso „Teisingumo teorijos“ pagrindinių nuostatų analizė“, *Problemos* 55 (1999): 76–77). J. Rawlso „nežinojimo šydo“ konceptas T. H. Jackson kreditorių sandorio teorijoje matomas kaip esminė sąlyga kolektyviniu požiūriu teisingam ir optimaliam *ex ante* kreditorių susitarimui pasiekti.

121 Finch, Milman, *supra note*, 77: 29.

122 Lot. *ipso facto* – liet. pačiu faktu, dėl to, savaime.

123 Lot. *pari passu* – liet. lygiai, vienodai.

124 Andrea Coles-Bjerre, „Ipso Facto: The Pattern of Assumable Contracts in Bankruptcy“, *New Mexico Law Review* 40, 1 (2010): 77.

125 Peter Walton, „Priority Rights of Creditors in Insolvency“ (daktaro disertacija, University of Wolverhampton, 2003), 85, <https://wlv.openrepository.com/handle/2436/88477>.

126 Royston Miles Goode, *Principles of Corporate Insolvency Law* (Sweet & Maxwell, 2011), 218.

matomas kaip sudėtingas ir efektyvus skolų surinkimo ir išteklių paskirstymo mechanizmas, kurio svarbiausias ir iš esmės vienintelis rūpestis – teisėtų kreditorių finansiniai interesai.¹²⁷

Ekonominis bankroto instituto požiūris pripažįsta tik iki bankroto susidariusius kreditorių finansinius reikalavimus ir tik iš tokių reikalavimų kylančius interesus. Pagal šią logiką bankroto teisė egzistuoja išimtinai tam, kad būtų tenkinami iki bankroto susidarę teisėti kreditorių reikalavimai, t. y. tik faktinių išankstinių teisių turėtojų (angl. *rights-holders*) interesai.¹²⁸ Taigi, pati bankroto procedūra – jos teisingumas, eiga ir išeiga, vadovaujantis grynąja ekonomine bankroto teisės prieiga, yra išimtinai nemokaus skolininko kreditorių reikalas: tik jie turi ir gali turėti tikrąsias teises ir realų suinteresuotumą bankroto byloje.

„Kreditorių sandorio teorija mato nemokumą kaip bendrųjų išteklių (angl. *common pool*) problemą ir atitinkamai nemokumo teisę kaip taisyklių rinkinį, sprendžiantį šią bendrųjų išteklių problemą.“¹²⁹ Vadinasi, bankroto teisės užduotis yra pagal iš anksto sulygtas taisykles (*ex ante* hipotetinę kreditorių sandorį) efektyviai paskirstyti bendruosius išteklius (nemokaus subjekto turtą) tikriesiems teisių turėtojams (kreditoriams, kurių reikalavimas susiformavo iki bankroto bylos iškėlimo). Tokioje lygtyje svarbiausiu kintamuoju tampa klausimas, kaip maksimizuoti bendruosius išteklius (angl. *wealth maximization*¹³⁰), kad būtų padidinta teisių turėtojų grąža. Ekonominio požiūrio atstovai argumentuoja, kad kolektyvinė privaloma bankroto sistema turėtų būti patraukli kreditoriams dėl mažesnių strateginių procedūros kaštų, didesnės bendrųjų dalintinių išteklių vertės ir administracinio efektyvumo.¹³¹

Ekonominiame laisvosios rinkos logika paremtame bankroto matyme tikslas yra ne apskritai padidinti vertę tam tikrų plačių interesų atžvilgiu, bet maksimizuoti naudą tik iki bankroto kilusių finansinių teisių į skolininką turėtojams.¹³² Šis kontraktualistų išpažįstamas bet kokių kitų susijusių subjektų galimo suinteresuotumo bankroto procese eliminavimas yra neatsitiktinis, intencionalus. Pasak L. H. Jackson ir D. Baird, verslo žlugimo efektų masto ir apimties praktiškai neįmanoma nustatyti, o pagalbos būdų merdinčiam verslui modeliavimas nėra bankroto teismo kompetencija. Todėl, anot jų, plačių interesų bankroto bylos apimtyje svarstymas ir atsižvelgimas į juos,

127 Veach, *supra note*, 31: 1212.

128 Mooney, *supra note*, 44: 934.

129 R. J. de Weijts, M. S. Breeman, „Comi-Migration: Use or Abuse of European Insolvency Law?“, *European Company and Financial Law Review* 11 (2015): 512, <https://doi.org/10.1515/ecfr-2014-0495>.

130 Dėl kreditorių sandorio teorijos akcentuojamo turto maksimizavimo kreditorių naudai aspekto, terminas „turto didinimo požiūris“ (angl. *Wealth maximization approach*) akademinėje nemokumo teisės literatūroje neretai naudojamas kaip kreditorių sandorių teorijos sinonimas.

131 Finch, Milman, *supra note*, 77: 29.

132 Anthony J. Casey, „Chapter 11’s Renegotiation Framework and the Purpose of Corporate Bankruptcy“, *Columbia Law Review* 120, 7 (2020): 1727.

„<...> kaip bankroto politikos kryptis, yra fundamentaliai ydinga“¹³³. Anot L. H. Jackson, ne kreditorių, t. y. bet kokių kitų korporatyvinio nuosmukio aukų (darbuotojų, vadovų, visuomenės narių) gynimas yra ne bankroto teisės užduotis.¹³⁴ Taigi, grynuoju ekonominiu bankroto teisės požiūriu bankroto institutas – tai techninis kreditorių teisių gynimo mechanizmas, kurio apimtyje nėra vietos paties skolininko, kitų suinteresuotų subjektų ar viešojo intereso gynimui.

Galima sutikti su teiginiu, kad visi nemokumo teisės teoretikai ir praktikai skirtinga apimtimi yra kreditorių sandorio teorijos šalininkai, o pati teorija pagrįstai laikytina nemokumo teisės ortodoksija.¹³⁵ Esminės teorijos nuostatos (individualių veiksmų debitoriaus atžvilgiu suspendavimas ir privalomas kolektyvinio veikimo formatas, kreditorių lygiateisiškumas, kuo didesnės finansinės naudos kreditoriams siekis) neginčijamai ir pelnytai išvirtintino pasaulio šalių nemokumo teisiniuose režimuose. Visgi racionalia laikytina kritiška pastaba, kad žvelgiant iš šių dienų pozicijų, kreditorių sandorio teorija – tai tam tikro truizmo – niekuo neypatingo ir savaime aiškaus teiginio, jog bankroto teisė privalo būti efektyvi atitikmuo.¹³⁶ Teorija negeba pastebėti kitų – ne su procedūros efektyvumu susijusių bankroto teisės tikslų¹³⁷. Pagrįstu laikytinas kritiškas D. R. Korobkin teiginys, kad ekonominė bankroto teisės prieiga pademonstruoja, kaip išskirtinė koncentracija į ekonominę naudą sukuria būtinojo dėmesio ne ekonominės prigimties vertybėms (moralinėms, politinėms, socialinėms, asmeninėms) vakuumą.¹³⁸

1.1.2. Komunitarinė bankroto teisės teorinė prieiga

Ekonominė bankroto teisės teorinė prieiga sulaukė pagrįstos kritikos – daugiausiai dėl minimalistinės ir, pasak kritikų, aiškiai per siauros bankroto teisės paskirties ir apriėties sampratos.¹³⁹ Kaip atsvara ekonominiam požiūriui praeito amžiaus pabaigoje pradėjo formuotis į plačius visuomenės interesus orientuota arba kitaip – komunitarinė bankroto teisės teorinė kryptis. Komunitarinė¹⁴⁰ teorija (angl. *Communitarian*

133 Douglas Baird, Thomas H. Jackson, „Corporate Reorganizations and the Treatment of Diverse Ownership Interests: A Comment on Adequate Protection of Secured Creditors in Bankruptcy“, *supra note*, 41: 102.

134 Jackson, *The Logic and Limits of Bankruptcy Law*, *supra note*, 40: 25.

135 Barry E. Adler, „The Creditors’ Bargain Revisited“, *University of Pennsylvania Law Review* 166, 7 (2018): 1854.

136 Casey, *supra note*, 132: 1711–1712.

137 Korobkin, „The Role of Normative Theory in Bankruptcy Debates“, *supra note*, 22: 86.

138 Donald R. Korobkin, „Rehabilitating Values: A Jurisprudence of Bankruptcy“, *supra note*, 23: 762.

139 Pavyzdžiui: Jay Lawrence Westbrook, „A Functional Analysis of Executory Contracts“, *Minnesota Law Review* 74 (1989): 337; Karen Gross, „Taking Community Interests into Account in Bankruptcy: An Essay“, *supra note*, 25: 1034; Newborn, *supra note*, 32: 112–114; Finch, Milman, *supra note*, 77: 36–37; Bruckner, *supra note*, 33: 245–248.

140 Terminas „komunitarinis“ kildintinas iš angliškojo „community“ (liet. bendruomenė). Akademiniėje literatūroje sutinkamas termino „komunitarinis“ vertinys į lietuviškąjį „bendruomeniškas“, taip pat

theory) kardinaliai praplėtė bankroto teisės akiratį, postuludama, kad bankroto byloje būtina pripažinti ir atliepti plataus rato subjektų interesus, skiriant reikiamą dėmesį visuomenės, t. y. viešajam interesui.

Pripažįstama, kad verslo nemokumas lemia ne tik ekonominius, bet ir reikšmingus socialinius padarinius.¹⁴¹ „Nemokumas nėra atskirtas nuo visuomenės ir daug dalykų, kurie nutinka nemokumo kontekste, gali turėti plataus spektro padarinius, paveikti viešojo intereso aspektus.“¹⁴² Šie iš komunitarinės pasaulėvokos išplaukiantys teiginiai laikytini pagrįstais: sunku būtų paneigti, kad verslo bankrotas paveikia ne vien tiesioginius finansinius nuostolius patyrusius kreditorius, bet ir kur kas platesnį interesantų ratą. Tarp konkretaus verslo bankroto paveiktų asmenų gali patekti verslo savininkai, vadovai, darbuotojai, partneriai, tiekėjai, klientai; verslo žlugimas gali daryti neigiamą įtaką bendruomenės, kurioje buvo vystoma veikla (ar tam tikrais atvejais net visos šalies ar regiono), ekonominiam ir socialiniam mikroklimatui; bankroto procedūros (ne)efektyvumas ir (ne)teisingumas gali paveikti verslo atstovų ir plačiąja prasme visuomenės pasitikėjimą demokratiniais teisiniais institutais ir institucijomis. Toks platus bankroto teisės interesų ratas, galimų bankroto paveikiamų teisių prigimties skirtumai, šių interesų derinimo ir atliepimo kompleksiskumas komunitariniam bankroto požiūriui trukdė įgyti pilnavertės normatyvinės bankroto teorijos statusą. Pagrįsta teigti, kad komunitarinė vizija išvengė ekonominės bankroto perspektyvos ribotumo, tačiau susidūrė su neapibrėžtumo problemomis.¹⁴³

B. S. Schermer kritikuoja šį neapibrėžtumą, nurodydamas, kad kiekviename bankrote yra begalinis skaičius paveiktinų visuomenės interesų ir tam neįmanoma nubrėžti ribų.¹⁴⁴ Visgi kritikų argumentas, kad komunitarinės teorijos priesakas bankroto teisėje atsižvelgti į viešąjį interesą atveria kelius beribiam interesantų skaičiui, taip keldamas riziką pačiam bankroto institutui, vertintinas kaip netikslus. Viešojo intereso konstruktas yra kur kas subtilesnis nei visų įmanomų individualių interesų suma.¹⁴⁵ Atvirkščiai, viešasis interesas paprastai identifikuojamas ir suprantamas būtent kontraste su privačiu, asmeniniu interesu, nors pastarieji neretai sutampa, persidengia.

Patys komunitarai pripažįsta, kad nėra vienintelio visuomenės apibrėžimo ir negalima tiksliai pasakyti, ką visais atvejais indikuoja visuomenės, t. y. viešasis interesas.¹⁴⁶

stebimas šių terminų vartojimas sinonimais (Saulius Nefas, *Bendruomeniškumo sklaida Lietuvoje* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2021), 77–122). Disertaciniame darbe, siekiant bankroto teisės terminologijos tikslumo ir mokslinio atpažįstamumo, pasirinkta naudoti originalų tarptautinį terminą „komunitarinis“.

141 Gross, *supra note*, 2.

142 Keay, *supra note*, 19: 533.

143 Finch, Milman, *supra note*, 77: 42.

144 Schermer, *supra note*, 43: 1051.

145 Žr. skyrių Nr. 2.1. „Viešojo intereso samprata“, kuriame išsamiai analizuojamas viešojo intereso instituto daugiaspektiškumas, dinamiškumas, jo atpažinimo ir apibrėžtumo problematika.

146 Gross, „Taking Community Interests into Account in Bankruptcy: An Essay“, *supra note*, 25: 1031–1032.

A. Keay pastebi, kad „<...> kai kalbama apie viešąjį interesą, yra nepaprastai sudėtinga, jei ne neįmanoma pasiekti bet koki konsensusą“¹⁴⁷. Komunitarinėje bankroto teisės percepcijoje centrinę poziciją užimančio viešojo intereso neapibrėžtumas neleido jos šalininkams pasiūlyti bankroto teisės praktinės architektūros schemas, kaip tai sėkmingai padarė ekonominės teorijos atstovai. Visgi reikėtų sutikti su vertinga K. Gross pastaba, kad ginčo nėra, jog visuomenės interesą nepaprastai sudėtinga identifikuoti ir kiekybiškai įvertinti, tačiau pats sudėtingumas savaime nėra pakankamas viešojo intereso atskirties ir neįvertinimo ekonominėje nemokumo teisės percepcijoje pateisinimui.¹⁴⁸

Bankroto teisės kontekste viešasis interesas žymi atsižvelgimą į interesus, kuriuos visuomenė gali turėti ir kurie yra platesni nei asmenų, tiesiogiai susijusių su konkrečia nemokumo situacija interesais.¹⁴⁹ Komunitarinėje bankroto teisės prieigoje nebandoma pateikti baigtinio interesų, į kuriuos reikia atsižvelgti sąrašo, nesiekiamo pasiūlyti konkrečių bankroto teisės veikimo mechanizmų ar skirtingų visuomenės interesų atliepimo metodų. Teorija iš esmės deklaruoja vienintelį, tačiau esmingą teiginį, kitaip – reikalavimą bankroto teisei: bankroto sistemos plotmėje privalu įvertinti, atsižvelgti į viešąjį interesą, jį ginti. Šiuo postulatu komunitarinė teorija įtvirtino ekonominiam požiūriui alternatyvią bankroto instituto paskirties ir aprėpties percepciją, praktiškai neribotai išplečiant bankroto teisės interesų lauką.

Kaip komunitarianistinės bankroto teisės minties atšaka formavosi daugybinių vertybių teorija (angl. *Multiple Values Theory*), kuri akademinėje literatūroje dėl jos struktūrinio nevientisumo dar įvardinama eklektine teorija (angl. *Eclectic Theory*). Teoriją išpopuliarino amerikiečių mokslininkų E. Warren ir D. R. Korobkin darbai.¹⁵⁰ Anot pačios E. Warren, ji pasiūlė „nešvarų, kompleksinį, elastingą, persipynusį požiūrį į bankrotą“, kuriuo remiantis nėra nei galimybės tiksliai numatyti pasekmių, nei pilnai artikuliuoti visų faktorių, reikalingų bankroto politikos sprendimų priėmimui.¹⁵¹ D. R. Korobkin vizijoje, kurią autorius vadina „vertybėmis paremta prieiga“ (angl. „*value-based account*“) visų pirma, konstatuojama, kad „bankroto teisė yra turtinga ir kompleksinė sistema“.¹⁵² Kertinis daugybinių vertybių teorijos uždavinys reiškėsi būtent per pastangas atskleisti ir įtvirtinti bankroto teisės daugialypumą, nurodant, kad kompleksinė teorinė ir empirinė problematika, diktuojama bankroto situacijų, negali būti redukuota iki konkretaus universalios veikimo metodus pasiūlančio teorinio konstrukto.

Daugybinių vertybių teorija pristatė išplėstinę išteklių paskirstymo problemos versiją. Paneigiama siaura ekonominio bankroto požiūrio samprata, išteklių paskirstymą

147 Keay, *supra note*, 19: 523.

148 Gross, *supra note*, 2: 205.

149 Keay, *op. cit.*, 523–525.

150 Pirmieji autorių darbai, pristatantys daugybinių vertybių teorijos idėjas, gaires: Warren, „Bankruptcy Policy“, *supra note*, 26; Korobkin, „Rehabilitating Values: A Jurisprudence of Bankruptcy“, *supra note*, 23.

151 Warren, *op. cit.*, 811.

152 Korobkin, *op. cit.*, 721.

sutapatinanti su nemokaus subjekto turto padalinimu formaliems kreditoriams. Eklektinės teorijos šalininkai bankrotą mato kaip sistemą, skirtą ne tiesiog padalinti skolininko turtą kreditoriams, o paskirstyti neigiamas bankroto pasekmes tarp daugybės skirtingo pobūdžio subjektų. „Paskirstymas nėra matomas kaip aberacija nuo kreditorių teisių gynimo, tačiau kaip kertinė ir neišvengiama nemokumo teisės funkcija“.¹⁵³ Tinkamai paskirsčius finansinės nesėkmės pasekmes arba kitaip – nuostolius, tuo pačiu įgyvendinamas subalansuotas vertės bankroto apimtyje padalijimas. Ir nors bankrotas šiame vertės paskirstyme susiduria su daugybe konkuruojančių ir kartais prieštaraujančių vertybių, nei viena konkreti vertybė neturėtų dominuoti. Bankroto politikos paskirtis – tarnauti kaip skirtingų vertintinų faktorių samplaika pasiūlanti geresnį klausimo „Kaip turi būti paskirstomi nuostoliai?“ suvokimą.¹⁵⁴

Teorijoje formuojama aiški skirtis tarp skirtingos prigimties interesantų bankroto kontekste: išskiriamos bankroto teisės (angl. *bankruptcy rights*), kurios iš esmės reiškia kreditorių finansinius reikalavimus, ir ne bankroto teisės (angl. *non-bankruptcy rights*) – tai plataus rato suinteresuotų asmenų interesai, kylantys ne iš tiesioginio finansinio reikalavimo į nemokų subjektą.¹⁵⁵ Šių interesų prigimtis ir specifika pasižymi kritiniais skirtumais, todėl iš bankroto teisės reikalauja kitoniškų individualių jų atliepimo schemų. Pažymima, kad nemokumo režimas saugo ir tenkina vadinamąsias ne bankroto teises (ne su finansiniais kreditorių reikalavimais susijusius interesus) tik netiesioginiu būdu, daugiausiai per papildomas nuostatas, pavyzdžiui, suponuojančias verslo reorganizavimą vietoj likvidavimo.¹⁵⁶ Taip daugybinų vertybių teorijos propaguojamoje bankroto teisės vizijoje vietą randa plataus spektro ne su finansiniais kreditorių reikalavimais susiję interesai: nuo darbuotojų teisių ar įmonės akcininko siekio išsaugoti su sunkumais susidūrusį verslą iki viešojo intereso plačiausia galima prasme.

Daugybinų vertybių teorija taip pat meta iššūkį vienai esminių kreditorių sandorio teorijos prielaidų – kad žmonės yra racionalūs, išimtinai tik į savo asmeninę finansinę grąžą orientuoti savanaudžiai. D. R. Korobkin rekonstravo kreditorių sandorio teorijos pasiūlytą hipotetinį kreditorių *ex ante* sandorį, įtraukdamas į šį teorinį susitarimą visus skirtingų galimai bankroto paveiktų interesų atstovus. „Pagal šį modelį, visi dalyviai žino, kad gali būti paveikti nemokumo, bet niekas nežino, ar jis bus debitorius, paprastas kreditorius – sutartinės ar priverstinės prigimties, įkeitimu savo reikalavimą užsitikrinęs kreditorius, eilinis darbuotojas, visuomenės narys, nesusijęs su skolininko verslu ar kas nors kitas, turintis iš esmės pobūdžio sąsają.“¹⁵⁷ Sprendžiama, kad ši hipotetinių derybininkų grupė nesivadovautų vien finansiniais interesais, orientuotąsi į apsaugą pažeidžiamiausioms grupėms, o „<...> pasirinkimo procedūra

153 Finch, Milman, *supra note*, 77: 36.

154 Warren, „Bankruptcy policy“, *supra note*, 26: 777.

155 Xie, *supra note*, 75: 17.

156 Warren, „Bankruptcy Policymaking in an Imperfect World“, *supra note*, 26: 355–356.

157 Gerard McCormack, *Corporate Rescue Law: An Anglo-American Perspective* (Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2008), 28.

tenkintų kertines teisingumo (angl. *fairness*) sąlygas <...>¹⁵⁸. Taip tarsi reabilituojami bankroto sistemos dalyviai, implikuojant jiems ne tik pareigą bankroto proceso apimtyje susitarti dėl plataus rato interesus bei viešąjį interesą tenkinančio veikimo būdo, bet ir konstatuojant pačių dalyvių norą, vidinį poreikį tai daryti.

Anot B. S. Schermer, toks platus visuomenės interesų atstovavimo bankroto apimtyje požiūris neveiksnius trimis frontais: definicijos, pritaikymo ir sprendimo priėmėjo vaidmens aspektu.¹⁵⁹ Apskritai, daugybinių vertybių teorijos kritika daugiausiai sietina su jos pasiūlytu plačiu, neapibrėžtu, nebaigtiniu bankroto teisės apimtyje gintinų interesų spektru. Teigiama, kad konteksto beribiškumas sukuria palankias sąlygas subjektyvumui – nėra aišku, kurias vertybes pasitelkti ir akcentuoti.¹⁶⁰ Eklektinis požiūris sprendimų priėmėjams nepasiūlo gairių, kaip valdyti tarp skirtingų vertybių kylančias įtampas ir kontradikcijas ar kaip pasiekti kompromisą tarp konkuruojančių interesų.¹⁶¹ Kadangi nėra sumodeliuotų centrinių principų, galinčių veikti kaip orientyras sprendimų priėmėjams, užtikrinant pusiausvyrą tarp konkuruojančių interesų ar tuos interesus tinkamai įvertinant, teorija kaltinama klaidinančiai vedanti į neaiškumą ir neapibrėžtumą.¹⁶²

Ši kritika faktine prasme neabejotinai pagrįsta, teorija išties nepasiūlė konkrečių veikimo gairių ir interesų rangavimo bei tikslinio atsižvelgimo į viešąjį interesą metodų. Visgi esminiai aspektai, sudarantys kritikos objektą iš esmės patvirtina daugybinių vertybių teorijos kūrėjų fundamentinių pradinį teiginį, jog bankroto teisė – daugialypė, kompleksinė sistema, negalinti pažingsniui pasiūlyti tikslios ir visa apimančios skirtingų interesų atliepimo formulės.

Siekiant spręsti daugybinių vertybių teorijos neapibrėžtumo problemas, kartu išlaikant komunitarinę filosofiją, V. Finch pristatė struktūruotą nemokumo teisės¹⁶³ po-

158 Donald R. Korobkin, „Contractarianism and the Normative Foundations of Bankruptcy Law“, *supra note*, 23: 552–553.

159 Schermer, *supra note*, 43: 1049.

160 Gerald E. Frug, „The Ideology of Bureaucracy in American Law“, *Harvard Law Review* 97, 6 (1984): 1379–1380.

161 Finch, Milman, *supra note*, 77: 41.

162 Saleh Albarashdi, Horace Yeung, „An Assessment of Various Theoretical Approaches to Bankruptcy Law“, *Journal of Arts and Social Sciences* 9, 1 (2018): 30.

163 Iki aiškių vertybių teorijos formuluotose teorinėse bankroto teisės priegose – kreditorių sandorių teorijoje, bendrosiose pradinėse komunitarinio pobūdžio vizijose, taip pat daugybinių vertybių teorijoje buvo daugiausiai vartojamas terminas „bankroto teisė“ (angl. „*bankruptcy law*“). V. Finch 1997 m. pasiūlytoje aiškių vertybių teorijoje, spręstina, dėl tarptautiniu mastu nuo praeito amžiaus pabaigos įsigalinčios korporatyvinio gelbėjimo kultūra paremtos nemokumo valdymo paradigmos (žr. skyrių Nr. 1.3. „Bankroto instituto vieta moderniojoje nemokumo valdymo paradigmoje“) pradėtas naudoti kitas, apibendrinamasis terminas – „nemokumo teisė“ (angl. „*insolvency law*“). Visgi iš diskurso akivaizdu, kad aiškių vertybių teorijos idėjos pilnai taikytinos bankroto teisei. Galima daryti prielaidą, kad, kaip ir suponuoja modernioji nemokumo valdymo paradigma, nemokumas šioje teorijoje jau matomas kaip vientisas institutas, apimantis tiek bankroto, tiek restruktūrizavimo teisinius režimus. Dėl akademinio tikslumo šiame darbe naudojami originalūs autorių vartojami bankroto arba nemokumo terminai. Pažymėtina, kad šio tyrimo kontekste dominantis objektas yra būtent bankroto teisė, t. y. teisės šaka, tirianti visiškai nemokių įmonių valdymo ir absoliučia dauguma atvejų – užbaigimo procesą. Todėl

žiūrį, vadinamą „aiškių vertybių teorija“ (angl. „Explicit Values Theory“). Tai – plati tarpdisciplininė prieiga, atsižvelgianti tiek į kreditorių, tiek į viešąjį interesą.¹⁶⁴ Teorija iš esmės skyrėsi nuo kitų akademinų bankroto teisės paskirties analitinių mokslinių darbų – ja siekiama ne tik atsakyti į klausimą, kokia turi būti nemokumo teisė, bet svarbiau – kaip galima ją įvertinti. V. Finch pažymėjo, jog nemokumo teisei privalu vystytis sekant gilų prasmės ir tikslo pojūtį bei deklaravo, kad yra įmanoma nustatyti kriterijus, pagal kuriuos nemokumo teisė gali būti vertinama.¹⁶⁵ Teorijos autorės žodžiais tariant, buvo leistasi į nemokumo teisės „etalonų medžioklę“.¹⁶⁶

Iškeliama idėja, kad sprendimų priėmimui nemokumo procesuose, kadangi pasitarieji veikia tiek privačius, tiek viešuosius interesus, būtinas pateisinimas arba kitaip – legitimacija. Legitimacijos pobūdis negali būti paremtas išimtinai komunitarine perspektyva ar kreditorių sandorio teorijos propaguojama vizija: nemokumo teisės pagrindimas turi atsižvelgti tiek į viešuosius, tiek į privačius interesus.¹⁶⁷

Aiškių vertybių teorija deklaruoja, kad tokia nemokumo teisės procesų ir principų legitimacija gali būti įgyvendinta vadovaujantis keturiomis esminėmis vertybėmis. Pirma, efektyvumas, reiškiantis demokratiškai priskirtų nemokumo teisės tikslų įgyvendinimo užtikrinimą mažiausiais kaštais. Antra, ekspertškumas, implikuojantis sprendimų priėmimo ir politikos formavimo perdavimą kompetentingiems asmenims. Trečia, atskaitomybė, indikuojanti demokratiškas organų ar teismų vykdomą nemokumo proceso dalyvių kontrolę, taip pat reiškianti procesų atvirumą, skaidrumą, patogią dalyvių interesų reprezentaciją. Ketvirta, teisingumas (angl. *fairness*), – šios vertybės apimtyje keliami bendrieji teisingumo (angl. *justice*)¹⁶⁸ klausimai, propaguo-

šiam poskyryje analizuojamos teorijos ir jų aspektai, kurie gali būti aktualūs būtent bankroto teisės analitikai. Apskritai, nekvestionuotina, kad restruktūrizavimo ir bankroto kryptys yra glaudžiai susiję, tačiau jų prigimtis ir fundamentiniai siekiai iš esmės skiriasi. Dėl šios priežasties, autorės vertinimu, restruktūrizavimo ir bankroto konstruktas tikslinga ir tikslu tirti ir vertinti nors ir neatsietai, bet atskirai.

164 Charles D. Booth, „Review of Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles, Vanessa Finch“, *Hong Kong Law Journal* 34, 1 (2004): 215.

165 Finch, „The Measures of Insolvency Law“, *supra note*, 24: 227.

166 Angl. „quest for benchmarks“ (*Ibid*, 242).

167 Finch, *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles, supra note*, 24: 52–53.

168 Angliški terminai „*fairness*“ ir „*justice*“ į lietuvių kalbą verčiami vienu terminu – „teisingumas“. Svarbu atkreipti dėmesį, kad šie du angliški žodžiai turi skirtingas konotacijas. „*Justice*“ vartojamas apibūdinti teisingumui plačiąja prasme ir nurodo, ar yra paklūstama, laikomasi tam tikrų taisyklių ir standartų, tuo tarpu „*fairness*“ nusako asmeninę percepciją ar jauseną minėtų taisyklių atžvilgiu. Kitaip tariant, „*justice*“ žymi elgesį, kurio reikalauja tam tikras moralės standartas, ar formalios taisyklės, o „*fairness*“ žymi vertinamąjį nusistatymą, ar toks elgesys yra moraliai pagirtinas. Teisinga – „*just*“ procedūra gali „suteikti balsą“ tam tikroms grupėms ar sudaryti tinkamas sąlygas reikštis tam tikriems aspektams, bet tai nebūtinai gali būti vertinama kaip teisinga – „*fair*“ priklausomai nuo individo ir situacijos (Barry Goldman, Russell Cropanzano, „Justice“ and “Fairness” Are Not the Same Thing“, *Journal of Organizational Behavior* 36 (2015): 313). Dėl aptarto svarbaus giluminių reikšmių skirtumo, šiame darbe verčiant ir perfrazuojant autorių samprotavimus, siekiant perteikiamos minties tikslumo, tekste indikuojama, koks originalus terminas teisingumui nusakyti – „*justice*“ ar „*fairness*“ buvo vartojamas pačių autorių.

jama pagarba visų paveiktų šalių interesams, suteikiant joms galimybę dalyvauti nemokumo procesų sprendimų priėmimo.¹⁶⁹

Teorija suponuoja, kad būtent šios keturios vertybės – efektyvumas, ekspertiškas, atskaitomybė ir teisingumas gali ir turi tarnauti kaip nemokumo teisės etalonai, leidžiantys patikrinti bankroto sistemos taisykles ir procesus bei tokiu būdu juos legitiuoti. Pažymima, kad šios įvardintos aiškios vertybės suteikia teisėjams ir sprendimų priėmėjams kontrolinį vertinimo kriterijų sąrašą, o su juo išsamias gaires, padedančias spręsti nemokumo klausimus.¹⁷⁰ Taip konkretaus bankroto režimo apimtyje – tiek jo architektūroje – generuojant normas ir taisykles, tiek tikrinant jų praktinį veikimą, reikalinga nuolat užduoti klausimus: ar įstatyminės normos yra efektyviai implemenuotos? Ar proceso dalyvių kompetencija nekelia abejonių? Ar tenkina atskaitomybės lygis ir kokybė? Ar procedūros gali būti vertinamos kaip teisingos ir gerbiančios paveiktų šalių interesus?

Pateikdama vertinamuosius kriterijus aiškių vertybių teorija pasiūlė konceptualų įrankį, skirtą vertinti nemokumo taisykles, normas ir praktinę jų raišką, tačiau atsakymas į klausimą, ką turi ginti bankroto teisė, apsiribojo komunitarams būdingu teiginiu – tiek privačius, tiek viešuosius interesus. Pasiūlytas modelis nenurodo, kaip pasiekti kompromisą tarp konkuruojančių interesų nemokumo teisėje, taip pat neat-sako, kurie paveiktini interesai yra verti (ar labiau verti) įstatyminės apsaugos. V. Finch pripažino, kad aiškių vertybių požiūris nesiūlo išsamių atsakymų dėl tinkamos gintinų interesų pusiausvyros. Anot autorės, konkrečių kompromisų tarp konkuruojančių interesų teisingumas ar neteisingumas gali būti pagrindžiamas tik suteikiant kiekvienam aspektui reikiamą politinį svorį – deklaruojant skirtingų interesų ir vertybių gynimo prioritetus. Todėl konfliktai dėl tinkamo konkuruojančių interesų gynimo balanso nemokumo teisėje yra eliminuojami finaliniais politiniais sprendimais.¹⁷¹

Suprantama ir natūralu, kad „oponuojančių politinių pažiūrų asmenų, pasižyminčių išsiskiriančiomis teisingos visuomenės sampratomis požiūris į tvarkymąsi su žlungančiu verslu gali radikaliai skirtis“¹⁷². Tad, svarbu atskirti aiškių vertybių teorijos pasiūlytą nemokumo procesų, sprendimų ar apskritai nemokumo teisės legitimumo matavimą (angl. *measuring the legitimacy*) nuo tiesiog politinės nuomonės ir valios raiškos.¹⁷³ Aiškių vertybių teorija pasiūlo metodą, kuriuo gali naudotis skirtingų politinių pažiūrų ir vertybinių orientacijų sprendimų priėmėjai – tiek ekonominės, tiek komunitarinės pasaulėvokos atstovai nemokumo sistemą gali kurti ir vertinti vadovaudamiesi efektyvumo, ekspertiško, atskaitomybės ir teisingumo kriterijais. Visgi pati teorija priskirtina komunitarinei kryptčiai, kadangi nors ir nesileidžiant į detales, tačiau nedviprasmiškai deklaruojama, jog nemokumo teisė privalo atsižvelgti tiek į

169 Angl. *efficiency, expertise, accountability, fairness* (Finch, *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles, supra note*, 24: 56).

170 Finch, Milman, *supra note*, 77: 51.

171 Finch, *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles, supra note*, 24: 57.

172 Finch, Milman, *op. cit.*, 44.

173 *Ibid.*

privačius, tiek į viešąjį interesą. Tuo tarpu galutinis sprendimas, kurie interesai yra reikšmingiausi, kam einamuojau laikotarpiu reikalinga suteikti prioritetą, paliekamas konkrečios sistemos sprendimų priėmėjams ir politikos formuotojams.

R. J. Mokal kritikuodamas aiškių vertybių teoriją pažymėjo, kad nemokumo teisės etalonų konceptas stokoja nuoseklumo – juo remiantis neįmanoma pateikti patenkinamo atsakymo apie vertybių sąveiką *inter se*¹⁷⁴.¹⁷⁵ „<...> [T]ais atvejais kuomet keturios vertybės turi tarpusavio konfliktų, profesorės V. Finch diškių vertybių teorija nepateikia jokių tolesnių detalių standartų nustatant prioritetus tarp jų.“¹⁷⁶ Kitaip tariant, nors nemokumo lauko sprendimų priėmėjams buvo pateikta vertybių, kuriomis tikslinga vadovautis schema, nėra aišku, kurias vertybes prireikus priimtina „paaukoti“, priimant pagrįstą prielaidą, kad konfliktai neišvengiamai rasis.

Pasak R. J. Mokal, ekspertiskumas ir atskaitomybė negali būti vertinamos, kaip individualios vertybės, kadangi visa apimtimi patenka į efektyvumo vertybės aprėptį.¹⁷⁷ Tuo tarpu teisingumas niekada negali būti konkurenciniame santykiyje su efektyvumu, kadangi pats efektyvumas savyje netalpina tikslų, kurie galėtų būti kokios nors teisės krypties fundamentiniu siekiu.¹⁷⁸ Taip kvestionuojamas aiškių vertybių teorijos gebėjimas nubrėžti skirtį tarp esminių (angl. *substantive*) ir procedūrinių nemokumo teisės tikslų. Esminiai tikslai – tai tie, kurie „pagrindžia konkrečios teisės šakos egzistavimą, parodant ją palankiausioje šviesoje, atskleidžiant, kodėl apskritai verta ją turėti“, o procedūriniai tikslai yra apie tai, „kaip teisė veikia, kad pasiektų savo esminius tikslus“.¹⁷⁹

Galima sutikti, kad iš keturių įvardintų vertybių, tik teisingumas iš esmės galėtų tarnauti kaip fundamentinis nemokumo teisės tikslas, tuo tarpu efektyvumas, ekspertiskumas ir atskaitomybė savo esme labiau atitinka procedūrinių uždavinių pobūdį, t. y. indikuoja, kaip turi veikti nemokumo teisė, kad būtų pasiektas esminis siekis – ji būtų teisinga. Teisingumo konceptas lygiai kaip ir viešojo intereso konstruktas neabejotinai kelia daugiau klausimų nei geba pateikti atsakymų. Vis dėlto svarbu, kad dėl šių skirtingų, bet tampriai susijusių kategorijų kompleksiskumo natūraliai kylančios nepibrėžtumo problemos neatgrasytų mokslininkų, politikų ir pačios visuomenės nuo atsakymų šių kategorijų kontekste paieškų.

Aiškių vertybių teorija nurodo, kad nemokumo teisėje „platus viešasis interesas privalo būti svarstomas kaip svarbus aspektas, o procedūrinė įtrauktis turi reikštis per informacijos prieinamumą, dalyvių indėlį priimant reikšmingus sprendimus ir subjektų atskaitomybę“¹⁸⁰. Apibendrinant galima teigti, kad šis požiūris dar išplėtė nemokumo teisės akiratį, ne tik pakartodamas komunitarų propaguojamą būtinybę atsižvelgti

174 Lot. *inter se* – liet. tarpusavyje.

175 Rizwaan Jameel Mokal, „On Fairness and Efficiency“, *The Modern Law Review* 66, 3 (2003): 452.

176 Xie, *supra note*, 75: 20.

177 Mokal, *op. cit.*

178 *Ibid.*

179 *Ibid.*, 457.

180 Finch, Milman, *supra note*, 77: 51.

į viešąjį interesą nemokumo kontekste, bet ir suteikdamas tam tikrus įrankius nemokumo politikai ir jos išėjimui vertinti. Pateiktų vertinamųjų kriterijų abstraktumo lygis gana aukštas, tačiau bendra pasiūlyta veikimo schema sąlyginai aiški ir pakankamai pagrįsta. Teorijos logika suponuoja, kad pats viešojo intereso institutas yra takus, dinamiškas ir negali būti apibrėžtas simplistinėmis baigtinėmis nuorodomis, indikuojančiomis universaliai svarbiausius ar mažiau svarbius interesus. Todėl dėl vertybinių kompromisų ir konkrečių nemokumo situacija paveiktųjų interesų pusiausvyros tikslinga leisti apsispręsti konkrečiau nemokumo režimo kontekste, atsižvelgiant į unikalų situaciją: politinę ir socioekonominę problematiką, istoriškai susiformavusias ir einamasias interesų konfliktų prielaidas, nacionalinius prioritetus.

1.1.3. Konkuruojančių bankroto teisės koncepcijų skirties akcentai

Tiek ekonominis, tiek komunitarinis požiūris į bankroto teisę dėl aiškių deklaruotų generalinių tikslų ir plataus kiekvieno jų šalininkų rato laikytini individualiomis meta teorijomis.¹⁸¹ Amerikiečių teisės mokslininkas D. G. Baird remdamasis šiomis teorinėmis bankroto teisės priegomis pasiūlė klasifikuoti bankroto lauko akademikus bei praktikus į procedūralistus ir tradicionalistus.¹⁸² Procedūralistai pasižymi ekonomine bankroto teisės filosofija ir koncentruojasi į maksimalų atsiskaitymą su kreditoriais, tradicionalistai – komunitarine filosofija ir argumentuoja, kad bankroto teisė turi turėti platesnę socialinę paskirtį (angl. *purpose*).¹⁸³ Procedūralistams rūpi gražos kreditoriams maksimizavimas, o tradicionalistai remia platesnį vertės persikirstymo modelį ir rūpinasi ne tik kreditorių, bet ir kitų suinteresuotųjų bankroto procedūros subjektų graža, pasekmėmis jiems.¹⁸⁴

Bankroto teisės akademikas J. L. Westbrook kritikuoja D. G. Baird skirstymą, teigdamas, kad pasiūlytos „etiketės nėra labai naudingos ir jų pagrindimas silpnas“¹⁸⁵. Jis pateikia kitą bankroto teisės koncepcijų skirstymą, taip pat išskirdamas du tipus – kontraktualistų ir reguliatorių¹⁸⁶. Kontraktualistams svarbiausia yra sutarčių laisvė laisvojoje rinkoje, o pati teisė, anot jų, turėtų atspindėti valią, kuri būtų išreikšta, jei būtų sudaromi privatūs kontraktai. Tuo tarpu reguliatoriai koncentruojasi į privalomas teisės

181 Gross, „Taking Community Interests into Account in Bankruptcy: An Essay“, *supra note*, 25: 1036.

182 Angl. *proceduralists, traditionalists* (Baird, „Bankruptcy’s Uncontested Axioms“, *supra note*, 41).

183 Streten, *supra note*, 97: 98.

184 Thim Wai Chen, Ruzita Azmi, Rohana Abdul Rahman, „Theories of Corporate Insolvency: A Philosophical Analysis of the Corporate Rescue Mechanisms Under the Companies Act 2016“, *UUM Journal of Legal Studies* 12, 2 (2021): 174.

185 Westbrook, *supra note*, 8: 445.

186 Angl. *contractualists, regulators*. Nors J. L. Westbrook pasiūlytų klasifikacijos tipų pavadinimų lietuviški vertiniai „kontraktualistai“ ir „regulatoriai“ lingvistiškai skamba ne itin priimtina, dėl akademinio tikslumo ir tematikos atpažįstamumo pasirinkta naudoti būtent juos, t. y. originalius angliškus terminus tiesiogiai atkartojančius lietuviškus vertimus – kontraktualistai ir reguliatoriai.

taisykles ir normas, siekdami ginti viešąjį interesą.¹⁸⁷ Kontraktualistų ir reguliatorių klasifikacija formuluojama D. G. Baird tipologijos kritikos ir išplėtimo pagrindu. J. L. Westbrook pasiūlytos kategorijos vertintinos kaip labiau teoriškai išplėtos ir pagrįstos. Šio autoriaus analizėje kur kas daugiau dėmesio skiriama atstovavimo plačiam viešajam interesui klausimams, išsamiai komunikuojant vienam iš dviejų bankroto teisės minties tipų – reguliatoriams būdingą įsitikinimą, kad nemokumo procesuose tai būtina.

Visgi reikia sutikti, kad D. G. Baird ir J. L. Westbrook klasifikacijos persidengia daugeliu aspektų: stebimas kontraktualistų ir procedūralistų kategorijų tapatumas, atitinkamai tradicionalistų ir reguliatorių tipų filosofijos panašumas.¹⁸⁸ Šio tyrimo kontekste svarbi ne tiek specifinė tipologija, kiek bendroji filosofinė bankroto teisės mintis, kurios pagrindu ir buvo generuojamos minėtos klasifikacijos. Kontraktualistų ir procedūralistų tipai priskirtini ekonominei bankroto teisės paradigminei minčiai, o tradicionalistai ir reguliatoriai atspindi komunitarinę bankroto teisės filosofiją. Todėl siekiant aiškumo bei norint apibendrintai analizuoti dvi esmines bankroto teisės teorines paradigmas ir jų propaguojamas bankroto instituto koncepcijas, tikslinga įvesti apibendrinamuosius tipus: pirma – „ekonomistai“ (apimant kontraktualistų ir procedūralistų kategorijas), antra – komunitarai (apimant tradicionalistų ir reguliatorių tipus).¹⁸⁹ Toliau pasitelkiant šiuos įvardintus tipus, pateikiama ekonominės ir komunitarinės bankroto teisės koncepcijų esminių skirties aspektų analizė.

Tarp tradicionalistų [komunitarų – *aut. past.*], bankroto teisėje propaguojančių atsižvelgimą į visuomenės interesus ir procedūralistų [„ekonomistų“ – *aut. past.*], kurie bankroto režimu siekia tik padidinti kreditoriams sugražinamo turto vertę, vyksta bendrieji tęstiniai debatai dėl efektyvumo koncepto bankroto teisėje.¹⁹⁰ Apibendrinant, „ekonomistams“ bankroto procedūros efektyvumas reiškia išimtinai kuo didesnę finansinę naudą kreditoriams. Tuo tarpu komunitarams efektyvi bankroto procedūra – tai tokia, kurios apimtyje atsižvelgiama į plataus rato galimų interesantų teises ir yra ginamas viešasis interesas. Pastebima, kad vienintelis kontraktualistų [„ekonomistų“ – *aut. past.*]

187 Westbrook, *supra note*, 8: 445-449.

188 Streten, *supra note*, 97: 98.

189 Toliau tekste cituojant skirtingus akademinis darbus, naudojami originalūs pačių autorių vartojami tipų pavadinimai. Todėl aptariant ekonominės meta teorijos šalininkus tam tikrose teksto vietose vartojami terminai „tradicionalistai“, „regulatoriai“, atitinkamai aptariant komunitarinės paradigmos atstovus – „procedūralistai“ ir kontraktualistai“. Disertacinio darbo autorė savo samprotavimuose ir apibendrinamosiose išvalgose skirtingiems tipams įvardinti pasirinko naudoti savo siūlomą pagrindines bankroto teisės teorines kryptis apibendrinančią tipologiją, išskiriant du tipus – „ekonomistai“ ir komunitarai. „Ekonomistai“ teorijų analizėje apibendrintai įvardinami ekonominės bankroto teisės meta teorijos šalininkai, matantys bankroto procedūrą išimtinai kaip kreditorių teisių gynimo ir finansinės naudos kreditoriams didinimo mechanizmą, esminį dėmesį skiriantys procedūriniam efektyvumui ir iš esmės nepripažįstantys viešojo intereso egzistavimo bankroto teisės aprėptyje. Komunitarais šiame darbe apibendrintai vadinama „ekonomistams“ oponuojanti bankroto teisės požiūrio grupė, propaguojanti išplėstinį, į procedūrinį teisingumą, etišką procesą ir viešąjį interesą orientuotą bankroto teisinį režimą.

190 Zachary Liscow, „Counter-Cyclical Bankruptcy Law: An Efficiency Argument for Employment-Preserving Bankruptcy Rules“, *Columbia Law Review* 116, 6 (2016): 1467.

ižvelgtinas viešasis interesas, vertas verslo teisės apsaugos – tai sutarties laisvė laisvoje rinkoje.¹⁹¹ Ekonominės pakraipos akademikų vertinimu, apskritai retai kada viešasis interesas gali būti aktualus teisiniame kokio nors klausimo sprendime: anot jų, egzistuoja tik agreguoti privatūs interesai, kurių raiška ir reprezentacijos lygis teisinėje sistemoje yra privačių interesų grupių pergalių, pralaimėjimų ar kompromisų išdava.¹⁹²

Dar daugiau, – „ekonomistai“ ne tiesiog ignoruoja kitų subjektų interesus ir viešąjį interesą bankroto apimtyje, bet aiškiai pasisako už tikslingą pastarųjų interesų nepaisymą bankroto teisėje. „Procedūrinės teorijos šalininkai [„ekonomistai“ – *aut. past.*], teigia, kad pašalinių interesų atstovavimas teisių turėtojų¹⁹³ sąskaita ar rizikuojant teisių turėtojų nauda yra *prima facie*¹⁹⁴ vagystė.“¹⁹⁵ C. W. Mooney lygina reguliatorių [komunitarų – *aut. past.*] propaguojamą vertės bankrote persikirstymą su mitiniais Robino Hudo žygiais bei tokių veikimą smerkia. Anot autoriaus, visai nesvarbu, koks kilnus būtų bendrasis tikslas: darbo vietų išsaugojimas, verslo gelbėjimas ar visuomenės interesai plačiąja prasme – turto persikirstymas paimant jį iš tų, kurie turi pripažintas juridines teises į jį bei paskirstant ir tiems, kurie tokių formalių teisių neturi, yra pilietinio teisingumo (angl. *civil justice*) pažeidimas.¹⁹⁶ Visgi tokių ekonomistų samprotavimą galima laikyti išties generuojamu *prima facie*, t. y. iš pirmo žvilgsnio – be išsamesnės situacijos analizės. Pažymėtina, kad komunitarai neturi intencijos ir nesiūlo bankrutuojančio skolininko turtą tiesiog padalinti platesniam nei finansinius reikalavimus turintys asmenys interesantų ratui. Jų požiūris į bankroto teisę neatmeta ir jokių formatu neignoruoja kreditorių interesų bankroto procedūroje gynimo. Kreditorių teisių apsauga ir jų finansinių reikalavimų tenkinimas įmanomai didesne apimtimi komunitarų yra pilnai pripažįstamas ir vertinamas kaip vienas esminių bankroto proceso tikslų. Požiūrio stovyklų ginčo epicentras sukonzentruotas būtent į komunitarų propaguojamą nemokumo teisės domėjimosi lauko išplėtimą, t. y. dėmesį platesniems nei vien tiesioginių kreditorių interesams, rūpestį viešuoju interesu bankroto teisės apimtyje. Komunitarų bankroto teisės samprata suponuoja balanso siekį tarp kreditorių, visuomenės bei skolininko interesų, palaikant aukščiausius komercinės moralės ir verslo integralumo standartus.¹⁹⁷

Atkreipiamas dėmesys, kad ir šių dienų debatai apie verslo bankrotą neretai sukoncentruoti tik į bankroto rezultatus¹⁹⁸, kitaip tariant, į procedūrinį efektyvumą, kuriam „ekonomistai“ teikia prioritetą. Tai suprantama, kadangi ekonominiai rezultatai

191 Westbrook, *supra note*, 8: 446.

192 *Ibid*, 449.

193 Ekonominiu bankroto teisės požiūriu, teisių turėtojai (angl. *rights-holders*) – tai išimtinai tik formalūs kreditoriai, kurių finansinis reikalavimas susiformavo iki bankroto bylos skolininkui iškėlimo.

194 Lot. *prima facie* – liet. iš pirmo žvilgsnio.

195 McCormack, *supra note*, 157: 25.

196 Mooney, *supra note*, 44: 964–965.

197 Ian Fletcher, „Bankruptcy Law Reform: The Interim Report of the Cork Committee, and the Department of Trade Green Paper“, *The Modern Law Review* 44, 1 (1981): 77–78.

198 Jacoby, *supra note*, 45: 1739.

nesunkiai verčiami skaitiniais duomenimis, – juos paprasčiausiai matuoti, vertinti, lyginti ir komentuoti. Tuo tarpu reguliatorių [komunitarų – *aut. past.*] požiūrio mokslininkai suvokia, jog kontraktualistų [„ekonomistų“ – *aut. past.*] aukštinamas efektyvumo kriterijus nėra išskirtinis ir vienintelis bankroto teisės tikslas.¹⁹⁹ Jie į bankroto teisės polemiką įtraukia kur kas sudėtingiau apčiuopiamą ir įvertinamą siekinį – procedūrinį teisingumą.

Komunitarų filosofijos logika diktuoja, kad deramas dėmesys viešajam interesui bankroto procese suponuoja bendrą procedūrinį teisingumą, o šis generuoja visuomenės pasitikėjimą pačiu bankroto institutu. Pažymima, kad efektyvus korporatyvinio nemokumo režimas ir būtent visuomenės pasitikėjimas šiuo režimu yra ypatingos socialinės ir ekonominės svarbos kuriant ekonominį stabilumą, skatinant naujoves ir rinkos augimą bei mažinant neigiamą verslo žlugimo poveikį.²⁰⁰

Visuomenės pasitikėjimas bankroto institutu negali būti tiesiogiai siejamas tik su ekonominiu procedūros efektyvumu. Nors taip gali nutikti, tačiau tuo pačiu nereiškia, kad padidėjus techniniam proceso efektyvumui, pavyzdžiui, sutrumpinus bankroto procedūrų trukmę ar padidinus kreditoriams sugrąžinamų lėšų procentą, išaugs ir bendras viešasis pasitikėjimas procedūra bei ją vykdančiais subjektais. Išplėstiniai teoriniai ir empiriniai tyrimai suponuoja, kad individai suvokia valdžios sistemų teisingumą (angl. *fairness*) atskirai nuo pasekmių, t. y. šių sistemų generuojamų juos asmeniškai veikiančių rezultatų.²⁰¹ Taigi, jei asmenys vertins tam tikrą sistemą ar procedūrą kaip teisingą, jaus bendrą pasitikėjimą ja, net jei tiesioginės pasekmės jiems asmeniškai būtų nepalankios.

Bendras tikėjimas procedūros teisingumu atlieka tam tikro teisinio proceso, tuo pačiu viso teisinio režimo legitimavimo funkciją. Tokia legitimacija savaime yra vertybė, kadangi individui kuria vidinį pareigos ir atsakomybės jausmą, vedantį į asmeninę savireguliaciją – savanorišką elgsenos adaptavimą prie galiojančių normų ir taisyklių, kurios, jo vertinimu, laikytinos teisingomis.²⁰² Empiriniai tyrimai rodo, kad asmenys vertina proceso teisingumą atskirai nuo jo rezultatų dėl specifinės žinutės, kuria suvokiamas proceso teisingumas kaip reiškinys, pasiūnčia jos gavėjams: galios turėtojas, kuris veikia teisingai (angl. *fair*) yra legitimus, t. y. vertas bendradarbiavimo ir paklusimo jo diktuojamoms normoms.²⁰³ Perkeliant šią akademinę polemiką praktinėms bankroto lauko situacijoms, galima daryti pagrįstą prielaidą, kad bankroto proceso dalyviai, nevertinantys sistemos ir pačios procedūros kaip teisingos, tuo pačiu kaip legitimios, nebus linkę jai paklusti bei savanoriškai pilna apimtimi įgyvendinti jos taisykles ir tikslus.²⁰⁴

199 Jacoby, *supra note*, 45: 1717.

200 Streten, *supra note*, 97: 7.

201 Pavyzdžiui: Burch, *supra note*, 38; Hollander-Blumoff, „Just Negotiation“, *supra note*, 39; Tyler, Lind, *supra note*, 36; Tyler, Huo, *supra note*, 37.

202 Tyler, Huo, *op. cit.*, xiv.

203 Hollander-Blumoff, „The Psychology of Procedural Justice in the Federal Courts“, *supra note*, 39: 137–138.

204 Pavyzdžiui, nemokumo administratorius ar kreditorius, manantis, jog teisinis bankroto režimas nėra teisingas, tuo pačiu nėra legitimus, manytina, gali būti demotyvuotas savanoriškai prisidėti prie bankroto

Vienas įtakingiausių procedūrinio teisingumo tyrėjų T. R. Tyler įvardino keturis pagrindinius veiksnius, darančius įtaką asmenų teisingumo percepcijai: galimybė dalyvauti (balsas), forumo neutralumas, sprendimų priėmėjų patikimumas ir elgsenos su žmonėmis oriai laipsnis.²⁰⁵ Politikos formuotojai skatinami užduoti klausimus: ar proceso dalyvių teisės gerbiamos? ar jų poreikiai įvertinami? ar situacijos procese sprendžiamos vadovaujantis neutralumo principu? ar su visais subjektais elgiamasi su pagarba?²⁰⁶ Tokių veikimo būdą galima įvardinti kaip orientuotą į procesą, tai nereikia, kad rezultatai arba pasekmės yra laikomos nesvarbiomis, tačiau lygiagrečiai akcentuojama proceso teisingumo svarba. Pažymima, kad į procesą orientuota prieiga neutralizuoja įvairias problemas skatindama asmenų pritarimą, sutikimą ir bendradarbiavimą.²⁰⁷ „Tokiū būdu sistemiškas dėmesys procedūriniam teisingumui yra pats savaime būdas skatinti viešąsias vertybes.“²⁰⁸

Amerikiečių teisės filosofas R. M. Dworkin kvestionuoja bendrą efektyvumo, t. y. išimtinai ekonominės naudos suabsoliutinimą keldamas klausimą „ar turtas (angl. *wealth*) yra vertybė?“²⁰⁹ Jis atkreipia dėmesį, kad neretai teisingumas (angl. *justice*) ar moralumas iškeičiami į efektyvumą arba atvirksčiai, – tam tikra apimtimi aukojant vieną, kad didesniu mastu būtų pasiektas kitas.²¹⁰ Kaip minėta, skirtingos prigimties siekių konkurencijos atveju, dėmesys krypsta į politinį sprendimų priėmėjų pasirinkimą – krypties nurodymą identifikuojant einamuosius sisteminius prioritetus. P. Shuchman darbe apie bankroto filosofiją teigia, kad nemokumo įstatymai stokoja adekvataus filosofinio pagrindo, kadangi formalios nemokumo taisyklės ignoruoja fundamentalius moralinius klausimus.²¹¹ Jis pažymi, kad klojant nemokumo teisės pagrindus privalu atsižvelgti į tokius aspektus kaip pačios skolos ir jos dydžio moralinė vertė, skolininko padėtis ir intencija, kreditoriaus situacija ir ketinimai.²¹² Taip primenama apie bankroto teisės daugiasluoksniškumą ir akcentuojamas vien į ekonominę efektyvumą sukoncentruotos bankroto politikos ydingumas.

sistemos deklaruojamų siekių įgyvendinimo. Nemokumo administratoriaus atveju praktiniu pavyzdžiu galėtų būti, jo vertinimu, neteisingas atlygis už jo atliekamą darbą: administratorius, tikėtina, stokos vidinės motyvacijos siekti maksimalios naudos kreditoriams ir galimai nedės geriausių pastangų bankroto procese. Mąstant apie kreditoriaus bankroto sistemos teisingumo percepcijos svarbą, galima įsivaizduoti praktinę situaciją, kuomet bankroto procedūra, kurioje jam praeityje teko dalyvauti, jo vertinimu buvo neteisinga. Tikėtina, kad tokia šio kreditoriaus patirtis ir iš jos kilusi nuostata apie bankroto valdymo sistemą apskritai, galėtų lemti jo nenorą ateityje suteikti pagalbą su finansiniais sunkumais susidūrusiam debitoriui, pasyvumą bankroto procese, atsisakymą bendradarbiauti bei galimai asmeninį apsisprendimą ieškoti savanaudiškų ir agresyvių savo reikalavimo prioritetinio patenkinimo būdų.

205 Tyler, *supra note*, 35: 121.

206 Tyler, Huo, *supra note*, 37: 214.

207 *Ibid*, 203.

208 Jacoby, *supra note*, 45: 1741.

209 Ronald M. Dworkin, „Is Wealth a Value?“, *The Journal of Legal Studies* 9, 2 (1980).

210 *Ibid*, 201.

211 Shuchman, *supra note*, 28.

212 *Ibid*.

Nors pastariesiems akademiniais svarstymams beveik pusė amžiaus, jie aktualūs ir šių dienų bankroto teisės kontekste: einamojoje nemokumo makro politikos architektūroje juntamas vertybinis poslinkis link ekonominės ideologijos, neretai suabsoliutinant ekonominį efektyvumą, paliekant komunitarinę bankroto teisės viziją ir jos propaguojamas vertybes nuošalyje. Taikli J. L. Westbrook observacija, jog stebėtina tai, kaip stipriai šiandieninis verslo teisės diskursas tapo beveik išimtinai besidomintis vien konkrečiomis teisėmis, ignoruojant bet kokius viešojo intereso aspektus.²¹³ Autorius argumentuoja, kad „viešojo intereso svarstymai alkūnėmis nustumti šalin“ dėl praktinės aplinkybės: besirūpinantieji viešuoju interesu – komunitarai neturi vadinaimosios „bažnyčios“, kaip turi kontraktualistai [„ekonomistai“ – *aut. past.*].²¹⁴ Kitaip tariant, akademikai kontraktualistai [„ekonomistai“ – *aut. past.*] pasižymi formalia institucionalizuota minties sklaidos platforma: organizuoja konferencijas, steigia centrus, generuoja specialią terminologiją ir, sekant kritiška J. L. Westbrook pastaba, pasižymi „giliu įsitikinimu, kad jų minties prieiga yra beveik visada tinkamiausia sprendžiant bet kokią teisinę politikos (angl. *policy*) klausimą“.²¹⁵

Komunitarinis bankroto instituto matymas dėl koncepcijos plotmės, t. y. plataus ir nebaigtinio gintinų interesų spektro, interesų konkurencijos ir jų tarpusavio dinamiškos painumo, paties viešojo instituto konstrukto gylio ir sudėtingumo objektyviai yra kur kas sunkiau apibrėžiamas bei formalizuojamas. Dėl šių priežasčių viešojo intereso bankroto procese klausimas sulaukia nepelnytai mažai akademinio ir strateginio politinio dėmesio: sudėtinga, todėl nepatrauklu analizuoti, juolab imtis ginti tai, kas negali būti įreminama aiškiu, konstruktyviu ir plačiai pritaikomu apibrėžimu.²¹⁶ Tenka konstatuoti, kad „viešasis interesas yra įprastas, tačiau retai aptariamasis aspektas nemokumo procedūrose“²¹⁷.

Apibendrinant pasakytina, kad nemokumo teorijų debatų centre – klausimas ir kartu strateginis apsisprendimas – kas (angl. *who and what*) turi būti pripažįstama ir

213 Westbrook, *supra note*, 8: 451.

214 *Ibid*, 446.

215 *Ibid*.

216 Galima vienareikšmiškai sutikti, kad komunitarinio bankroto teisės požiūrio mokykla yra kur kas mažiau produktyvi ir institucionalizuota. Visgi šiam poskyryje pateikta analizė atskleidžia, kad viešojo intereso bankroto procese klausimai buvo ir yra keliami užsienio mokslininkų darbuose. Iki šiol Lietuvoje nėra nei vienos akademinės publikacijos išsamiai nagrinėjančios viešojo intereso institutą bankroto teisės kontekste. Nors Lietuvos teismų praktikoje vienareikšmiškai pripažįstamas ir konstatuojamas viešojo intereso aspekto egzistavimas bankroto bylose, nesama mokslinių pastangų tirti viešojo intereso turinį, raišką, gynimo problematiką. Bendrai ne tik Lietuvoje, bet ir tarptautiniu mastu juntamas politinis sprendimų priėmėjų makro dėmesio poslinkis link ekonominės bankroto teisės percepcijos – neretai stebima koncentracija išimtinai į ekonominį techninį procedūrų efektyvumą, praktiškai ignoruojant subtilius atstovavimo viešajam interesui klausimus. Šis disertacinis darbas – tai bandymas inicijuoti tam tikrą akademinę ir praktinę minties atsvarą, atskleidžiant komunitarinės bankroto teisės teorinės prieigos argumentaciją ir pagrindžiant jos propaguojamo atsižvelgimo į viešąjį interesą bankroto procedūrose tikslingumą praktikoje.

217 Tracey Evans Chan, „The Public Interest in Judicial Management“, *Singapore Journal of Legal Studies* (2013): 278.

ginama nemokumo teisėje.²¹⁸ Ekonominėje bankroto teisės priėjoje bankroto sistema matoma kaip efektyvus kreditorių finansinių interesų gynimo ir naudos kreditoriams didinimo mechanizmas, o bankroto teisės aprėptis apima tik formalųjų teisių turėtojų – kreditorių interesus. Todėl bankroto procedūra – jos teisingumas, eiga ir išėiga šiuo požiūriu – yra išimtinai nemokaus verslo subjekto kreditorių reikalas. Tik jie, anot „ekonomistų“, turi ir gali turėti tikrąsias teises ir realų suinteresuotumą bankroto procese.

Komunitarai kritikuoja vien ekonomine laisvosios rinkos logika grindžiamus „ekonomistų“ siūlymus kaip netinkamai formuluojamus ir nepraktiškus.²¹⁹ Komunitarinė bankroto teisės vizija – tai platus kontekstinis humanistinis požiūris į bankroto instituto paskirtį ir aprėptį.²²⁰ Visų pirma jo šalininkai deklaruoja aukštą bankroto instituto kompleksiskumą bei sudėtingumą. Teorinės priėigos ašis – skirtingų interesų bankroto procese bei viešojo intereso egzistavimo bankroto teisėje pripažinimas. Akcentuojama būtinybė plačiąja prasme atsižvelgti į viešojo intereso aspektą bankroto procese ir užtikrinti atstovavimą viešajam interesui bankroto procedūros apimtyje. Pažymėtina, kad komunitarinis bankroto teisės požiūris neignoruoja „ekonomistų“ propaguojamo ekonominio bankroto efektyvumo: pilnai pripažįstamas kreditorių teisių gynimas, kaip vienas esminių bankroto proceso tikslų. Visgi komunitarinė perspektyva atveria bankroto teisę kur kas platesniems teoriniams ir praktiniams svarstymams, įveda kitoniškus aukštus bankroto proceso kokybės standartus, nurodant vertinti bankroto procedūras ne tik ekonominio efektyvumo, bet ir procedūrinio teisingumo matais.

Visiškai teisinga yra komunitarinės bankroto teisės priėigos kritikų pastaba, kad šis požiūris nepasiūlo aiškių veikimo metodų, tiksliai nenurodo sprendimų priėėjams ir bankroto proceso dalyviams optimalaus veikimo būdo, atitinkančio viešąjį interesą. Komunitarai neneigia šio fakto, atvirksčiai – argumentuodami bankroto teisės kompleksiskumu bei viešojo intereso instituto takumu ir dinamiškumu, sąmoningai atsikako numanomai bergždžių bandymų siūlyti universaliai taikytiną veikimo formulę.

Tačiau tai nereiškia, kad yra netikslinga bandyti aptarti viešojo intereso turinio bankroto procese dedamųjų einamuojų laikotarpiu konkrečiame teisiniame režime ar neverta siekti nubrėžti praktinių viešojo intereso gynimo veiklos gairių.²²¹ Atvirksčiai, šie bandymai būtini, siekiant, kad priesakas ginti viešąjį interesą bankroto procese neliktų tik teorinė filosofinė nuoroda, negeneruojanti per konkretų bankroto teisinį režimą visuomenei jokios praktinės vertės. Komunitariniu bankroto teisės požiūriu

218 Keay, Walton, *supra note*, 115.

219 Lynn M. LoPucki, „Strange Visions in a Strange World: A Reply to Professors Bradley and Rosenzweig Correspondence“, *Michigan Law Review* 91, 1 (1992): 99–100; Elizabeth Warren, Jay Lawrence Westbrook, „Searching for Reorganization Realities“, *Washington University Law Quarterly* 72, 3 (1994): 1287.

220 Susan Block-Lieb, *supra note*, 22.

221 Šis disertacinis darbas būtent ir yra toks bandymas. Šiuo atveju tiriamas unikalus Lietuvos bankroto teisinis režimas, siekiant identifikuoti aktualius viešojo intereso turinio bankroto bylose aspektus (žr. skyrių Nr. 2.2. „Viešojo intereso raiška juridinių asmenų bankroto bylose“).

svarbi *ad hoc* strategija ir veikimas: atsižvelgimas į unikalią bankroto situaciją ir panoraminį tos situacijos radimosi kontekstą – teisinį bankroto režimą. Todėl reikšmingas vaidmuo čia tenka tam tikro bankroto lauko sprendimų priėmėjams ir nemokumo politikos formuotojams. Komunitarinis požiūris jiems iškelia iš esmės vieną esminį reikalavimą – rūpintis viešuoju interesu bankroto procese. Kartu jiems paliekama diskrecija, atsižvelgiant į makro kontekstą – šalies ar regiono istorines prielaidas, socioekonominę aplinką ir mikro kontekstą, verslo aplinkos mikroklimatą bei to diktuojamą aktualią problematiką, – apsispręsti dėl konkrečių veikimo būdų ir tikslinių vertybinių sistemos prioritetų.

Apibendrinant šiame skyriuje pateikiamą bankroto teisės meta teorijų analizę, išskirtinos dvi esminės konkuruojančios paradigminės filosofinės kryptys – ekonominė ir komunitarinė. Grynasis²²² ekonominis požiūris pripažįsta išimtinai tik kreditorių interesus bankroto procese. Ekonominio bankroto teisės požiūrio akcentas – bankroto procedūros ekonominis efektyvumas (operatyvus procesas, kuo didesnė grąža kreditoriams). Komunitarinis požiūris neneigia procedūros ekonominio efektyvumo svarbos, tačiau akcentuoja procedūrinį teisingumą, komercinės moralės svarbą, suponuoja būtinybę bankroto bylose atstovauti plataus rato subjektų interesams ir ginti viešąjį interesą. Komunitarinė bankroto instituto percepcija laikytina esmine teorine prielaida pripažinti viešojo intereso aspekto egzistavimą bankroto teisėje. Būtent komunitarinė bankroto teisės perspektyva implikuoja būtinybę ginti viešąjį interesą bankroto procese.

1.2. Bankroto teisės hibridiškumas

Bankroto teisė standartiškai kategorizuojama kaip privatinės teisės sritis.²²³ Ši bendroji bankroto teisės priskirtis privatinei teisei identifikuotina ir Lietuvos teisės doktrinoje.²²⁴ Visgi bankroto teisės apimtyje neabejotinai stebimi viešosios teisės elementai.

222 Praktikoje bankroto teisiniuose režimuose nėra stebima bankroto teisės teorijų raiška grynąja jų forma. Praktinėje nemokumo sistemų architektūroje ir politikoje tam tikra apimtimi visuomet persidengia ekonominis ir komunitarinis požiūriai: analizuojant teisinį nemokumo srities reguliavimą skirtingose jurisdikcijose, atskirose teisinėse normose galima identifikuoti tiek ekonominį, tiek komunitarinį teorinį pagrindimą. Bankroto teisės filosofijos meta koncepcijų skirstymas laikytinas vertingu teoriniu įrankiu analizuoti praktinius bankroto režimus, leidžiančiu nustatyti dominuojančią argumentaciją, vyraujančią sisteminę kryptį.

223 Keay, *supra note*, 19; Rasmussen, *supra note*, 27: 1567.

224 Nors Lietuvos teisiniame reguliavime nerandama konkrečios nuostatos, indikuojančios nacionalinį bankroto teisės priskyrimą privatinei teisės šakai, o Lietuvos teismų praktikoje pripažįstama šios teisės srities mišri prigimtis bei viešojo intereso bankroto teisėje egzistavimas, identifikuotina tam tikra bendroji bankroto teisės kaip privatinės teisės šakos samprata nacionaliniame teisiniame režime teoriniu ir praktiniu lygmenimis. Bankroto bylos nacionalinėje teisėje yra priskirtos civilinėms byloms, o „vienas iš ryškiausių privatinės teisės pavyzdžių, be abejo, yra civilinė teisė“ (Mindaugas Dovidauskas, Rimvydas Norkus, „Civilinės ir mokesčių teisės sąlyčio ir atribojimo problemos“, *Jurisprudencija* 80, 2 (2006): 16). Bankroto bylos Lietuvoje yra nagrinėjamos Civilinio proceso kodekso nustatyta ginčo teisenos tvarka („Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“, *Valstybės žinios*, Nr. 36–1340 (2002) (toliau – CPK), 1 str. 1 d.; „JANŲ“, *supra note*, 12: 15 str. 2 d.). Nurodoma, kad civilinio proceso teisė yra

Pripažįstama, kad bankroto teisinis reguliavimas apima tiek privatinės, tiek viešosios teisės normas.²²⁵ Anot žymaus amerikiečių teisės mokslininko R. K. Rasmussen, nei vienoje kitoje teisinėje srityje viešosios ir privatinės teisės sandūra nėra tokia akivaizdi, kaip bankroto teisėje.²²⁶ M. Jacoby vertinimu, verslo bankroto standartinis kategorizavimas privatinės teisės šaka (vietoj jos priskyrimo viešajai teisei ar alternatyvaus bankroto teisės, kaip hibridinės formos pripažinimo) yra keistas ir pavėluotai kvestionuojamas.²²⁷

Šio tyrimo kontekste bankroto instituto prigimties ir turinio nagrinėjimas per viešosios ir privatinės teisės konkuruojančias normas yra svarbus ne siekiant pagrįsti ar paneigti formaliąją jos priskirtį vienai ar kitai teisės šakai.²²⁸ Viešosios teisės atributų ir jų raiškos intensyvumo bankroto procedūros apimtyje analizė šiuo atveju yra esminga identifikuojant viešojo intereso aspekto pripažinimo bankroto teisėje argumentus ir prielaidas.

Pats teisės skirstymas į viešąją (lot. *ius publicum*) ir privatinę (lot. *ius privatum*) neretai kritikuojamas, daugiausiai dėl tokios tipologijos praktinės vertės stokos sisteminant teisės pošakius.²²⁹ Šiuolaikinėje teisinėje realybėje viešosios ir privatinės teisės

skirta byloms, kylančioms iš privatinųjų santykių, nagrinėti (Norkus, *supra note*, 5: 82). Bankroto bylose Lietuvoje pripažįstami ir plačiai taikomi privatinei teisei būdingi dispozityvumo, rungimosi teisiniai principai (Mikuckienė, „Civilinio proceso principų taikymo ribos bankroto bylose“, *supra note*, 90: 99).

225 F. Ibratova, O. Narzullaev, „Legal Nature of Legal Relationship in Bankruptcy“, *Norwegian Journal of Development of the International Science*, 64 (2021): 24.

226 Rasmussen, *supra note*, 27: 1567.

227 Jacoby, *supra note*, 45: 1721.

228 Šiame skyriuje pateikiamais moksliniais svarstymais nesiekama kvestionuoti Lietuvoje įtvirtinto praktinio bankroto teisinio reguliavimo modelio, nėra siūlomas bankroto sprendimų lauko perorientavimas ar priskyrimas administracinės teisės diskrecijai. Autorės vertinimu, Lietuvos esanti teisinė bankroto valdymo sistema yra pakankamai pragmatiška ir patogi dalyvaujantiems subjektams. Galima sutikti, kad „<...> įstatymų leidėjas pagrįstai nusprendė, jog bankroto procesui keliamus tikslus puikiai galima įgyvendinti remiantis civilinio proceso teise“ (Mikuckienė, *supra note*, 15: 33). Juolab, kad pripažįstama, jog „<...> civilinio proceso teisė yra mišri teisės šaka, apimanti ir privatinės, ir viešosios teisės elementus“ (Valentinas Mikelėnas, „Civilinio proceso teisės unifikavimas ir naujasis Lietuvos civilinio proceso kodeksas“, *Jurisprudencija* 28, 20 (2002): 182). Šiame skyriuje pateikiama analizė siekiama atskleisti viešosios teisės kertinių charakteristikų raišką ir jos intensyvumą bankroto proceso apimtyje, taip pagrindžiant bankroto teisės hibridinę prigimtį, suponuojančią viešojo intereso aspekto pripažinimą bankroto bylose.

229 Pavyzdžiui: XX a. viduryje H. Kelsen deklaravo, kad skirstymas į privatinę ir viešąją teisę yra bevertis bendrajam teisės sisteminiui (Hans Kelsen, *General Theory of Law and State* (New York: Russell & Russell, 1961), 207). P. R. Verkuil nurodo, kad „viešoji - privatinė“ teisės skirtis yra disfunkcionali: nors ji visuomet egzistavo, tačiau yra neveiksmi kaip organizacinis principas (Paul R. Verkuil, *Outsourcing Sovereignty: Why Privatization of Government Functions Threatens Democracy and What We Can Do about It* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007), 78). Pasak A. Vaišvilos „teisės skirstymas į viešąją ir privačiąją <...> turėjo esminės reikšmės tik esant klasinei valstybei ir totalitariniam režimui (iš čia šis skirstymas ir atėjo), nes remiamasi skirtingais principais: privačioji teisė – šalių lygiateisiškumu, o viešoji – šalių nelygiateisiškumu, vienos viešpatavimu (diktatu), kitos pavaldumu ir pavergimu (valdžios ir pavaldumo santykis)“ (Alfonas Vaišvila, *Teisės teorija* (Vilnius: Justitia, 2000), 274).

veikimo laukai dažnai persidengia, o praktikoje sunku išskirti teisės šaką, kurią būtų galima laikyti esant išimtinai viešąja ar private grynąja jos forma. Nepaisant kritikos, viešosios ir privatinės teisės kategorijos išlieka aktualios teisės moksle ir praktikoje. Pažymima, kad viešosios ir privatinės teisės atskyrimas visuomet egzistavo ir iš esmės yra nepajudinamas tiek kontinentinės, tiek bendrosios teisės tradicijoje.²³⁰ Teisės dualumas akademikų ir praktikų sąmonėje yra tapęs konstanta: „<...> teisės skirstymas į viešąją ir privatinę suvokiamas kaip aksioma, nereikalaujanti nei įrodymų, nei verifikacijos, t. y. kaip savaime suprantamas dalykas“²³¹.

Taigi, aptariama teisės tipologija vertinga ne kaip griežto teisinių krypčių sistemimo įrankis, bet bandant perprasti konkretaus teisinio lauko fundamentą, prigimtį – jo susikūrimo ir formalizavimo prielaidas bei to pagrindu nustatant tikslinio vystymo kryptis, administravimo gaires. Viešosios ar privatinės teisės atributų dominavimo, reikšmės tam tikroje teisinėje srityje vertinimas gelbsti suvokiant tikslingus ir proporcingus veikimo metodus (priimtinus poveikio visuomeniniams santykiams būdus), nustatant sisteminius teisės šakos siekius, identifikuojant prioritetus.

Teisės dichotomijos pradžia siejama su senovės Romos teisininku Ulpianu (170–228 m.), kuris pagrindė būtinumą atriboti valstybės ir privačių santykių teisinio reglamentavimo sritis.²³² Ulpianas teisę atskyrė remdamasis intereso kriterijumi: „viešojo teisė yra ta, kuri susijusi su Romos valstybės santvarka, o privatinė, kuri susijusi su atskirų asmenų interesais; nes kai kurios teisės [normos] kuriamos bendrais, o kai kurios atskirų asmenų interesais“²³³. Būtent interesas arba kitaip – nauda, o dar tiksliau – jos gavimo subjektas pirminėje teisės dichotomijos genezės pozicijoje tapo esminiu skiriamuoju ir kvalifikuojančiu veiksmu. Privatinei teisei klasikiniu požūriu priskiriamas privačių asmenų, pasižyminčių lygiaverte teisine padėtimi interesų apsaugos laukas, o viešajai teisei implikuojamas plataus visuomenės intereso gynimas. Pažymima, kad „viešajai teisei būdinga tai, kad jos normomis saugomi bendrieji bendruomenės narių poreikiai“²³⁴, kitaip tariant – būtent viešosios teisės diskrecijai priskiriamas atstovavimas viešajam interesui. „Pirminė klasifikacija į viešąją ir privatinę teisę buvo grindžiama viešojo intereso gynimo monopolio suteikimu viešajai teisei.“²³⁵ Todėl dėsninga, kad viešojo intereso aspekto egzistavimas bankroto teisėje, kuri įprastai traktuojama

230 Rosenfeld, *supra note*, 48: 125.

231 Kazlauskienė, *supra note*, 51: 73.

232 Vytautas Pakalniškis, Leonas Virginijus Papirtis, *Civilinė teisė: bendroji dalis. Antroji laida* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008), 17.

233 Lot. „Publicum ius est quod ad statum rei Romanae spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem: sunt enim quaedam publice utilia, quaedam privatim.“ (Marius Jonaitis, Romėnų privatinė teisė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 18).

234 Gediminas Užubalis, „Mokesčių teisės paskirtis ir funkcijos (apmokestinimo teorijų kritinė analizė)“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2012), 54.

235 Stonys, *supra note*, 50: 123.

privatinės teisės šaka, yra neretai apskritai kvestionuojamas.²³⁶ O viešojo intereso egzistavimo bankroto teisėje pagrindimas reikalauja gilesnės bankroto teorijos ir empirinės analizės, suvokiant bankroto teisės hibridinę esmę, apimančią tiek privatinės, tiek viešosios teisės elementus.

Be ginamo intereso kategorijos, paprastai identifikuojami dar trys esminiai viešąją ir privatinę teisę skiriančiosios aspektai: pirma, subjekcinis; antra, subjektų teisių ir pareigų šaltinio; trečia, orientacijos į procesą ir jo rezultatus.²³⁷ Klasikiniu požiūriu, subjektų kategorija skiria viešąją ir privatinę teisę, numatant, kad privatinės teisės kontekste veikia individualios teisės ir pareigos turintys subjektai – privatūs asmenys, tuo tarpu viešosios teisės lauke būtinas ir viešuosius įgaliojimus vykdančio subjekto – viešojo asmens dalyvavimas. Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse yra įtvirtinta viešųjų ir privačiųjų juridinių asmenų skirtis, nurodant, kad viešieji juridiniai asmenys yra valstybės ar savivaldybės, jų institucijų arba kitų asmenų, nesiekiančių naudoti sau, įsteigti juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti viešuosius interesus, o privatieji – tai juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti privačius interesus.²³⁸

Per subjektus išryškėja kiekvienai teisės šakai būdingi skirtingi pavaldumo ryšiai. Privatinėje teisėje reiškiasi horizontali subjektų sąveika, suponuojanti dalyvių lygiateisiškumą, kitaip tariant, manifestuojamas pavaldumo tarp subjektų nebuvimas. Atitinkamai viešojoje teisėje atsiskleidžia vertikali subordinacija tarp skirtingos prigimties dalyvių. Pažymima, kad viešajai teisei priskirtinos teisės šakos, kurios imperatyviu teisinio reguliavimo metodu reglamentuoja visuomeninius santykius ir iš esmės yra grįstos vienu subjektų pavaldumu (subordinacija) kitiems (lot. *acte juris imperii*).²³⁹ Viešojoje teisėje poveikis jos reguliuojamiems santykiams daromas imperatyviomis priemonėmis, o privalomi šių vertikalų santykių dalyviai – valdingus įgaliojimus turintys ir teisinių santykių metu juos realizuojantys subjektai: valstybė, jos institucijos ir pareigūnai.²⁴⁰ CK akcentuojama, kad būtent viešosios teisės normos reglamentuoja turtingus santykius, kurie pagrįsti įstatymu nustatytu asmenų pavaldumu valstybės institucijoms ir kurie tiesiogiai atsiranda, kai valstybės institucijos atlieka valdžios funkcijas (realizuojamas pavaldumas).²⁴¹

Kalbant apie kitą viešosios - privatinės teisės dichotomijos skiriamąjį aspektą – subjektų teisių ir pareigų šaltinį, „kvalifikuojamuoju požymiu šiuo atveju tampa subjekto valios įtaka kuriant jį įpareigojančią normą, kuri savo ruožtu nulemia teisės normos

236 Žr. skyrių Nr. 1.1. „Bankroto teisės paskirties ir aprėpties teorinės percepcijos“, kuriame analizuojamos ekonominė ir komunitarinė bankroto teisės teorinės priegios. Ekonominis požiūris akcentuoja kreditoriaus finansinius interesus ir iš esmės nepripažįsta viešojo intereso egzistavimo bankroto proceso apimtyje.

237 Stonys, *supra note*, 50: 122-124.

238 „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *Valstybės žinios*, Nr. 74–2262 (2000), 2.34 str. (toliau – CK).

239 Dovidauskas, Norkus, *supra note*, 224.

240 Jurkevičius, *supra note*, 53: 152.

241 „CK“, *op. cit.*, 1.1 str. 2 d.

įtvirtinimo formą (šaltinį)²⁴². „Valios autonomijos ir sutarties laisvės kategorijomis grindžiamas privatinės teisės esmės apibūdinimas, tokiu būdu ją atskiriant nuo viešosios teisės ir jai būdingų principų“²⁴³. Privatinės teisės dėmesio lauke subjektai dalyvauja kuriant juos įpareigojančią normą, o pagal viešąją teisę administracinio įsako įpareigotas subjektas visiškai nedalyvauja kuriant jį įpareigojančią normą.²⁴⁴ Akivaizdus dispozityvumo principo vyravimas privatinėje teisėje ir imperatyvaus veikimo dominavimas viešojoje teisėje leidžia tipologizuoti viešąją teisę kaip imperatyviają teisę (lot. *ius cogens*), o privatinę – kaip dispozityviają teisę (lot. *ius dispositivum*).

Orientacija į procesą arba jo rezultatus kaip teisės dichotomijos aspektas pasireiškia išskirtiniu teisminės kontrolės taikymu ir teisėtumo užtikrinimu bei neretai nubaudymo tikslu viešojoje teisėje: viešosios teisės kontekste pirmiausiai orientuojamasi į teisėtumo patikrą (procesą), o privatinėje teisėje – į individualaus ginčo sprendimą (rezultatą).²⁴⁵ Viešosios teisės aspiracija – užtikrinti proceso teisėtumą arba kitaip, procedūrinį teisingumą, todėl teismas vykdydamas šias funkcijas viešosios teisės kontekste dažnai veikia *ex officio*²⁴⁶. Tuo tarpu privatinę teisę domina privačių subjektų ginčo rezoliucija, t. y. rezultatas. Privatūs subjektai dispozityviai, t. y. savo valia sukuria juos pačius įpareigojančias teises ir pareigas, todėl kilus ginčui dėl pastarųjų vykdymo, esminis tikslas sietinas su teisinės taikos tarp šalių atkūrimu, jų ginčo išsprendimu, žalos atlyginimu – išvelgtina šių bendrųjų privatinės teisės uždavinių sąsaja su procedūriniu efektyvumu.²⁴⁷

Bankroto teisės hibridiškumo atskleidimui tikslinga bankroto instituto turinio analizė aptartų esminių viešosios - privatinės teisės skirties kategorijų pjūviais – ginaimo intereso, subjektų, subjektų teisių ir pareigų šaltinio, orientacijos į procesą ar jo rezultatus. Visų pirma, nekyla abejonių, kad iki formalios bankroto procedūros pradžios tiek subjektų, tiek jų teisių ir pareigų šaltinio aspektais egzistuoja išimtinai privatinė teisė. Privatinės teisės ašimi laikomi privačių asmenų turtiniai santykiai.²⁴⁸ Pastarieji reiškiasi per šalių dispozityviu būdu inicijuotą ir vykdomą ūkinę komercinę veiklą, kitaip tariant – verslo santykius. Iki bankroto, sutrikus mokėjimams, kreditorius yra laisvas pasinaudoti įvairiomis skolos išieškojimo priemonėmis, tačiau formaliai prasi-dėjus bankroto teisiniam režimui šis kreditoriaus dispozityvus veikimas visiškai stabdomas: esmingas debitoriaus– kreditoriaus santykių pasikeitimas yra vienas pagrindinių bankroto institutą apibrėžiančių atributų.²⁴⁹

242 Stonys, *supra note*, 50: 123.

243 Gytis Kuncevičius, „Administracinės sutarties institutas ir jo teorinis pagrindimas“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2012), 26.

244 Hans Kelsen, *Grynoji teisės teorija* (Vilnius: Eugrimas, 2002), 231.

245 Stonys, *op. cit.*, 124.

246 Lot. *ex officio* – liet. pagal pareigas.

247 Apie procedūrinio efektyvumo vs. procedūrinio teisingumo akcentavimą skirtingose bankroto teisės teorinėse priegose žr. poskyrį Nr. 1.1.3. „Konkuruojančių bankroto teisės koncepcijų skirties akcentai“.

248 John F. McEldowney, *Public Law* (London: Sweet & Maxwell, 1994), 166.

249 Rasmussen, *supra note*, 27: 1569–1570.

Ekonominė bankroto teisės teorinė prieiga, konkrečiai – kreditorių sandorio teorija suponuoja tarp kreditorių *ex ante* įvykusį sandorį, apibrėžiantį kolektyvinį veikimo režimą skolininko nemokumo atveju, kitaip tariant, teigia, kad patys kreditoriai iš anksto susitaria dėl bankroto teisinės padėties įvedimo ateityje.²⁵⁰ Visgi akivaizdu, kad tokia hipotetinė konceptualizacija aktuali tik bankroto teisės filosofijos prasme. *De facto* neegzistuoja joks tikrasis išreikštas kreditorių sutikimas, dar daugiau – kreditoriai gali net nežinoti, kad jie bus teisinės sistemos traktuojami kreditoriais²⁵¹ iki formaliai paskelbiant bankroto teisinį režimą ir pastarajam imperatyviai apibrėžiant jų galimo veikimo formas ir ribas. Formaliųjų bankroto teisine padėtimi yra iš esmės keičiamos šalių iki tol tarpusavyje sulygtos teisės ir pareigos – jos apibrėžiamos naujai, tiek individualiai, tiek kolektyvine prasme. Nustatomos privalomos tarpusavio veikimo taisyklės, privatūs subjektai perkeliama iš laisvos rinkos veikimo lauko į procedūrinį kolektyvinio bendradarbiavimo modelį, individualūs pasirinkimai keičiami kvalifikuotos daugumos balsais ir teismine kontrole.²⁵² Taigi ekonominis bankroto teisės požiūris visiškai neatsižvelgia į viešosios teisės aspektus formuluojant esminius bankroto principus ir redukuoja bankroto kontekstą iki išimtinai privatinės teisės paradigmos, prilyginant bankroto procedūrą paprastiems kreditoriaus teisiniams veiksams prieš savo skolininką.²⁵³

Valstybė per teisinį bankroto institutą imperatyviai ir itin detalai procedūriškai nustato tolesnio šalių tarpusavio santykių modelį. Vadinas, privačių subjektų dispozityvus veikimas iš esmės baigiasi su formalia bankroto procedūros pradžia.²⁵⁴ „Viešosios teisės šakų grupei priskirtinos tos teisės šakos, kuriose ne tik dominuoja viešasis interesas, bet ir yra naudojamas imperatyvinis teisinio reguliavimo metodas, pagrįstas privalomųjų nurodymų davimu, o tai lemia privalomojo subjekto (valstybės) būtinas dalyvavimas atitinkamuose santykiuose.“²⁵⁵ Bankroto instituto apimtyje atsiskleidžia privatinės ir viešosios teisės samplaika: privatinei teisei reiškiantis horizontaliąją dimensiją per privačių lygiateisių subjektų turtinius santykius, viešajai teisei – vertikaliąją – per imperatyvų valstybinį šių santykių reguliavimą susidūrus su vienos iš šalių nemokumu.²⁵⁶

250 Žr. poskyrį Nr. 1.1.1 „Ekonominė bankroto teisės teorinė prieiga“.

251 Rzwaan Jameel Mokal, „Contractarianism, Contractualism, and the Law of Corporate Insolvency“, *Singapore Journal of Legal Studies* 2007, 1 (2007): 62.

252 Jérôme Sgard, „Do Legal Origins Matter? The Case of Bankruptcy Laws in Europe 1808–1914“, *European Review of Economic History* 10, 3 (2006): 393.

253 Rasmussen, *supra note*, 27: 1568.

254 Vėliau bankroto proceso metu pripažįstamas ir taikomas dispozityvumo principas, kadangi šalys gali pasirinkti konkrečius savo teisių gynimo būdus bankroto procedūros apimtyje. Visgi reikia pripažinti, kad subjektų dispozityvumas bankroto procese aiškiai ribotas, kadangi bet koks veikimas įmanomas tik imperatyviai numatytos bankroto procedūros ribose, renkantis iš baigtinio galimų savo interesų gynimo teisinių įrankių sąrašo.

255 Aistė Medelienė, Bronius Sudavičius, „Finansų ir mokesčių teisė kaip mokslinio tyrimo objektas. Būklė ir perspektyvos“, *Teisė* 78 (2011): 110.

256 Ibratova, Narzullaev, *supra note*, 225.

Toks valstybės taikomas norminis privačių santykių ribojimas per bankroto institutą turi stiprų moralinį, etinį pagrindimą – „ribojimai ir imperatyvai numatomi siekiant apsaugoti kitų asmenų ir vadinamąjį viešąjį interesą <...>“. ²⁵⁷ Pažymima, kad „visuomenės interesas auga lygiagrečiai su valstybės taikomos bankroto sistemos apimtimi“ ²⁵⁸. Viešojo teisė gali būti išvelgiama per „viešąjį dalyką“ (lot. *res publica*), kuris suponuoja bendrojo gėrio sampratą peržengiančią individų vertybių ir interesų ribas. ²⁵⁹ Bankroto institutas įkūnija valstybės apsisprendimą, jog visiškai nemokaus skolininko atleidimas nuo skolų, teisingas jo turto administravimas ir padalinimas kreditoriams, operatyvus neveiksnaus ūkio subjekto pašalinimas iš rinkos ir kiti su bankrotu sietini tikslai visuomenei ir pačiai valstybei *res publica* prasme yra vertingesni nei privačių subjektų dispozityviai sulygtų tarpusavio teisių ir pareigų neliečiamumas. Galima teigti, kad valstybė pačiu bankroto institutu deklaruoja viešąjį interesą ir jo apsaugą. Taigi, jau pradinėje bankroto teisės pozicijoje ginamo intereso aspektu makro lygiu konstatuotina viešosios teisės raiška.

Verta paminėti ir bankroto teisės kontekste išryškėjančią įmonės kaip nuosavybės teisės objekto problemą. Nors bankroto procese savininkams nedraudžiama parduoti, perleisti turimas bankrutuojančio juridinio asmens akcijas tretiesiems asmenims, bankroto bylos iškėlimas lemia reikšmingą įmonės savininkų teisių į nuosavybę suvaržymą. Prasidejus bankroto procesui akcininkai formaliai atribojami nuo bendrovės valdymo, netenka išimtinės savininkams įstatymų nustatyta tvarka deleguotos teisės skirti, keisti įmonės vadovą. Bankroto bylos iškėlimas reiškia imperatyvų įmonės valdymo bei disponavimo bendrovės turtu perdavimą valstybės deleguotam specialiam subjektui – nemokumo administratoriui, kurį skiriant akcininkai neturi jokios įtakos. Vėliau likvidavus nemokią įmonę, jos savininkų teisės į nuosavybę apskritai pasibaigia. Šie aspektai – nuosavybės teisių į juridinį asmenį suvaržymas ir galiausiai panaikinimas, kaip bankroto bylos iškėlimo ir įmonės likvidavimo pasekmės – taip pat atskleidžia viešosios teisės bruožų raišką bankroto teisės apimtyje.

Valstybė, numatydama teisinę sistemą, leidžiančią įsikišti į privačių subjektų santykius ir įvesti imperatyvų nustatyto veikimo režimą skolininko nemokumo atveju, kartu natūraliai prisiima ir atsakomybę laiduoti skaidrų, tinkamą, numatytas taisykles atitinkantį procesą. Demokratinės teisinės santvarkos kontekste tai visiškai suprantama: privalu išsiaiškinti skolininko nemokumo priežastis, nustatyti galimus kreditorių teisių pažeidimus ir juos atliepti, griežtai pagal įtvirtintas normas padalinti nemokaus subjekto turtą teisėtiems kreditoriams, užtikrinti skaidrų, aiškų, teisingą bankroto procesą. Tik tokiu atveju nemokaus skolininko finansinis reabilitavimas – visiškas atleidimas nuo skolų (taip neišvengiamai pažeidžiant faktines kreditorių teises šalių tarpusavyje sulygtomis sąlygomis atgauti įsiskolinimą) ir prielaidų sudarymas skolininkui pradėti verslą iš naujo, – gali būti traktuojamas ne tik teisėtu, teisingu bei proporcingu, bet pažangios teisinės valstybės kontekste – ir būtinu.

257 Stonys, *supra note*, 50: 124.

258 Jacoby, *supra note*, 45: 1723.

259 Loughlin, *supra note*, 47: 18.

Kitu atveju, t. y. privačių asmenų santykiuose įvedus bankroto režimą, tačiau neužtikrinus procedūrinio teisingumo jo įgyvendinimui, dėl skolininko nemokumo patirta žala būtų ne proporcingai paskirstoma tarp santykių dalyvių, bet faktiškai perkeliama išskirtinai kreditoriams. Tai nebūtų suderinama su bendraisiais teisingumo, proporcingumo, sąžiningumo, lygiateisiškumo teisės principais. Galima pagrįstai teigti, kad bankroto instituto apimtyje lygiaverčiai reikšmingas ne tik privatinės teisės diktuojamas rezultatas, t. y. efektyvi privačių subjektų ginčo rezoliucija, bet ir proceso teisėtumo patikra, kitaip – viešosios teisės suponuojamas procedūrinis teisingumas.

Valstybė, įvedusi imperatyvų teisinį režimą, vykdydama iš to kylantį savo įsipareigojimą prieš privačius tiesioginius proceso dalyvius ir visuomenę plačiaja prasme, pasitelkia valstybinius kontrolės subjektus.²⁶⁰ Visų pirma, tai – teismas kaip esminis teisingo, efektyvaus ir šalių interesų pusiausvyrą užtikrinančio proceso garantas.²⁶¹ Lietuvos nemokumo teisėje įtvirtintas teisėjo vadovavimo procesui principas, suponuojantis aktyvų teismo vaidmenį *ex officio*, siekiant užtikrinti veiksmingą procesą ir viešąjį interesą.²⁶² Teismo įtraukimas grindžiamas siekiu laiduoti tinkamą privataus ginčo išsprendimą valstybės nustatytu būdu – garantuoti skaidrų, produktyvų, teisingą, kitaip – viešąjį interesą atitinkantį bankroto procesą.

Dar daugiau, valstybė pripažindama, jog privatus aktorai gali pasiūlyti aukštesnio lygio ekspertiskumą, efektyvumą ir inovacijas²⁶³ siekdama optimalaus bankroto instituto (taip įgyvendinant savo įsipareigojimą prieš visuomenę), papildomai pasitelkia privatų subjektą procesui valdyti – nemokumo administratorių. Privačiam verslo subjektui – nemokumo administratoriui deleguojamos viešosios funkcijos – administruoti bankroto procesą užtikrinant, kad jis būtų įgyvendintas valstybės numatyta tvarka ir tikslais. Per nemokumo administratoriaus dalyvavimą bankroto procese reiškiama viešoji - privačioji partnerystė, kuri bendrai gali būti apibūdinta kaip valstybės pasitelkimas privačių subjektų siekiant viešųjų tikslų, teikiant viešąsias paslaugas ar vykdant viešąsias funkcijas.²⁶⁴ Ši partnerystė, nepaisant to, jog vienas iš partnerių yra privatus subjektas, kurio teisinė prigimtis ir veiklos logika diktuoja asmeninės naudos siekį, privalo propaguoti viešąsias vertybes.²⁶⁵

Tokia hibridinė sistema privatizuojanti viešąsias funkcijas reikalauja teisinės

260 Bankroto proceso subjektų vaidmuo ginant viešąjį interesą išsamiai nagrinėjamas šio darbo trečioje dalyje „Bankroto proceso subjektų vaidmuo ginant viešąjį interesą bankroto bylose“.

261 Feruza Ibratova ir kt., „Legal Issues of Observation - Bankruptcy Procedures Applicable by the Economic Court of Uzbekistan“, *Journal of Advanced Research in Law and Economics* 10, 1 (2019): 187.

262 „JANI“, *supra note*, 12: 3 str. 4 p. (Teismo vaidmuo ginant viešąjį interesą bankroto bylose Lietuvoje plačiau nagrinėjamas skyriuje Nr. 3.1. „Teismas“).

263 Minow, *supra note*, 49: 1242–1245; Freeman, „Private Parties, Public Functions and the New Administrative Law“, *supra note*, 46: 848.

264 Dominique Custos, John Reitz, „Public-Private Partnerships“, *The American Journal of Comparative Law* 58 (2010): 556.

265 Jacoby, *supra note*, 45: 1720 (Plačiau apie su viešąja privačiąja partneryste bankroto procese sietiną nemokumo administratoriaus statuso dualumo problemą žr. skyrių Nr. 3.2. „Nemokumo administratorius“).

organizacinės supervizijos, užtikrinančios, kad bus paisoma konstitucinių ir demokratinų normų bei specifinių sistemos diktuojamų viešųjų tikslų.²⁶⁶ Dėl šių priežasčių į bankroto procesą įtraukiamas papildomas kontrolės subjektas – valstybinė nemokumo procesų priežiūros institucija²⁶⁷, kuriai deleguojama privačių subjektų, atliekančių viešąsias funkcijas – nemokumo administratorių veiklos priežiūros funkcija.

Apžvelgiant subjektų vaidmenį bankroto procese, galima teigti, kad pirminėje pozicijoje egzistuoja privatūs subjektai, kurių imperatyviam santykių reguliavimui nemokumo atveju užtikrinti valstybė įtraukia tiek viešuosius, tiek privačius (vykdančius viešąsias funkcijas) subjektus. Visgi analizuojant viešosios ir privatinės teisės elementus net ir pirminėje bankroto proceso stadijoje subjektų aspektu privatinės teisės vyraavimas nėra absoliutus: stebima ne tik viešųjų subjektų veikla atliekant proceso kontrolės funkciją, bet ir jų veikimas privatinės teisės subjektų vaidmenyje.

Pažymima, kad „privatinės teisės subjektu gali būti ir valstybė, kai ji teisiniuose santykiuose dalyvauja ne realizuodama savo valdingus įgaliojimus, o lygiais su kitais subjektais pagrindais (lot. *acte juris gestionis*)“²⁶⁸. Galima sutikti, kad valstybei atstovaujančių kreditorių atveju santykiyje su kitais finansinius reikalavimus bankroto byloje turinčiais privačiais subjektais reiškiasi *acte juris gestionis*: tarp valstybės kreditorių ir kitų kreditorių neegzistuoja jokie tarpusavio pavaldumo ryšiai. Vadinasi, subjektų aspektu pirminėje bankroto stadijoje viešieji subjektai – valstybiniai kreditoriai savo esme gali būti prilyginti privatiems, kas leidžia bendrąja prasme teigti, jog bankrotas – tai privačių subjektų disputo rezoliucija. Visgi analizuojant valstybės kreditorių vaidmenį ne teisinės padėties kitų pirminių subjektų atžvilgiu, bet ginamo intereso aspektu, akivaizdi valstybės kreditorių skirtis nuo privačių kreditorių. Privatūs kreditoriai siekia savo individualių turtinių interesų patenkinimo, tuo tarpu valstybei atstovaujantys kreditoriai rūpinasi viešųjų resursų atgavimu, taip gindami viešąjį interesą.²⁶⁹ Dėl šio tiesioginio valstybės finansinio intereso bankroto byloje galima konstatuoti viešojo intereso raišką ir šiuo aspektu – per visuomenės neabejotiną suinteresuotumą viešaisiais finansais.

Taigi, gintino intereso požiūriu viešosios teisės kvalifikuojantis atributas – viešojo intereso gynimas bankroto teisėje identifikuotinas įvairiais lygmenimis. Makro lygiu viešajam interesui reiškiantis dėl valstybės inicijuoto imperatyvaus teisinio režimo privačių subjektų santykių rezoliucijai nemokumo atveju, t. y. per valstybės įsipareigojimą prieš tiesioginius dalyvius ir visuomenę užtikrinti skaidrų, efektyvų, teisingą

266 Freeman, „The Private Role in the Public Governance“, *supra note*, 46: 589.

267 Lietuvoje priežiūros institucijos vaidmenį atlieka Vyriausybės paskirta valstybės institucija – Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – AVNT, Tarnyba, Nemokumo valdymo tarnyba, Nemokumo priežiūros institucija, Nemokumo priežiūros tarnyba) („JANĮ“, *supra note*, 12: 2 str. 19 d.). Pagrindinės Tarnybos funkcijos – nemokumo administratorių veiklos priežiūra, informacijos apie nemokumo procesus viešinimas. AVNT vaidmens kaip viešojo intereso gynimo subjekto juridinių asmenų bankroto procesuose analizė pateikiama skyriuje Nr. 3.3. „Nemokumo priežiūros institucija“.

268 Jurkevičius, *supra note*, 53: 123; Dovidauskas, Norkus, *supra note*, 224.

269 Plačiau apie viešųjų kreditorių vaidmenį ginant viešąjį interesą bankroto byloje žr. skyrių Nr. 3.6. „Viešieji kreditoriai“.

bankroto procesą. Mikro lygiu – per valstybės tiesioginį finansinį suinteresuotumą viešųjų resursų atgavimu bankroto byloje, kuriose valstybei tiesiogiai atstovaujanti institucijos yra kreditoriai.

Bankroto instituto analizė teisinės dichotomijos skiriamaisiais aspektais atskleidžia viešosios ir privatinės teisės samplaiką bankroto teisės apimtyje – kiekvienu nagrinėjamu skirties pūviu identifikuojama viešosios teisės elementų raiška bankroto procese. Nemokumo kontekste išryškėja bendrųjų interesų grupių triada – debitorius, kreditorius ir visuomenė (angl. *the public*) – šį interesų trikampį būtina atliepti nemokumo sistemų dizaine ir jų įgyvendinime.²⁷⁰ „Teisminis bankroto procesas, kaip ir civilinis procesas, tokiomis pačiomis teisinėmis priemonėmis įgyvendina ne tik privačiuosius, bet ir viešuosius tikslus, o ir pats bankroto teisinių santykių reglamentavimas, kaip ir civilinis procesas, gali būti priskiriamas tiek privatinei, tiek ir viešajai teisei.“²⁷¹ Galima pagrįstai teigti, kad bankroto teisė yra mišrus teisės pošakis, apimantis tiek viešąją, tiek privatinę teisę ir skirtas ne tik privatiems, bet ir viešajam interesui ginti. Kitaip tariant, konstatuotinas bankroto teisės teisinės prigimties hibridiškumas.

Kyla klausimas, kodėl ir ar iš viso svarbu konstatuoti bankroto teisės hibridinį teisinį fundamentą. Anot M. Jacoby, viešosios - privatinės teisės dichotomija pasižymi cirkuliariškumu: kaip veikimo prigimtis daro įtaką teisei priskirčiai, taip ir išreikšta formalioji priskirtis veikia instituto prigimties, esmės suvokimą.²⁷² Administracinės teisės akademikė J. Freeman vadina šį fenomeną „lingvistine mįsle“ (angl. „*linguistic conundrum*“), pažymėdama, kad terminai „vieša“ ir „privatu“ – tai žymenys savaime darantys įtaką jais įvardijamam konstruktui.²⁷³ Viešosios ir privatinės teisės kategorijos konotuoja skirtingą veikimo aprėptį ir kultūrą, prioritetus, atliepia kitoniškas iniciatyvas.²⁷⁴ Spręstina, kad bankroto teisės hibridiškumo konstatavimas ir platus pripažinimas ilgainiui gali prisidėti prie atitinkamo generalinio teorinio ir praktinio požiūrio į bankroto institutą formavimo, įtvirtinant debitoriaus, kreditoriaus ir visuomenės interesų triados svarbą bankroto procese. Artikuluotas, t. y. teisės doktrinoje nedviprasmiškai išreikštas bankroto teisės hibridiškumas sudaro prielaidas pripažinti viešojo intereso aspektą bankroto teisėje ir implikuoja būtinybę jį ginti bankroto procese.

Priimant bankroto teisės hibridiškumą, lygiagrečiai pripažįstami ir bankroto teisės įsipareigojimai visuomenei. Svarbu nuolat sekti ir kritiškai vertinti, kiek konkretus lokalus ar net propaguojamas bendrasis tarptautinis bankroto teisės režimas yra atviras priimti ir atliepti platesnius nei vien kreditorių finansinius interesus, kiek pajėgus ginti viešąjį interesą. Vertinga ir sektina išlika plačios aprėpties bankroto teisės vizija, maitinti „bankrotą kaip socialinių pokyčių priemonę“²⁷⁵.

270 Chan, *supra note*, 217: 278, 281.

271 Mikuckienė, *supra note*, 15: 33.

272 Jacoby, *supra note*, 45: 1723.

273 Freeman, „The Private Role in the Public Governance“, *supra note*, 46: 550.

274 *Ibid.*

275 Angl. „*bankruptcy as a vehicle for social change*“ (Gross, *supra note*, 2: 249).

Apibendrinant šiame skyriuje pateikiamą bankroto teisės šakos teisinės esmės, prigimties nagrinėjimą, pažymėtina, kad viešosios - privatinės teisės dichotomijos pjūviais (ginamo intereso, subjektų, jų teisių ir pareigų šaltinio, orientacijos į procesą ar rezultatą) stebima viešosios ir privatinės teisės elementų samplaika. Viešojo intereso aspektas bankroto teisėje reiškiasi dėl valstybės implikuoto imperatyvaus teisinio režimo privačių subjektų santykių rezoliucijai vieno jų nemokumo atveju, lemiančiu valstybės išpareigojimą prieš proceso dalyvius ir visuomenę užtikrinti teisingą bankroto procesą. Priimtas ir artikuliuotas bankroto teisės šakos teisinės prigimties hibridiškumas sudaro teorines ir praktines prielaidas pripažinti viešojo intereso aspektą bankroto teisėje ir suponuoja būtinybę atstovauti viešajam interesui bankroto byloje.

1.3. Bankroto instituto vieta moderniojoje nemokumo valdymo paradigmoje

Nemokumo, bankroto terminai dėl jais nusakomos objektyvios materialinių resursų stokos situacijos nuo seno turi ir galimai tam tikra apimtimi visuomet išlaikys neigiamą socialinę konotaciją. Pati žodžio „bankrotas“ etimologija suponuoja būtinąją sąlygą procesui rasti – verslo žlugimą.²⁷⁶ Nemokumo teisės formavimosi apraiškos sietinos su kreditorių reaktyviu veikimu, nukreiptu į finansinius nuostolius sukėlusį skolininką. Teisės šakos ištakose dominavo moralistinė prieiga – nemokumas buvo tapatinamas su vagyste, o bankrutuojantysis prilyginamas nusikaltėliui, todėl neretai procesas pastarajam baigdavosi laisvės atėmimo ar dar nuožmesne bausme.²⁷⁷ „Anks-tyvojoje nemokumo teisėje vyravo baudžiamasis elementas ir tik aštuoniolikto amžiaus pradžioje ėmė ryškėti reabilitacinio požiūrio į nemokumą užuomazgos“.²⁷⁸ Nuo tada lėtai, bet nuosekliai su finansiniais sunkumais susidūrusio subjekto sanavimo idėjos skverbėsi į nemokumo teisę ir užėmė vis solidesnes pozicijas jos architektūroje.

Praeito amžiaus paskutiniame ketvirtyje Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Jungtinėje Karalystėje paraleliai įgyvendintos nacionalinės nemokumo teisės reformos – priimti amerikietiškas „Bankroto reformos aktas“²⁷⁹ ir angliškas „Nemokumo aktas“²⁸⁰ suteikė pirminį postūmį vadinamosios korporatyvinės gelbėjimo kultūros (angl.

276 Bankroto terminas kildinamas iš lotyniškų žodžių „*bancus*“ (liet. stalas, suolas) ir „*ruptus*“ (liet. sulūžęs) samplaikos. Manoma, kad pirmieji bankininkai viduramžių Italijoje teikdavo kreditavimo paslaugas viešosiose miesto erdvėse – turguose, aikštėse. Patyrus verslo nesėkmę – pritrūkus lėšų ir nebeišgalint toliau teikti pinigų skolinimo paslaugų, jie sulaužydavo stalą taip deklaruodami žlugusią veiklą (Bryant, *supra note*, 104).

277 Goode, *supra note*, 126: 10; Fiona Tolmie, *Corporate and Personal Insolvency Law* (London: Routledge, 2013), 7–9.

278 Finch, Milman, *supra note*, 77: 10.

279 „The Bankruptcy Reform Act of 1978“, Public Law 95-598, 95th United States of America Congress, žiūrėta 2021 m. balandžio 6 d., <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-92/pdf/STATUTE-92-Pg2549.pdf>.

280 „United Kingdom Insolvency Act 1986“, United Kingdom Statute Law Database, žiūrėta 2021 m. balandžio 6 d., <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/contents>.

rescue culture)²⁸¹ formalizavimui tarptautiniu mastu. Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Jungtinėje Karalystėje priimti teisės aktai, skatinantys su sunkumais susidūrusio verslo finansinį restruktūrizavimą ir išsaugojimą, davė startą pasauliniam judėjimui veikiant atskirioms valstybėms individualiai, palaipsniui ėmus imituoti ankstyvasias amerikietiškosios ir britiškosios reformų pastangas, inkorporuojant reabilitavimo aspektus nacionaliniuose juridinių asmenų nemokumo teisiniuose režimuose.²⁸²

D. R. Korobkin 1991 metais darbe apie nemokumo teisės principus ir vertybinę motyvaciją, pastebi, kad abejose Atlanto vandenyno pusėse jau kurį laiką pripažįstama, jog bandymas išsaugoti įmonę yra teisėtas bei reikšmingas faktorius, svarstyti visais atvejais ir turintis sulaukti deramo dėmesio nemokumo valdymo sprendimų priėmimo lauke.²⁸³ Nemokumo srities akademikas M. Hunter 1999 metais pristatydamas verslo finansinių sunkumų klausimų sprendime įsigalinčią gelbėjimo kultūrą pažymėjo, kad dar prieš trisdešimtmetį šis konceptas praktiniu lygmeniu būtų iš esmės nesuportantamas bei nesulauktų apčiuopiamo formalaus palaikymo. Autorius konstatuoja, kad einamuoju publikacijos rengimo laikotarpiu, t. y. amžių sandūroje korporatyvinė gelbėjimo kultūra nemokume jau yra įsitvirtinusi ir nuosekliai sulaukia vis platesnio priėmimo.²⁸⁴

Politinis, teisinis nemokumo situacijose atsidūrusio verslo reabilitavimo diskursas tapo dar aktualesnis 2007 metais prasidėjusio pasaulinio finansinio nuosmukio aki-vaizdoje. Globali ekonominė krizė atskleidė platesnių ir pažangesnių reformų nemokumo valdymo sistemose poreikį.²⁸⁵ Dėl objektyvių finansinės krizės tendencijų kilusi nemokumo banga padiktavo lankstesnio, verslo gaivinimo kultūra paremto nemokumo

281 Konceptas „*rescue culture*“ (liet. „gelbėjimo kultūra“) jau kelis dešimtmečius yra įsitvirtinęs ir plačiai vartojamas nemokumo akademiniame literatūroje, apibūdinant moderniosios verslo reabilitavimo paradigmos diktuojamą teisinį - socialinį nemokumo valdymo požiūrį. Pats terminas „gelbėjimo kultūra“ lingvistiškai savaime aiškina jo esmę, o nemokumo teisės autoriai korporatyvinės gelbėjimo kultūros definicijose daugiausiai akcentuoja panašius verslo išsaugojimo, kaip fundamentalaus nemokumo valdymo sistemos siekio, aspektus, pavyzdžiui: „korporatyvinė gelbėjimo kultūra koncentruojasi į nemokumo išvengimą, vietoj tiesiog nemokumo administravimo“ (Finch, „Corporate rescue in a world of debt“, *supra note*, 24: 756); Korporatyvinis gelbėjimas reiškiasi reikšmingu kišimusi įvairiais įmanomais aspektais, iš esmės keičiant teisinį nemokumo sistemos identitetą, realizuojant siekį apsaugoti verslą nuo žlugimo (Alice Belcher, *Corporate Rescue: A Conceptual Approach to Insolvency Law* (London: Sweet & Maxwell, 1997), 23); Korporatyvinė gelbėjimo kultūra – tai teisinė aplinka, teikianti prioritetą finansinių sunkumų turinčio subjekto restruktūrizavimui vietoj likvidavimo (Annika Wolf, *Promoting an Effective Rescue Culture with Debt-Equity-Swaps?: A Comparative Study of Restructuring Public Companies in Germany and England* (Berlin: Nomos Verlag, 2015), 26).

282 Patrick E. Mears, Edward O. Mears, „The Advance of Rescue Culture Business Insolvency Laws: The Long and Winding Road from Chapter 11 to the 2016 Proposed EU Directive“, *Pratt's Journal of Bankruptcy Law* 13, 3 (2017): 125.

283 Korobkin, „Rehabilitating Values: A Jurisprudence of Bankruptcy“, *supra note*, 23: 749.

284 Muir Hunter, „The Nature and Functions of a Rescue Culture“, *Commercial Law Journal* 104, 4 (1999): 426.

285 Matthias Haentjens, Bob Wessels, *Research Handbook on Crisis Management in the Banking Sector* (Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2015), 8–9.

valdymo modelio generavimą ir jo formalizavimą. Pasak nemokumo teisės akademikės J. L. L. Gant, daug periferinių ir žemesnio ekonominio pažangumo valstybių dėl pasaulinės finansų krizės patyrė netikėtą šalutinę teisinę naudą – jos buvo priverstos neatidėliojant imtis reikalingų reformų, kuriant tvaresnes korporatyviniu gelbėjimu paremtas nacionalines nemokumo reguliavimo sistemas.²⁸⁶

Šiandien finansinių sunkumų turinčio verslo išsaugojimo idėjos dominuoja akademiniam nemokumo teisės diskurse bei politinėje darbotvarkėje ir yra pagrįstai laikytinos vyraujančia tarptautine nemokumo valdymo paradigma. Naujoji pasaulinė tendencija reiškiasi skirtingomis formomis: kai kurios jurisdikcijos priima teisės aktus, kuriais sąmoningai ir sistemingai perimamas korporatyvinis gelbėjimo modelis, tuo tarpu kitose jurisdikcijose vystomi *ad hoc* procesai, adaptuojantys senus baudžiamojo tipo nemokumo statutus link pagalba nemokiam subjektui paremtų teisinių režimų.²⁸⁷

Pastebima, kad nemokumo įstatymai ir procesai nuosekliai kinta dviem kryptimis: viena vertus, juntamas filosofinis atsitraukimas nuo neigiamo atsako į verslo krizes *ex post*, lygiagrečiai skatinant efektyvesnius būdus valdant verslo nemokumo rizikas *ex ante*.²⁸⁸ Moderniosios nemokumo valdymo paradigmos plotmėje siekiama diegti ne tik formalius nemokaus verslo gelbėjimo mechanizmus, tačiau keisti ir patį visuomenės požiūrį į susidūrusį su finansiniais sunkumais subjektą. Šie veiksniai neabejotinai tarpusavyje koreliuoja: diegiami teisinio reglamentavimo pokyčiai ilgainiui veikia socialinį požiūrį į konkretų klausimą ir atvirkščiai – kintanti visuomenės nuomonė inspiroja formalų teisinį tam tikros problematikos sprendinių modifikavimą. Juntamas vyraujančios nemokumo valdymo paradigmos diktuojamas dėmesio poslinkis nuo pačios nemokumo procedūros, jos tinkamo išpildymo ir teisingumo kreditorių atžvilgiu link teisingumo paties skolininko atžvilgiu, – ne tik pasiūlant apčiuopiamą pagalbą, bet ir išgyvendinant neigiamą socialinį požiūrį.

Europos Sąjunga, pastarąjį dešimtmetį nuosekliai pristatydamą tikslingas nemokumo srities reguliavimo iniciatyvas²⁸⁹, tapo verslo gelbėjimo kultūros nemokumo val-

286 Gant, *supra note*, 80: 51.

287 Sprayregen, *supra note*, 82: 7.

288 Finch, „The Recasting of Insolvency Law“, *supra note*, 24: 713.

289 2014 m. Europos Komisija išleido rekomendaciją dėl naujo požiūrio į verslo žlugimą ir nemokumą, kuria pristatomos priemonės, siekiant kuo anksčiau vykdyti restruktūrizavimą ir taip išvengti bankroto bei sąžiningiems bankrutavusiems verslininkams suteikti „antrą šansą“ („Europos Komisijos 2014 m. kovo 12 d. rekomendacija 2014/135 dėl naujo požiūrio į verslo žlugimą ir nemokumą“, OJ L 74, 14.3.2014, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d., <http://data.europa.eu/eli/reco/2014/135/oj/eng>); 2015 m. priimtas reglamentas dėl nemokumo bylų, siekiant padidinti tarpvalstybines pasekmes sukeliančių nemokumo bylų veiksmingumą ir efektyvumą („Europos Parlamento ir Tarybos 2015 m. gegužės 20 d. Reglamentas 2015/848 dėl nemokumo bylų“, OJ L 141, 5.6.2015, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d., <http://data.europa.eu/eli/reg/2015/848/oj/eng>); 2016 m. Europos Komisija pateikė oficialų pasiūlymą dėl vadinamosios prevencinio restruktūrizavimo ir „antro šanso“ direktyvos priėmimo, kuris inicijavo kelis metus trukusias tarpvalstybines diskusijas dėl formalaus verslo gelbėjimo kultūros kaip prioriteto nemokumo valdymo srityje įtvirtinimo Europos mastu („Europos Komisijos 2016 m. lapkričio 22 d. pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos dėl prevencinio restruktūrizavimo mechanizmų, antrosios galimybės ir priemonių restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo

dymo strategijoje idėjų inkubatoriumi. „Nemokumo teisė šiuo metu yra reformų priešakyje Europoje ir kitur pasaulyje, o verslo gelbėjimas yra elementas, užimantis esminę vietą Europos Sąjungos institucijų nemokumo klausimų sprendimo darbotvarkėse.“²⁹⁰ Pastaraisiais metais buvo žengtas iki šiol svarbiausias žingsnis link verslo gelbėjimo nuostatų formalizavimo Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinėse nemokumo teisinėse sistemose, šalių nemokumo valdymo principų konvergencijos – 2019 metais po daugiau nei dvejus metus trukusių diskusijų buvo priimta vadinamoji Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva²⁹¹.

Direktyvos uždaviniai sukonzentruoti trijose svarbiausiose srityse: pirma, kiekviena valstybė narė turi įdiegti prevencinio restruktūrizavimo mechanizmą, kuriuo patogiausiai galėtų pasinaudoti su finansiniais sunkumais susidūręs verslas kuo ankstyvesnėje stadijoje – dar gresiančio nemokumo būsenoje; antra, verslininkams turi būti suteikiamas „antras šansas“ nustatant maksimalų trijų metų laikotarpį iki visiško atleidimo nuo skolų; trečia, verslo nemokumo ir susijusių procedūrų efektyvumas turi būti padidintas.²⁹² Deklaruojamas esminis šios direktyvos tikslas formuluojamas dermėje su moderniosios nemokumo valdymo paradigmos propaguojamais verslo reabilitaciniais siekiais – „remiantis antrosios galimybės principu pagerinti įmonių gelbėjimo kultūrą Europos Sąjungoje“²⁹³. Pažymima, kad Europos valstybių nemokumo teisinių bazių harmonizavimas diegiant reabilitavimo ir pagalbos principus – veikiau maratonas nei staigus teisinis šuolis ir Europos Sąjungoje diegiami einamieji pokyčiai – tik pati tęstinio ilgalaikio projekto pradžia.²⁹⁴ Visgi Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva aiškiai konstatuoja Europos Sąjungos prioritetus nemokumo srityje, nubrėžia valstybėms narėms sektiną kryptį.²⁹⁵

Atkreiptinas dėmesys, kad Direktyvoje reabilitavimo galimybė tiesiogiai siejama

procedūrų veiksmingumui gerinti, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/30/ES“; COM/2016/0723 - 2016/0359 (COD), EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016PC0723>).

290 „Rescue of Business in Insolvency Law“, European Law Institute, žiūrėta 2021 m. balandžio 9 d., <https://www.europeanlawinstitute.eu/projects-publications/completed-projects-old/insolvency/>.

291 „Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 20 d. Direktyva 2019/1023 dėl prevencinio restruktūrizavimo sistemų, skolų panaikinimo ir draudimo verstis veikla ir priemonių restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūrų veiksmingumui didinti, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2017/1132“, OJ L 172, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 11 d., <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/1023/oj/eng> (toliau - Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva, Direktyva).

292 Gottfried Gassner, Georg Wabl, „The New EU Directive on Restructuring and Insolvency and Its Implications for Austria“, *Insolvency and Restructuring International* 13, 2 (2019): 5–6.

293 „Verslininkams suteikiama antroji galimybė: priimtos naujos taisyklės dėl įmonių nemokumo“, Europos Vadovų Taryba, žiūrėta 2021 m. balandžio 7 d., <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2019/06/06/giving-entrepreneurs-a-second-chance-new-rules-on-business-insolvency-adopted/>.

294 Boon, Madaus, *supra note*, 79: 253.

295 Lietuvoje Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos esminės nuostatos perkeltos 2021 m. birželio 29 d. priimtais Juridinių asmenų nemokumo įstatymo pakeitimais, kurie įsigaliojo 2021 m. liepos 15 d. („Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo Nr. XIII-2221 1, 2, 4, 6, 9, 10, 15, 17, 22, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 35, 40, 41, 42, 43, 62, 63, 64, 77, 94, 95, 103, 104, 110, 111, 114, 130 straipsnių ir

su nemokaus subjekto sąžiningumu, gera reputacija²⁹⁶, – vadinamasis „antras šansas“ laiduojamas išimtinai tik sąžiningiems verslininkams. Teisės akte randama daug lako- niškų lingvistinių nuorodų į verslininko sąžiningumą. Pastarasis kokybinis kriterijus analizuojant teisės aktą sistemiškai gali būti suprantamas kaip būtinoji sąlyga su fi- nansiniais sunkumais susidūrusiam subjektui pasinaudoti Direktyvos laiduojamomis privilegijoms ir pagalbos mechanizmais. Visgi dėl sąžiningumo kriterijaus taikymo Direktyvoje nėra išsiplečiama – ji galima traktuoti kaip tam tikrą techninį, procedū- rinį elementą, kurio vertinimas, nustatymas ir galimų su skolininko nesąžiningumu susijusių sankcijų taikymo sritis paliekami individualiai išspręsti valstybės narėms nacionalinėse teisinio reguliavimo darbotvarkėse.

Pasaulio Banko leidinyje apie mikro ir smulkaus verslo nemokumo valdymą teigia- ma, jog patirtis rodo, kad nesąžiningų skolininkų atvejai yra tik reta išimtis, todėl tai neturėtų trikdyti reabilitavimo procesų diegimo sąžiningų debitorių naudai, kadangi pastarųjų neabejotinai yra absoliuti dauguma.²⁹⁷ Nėra įvardinta, kokia tiksliai praktika tai rodo ir nors iš esmės galima sutikti su tokiu iš pozityvios korporatyvinės pasaulėvo- kos kildintinu teiginiu, jis visgi yra sunkiai praktiškai pagrindžiamas. Pastarųjų metų pasaulinė ekonominių nusikaltimų ir sukčiavimo versle atvejų statistika suponuoja, kad kova su tokio tipo netinkamu korporatyviniu veikimu – vis dar nelaimėta šiandie- nos pažangiose visuomenėse.²⁹⁸ Bendrai stokojama reikšmingų išplėstinių akademinų empirinių tyrimų apie komercinio sąžiningumo pažeidimų mastą, be kita ko ir todėl, jog tokio tipo netinkamas korporatyvinis veikimas yra sunkiai nustatomas ir neretai

priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo 102(1), 102(2), 102(3), 111(1) straipsniais įstatymas“, TAR, Nr. XIV-450 (2021)).

296 Oficialiame direktyvos tekste, apibrėžiant asmenį, kuriam gali būti taikomos reabilitacinės nemokumo priemonės, naudojamas būtent sąžiningumo terminas, tačiau aptariant direktyvą neretai pasitelkiamas ir geros reputacijos konceptas, kuris vartojamas kaip sąžiningumo sinonimas (pavyzdžiui: „EU Agrees New Rules on Business Insolvency“, European Council, žiūrėta 2021 m. balandžio 19 d., <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/12/19/eu-agrees-new-rules-on-business-insolvency/>; „Susitarta dėl prevencinio restruktūrizavimo direktyvos“, TeisėPro, žiūrėta 2021 m. balandžio 19 d., <http://www.teise.pro/index.php/2018/12/21/susitarta-del-prevencinio-restruktūrizavimo-direktyvos/>). Autorės vertinimu, lingvistinis konstruktas „geros reputacijos verslininkas“ yra pernelyg aptakus ir iš- plėstinis, suponuojantis galimybę nevienareikšmėms interpretacijoms, todėl šiame kontekste, spręstina, yra tikslingesnis „sąžiningo verslininko“ termino vartojimas.

297 The World Bank Group, *Saving Entrepreneurs, Saving Enterprises: Proposals on the Treatment of MSME Insolvency* (Washington, D.C.: World Bank Group, 2018), 5, <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/989581537265261393/Saving-Entrepreneurs-Saving-Enterprises-Proposals-on-the-Treatment-of-MSME-Insolvency>.

298 Tarptautinė audito kompanija „PricewaterhouseCoopers“ 2020 metais atliko ekonominių nusikaltimų ir korporatyvino sukčiavimo tyrimą – apklausoje dalyvavo 5 000 kompanijų, esančių 99 pasaulio šaly- se. Tyrimas parodė, kad 47 proc. respondentų susidūrė su vienokiais ar kitokiais ekonominio nesąžinin- gumo atvejais per pastaruosius 24 mėnesius. Nors tyrimas apima skirtingų tipų netinkamą komercinį veikimą – tiek įmonės viduje, tiek iš išorės, juo grindžiamas požiūris, kad problemos, susiję su komerci- nės moralės pažeidimais išlieka aktualios (PricewaterhouseCoopers, „Fighting Fraud: A Never-Ending Battle. PwC’s Global Economic Crime and Fraud Survey 2020“, žiūrėta 2021 m. balandžio 25 d., <https://www.pwc.com/gx/en/forensics/gecs-2020/pdf/global-economic-crime-and-fraud-survey-2020.pdf>).

apskritai lieka formaliai neidentifikuotas. Nemokumo kontekste įvykdomi pažeidimai priskirtini vadinamiesiems ekonominiams „baltųjų apykaklių nusikaltimams“ (angl. *white collar crime*)²⁹⁹, pripažįstama, jog pastarieji neretai lieka neišaiškinti, kadangi pasižymi aukštu kompleksišku ir finansiniu rafinuotumu, todėl jų atskleidimas – sudėtingas, didelio ekspertiškumo, išplėstinių išteklių reikalaujantis procesas.³⁰⁰

Teigiama, kad nereikalinga ir nekonstruktyvu reikalauti skolininko įrodinėti savo sąžiningumą, atvirksčiai, vadovaujantis moderniąja nemokumo valdymo samprata standartas visais atvejais turėtų būti automatinis nemokaus verslo reabilitavimas ir laiduojama nauja pradžia, suinteresuotiems subjektams paliekant tik galimybę reikšti įrodymais pagrįstus prieštaravimus dėl debitoriaus galimo piktnaudžiavimo.³⁰¹ Dėl vyraujančios nemokumo valdymo tendencijos įtakos pasitikėjimas išsiskolinusiam subjektui, o kartu ir „antras šansas“ jam ženkliai apimtimi suteikiami tiesiog avansu. Toks požiūris atspindi moderniosios nemokumo valdymo paradigmos prioritetus ir pageidautino nemokumo proceso struktūrinę eigą. Pati nemokumo procedūra, jos techninis, procedūrinis, kokybinis išpildymas naujosios paradigmos kontekste tarsi lieka antrame plane. Juntama prielaida, kad nemokumo valdymo aspektai besireiškiantys būtent pačios nemokumo procedūros apimtyje jau yra aptarti ir išspręsti nacionaliniuose teisiniuose režimuose – institucionalizuoti, nusistovėję, aiškūs ir veikiantys.

Anot B. Wessels, esminis pastarųjų laikų „iššūkis yra suprasti ir artikuliuoti nemokumo paradigmos poslinkį nuo senojo požiūrio „mokėk, ką esi skolingas“ link finansinių sunkumų turinčio verslo tęstinumo subalansuoto propagavimo <...>“.³⁰² Naujoji pasaulinė nemokumo valdymo tvarka diktuoja, kad atėjo laikas koncentracijai ir sisteminių pastangų nukreipimui aukštesniems, kilnesniems verslo gelbėjimo kultūros suponuojamiems tikslams, kas lemia sumenkusį strateginį, akademinį, politinį dėmesį pačiai nemokumo – būtent bankroto procedūrai, jos teisingam ir efektyviam, viešąjį interesą atitinkančiam išpildymui.

Kitas ryškus vyraujančios nemokumo valdymo tendencijos bruožas – nykstanti aiški atskirtis tarp verslo bankroto ir restruktūrizavimo institutų. Ribos tarp teisminių bei neteisminių restruktūrizavimo ir bankroto procedūrų vis sunkiau identifikuotinos,

299 Plačiai vartojamą konceptą „baltųjų apykaklių nusikaltimai“ (angl. *white collar crime*) pirmą kartą 1939 m. pavartojo Edwin H. Sutherland savo kalboje Jungtinių Amerikos Valstijų sociologų bendrijos suvažiavime. Terminas iš esmės apima įvairius nesmurtinius nusikaltimus paprastai įvykdytus verslo situacijose siekiant finansinės naudos. Pažymima, kad daugelis „baltųjų apykaklių nusikaltimų“ yra ypatingai sudėtingai išaiškinami, kadangi vykdytojai naudoja sofistikuotus kompleksinius mechanizmus neteisėtam ekonominiam veikimui pridengti (Edwin H. Sutherland, *White Collar Crime: The Uncut Version* (Binghamton: Yale University Press, 1983), 9, 29–31).

300 Pavyzdžiui: Smolík Josef, Kajanová Alena, „Scheming to Defraud in an Insolvency Proceeding: A Specific Case of Economic Criminal Acts“, *Studia Commercialia Bratislavensia* 11, 39 (2018): 115; Petter Gottschalk, *White-Collar Crime: Detection, Prevention and Strategy in Business Enterprises* (Boca Raton: Universal-Publishers, 2010), 38–41; Ralph C. McCullough, „Bankruptcy Fraud: Crime Without Punishment II“, *Commercial Law Journal* 102, 1 (1997): 10–12.

301 The World Bank Group, *supra note*, 297.

302 Wessels, *supra note*, 78: 177.

takios.³⁰³ Pažymima, kad bankrotas ir restruktūrizavimas yra vienas kito papildinys.³⁰⁴ Modernūs nemokumo teisės režimai siūlo lanksčius modelius, kuriose restruktūrizavimo ir bankroto procedūros glaudžiai tarpusavyje susijusios ir prireikus geba organiškai viena kitą pakeisti. Pastaruoju metu praktiniame ir akademiname diskurse aukšto aktualumo yra verslo „apgėžimo“ (angl. *turnaround*) klausimas, kurio plotmėje ieškoma būdų ir priemonių finansinių sunkumų turintį subjektą efektyviai pertvarkyti ir reanimuoti, kitaip tariant, „apgėžti“ iš bankroto į restruktūrizavimą.³⁰⁵ Tradiciškai skirtingai filosofiskai ir atskirtai procedūriškai traktuoti bankroto, kaip visiško įmonės užbaigimo ir restruktūrizavimo, kaip verslo gelbėjimo įrankiai šiandien persidengia ir formuoja vientisą ir tarsi nedalomą nemokumo konstruklą.

Analizuojant vyraujančios nemokumo valdymo tendencijos koncentracijos sritis, matyti, kad centrinę poziciją užima orientavimasis į vadinamąją verslo veiklos tęstimumo vertę (angl. *going concern value*), priimant prielaidą, kad „veikiančios įmonės vertė, tikėtina, bus didesnė nei jos likvidavimo vertė“³⁰⁶. Šiuolaikiniame verslo nemokumo diskurse vieni ryškiausių keliamų tikslinių klausimų be tiesioginio korporatyvinio gelbėjimo metodų paieškos – savalaikis nemokumo procedūrų inicijavimas³⁰⁷, užtikrinimas, kad bankroto byla kaip *ultima ratio* būtų iškelta tik nenuginčijamai ir nepataisomai nemokiam, t. y. negyvybingam skolininkui³⁰⁸. Taigi, akademinio ir praktinio domėjimosi sritys neabejotinai glaudžiai susiję su bankroto institutu, tačiau tarsi nebesiekia pačios bankroto procedūros.

303 Levitin, *Business Bankruptcy: Financial Restructuring and Modern Commercial Markets*, *supra note*, 83: 9.

304 Jason Roderick Donaldson ir kt., „Restructuring vs. Bankruptcy“, *Columbia Law and Economics Working Paper*, 630 (2020): 1, <https://doi.org/10.2139/ssrn.3698161>.

305 Pavyzdžiui: Manuel Rico, Francisco Puig, „Successful Turnarounds in Bankrupt Firms? Assessing Retrenchment in the Most Severe Form of Crisis“, *BRQ Business Research Quarterly* 24, 2 (2021); Edward I. Altman, Edith Hotchkiss, Wei Wang, *Corporate Financial Distress, Restructuring, and Bankruptcy: Analyze Leveraged Finance, Distressed Debt, and Bankruptcy* (New Jersey: John Wiley & Sons, 2019), 135–147; Jan Adriaanse, Jean-Pierre van der Rest, *Turnaround Management and Bankruptcy* (New York: Taylor & Francis, 2017), 125–196.

306 Kenneth Ayotte, Edward R. Morrison, „Valuation Disputes in Corporate Bankruptcy“, *University of Pennsylvania Law Review* 166, 7 (2018): 1820.

307 Pavyzdžiui: United Nations Commission on International Trade Law, *Legislative Guide on Insolvency Law: Part Four - Directors' Obligations in the Period Approaching Insolvency (Including in Enterprise Groups)*. Second Edition (Vienna: United Nations, 2020), 16, 46–49; Müge Adalet McGowan, Dan Andrews, *Design of Insolvency Regimes Across Countries*. OECD Economics Department Working Papers No. 1504 (OECD, 2018), 3–15, https://www.oecd-ilibrary.org/economics/design-of-insolvency-regimes-across-countries_d44dc56f-en; Frederik Drescher, „Financial Distress and Insolvency Timing“, iš *Insolvency Timing and Managerial Decision-Making*, red. Frederik Drescher (Wiesbaden: Springer Fachmedien, 2014), 23–52, https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-11273_part_4_ebook.pdf.

308 Pavyzdžiui: Jokubauskas, „Gyvybingumo samprata ir vertinimas juridinių asmenų nemokumo procese“, *supra note*, 88: 558, 561; Kai Yu, Dongwei He, „The choice between bankruptcy liquidation and bankruptcy reorganization: a model and evidence“, *Journal of Management Analytics* 5, 3 (2018): 170–171.

Tuo tarpu peržengus būtent bankroto procedūros ribą, esminis identifiikuotinas komunikuojamas bendrasis sisteminis rūpestis – užtikrinti, kad „negyvybingos įmonės, neturinčios galimybių išlikti, būtų kaip įmanoma greičiau likviduotos“³⁰⁹. Bankroto procedūros operatyvumo svarba plačiaja prasme nekvestionuotina – pirma, trumpesnė proceso trukmė tradiciškai siejama su mažesniais jo kaštais³¹⁰; antra, trumpa procedūra laiduoja greitą turto masės perskirstymą rinkoje, tuo pačiu suteikia verslininkui galymbę be didelio pertrūkio imtis naujo verslo, o tai, teigiama, atitinka visuomenės interesą³¹¹. Visgi reikėtų sutikti, kad „bankroto procesas yra nepaprastai sudėtingas ekonominis, socialinis ir teisinis reiškinys, pasižymintis kompleksišku <...>“³¹². Todėl proceso greitį reikėtų traktuoti tik kaip vieną iš svarbių siekinių, vertinant šį procedūros kokybę nusakantį kriterijų kitų reikšmingų proceso išeišios siekių visete.³¹³ Matyti, kad šiandiniame diskurse net diskutuojant nemokumo teisės tikslus pačios bankroto procedūros apimtyje, akcentas visgi sietinas su reabilitaciniais naujosios nemokumo valdymo paradigmos diktuojamais uždaviniais.

Bankroto ir restruktūrizavimo teisinius įrankius traktuojant dermėje kaip vientisą nemokumo konstruklą (kitaip, sekant tarptautines sistemes nemokumo valdymo tendencijas, tampa itin sudėtinga), identifiikuotinas skiriamo dėmesio ir suteikiamos reikšmės šioms dvejoms kartinėms dedamosioms netolygumas. Deklaruojami esminiai strateginiai uždaviniai sietini būtent su korporatyviniu gelbėjimu, nauja pradžia, o bankroto institutas restruktūrizavimo priemonių kontekste lieka tik kaip jau aiškus nusistovėjęs techninis įrankis, kurio esminė pageidautina išeiša – įmanomai greitesnis likvidavimas – skubus neveiksnaus ūkio subjekto pašalinimas iš rinkos.³¹⁴ Šis meta dėmesio³¹⁵ disbalansas kritikuotinas: bankrotas ir restruktūrizavimas yra atskiri nemokumo sistemos elementai, pasitelkiami skirtingų ekonominių ir teisinių situacijų sprendimui, jais siekiama kitoniško pobūdžio tikslų. Nepaisant restruktūrizavimo ir

309 Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva, *supra note*, 291: (3).

310 Arturo Bris, Ivo Welch, Ning Zhu, „The Costs of Bankruptcy: Chapter 7 Liquidation versus Chapter 11 Reorganization“, *The Journal of Finance* 61, 3 (2006): 1270.

311 Seung-Hyun Lee ir kt., „How Do Bankruptcy Laws Affect Entrepreneurship Development around the World?“, *Journal of Business Venturing* 26, 5 (2011): 4.

312 Mikuckienė, *supra note*, 15.

313 Žr. poskyrį Nr. 2.2.5 „Skirtingų interesų pusiausvyros bankroto byloje svarba“.

314 Šiuo teiginiu autorė nesiekia paneigti bankroto procedūros, kaip kolektyvinio kreditorių teisių gynimo instituto esminio tikslo – kuo didesne apimtimi patenkinti kreditorių finansinius reikalavimus. Nekyla abejonių, kad pastarasis siekis pagrįstai laikytinas pačios bankroto teisės šaltiniu ir esmine jos susiformavimo prielaida. Moderniosios nemokumo valdymo paradigmos įtakoje minėtas siekis, žinoma, niekur nedingsta ir išlieka procedūros pagrindu. Šiuo atveju, pažymint, kad ryškiausias identifiikuotinas bendrasis sisteminis moderniosios nemokumo valdymo politikos rūpestis – kuo greitesnis neveiksnaus ūkio subjekto pašalinimas iš rinkos, atkreipiamas dėmesys į naujojo nemokumo valdymo požiūrio kontekste išryškėjančius akcentus ir prioritetus.

315 Terminas „meta dėmesys“ šiame kontekste vartojamas apibūdinti bendruosius moderniosios nemokumo valdymo paradigmos akcentus ir teminės koncentracijos sritis – daugiausiai politinio, akademinio, teisinio dėmesio plačiąja prasme sulaukiančius verslo nemokumo lauko klausimus.

bankroto institutų neginčytinos sąsajos, analizuojant kiekvieną jų atskirai, akivaizdu, kad šių tarpusavyje susijusių teisinių įrankių prigimtis, pačių procedūrų specifika, o tuo pačiu jų siekiai yra ne tik netapatūs, bet diametraliai priešingi. Restruktūrizavimo procedūrų fundamentą sudaro su finansiniais sunkumais susidūrusio verslo perorganizavimas ir išsaugojimas, bankroto procedūrų – veiksminga nemokaus subjekto pabaiga. Verslas susiduria su binariniu pasirinkimu priklausomai nuo finansinės situacijos sudėtingumo – jei padėtis leidžia, gali būti pasitelkiami reorganizavimo ir verslo gaivinimo įrankiai, o pastariesiems nesuveikus ar situacijai esant kritinei, atsigrežiama į bankroto institutą, kuriuo iš esmės sustabdomos verslo gaivinimo pastangos.³¹⁶

Galima sutikti, jog pažangiose visuomenėse bendrasis nemokumo valdymo politikos prioritetas šiandien yra ir turėtų būti „korporatyvinio gelbėjimo etoso skatinimas, plėtra“³¹⁷. Tačiau dėl pačių restruktūrizavimo ir bankroto procedūrų prigimties ir jų uždavinių skirties (nepaisant to, kad abi neabejotinai laikytinos nemokumo valdymo procedūromis), jų efektyvumo, t. y. sėkmingo išpildymo matai tiesiog negali sutapti. Šie teisiniai mechanizmai neišvengiamai bent tam tikra apimtimi vertintini atskirai, restruktūrizavimo atveju iš esmės atsakant į klausimą, ar verslas buvo sėkmingai „apgręžtas“ ir išgelbėtas, bankroto atveju – ar jis buvo efektyviai ir teisingai (suinteresuotų subjektų atžvilgiu ir viešojo intereso aspektu) užbaigtas.

Nors modernioji nemokumo valdymo paradigma siūlo vientisą nemokumo sampratą, faktas, kad nemokumo politiką sudaro savo esme skirtingos restruktūrizavimo ir bankroto kryptys negali būti ignoruojamas. Bankroto procedūra vyraujančiame gelbėjimo kultūra parentame nemokumo valdymo požiūryje dėl sumenkusio jai skiriamos dėmesio tampa tarsi mažiau reikšminga nei restruktūrizavimas. Vis dėlto aptariamieji institutai jokiais aspektais tarpusavyje nekonkuruoja. Bankrotas ir restruktūrizavimas yra taikomi skirtingose verslo situacijose, viena procedūra negali pakeisti kitos: restruktūrizavimo mechanizmų pagalba sprendžiami nemokumo valdymo klausimai nepakeičia bankroto procesu sprendžiamų problemų, ir atvirkščiai. Šios esminės nemokumo procedūros persidengia nedidele apimtimi, nors ir yra neabejotinai glaudžiai susiję, o funkcionaliai ir sklandžiai veikiančiai nemokumo valdymo sistemai būtinas kiekvienas minėtas teisinis ir ekonominis įrankis atskirai – efektyvus restruktūrizavimas ir efektyvus bankrotas.

V. Finch ir D. Milman atkreipia dėmesį, kad šiandieninėse nemokumo teisės vizijose dėmesys krypta į konkrečius apčiuopiamus rezultatus, pavyzdžiui, gyvybingų įmonių išsaugojimą.³¹⁸ Tačiau procedūriniai aspektai dėl tos pačios priežasties yra ne mažiau reikšmingi: skiriant reikiamą dėmesį tinkamam procedūriniam išpildymui, judama link pageidautinų bendrųjų rezultatų nemokumo teisės lauke: ekspertškumo,

316 Oscar Couwenberg, Stephen J. Lubben, „Good Old Chapter 11 in a Pre-Insolvency World: The Growth of Global Reorganization Options“, *North Carolina Journal of International Law* 46, 2 (2021): 335.

317 Alexandra Kastrinou, „Comparative Insolvency Law: The Pre-Pack Approach in Corporate Rescue Book Reviews“, *International Insolvency Review* 26, 2 (2017): 231.

318 Finch, Milman, *supra note*, 77: 50.

atskaitomybės, efektyvumo.³¹⁹ Spręstina, kad nepakanka nubrėžti bendrąsias gaires, įvardinant, ko bendrąja prasme siekiama nemokumo politika: tikslinga analizuoti kiekvieną iš skirtingų nemokumo valdymo įrankių nors ir neatsietai, tačiau atskirai, aiškinantis kiekvienos procedūros veikimo apimtis ir būdus per jų individualių tikslų prizmę (kurie tarpusavyje skiriasi), nustatant, kas tiek restruktūrizavimo, tiek bankroto plotmėje yra veiksminga, o kas – neefektyvu.

Pastarųjų metų Lietuvos verslo nemokumo teisės reguliavimo pokyčius galima laikyti iliustratyviu moderniosios nemokumo valdymo paradigmos esminių atributų perėmimo praktiniu pavyzdžiu. Nemokumo reforma *de jure* įgyvendinta 2019 m. birželio 13 d. Lietuvos Respublikos Seimui priėmus naująjį juridinių asmenų nemokumo įstatymą³²⁰, įsigaliojusį 2020 m. sausio 1 d. „2019 m. įvykdyta nemokumo teisės reforma yra fundamentalus pobūdžio, lemianti esminius tiek privatinės materialinės ir civilinio proceso teisės reguliavimo pokyčius, tiek institucinius pokyčius <...>.“³²¹ Deklaruojamas reformos tikslas – „spręsti juridinių asmenų nemokumo teisinio reguliavimo taikymo problemas, sąlygojančias ilgą procesų trukmę, nedidelę grąžą kreditoriams, nesinaudojamą verslo išsaugojimo galimybėmis“³²². Nacionalinės nemokumo sistemos pertvarkymu buvo siekiama atliepti pažangias pasaulines korporatyvinio gelbėjimo kultūra paremtas tendencijas, gerinant gyvybingo verslo išsaugojimo sąlygas. Ir nors rezultatus įvertinti praktiškai dar gana anksti, galima teigti, kad teisine formaliąja prasme tai buvo atlikta sėkmingai. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) 2020 m. Lietuvos ekonomikos apžvalgoje naująjį nemokumo reguliavimą įvertino itin palankiai ir nurodė, kad dėl įgyvendintos reformos „nemokumo valdymo modelis iš vieno labiausiai ribojančio ir apsunkinančio tapo vienas iš atvirausių ir geriausiai subalansuotų visoje EPBO“³²³.

Naujuoju nemokumo įstatymu atsisakyta dualistinio modelio ir formalizuotas monistinis nemokumo požiūris: JANĮ pakeitė iki tol skirtingo pobūdžio verslo nemokumo atvejus reguliavusius individualius teisės aktus – Įmonių bankroto įstatymą³²⁴ ir Įmonių restruktūrizavimo įstatymą³²⁵. Tuo pačiu atskiros bankroto ir restruktūrizavimo administratorių profesijos buvo sujungtos į vieną nedalomą nemokumo administravimo praktiką, administratoriui implikuojant būtinybę gebėti verslą tiek gaivinti, tiek likviduoti. Moderniosios nemokumo valdymo paradigmos suponuojamą aiškių ribų tarp restruktūrizavimo ir bankroto institutų nykimą iliustruoja ir Lietuvos

319 Finch, Milman, *supra note*, 77: 50.

320 „JANI“, *supra note*, 12.

321 Mulevičienė, *supra note*, 87: 70.

322 „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“ *supra note*, 14: 1.

323 Organisation for Economic Co-operation and Development, *OECD Economic Surveys: Lithuania 2020* (Paris: OECD Publishing, 2020), 16, https://read.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveys-lithuania-2020_62663b1d-en.

324 „Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas“, *supra note*, 13.

325 „Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas“, *Valstybės žinios*, Nr. IX-218 (2001).

teisinės praktikos naujovė – įstatymiškai laiduota galimybė verslui iš bankroto pereiti į restruktūrizavimą ir taip bankrutuojančią įmonę reabilituoti bei išsaugoti.³²⁶

Absoliuti dauguma JANĮ numatytų teisinių pakeitimų sietina su savalaikio ir efektyvaus verslo restruktūrizavimo skatinimu: praplėsta nemokumo sąvoka, siekiant, kad nemokumo procedūros būtų inicijuojamos kuo anksčiau, kai dar įmanoma išgelbėti įmonę; numatytas tarpinis ir naujas finansavimas, reikalingas tam, kad su finansiniais sunkumais susidūrusi įmonė galėtų tęsti veiklą; kreditoriams suteikta teisė inicijuoti restruktūrizavimo procesą; suvienodintos kreditorių reikalavimų tenkinimo eilės bankroto ir restruktūrizavimo procesuose, siekiant panaikinti kreditorių – valstybės institucijų prioritetinį statusą bankroto procese, kuris galėjo lemti tai, kad kai kurios valstybės institucijos prioritetą teikdavo likvidavimui, o ne restruktūrizavimo procesui; įtvirtinta pareiga šalims atlikti ikiteisminę tarimosi dėl pagalbos finansiniams sunkumams įveikti procedūrą.³²⁷ JANĮ pakeitimais, įsigaliojusiais 2021 m. liepos 15 d., kuriais buvo įgyvendinta Europos Sąjungos Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva, įtvirtintos ne tik papildomos priemonės, didinančios restruktūrizavimo prieinamumą ir patrauklumą, bet ir nuostatos, numatančios pareigą verslui pasinaudoti prevencinio restruktūrizavimo mechanizmais.³²⁸

Tuo tarpu su bankroto procesu susijusių pokyčių, įgyvendinus nemokumo srities reformą Lietuvoje, mažai – iš esmės procedūra, jos eiga, apimtis, akcentai išliko nepakitę. Esminiai pakeitimai, vadovaujantis vyraujančia Europos nemokumo politikos tendencija nukreipti būtent į likvidavimo procedūros spartinimą. Pavyzdžiui, sutrumpinti atskirų teisminių procedūrų įvykdymo terminai, numatyta, kad nemokumo administratorius kintamą atlyginimą gali išsimokėti tik pabaigus bankroto procedūrą, taip didinat jo motyvaciją kuo skubiau atlikti procedūros veiksmus. Taip pat įstatymų leidėjas pirmą kartą apibrėžė nemokumo proceso efektyvumo principą, nurodanti siekti kuo didesnio kreditorių reikalavimų tenkinimo per pagrįstai trumpiausią laikotarpį.³²⁹ Nemokumo teisiniame reguliavime šiandien stebima ekonominei bankroto teisės teorinei prieigai būdinga koncentracija į procedūrinį efektyvumą, iš esmės nekeliant komunitarinio požiūriu reikšmingų bankroto procedūrinio teisingumo, komercinio sąžiningumo užtikrinimo klausimų.³³⁰

Menkstantį dėmesį pačiai bankroto procedūrai ir jos tinkamam, teisingam

326 „JANĮ“, *supra note*, 12: 81 str.

327 Mulevičienė, *supra note*, 87: 66–67.

328 Virginijus Bitė, Marija Jurgelevič, Vilija Mogenytė, Salvija Mulevičienė, „Juridinių asmenų nemokumo teisinio reguliavimo pokyčiai Lietuvoje įgyvendinus Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvą“, *Lietuvos teisė 2021. Esminiai pokyčiai* (2021).

329 Atkreiptinas dėmesys, kad praktikoje šie du įstatyminio efektyvumo principai talpinami kriterijai – pirma, kuo didesnis kreditorių reikalavimų tenkinimas, ir antra, kuo trumpesnė procedūra gali vienas kitam prieštarauti, t. y. siekiant kuo didesnio finansinių reikalavimų tenkinimo, procedūros trukmė gali pagrįstai ilgėti.

330 Apie ekonominį efektyvumą ir procedūrinį teisingumą, kaip propaguojamus bankroto sistemos prioritetus skirtingose bankroto teisės teorinėse prieigose žr. poskyrį Nr. 1.1.3 „Konkuruojančių bankroto teisės koncepcijų skirties akcentai“.

įgyvendinimui iliustruoja dar viena JANĮ įtvirtinta teisinė naujovė. Įstatyme numatyta galimybė teismui nemokiai įmonei, neturinčiai lėšų padengti administravimo išlaidas, atsisakyti iškelti bankroto bylą ir pavesti tokią įmonę likviduoti Juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva, o tokia nutartis yra neskundžiama.³³¹ Vadovaujantis šios nuostatos logika, spręstina, kad sąlyga, jog bankroto bylos nagrinėjimo momentu įmonėje *de facto* jau nėra likę jokio turto, yra pakankama atsisakyti tikrosios pilnos bankroto procedūros, kurios apimtyje būtų nustatytos bankroto priežastys ir turto visiško nebuvimo aplinkybės. Numatytas nutarties neskundžiamumas užkerta kelią kreditorių teisių ir viešojo intereso atstovavimui tokiais atvejais. Ši nuostata kildintina iš bankroto teisės minimalistinės ekonomine logika grįstos vertybinės percepcijos, pagal kurią bankroto proceso tikslai apsiriboja kreditorių reikalavimų tenkinimu.³³² Sekant ja, vadovujamasi logika, kad jei esamu momentu nėra finansinių išteklių, kuriuos reikėtų padalinti kreditoriams, nėra ką ir spręsti.

Apibendrinant, naujajame Lietuvos nemokumo teisiniame reguliavime atspindimos esminės moderniosios nemokumo valdymo paradigmos gairės ir raiškos bruožai yra šie: pagrindinis dėmesys skiriamas korporatyvinės gelbėjimo kultūros skatinimui ir formalizavimui; bankroto ir restruktūrizavimo teisiniai įrankiai apjungiami į vientisą nemokumo valdymo požiūrį; nyksta aiškios ribos tarp restruktūrizavimo ir bankroto procesų; monistiniame nemokumo konstrukte juntamas skiriamo dėmesio ir reikšmės skirtingiems restruktūrizavimo ir bankroto teisiniams įrankiams netolygumas.

Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2020 metų pavasario besitęsianti COVID-19 pandemija dar padidino korporatyvinės gelbėjimo kultūros aktualumą, tuo pačiu paryškindama aptartą skiriamo meta dėmesio restruktūrizavimo ir bankroto procesams disbalansą. Pasaulyje žaibiškai paplitęs naujasis koronavirusas pareikalavo beprecedenčių ribojančių priemonių – kelionių draudimų, nebūtinųjų verslų stabdymo, susibūrimų ribojimų, privalomo darbo iš namų ir kt. Sveikatos krizė drastiškai paveikė ekonomines veiklas, o fiksuojami skirtingų pasaulio ekonomikų patirti nuostoliai, teigiama, neretai viršija 2007 m. globalios finansų krizės lemtus ekonominius nuostolius.³³³ Siekiant amortizuoti poveikį ekonomikai ir bankrotų kreivę išlaikyti kiek įmanoma plokštesnę³³⁴, šalių vyriausybės juridiniams asmenims skubiai pasiūlė fiskalinius krizės solidarumo paketus, apimančius tokias priemones kaip atleidimas

331 JANĮ, *supra note*, 12: 23 str. 4 d.

332 Žr. poskyrį Nr. 1.1.1. „Ekonominė bankroto teisės teorinė prieiga“.

333 The World Bank Group, *COVID-19 and Non-Performing Loan Resolution in the Europe and Central Asia Region. Lessons Learned From the Global Financial Crisis for the Pandemic* (2020), 7, <https://pubdocs.worldbank.org/en/460131608647127680/FinSAC-COVID-19-and-NPL-Policy-Note-Dec2020.pdf>.

334 Literatūroje dažnai sutinkamas angliškasis terminas „*flatten the bankruptcy curve*“ (liet. išlaikyti bankrotų kreivę kuo plokštesnę), apibūdinantis su COVID-19 pandemija kovojančio pasaulio pastangas išvengti sveikatos krizės nulemtos bankrotų bangos. Šalių vyriausybės skubiai įgyvendintomis priemonėmis buvo siekiama išlaikyti statistinę bankrotų kreivę kiek įmanoma plokštesnę – išvengti staigios ir didelio masto įmonių griūties (The World Bank Group, *Overview of Insolvency and Debt Restructuring Reforms in Response to the COVID-19 Pandemic and Past Financial Crises: Lessons for Emerging Markets*, (2021), 1, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/35425/Overview-of-In->

nuo delspinigių, prastovų kompensavimas, lengvatinių paskolų teikimas ir pan. Europos valstybės nedelsiant verslui suteikė plačią finansinę paramą, neapsunkinant jos gavimo sudėtingais reikalavimais, galima sakyti – ėmėsi verslo griūties išvengimo bet kokia kaina strategijos, o tai, pažymima, nėra įprasta reagavimo į ekonomines krizes taktika.³³⁵ Neapsiribota finansinėmis injekcijomis ir kitomis ekonominės pagalbos priemonėmis: daug Europos valstybių – Ispanija, Latvija, Liuksemburgas, Prancūzija, Suomija, Slovėnija, Vokietija ir kt., taip pat ir Lietuva³³⁶ priėmė nemokumo procesus suspenduojančius teisės aktus, paprastai laikinai sustabdant vadovo pareigą inicijuoti nemokumo bylos iškėlimą.³³⁷ Dėsninga, kad tokiomis ypatingomis sveikatos krizės, peraugančios į ekonominę krizę, sąlygomis nemokumo politika tapo su nemokumo problemomis susidūrusio verslo gelbėjimo politikos sinonimu, o dėmesys bankroto procedūros tinkamam išpildymui dėl šių priežasčių dar sumenko.

Svarbu pažymėti, kad šiame skyriuje pateikiamos tarptautinės moderniosios nemokumo valdymo paradigmos raiškos ir jos dedamųjų observacijos nėra kritika jos generaliniams siekiams – verslo išsaugojimo, „antro šanso“ suteikimo, korporatyvinio gelbėjimo idealams. Pristatoma vyraujančio tarptautinio monistinio nemokumo požiūrio esminių atributų ir raiškos apžvalga reikalinga siekiant atskleisti panoraminį nemokumo teisės lauką bei šiuo darbu tiriamo bankroto instituto vietą jame. „Tiek Europos Sąjungos, tiek tarptautiniu politiniu lygmeniu jau seniai vyrauja moksliniais tyrimais grįsta nuomonė ir politinė valia, kad tinkamas ir efektyvus restruktūrizavimo režimas yra viena pagrindinių priemonių šalių ekonominei situacijai gerinti ir konkurencingumui didinti.“³³⁸ Su pastaruoju teiginiu nėra jokio praktinio ar mokslinio pagrindo nesutikti. Atvirksčiai, pažangių prevencinio restruktūrizavimo mechanizmų diegimas, palankių sąlygų sudarymas su finansiniais sunkumais susidūrusiam verslui reabilituotis ir išgyventi yra progresyvių teisinių ir ekonominių režimų sąlyga, todėl būtinas ir skatintinas. Visgi, kaip minėta, restruktūrizavimo ir bankroto šakos yra skirtingos prigimties, tarpusavyje kitoniškų fundamentinių tikslų, todėl tarpusavyje

solvency-and-Debt-Restructuring-Reforms-in-Response-to-the-COVID-19-Pandemic-and-Past-Financial-Crises-Lessons-for-Emerging-Markets.pdf?sequence=1&isAllowed=y).

335 Julian Dörr, Simona Murmann, Georg Licht, „The COVID-19 Insolvency Gap: First-Round Effects of Policy Responses on SMEs“, *Centre for European Economic Research Discussion Paper* 21-018 (2021): 2, 33, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3805600.

336 Praėjus daugiau nei mėnesiui nuo karantino režimo šalyje paskelbimo, buvo priimtas ir 2020 m. balandžio 25 d. įsigaliojo COVID-19 pasekmių poveikio Lietuvos Respublikos Juridinių asmenų nemokumo įstatymo taikymui įstatymas, kuriuo suspenduota vadovo pareiga ir kreditoriaus teisė kreiptis į teisimą dėl nemokumo bylos iškėlimo, taip pat numatytas restruktūrizavimo bylos nutraukimo draudimas („Lietuvos Respublikos naujojo koronaviruso (COVID-19) sukeltų pasekmių poveikio Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo taikymui įstatymas“, TAR, Nr. XIII-2861 (2020)).

337 European Commission Directorate-General Justice and Consumers, „Comparative Table of Insolvency Related Measures Adopted or Planned for Adoption in Member States as Communicated Until 16 April 2020“, žiūrėta 2021 m. birželio 9 d., <https://e-justice.europa.eu/fileDownload.do?id=8c19af5d-3e73-4de9-994b-0b975101b5eb>.

338 Mulevičienė, *supra note*, 87: 65.

nekonkuruoja, o restruktūrizavimo krypties skatinimas ir plėtra neturėtų užgožti bankroto teisinio įrankio teisingumo ir veiksmingumo politinių, teisinių, akademinų užduočių.

Apibendrinant pažymėtina, kad moderniosios nemokumo valdymo paradigmos ryškiausias ir esminis bruožas – korporatyvinės gelbėjimo kultūros filosofinis ir praktinis dominavimas nemokumo valdymo schemose. Paradigmos įtakoje identifikuojamos nykstančios ribos tarp tradiciškai skirtingai filosofiskai ir atskirai procedūriškai traktuotų bankroto ir restruktūrizavimo institutų. Atsisakoma dualistinio restruktūrizavimo ir bankroto krypčių valdymo modelio, pereinant prie monistinio nemokumo požiūrio. Formuluojami bendri nemokumo politikos tikslai, grindžiami būtent restruktūrizavimo ir korporatyvinio gelbėjimo uždaviniais. Moderniosios nemokumo valdymo paradigmos suponuojamoje monistinėje nemokumo valdymo prieigoje stebimas meta dėmesio restruktūrizavimo ir bankroto procesams netolygumas. Jos apimtyje prioritetas teikiamas restruktūrizavimo institutui, bankroto teisinį įrankį ir jo tinkamo, viešąjį interesą atitinkančio išpildymo diskursą paliekant antrame plane.

2. VIEŠOJO INTERESO TURINYS JURIDINIŲ ASMENŲ BANKROTO BYLOSE

Nuosekliai formuojamoje Lietuvos teismų praktikoje akcentuojama, kad bankroto bylose egzistuoja viešasis interesas.³³⁹ Neretai teismų nutartyse pažymima, kad viešasis interesas šio tipo bylose vyrauja, dominuoja.³⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad „[b]ankroto procesas yra neatskiriamas nuo viešojo intereso“.³⁴¹ Abejonių nekyla, kad Lietuvos teisės doktrinoje viešojo intereso egzistavimas bankroto bylose yra vienareikšmiškai pripažįstamas. Vis dėlto viešojo intereso turinys bankroto bylose nėra toks akivaizdus. Analizuojant atskiras teismų nutartis stebimos ribotos pastangos interpretuoti viešojo intereso turinį bankroto kontekste, kas leidžia identifikuoti tam tikrus specifinius viešojo intereso raiškos aspektus. Tačiau Lietuvos jurisprudencija nepateikia konsoliduoto išsamaus šio klausimo aiškinimo. Viešojo intereso turinys bankroto procese taip pat nėra artikuliuotas nemokumo įstatyme ar susijusiuose poįstatyminiuose aktuose, kituose oficialiuose dokumentuose. Nėra nei vieno lietuvių autorių akademinio darbo išsamiai tiriančio viešąjį interesą būtent bankroto instituto apimtyje.

Pastebima, kad pastangos identifikuoti viešąjį interesą nemokumo bylose gali būti nustelbiamos sudėtingumo tai atlikti, tačiau kylantis neaiškumas nepaverčia viešojo intereso mažiau reikšmingu.³⁴² Šioje disertacinio darbo dalyje pateikiama analize siekiama atskleisti viešojo intereso turinį juridinių asmenų bankroto bylose. Tam, visų pirma, būtinas gilus paties viešojo intereso instituto suvokimas. Atitinkamai, pirmiausia analizuojamos pagrindinės viešojo intereso suvokimo teorinės kryptys – tai leidžia suprasti viešojo intereso kategorijos daugiaaspektiškumą ir pasiekti viešojo intereso sampratos išsamumą. Antra, siekiant atskleisti aktualią viešojo intereso reikšmę, nagrinėjami šiuolaikinės demokratinės teisinės valstybės kontekste reikšmingi viešojo intereso instituto bruožai. Trečia, atsižvelgiant į vieną esminių viešojo intereso bruožų – normatyvinį neapibrėžtumą, išsamiai vertinamas viešojo intereso turinio apibrėžties konkrečioje visuomenės veikimo srityje įmanomumas ir tikslingumas.

Išsami viešojo intereso instituto analizė įgalina tirti jo turinį specifiniame teminiame lauke – bankroto bylose. Viešojo intereso turinys bankroto bylose dekonstruojamas išskiriant esmines plačias interesų kategorijas bei pagrindžiant, kodėl įvardintos kategorijos gali būti pagrįstai laikomos viešojo intereso turinio bankroto bylose dėdomosiomis. Galiausiai aptariama pusiausvyros užtikrinimo tarp skirtingų įvardintų viešųjų interesų bankroto bylose svarba.

339 Pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479-687/2017; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-16/2014.

340 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. balandžio 28 d. nutartis, *supra note*, 4; Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-450-798/2020.

341 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-707/2013.

342 Westbrook, *supra note*, 8.

2.1. Viešojo intereso samprata

Bandymai suvokti fenomeną, kuris šiandien įprastai įvardinamas viešuoju interesu, veda prie pačių politinės filosofijos ištakų.³⁴³ Amerikiečių politikos mokslų profesoriaus, išsamiai tyrinėjusio viešąjį interesą, B. Bozeman vertinimu, jokie kiti politinės teorijos svarstymai negali būti laikomi vertingesniu palikimu už „viešojo intereso“ ar „bendrojo gėrio“ egzistavimo, prigimties, bruožų analizės diskursus.³⁴⁴ Išplėstiniai samprotavimai viešojo intereso tematika tapo klasikinių fundamentinių politinės filosofijos veikalų pagrindu. Aristotelis „Politikoje“ bendrąjį gėrį įvardina valstybės egzistavimo būtina prielaida ir teigia, kad būtent valstybė kaip svarbiausia galima bendrijos forma labiausiai siekia bendrojo aukščiausiojo gėrio.³⁴⁵ Bendrojo gėrio kategorija tapo esmine Tomui Akviniečiui veikale „Apie įstatymus. Teologijos suma“ aiškinant bei apibrėžiant prigimtinę teisę.³⁴⁶ John Locke „Antrajame traktate apie valdžią“ deklaruoja, kad žmonių taika, saugumas ir viešasis gėris yra išskirtiniai politiniai siekiai.³⁴⁷ Viešojo intereso konstrukto sampratos, reikšmės, poveikio, atpažinimo problematika buvo plačiai gvildinama skirtingomis epochomis įvairių sričių – filosofijos, politikos, teisės, ekonomikos, sociologijos mokslo darbuose ir išliko aktuali iki šių dienų.³⁴⁸

Nepaisant išplėstinio akademinio ir praktinio dėmesio jau šimtmečius skiriamo viešojo intereso kategorijai, jos subtilumas implikuoja neapčiuopiamumą: iki šiol nėra pasiekta vieningos, nuoseklios šio instituto koncepcijos. Terminas „viešasis interesas“ yra gausios teorinės literatūros objektas, tačiau nėra plačiai priimtino apibrėžimo, bent kiek operacionalios definicijos, galinčios pasiūlyti rodiklius, leidžiančius empiriškai nustatyti, ar tam tikras dalykas yra dėl viešojo intereso.³⁴⁹ Akademinė bendruomenė ilgainiui tarsi susitaikė, jog yra nerealu apibrėžti viešąjį interesą taip, kad klausimas būtų išspręstas iš esmės.³⁵⁰

Viešojo intereso instituto neapčiuopiamumas nesutrukdė jam įsitvirtinti kertiniu demokratinės valstybės ir visuomenės atributu. Moderniaisiais laikais viešojo intereso sąvoka plačiai paplito norminiame teisiniame reguliavime – nuorodos į viešąjį interesą randamos daugelio valstybių nacionaliniuose, taip pat tarptautiniuose teisės aktuose,

343 Gumbis, *supra note*, 66: 8.

344 Bozeman, *supra note*, 64: 1.

345 Aristotelis, *Politika*. Iš senosios graikų kalbos vertė Mindaugas Strockis (Vilnius: Margi raštai, 2009), 7.

346 Malinauskas, *supra note*, 72: 188.

347 John Locke, *Esė apie tikrąją pilietinės valdžios kilmę, apimtį ir tikslą (Antrasis traktatas apie valdžią)* (Vilnius: Mintis, 1992).

348 Viešojo intereso problematiką nagrinėjo David Hume, James Madison, Jean Jacque Rousseau. Reikšmingą indėlį į šiuolaikinę viešojo intereso teorijos raidą ir bendrą šios kategorijos suvokimą mokslo darbai generavo Glendon A. Schubert (1960), Emmett S. Redford (1958), Michael K. Powell (1998), Steven P. Croley (2000) ir daugelis kitų autorių (Gumbis, *op. cit.*, 7).

349 Mitnick, *supra note*, 58: 5.

350 Burton A. Weisbrod, Joel F. Handler, Neil K. Komesar, *Public Interest Law: An Economic and Institutional Analysis* (Berkeley: University of California Press, 1978), 4.

įtvirtinant reglamentavimą, vienaip ar kitaip sauganti visuomenės ar jos dalies reikšmingus poreikius ir interesus. Pažymima, kad viešojo intereso konceptas plačiai veikia visuomenės, kaip visumos funkcionavimą, ir indikuoja, ar ir koku laipsniu visuomenė yra demokratinė.³⁵¹ „Teise ir teisingumu grindžiamos demokratijos kontekstas išlieka tas, kuriame žvelgtina į viešąjį interesą“³⁵², o „[t]arnystė viešajam interesui yra esminis substancinis demokratijos sandas <...>“³⁵³.

Stebimas viešojo intereso fenomeno kuriamas paradoksas: nepaisant viešojo intereso daugiaaspektiškumo ir reikšminio neapčiuopiamumo, plačiai pripažįstama jo fundamentinė svarba demokratinėje santvarkoje. Laikomasi nuomonės, kad viešasis interesas yra nekvestionuotina vertybė tiek socialiniu, tiek teisiniu aspektu, o jam dominuojant užtikrinamos žmogaus teisės ir laisvės, visuomenė gali harmoningai vystytis demokratiniais pagrindais.³⁵⁴

Lietuvoje viešasis interesas yra pripažįstamas aukščiausio lygio konstitucine teisine vertybe – „jo įtvirtinimas ir užtikrinimas, gynimas ir apsauga yra konstituciskai motyvuoti“.³⁵⁵ Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „[v]iešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena iš svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų“.³⁵⁶ Taip pat įtvirtinta valstybės prievolė šią vertybę nuosekliai ginti, Konstituciniam Teismui išaiškinus, kad „[g]arantuoti viešąjį interesą – valstybės priedermė“³⁵⁷. Galima teigti, kad Lietuvoje vyrauja prancūziškoji viešojo intereso pripažinimo tradicija, pagal kurią viešasis interesas laikytinas politinės ir teisinės sistemos pagrindu. Remiantis prancūziškuoju modeliu, „<...> viešasis interesas turi būti politikos, įstatymų, poįstatyminių teisės aktų, administracinių teismų sprendimų ašis.“³⁵⁸

351 Michal Bartoň, Pavel Mates, „Public Versus Private Interest – Can the Boundaries Be Legally Defined?“, iš *Chech Yearbook of International Law*, red. Alexander J. Bělohávek, Naděžda Rozehnalová (New York: Juris Publishing, 2011), 171, <https://papers.ssrn.com/abstract=1799331>.

352 Beliūnienė ir kt., *supra note*, 73: 7.

353 Žibartas Jackūnas, „Procedūrinė „demokratija““, *Kultūros barai*, 5 (2015): 5.

354 Dainius Raižys, „Viešasis interesas vyriausiojo administracinio teismo jurisprudencijoje“, pranešimas konferencijoje Viešasis interesas ir jo gynimas, Vilnius, 2011 m. balandžio 6 d., 23, <http://www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF>.

355 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas, *supra note*, 6.

356 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas, *supra note*, 7.

357 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas byloje Nr. 7/04-8/04.

358 Prancūziškosios viešojo intereso pripažinimo tradicijos šalyse (pvz., Prancūzijoje, Nyderlanduose, Ispanijoje, taip pat Lietuvoje) viešojo intereso gynimas yra formalizuotas ir institucionalizuotas: egzistuoja atskiros administracinių teismų sistemos, konstituciniai teismai, esti plati viešojo administravimo apimtis. Prancūziškajam požiūriui priešingas modelis, stebimas amerikiečių ir iš dalies britų visuomenėse, yra kildintinas iš utilitaristinės teorijos. Šis požiūris suponuoja, kad valstybės institucijos neturi kištis, nes visuomenė pati geba reguliuoti savo interesus. Tokiose valstybėse gali nebūti atskirų administracinių ir konstitucinių teismų, viešojo administravimo samprata kur kas siauresnė (Ieva Deviatnikovaitė, „Viešasis interesas, viešosios paslaugos ir sutartys kaip viešojo administravimo turinys“, *Jurisprudencija* 26, 2 (2019): 407).

Šio disertacinio tyrimo apimtyje dominantis objektas – viešojo intereso turinys apibrėžtoje srityje – bankroto teisėje. Tačiau tam, kad būtų galima imtis analizuoti viešojo intereso raišką bankroto byloje, būtina pakloti teorinius pamatus, atskleidžiant viešojo intereso konstrukto specifiką. Visų pirma, bus aptariamasi pagrindinės viešojo intereso instituto atpažinimo ir suvokimo teorinės kryptys. Antra, bus siekiama atskleisti esminius šiandieniniame kontekste aktualius viešojo intereso bruožus, kurių identifikavimas leistų geriau pažinti unikalią konstrukto prigimtį bei galėtų palengvinti šiandieninę viešojo intereso atpažinimo problematiką. Trečia, atsižvelgiant į viešojo intereso plačiąją prasme normatyvinį neapibrėžtumą, reikia įvertinti jo turinio konkretizavimo specifiniame visuomenės veikimo lauke įmanomumą ir tikslingumą.

2.1.1. Viešojo intereso suvokimo teorinės kryptys

Galima sutikti su pastebėjimu, jog negalėjimas tokios reikšmingos kategorijos kaip viešasis interesas distiliuoti į plačiai priimtina formulę stulbina, ypač turint omenyje, kaip dažnai šį konceptą vartojame.³⁵⁹ Visgi būtų neteisinga teigti, kad išplėstinės akademinės ilgojo laikotarpio pastangos apibrėžti viešojo intereso sampratą buvo bevaisės. Pats mokslinių bandymų suvokti viešojo intereso konstrukto procesas, nors ir negalint pasiūlyti baigtinių išvadų apie jo esmę, savaime yra vertingas. Gausiai formuluojamos viešojo intereso sampratos teorinės prieigos – tai autorių būdas išryškinti jų individualiu vertinimu reikšmingiausius viešojo intereso aspektus.³⁶⁰ Viešojo intereso tipologijų gausa tik patvirtina paties instituto daugiasluoksniškumą ir įvairiapusiškumą, tuo pačiu tai, kad priimtina į jį žvelgti ir suvokti įvairiomis perspektyvomis. „<...> Skirtingų viešojo intereso požiūrių analizė, jų klasifikacijos pateikimas yra būtinas būtent dėl šios kategorijos daugiareikšmiškumo“³⁶¹. Viešojo intereso koncepcijų klasifikacijos nagrinėjimas leidžia suvokti analizuojamos kategorijos esmę, įvertinti ją įvairiais aspektais bei pasiekti viešojo intereso vertinimo išsamumą.³⁶²

Mokslinėje literatūroje stebima viešojo intereso koncepcijos apibrėžimų įvairovė, gausu skirtingų siūlymų, kaip derėtų požiūrius į viešąją interesą tipologizuoti. Vienas pirmųjų XX a. bandymų kategorizuoti viešojo intereso koncepcijas buvo atliktas F. J. Sorauf. Jis išskyrė penkias požiūrio į viešąją interesą kryptis: 1) viešojo intereso kaip bendros vertės (angl. *commonly held value*), 2) kaip išmintingo ar viršesnio intereso (angl. *wise or superior interest*), 3) kaip moralinio imperatyvo (angl. *moral imperative*), 4) kaip interesų pusiausvyros (angl. *balance of interests*) ir 5) kaip neapibrėžtos vertės (angl. *undefined value*).³⁶³

Plačiai kitų mokslininkų pasitelkiama ir gausiai analizuota viešojo intereso

359 Bertenthal, *supra note*, 65: 3.

360 Mitnick, *supra note*, 58: 6.

361 Trumpulis, *supra note*, 70: 218.

362 *Ibid.*

363 Sorauf, „The Public Interest Reconsidered“, *supra note*, 54.

konceptijų tipologija priklauso V. Held. Tyrėja identifikavo tris viešojo intereso sampratos kategorijas: 1) sankaupos arba persvaros (angl. *preponderance, aggregative*), 2) unitarinę (angl. *unitary*)³⁶⁴ ir 3) bendrojo intereso (angl. *common interest*).³⁶⁵ Šios autorės pasiūlyta tipologija vertinama dėl savo sąlyginio paprastumo bei tarpdiscipliniškumo – nurodytos kategorijos apima teisinį, politinį, filosofinį ir ekonominių aspektus.³⁶⁶ A. McHarg analizavo V. Held pasiūlytą viešojo intereso tipologiją bei pritarė tokio skirstymo tikslingumui, nurodydama, kad kitų autorių siūlomos priegijos iš esmės patenka į vieną ar kitą V. Held pristatytą viešojo intereso koncepcijos tipą.³⁶⁷

C. E. Cochran išskyrė keturias viešojo intereso teorijų grupes: 1) normatyvinės (angl. *normative*) teorijos, pagal kurias viešasis interesas – tai etinis standartas, kuriuo remiantis vertinamas tam tikras veikimas; 2) abolicionistinės (angl. *abolitionist*) teorijos, apimančios autorių darbus, kuriuose dėl vienokių ar kitokių priežasčių yra apskritai neigiama viešojo intereso koncepto reikšmė ir validumas; 3) proceso (angl. *process*) teorijos, akcentuojančios procesą, per kurį formuojama politika (angl. *policy*); 4) konsensualistinės (angl. *consensualist*) teorijos, matančios viešąjį interesą kaip nepačiuopiamą, bet interesų pusiausvyrą užtikrinantį ir vertingą konstrukta.³⁶⁸ Panašią į C. E. Cochran tipologiją taiko ir B. Bozman: jis indikuoja normatyvinę, konsensualistinę ir proceso koncepcijas, o viešojo intereso koncepto praktinę vertę neigianti abolicionistinių požiūrių išskiria kaip specifinę teorinę priegiją.³⁶⁹

Analizuojant autorių siūlomas viešojo intereso konceptijų tipologijas matyti, kad nepaisant skirtingų pavadinimų, kitoniškų viešojo intereso raiškos deskripcijų, dauguma jų identifikuoja tapačius arba panašius akcentus, leidžiančius generuoti reikšminę skirtį tarp įvairių viešojo intereso suvokimo perspektyvų. Pasitelkiant viešojo intereso sampratų kategorijas siekiama pateikti bendrinį instituto galimų reikšmių žemėlapi, atskleisti jo turinio daugiaaspektiškumą. Dėl šios priežasties pasirinkta ne detalai analizuoti konkretaus autoriaus pasiūlytą tipologiją, tačiau apibendrintai aptarti pagrindines stambias viešojo intereso atpažinimo teorines kryptis.

Viešojo intereso tyrėjų pasiūlytų viešojo intereso konceptijų skirstymo analizė suponuuoja penkių talpių viešojo intereso atpažinimo teorinių kryptių išskyrimą: pirma, procedūrinė; antra, daugumos nuomonės; trečia, interesų pusiausvyros; ketvirta, bendrojo intereso; penkta, bendrųjų vertybių viešojo intereso instituto suvokimo priegijos. Įvardintos konceptualios teorinės kryptys vertintinos kaip galinčios atskleisti panoraminį skirtingų viešojo intereso pajautimo ir atpažinimo metodų lauką, taip pat leidžiančios požiūrius diferencijuoti. Pasirinktas kategorijas, kaip kertines ir pakankamai reprezentatyvias iš esmės pripažįsta ir lietuvių autoriai, viešojo intereso tyrėjai:

364 Žr. išnašą Nr. 406 ir su ja siejamą tekstą.

365 Held, *supra note*, 56.

366 Beliūnienė ir kt., *supra note*, 73: 34.

367 McHarg, *supra note*, 59: 674–678.

368 Cochran, *supra note*, 57: 329–333.

369 Bozeman, *supra note*, 64: 83–98.

U. Trumpulis³⁷⁰, E. Klimas ir J. Lankelis³⁷¹, J. Gumbis³⁷², tam tikra apimtimi – D. Korsakaitė³⁷³. Toliau šiame poskyryje aptariamos įvardintos penkios iliustratyvios viešojo intereso suvokimo teorinės kryptys.

Procedūrinė viešojo intereso suvokimo kryptis. Pats teorinės prieigos pavadinimas suponuoja, jog centrinę poziciją šioje viešojo intereso koncepcijoje užima būtent procedūros, t. y. tikslus, tinkamas įtvirtintų taisyklių, normų, procesų laikymasis. „Procedūrinė viešojo intereso doktrina yra paremta pagrindine prielaida, kad konkretus sprendimas ir jo sukeltos pasekmės atitiks viešąjį interesą, jeigu jis bus priimtas vadovaujantis nustatytais taisyklėmis.“³⁷⁴ Viešasis interesas yra suprantamas kaip legitimumo standartas, priimant aksiomą, kad įtvirtintas procesas veda į viešąjį interesą atitinkantį rezultatą.³⁷⁵

Šios teorinės prieigos apimtyje yra reikšminga procedūrų architektūra, – jos privalo būti generuojamos remiantis demokratiniais skaidrumo, teisingumo, proporcingumo principais. Sutiktina su skirtingų autorių vystyta idėja, kad ypač svarbu nuolat turėti omenyje ir vertinti galimybę, kad procedūrinių taisyklių kūrėjai jų generavimo procese gali vadovautis savo pačių asmeniniais ar tam tikros grupės interesais, o ne viešuoju interesu.³⁷⁶ Akivaizdu, kad tokiais paskatomis generuojamos taisyklės ir

370 U. Trumpulis išskiria keturias viešojo intereso atpažinimo prieigas: procedūrinę, daugumos nuomonės, bendrųjų vertybių ir bendrojo intereso viešojo intereso koncepcijas. Anot autoriaus, būtent šios keturios kategorijos aiškiausiai išreiškia požiūrį į viešojo intereso objektą, subjektą ir intereso identifikavimo būdą (Trumpulis, *supra note*, 70: 219–228).

371 E. Klimas ir J. Lankelis taip pat nurodo, kad išvelgtinos keturios pagrindinės galimai besikristalizuojančios Lietuvos teisinės minties, nagrinėjant bylas, susijusias su viešuoju interesu, viešojo intereso koncepcijos – procedūrinė, daugumos nuomonės, bendrųjų vertybių ir bendrojo intereso doktrinos (Klimas, Lankelis, *supra note*, 71: 121–123).

372 J. Gumbis išskiria penkias disertaciniame darbe taip pat pasirinktas aptarti pagrindines viešojo intereso suvokimo kryptis (šiam darbe analizuojamą interesų pusiausvyros koncepciją jis vadina naudingąja prieiga (angl. *beneficial approach*)). Papildomai J. Gumbis išskiria funkcinę viešojo intereso sampratą prieigą (angl. *functional approach*), akcentuojančią galimus neigiamus ir teigiamus viešojo intereso manifestacijos aspektus (Gumbis, *supra note*, 66: 8–9).

373 D. Korsakaitė, tirdama viešąjį interesą valstybinio reguliavimo požiūriu, siūlo kiek kitonišką klasifikaciją, išskirdama, jos vertinimu, keturias ryškiausias viešojo intereso sampratų evoliucijos sroves: viešasis interesas visuomeninės sutarties kontekste, viešasis interesas kaip didžiausios naudos išraiška, viešasis interesas kaip pusiausvyra ir viešasis interesas kaip aukštesnis tikslas. D. Korsakaitės pasiūlyti viešojo intereso koncepcijų būdingieji bruožai daugeliu aspektu persidengia su šiam darbe pasirinktu aptarti viešojo intereso instituto suvokimo teorinių prieigų (procedūrinės, daugumos nuomonės, interesų pusiausvyros, bendrųjų vertybių ir bendrojo intereso) esminėmis charakteristikomis (Korsakaitė, *supra note*, 67: 41–43).

374 Klimas, Lankelis, *op. cit.*, 122.

375 Gumbis, *op. cit.*, 8.

376 Mark A. Cohen, „Explaining Judicial Behavior or What’s ‘Unconstitutional’ about the Sentencing Commission?“, *Journal of Law, Economics and Organization* 7, 1 (1991): 183–199; Jonathan R. Macey, „Judicial Preferences, Public Choice, and the Rules of Procedure“, *The Journal of Legal Studies* 23, 1 (1994): 627–632; Janet Cooper Alexander, „Judges’ Self-Interest and Procedural Rules: Comment on Macey“, *The Journal of Legal Studies* 23, S1 (1994): 647.

procedūros negali vesti prie viešojo intereso. Lygiagrečiai svarbu šių procedūrų tinkamas implementavimas bei griežtas jų laikymasis. Procedūrinio viešojo intereso požiūrio šalininkas H. R. Smith pažymėjo, kad bet kokios bendrojo gėrio normatyvinės koncepcijos neišvengiamai veda į autoritarizmą, todėl viešojo intereso definicija privalo būti susieta su sprendimų priėmimo procesais ir numatytais procedūromis.³⁷⁷ Reglamentuotos procedūros, remiantis šia teorine prieiga, yra suprantamos kaip viešojo intereso garantas, o kartu ir pats viešojo intereso šaltinis.

Procedūrinė viešojo intereso percepcija atskleidžia jos šalininkų siekį į daugia-reikšmę interpretatyvią viešojo intereso sampratą įvesti objektyvumo, suformuluoti normatyvinius viešojo intereso kriterijus. Šis požiūris viešojo intereso subjektyvumo problemą iš esmės sprendė gan sėkmingai. Tačiau siekiant objektyvumo buvo visiškai atsiribota nuo paties viešojo intereso turinio, t. y. procedūrų išdavos, kitaip tariant, pasekmių ir jų atitikimo viešajam interesui vertinimo. Remiantis procedūrinio požiūrio logika, tinkamam viešojo intereso atstovavimui pakanka, kad būtų veikiamą pagal įtvirtintas procedūrinės normos, tačiau pats veikimo rezultatas nėra įdomus, – šioje koncepcijoje jis iš esmės ignoruojamas. Iš procedūrinės viešojo intereso „<...>“ doktrinos yra pašalintas turiningasis požymis ir pakeičiamas į formalųjį viešojo intereso siekiamybės elementą, taip atsiribojant nuo siekiamų tikslų ir rezultatų vertinimo jų realaus vertingumo aspektu, t. y. teisinio reguliavimo veiksmingumas tampa pirminis, formalus ir iš esmės savitiksliis dalykas³⁷⁸.

Kvestionuotina esminė procedūrinės viešojo intereso koncepcijos prielaida, kad nustatytų taisyklių laikymas visais atvejais ne tik suponuoja, bet ir generuoja viešąjį interesą. Spręstina, kad net ir tinkamas nustatytų procedūrų laikymasis nebūtinai veda prie visuomenės poreikius bei interesus atitinkančio rezultato. Egzistuoja nemažai pavydžių, kuomet iš perspektyvos, jau kurį laiką galiojant tam tikrai teisės normai ir plačiai ją taikant, identifikuojamas jos teisinis ir praktinis ydingumas. Konstitucinis Teismas savo nutarimais yra ne kartą konstatavęs konkrečiais teisės aktais įtvirtintų normų prieštaravimą Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Iliustratyvus nemokumo srities pavyzdys – atvejis, kuomet Konstitucinis teismas net dviem skirtingais nutarimais konstatavo Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo nuostatų prieštarą Konstitucijai, konstituciniams teisingumo ir teisinės valstybės principams.³⁷⁹

377 Howard R. Smith, *Democracy And the Public Interest* (Athens: University of Georgia Press, 1960), 27–31, 94, 111, 153–155.

378 Klimas, Lankelis, *supra note*, 71: 122

379 Konstitucinis Teismas 2017 m. gegužės 19 d. nutarimu pripažino, kad Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABĮ) 29 straipsnio 7 dalis (2015 m. gruodžio 22 d. redakcija, galiojusi iki 2016 m. gruodžio 31 d.; 2015 m. gruodžio 22 d. redakcija, įsigaliojusi 2017 m. sausio 1 d.) tiek, kiek pagal ją nurašomi reikalavimai dėl nusikalstamomis veikomis padarytos žalos atlyginimo, prieštaravo Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai, konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. gegužės 19 d. nutarimas Nr. KT5-N4/2017 byloje Nr. 12/2016-13/2016). 2021 m. gegužės 19 d. nutarimu Konstitucinis Teismas konstatavo, kad FABĮ 29 straipsnio 7 dalyje (2019 m. birželio 13 d. redakcija) vėl įtvirtintas toks pats teisinis reguliavimas, kurį Konstitucinis Teismas 2017 m. gegužės 19 d. nutarimu pripažino prieštaravusiu Konstitucijai, to-

Taigi, akivaizdu, kad gali egzistuoti situacijų, kuomet numatytų procedūrų laikymasis neveda prie viešojo intereso apsaugos. Taip pat neatmestina teorinė galimybė, kad būtent tam tikrų nustatytų procedūrų nesilaikymas gali būti vertingas viešojo intereso apsaugos prasme. Sutiktina su išvada, kad grynasis „[p]rocedūrinis požiūris leidžia priimamus sprendimus laikyti teisėtais, legitimiais, demokratiniais net ir tuo atveju, kai jie yra neteisingi“³⁸⁰.

Lygiagrečiai galima visiškai sutikti su procedūrinės viešojo intereso koncepcijos šalininkais dėl numatytų tinkamų, demokratiškas, skaidrių bei kitus konstitucinius principus atitinkančių procedūrų kartinės reikšmės tinkamam atstovavimui viešajam interesui. Procedūrinis viešojo intereso kriterijus buvo efektyviai operacionalizuotas per socialiai ir teisėškai įdiegtas teisingo proceso, patikimo administravimo ir pagrįstų sprendimų priėmimo normas bei taisykles.³⁸¹ Sutiktina, kad procedūrinis viešojo intereso aspektas yra nekvestionuotinas.³⁸² Tinkamos procedūrinės taisyklės yra ypatingos svarbos užtikrinant ir įgyvendinant esmines visuomenės teises.³⁸³

Tai veda prie išvados, kad įtvirtintos, demokratiniais principais grįstos procedūros ir teisės normos laikytinos būtina, tačiau savaime nepakankama sąlyga viešajam interesui užtikrinti. Kitaip tariant, neužtikrinus tinkamų procedūrų, neįmanoma tikėtis viešąjį interesą atitinkančių sprendinių, tačiau pačios savaime procedūros negeneruoja viešojo intereso. Dėl šių priežasčių netikslinga procedūrinę viešojo intereso matymo kryptį traktuoti kaip savarankiškai pakankamą viešojo intereso koncepciją. Visgi procedūrinis požiūris iki šiol nepraranda ir ateityje, spėjama, nepraras savo aktualumo: juo akcentuojamas tinkamas procedūrinis išpildymas pagrįstai gali būti laikomas viena esminių viešojo intereso užtikrinimo sąlygų.

Daugumos nuomonės viešojo intereso suvokimo kryptis. Ši viešojo intereso koncepcija yra glaudžiai susijusi su utilitarizmo filosofija, o jos susiformavimo prielaida laikytinas fundamentinis utilitarizmo postulatų – didžiausia nauda didžiausiam žmonių kiekiui.³⁸⁴ Vieno žymiausių utilitarizmo teorijos autorių – XVIII a. filosofo J. Bentham – darbai išpopuliarino daugumos nuomonės viešojo intereso suvokimo prielaidą propaguojamą kiekybinę naudos percepciją. Anot autoriaus, visuomenė yra fiktyvus darinys, sudarytas iš atskirų individų, todėl visuomenės interesas yra lygus tą

kiu būdu neteisėtai įveikiant ir paneigiant Konstitucinio Teismo nutarimo galią (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. gegužės 19 d. nutarimas Nr. KT74-N/2021 byloje Nr. 13/2020).

380 Jackūnas, *supra note*, 353: 4.

381 E. R. Alexander, „Planning Rights: Toward Normative Criteria for Evaluating Plans“, *International Planning Studies* 7, 3 (2002): 195–197.

382 E. R. Alexander, „The Public Interest in Planning: from Legitimation to Substantive Plan Evaluation“, *Planning Theory* 1, 3 (2002): 234.

383 Alexander, *supra note*, 376.

384 J. Bentham XVIII a. pab. suformuluota originali aksioma, tapusi utilitarizmo teorijos filosofiniu pagrindu – „didžiausia laimė didžiausiam skaičiui yra teisingo ir neteisingo matas <...>“ (Jeremy Bentham, *A Fragment on Government* (Oxford: Clarendon Press, 1891), 93).

visuomenę sudarančių individų interesų sumai.³⁸⁵ Pagal J. Bentham samprotavimą, viešuoju interesu laikytini tie individų interesai, kurie generuoja didžiausią naudą didžiausiam visuomenės narių skaičiui, kitaip tariant – daugumos interesai.³⁸⁶

Pats kuo platesnio interesų patenkinimo įmanomai didesniu mastu visuomenėje siekis savaime nėra ydingas ir neigtinas. Tačiau akivaizdu, kad daugumos interesų tiesioginis prilyginimas visos visuomenės interesams negali būti suderinamas su demokratinės teisinės valstybės principais. „Šios koncepcijos teiginiai suponuoja, kad dauguma visada turės pranašumą prieš mažumas, dominuos jų atžvilgiu, galės primesti savo valią neatsižvelgdama į mažumų interesus“.³⁸⁷ Daugumos interesų suabsoliutinimas ir tapatinimas su viešuoju interesu nesunkiai gali išvirsti į autoritarinį režimą. Pastebima, kad net ir šiandieniniame kontekste įprasta mąstyti apie viešąjį interesą kaip apie „žaidimą skaičiais“: neišvengiamą „didesnio gėrio didesniam skaičiui“ sumą, tačiau daugumos suabsoliutinimas didina riziką užgožti interesus tų, kurie į tą daugumą nepatenka.³⁸⁸

Pažymima, kad viešojo intereso sampratos esmingai skiriasi propaguojamu viešojo intereso identifikavimo būdu, t. y. ar jis nustatytinas empiriškai, tiriant, kur telkiasi visuomenės narių daugumos interesai, ar visgi viešasis interesas turi būti diktuojamas tam tikro moralinio imperatyvo bei nustatomas, įtvirtinant esminius moralinius principus.³⁸⁹ Daugumos nuomonės viešojo intereso percepcija suponuoja pirmąjį požiūrį, viešąjį interesą nustatant identifikavus visuomenės narių daugumos interesų koncentracijos sritis. Vertintina, kad būtent tai ir yra silpnoji teorijos pusė – daugumos interesų sanaupa, jos neapbruojant moraliniais imperatyvais negali savaime generuoti viešojo intereso. Kitaip tariant, įmanoma, kad daugumos interesai atitiks viešąjį interesą, tačiau gali būti ir priešingai. Absolutus paprastosios daugumos taisyklės taikymas gali išvirsti į daugumos tironiją mažumos atžvilgiu, todėl remiantis daugumos nuomonės viešojo intereso koncepcija būtina akcentuoti konstitucinius mažumų teisių saugiklius.³⁹⁰

Daugumos nuomonės viešojo intereso teorijos propaguojamas siekis kuo didesniu mastu tenkinti visuomenės narių interesus yra iš esmės legitimus ir išlieka aktualus šiandieninėse visuomenėse. Visgi šio požiūrio absoliutinimas ne tik neimplikuoja viešojo intereso, tačiau vertintinas kaip viešąjį interesą pažeidžiantis. Dėl įvardintų priežasčių, daugumos nuomonės viešojo intereso koncepcija gali būti vertinga tik kaip pirminis įrankis visuomenės daugumos preferencijoms pažinti. Nustatytos interesų koncentracijos pagrindu, tikrinant juos per moralinių imperatyvų ir konstitucinių vertybių priзмę toliau galima diskutuoti apie viešąjį interesą konkrečioje visuomenėje. Taigi, daugumos interesai gali būti tik kaip viena, tačiau neabsoliuti viešojo intereso

385 Jeremy Bentham, *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation* (London: W. Pickering, 1823), 3–6.

386 *Ibid.*

387 Trumpulis, *supra note*, 70: 222.

388 Bertenthal, *supra note*, 65: 8.

389 Feintuck, *supra note*, 9.

390 Gumbis, *supra note*, 66: 8.

prielaidų, daugumos interesus viešojo intereso sampratos procese vertinant kritiškai bei siekiant mažumos ir daugumos, viešųjų ir privačių interesų pusiausvyros.

Interesų pusiausvyros viešojo intereso suvokimo kryptis. Ši viešojo intereso prieiga pagrįstai gali būti laikoma atsvara daugumos nuomonės doktrinai – teorine prasme ja siekiama eliminuoti pastarajai koncepcijai būdingą daugumos tironijos tikimybę. Remiantis šiuo požiūriu, viešasis interesas yra suprantamas kaip interesų pusiausvyros aspiracija bei nuolatinės pastangos pasiekti didžiausią įmanomą heterogeninės visuomenės poreikių patenkinimą.³⁹¹ Atvirkščiai nei daugumos nuomonės viešojo intereso teorijoje, interesų pusiausvyros prieigoje dėmesys sutelkiamas ne vien į tai, ar viešasis interesas buvo tinkamai identifikuotas, bet ir į tai, ar efektyviai derinami konkuruojantys ar priešingi interesai.³⁹²

Visuomenės ekosistema susideda iš skirtingų individų ir jų grupių, o tai sąlygoja įvairius ir neretai priešingus visuomenės narių interesus. Ir nors demokratinė santvarka laiduoja esminių sprendimų priėmimą daugumos valia, kartu demokratija suponuoja pagarbą mažumoms, teisę ir laisvę kiekvienam ginti savo teisėtus interesus. Visuomenės nariai ar jų grupės neretai išsiskiria konfliktuojančiais interesais, o „<...> [d]emokratinėje visuomenėje tokie prieštaravimai sprendžiami derinant skirtingus interesus ir siekiant nepažeisti jų pusiausvyros“³⁹³. Interesų pusiausvyros viešojo intereso požiūris organiškai dera su demokratinės teisinės valstybės konceptu – daugumos interesai šiuo požiūriu yra svarbi, tačiau ne absoliuti kategorija, – čia akcentuojama skirtingų interesų pusiausvyra, galimybė juos realizuoti.

Interesų pusiausvyros viešojo intereso teorijos prasme yra reikšmingas balanso išlaikymas ne tik tarp daugumos ir mažumos interesų, bet ir tarp viešojo bei privačių interesų.³⁹⁴ Viešojo intereso apsauga remiantis šia koncepcija prilyginama nepertraukiamai pusiausvyros tarp individualių ir visuomeninių interesų paieškai, jos užtikrinimui. Pažymima, kad viešasis interesas sužadina demokratines vertybes ir iš esmės yra suma individualių, privačių interesų, tinkamai artikuliuotų į politinės sistemos reikalavimus, todėl naudinga ir net imperatyvu pradėti viešojo intereso paieškas nuo privačių interesų.³⁹⁵

Iš esmės galima sutikti su D. Korsakaitės išvada, kad „<...> viešojo intereso kaip pusiausvyros samprata numato, jog viešasis interesas yra privačių interesų idealiomis

391 J. Gumbis šią viešojo intereso koncepciją, orientuotą į interesų pusiausvyrą, įvardina naudingosios prieigos pavadinimu (angl. *beneficial approach*), B. Bozeman šį požiūrį vadina konsensualistiniu viešuoju interesu (angl. *consensualist public interest*) (Gumbis, *supra note*, 66: 8; Bozeman, *supra note*, 64: 91). Šio darbo autorės vertinimu, interesų pusiausvyros viešojo intereso koncepcijos pavadinimas tiksliau atspindi šio požiūrio į viešąjį interesą esminį akcentą.

392 Chris Wheeler, „The Public Interest Revisited - We Know It's Important But Do We Know What It Means?“, *Australian Institute of Administrative Law Forum*, 48 (2013): 18.

393 Krivka, *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese, supra note*, 68: 83.

394 Plačiau apie interesų pusiausvyrą, kaip vieną aktualiausių viešojo intereso bruožų šiuolaikinės teisinės demokratinės valstybės kontekste žr. poskyrį Nr. 2.1.2. „Aktualūs viešojo intereso instituto bruožai“.

395 Lewis, *supra note*, 62: 696.

*laissez faire*³⁹⁶ sąlygomis tenkinimo rezultatas³⁹⁷. Kitaip tariant, viešajam interesui atstovaujama visuomenės nariams suteikiant laisvę veikti ir nevaržomai įgyvendinti savo teisėtus interesus. Vis dėlto akivaizdu, kad ne bet kokie individų ar jų grupių interesai demokratiname kontekste gali būti laikomi legitimiais. Todėl ne visais atvejais interesų pusiausvyros siekis yra būtinas – nėra prasmės ieškoti balanso dėl interesų, kurie savo prigimtimi laikytini žalingais.³⁹⁸ Viešojo intereso prasme visų visuomenėje egzistuojančių interesų pusiausvyra negali būti tikslu, šių interesų prieš tai neapčiuojant konstitucinės demokratinės teisinės valstybės vertybėmis ir normomis.

Dėl dermės su demokratiniais principais interesų pusiausvyros viešojo intereso suvokimo kryptis nepraranda aktualumo ir šiandienos visuomenėse. Lietuvos teisinėje sistemoje interesų pusiausvyros požiūris plačiai taikomas bei pripažįstamas konstituciniu lygiu. Dar ankstyvojoje Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje pažymima, kad „[n]egalima pasiekti teisingumo tenkinant tik vienos grupės arba vieno asmens interesus ir kartu neigiant kitų interesus. Elgiantis vienašališkai, būtų ignoruojama humaniškoji teisės paskirtis, didėtų socialinių konfliktų galimybė. Teisė negali remtis vien tik daugumos ar mažumos interesais, todėl teisėdaroje siekiama derinti interesus panaudojant optimalias šalių susitarimo galimybes“³⁹⁹. Darytina išvada, kad be interesų pusiausvyros neįmanomas teisingumas plačiąja prasme, kuris tiesiogiai sietinas su viešojo intereso užtikrinimu.

Pati interesų pusiausvyros viešojo intereso sampratos prieiga negeneruoja žinių apie viešojo intereso turinį, todėl galima kvestionuoti jos kaip savarankiškos viešojo intereso koncepcijos statusą. Vis dėlto šis požiūris išlieka itin vertingas svarstant, ar viešasis interesas yra atliepiamas konkrečioje visuomenėje, tam tikroje srityje. Juo identifikuojamas viešąjį interesą atitinkančio veikimo būtinas komponentas – skirtingų interesų pusiausvyra, taip pasiūlant veiksmingą viešojo intereso užtikrinimo supervizijos įrankį. Šios viešojo intereso sampratos apimtyje konstatuojama interesų derinimo bei kompromisų paieškos ir visuomenės naudos abipusė priklausomybė, pažymint, kad šie požymiai negali gyvuoti atskirai.⁴⁰⁰

Bendrojo intereso viešojo intereso suvokimo kryptis. Skirtingai nei interesų pusiausvyros teorijoje, bendrojo intereso prieigoje dėmesys yra sutelkiamas į viešojo intereso turinį. Viešasis interesas suprantamas kaip visuomenės narius vienijantys interesai,

396 „*Laissez faire*“ – prancūzų kalbos terminas pažodžiui į lietuvių kalbą verstinas „leisti veikti“. Žymiąją „*laissez faire*“ frazę pirmą kartą XVIII a. oficialiai pavartojo prancūzų ekonomistas Vincentas de Gournay. Šis požiūris išsivystė į doktriną, suponuojančią minimalų valstybės kišimąsi į ekonominį veikimą, numatant valstybės ribotą vaidmenį tik palaikant taiką ir saugant nuosavybės teises. „*Laissez faire*“ koncepcija laikytina šiuolaikinio liberalizmo ir laisvosios rinkos ekonomikos teoriniu fundamentu („Definition of *Laissez faire*“, Merriam-Webster Dictionary, žiūrėta 2022 m. sausio 16 d., <https://www.merriam-webster.com/dictionary/laissez-faire>).

397 Korsakaitė, *supra note*, 67: 43.

398 Richard H. Stern, Joel E. Hoffman, „Public Injury and the Public Interest: Secondary Meaning in the Law of Unfair Competition“, *The Trademark Reporter* 52, 12 (1962): 1285.

399 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. kovo 8 d. nutarimas byloje Nr. 20/94-21/94.

400 Trumpulis, *supra note*, 70: 228.

t. y. tie, kurie yra bendri visiems konkrečios visuomenės asmenims. Nesudėtinga ši požiūrį suvokti mąstant apie interesus *de facto* būdingus visiems žmonėms, pavyzdžiui, viešuoju interesu traktuojant poreikį turėti neužterštą orą ar švarų geriamąjį vandenį. Tačiau ne visais atvejais interesų bendrumas heterogeninėje visuomenėje yra toks akivaizdus. „Viešojo intereso sąvoka apima du vienas kitam prieštaraujančius sandus – viešumą, reprezentuojantį tai, kas visuomenei tam tikru aspektu yra bendra, ir interesą, atspindintį tai, kas yra individualu bei subjektyvu.“⁴⁰¹ Todėl „[j]ei teigiame, kad viešasis interesas gali būti tik toks, kuriam pritarę visi be išimties visuomenės nariai, susiduriame su transformacijos logikos problema – kaip individualių interesų aibę paversti bendru viešuoju interesu.“⁴⁰²

Šią visuomenės narių skirtingų interesų unifikavimo problemą bendrojo intereso teorija sprendžia pasitelkiant J. Rawls „nežinojimo šydą“⁴⁰³ primenančią kategoriją. Vienas žymiausių bendrojo intereso požiūrio šalininkų amerikiečių socialinis kritikas W. Lippmann nurodo, kad viešuoju interesu laikytina tai, ką žmonės rinktųsi, jei jie matytų situaciją aiškiai, žvelgtų į ją racionaliai ir veiktų nesuinteresuotai bei geranoriškai.⁴⁰⁴ Taip tarsi pasitelkiamas hipotetinis visuomenės narys – sąmoningas, įsigilinęs į klausimą ar situaciją, nešališkas ir nesuinteresuotas, pasižymintis giliu teisingumo pojūčiu, socialine empatija, pozityviomis intencijomis. Tokio teorinio subjekto formuluotini interesai prilyginami viešajam interesui. Galima teigti, kad viešasis interesas yra suvokiamas per idealistinį išplėstinio turinio *bonus pater familias*⁴⁰⁵ etaloną, kur subjektas ne tik protingas, apdairus bei rūpestingas, bet ir socialiai orientuotas, geranoriškas. Norint perprasti viešojo intereso turinį tarsi keliamas klausiamas, kaip elgtųsi ir kas būtų svarbu šiam, visų visuomenės narių atžvilgiu objektyviai ir teisingai veikiančiam bei mąstančiam individui.

Šiuo aspektu bendrojo intereso viešojo intereso požiūris atsiskleidžia kaip grynoji unitarinė teorija. Unitarinėse viešojo intereso teorijose vartojama objektyvi interesų samprata, pagal kurią asmens ar jų grupės interesai suprantami kaip tokie, kurių individai idealiai privalo norėti, ar tai, kas jiems būtų gerai, o ne jų subjektyvūs interesai. Unitarinės teorijos viešąjį interesą traktuoja kaip prioritetinį, viršesnį, peržengiantį ir nurungiantį grupinius interesus.⁴⁰⁶ Pasitelkiant idealistinį hipotetinį unitarinį standar-

401 Malinauskas, *supra note*, 72: 190.

402 Mackonis, *supra note*, 69: 143.

403 Žr. išnašą Nr. 120.

404 Lippmann, *supra note*, 55: 40.

405 *Bonus pater familias* (lot.) (tiesioginis vertimas į lietuvių kalbą – „geras šeimos tėvas“) – iš romėnų teisės kildinamas protingo, apdairaus, rūpestingo asmens elgesio standartas. Tai teisinė fikcija, idealistinis atskaitos etalonas, pagal kurį paprastai vertinamas tų, kuriems pareikštas įtarimas dėl aplaidumo, elgesys (Aaron X. Fellmeth. Maurice Horwitz, *Guide to Latin in International Law* (Oxford University Press, 2011), <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780195369380.001.0001/acref-9780195369380>). *Bonus pater familias* standartas plačiai taikomas Lietuvos teisinėje sistemoje, įprastai civilinės atsakomybės byloje.

406 Beliūnienė ir kt., *supra note*, 73: 36.

ta, praplečiamas viešojo intereso koncepto ribos – viešuoju interesu laikytina ne tik tai, kas *de facto* sutampa ir yra svarbu visiems visuomenės nariams, bet ir tai, kas visa apimančio žinojimo sąlygomis turėtų būti jų interesas. Tokiu būdu įgalinama viešąjį interesą identifikuoti ir spręsti dėl jo srityse, kurios tiesiogiai neliečia visų konkrečios visuomenės individų, kurių specifikos atskiri visuomenės nariai galimai net nežino, todėl objektyviai negalėtų suformuluoti savo interesų jos kontekste.

Bendrojo intereso koncepcijoje akcentuojamas viešojo intereso naudingumas visai visuomenei.⁴⁰⁷ Ši viešojo intereso perspektyva yra pripažįstama ir Lietuvos teisės doktrinoje. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra atkreipęs dėmesį, kad Lietuvos įstatymų leidėjas nėra pateikęs viešojo intereso apibrėžimo, todėl teismas turi kas kart *ad hoc* nustatyti viešojo intereso turinį.⁴⁰⁸ Pažymėta, kad „<...> viešasis interesas suvokiamas kaip tai, kas objektyviai yra reikšminga, reikalinga, vertinga visuomenei ar jos daliai <...>“.⁴⁰⁹

Vis dėlto akivaizdu, kad idealusis sąmoningas ir geranoriškasis viešojo intereso nustatymo subjektas realiai neegzistuoja⁴¹⁰, todėl praktikoje naudingumo suvokimas vienoje ar kitoje situacijoje yra atviras skirtingoms visuomenės narių ir jų grupių interpretacijoms. Šios koncepcijos plotmėje reiškiasi anksčiau aptartos viešojo intereso teorijos – interesų pusiausvyros požiūrio esminis postulatas: konstatuotina nuolatinio socialinio konsensuso siekio, sutarimo dėl atskirų visuomenei ar jos grupėms svarbių klausimų, skirtingų interesų derinimo būtinybė. Sutiktina su A. McHarg įžvalga, jog viešojo intereso turinys slypi atsakymų į klausimus „kokoje visuomenėje norime gyventi ir kaip tai galime pasiekti?“ paieškose.⁴¹¹ Natūralu, kad atsakymai į šiuos klausimus nebus vienareikšmiai – tam tikrose srityse konsensusas dėl bendro naudingumo bus randamas lengviau, kitur neišvengiamai reikšis konfliktuojančios atskirų visuomenės narių ar jų grupių pozicijos.⁴¹²

Įvertinant visuomenės narių interesų priešpriešos galimybę, bendrojo intereso koncepcija propaguoja išankstinį bendro intereso turinio pobūdį. Kitaip tariant, dar prieš atsirandant viešąjį interesą saugančio sprendimo poreikiui, svarbu siekti suformuluoti jo turinį, išsamiai aptarti, kas yra viešasis interesas konkrečių aplinkybių kontekste.⁴¹³

407 Trumpulis, *supra note*, 70: 227.

408 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo biuletėnis Nr. 6 (16), 2008 m. rugsėjis - gruodis (2009): 326, https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/d1_lvat_biuletėnis_16.pdf.

409 *Ibid*.

410 Galima teigti, kad šio hipotetinio nešališko, teisingo, geranoriško subjekto funkciją teisėje valstybėje, iškilus konkrečiam poreikiui, įprastai *ad hoc* vykdo teismai.

411 McHarg, *supra note*, 59: 677.

412 Pavyzdžiui, svarstant apie visuomenės informavimo sritį, manytina, būtų nesunku sutarti, kad remiantis sąmoningo, geranoriško, nesuinteresuoto asmens standartu vertinant, viešuoju interesu galima laikyti žodžio laisvę, nešališką bei netendencingą įvykių nušvietimą visuomenei. Tačiau, tarkime, sveikatos apsaugos srityje privalomojo skiepavimo klausimu dėl viešojo intereso turinio skirtingi visuomenės nariai, tikėtina, turėtų diametraliai priešingas pozicijas.

413 Gumbis, *supra note*, 66: 8.

Remiantis bendro intereso vizija palaikoma intencija *a priori* tartis dėl viešojo intereso specifinio turinio konkrečiose srityse, atskirais visuomenei svarbiais klausimais. Apibendrinant pasakytina, kad sekant šiuo požiūriu, tikslinga aiškintis viešojo intereso dimensijas *a priori*, siekiant tinkamo atstovavimo viešajam interesui *ad hoc*.

Pažymima, kad bendrai unitarinės teorijos, o tarp jų ir bendrojo intereso viešojo intereso suvokimo koncepcija „<...> pernelyg tiki galimybe išvengti individualių interesų konfliktų“⁴¹⁴. Tačiau viešojo intereso turinio paieškose demokratijos sąlygomis šių prieštaravimų neabejotinai rasis. Tuo pačiu kelią link viešojo intereso konkrečioje visuomenėje identifikavimo neišvengiamai lydės nesibaigiantis socialinis dialogas ir diskusija, bendrų vardiklių ir sutarimo svarbiais klausimais paieška. Būtent apčiuopiamo visuomenės narių konsensuso pasiekimas skirtingose socialinio veikimo srityse ir gali būti prilyginamas viešojo intereso einamuju laikotarpiu turiniui.

Nors ir konceptualiai gana idealistinė, bendrojo intereso viešojo intereso suvokimo kryptis pilna apimtimi išlieka aktuali ir šiandienos viešojo intereso turinio paieškose. Ji pasiūlo demokratiniam kontekste priimtinas viešojo intereso identifikavimo būdus, atsiveriant nuolatinio socialinio dialogo ir konsensuso paieškos visuomenėje būsenai. Siekiant išgryninti viešojo intereso reikšmę skirtingais klausimais, žinoma, tikėtinas tam tikras priešingų visuomenės narių nuomonių susidūrimas. Šio aspekto, t. y. galimų konfliktų dėl viešojo intereso specifinio turinio nereikėtų laikyti silpnąja teorijos puse – tai veikiau priimtinas demokratinės realybės atributas, kurio, manytina, nebūtina visiškai eliminuoti. Sutiktina, kad „[v]iešasis interesas <...> yra ypatingas reiškinys. Jis nėra akivaizdi duotybė, neatsiranda savaime. Tai veikiau mūsų pastangų padarinys, „artefaktas“.“⁴¹⁵ Bendrojo intereso požiūris primena, kad būtinos nuolatinės visuomenės narių pastangos siekti socialinio sutarimo dėl to, kas sąmoningai, nešališkai, geranoriškai vertinant galėtų būti suprantama kaip naudinga, svarbu tiek visiems visuomenės nariams plačiąja prasme, tiek prisiliečiant prie konkretikos – imantis spręsti dėl viešojo intereso turinio konkrečioje visuomenės veikimo srityje.

Bendrųjų vertybių viešojo intereso suvokimo kryptis. Ši viešojo intereso koncepcija pratęsia, papildo ir sustiprina bendrojo intereso požiūrį: pasiūloma moralinė sistema – vertybinis kompasas, kurio pagrindu spęstina dėl bendro visuomenei naudingumo intereso. Apibendrinant, bendrojo intereso požiūris nurodo nešališkai, sąmoningai, geranoriškai ieškoti bendros naudos visiems visuomenės nariams. Tuo tarpu bendrųjų vertybių teorija šioms aptakioms, interpretatyvioms veikimo gairėms suteikia substanyvią reikšmę – įtvirtinama, kad visuomenės narius vienijančios aukščiausios moralinės, etinės, demokratinės⁴¹⁶ vertybės ir yra viešąjį interesą atitinkančio sprendimo dėl bendro naudingumo pagrindas. Atkreipiamas dėmesys, kad „[v]iešojo intereso

414 Beliūnienė ir kt., *supra note*, 73: 36.

415 Jackūnas, *supra note*, 353.

416 Šiame disertaciniame darbe viešojo intereso institutas dekonstruojamas būtent teisinių demokratinų visuomenių kontekste, priimant prielaidą, kad demokratinės vertybės (teisingumas, asmenų lygiateisiškumas, laisvė, teisės viršenybė ir kt.) laikytinos aukščiausio lygio bendrosiomis tokio tipo visuomenių vertybėmis.

konstruktai, pagrįsti persvaros ir bendrojo intereso požiūriais, stokoja imanentinių nepriklausomų vertybių <...>⁴¹⁷. Bendrųjų vertybių viešojo intereso prieiga šias vertybes indikuoja bei išryškina jų svarbą: įtvirtinamas priesakas viešojo intereso turinį formuluoti nenukrypstant nuo visuomenės pripažintų vertybinių fundamentų.

Politiniame diskurse ir teisinėje retorikoje viešojo intereso sąvokos vartojimas juntamai išsiskiria būtent į vertybes orientuotu pagrindimu.⁴¹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas taip pat pasitelkia bendrųjų vertybių viziją apibrėždamas viešojo intereso sampratą: „<...> viešuoju interesu laikytinas ne bet koks teisėtas asmens ar grupės asmenų interesas, o tik toks, kuris atspindi ir išreiškia pamatines visuomenės vertybes, kurias įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija; tai, *inter alia*, visuomenės atvirumas ir darna, teisingumas, asmens teisės ir laisvės, teisės viešpatavimas ir kt.“⁴¹⁹. Pažymima, kad „[t]eise ir teisingumu grindžiamos demokratinės valstybės viena svarbiausių priedermių – gerbti, ginti ir saugoti tas vertybes, <...> kuriomis yra grindžiama pati Tautos priimta Konstitucija ir kurių realus įtvirtinimas, gynimas bei apsauga yra pačios valstybės *raison d'être*“⁴²⁰⁴²¹.

Bendrųjų vertybių požiūris yra pagrįstas esmine prielaida, jog „<...> viešoji nuomonė yra nuolat kintanti, tiek savo dėmesio objektais, tiek tikslinėmis kryptimis, o viešosios vertybės yra kur kas stabilesnės“⁴²². Fundamentinėmis socialinėmis vertybėmis laikytini istoriškai, etnografiškai, kultūriškai, politiškai konkrečios visuomenės audinyje giliai įsiskverbę bendrojo pobūdžio moraliniai, etiniai, teisiniai etalonai. Šios socialinės vertybės glaudžiai koreliuoja su tuo, kaip visuomenės nariai suvokia socialinį teisingumą.⁴²³ Pažymima, kad gali rasti naujos viešosios vertybės, o tradicinės visuomenėje įsitvirtinusios vertybės gali ilgai prarasti savo aktualumą, tačiau šis procesas tęstinis ir ilgas, reikalaujantis reikšmingo socialinio pokyčio bei kartų kaitos.⁴²⁴ Akivaizdžios, pastovios, visuomenėje pripažintos vertybės šiuo požiūriu yra kvalifikuojanti kategorija nustatant viešojo intereso egzistavimą ar jo nebuvimą.

Bendrųjų vertybių viešojo intereso koncepcija formuluoja aiškią skirtį tarp bendrų visuomenės narių vertybių ir bendrų interesų. Visuomenės vertybės – pastovi, įsišaknijusi kategorija, o visuomenės narių interesai – taki, dinamiška sritis. Sekant šiuo

417 Beliūnienė ir kt., *supra note*, 73: 38.

418 Feintuck, *supra note*, 9: 57.

419 Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas, *supra note*, 6.

420 „*Raison d'être*“ – prancūzų kalbos terminas pažodžiui į lietuvių kalbą verstinas „būties priežastis“. Prancūziška frazė „*raison d'être*“ universaliai naudojama apibūdinti tam tikros kategorijos egzistavimo fundamentinę priežastį, esminę jos buvimo sąlygą („Definition of *Raison d'être*“, Merriam-Webster Dictionary, žiūrėta 2022 m. sausio 23 d., <https://www.merriam-webster.com/dictionary/raison+d%27%C3%AAtre>).

421 Toma Birmontienė ir kt., „Konstitucijos teorijos pagrindai, konstitucinės teisės samprata“, iš *Lietuvos konstitucinė teisė*, red. Egidijus Jarašiūnas ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017), 17.

422 Bozeman, *supra note*, 64: 14.

423 G. J. Papageorgiou, „Social Values and Social Justice“, *Economic Geography* 56, 2 (1980): 110.

424 Bozeman, *op. cit.*

požiūriu, viešasis interesas – tai kintantys visuomenės narių poreikiai, formuojami pamatinių, stabilių vertybių pagrindu. V. Budnikas kritikuoja Konstitucinio Teismo nutarimais ne kartą konstatuotą teiginį, jog viešasis interesas yra dinamiškas⁴²⁵, argumentuodamas tuo, kad pamatinės vertybės nekinta.⁴²⁶ Nors galima sutikti, jog esminės visuomenę vienijančios vertybės iš esmės nekinta ar jų kaita nežymi, tačiau jomis remiantis formuojami visuomenės interesai visgi keičiasi, nes yra adaptyvūs visuomenės einamiesiems poreikiams. Spręstina, kad Konstitucinio Teismo nuostata dėl viešojo intereso dinamiškumo dera su bendrųjų vertybių viešojo intereso konceptu: vertybinis fundamentas neabejotinai stabilus, tačiau iš jo kildintini interesai gali kisti priklausomai nuo socialinio, ekonominio, politinio mikroklimato diktuojamų einamųjų visuomenės poreikių. Viešojo intereso institutas, nors ir sietinas su pamatinėmis nekintančiomis vertybėmis yra polivalentinis – jo reikšmė skirtinguose kontekstuose tam tikra apimtimi visuomenės nuolat modifikuojama.⁴²⁷

Bendrųjų vertybių viešojo intereso suvokimo filosofija kritikuojama skirtingais aspektais. Išskiriamas fundamentinių vertybių identifikavimo subjekto neapibrėžtumas: keliamas klausimas, kas yra neginčijamas arbitras esminių vertybių nustatyme – koks vaidmuo turėtų būti suteikiamas visuomenės išrinktiems atstovams, teismams, pačios visuomenės nariams?⁴²⁸ Taip pat samprotaujama, kam priskirtina ginti aukščiausio lygio socialines vertybes, jei visuomenės dauguma imtų diktuoti pamatinėms vertybėms oponuojančius interesus.⁴²⁹ Teigiama, kad „<...> prie bendrųjų vertybių viešojo intereso koncepcijos trūkumų galima priskirti ir tai, kad joje taip ir lieka neaišku, kaip turėtų būti vertinamas skirtingų viešųjų interesų santykis, kaip turėtų būti sprendžiami konfliktai tarp skirtingų viešųjų interesų“⁴³⁰. Matyti, kad kritika sietina su vienareikšmių, aiškių atsakymų dėl viešojo intereso turinio apimties ir reikšmės, normatyvinio tipo viešojo intereso apsaugos instrukcijų poreikiu. Tačiau įvertinant viešojo intereso kategorijos kompleksiskumą ir subtilumą apskritai kvestionuotinas tokių poreikių patenkinimo įmanomumas.

Sutiktina, kad visuomenė savyje talpina įvairias grupes, pasižyminčias skirtingomis vertybėmis ir interesais, tačiau pats šių visuomenių ir jų politinių sąrangų egzistavimas ir svarbiausia – išlikimas įrodo, kad esti aiškus permanentinis konsensusas dėl kritinių pamatinių vertybių.⁴³¹ Šios vertybės vienija skirtingų interesų šalininkus ir nu-

425 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas byloje Nr. Nr. 10/02; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas, *supra note*, 6; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas, *supra note*, 357.

426 Vytautas Budnikas, „Ar iš tiesų permainos?“ pranešimas konferencijoje Viešasis interesas ir jo gynimas, Vilnius, 2011 m. balandžio 6 d., 2, <http://www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF>.

427 Bartoň, Mates, *supra note*, 351: 175.

428 *Ibid.*, 180.

429 *Ibid.*, 172.

430 Trumpulis, *supra note*, 70: 225.

431 E. R. Alexander, „The Planner-Prince: Interdependence, Rationalities and Post-Communicative Practice“, *Planning Theory & Practice* 2, 3 (2001): 319–321.

stato būtinąsias ribas potencialiems interesų konfliktams – šių vertybinių ribų apimtyje randasi viešasis interesas.⁴³² Tokiu būdu fundamentinės visuomenės vertybės atlieka interesų pusiausvyros išlaikymo bei interesų prieštaravimų suvaldymo funkciją.

Tuo tarpu atsakymas dėl viešąjį interesą atitinkančio veikimo, kilus ne interesų, bet pamatinių vertybių konfliktui apsiriboja nedetalizuojama implikacija ieškoti fundamentinių vertybių pusiausvyros. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, jog konstitucinės vertybės „<...> negali būti paneigiamos ar pažeidžiamos iškeliant virš jų ar joms priešinant kitas konstitucines vertybes; tarp šių vertybių turi būti pusiausvyra“⁴³³. Taip pat Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „<...> visos Konstitucijos nuostatos yra tarpusavyje susijusios ir sudaro vieningą, darnią sistemą, kad tarp Konstitucijoje įtvirtintų vertybių yra pusiausvyra, kad nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti taip, kad būtų iškreiptas arba paneigtas kurios nors kitos Konstitucijos nuostatos turinys, nes taip būtų iškreipta viso konstitucinio teisinio reguliavimo esmė, pažeista konstitucinių vertybių pusiausvyra“⁴³⁴. Taigi, sprendimas vertybinio konflikto atveju lieka atviras, paliekamas priimti *ad hoc*, atsižvelgiant į vyraujančias visuomenės nuotaikas, socialines, ekonomines, politines preferencijas, tačiau imperatyviai nurodant nepaneigti jokių fundamentinių konstitucinių vertybių ir siekti vertybinės pusiausvyros.⁴³⁵

Netikslinga tikėtis konkretikos ir dėl vertybių atsiradimo visuomenėje laiko bei jų kilmės – neįmanoma tiksliai įvardinti baigtinio sąrašo įvykių ir subjektų, lėmusių tam tikrų vertybių įsitvirtinimą socialiniame audinyje. Teigtina, kad vertybinio pagrindo konkrečioje visuomenėje šaltinis ir yra pati visuomenė. Per ilgą laiką, veikiant skirtingoms istorinėms, politinėms, ekonominėms ir kitoms aplinkybėms, tam tikros esminės vienijančios vertybės išsiskiria socialiniame kolektyve. Šios bendros vertybės pačios tampa prielaida ir paskata demokratinėje visuomenėje kurti teisinius institutus ir institucijas siekiant šių vertybių apsaugą formalizuoti bei įgalinti.

Sutiktina, kad egzistuoja poreikis eksplacitiškai artikuliuoti visuomenės vertybinį

432 E. R. Alexander, *supra note*, 382: 235.

433 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas byloje Nr. 24/04.

434 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas byloje Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03.

435 Pavyzdžiui, visuomenės bendrųjų fundamentinių vertybių konfliktas išryškėjo dėl pastaraisiais metais Lietuvoje kilusios migrantų krizės. Išsikristalizavo dvi esminės vertybinės kryptys: pirmą, žmogaus teisių apsauga (teigiant, kad būtina neatstumti migrantų, užtikrinant visuotinai pripažintas žmogaus teises); antra, valstybės sienų apsauga ir tautiškumo išsaugojimas (teigiant, kad būtina ginti valstybės sienas nuo nelegalių migrantų visomis įmanomomis priemonėmis, neatsižvelgiant į pačių migrantų poreikius). Nepaneigiama, kad abi propaguojamos vertybės yra legitimios ir Lietuvos visuomenėje ir Konstitucijoje laikytinos pamatinėmis. Tačiau akivaizdu, kad kilus vertybių konfliktui neegzistuoja aiškių veikimo gairių – nei viena viešojo intereso negali teorija jų pasiūlyti. Tačiau praktiniame kontekste, nepaisant pamatinių vertybių kolizijos, vienokius ar kitokius sprendimus neišvengiamai tenka priimti. Todėl siekiant viešąjį interesą atliepančios vertybinio konflikto rezoliucijos belieka nuosekliai ieškoti vertybių pusiausvyros, priimant, kad išėiga, tikėtina, netenkins tam tikros visuomenės grupės.

pagrindą.⁴³⁶ Konstitucinėse demokratijose kartinės bendrosios visuomenės vertybės aiškiai ir išplėstai deklaruojamos aukščiausio lygio nacionaliniuose teisiniuose dokumentuose – konstitucijose. Sekant Lietuvoje įtvirtintu Konstitucijos viršenybės principu, pamatinės vertybės atspindimos ir visuose kituose nacionaliniuose teisės aktuose: jokie žemesnės galios įstatymai negali prieštarauti Konstitucijai. Joje nustatytos pamatinės vertybės leidžia Konstituciją priimti kaip visuomenės narių tarpusavio susyvenimo sutartį, o patį dokumentą kaip reiškinį traktuoti viena esminių bendrųjų visuomenės vertybių.⁴³⁷ Konstatuotina, kad „[v]isų šių vertybių pagrindas yra Konstitucija, kuri pati būdama vertybė, yra valstybėje priimamų įstatymų ir kitų teisės aktų „etalonas““.⁴³⁸

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje⁴³⁹ artikuliuota bendrosiomis mūsų visuomenės vertybėmis pagrįstai laikytinų fundamentų įvairovė. „Konstitucija, kaip aukščiausios teisinės galios aktas ir visuomenės sutartis, yra grindžiama universaliomis, nekvėstionuojamomis vertybėmis – suvereniteto priklausymu Tautai, demokratija, žmogaus teisių ir laisvių pripažinimu bei jų gerbimu, pagarba teisei bei teisės viešpatavimu, valdžios galių ribojimu, valdžios įstaigų priederme tarnauti žmonėms ir atsakomybe visuomenei, pilietiškumu, teisingumu, atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekiu.“⁴⁴⁰ Nors identifikuotų aukščiausiųjų vertybių sąrašas išsamus, tačiau negali būti laikomas baigtiniu, šios kartinės vertybės suponuoja išvesitines vertybes, adaptuotas specifinių gyvenimiškų aplinkybių. Dekonstruojant viešąjį interesą, tikslinga ne tiesiog identifikuoti konkrečias „super vertybes“, tačiau mąstyti apie tas vertybes, kurios geba įgalinti ir atliepti plačiausią įmanomą skirtingų vertybių intervalą.⁴⁴¹

Pripažįstama, jog stabilios visuomenės bendrosios vertybės turi stiprų potencialą paveikti visuomenės narių elgesį, padeda asmeniui apibrėžti, suvokti save.⁴⁴² Pažymima, kad konstitucinių visuomenių bendrosios vertybės generuoja šias visuomenės sudarančių individų altruizmą, tarpusavio sąveiką ir bendradarbiavimą.⁴⁴³ Tokių visuomenių nariai pasižymi ne autonominiu, o tarpusavio santykiais, ryšiais pagrįstu (angl. *relational*) identitetu.⁴⁴⁴ Vertybiniai visuomenės saitai suponuoja jas sudarančių

436 Feintuck, *supra note*, 9: 57.

437 Vaidotas Vaičaitis, „Konstitucija kaip viena svarbiausių mūsų visuomeninių vertybių“, Teisė.Pro, žiūrėta 2022 m. sausio 23 d., <https://www.teise.pro/index.php/2018/07/22/v-vaicaitis-konstitucija-kaip-viena-svarbiausiu-musu-visuomeniniu-vertybiu/>.

438 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas, *supra note*, 433.

439 „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *Valstybės žinios*, Nr. 33–1014 (1992).

440 Birmontienė ir kt., *supra note*, 421.

441 Alexander, *supra note*, 382: 236.

442 Bozeman, *supra note*, 64: 116.

443 Daniel Bell, *Communitarianism and its Critics* (New York: Oxford University Press, 1993), 90–123.

444 D. M. Smith, „Geography, Community, and Morality“, *Environment and Planning A* 31, 1 (1999): 24.

asmenų tarpusavio teises, pareigas ir atsakomybę vienu prieš kitus.⁴⁴⁵ Darytina išvada, kad fundamentinės vertybės yra jungiamasis heterogeninių visuomenių elementas, kartu esminis viešojo intereso atpažinimo kriterijus.

Bendrųjų vertybių viešojo intereso suvokimo koncepcija, nors ir neišvengia visoms viešojo intereso teorijoms būdingo abstraktumo ir yra neabejotinai labiau filosofinė nei normatyvinė, palengvina viešojo intereso suvokimą, pateikiant jo atpažinimo metmenis. Galima teigti, kad vertybiniu pagrindu grindžiami požiūriai į viešąjį interesą „perauga“ į substantyvias viešojo intereso sampratas.⁴⁴⁶ „Taigi jokio išankstinio, baigtinio ar pavyzdinio sąrašo, kuris išvardintų visas vertybes, laikytinas viešuoju interesu, nėra ir negali būti.“⁴⁴⁷ Juolab negali egzistuoti baigtinio skaičiaus ir apibrėžto turinio visuomenės interesų.

Apskritai svarbu suvokti, kad kaip reiškinys neegzistuoja viešojo intereso apgynimas, gali būti tik pats viešojo intereso gynimo veikimas. Kitaip tariant, viešojo intereso gynimas negali vesti į baigtinį rezultatą – jo apgynimą. Viešojo intereso gynimas – visuomet tęstinis procesas, neturintis nei pradžios, nei pabaigos, reikalaujantis nuolatinio visuomenės ir valstybės dėmesio, vystomo socialinio dialogo, taip pat pusiausvyros paieškų atliepian skirtingus visuomenės interesus.

Visos aptartos kitioniškos viešojo intereso fenomeno suvokimo kryptys didesne ar mažesne apimtimi išlieka aktualios šiandieniniame viešojo intereso diskurse, o tai patvirtina pačios kategorijos daugiareikšmiškumą. Visgi talpiausiomis ir įtikinamai gebančiomis paaiškinti kompleksinę viešojo intereso prigimtį laikytinos bendrųjų interesų ir bendrųjų vertybių koncepcijos. Šių teorijų vertinimas dermėje, t. y. jas derinant ir taikant kartu įgalina formuluoti tam tikrą išplėstinį viešojo intereso sampratos apibūdinimą. Remiantis viešojo intereso suvokimo teorinių kryptių analize, viešąjį interesą galime suprasti kaip tai, kas reikšminga visuomenei ar jos daliai arba turėtų būti objektyviai svarbu pagal teisingo, sąmoningo, nešališko, informuoto, geranoriško visuomenės nario etaloną bei kas atliepia fundamentines visuomenės vertybes.

2.1.2. Aktualūs viešojo intereso instituto bruožai

Aptartos viešojo intereso koncepcijos pasiūlo vertingus viešojo intereso instituto atpažinimo teorinius apmatius. „Tačiau grynuoju pavidalu nė viena viešojo intereso doktrina realiai nepasireiškia ir dabartinę viešojo intereso sampratą reikėtų suvokti kaip minėtų idėjų sintezės rezultatą.“⁴⁴⁸ Todėl vystant aktualios viešojo intereso reikš-

445 Amitai Etzioni, *The Spirit of Community: Rights, Responsibilities and the Communitarian Agenda* (New York: Crown Publishers, 1993).

446 Beliūnienė ir kt., *supra note*, 73: 39.

447 Ričardas Piličiauskas, „Viešojo intereso gynimas administraciniuose teismuose“, pranešimas konferencijoje Viešasis interesas ir jo gynimas, Vilnius, 2011 m. balandžio 6 d., 49, <http://www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF>.

448 Gintarė Makauskaitė, „Viešojo intereso balansas Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1049/2001 kontekste“, *Teisė* 77 (2010): 148.

mės diskursą nepakanka perprasti bendrąsias viešojo intereso suvokimo teorines perspektyvas. Papildomai tikslinga siekti nustatyti praktines einamąsias viešojo intereso atpažinimo implikacijas. Kitaip tariant, svarbu identifikuoti esminius aktualius viešojo intereso instituto bruožus šiuolaikinės demokratinės teisinės visuomenės kontekste.

Akivaizdžiausias ir nekvestionuotinas viešojo intereso bruožas – reikšmingumas, svarba visuomenei. Pats lingvistinis viešojo intereso konstrukto pagrindas – terminas „interesas“ tarptautinių žodžių žodyne apibrėžiamas kaip „svarbus, dominantis, rūpimas dalykas“⁴⁴⁹. Galima pagrįstai teigti, kad viešojo intereso kategorijos esmę sudaro tai, kas gali būti laikoma reikšminga visuomenei. Lietuvos teismų praktika suponuoja, kad viešasis interesas suprastinas kaip tai, kas vertinga, reikšminga, reikalinga visuomenei ar jos daliai.⁴⁵⁰ Lietuvoje atlikti sociologiniai tyrimai atskleidžia, kad reikšmingumą visuomenei, kaip kertinį viešojo intereso bruožą, įvardina ir patys šalies gyventojai.⁴⁵¹ Viešojo intereso fenomeno tyrėjas E. Krivkos pateiktame apibrėžime akcentuojami objektyviai egzistuojantys teisės saugomi ir ginami visuomenės ir jų atskirų grupių neindividualizuoti socialiniai poreikiai. Autorius nurodo, kad juos lemia visuotiniai reikšmingi stabilumo ir pozityvių pokyčių visuomenėje siekiai.⁴⁵²

Spręstina, kad būtent reikšmingumo visuomenei aspektas implikuoja pareigą ginti viešąjį interesą. Plačiąja prasme bendroji atsakomybė ginti viešąjį interesą priskirtina pačiai valstybei: visuomenei reikšmingus interesus valstybė saugo vykdydama atitinkamų teisės aktų leidybą, steigdama viešojo intereso gynimo institutus bei institucijas, skirdama specialius viešojo intereso gynimo subjektus.⁴⁵³ Valstybės veikimą saugant viešąjį interesą galima laikyti formalizuotu viešojo intereso gynimo sandu. Tačiau svarbu pažymėti, kad minėta atsakomybė ginti viešąjį interesą vienija ir visus visuomenės narius. Akivaizdu, kad ne visi konkrečios visuomenės individai kasdienoje aktyviai atstovaus viešajam interesui (tikėtinas ir priešingas viešajam interesui dalies visuomenės veikimas), tačiau konceptualiai žvelgiant, kiekvienas visuomenės individas

449 Aldona Mackevičienė, *Tarptautinių žodžių žodynas* (Vilnius: Gimtinė, 1999), 206.

450 Salvija Kavalnė ir kt., *Bankroto teisė. Pirmoji knyga* (Vilnius: Justitia, 2009), 23.

451 Remiantis 2013 m. atliktos 1 002 Lietuvos gyventojų apklausos, kurios tikslas buvo surinkti sociologinę informaciją apie viešojo intereso suvokimą Lietuvos visuomenėje, duomenimis, daugiausiai respondentų (35,9 proc.) viešąjį interesą įvardina kaip „tai, kas aktualu, naudinga visuomenei“ (tyrimo rezultatai paskelbti mokslo publikacijoje: Simonas Nikartas, „Public Interest According to Lithuanian Population: Awareness and Involvement in its Protection“, *Journal on Legal and Economic Issues of Central Europe* 5, 2 (2014)) (Beliūnienė ir kt., *supra note*, 72: 69-71).

452 Krivka, *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese, supra note*, 68: 47.

453 Pavyzdžiui, Konstitucijos 118 straipsnyje numatyta, kad „[p]rokuroras įstatymo numatytais atvejais gina asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus“ („Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *supra note*, 439); Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatyme įtvirtinta nuostata, kad „[p]rokurorai gina viešąjį interesą, kai nustato teisės akto pažeidimą, kuriuo pažeidžiamos asmens, visuomenės, valstybės teisės ir teisėti interesai, ir toks pažeidimas laikytinas viešojo intereso pažeidimu, o valstybės ar savivaldybių institucijos, įstaigos ar įmonės, kurių veiklos srityse buvo padarytas teisės akto pažeidimas, nesiėmė priemonių jam pašalinti arba kai tokios kompetentingos institucijos nėra“ („Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas“, *Valstybės žinios*, Nr. I-599 (1994), 19 str. 1 d).

yra saistomas bendros atsakomybės saugoti ir ginti jo reprezentuojamos visuomenės viešąjį interesą.

Nekyla abejonių, kad svarba visuomenei – itin plati vertinamoji kategorija, atvira skirtingoms jos narių interpretacijoms. Šiandieniam viešojo intereso diskurse, siekiant analizuojamai reikšmingumo kategorijai suteikti bent kiek apibrėžtas ribas, itin vertingi yra bendrojo intereso ir bendrųjų vertybių viešojo intereso koncepcijų siūlomi vertės visuomenei apybraižos metmenys. Derinant šias dvi svarias viešojo intereso koncepcijas, tikslinga reikšmingumą visuomenei vertinti per hipotetinio nesuinteresuoto, sąmoningo, geranoriško subjekto – hipotetinio visuomenės nario prizmę (bendrojo intereso požiūris) bei sieti socialinę vertę su fundamentinių visuomenėje įsitvirtinusių vertybių atliepimu (bendrųjų vertybių požiūris). Pastaroji nuoroda suteikia viešojo intereso identifikavimo gaires, tačiau neriboja pačios visuomenės heterogeniškumo, kartu ir skirtingų interesų visuomenėje radimosi. Todėl demokratinėje santvarkoje ieškant reikšmingumo visuomenei turinio konkretikos, būtinas tęstinis socialinis dialogas, tuo pačiu lankstumas esant poreikiui reikšmingumo turinį atitinkamai adaptuojant.

Kita kartinė dedamoji – aspektas, be kurio šiuolaikinėje teisinėje realybėje neįsivaizduojamas viešojo intereso institutas, – tai interesų pusiausvyra. Pusiausvyrą viešojo intereso diskurse tikslinga suvokti kaip balanso išlaikymą tarp daugumos ir mažumų poreikių, viešojo ir privačių interesų. Pusiausvyra, kaip viešojo intereso esminis bruožas išskirtina remiantis interesų pusiausvyros viešojo intereso suvokimo teorija, imperatyviai nurodančia, jog viešojo intereso realizavimas neįmanomas be būtinojo komponento – interesų balanso išlaikymo.

Atkreipiamas dėmesys, kad daugiausiai iššūkių keliantis viešojo intereso sampratos analizės elementas – tai viešojo intereso atskyrimas nuo privačių ar grupės interesų.⁴⁵⁴ Įprasta apie viešąjį interesą samprotauti kontraste su privačiu interesu: vienoje pusėje naudos gavėjas yra konkretus asmuo ar jų grupė, kitoje – nauda generuojama visai visuomenei. Viešojo intereso, kaip peržengiančio privačių interesų ribas samprata įtvirtinta ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje, nurodant, kad viešasis interesas „<...> suprantamas kaip objektyviai egzistuojantis teisėtas asmens ar asmenų grupės lūkestis, kurį asmuo (asmenų grupė) puoselėja teisinėje valstybėje iš kurio išei-
na už privataus intereso ribų“⁴⁵⁵.

Apskritai, viešasis interesas yra laikomas vienu iš visuotinai pripažintų individo autonomijos ribojimo pagrindų.⁴⁵⁶ Anot V. Malinausko, „[v]iešojo intereso kategorija yra teisinis konstruktas, leidžiantis pateisinti individualių teisių apribojimus bei saugantis visuomenę nuo destrukcijos“⁴⁵⁷. Autorius akcentuoja, kad <...> visuomenė ir valstybė negali egzistuoti, jei tam tikrais atvejais nėra teikiamas prioritetas tam, kad

454 Westbrook, *supra note*, 8: 446.

455 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-246-701/2019.

456 Gumbis, *supra note*, 66: 7.

457 Malinauskas, *supra note*, 72: 189.

bendra, prieš tai, kad individualu⁴⁵⁸. Galima sutikti su išvada, kad visuomenės interesus yra aukščiausio apsaugos lygio vertybė, kuriai bendrai teiktinas prioritetas prieš privačius interesus. Tačiau išryškėja ir viešojo intereso instituto prigimties subtilumas, kadangi toks priimtinas prioriteto viešiesiems interesams teikimas negali būti vykdomas ignoruojant ar neigiant privačius arba tam tikrų visuomenės mažumų interesus.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad individo autonominiai interesai ir viešasis interesas negali būti priešinami, juos būtina derinti (nes ir asmens teisės, ir viešasis interesas yra konstitucinės vertybės), čia turi būti užtikrinta teisinga pusiausvyra.⁴⁵⁹ Galima daryti išvadą, kad nors viešasis interesas turi pagrįstą prioritetą prieš privačius interesus, tačiau viešojo intereso įgyvendinimas reikalauja atsižvelgimo į privačius interesus ir nuolatinio viešojo ir privačių interesų derinimo. Tokiu būdu atstovavimas viešajam interesui yra netiesiogiai naudingas kiekvienam visuomenės individui, kadangi suponuoja pagarbą jų autonominiams interesams, sukuria palankias sąlygas privačius interesus realizuoti. Pagrįsta teigti, kad viešasis interesas glaudžiai siejasi su tokiu teisiniu reguliavimu, „<...> kuris sudaro sąlygas individams siekti kuo didesnės asmeninės naudos“.⁴⁶⁰ Šis aspektas akcentuojamas ir D. Korsakaitės pasiūlytame apibrėžime, nurodant, kad „[v]iešasis interesas – tai visa apimantis, normatyvinis, konservatyvus ir visiems lygiai taikomas instrumentas, abstrakčiomis normomis sudarantis geresnes sąlygas kiekvienam siekti savų interesų, panaudojant turimas žinias ir savo gebėjimus“.⁴⁶¹ Taigi, nors sutiktina, kad viešasis interesas turi prioritetą prieš privatų interesą, viešasis interesas šiame santykiyje negali būti suabsoliutinamas, o pačiam viešojo intereso įgyvendinimui būtinas tęstinis interesų pusiausvyros siekis.

Kitas reikšmingas viešojo intereso bruožas gali būti apibūdintas kaip apibrėžtis konkrečios visuomenės ribose. „Viešasis interesas apibūdina tik visuomenės viduje svarbius dalykus. Viešasis interesas pasitelkiamas vertinti visuomenės narių ar jų grupių tarpusavio santykius, bet ne tos visuomenės santykius su kitomis visuomenėmis.“⁴⁶² Viešojo intereso diskursas, kai apie institutą samprotaujama ne plačiąja filosofine prasme, tačiau pereinama prie substantyviojo turinio paieškų yra neišvengiamai susietas su konkrečia visuomene, yra kildintinas iš jos. „Reikia pripažinti, kad viešojo intereso samprata savo pobūdžiu yra nacionalinė, nulemta nacionalinių konstitucinių nuostatų, valstybėje vyraujančių politinių ideologijų, ekonominės padėties, visuomenėje vyraujančių įvairių ir pan.“⁴⁶³ Konstatuotinas viešojo intereso instituto reikšmės universalumo negalimumas: tai, kas laikytina viešuoju interesu vienoje visuomenėje

458 Malinauskas, *supra note*, 72: 189.

459 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas, *supra note*, 7; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas, *supra note*, 434; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas, *supra note*, 6.

460 Beliūnienė ir kt., *supra note*, 73: 52.

461 Korsakaitė, *supra note*, 67: 47.

462 Mackonis, *supra note*, 69: 136.

463 Beliūnienė ir kt., *op. cit.*, 8.

nebūtinai bus traktuojama viešuoju interesu kitoje visuomenėje. Šis aspektas įpareigoja klausti ne „kas yra viešasis interesas?“, tačiau formuluoti klausimą „kas yra šios visuomenės viešasis interesas einamuoju laikotarpiu?“.

Šiame kontekste vertingų žinių suteikia bendrųjų vertybių viešojo intereso požiūris, siejantis viešąjį interesą su konkrečios visuomenės fundamentinių vertybių atliepimu. Viešojo intereso turinys didele apimtimi yra determinuotas visuomenės istorijos, joje vyraujančio požiūrio į valstybę ir dominuojančių vertybių.⁴⁶⁴ Todėl savo esminėmis vertybėmis tapačiose demokratinėse teisinėse visuomenėse viešojo intereso reikšmės interpretavimas konkrečiomis aplinkybėmis neretai sutaps. Vis dėlto svarbu įvertinti apibrėžties konkrečios visuomenės ribose viešojo instituto bruožą ir turinį analizuoti tam tikros visuomenės kontekste, atsižvelgiant į istorinį, etnografinį, ekonominį, politinį, sociokultūrinį ir kitus reikšmingus analizuojamos visuomenės egzistavimo dėmenis.

Kitas reikšmingas viešojo intereso instituto bruožas, pripažįstamas ir Lietuvos Konstitucinėje jurisprudencijoje – dinamiškumas.⁴⁶⁵ Šio bruožo pripažinimas organiškai dera su bendrųjų interesų ir bendrųjų vertybių viešojo intereso koncepcijų logika: nors fundamentinės visuomenės vertybės yra pakankamai stabilios, jomis remiantis formuluojami visuomenės poreikiai gali kisti. Viešasis interesas yra socialinis konstruktas, kuriam būdingas kompleksiskumas, lankstumas ir elastiškumas, todėl jis lieka atviras galimiems socialiniams ginčams ir kaitai.⁴⁶⁶

Viešojo intereso dinamiškumo kategorija turi du sandus. Pirma, kalbant apie viešąjį interesą *a priori*, priimtina, kad visuomenės interesai yra adaptyvūs besikeičiančioms socialinėms, politinėms, ekonominėms ir kitoms visuomenės egzistavimo aplinkybėms, taip pat ilgiuoju laikotarpiu galimas ir fundamentinių visuomenėje įsitvirtinusių vertybių turinio poslinkis. Antra, viešąjį interesą dekonstruojant *ad hoc*, t. y. sprendžiant dėl viešojo intereso tam tikru klausimu, konkrečioje srityje jo turinys neišvengiamai yra lankstus – viešajam interesui atitinkamai suteikiama vis kita substautyvoji partikuliarinė praktinė reikšmė. Taigi, viešojo intereso kategorijai būdingas dinamizmas: „<...> ji gali kisti kartu su pačia visuomene ir būti vis naujai interpretuojama įvairiose teisės taikymo srityse“⁴⁶⁷. Visuomenės egzistavimo lauke vyksta pokyčiai ir randasi vis skirtingas kontekstas, kuriame kaskart sprendžiama viešojo intereso tikroji reikšmė einamuoju laikotarpiu.⁴⁶⁸

464 Feintuck, *supra note*, 9: 25.

465 Žr. išnašą Nr. 425 ir su ja siejamą tekstą.

466 Tracey L. Adams, „Professional Self-Regulation and the Public Interest in Canada“, *Professions and Professionalism* 6, 3 (2016): 1, 3, <https://doi.org/10.7577/pp.1587>.

467 Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, Parlamentinių tyrimų departamentas, „Viešojo intereso sąvoka, jos vartojimas ES valstybių ir ES teisės aktuose, viešojo intereso gynimas“, pranešimas konferencijoje Viešasis interesas ir jo gynimas, Vilnius, 2011 m. balandžio 6 d., 4, <http://www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF>.

468 Catriona Paisey, Nicholas J. Paisey, „Protecting the Public Interest? Continuing Professional Development Policies and Role-Profession Conflict in Accountancy“, *Critical Perspectives on Accounting* 67–68 (2020): 3, <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2018.04.002>.

Identifikuoti viešojo intereso bruožai – reikšmingumas visuomenei, interesų pusiausvyra, apibrėžtis konkrečios visuomenės ribose ir dinamiškumas liudija unikalų šios kategorijos kompleksiskumą ir talpumą. Viešąjį interesą galima suprasti kaip nekonkretizuotą, platų, nenukreiptą į atskirus naudos gavėjus bendrąjį visuomeninį gerį, identifikuotą remiantis fundamentinėmis visuomenės vertybėmis ir kuris rūpi ar objektyviai turėtų rūpėti sąmoningam visuomenės nariui bei bendrai visai visuomenei kaip visumai. Tačiau jei pastarasis apibrėžimas būtų pateiktas bet kokiai auditorijai, galimai sulauktumėme tiek skirtingų turinio interpretacijų, kiek būtų interpretuojančiųjų. Todėl nestebina, jog viešojo instituto akademinės analizės ar moksliniai samprotavimai apie jo esmę paprastai pradedami ir baigiami esminės jo charakteristikos – normatyvinio apibrėžtumo negalimumo, šio koncepto prigimtinio neapčiuopiamumo konstatavimu.⁴⁶⁹ Galima sutikti, kad esminis viešojo intereso bruožas, iš esmės nesukeliantis ginčų dėl jo egzistavimo, tačiau lemiantis daugiausiai problemų – tai viešojo intereso neapibrėžtumas.⁴⁷⁰

Viešojo intereso konstrukto neapčiuopiamumas paskatino dalies akademikų plėtotą vadinamąjį abolicionistinį požiūrį, tvirtinantį, kad viešojo intereso kategorija yra apskritai empiriškai bevertė.⁴⁷¹ Amerikiečių ekonomistas A. Downs 1962 m. rašė, kad viešojo intereso terminas yra nuolat naudojamas, tačiau bet kokia detalesnė koncepto analizė įtraukia tyrėją į banalybes, bendrinius pastebėjimus ir filosofinius argumentus.⁴⁷² Anot autoriaus, neišmanoma nustatyti, ar viešojo intereso terminas apskritai turi kokią nors reikšmę ir net jei tą reikšmę turi, lieka neaišku, kokia ji bei kokie specifiniai veiksmai yra dėl viešojo intereso, o kokie jam prieštarauja bei kaip šiuos veiksmus atskirti.⁴⁷³ Esama autorių, teigiančių, kad viešasis interesas savo esme negali turėti apčiuopiamos reikšmės, todėl jo negali būti formaliai paisoma.⁴⁷⁴ Šio požiūrio šalininkų vertinimu, tai, kad viešasis interesas neturi konkretaus empirinio atitikmens, lemia jo beprasmiškumą.⁴⁷⁵

Tokia pesimistinė mokslinė viešojo intereso traktavimo prieiga tik patvirtina konstrukto neapibrėžiamumą, lemiantį vieną esminių viešojo intereso bruožų – neapibrėžtumą.⁴⁷⁶ Vaizdžiai pažymima, kad viešojo intereso tyrėjas yra neretai nustelbiamas

469 Pavyzdžiui: Krivka, „Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje“, *supra note*, 68: 15; Box, *supra note*, 63: 585–586; Wheeler, *supra note*, 392: 12.

470 Gumbis, *supra note*, 66: 14.

471 Vienas pirmųjų viešojo intereso konstrukto praktinę vertę iš esmės neigiantį požiūrį 1957 m. pristatė G. A. Schubert (Glendon A. Schubert, „The Public Interest’ in Administrative Decision-Making: Theorem, Theosophy, or Theory?“, *The American Political Science Review* 51, 2 (1957)).

472 Anthony Downs, „The Public Interest: Its Meaning in Democracy“, *Social Research* 29, 1 (1962): 1–2.

473 *Ibid.*

474 Robert A. Dahl, Charles E. Lindblom, *Politics, Economics, and Welfare* (New York: Harper Torchbooks, 1963), 501.

475 Stephen M. King, Bradley S. Chilton, Gary E. Roberts, „Reflections on Defining the Public Interest“, *Administration & Society* 41, 8 (2010): 957.

476 Negalėjimas normatyviniu būdu, konkrečiai apibrėžti viešojo intereso turinio, t. y. viešojo intereso instituto neapibrėžiamumas lemia koncepto bruožą – viešojo intereso neapibrėžtumą.

mokslinių diskusijų, supančių viešojo intereso konceptą gylio bei intelektualinių pastangų apimties, kurių pareikalauja viešojo intereso reikšmės bent tam tikra apimtimi suvokimas.⁴⁷⁷ Viešojo intereso koncepto kompleksiskumu, neapčiuopiamumu aiškintinas ir galimas tyrėjų polinkis moksliniame diskurse, savaime diktuojančiame apibrėžtumo, aiškumo poreikį, viešąjį interesą ignoruoti ar apskritai neigti.

Visgi sutiktina su S. Moroni įžvalga, kad net atsakius „viešojo intereso“ termino, būtumėme priversti spręsti lygiai tas pačias problemas, tik įvardinamas kitais pavadinimais.⁴⁷⁸ Kitaip tariant, demokratinėje teisinėje valstybėje neišvengiamai egzistuos, bus analizuojamas ir nuolat ieškomas bendrasis vardiklis, jungiantis visuomenės narius ir nubrėžiantis visuomenės egzistavimo ir vystymosi kryptį. Pasak V. Held, viešojo intereso konceptas yra tęstinėje sumaišties būsenoje, tačiau drauge jis yra būtinas ir nepakeičiamas.⁴⁷⁹ Pažymima, kad apibrėžtumo problematika nėra pagrindas ignoruoti viešąjį interesą: teisėkūra ir teismai nepaisant to plačiai naudoja viešojo intereso terminą, o vertinant jo pasitelkimo dažnumą, sprendžiama, kad viešojo intereso konstruktas išliks.⁴⁸⁰

Tarsi pripažįstant viešojo intereso neapibrėžtumo charakteristiką, Lietuvos teisės aktuose nerandame vieningo apibrėžimo, o partikuliarus viešojo intereso turinys paprastai paliekamas aiškinti teismų praktikai. Tiesa, formaliai apibrėžti viešąjį interesą bandymų buvo: Lietuvos Respublikos Seime 2012 m. pateiktas Viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto pasiūlymas „<...> siekiant nustatyti griežtą tvarką, kas, kada ir koku klausimu gali ginti viešąjį interesą <...>“.⁴⁸¹ Šiuo teikimu buvo siūloma įstatymu įtvirtinti tokį viešojo intereso apibrėžimą: „[v]iešasis interesas – tai objektyviai egzistuojantys teisės saugomi ir ginami visuomenės ar jos atskirų esminių grupių bendri neindividualizuoti (nepriklausantys konkrečioms asmenims) socialiniai poreikiai, kuriuos nulemia visuotinai reikšmingi stabilumo ir pozityvių pokyčių visuomenėje (bendrosios gerovės) siekiai.“⁴⁸² Taip pat pasiūlyme indikuojamas viešojo intereso objektas, nurodant, kad tai objektyviai reikšminga, reikalinga, Konstitucijoje įtvirtinta ir jos saugoma bei ginama vertybė, kurios apsauga būtų suinteresuotas bet kuris racionalus visuomenės narys.⁴⁸³ Pasiūlytas viešojo intereso apibrėžimas atspindi bendrųjų interesų ir bendrųjų vertybių viešojo intereso teorines koncepcijas, yra pakankamai išsamus ir jam galima pritarti. Visgi akivaizdu, kad bandymai apibrėžti viešąjį interesą iš esmės apibrėžtumo konceptui neprideda – viešasis interesas lieka plati, daugiasluoksnė, normatyviškumui nepasiduodanti kategorija.

477 Gijbert J. Vonk, Albertjan Tollenaar, „The Public Interest and the Welfare State: A Legal Approach“, pranešimas konferencijoje Annual Legal Research Network Conference, Groningen, 2008 m. spalio 30-31 d., 5, <https://doi.org/10.2139/ssrn.1269372>.

478 Moroni, *supra note*, 61: 163.

479 Held, *supra note*, 56: 18.

480 Keay, *supra note*, 19: 522.

481 Remigijus Žemaitaitis, „Viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto pasiūlymas“, Nr. XP – 1963 (2012).

482 *Ibid.*

483 *Ibid.*

Reikia pripažinti, kad objektyviai egzistuoja viešojo intereso turinio dekompozicijos problema: dėl viešojo intereso esmės abstraktumo nėra galimybės tiksliai įvardinti konstrukto dedamąsias, t. y. neįmanoma konkretizuoti viešojo intereso turinio elementų. Kaip tiksliai pastebi E. Krivka, kiekvienoje teisės normoje vartojamos sąvokos turi būti aiškios ir visų vienodai suprantamos.⁴⁸⁴ „Tačiau civilinio proceso teisės normose įtvirtintos viešojo intereso sąvokos įstatymų leidėjas ne tik nepaaiškina, bet ir neįtvirtina jokių objektyvių kriterijų arba norminių požymių, kuriais remdamiesi galėtumėme užtikrinti vienodą šios sąvokos aiškinimą.“⁴⁸⁵ Viešojo intereso turinio abstraktumo problematika lemia tai, kad nėra aiškių prielaidų, leidžiančių suformuluoti atitinkamą valstybinį reguliavimą – identifikuoti tikslingus veiksmus, būtinus ginant viešąjį interesą.⁴⁸⁶ Todėl bendrąja prasme viešojo intereso gynimas negali turėti konkrečių veikimo planų, nėra įmanoma formuluoti pamatuojamų tikslų, drauge nėra galimybės užtikrinti viešojo intereso plačiąja prasme gynimo efektyvumo kontrolę.

Pastebima, kad viešojo intereso sąvoka traktuojama kaip save aiškinanti, savaime suprantama (angl. *self-evident*), todėl neretai naudojama jau kaip pats paaiškinimas, o ne tai, kas reikalauja aiškinimo.⁴⁸⁷ Bandymai pateikti viešojo intereso bendrą definiciją turi tendenciją baigtis tam tikrų idealistinių gairių nubrėžimu, kurios vertingos, tačiau negali pasiūlyti apčiuopiamos praktinės naudos.⁴⁸⁸ Tai nestebina, kadangi pats viešojo intereso institutas sprendžianti dėl jo *a priori* yra per talpi, per kompleksinė, per gili kategorija, kad būtų galima ją detalčiai normatyviškai ir galutinai apibrėžti. Viešojo intereso neapibrėžtumas nekelia abejonių, tačiau svarstyтина, kiek ši neapibrėžtumą tikslinga toleruoti. Ar tai, kad iki šiol negalime pateikti tikslios viešojo intereso apibrėžties, yra tam tikra akademinės bendruomenės pastangomis toliau spęstina problema, ar tiesiog viešojo intereso instituto kompleksinės prigimties padikuota toleruotina duotybė?

Viešojo intereso šiandieninės demokratinės teisinės valstybės kontekste analizė leidžia identifikuoti esminius aktualius instituto bruožus: reikšmingumą visuomenei, interesų pusiausvyrą, apibrėžtį konkrečios visuomenės ribose, dinamiškumą, neapibrėžtumą. Šie aspektai gerai iliustruoja instituto kompleksiskumą ir daugiareikšmiškumą. Verta pripažinti, kad neįmanoma pateikti vienos visoms aplinkybėms tinkamos viešojo intereso definicijos.⁴⁸⁹ Spęstina, kad viešojo intereso neapčiuopiamumas, analizuojant konstruklą bendrai, plačiąja prasme gali ir netgi turi būti toleruojamas. Nėra tikslinga siekti įrėminti itin aptakią, plačią ir dinamišką viešojo intereso kategoriją konkrečiose turinio dedamosiose. Taip pat nėra reikalinga siekti nustatyti vieningą, tikslų, baigtinį viešojo intereso apibrėžimą, – tai apribotų šios daugiasluoksnės teisinės socialinės kategorijos veikimo ribas, kartu ir atstovavimo viešajam interesui pastangas.

484 Krivka, „Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje“, *supra note*, 68: 15.

485 *Ibid.*, 15-16.

486 Korsakaitė, *supra note*, 67: 41.

487 Bertenthal, *supra note*, 65: 4.

488 Keay, *supra note*, 19: 522.

489 *Ibid.*

Tiek akademiniam, tiek praktiniam diskurse verta priimti viešojo intereso instituto neapibrėžtumo dėmenį, o kartu ir faktą, kad viešojo intereso sąvoka plačiaja prasme, nesiiimant jos atskirai analizuoti pasirinktos srities kontekste, nemaža apimtimi išliks jausminio, filosofinio, bendrinio turinio vertybinė kategorija, atliekanti specifinę moralinio visuomenės ir pačios valstybės kelrodžio funkciją.

2.1.3. Viešojo intereso turinio apibrėžties konkrečioje srityje tikslingumas

Bandant konceptualizuoti viešojo intereso institutą plačiaja bendrine prasme, jo turinio neapibrėžtumas yra praktiškai neišvengiamas ir iš esmės priimtinas. Bendrieji *a priori* samprotavimai apie viešojo intereso konceptą paprastai sutinkami akademiniam lauke, tuo tarpu praktikoje viešasis interesas identifikuojamas pačiose įvairiausiose visuomenės veikimo srityse. Kaip minėta, viešojo intereso turinys yra dinamiškas ir lankstus, priklausomai nuo praktinės situacijos pobūdžio, kurios kontekste sprendžiama dėl viešojo intereso egzistavimo. Kyla klausimas, ar objektyvus viešojo intereso apibrėžtumo poreikis kinta, viešąjį interesą aptariant konkrečiame veikimo lauke, tam tikromis numatytais aplinkybėmis?

Įprasta viešojo intereso diskursą plėtoti tokiose srityse kaip sveikatos apsauga, švietimas, aplinkosauga, nusikalstamumo prevencija ir pan. Tačiau kompleksinė vertybinė instituto prigimtis suponuoja, kad sąrašas sričių, t. y. visuomenės veikimo laukų, kuriuose gali būti įžvelgiamas viešasis interesas yra platus ir nebaigtinis. Viešojo intereso klausimus Lietuvos ir užsienio autoriai vysto poveikio visuomenei specifika ir mastu, tematine prigimtimi labai skirtingose srityse. Pavyzdžiui, viešojo intereso aspektai tiriami statybos teisėje⁴⁹⁰, konkurencijos teisėje⁴⁹¹, visuomenės informavimo⁴⁹², autorių teisių apsaugos⁴⁹³, baudžiamojo persekiojimo⁴⁹⁴, tarptautinio investavimo⁴⁹⁵ srityse; viešojo intereso turinys analizuojamas policijos veikloje⁴⁹⁶, vandens resursų

490 Sławomir Zwolak, „Security as Public Interest in Construction Law“, *Review of European and Comparative Law* 34 (2018).

491 Joy V. Abrenica, „Balancing Consumer Welfare and Public Interest in Competition Law“, *Asian Journal of WTO and International Health Law and Policy* 13, 2 (2018).

492 Renata Matkevičienė, Marija Stonkienė, „Viešasis interesas žiniasklaidoje: asmens iškelta vartotojų teisių apsaugos problema kaip viešojo intereso atvejis Lietuvos interneto žiniasklaidoje“, *Informacijos mokslai* 82 (2018).

493 Michael Geist, *In the Public Interest: The Future of Canadian Copyright Law* (Toronto: Irwin Law, 2005).

494 Rima Ažubalytė, „Diskrecinio baudžiamojo persekiojimo realizavimo kriterijai: reali nuteisimo galimybė ir viešasis interesas“, *Jurisprudencija* 38, 30 (2003).

495 Alison Giest, „Interpreting Public Interest Provisions in International Investment Treaties“, *Chicago Journal of International Law* 18, 1 (2017).

496 Stephen A. Plass, „Police Arbitration and the Public Interest“, *Harvard BlackLetter Law Journal* 37 (2021).

paskirstymo reguliavime⁴⁹⁷, saulės energetikoje⁴⁹⁸ ir dar daugelyje kitų žmonių veikimo bei domėjimosi sferų. Šie heterogeninių teminių laukų pavyzdžiai iliustruoja, kaip plačiai viešojo intereso kategorija yra pasitelkiama ir kaip savo detalumu ir apimtimi skiriasi sritys, kuriose įžvelgiamas viešasis interesas.

Viešojo intereso įvairiuose kontekstuose tyrimų apžvalga suponuoja, kad perkėlus viešojo intereso diskursą į konkrečią visuomenės domėjimosi sritį, viešajam interesui neišvengiamai platesne ar siauresne apimtimi yra suteikiamas substancyvusis normatyvinis turinys. Viešojo intereso konkrečiame lauke tyrėjas čia neturi galimybės remtis aptartu viešojo intereso neapibrėžtinumo dėmeniu ir visiškai atsisakyti interpretuoti viešojo instituto turinį. Teiginys, kad viešojo intereso elementas egzistuoja, pavyzdžiui, aplinkosaugos ar architektūros srityje, yra intuityviai nepakankamas ir reikalauja viešojo intereso praktinės raiškos būtent nurodytoje srityje įvardinimo, t. y. viešojo intereso turinio konkretinimo. E. Monkevičius, analizuodamas viešojo intereso gynimo problemą aplinkosaugos ginčiuose, apibrėžia, kad viešasis interesas aplinkosaugos santykiuose reiškia visuomenės interesą „<...> saugoti gamtinę aplinką nuo bet kokio žalingo ūkinės ir antropogeninės veiklos poveikio, išsaugoti ir atkurti gamtos išteklius ir taip užtikrinti visuomenės darnų vystymąsi, gyvenimo kokybę ir sveikatos apsaugą“.⁴⁹⁹ D. Veličkaitė, atskleidama viešojo intereso turinį architektūros srityje, aiškiai įvardina skirtingus ekonominius, ekologinius, socialinius, kultūrinius interesus.⁵⁰⁰

Galima teigti, kad aptariant viešąjį interesą *a priori* iš esmės yra pakankama nuoroda, kad svarstome tai, kas objektyviai reikšminga visuomenei ar jos daliai bei atliepia visuomenės pamatines vertybes. Tačiau analizuojant viešąjį interesą konkrečiame visuomenės veikimo lauke, neišvengiamai turėsime pateikti tam tikrą viešojo intereso turinio interpretaciją, t. y. bus reikalinga praktiškai apibrėžti, kas būtent šioje srityje, manytina, yra vertinga visuomenei, koks specifinis veikimas atspindi visuomenės fundamentines vertybes ir kas konkrečiai šiame kontekste yra verta teisinės apsaugos.

Šioje polemikoje galima prisiminti žymiąją Jungtinių Amerikos Valstijų prezidento Lyndon B. Johnson frazę – „sudėtingiausia užduotis nėra daryti tai, kas teisinga, sudėtingiausia – žinoti, kas yra teisinga“⁵⁰¹. Akademiniai ir praktiniai bandymai apibrėžti viešojo intereso turinį konkrečioje srityje siekia spręsti šią problemą. Konstatavimas, kad tam tikroje srityje egzistuoja viešojo intereso aspektas yra tarsi pripažinimas, kad

497 Amber L. Weeks, „Defining the Public Interest: Administrative Narrowing and Broadening of the Public Interest in Response to the Statutory Silence of Water Codes“, *Natural Resources Journal* 50, 1 (2010).

498 Saulė Milčiuvienė, Deividas Užkurys, „Saulės energetikos plėtra: teisėti lūkesčiai ir viešasis interesas“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 11 (2014).

499 Eduardas Monkevičius, „Viešojo intereso gynimo problema aplinkosaugos ginčiuose“, *Socialinių mokslų studijos* 1, 1 (2009): 40.

500 Daiva Veličkaitė, „Viešasis interesas ir jo įgyvendinimo sąlygos architektūros srityje“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2019), 33–52.

501 JAV prezidentas Lyndon B. Johnson šią žymiąją frazę pasakė savo kalboje 1965 m. visuomeniniame kongrese, kalbėdamas apie prezidento darbo specifiką (originali citata – angl. „A President’s hardest task is not to do what is right, but to know what is right“).

būtina elgtis teisingai, o viešojo intereso turinio tam tikro visuomenės veikimo lauko apimtyje konkretinimas – tai realizuotas pažinimas to, kas gali būti laikoma teisingu.

Anot V. Malinausko, tam, kad viešojo intereso kategorija galėtų atlikti jai priskiriamas funkcijas, pirmiausiai turi būti įmanoma santykinai objektyviai identifikuoti viešąjį interesą, nes tik taip galima išvengti jo taikymo arbitralumo. Ir antra, identifikuotas viešojo intereso turinys turi pasiūlyti teisės subjektams vidinę priežastį teikti prioritetą įvardintiems interesams.⁵⁰² Nurodytos sąlygos vertintinos kaip informatyvi viešojo intereso turinio apibrėžties tam tikrame lauke instrukcija. Sutiktina, kad įvardinamas viešojo intereso turinys konkrečioje srityje turi būti ne tik empiriškai aiškus, sąlyginai objektyvus, bet ir vertybine prasme pakankamai įtikinantis savo svarba visuomenei.

Tai, kad viešojo intereso turinys konkrečiomis aplinkybėmis gali ir neretai turi būti apibrėžiamas pripažįstama ir Lietuvos jurisprudencijoje. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad viešojo intereso sąvoka yra vertinamojo pobūdžio, apimanti pagrindinius principus, kuriais grindžiama valstybės teisinė sistema, valstybės bei visuomenės funkcionavimas ir iš esmės reiškia naudą visuomenei ar jos grupei, o jos turinys gali būti atskleidžiamas analizuojant konkrečios bylos aplinkybes.⁵⁰³ Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „<...> įstatymų leidžiamajai valdžiai yra suteikta teisė nustatyti viešojo intereso ribas konkrečiuose santykiuose <...>“.⁵⁰⁴ Pastebėtina, kad Lietuvos įstatymų leidėjas itin retai naudojasi šia teise apibrėžti viešojo intereso turinį konkrečioje srityje. Retas praktinis tokios teisės realizavimo pavyzdys randamas Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme. Šio įstatymo 8 straipsnyje „Visuomenės (viešasis) interesas planuojant teritorijas“ papunkčiui pateikiamas išsamus aiškinimas, kas minėtoje srityje laikytina gintinomis visuomenės vertybėmis, t. y. konkretinamas viešojo intereso turinys teritorijų planavime.⁵⁰⁵ Galima kvestionuoti poreikį viešojo intereso specifinį turinį reglamentuoti įstatymo lygmeniu, tačiau apskritai sutiktina, kad šį „<...> įstatymų leidėjo siekį apibrėžti viešojo intereso sampratą reikėtų vertinti pozityviai, nes toks teisinis reguliavimas suteikia galimybę, tiek subjektui, kuris kreipiasi į teismą, tiek teismui lengviau identifikuoti viešojo intereso pažeidimą planuojant teritorijas.“⁵⁰⁶

Vertingas tyrėjų E. Klimo ir J. Lankelio pateiktas siūlymas „<...> aiškiai identifikuoti tam tikras bylų kategorijas ir tose kategorijose ieškoti ne *ad hoc*, o nustatyti *ex ante* žinomus teisinius kriterijus, kuriais vadovaujantis būtų galima nustatyti viešojo intereso buvimo faktą“.⁵⁰⁷ Autorių nuomone, „[t]ai būtų daug praktiškesnis ir naudingesnis sprendimas, nei nuolat kartoti šabloniškus bei per daug abstrakčius teismų precedentus“.⁵⁰⁸ Spėjstina, kad viešojo intereso turinio *ex ante* konkretinimas tam

502 Malinauskas, *supra note*, 72: 189.

503 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-155/2011.

504 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas, *supra note*, 7.

505 „Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas“, *Valstybės žinios*, Nr. I-1120 (1995), 8 str.

506 Dainius Raižys, „Viešojo intereso gynimas planuojant teritorijas: perspektyvinės tendencijos“, *Visuomenės saugumas ir viešojo tvarka* 10 (2013): 224.

507 Klimas, Lankelis, *supra note*, 71: 121.

508 *Ibid.*

tikroje srityje sudaro prielaidas efektyvesnei viešojo intereso apsaugai būtent tame kontekstiniame lauke. Sutiktina su išvada, kad „<...> kiekvieną valstybės institucijų sprendimą, kiekvieną projektą turi saistyti kontekstines aplinkybes atliepiantys, sukonkretinti, aiškūs viešieji interesai“.⁵⁰⁹ Viešųjų interesų konkrečioje srityje aptakumas, neapibrėžtumas apsunkina tam tikrų veiksmų atitikmens viešajam interesui vertinimą, menkina galimybę tokią vertinimą atlikti objektyviai. „Apie tam tikro sprendimo pagrįstumą, kokybę galima spręsti pagal tai, kaip išsamiai, subalansuotai jis išreiškia esminius viešuosius interesus, siejamus su to sprendimo įgyvendinimu.“⁵¹⁰ Tačiau jei *ex ante* nebus aptartas šių esminių viešųjų interesų konkrečioje srityje turinys, pagrįstas diskursas apie konkrečių sprendimų ar veiksmų atitikimą viešajam interesui taps sudėtingas ar net neįmanomas.

Analizuojant apčiuopiamą veiklos sferą, tokią kaip šio darbo apimtyje dominančią juridinių asmenų bankrotų sritį, galima teigti, kad ne tik įmanoma, bet ir tikslinga išsamiai aptarti viešojo intereso sampratą būtent šiame teisiniame lauke, dekonstruoti viešąjį interesą išgryninant praktines jo kontekstinio turinio gaires. Verta bandyti įmanomai aiškiau įvardinti viešojo intereso raiškos juridinių asmenų bankroto bylose aspektus, kartu atskleidžiant tinkamo atstovavimo viešajam interesui sprendinius, apibūdinant juos bankroto teisės lauko tipinių praktinių situacijų kontekste. Manytina, kad aiški išplėstinė viešojo intereso bankroto bylose turinio dekonstrukcija leistų konkrečios srities subjektams lengviau identifikuoti situacijas, kuriose privalu atstovauti viešajam interesui bei aiškiau suvokti savo vaidmenį jį ginant.

Kitas svarus argumentas konkretinti viešojo intereso turinį tam tikroje srityje pagrįstas siekiu eliminuoti galimas manipuliacijas institutu. Kaip minėta, bendroji viešojo intereso kategorija yra vertybinė ir itin talpi, todėl kyla rizika, kad gebant kvalifikuotai argumentuoti, viešajam interesui gali būti priskiriami iš esmės bet kokie individualūs ar tam tikros grupės interesai. Dar 1973 m. F. J. Sorauf rašė, kad dažnai faktas, jog nebandome siekti praktinio viešojo intereso reikšmės suvokimo prisideda prie to, kad konceptas ima tarnauti specifinėms visuomenės grupėms.⁵¹¹ M. Feintuck iškelia problemą, kad viešojo intereso apibrėžtumo stoka sudaro prielaidas viešajam interesui virsti „tuščiu indu“, kuris vartotojo gali būti pildomas iš esmės bet kokiomis vertybėmis, o šios neretai prieštarauja tikriesiems kolektyviniams visuomenės interesams.⁵¹² Praktikoje kyla didelis pavojus, kad galingos interesų grupės sutapatins savo individualius interesus su viešuoju interesu.⁵¹³ Spręstina, kad pagrįstas viešojo intereso turinio konkretinimas tam tikroje srityje sudaro prielaidas suvaldyti galimą interesų grupių lobistinį manipuliavimą institutu.

Visgi svarbu pažymėti, kad net sąlyginai objektyviai įvardintos viešojo intereso

509 Jackūnas, *supra note*, 353.

510 *Ibid.*

511 Sorauf, „The Conceptual Muddle“, *supra note*, 54: 493.

512 Feintuck, *supra note*, 9.

513 McHarg, *supra note*, 59: 675–676.

turinio konkrečioje srityje gairės negali būti laikomos konstanta. Visų pirma, įvardintas turinys to, kas gali būti laikoma visuomenei objektyviai reikšminga konkrečios srities kontekste, neišvengiamai yra tam tikra ši turinį tiriančiojo interpretacija. Todėl demokratiname kontekste, viešojo intereso tam tikroje visuomenės veikimo sferoje apibrėžimas turi būti atviras nuolatiniam socialiniam, akademiniam, politiniam dialogui, konsensuso paieškoms. Antra, kaip minėta, viešasis interesas pasižymi dinamiškumu – visuomenės interesai gali kisti, taip pat pripažįstama, kad ilgainiui gali būti stebimas net fundamentinių visuomenės vertybių, kurių atliepimu grindžiamas viešojo intereso įgyvendinimas, poslinkis. Visuomenės interesų konkrečioje sferoje įvardinimas yra svarbi tinkamo atstovavimo viešajam interesui tam tikromis aplinkybėmis sąlyga. Tačiau įvertinant kategorijos dinamiškumą, reikalinga būti pasiruošus prireikus laiku adaptuoti propaguojamą viešojo intereso turinio konkrečioje srityje sampratą, siekiant, kad ji išliktų adekvati ir atlieptų einamuosius visuomenės poreikius. Todėl viešojo intereso turinio konkrečioje srityje formulavimas turėtų būti grindžiamas atsakymo į klausimą „kokie yra visuomenei objektyviai reikšmingi interesai šioje srityje einamuoju laikotarpiu?“ paieškomis. Sutiktina su vaizdinga Ž. Jackūno mintimi, kad „[j]į [viešąjį] interesą – *aut. past.*], neretai grūdinamą interesų sankirtos, priešingų nuomonių, ginčų, diskusijų, kompromisų, konsensuso paieškų žaidre, reikia įžvelgti, įvertinant besikeičiančias gyvenimo aplinkybes, identifikuoti, apibrėžti ir įgyvendinti“.⁵¹⁴

Konstatuotina, kad egzistuoja priešingas apibrėžtumo poreikis aiškinant viešojo intereso sąvoką makro ir mikro lygmenimis, t. y. analizuojant viešojo intereso turinį *a priori* plačiąja prasme ir tiriant jį konkrečioje kontekstinėje srityje. Spręstina, kad nėra reikalinga siekti įrėminti vertybinę ypatingai talpią ir dinamišką viešojo intereso kategoriją baigtiniu apibrėžimu, tiksliai įvardinant turinio dedamąsias. Kitaip tariant, viešojo intereso plačiąja prasme neapibrėžtumas yra moksliskai ir praktiškai priimtinas. Visgi tikslinga veikti priešingai, kuomet yra aiški specifinė veiklos sritis, kurioje analizuojami viešojo intereso klausimai. Taip išryškėja viešojo intereso konstrukto reikšminis paradoksas: bandymas tiksliai apibrėžti viešąjį interesą bendrąja prasme gali riboti patį institutą, tačiau pagrįstas formulavimas, ką viešasis interesas ir atstovavimas jam reiškia konkrečioje apčiuopiamoje srityje einamuoju laikotarpiu, manytina, veikia atvirkščiai. Viešojo intereso turinio tam tikrame visuomenės veikimo lauke konkretinimas įgalina viešojo intereso realizavimą jame: sudaro prielaidas praktikoje identifikuoti viešąjį interesą, suvaldo galimą interesų grupių manipuliavimą institutu, leidžia išvengti jo taikymo arbitralumo, palengvina situacijų, kuriose tikslingas viešojo intereso gynimas praktinį atpažinimą, pakloja pagrindus tinkamam atstovavimui viešajam interesui konkrečioje visuomenės veikimo srityje. Galima daryti išvadą, jog tam, kad visuomenė turėtų praktinę naudą iš vertybinio idealistinio viešojo intereso konstrukto, tikslinga siekti *ex ante* apibrėžti jo turinio gaires konkrečioje visuomenės veikimo srityje. Toks viešojo intereso turinio aptarimas specifinėje srityje *ex ante* suponuoja tinkamą viešojo intereso gynimą joje *ad hoc*.

514 Jackūnas, *supra note*, 353.

Apibendrinant pasakytina, kad bendrai viešasis interesas gali būti suprantamas kaip tai, kas reikšminga visuomenei ar jos daliai arba objektyviai turėtų būti svarbu vertinant pagal teisingo, sąmoningo, nešališko, informuoto, geranoriško visuomenės nario etaloną bei tai, kas atliepia pamatinės visuomenės vertybes. Esminiais aktualiais viešojo intereso bruožais šiandieninės demokratinės teisinės valstybės kontekste laikytini: reikšmingumas visuomenei ar jos daliai, interesų pusiausvyra, apibrėžtis konkrečios visuomenės ribose, dinamiškumas, neapibrėžtumas. Analizuojant viešąjį interesą plačiąja prasme kategorijos neapibrėžtumas yra priimtinas: nėra reikalinga siekti nustatyti vieningą, tikslų, baigtinį viešojo intereso apibrėžimą. Tai, spręstina, galėtų riboti šios daugiasluoksnės vertybinės kategorijos veikimo ribas, o kartu ir atstovavimo viešajam interesui pastangas. Tačiau viešojo intereso apibrėžties poreikis sprendžiant dėl jo konkrečioje visuomenės veikimo srityje iš esmės skiriasi. Darytina išvada, kad ne tik įmanoma, bet ir tikslinga identifikuoti viešojo intereso turinio konkrečioje srityje gaires. Viešojo intereso turinio *ex ante* konkretinimas numatytame teminiame visuomenės veikimo lauke sudaro pagrįstas prielaidas tinkamam viešojo intereso toje srityje įgyvendinimui.

2.2. Viešojo intereso raiška juridinių asmenų bankroto bylose

Vertinti, ar juridinių asmenų bankroto bylose tinkamai atstovaujama viešajam interesui, yra neįmanoma, neįvardinus, kokie interesai, spręstina, sudaro viešojo intereso šioje srityje turinį. Nesiekti išsiaiškinti, ką viešasis interesas praktiškai reiškia bankroto bylose – tai bandymas pasislėpti nuo labai sudėtingo, bet itin svarbaus klausimo, kuris paliktas neatsakytas užkerta kelią tolesnėms tikslingoms diskusijoms ir atitinkamam veikimui.⁵¹⁵ Siekiant konkretinti viešojo intereso turinį įmonių bankroto kontekste, privalu rasti daugiau ar mažiau konkrečius atsakymus į klausimą, kas šioje srityje einamuoju laikotarpiu visuomenei yra reikšminga ar turėtų būti objektyviai svarbu, sprendžiant pagal teisingo, sąmoningo, nešališko, informuoto, geranoriško visuomenės nario etaloną ir koks specifinis veikimas bankroto lauke atlieptų kertines visuomenės vertybes.

Pastangos įvardinti viešojo intereso turinį bankroto bylose – tai siekis nubrėžti paties bankroto instituto esminių tikslų valstybiniu mastu gaires. Pastebima, kad viešojo intereso nemokumo srityje įgyvendinimo tikslai dažnai yra tik preziumuojami, o šios neartikuluotos prielaidos neretai kinta *sub silencio*^{516, 517} Bankroto tikslų ir paskirties (angl. *purpose*) neaiškumas lemia, kad įstatymų leidybos procesas šioje srityje tampa ypatingai pažeidžiamas dėl skirtingų subjektų įtakos, kurių interesai gali nesutapti su viešuoju interesu.⁵¹⁸ Viešojo intereso turinio bankroto bylose argumentuotas konkretinimas yra būtina vertinimo, ar viešasis interesas yra tinkamai ginamas šioje srityje, prielaida.

515 Keay, *supra note*, 19: 520.

516 Lot. *sub silencio* – liet. tyloje, tyliai.

517 Westbrook, *supra note*, 8: 450.

518 Butler, Gilpatric, *supra note*, 17.

Siekiant atskleisti viešojo intereso turinio bankroto bylose gaires, svarbu taikyti panoraminį, valstybinį požiūrį, atsižvelgiant į kertinių bankroto proceso subjektų – debitoriaus ir kreditorių interesus, tačiau jais neapsiribojant. Viešasis interesas laikytinas viršesniu visos visuomenės interesu, ir nors viešasis interesas neretai sutampa ar persidengia su vienu ar kitų konkrečių bankroto proceso dalyvių interesais, esminga tarp viešojo intereso ir bankroto proceso subjektų individualių interesų brėžti aiškia skirtį. Pažymima, kad viešojo intereso faktoriai nusveria debitoriaus ir kreditorių individualius interesus bankroto bylose, ypač kai kalbama apie komercinio sąžiningumo užtikrinimą.⁵¹⁹ Viešojo intereso turinys formuluotinas atsižvelgimo į visų bankroto proceso subjektų interesus pagrindu ir grįstinas balanso tarp skirtingų interesų siekiu. Paprastai sakant, apibrėžiant viešojo intereso bankroto bylose turinio reikšmę bandoma atsakyti į klausimus, kokią bankroto institutą mes, kaip visuomenė, pageidaujame realizuoti savo valstybėje, koks bankroto procesas labiausiai atitinka mūsų visuomenės vertybes ir interesus.

E. Warren pažymi, kad viešojo intereso nemokume pažinimo procese būtina kritiškai vertinant ieškoti empiriškai pagrįstų atsakymų į kompleksinius klausimus: kokie subjektai gali būti paveikti verslo nesėkmės? koku būdu jie gali būti paveikti? ar žalos gali būti išvengta ir kokia kaina? ar suteikiama pagalba neigiamas pasekmes patyrusiems subjektams atsveria jų patirtą žalą? kas gali efektyviai įvertinti verslo žlugimo riziką? kas prisidėjo prie įmonės žlugimo ir kaip? kas gali geriausiai pakelti neigiamas verslo žlugimo pasekmes?⁵²⁰ Viešojo intereso turinio bankroto procese analizė reikalauja įdėmaus žvilgsnio į kiekvieną proceso dalyvį – jo vaidmenį, pasekmes jam kiekviename procedūros etape.

Teigiama, kad „[i]š teismų praktikos išryškėja viešojo intereso sampratos turinys“⁵²¹. „Teismai sprendžia, ar yra viešasis interesas konkrečioje situacijoje, taigi tokiu mastu apibūdina viešąjį interesą ir todėl aktualus yra teismų praktikos ištyrimas.“⁵²² Sutinkant su pozicija, kad teismų praktika yra vienas esminių patikimų duomenų apie aktualią praktinę viešojo intereso raišką šaltinių, siekiant atskleisti viešojo intereso turinį bankroto bylose, vykdant disertacinį tyrimą nuspręsta atlikti išsamią pastarųjų metų Lietuvos teismų praktikos analizę.⁵²³ Išnagrinėtos aukštesnių instancijų teismų (LAT, LapT) trejų metų laikotarpiu (2019–2021 m.) civilinėse bylose priimtose nutartys, vykdant paiešką pagal reikšminius žodžius „vieš* interes*“ kartu su „bankrot*“. Iš viso išanalizuotos 1 492 teismų nutartys. Ši analizė leido identifikuoti, kokiomis perspektyvomis Lietuvos teismų praktikoje yra interpretuojamas viešojo intereso turinys bankroto

519 Keay, *supra note*, 19: 530-531, 533.

520 Warren, „Bankruptcy Policy“, *supra note*, 26: 796.

521 Beliūnienė ir kt., *supra note*, 73: 11.

522 *Ibid.*

523 Atliktos teismų praktikos analizės metodikos paaiškinimas, atlikimo eiga, rezultatai pateikiami Priede Nr. 2. – „2019 – 2021 m. Lietuvos teismų praktikos, susijusios su viešuoju interesu bankroto bylose, analizė“.

bylose, kokias tipines bankroto bylų situacijas ar bankroto proceso aspektus teismai sieja su viešuoju interesu, įžvelgti teismų aiškinimo šiais klausimais tendencijas.

Atliktos analizės pagrindu išskirtos teminės kategorijos, tokios kaip „teismo aktyvumas“, „bankroto proceso operatyvumas“ ir kt., kurios Lietuvos jurisprudencijoje siejamos su viešuoju interesu bankroto bylose. Atlikta analizė leidžia pagrįstai teigti, kad toliau šiame skyriuje pristatomos viešojo intereso turinį sudarančios plačios interesų kategorijos apima ir atspindi Lietuvos teismų praktikoje randamą viešojo intereso bankroto bylose interpretavimą. Visgi pažymėtina, kad siekiant išsamiai atskleisti viešojo intereso reikšmes bankroto bylose, teismų praktikos interpretavimu šiame tyrime nėra apsiribojama. Laikomasi nuomonės, kad tam tikri latentiniai, tačiau nemažiau svarbūs viešojo intereso raiškos bankroto bylose elementai gali ir neatsispindėti teismų praktikoje. Kitaip tariant, bankroto proceso situacijos, kuriose egzistuoja viešojo intereso apsaugos poreikis, gali ir nebūti nagrinėjamos konkrečių teisminių procesų apimtyje. Todėl atliktos pastarųjų metų aktualios Lietuvos teismų praktikos analizės rezultatai taikomi kaip pagalbinis įrankis formuluojant viešojo intereso turinio bankroto bylose gaires.

Taigi toliau šioje disertacinio darbo dalyje pateikiamame viešojo intereso turinio bankroto bylose dekonstravime pasitelkiama sisteminė surinktų skirtingo pobūdžio duomenų analizė. Remiamasi tiek atliktos išplėstinės apibrėžto laikotarpio teminės teismų praktikos analizės duomenimis, tiek į tiriamą laikotarpį nepatenkančios kitos aktualios jurisprudencijos analize, taip pat bankroto instituto tikslų ir paskirties, bankroto procedūrų eigos ir specifikos, bankroto proceso dalyvių veikimo nagrinėjimu. Pažymėtina, kad konceptualizuojant viešojo intereso turinio bankroto bylose gaires atsižengiama tiek į ekonominę, tiek į komunitarinę bankroto teisės teorines prieigas, atsižvelgiant į skirtingus jų argumentacijos akcentus. Atkreiptinas dėmesys, kad viešojo intereso turinys analizuojamas būtent bankroto procedūros apimtyje, t. y. tiriant procesą nuo bankroto bylos pradžios, t. y. inicijavimo iki bylos nutraukimo ar užbaigimo.

Panoraminė analizė suponuoja keturių plačių viešojo intereso turinio bankroto bylose teminių kategorijų formulavimą. Toliau darbe pristatomos ir argumentuojamos šios išskirtos viešojo intereso turinio bankroto bylose kategorijos: pirma, interesas išsaugoti verslą; antra, interesas užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą; trečia, interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą; ketvirta, interesas apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių.⁵²⁴

524 Įvardintos talpios viešojo intereso turinio bankroto bylose teminės interesų kategorijos formuluojamos turint omenyje Lietuvos teisinę, politinę, sociokultūrinę sąrangą ir iš esmės yra skirtos tolesnei viešojo intereso gynimo juridinių asmenų bankroto bylose problematikos Lietuvoje analizei. Tačiau sprendžina, kad šioje disertacinio darbo dalyje pateikiamas viešojo intereso turinio bankroto procese vertinimas yra tinkamas taikyti ir plačiau, t. y. gali būti aktualus bet kurios nepriklausomos teisinės demokratinės valstybės kontekste. Šias keturias kategorijas siūlytina matyti kaip viešojo intereso turinio bankroto bylose gaires, vertybinį atskaitos tašką viešojo intereso gynimo juridinių asmenų bankroto bylose vertinimui. Visgi atkreiptinas dėmesys, kad atsižvelgiant į viešojo intereso instituto kompleksiskumą, įvardintos kategorijos negali būti laikomos visiškai baigtinėmis – yra atviros tęstiniam pildymui ir adaptavimui. Taip pat, įvertinant viešojo intereso dinamiškumo elementą, yra įmanoma įvardintų vertybinių interesų kategorijų kaita ilgiuoju laikotarpiu.

2.2.1. Interesas išsaugoti verslą

Verslo nemokumo teisiniame režime klasikiniu požiūriu egzistuoja du pagrindiniai su nemokumu susidūrusios įmonės valdymo keliai – likvidavimas arba korporatyvinis gelbėjimas (angl. *corporate rescue*).⁵²⁵ Likvidavimas įprastai siejamas su bankroto procedūra, o verslo išsaugojimas su restruktūrizavimo procesu. Visgi verslo gelbėjimo kultūra pagrįstos Europoje ir kitur pasaulyje vyraujančios moderniosios nemokumo valdymo paradigmos įtakoje stebima restruktūrizavimo ir bankroto institutų konvergencija.⁵²⁶ Verslo išsaugojimas šiandiniame kontekste akademinėje literatūroje pagrįstai pripažįstamas kaip vieningas itin svarbus visos nemokumo valdymo sistemos siekis, jo įgyvendinime neapsiribojant išimtinai vien restruktūrizavimo teisinio instituto pasitelkimu.⁵²⁷ Nemokumo režimas matomas ne tik kaip įrankis, skirtas formaliai suvaldyti verslo žlugimą, bet ir turintis sudaryti palankias sąlygas verslo išsaugojimui.⁵²⁸

Apskritai, interesas išsaugoti verslą sietinas su visuomenės objektyviu suinteresuotumu valstybės ekonomikos klestėjimu, o tai neatsiejama nuo gyvybingų verslo subjektų veikimo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad „ūkinės veiklos plėtra ir stabilumas – viena iš sėkmingo valstybės ekonomikos funkcionavimo ir visuomenės materialinės gerovės priedaidų“⁵²⁹. Pažymima, kad „<...> įmonėms tęsiant ūkinę komercinę veiklą, užtikrinamas mokesčių, kurie sudaro pagrindinę valstybės biudžeto pajamų dalį, surinkimas, sudaromos sąlygos išsaugoti darbo vietas, apsaugoti įmonių ir jų kreditorių interesus. Todėl finansinius sunkumus patiriančių ir ūkinės komercinės veiklos nenutraukusių įmonių veiklos išsaugojimas <...> laikytinas viešąjį interesą atitinkančiu <...> tikslu“⁵³⁰. Ūkinę komercinę veiklą vykdančios verslo subjektai yra gyvybiškai svarbios tinkamai veikiančios ekonominės sąrangos ląstelės. Tad abejonių nekelti teiginy, kad „nemokumo teisinis reglamentavimas tam tikromis aplinkybėmis turėtų sudaryti galimybes perspektyvioms nemokioms įmonėms išlikti rinkoje, persitvarkyti, įgyvendinti atitinkamas priemones, padedančias atkurti įmonės mokumą, įveikti įmonės krizinį laikotarpį bei tęsti vykdomą ūkinę komercinę veiklą, taip išsaugant tiek darbo vietas, tiek papildomas pajamas valstybės biudžetui, nuo kurio dydžio priklauso visos visuomenės socialinė gerovė“⁵³¹.

525 Xie, *supra note*, 75: 3.

526 Žr. skyrių Nr. 1.3. „Bankroto instituto vieta moderniojoje nemokumo valdymo paradigmoje“, kuriame analizuojama bankroto ir restruktūrizavimo institutų konvergencija vyraujančios moderniosios nemokumo valdymo paradigmos įtakoje.

527 Pavyzdžiui: Bob Wessels, Stephan Madaus, „Business Rescue in Insolvency Law in Europe: Introducing the ELI Business Rescue Report“, *International Insolvency Review* 27, 2 (2018); Mears, Mears, *supra note*, 282; Finch, „Corporate Rescue: A Game of Three Halves“, *Legal Studies* 32, 2 (2012).

528 Finch, Milman, *supra note*, 77: 14.

529 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-175-403/2019.

530 *Ibid.*

531 Sigitas Barakauskas, „Nemokių įmonių gavavimo formalios procedūros: Lietuvos ir užsienio valstybių patirtis“, *Teisė* 89 (2013): 119.

Interesas išsaugoti verslą neabejotinai ryškesnis restruktūrizavimo teisinio įrankio kontekste nei bankrote. Būtent šis interesas sudaro restruktūrizavimo instituto esmę ir atspindi jo paskirtį. Lietuvoje yra formaliai įstatymu įtvirtinta, kad restruktūrizavimo procesu „<...> siekiama įveikti juridinio asmens finansinius sunkumus, išsaugoti jo gyvybingumą ir išvengti bankroto <...>“⁵³². Tuo tarpu bankroto instituto kontekste intereso išsaugoti verslą raiška kur kas subtilesnė ir mažesnės apimties. „Bankroto bylos iškėlimas ir nagrinėjimas neišvengiamai turi įtakos visų įmonės kreditorių, taip pat visos visuomenės bei valstybės interesams, nes užbaigus bankroto bylą įmonė skolininkė paprastai yra likviduojama.“⁵³³ Kitaip tariant, bankroto procesas absoliučia dauguma atvejų baigiasi nemokios įmonės pabaiga. Todėl intereso išsaugoti verslą analizė bankroto teisinio įrankio kontekste implikuoja esminį klausimą – kokį verslą ir kokiomis aplinkybėmis turėtų būti siekiama išsaugoti?

Iš esmės interesas išsaugoti verslą pasireiškia tik pradiniuose bankroto procedūros etapuose. Visų pirma, bankroto teisinis režimas turi užtikrinti, kad bankroto byla būtų iškeliamą tik negyvybingam, neveiksniam verslo subjektui. Ši uždavinį teismai sprendžia kiekvienoje bankroto byloje nagrinėdami pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Laikomasi pozicijos, kad <...> bankrotas yra kraštutinė nemokumo problemų sprendimo priemonė ir gali būti taikomas tik tuo atveju, kai nemokumo problemų neišmanoma išspręsti kitu būdu <...>“⁵³⁴. Taigi, bankroto teisinis įrankis yra *ultima ratio*⁵³⁵ priemonė, taikytina tik nustačius abejonių nekeliantį ir gilų įmonės nemokumą.

Pažymėtina, kad bankroto kontekste verslo išsaugojimo interesus yra reikšmingas, tačiau nėra absoliutus ir negali būti suabsoliutinamas. Realizuojant šį interesą bankroto bylose privalu išsamiai ir kvalifikuotai įvertinti verslo išsaugojimo galimybės tikslingumą ir ar tai nepažeis kitų suinteresuotų subjektų – kreditorių ir pačios visuomenės interesų. Lietuvos teismų nuosekliai formuojamoje praktikoje pažymima, kad pradedant bankroto procesą, t. y. sprendžiant klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo, būtina nuodugnai išsiaiškinti, ar bendrovė iš tiesų yra nemoki ir nebegalės vykdyti veiklos, ar ji turi tik laikinų finansinių sunkumų, kurie gali būti išspręsti išsaugant įmonę kaip veikiančią rinkos dalyvį.⁵³⁶

„Bankroto bylą nagrinėjimas turi viešąjį interesą iš verslo rinkos pašalinti būtent realiai nemokias įmones, kuo efektyviau apginti kreditorių, o taip pat paties skolininko interesus – užkirsti kelią tolesniam tokios įmonės skolų didėjimui.“⁵³⁷ Akivaizdu, kad esant giliai verslo subjekto nemokumui, jo veiklos tęstinumas negeneruoja naudos nei kreditoriams, nei pačiam skolininkui, nei visuomenei, veikia – atvirksčiai. Todėl interesas išsaugoti verslą bankroto byloje turi būti įgyvendinamas su išlyga, t. y. turi

532 „JANI“, *supra note*, 12: 2 str. 10 d.

533 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 7 d. nutartis, *supra note*, 339.

534 Jokubauskas, *Juridinių asmenų nemokumo procesas, supra note*, 88: 94.

535 Lot. *ultima ratio* – liet. kraštutinė priemonė, paskutinis argumentas.

536 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-643-798/2016; Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-990/2011.

537 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-933-798/2019.

būti siekiama išsaugoti verslą, jei tai esamomis aplinkybėmis yra racionalu bei nežalinga. V. Finch pažymi, kad verslo nemokumo teisė privalo fasilituoti su finansiniais sunkumais susidūrusių įmonių atsigavimą ir išsaugojimą, kartu užtikrinant įmonės veiklos nutraukimą, kai tai būtina.⁵³⁸ Sutiktina su lakoniška anglų teisės profesoriaus sero R. M. Goode išvada, kad vienas iš esminių nemokumo teisės siekių yra „išsaugoti skolininko verslą, kai tai yra praktiška“⁵³⁹.

Taigi, tinkamam verslo išsaugojimo intereso realizavimui bankroto procese visų pirma būtina efektyviai veikianti teisminė sistema, gebanti kvalifikuotai spręsti konkrečių su finansiniais sunkumais susidūrusių ūkio subjektų veiklos tęsimo praktiškumą ir tikslingumą. Kitas svarbus su verslo išsaugojimo interesu susijęs aspektas – tai veiksmingi teisiniai mechanizmai, sudarantys galimybes net ir formaliai bankrutuojančiam subjektui atkurti veiklą. Bankroto bylose realizuojant verslo išsaugojimo interesą tokie mechanizmai laikytini tam tikru sisteminiu saugikliu, įgalinančiu vėliau procese ištaisyti klaidą, jei bankroto byla buvo iškelta netikslingai, taip pat pasikeitus svarbioms aplinkybėms. Todėl esminga, kad net ir iškėlus bendrovei bankroto bylą, bankroto teisiniame reglamentavime būtų įtvirtinti aiškūs ir veikiantys teisiniai įrankiai, įgalinantys motyvuotus, perspektyvius, papildomą finansavimą gebančius pritraukti ūkio subjektus „dėti žingsnį atgal“ – teisiniu būdu išėiti iš bankroto situacijos. Praktiniai tokių verslo išsaugojimo įrankių, naudotinų jau prasidėjus bankroto procedūrai, t. y. skolininkui formaliai iškėlus bankroto bylą pavyzdžiai: taikos sutarties su kreditoriais institutas, suponuojantis bankroto bylos nutraukimą; formali galimybė bankrutuojančiai įmonei iš bankroto procedūros pereiti į restruktūrizavimą; bankrutuojančio juridinio asmens kaip verslo subjekto pardavimo institutas. Galima diskutuoti dėl šių teisinių priemonių įgyvendinimo efektyvumo Lietuvoje, tačiau intereso išsaugoti verslą įgyvendinimo prasme palankiai vertintinas faktas, kad visos minėtos priemonės šiuo metu jau yra numatytos nacionaliniame juridinių asmenų nemokumo valdymo reglamentavime.⁵⁴⁰

Iš esmės interesas išsaugoti verslą kildintinas iš komunitarinės bankroto teisės filosofijos, propaguojančios dėmesį ne tik kreditorių, bet ir visų bankroto procese dalyvaujančių subjektų interesams, įskaitant paties skolininko interesus.⁵⁴¹ Verslo išsaugojimo uždaviniai bankroto bylų kontekste formuluojami dermėje su moderniąja nemokumo valdymo paradigma, į kurią gręžiasi pažangūs įvairių pasaulio šalių verslo nemokumo valdymo teisiniai režimai. Galima daryti pagrįstą išvadą, kad interesas išsaugoti verslą yra laikytinas svarbia viešojo intereso turinio bankroto bylose dedamąja. Atitinkamai

538 Finch, *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*, *supra note*, 24: 27.

539 Goode, *supra note*, 126: 39.

540 Taikos sutarties su kreditoriais sudarymo galimybė buvo įtvirtinta tiek senajame Įmonių bankroto įstatyme, tiek šiuo metu galiojančiame JANĮ (78 str. 3 d.; 80 str.). Tuo tarpu teisiniai mechanizmai, leidžiantys bankrutuojančiai įmonei iškelti restruktūrizavimo bylą (78 str. 4 d.; 81 str.), taip pat perduoti patį bankrutuojantį juridinį asmenį (87 str.) yra nacionalinės nemokumo valdymo sistemos naujovės, pirmą kartą Lietuvos teisės doktrinoje įtvirtintos tik 2020 m. sausio 1 d., įsigaliojus JANĮ.

541 Žr. poskyrį Nr. 1.1.2. „Komunitarinė bankroto teisės teorinė prieiga“.

formuluotinas viešojo intereso gynimo bankroto byloje uždavinys – išsaugoti verslą, esant galimybei, kai tai yra praktiškai tikslinga.

2.2.2. Interesas užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą

Verslo nemokumo teisinius santykius reglamentuojančio JANĮ deklaruojamas tikslas – „sudaryti sąlygas veiksmingam juridinių asmenų nemokumo procesui, užtikrinant kreditorių ir juridinių asmenų interesų pusiausvyrą“⁵⁴². Nors veiksmingumo termino apibrėžimo JANĮ nepateikia, juolab nėra indikuojami veiksmingo bankroto proceso kriterijai, veiksmingumo sampratą galima dekonstruoti sistemiškai analizuojant įstatymo normas ir aktualią teismų praktiką. Bankroto veiksmingumo konceptas iš esmės atkartoja ekonominės bankroto teisės teorinės priegios, konkrečiai – kreditorių sandorio teorijos propaguojamą bankroto instituto tikslą – ekonominį ir procedūrinį efektyvumą.⁵⁴³ Interesas užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą yra iš esmės atskleidžiamas JANĮ įtvirtintu efektyvumo principu, nurodančiu siekti kuo didesnio kreditorių reikalavimų tenkinimo per pagrįstai trumpiausią laikotarpį.⁵⁴⁴

Kaip minėta, viešasis interesas reiškiasi dėl imperatyvaus valstybės nustatyto teisinio režimo privačių subjektų santykių rezoliucijai, vieno jų nemokumo atveju.⁵⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje ne kartą akcentuota, kad bankroto byloje viešojo intereso egzistavimą lemia tai, kad bankroto bylos iškėlimas skolininkui sukelia *erga omnes*⁵⁴⁶ padarinius daugeliui kreditorių.⁵⁴⁷ Imperatyvus bankroto instituto pobūdis ir pasekmį visuotinumui aspektas lemia valstybės išpareigojimą suinteresuotiems subjektams ir pačiai visuomenei garantuoti efektyvią, sklandžią, aiškia, teisiškai pagrįstą bankroto procedūrą, įgyvendinamą griežtai pagal *ex ante* numatytas teises taisykles.

Interesas užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą glaudžiai siejasi su konstituciškai motyvuotu teisėtų lūkesčių institutu. Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas yra ne sykį pažymėjęs, kad konstituciniai teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principai „suponuoja valstybės pareigą <...> apsaugoti asmenų

542 „JANĮ“, *supra note*, 12: 1 str. 1 d.

543 Atkreiptinas dėmesys, kad veiksmingumo terminas lingvistiniu požiūriu yra itin talpus, todėl bankroto bylos kontekste praktiškai galėtų apimti visas keturias įvardinamas viešojo intereso turinį sudarančias interesų temines grupes. Visgi pažymėtina, kad šio disertacinio darbo apimtyje bankroto veiksmingumas traktuojamas siauriau, t. y. apibrėžtai: bankroto veiksmingumas prilyginamas ekonominiams ir procedūriniam bankroto procedūros efektyvumui; veiksmingumo realizavimo uždaviniai bankroto byloje suprantami kaip atkartojantys esminius ekonominės bankroto teisės teorinės percepcijos postulatus bei prioritetus (žr. poskyrius Nr. 1.1.1. „Ekonominė bankroto teisės teorinė priega“, Nr. 1.1.3. „Konkuruojančių bankroto teisės koncepcijų skirties akcentai“).

544 „JANĮ“, *op. cit.*, 3 str. 1 p.

545 Žr. skyrių Nr. 1.2. „Bankroto teisės hibridiškumas“.

546 Lot. *ergo omnes* – liet. dėl visų, visiems.

547 Pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 28 d. nutartis, *supra note*, 339; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-448/2012.

teisės, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius⁵⁴⁸. Teisėti lūkesčiai – tai, kai veikiant teisėtai, pagrįstai tikimasi teisėtos pasekmės.⁵⁴⁹ Demokratinės teisinės valstybės visuomenė turi teisėtą ir pagrįstą lūkestį, kad komerciniuose santykiuose nemokumo atvejis bus valdomas griežtai taip, kaip numato nemokumo teisinis reglamentavimas, kad bus operatyviai ir produktyviai įgyvendinama kolektyvinė bankroto procedūra, pagrįsta kreditorių lygiateisiškumo principu, kad bus siekiama maksimaliai patenkinti dėl skolininko nemokumo finansinius nuostolius patyrusių kreditorių reikalavimus.

Ekonominė bankroto teisės koncepcija yra orientuota išimtinai į kreditorių interesus, kreditoriai laikomi tikraisiais teisių turėtojais ir esminiais bankroto proceso subjektais. Veiksmingos bankroto procedūros įgyvendinimas sietinas su kreditorių teisių apsauga⁵⁵⁰ ir finansinės grąžos kreditoriams maksimizavimu. Nuosekliai formuojamoje Lietuvos teismų praktikoje kreditorių interesų apsauga ir įmanomai didžiausia finansinė grąža jiems bankroto procese pagrįstai pripažįstama kertiniu viešąjį interesą atliepiančiu bankroto instituto tikslu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nedviprasmiškai nurodo, kad „bankroto bylos yra susijusios su viešuoju interesu – maksimaliai patenkinti bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimus“⁵⁵¹. Konstatavimas, kad viešasis interesas bankroto byloje realizuojamas būtent maksimaliai atsiskaitant su įmonės kreditoriais yra atkartojamas gausioje teismų praktikoje.⁵⁵² Su viešuoju interesu sietinas bankroto proceso tikslas „<...> kad bankroto procedūra vyktų operatyviai ir visi kreditoriai gautų daugiau ekonominės naudos“⁵⁵³ yra nekvestionuotinas ir sudaro analizuojamo intereso užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą pagrindą.

Veiksmingas bankroto procesas tiesiogiai sietinas su kolektyvine bankroto instituto prigimtimi, įtvirtinančia kreditorių lygiateisiškumą. „Įmonės bankrotas – kolektyvinis procesas, kurio metu sprendžiami ne pavienių, bet visų įmonės kreditorių

548 Pavyzdžiui: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 30 d. nutarimas byloje Nr. 58-2930; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 15 d. nutarimas byloje Nr. 19-938.

549 Birutė Pranevičienė, „Teisėtų lūkesčių principo samprata ir teisėtų lūkesčių apsaugos modeliai Europos Sąjungos administracinėje erdvėje“, *Jurisprudencija* 6, 96 (2007): 44.

550 „Analizuojant kreditorių padėtį nemokumo procese, pažymėtina, kad įprastai teisinis reguliavimas ir kreditorių reikalavimų tenkinimas yra susijęs su kreditoriais, kurių reikalavimai kilo iki nemokumo proceso pradžios.“ (Jokubauskas, *Juridinių asmenų nemokumo procesas, supra note*, 88: 39). Šio darbo apimtyje koncentruojamasi būtent į kreditorius, kurių reikalavimai susidarė iki bankroto bylos iškėlimo. Visgi bankroto procese gali rasti ir kitos teisinės prigimties kreditoriai, kuriems įsiskolinimas susidarė jau po nutarties išskelti bankroto bylą įsiteisėjimo, t. y. bankrutuojančiam subjektui tęsiant ūkinę komercinę veiklą ir prisimant su šios veiklos vykdymu susijusius naujus finansinius įsipareigojimus. Atkreiptinas dėmesys, kad tokių kreditorių – po bankroto bylos iškėlimo susidariusių finansinių reikalavimų turėtojų teisių apsauga (nors ir neanalizuojama plačiau šiame disertaciniame darbe) taip pat gali būti laikoma vienu iš veiksmingo bankroto proceso mikro elementų.

551 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-192/2007.

552 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1305-450/2021; Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-713-553/2020; Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-37-464/2019.

553 Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugpjūčio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1044-450/2021.

teisių ir teisėtų interesų klausimai <...>. ⁵⁵⁴ Kolektyvinė bankroto procedūra paremta kreditorių lygiateisiškumu: visiems kreditoriams laiduojamos vienodos galimybės gauti finansinę naudą likviduojant skolininką, eliminuojant kreditorių varžymąsi dėl riboto skolininko turto, kuriose galingesni kreditoriai gautų daugiausiai arba pasiimtų viską. ⁵⁵⁵ Kreditorių lygiateisiškumo principas yra įtvirtintas Lietuvos nemokumo teisiniame reguliavime, nurodant, kad „panašaus pobūdžio reikalavimus turintiems kreditoriams suteikiamos lygios galimybės dalyvauti nemokumo procese, siekiant savo reikalavimų tenkinimo ir ginant kitas savo teises ir teisėtus interesus“ ⁵⁵⁶. Pažymėtina, kad bankroto proceso veiksmingumas yra siejamas su visų kreditorių lygiateisiškumo užtikrinimu, neatsižvelgiant į patvirtintą finansinio reikalavimo dydį. ⁵⁵⁷ Galima teigti, kad kolektyvizmu ⁵⁵⁸ grįsta bankroto procedūra laikytina veiksmingo bankroto prielaida ir pagrindu.

Žvelgiant į bankroto procedūrą pradiniam jos etape, t. y. analizuojant sprendimo dėl bankroto bylos iškėlimo priėmimo stadiją, atkreiptinas dėmesys į minėtą skolininko veiklos tęsimo tikslingumo kvalifikuoto įvertinimo būtinybę. Svarbi teisinio bankroto konstrukto paskirtis – eliminuoti iš rinkos neveiksnius ūkio subjektus, kurių veiklos tęsimas gilintų debitoriaus nemokumą ir taip sudarytų papildomas neigiamas pasekmes suinteresuotiems subjektams ir visuomenei plačiąja prasme. „Viešojo intereso dominavimas bankroto byloje suponuoja pareigą teismui vertinti įmonės galimybę būti visaverte rinkos dalyve, įmonės bankroto proceso viena iš paskirčių – pašalinti iš rinkos nemokius jos dalyvius.“ ⁵⁵⁹ Teismų praktikoje ne kartą konstatuota, kad akivaizdi atsakovo nemokumo būklė yra pakankamas pagrindas teismui atsisakyti priimti atsisakymą nuo pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo kaip prieštaraujantį viešajam interesui. ⁵⁶⁰ Pažymima, kad akivaizdžiai nemokiai įmonei tęsiant veiklą būtų pažeisti kreditorių interesai, o kartu ir viešasis interesas, nes įgyvendindamos civilines teises ir vykdydamos pareigas, šalys pažeistų arba suvaržytų kitų asmenų teises bei teisėtus interesus (CK 1.137 straipsnio 2–3 dalys). ⁵⁶¹ Taigi savalaikis sprendimas, remiantis surinktais išsamiais įrodymais, iškelti bankroto bylą akivaizdžiai nemokiai įmonei sietinas su bankroto proceso veiksmingumu. Bankroto instituto funkcija laiku iš komercinių santykių pašalinti neveiksnų ar net kenkėjišką ūkio subjektą vertintina kaip viena iš svarbių veiksmingo bankroto proceso dedamųjų.

554 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-169-302/2019.

555 Keay, *supra note*, 19: 515.

556 „JANI“, *supra note*, 12: 3 str. 2 p.

557 Tamošiūnienė ir kt., *supra note*, 86: 26.

558 Kolektyvizmo terminą (angl. *collectivism*), įsitvirtinusį nemokumo teisės diskurse, pirmą kartą 1987 m. savo publikacijoje pavartojo profesorė E. Warren (Warren, „Bankruptcy Policy“, 26: 776).

559 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. rugpjūčio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1179-407/2019.

560 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-580-450/2019; Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. birželio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1135-823/2018.

561 Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1876-381/2020.

Nemokiam verslo subjektui iškėlus bankroto bylą, procedūros veiksmingumo požiūriu yra itin svarbus kreditorių reikalavimų tvirtinimo etapas. CK nustato, kad priverolių teisėje kreditorius – tai subjektas, kurio naudai skolininkas privalo atlikti tam tikrą veiksmą arba susilaikyti nuo tam tikro veiksmo, o kreditorius turi teisę reikalauti iš skolininko, kad šis įvykdytų savo pareigą.⁵⁶² Tačiau teisminėse bankroto bylose kreditoriumi, faktiškai įgyjančiu subjektines teises, pripažįstamas tik toks kreditorius, kurio reikalavimas buvo formaliai patvirtintas teisme.⁵⁶³ Aplinkybė, jog asmuo yra *de facto* bankrutuojančio subjekto kreditorius, savaime nedaro kreditoriaus dalyvaujančiu byloje asmeniu.⁵⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje įtvirtinta, kad tik įsiteisėjus teismo nutarčiai, kuria patvirtinti finansiniai reikalavimai, bankrutuojančios įmonės kreditorius tampa byloje dalyvaujančiu asmeniu ir įgyja visas kreditoriaus teises.⁵⁶⁵ Kreditorius, kurio reikalavimas buvo patvirtintas įsiteisėjusia teismo nutartimi, tampa pilnaverčiu kolektyvinio bankroto proceso dalyviu, galinčiu realizuoti įstatymo jam laiduotas teises bei turinčiu vykdyti numatytas pareigas.⁵⁶⁶ Esminė kreditoriaus teise bankroto procese laikytina teisė gauti proporcingą savo finansinio reikalavimo patenkinimą, realizavus bankrutavusios įmonės turto visumą. Kitos įvardinamos kreditoriaus teisės procese vertintinos kaip išvestinės, kadangi savo paskirtimi yra pritaikytos efektyviai realizuoti minėtą fundamentinę teisę – patenkinti savo finansinį reikalavimą. Dėl šios priežasties bankroto proceso pradžioje yra ypatingai svarbu objektyviai identifikuoti tikruosius teisių turėtojus, tuos, kurie pagrįstai gali naudotis visomis kreditorių teisėmis ir galiausiai proporcingai pasidalinti ribotą skolininko turtą atgaunant skolą ar jos dalį. Taigi veiksmingo bankroto požiūriu kreditorių reikalavimų

562 „CK“, *supra note*, 238: 6.1 str.

563 Bankroto procesuose vykdomuose ne teismo tvarka kreditorių reikalavimus tvirtina kreditorių susirinkimas („JANĮ“, *supra note*, 12: 12 str. 1 d.). Nors didele dalimi šiose disertaciniame darbe pateikiami akademiniai svarstymai yra aktualūs ir neteisminėms bankroto procedūroms, tačiau pažymėtina, kad šiuo atveju mokslinis dėmesys tiriant viešąjį interesą juridinių asmenų bankroto bylose yra koncentruotas būtent į teismines bankroto bylas, atskirai neanalizuojant bankroto procesų ne teismo tvarka specifškumo aptariamais klausimais.

564 Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-527-450/2021.

565 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-328/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-274/2012.

566 Kreditoriams bankroto procese laiduojamos teisės yra įtvirtintos JANĮ 43 str. bei kitur šiame įstatyme – daugiausiai įstatymo II dalies 2 skyriuje. Kreditoriams, kurių reikalavimas yra patvirtintas įsiteisėjusia teismo nutartimi, suteikiama teisė dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkimuose, teikti siūlymus dėl klausimų įtraukimo į susirinkimų darbotvarkę, skusti teismui kreditorių susirinkimo sprendimus, t. y. visapusiškai dalyvauti sprendimų priėmimo procese. Taip pat patvirtintiems kreditoriams įstatymiškai laiduojama teisė gauti informaciją apie bankroto procesą, reikalauti atlyginti žalą, patirtą dėl juridinio asmens valdymo organų ar nemokumo administratoriaus kaltės bei kitos teisės, suteikiančios teisinius įrankius ginti savo interesus bankroto procese. Kreditorių pareigos įstatyme nėra taip aiškiai įtvirtintos – jos išryškėja daugiausiai per teismų praktiką ir yra ne tokios konkrečios. Apibendrinant esmines kreditorių pareigas galima teigti, kad „<...> kreditoriai turi aktyviai dalyvauti nemokumo procese, laiku spręsti jų kompetencijai priskirtus klausimus ir susilaikyti nuo neteisėtų, teisei priešingų veiksmų“ (Jokubauskas, *Juridinių asmenų nemokumo procesas, supra note*, 88: 125).

tvirtinimas vertintinas kaip esminė nemokumo proceso stadija, skirta pasirengti kolektyvinei procedūrai – sutelkti visus bankrutuojančios įmonės kreditorius, nustatyti kiekvieno pateikto reikalavimo pagrįstumą, iš proceso eliminuojant nepagrįstus finansinius reikalavimus.

Lietuvos teismų praktika šiuo klausimu yra nusistovėjusi ir vienareikšmė – įtvirtinta, kad viešojo intereso įgyvendinimas bankroto byloje gali būti užtikrinamas tik tuo atveju, jeigu bankrutuojančios įmonės kreditoriais pripažįstami tik teisėtą reikalavimo teisę turintys asmenys.⁵⁶⁷ Bankroto bylose vyraujantis viešasis interesas suponuoja teismo pareigą tvirtinti tik tokius finansinius reikalavimus, kurie pagrįsti įrodymais ir imtis visų įmanomų priemonių, kad bankroto byloje nebūtų patvirtinti nepagrįsti kreditorių finansiniai reikalavimai.⁵⁶⁸ Tai, kad bankroto byloje nebūtų patvirtinti nepagrįsti finansiniai reikalavimai yra kiekvieno teisėtą reikalavimą byloje turinčio kreditoriaus asmeninis finansinis interesas.⁵⁶⁹ „Priešingu atveju [kreditoriumi pripažinus nepagrįstą finansinį reikalavimą pateikusių asmenį – *aut. past.*] padidėja bendra bankrutuojančios įmonės skolos suma ir sumažėja kiekvieno kreditoriaus finansinių reikalavimų patenkinimo galimybė.“⁵⁷⁰ Teismų praktikoje aiškinama, kad „[k]reditoriaus reikalavimo patvirtinimas ar atsisakymas jį tvirtinti taip pat lemia ne tik konkretaus kreditoriaus teisę visiškai ar iš dalies gauti savo reikalavimų patenkinimą iš bankrutuojančios įmonės turto, bet ir turi įtakos patvirtintų kreditorių reikalavimų bendrai sumai bei proporcijoms, kuriomis bus tenkinami visų kreditorių reikalavimai, todėl siekiant įgyvendinti <...> bankroto proceso tikslus, svarbu įvertinti kiekvieno kreditoriaus teikiamo reikalavimo pagrįstumą“⁵⁷¹. Taigi, būtinybė bankroto byloje patvirtinti tik pagrįstus finansinius reikalavimus laikytina būtina pirmine sąlyga tinkamam esminės kreditoriaus teisės – atgauti skolą realizavimui.⁵⁷²

567 Pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-74-313/2017; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 31 d. nutartis, *supra note*, 565; Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. rugpjūčio 8 d. nutartis, *supra note*, 559; Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1036/2010.

568 Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 26 d. nutartis, *supra note*, 340; Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-386-381/2016.

569 Dėl šios priežasties kiekvienam kreditoriui bankroto procese yra laiduojama teisė skusti kito kreditoriaus reikalavimo patvirtinimą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pažymima, kad ši teisė yra susijusi tiek su asmeniniu skundą teikiančio kreditoriaus interesu, tiek su viešojo intereso bankroto procese užtikrinimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 3 d. nutartis, *op. cit.*)

570 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 31 d. nutartis, *op. cit.*

571 Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-886-450/2020.

572 Patvirtinus teisinio pagrindo neturinčių reikalavimų neabejotinai pažeidžiami visų kreditorių legitimūs finansiniai interesai. Tačiau atkreiptinas dėmesys ir į ne tokį tiesioginį neigiamą poveikį, patvirtinus nepagrįstus finansinius reikalavimus. Kaip minėta, teismo patvirtintam kreditoriui suteikiamos plačios teisės bankroto procese. Praktikoje egzistuoja atvejų, kuomet į bankroto bylą pateikiami fiktyvūs finansiniai reikalavimai su tikslu dalyvauti bankroto byloje kreditoriaus teisėmis. Pavyzdžiui, nepagrįsti reikalavimai gali būti teikiami su bankrutuojančios įmonės buvusiais vadovais susijusių asmenų. Toks siekis tapti patvirtintu kreditoriumi sietinas ne su interesu patenkinti savo finansinį reikalavimą, bet su intencija įgyti procesines kreditoriaus teises – gauti visą informaciją apie bylą, dalyvauti sprendi-

Dėl pripažįstamos kreditorių reikalavimų tvirtinimo procedūros sąsajos su viešuoju interesu, šiame procese egzistuoja gan aukštas įrodinėjimo standartas. Apskritai civiliniame procese (taigi ir bankroto byloje) vadovojamasi įrodymų pakankamumo taisykle, kuri grindžiama tikimybių pusiausvyros principu. Tai iš esmės reiškia, kad nereikalaujama visiško teismo įsitikinimo – išvadai apie fakto buvimą padaryti įrodymų pakanka, jeigu byloje esantys įrodymai leidžia labiau tikėti, kad tas faktas buvo, negu kad nebuvo.⁵⁷³ Tačiau Aukščiausiasis Teismas taip pat yra išaiškinęs, kad įrodymų pakankamumo klausimas turi būti sprendžiamas atsižvelgiant į bylos kategoriją, jos pobūdį ir kitas svarbias aplinkybes. Ginamo intereso ir ginčo materialinis teisinis pobūdis gali lemti, kad vienoje byloje taikomi griežtesni, kitose liberalesni įrodymų pakankamumo nustatymo kriterijai.⁵⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra ne kartą išaiškinta, kad teismas tvirtina kreditoriaus reikalavimą tik tokiu atveju, jei iš byloje esančių duomenų galima daryti išvadą, kad jis pagrįstas įrodymais, kurių nepaneigia kiti įrodymai.⁵⁷⁵ Pažymima, kad „[v]iešasis interesas, o tuo pačiu ir teismo pareiga būti aktyviu, neišnyksta ir įmonei iškėlus bankroto bylą, todėl teismui tvirtinant kreditorių finansinius reikalavimus, išlieka pareiga *ex officio* įvertinti jų pagrįstumą“⁵⁷⁶. Atsižvelgiant į viešojo intereso egzistavimą bankroto byloje, teismas jose turi būti aktyvus ir, nesant byloje pakankamai duomenų išvadai dėl kreditoriaus reikalavimo pagrįstumo, imtis priemonių išsiaiškinti kreditoriaus reikalavimo patvirtinimui reikšmingas aplinkybes.⁵⁷⁷ Taigi, nors teismui nagrinėjant klausimus bankroto bylą apimtyje, konkrečiai – sprendžiant dėl finansinio reikalavimo pagrįstumo, yra taikomas tikimybių pusiausvyros principas, dėl pripažįstamo viešojo intereso vyravimo egzistuoja aukštesnis arba kitaip – griežtesnis įrodymų pakankamumo, o kartu ir teismo įsitikinimo standartas.

Visgi pažymėtina, kad aptarta teismo pareiga aktyviai veikti tvirtinant finansinius reikalavimus bankroto byloje nėra suabsoliutinama, – ja nėra paneigiami bankroto byloje vyraujantys dispozityvumo ir rungimosi principai. Nurodoma, kad „<...> nėra

mų priėmimo procese, įskaitant sprendimus dėl turto realizavimo sąlygų, skųsti sprendimus ir tam tikrais atvejais, siekiant asmeninių tikslų, trikdyti sklandų bankroto procesą, apsunkinant nemokumo administratoriaus veiklą ir darant spaudimą jam, piktnaudžiaujant savo procesinėmis teisėmis: teikiant skundus teismui, priežiūros institucijai, NAR ir kt. Šis aspektas – bandymas apsunkinti tinkamą bankroto procedūros įgyvendinimą, sietinas su kitu viešojo intereso turinį bankroto byloje sudarančiu interesu, t. y. interesu bankroto byloje užtikrinti komercinį sąžiningumą, kuris analizuojamas kitame šio darbo poskyryje Nr. 2.2.3. „Interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą“.

573 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-324/2008.

574 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-513/2004.

575 Pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-233/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-188/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-369/2009.

576 Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gegužės 26 d. nutartis, *supra note*, 571.

577 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-236-660/2018; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-308/2013.

viešojo intereso, kuris reikalautų teismą būti aktyviu siekiant užtikrinti, kad kreditorių reikalavimas būtų patvirtintas. Dispozityvumo ir rungimosi principai lemia, kad kiekvienas kreditorius savo reikalavimą skolininko bankroto byloje reiškia ir jo pagrįstumą įrodinėja pats⁵⁷⁸. Remiamasi argumentu, kad nepatvirtinus neįrodyto kreditoriaus reikalavimo, kitų kreditorių teisės nebūtų pažeistos, skirtingai nei tuo atveju, jei būtų patvirtintas nepagrįstas reikalavimas – tai pažeistų likusių kreditorių teises.⁵⁷⁹ Darytina išvada, kad patys kreditoriai yra visiškai atsakingi už savo finansinių reikalavimų tinkamą pagrindimą, o teismo vaidmuo yra orientuotas į užtikrinimą, kad bankroto byloje nebūtų patvirtinti neteisėti reikalavimai.⁵⁸⁰

Svarbu ir tai, kad ta pačia teismo nutartimi, kuria patvirtinami kreditorių finansiniai reikalavimai, indikuojamos ir jų tenkinimo eilės.⁵⁸¹ Kitaip tariant, patvirtindamas kiekvieno kreditoriaus reikalavimą, teismas nurodo, kokia eile ir kuriuo etapu bus tenkinama įsiskolinimo suma. Tikslus kreditorių reikalavimo tenkinimo eilių nustatymas laikytinas esmine veiksmingos bankroto procedūros sąlyga, užtikrinančia, kad bankroto procese surinktos lėšos būtų skirstomos valstybės numatyta prioriteto tvarka. Nekvestionuotina, kad „[t]inkamas kreditorių finansinių reikalavimų dydžio ir / ar eilės nustatymas yra svarbus sklandžiam bankroto proceso vykdymui bei kreditorių tarpusavio santykiams“⁵⁸².

„Bankroto bylos nagrinėjimas susideda iš kelių etapų – bankroto bylos iškėlimo, kreditorių reikalavimų pateikimo ir tvirtinimo, įmonės likvidavimo dėl bankroto, taip pat kitų su bankrotu susijusių procedūrų. Kiekviename iš jų yra įgyvendinami tam tikri tikslai.“⁵⁸³ Bankroto proceso veiksmingumo kriterijus reikalauja, kad kiekvienas šių etapų būtų vykdomas griežtai įstatymo nustatyta tvarka⁵⁸⁴, kiekvienas proceso dalyvis galėtų efektyviai naudotis jam suteikiamomis procesinėmis teisėmis, taip pat,

578 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-355-823/2019.

579 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. kovo 26 d. nutartis, *supra note*, 578.

580 Atkreiptinas dėmesys, kad teismų praktikoje randama tam tikrų išlygų dėl teismo aktyvaus vaidmens tvirtinant finansinius reikalavimus. Nurodoma, kad „<...> teismo aktyvumas, skirtas aiškintis aplinkybes, padedančias kreditoriui įrodyti savo reikalavimą, galimas tik tais atvejais, kai viešuoju interesu pasižymi patys teisiniai santykiai, iš kurių kildinamas kreditorių reikalavimas (mokesčių, darbo, vartojimo ir panašūs teisiniai santykiai)“ (Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-652/2012). Vadinas, teismui atstovaujant viešajam interesui paliekama diskrecija aktyviai veikti padedant kreditoriui įrodyti savo reikalavimą, tačiau tik tuo atveju, kai kreditorius yra valstybei atstovaujantis ar tam tikras socialiai labiau pažeidžiamas subjektas. Tuo tarpu kitų kreditorių, pavyzdžiui, tipinių privačių verslo subjektų atveju ši išlyga netaikytina.

581 Kreditorių finansinių reikalavimų tenkinimo tvarka, eilės ir etapai numatyti JANĮ 94 str.

582 Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1535-450/2020.

583 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-299-943/2021.

584 Nustatytų taisyklių ir procedūrų laikymasis vertintinas kaip viena esminių intereso užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą sąlygų. Procedūrinės tvarkos sąjasa su viešuoju interesu kildintina iš procedūrinės viešojo intereso doktrinos, pagal kurią nustatytų taisyklių laikymasis savaime suponuoja viešąjį interesą. Plačiau apie procedūrinę viešojo intereso suvokimo teorinę kryptį žr. poskyrį Nr. 2.1.1. „Viešojo intereso suvokimo teorinės kryptys“, paragrafą „Procedūrinė viešojo intereso suvokimo kryptis“.

kad visais procedūros apimtyje vykdomais veiksmais būtų siekiama ekonominio efektyvumo, t. y. kreditorių reikalavimų patenkinimo kuo didesne apimtimi. JANĮ aiškinamajame rašte procedūros veiksmingumas siejamas su efektyvia bankrutuojančios įmonės turto apsauga ir jo realizavimu, administravimo išlaidų, įskaitant nemokumo administratoriaus atlyginimą adekvatumu ir jų mažinimu, procesinių terminų glaustumu ir kt.⁵⁸⁵ Galima pagrįstai teigti, kad 2020 m. įgyvendintos nemokumo reformos Lietuvoje pastangos bankroto srityje buvo sukonzentruotos būtent į ekonominio ir procedūrinio bankroto proceso efektyvumo didinimą. Sistemiskai analizuojant JANĮ akivaizdu, kad absoliuti dauguma įstatymo normų yra skirta būtent šio viešojo intereso turinį sudarančio intereso, t. y. intereso užtikrinti bankroto proceso veiksmingumą realizavimui.⁵⁸⁶

Taigi, bankroto procedūros veiksmingumo kategorija suponuoja, kad kiekviename proceso etape griežtai sekant teisinį reglamentavimą ir numatytas proceso taisykles siekiama kuo didesne apimtimi patenkinti kreditorių finansinius reikalavimus. Tačiau bankroto veiksmingumo samprata turi dar vieną reikšmingą kriterijų – operatyvumą. Kitaip tariant, veiksminga bankroto procedūra reiškia maksimaliai greitą ir sklandų numatytų veiksmų atlikimą kiekviename procedūros etape. „Veiksmingas juridinių asmenų nemokumo procesas siejamas su operatyviu šiam procesui reikšmingų klausimų sprendimu.“⁵⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje konstatuojama, kad bankroto proceso tikslas – veiksmingai ir operatyviai užbaigti bankroto procesą.⁵⁸⁸

Bankroto veiksmingumo kategorija Lietuvos jurisprudencijoje nuosekliai siejama su viešuoju interesu, o pats veiksmingumas su operatyvumo principu. Teismų praktikoje nurodoma, jog tam, „[k]ad užtikrintų bankroto bylose vyraujančio viešojo intereso apsaugą, teismo tvarka vykdomas nemokumo procesas turi būti veiksmingas, bankroto bylos turi būti nagrinėjamos itin operatyviai“⁵⁸⁹. Šiuo tikslu JANĮ numato glaudžius terminus skirtingų subjektų – nemokumo administratoriaus, kreditorių, paties teismo procesinių veiksmų atlikimui. Bankroto procedūra yra griežtai apibrėžta laike – „[j]uridinio asmens likvidavimas dėl bankroto negali trukti ilgiau kaip vienus metus nuo teismo nutarties likviduoti juridinį asmenį dėl bankroto įsiteisėjimo dienos“⁵⁹⁰. Nors šis terminas motyvuotu prašymu gali būti pratęsiamas, tačiau nuosekliai šiuo klausimu formuojamoje teismų praktikoje ne kartą išaiškinta, kad įmonės likvidavimo procedūrų nukėlimas neapibrėžtam laikui nekonstatavus tam akivaizdaus

585 „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“, *supra note*, 14.

586 JANĮ aiškinamajame rašte nurodoma, kad visi JANĮ numatyti nemokumo proceso principai – efektyvumo, kreditorių lygiateisiškumo, skaidrumo, teisėjo vadovavimo, profesionalumo yra įtvirtinami įstatymu siekiant bendro tikslo – būtent nemokumo proceso veiksmingumo (*Ibid.*).

587 Tomošūnienė ir kt., *supra note*, 86: 29.

588 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-253-219/2017.

589 Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-855-585/2021.

590 „JANĮ“, *supra note*, 12: 84 str. 3 d.

pagrindo laikytinas neatitinkančiu viešojo intereso ir prieštaraujančiu bankroto proceso principams.⁵⁹¹

Kyla klausimas, kas bankroto bylose gali būti laikoma legitimiu ir akivaizdžiu pagrindu tolesniam bankroto procedūros vykdymui? Nurodoma, kad vien tik formalus bankroto procedūrų tęsimas, nesant *prima facie* įrodymų apie realios galimybės egzistavimą tokiu būdu patenkinti bankrutavusios įmonės kreditorių reikalavimus didesne apimtimi, neužtikrintų nei kreditorių, nei skolininko interesų apsaugos, o atskirais atvejais pažeistų ir bankroto proceso tikslus.⁵⁹² Teismų praktikoje aiškinama, kad materialaus pobūdžio sąlygos sprendimui dėl įmonės pabaigos priimti vertinimas turi būti atliekamas tikslu įsitikinti, ar iš tiesų egzistuoja objektyvios faktinės prielaidos, suponuojančios, jog kreditorių reikalavimai galėtų būti patenkinti didesniu mastu, jeigu būtų atlikti papildomi veiksmai, susiję su bankroto procedūrų vykdymu.⁵⁹³ Darytina išvada, kad Lietuvos teisinėje sistemoje esminis pripažįstamas bankroto procedūros tęsimo argumentas yra reali numanoma galimybė vykdant procesą generuoti papildomą ekonominę naudą kreditoriams. Priešingu atveju, sekant kryptingai formuojama teisine praktika, bankroto procedūrų tęsimas prieštarautų bankroto veiksmingumo tikslui.

Operatyvaus bankroto proceso propagavimas Lietuvos teismų praktikoje stebimas teismui sprendžiant plataus teminio spektro praktines situacijas bankroto procedūros apimtyje. Pavyzdžiui, 2021 m. nutartyje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, jog teismo nutarčių iškelti nemokumo bylą kasacija negalima, nepaisant to, kad įstatymas tokio draudimo nenumato. Teismas savo poziciją motyvavo spartaus, efektyvaus nemokumo proceso užtikrinimo tikslu.⁵⁹⁴ Kitas pavyzdys – teismo sprendimas pačiam imtis nustatyti turto pardavimo tvarką ir kainą, atsižvelgiant į tai, kad kreditorių susirinkimas tinkamai neįgyvendina savo kompetencijos ir taip vilkina bankroto procesą. Šioje byloje teismas pažymėjo, kad toks kreditorių susirinkimo teisių realizavimo vienkartinis perėmimas atitinka bankroto proceso operatyvumo ir efektyvumo siekį bei leis įgyvendinti vieną esminių bankroto instituto taikymo tikslų – iš bankrutuojančios įmonės turto kuo operatyviau bei kiek įmanoma daugiau patenkinti patvirtintų pagrįstų kreditorių finansinių reikalavimų.⁵⁹⁵

Taip pat gausu teismo nutarčių, kuriomis atsisakoma atstatydinti nemokumo administratorių, net kai to pageidauja kreditorių dauguma, motyvuojant tuo, kad administratoriaus atstatydinimas jau savaime sutrikdo bankroto procedūrų eigą, didina administravimo kaštus bei užtęsia bankroto bylos nagrinėjimą, o tai pažeidžia

591 Pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 7 d. nutartis, *supra note*, 339; Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1199-450/2021.

592 Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1272-241/2020.

593 Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1002-781/2020.

594 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-211-823/2021.

595 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-196-313/2017.

ties kreditorių, tiek viešąjį interesus.⁵⁹⁶ Būtent operatyvaus proceso siekiu grindžiamas ir galimybės apskusti tokio tipo nutartį nenumatymas.⁵⁹⁷ Skirtingi bankroto praktinių situacijų pavyzdžiai atskleidžia, kad operatyvumas yra esmingas kiekvienoje bankroto procedūros stadijoje ir jo reikalaujama iš visų proceso dalyvių, teismui veikiant kaip greito ir sklandaus bankroto proceso garantui.⁵⁹⁸

Pažymėtina, kad bankroto proceso operatyvumas siejamas ir su procedūros ekonomišku, kuris taip pat laikytinas svarbiu proceso veiksmingumo kriterijumi. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje akcentuojama, kad operatyvus bankroto procedūrų atlikimas padeda sutaupyti administravimo išlaidas ir garantuoja efektyvesnį kreditorių reikalavimų patenkinimą.⁵⁹⁹ Pastarasis teiginys grįstas tam tikra linijine logika, pagal kurią neišvengiamai egzistuoja tiesioginė koreliacija: kuo trumpesnis bankroto procesas, tuo mažiau patiriama administravimo išlaidų ir tuo daugiau lėšų lieka kreditoriams.⁶⁰⁰

Ekonominėje bankroto teisės teorijoje, kurios ašimi laikytinas bankroto veiksmingumo tikslas, pažymima, kad esminis procedūrinis siekis esant ribotiems ištekliams (bankroto atveju taip yra visuomet) turėtų būti įgyvendinti sisteminius tikslus įmanoma mažiausiais kaštais.⁶⁰¹ Dėl ekonomiško veiksnio svarbos kiekviename bankroto projekte abejonių nekyla, būtina siekti procedūros veiksmus atlikti mažiausiais kaštais, kaip tai praktiškai įmanoma, bankrutavusios įmonės išteklius naudojant racionaliai ir taupiai. Akivaizdu, kad kuo mažesnės bus su bankroto proceso administravimu susijusios išlaidos, tuo didesne apimtimi bus tenkinami kreditorių finansiniai reikalavimai.

596 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-743-381/2017; Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1705-370/2017; Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. sausio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-480-381/2016.

597 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, jog „[b]ūtent įstatymo leidėjo siekis užtikrinti, kad juridinio asmens nemokumo procesas būtų veiksmingas, lėmė tai, kad įstatyme nėra nustatyta galimybės skusti teismo nutartį dėl atsisakymo atstatyti nemokumo administratorių“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. K-3-99-313/2021).

598 „Bankroto bylos dalyviams piktnaudžiaujant savo teisėmis ir vilkinant procesą, ją nagrinėjantis teismas privalo imtis įstatyme nustatytų priemonių užkirsti tokiam piktnaudžiavimui kelią.“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-362/2007).

599 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-498/2013.

600 Nors tokia koreliacija praktikoje neabejotinai dažnai pasireiškia, atkreiptinas dėmesys, kad gali būti bankroto atveju, kuomet ženklūs bankroto proceso išlaidos yra patiriamos sąlyginai trumpos bankroto procedūros metu ir atvirkesniai. Apskritai, pagal Lietuvoje galiojantį teisinį reglamentavimą, bankroto administravimo išlaidos yra tvirtinamos visam laikotarpiui, t. y. nėra susietos su procedūros trukme ir paprastai nėra didinamos procedūrai užsitęsus. Taip pat pastebėtina, kad sąlyginai didelės administravimo išlaidų sumos panaudojimas gali generuoti ženklų finansinę grąžą kreditoriams. Todėl bankroto proceso ekonomiško uždavinį, spręstina, tikslinga realizuoti išsamiai įvertinant konkretaus bankroto projekto praktines aplinkybes, – ekonomiškas pats savaime neturėtų būti suabsoliutinamas. Kitaip tariant, ekonomiško siekis procese neturėtų būti įgyvendinamas sprendžiant dėl jo paviršutiniškai ir tiesiogiai, t. y. bandant bendruoju dydžiu maksimaliai sumažinti skiriamą administravimo išlaidų sumą, neatsižvelgiant į realią bankroto projekto situaciją.

601 Mokai, *supra note*, 251: 53–54.

Kaip aptarta, pats veiksmingumo konceptas sukoncentruotas būtent į kreditorių reikalavimų tenkinimą kuo didesne apimtimi. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pažymima, jog administravimo išlaidos apmokamos iš tų pačių įmonės lėšų, iš kurių tenkinami ir kreditorių reikalavimai, todėl pinigų sumos, skiriamos administravimo išlaidoms padengti, yra tiesiogiai susijusios su kreditorių teisėmis ir jų reikalavimo patenkinimo galimybėmis – kuo daugiau lėšų bus skirta įmonės administravimui, tuo mažiau jų liks kreditorių reikalavimams tenkinti.⁶⁰² Kasacinio teismo praktikoje taip pat pažymima, kad „<...> viešojo intereso įgyvendinimas bankroto byloje gali būti užtikrinamas tuo atveju, jeigu racionaliai panaudojami bankrutuojančios įmonės turtais ir lėšos bei pasiekiamas kuo maksimaliausias kreditorių reikalavimų patenkinimo rezultatas“⁶⁰³. Taigi, veiksmingumo kategorija reikalauja bankroto procedūras atlikti kaip įmanoma ekonomiškiau ir maksimaliai greitai.

Apibendrinant pasakytina, kad veiksmingas bankroto procesas – tai realizuotas procedūrinis ir ekonominis proceso veiksmų efektyvumas. Konkrečiau – veiksmingas bankroto procesas yra toks, kurio metu nuosekliai laikantis visų procesinių taisyklių ir normų, maksimaliai greitai ir ekonomiškai didžiausia galima apimtimi atsiskaitoma su teisėtai kreditoriais, neveiksnių ūkio subjektą operatyviai pašalinant iš rinkos. Galima formuluoti veiksmingą bankroto procesą atskleidžiančius reikšminius žodžius: procedūrų ir taisyklių laikymasis, proceso operatyvumas ir ekonomiškumas, atsiskaitymas su kreditoriais kuo didesne apimtimi.

Veiksmingo bankroto tikslas kildintinas iš ekonominės bankroto teisės teorijos, kurioje tik šis tikslas iš esmės ir yra laikomas pagrįstu. Tačiau net ir kur kas platesnį požiūrį propaguojančioje komunitarinėje bankroto teisės teorinėje priėjoje bankroto veiksmingumo siekis nėra paneigiamas – pripažįstama, kad veiksminga bankroto procedūra yra būtina.⁶⁰⁴ Abejonių nekyla, jog visuomenė turi interesą, kad komerciniuose santykiuose valstybė laiduotų veiksmingą bankroto procesą. Bankroto veiksmingumo koncepte tarsi randame atsakymą į atrodytą filosofinį klausimą – kam iš viso reikalingas bankroto institutas, – kodėl mes, kaip visuomenė, pasirinkome jį naudoti? Atsakymas formuluotinas pasitelkiant būtent veiksmingumo kategoriją: kolektyvinis bankroto institutas yra tam, kad visuomenės nariams veikiant komerciniuose santykiuose būtų garantuojamas teisinis mechanizmas įgalinantis kuo didesne apimtimi, remiantis kreditorių lygiateisiškumo principu, atgauti skolas skolininko nemokumo atveju, o ne gyvybingas verslo subjektas būtų operatyviai pašalintas iš rinkos.

Sutiktina su Lietuvos teismų praktikoje įtvirtinta išvada, kad „[n]emokumo proceso tikslas – veiksmingos nemokumo procedūros“⁶⁰⁵. Bankroto veiksmingumas atspindi paties bankroto instituto paskirtį, veiksmingumo svarba procese nekvestionuotina. Todėl interesas užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą pagrįstai laikytinas viešojo intereso turinį bankroto byloje sudarančiu interesu. Atitinkamai formuluotinas

602 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2010.

603 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 7 d. nutartis, *supra note*, 339.

604 Žr. poskyrį Nr. 1.1.3 „Konkuruojančių bankroto teisės koncepcijų skirties akcentai“.

605 Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-214-407/2021.

viešojo intereso gynimo bankroto byloje uždavinys – užtikrinti procedūriškai ir ekonomiškai efektyvią, t. y. veiksmingą bankroto procedūrą.

2.2.3. Interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą

Jungtinių Tautų nemokumo teisės teisėkūros gairėse konstatuojama, kad „<...> nemokumo režimas turi apsaugoti visuomenę ir verslo bendruomenę nuo tų skolininkų, kurių veiksmai vykdant komercinę veiklą buvo neatsakingi, aplaidūs ar nesąžiningi“⁶⁰⁶. Juridinio asmens bankroto bylos būtinoji prielaida – verslo nemokumas, o neišvengiama to pasekmė – finansiniai kreditorių nuostoliai. Ši dinamika diktuoja būtinybę bankroto bylos apimtyje kreditoriams ir visuomenei pateikti kvalifikuotus ir išsamius atsakymus apie bankroto priežastis. Bankroto teisinis režimas privalo gebėti aiškiai atskirti bankroto atvejus, kuriuos pagrįstai galima laikyti objektyvia verslo nesėkme, ir tuos, kur bankrotas yra susijęs su nesąžiningais, aplaidžiais, neteisėtais veiksmais ar yra jų nulemtas.

Teisė saugo visuomenę formaliai apibrėždama ir nustatydamą elgesio standartų sistemą.⁶⁰⁷ Nemokumo srityje viena fundamentinių teisės užduočių – užtikrinti komercinės moralės palaikymą, implikuojant aukštus sąžiningo komercinio elgesio standartus.⁶⁰⁸ Viešojo ekspektacija, kad skolos bus patiriamos ir valdomos sąžiningai (angl. *in good faith*) yra verslo santykių pagrindas, o rūpestis, kad su tuo susijusios taisyklės ir normos būtų atidžiai stebimos ir įgalinamos, virsta į viešąjį interesą.⁶⁰⁹ Komercinė moralė arba kitaip – komercinis sąžiningumas yra etinis matas, nurodantis, koks veikimas verslo santykiuose yra priimtinas ir koks ne, o teisinė sistema privalo įtvirtinti formalias tokio veikimo skirties ribas.⁶¹⁰ Visuomenė turi objektyvų lūkestį, kad teisinė sistema saugos sąžiningą komercinį veikimą, o identifikavus to pažeidimus, atsakingi asmenys privalės prisiimti atsakomybę. Tokio lūkesčio atliepimas yra būtina komercinių santykių stabilumo prielaida. Todėl nustačius reikšmingą nukrypimą nuo visuotiniai pripažintų komercinės moralės standartų, privalo veikti atitinkamai saugant investuotojų, būsimų kreditorių ir visos visuomenės interesus.⁶¹¹

Bankroto institutas skirtas formaliai atleisti debitorių nuo skolų, kreditoriams

606 UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law* (New York: United Nations, 2005), 281, https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/05-80722_ebook.pdf (toliau – UNCITRAL nemokumo teisėkūros gairės).

607 Kęstutis Jankauskas, „Teisės principų vaidmuo teisiniame procese: socialinių santykių reguliavimo ypatumai“, *Jurisprudencija* 59, 51 (2004): 141.

608 Keay, *supra note*, 19: 511–512.

609 Ian Fletcher, „Juggling with Norms: The Conflict Between Collective and Individual Rights Under Insolvency Law“, iš *Making Commercial Law: Essays in Honour of Roy Goode*, red. Ross Cranston, (Oxford: Clarendon Press, 1997), 393.

610 Lynda J. Oswald, „The Role of „Commercial Morality“ in Trade Secret Doctrine“, *Notre Dame Law Review* 96, 1 (2020): 165.

611 Andrew Keay, „Public Interest Petitions“, *Company Lawyer* 20 (1999): 299.

proporcingai padalinant jo turimą turtą, o pačiam skolininkui laiduojant naują pradžią. Šiandieninėje moderniojoje nemokumo teisės architektūroje akcentuojamas reabilitacinis tikslas⁶¹² – būtinybė kuo greičiau finansinę nesėkmę patyrusiems verslininkams suteikti visišką skolų panaikinimą, tokiu būdu laiduojant jiems „antrąją galimybę“.⁶¹³ Šia nemokumo politika siekiama skatinti antreprenerybę bei sumažinti verslininkų nuogaštavimus dėl komercinės veiklos metu prisiimamos rizikos. Remiamasi nuostata, kad per griežtas vadovo civilinės atsakomybės režimas gali būti žalingas valstybės ekonomikai, kadangi atgraso verslininkus nuo potencialiai naudingų, tačiau rizikingų verslo žingsnių, o tai tam tikra apimtimi gali lemti ekonomikos stagnaciją.⁶¹⁴ Vis dėlto plačiai pripažįstama ir akcentuojama, kad operatyvus reabilitavimas – „antras šansas“ suteiktinas būtent sąžiningiems ir nemokumo procese bendradarbiaujantiems (angl. *cooperative*) skolininkams.⁶¹⁵ Tais atvejais, kai skolininkas buvo nesąžiningas, nebendradarbiavo, neatliko savo pareigų, nurodytų nemokumo įstatyme, ar kraštutiniu atveju net įvykdė nusikalstamas veikas, turi būti atliekami atitinkami veiksmai ir taikomi imperatyvūs ribojimai.⁶¹⁶

Bankroto instituto užduotys prasiplečia nustačius, kad bankrotą lėmė sąžiningo komercinio veikimo standartus pažeidžiantys skolininko veiksmai. Viešojo intereso raiška pripažįstama bankroto byloje, kuriose nustatoma, kad verslo subjektas veikė neteisėtai ar apgaulingai.⁶¹⁷ Nuo atsakymo į klausimą, ar analizuojamas bankroto atvejis gali būti laikomas objektyvia verslo nesėkme, priklauso konkretaus bankroto projekto tikslai, uždaviniai ir jų diktuojamos specifinės procedūros. Nekvestionuotina, kad verslo žlugimas yra natūralus ekonomikos bruožas: tiek silpni, tiek stiprūs verslai gali patirti finansinę nesėkmę dėl įvairių priežasčių, tarp kurių nebūtinai turi būti aplaidus ar nesąžiningas vadovybės veikimas.⁶¹⁸ Taigi, jei atsakymas į fundamentinį bankroto bylos klausimą yra teigiamas, t. y. nustatyta, kad bankrotas yra grynosios verslo nesėkmės išdava, bankroto procedūros privalo būti sukoncentruotos į reabilitacinį tikslą ir kuo operatyvesnį skolininko atleidimą nuo skolų. Priimtinos objektyvios verslo nesėkmės atveju esminis siekis – įgyvendinti procedūriškai ir ekonomiškai efektyvią, t. y. veiksmingą bankroto procedūrą.⁶¹⁹ Priešingu atveju, nustačius, kad verslo žlugimas yra susijęs su apgaule, ypatingai aplaidžiais skolininko veiksmais, turto nuslėpimu

612 Žr. skyrių Nr. 1.3. „Bankroto instituto vieta moderniojoje nemokumo valdymo paradigmoje“.

613 Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva, *supra note*, 291: (1); UNCITRAL, *supra note*, 606: 283.

614 Virginijus Bitė, Vilija Mogenytė, Salvija Mulevičienė, „Civil Liability of a Company Director in the Vicinity of Insolvency: The Lithuanian Approach“, *European Business Organization Law Review* 23 (2022): 457, <https://doi.org/10.1007/s40804-022-00240-8>.

615 Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva, *op. cit.*; UNCITRAL, *op. cit.*; Aurelio Gurrea-Martínez, „Guide on the Treatment of Insolvent Micro and Small Enterprises in Asia“, *International Insolvency Institute, Asian Business Law Institute* (2022): 38, <https://ssrn.com/abstract=4104925>.

616 UNCITRAL, *op. cit.*

617 Chan, *supra note*, 217: 280.

618 UNCITRAL, *op. cit.*, 281.

619 Žr. poskyrį Nr. 2.2.2 „Interesas užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą“.

ar iššvaistymu bei kitomis sąžiningo komercinio elgesio standartus pažeidžiančiomis veiklomis, bankroto bylos apimtyje atsiranda papildomas reikšmingas su viešuoju interesu sietinas tikslas – ginti komercinį sąžiningumą.

Taigi išsamus ir kvalifikuotas bankroto priežasčių nustatymas laikytinas kertiniu bankroto proceso etapu, nuo kurio tinkamo įgyvendinimo priklauso viešojo intereso bankroto bylos apimtyje apsauga. Patikimas bankroto priežasčių identifikavimas tiesiogiai susijęs su dviejų bendrųjų teisės principų įgyvendinimu: pirma, principu, kad niekas negali turėti naudos iš savo neteisėtų veiksmų (lot. *nullus commodum capere de sua injuria propria*), antra, principu, kad iš ne teisės negali atsirasti teisė (lot. *ex injuria jus non oritur*). Nesąžiningas skolininkas negali pasinaudodamas bankroto institutu gauti naudos ir legitimuoti savo neteisėtą ar netinkamą veikimą – būti formaliai atleidžiamas nuo skolų ir išvengti atsakomybės už padarytą žalą. Bankroto režimas negali fasilituoti nesąžiningų skolininkų operatyvaus reabilitavimo. Tokiu atveju būtų pažeidžiami ne tik konkrečių byloje dalyvaujančių kreditorių interesai, tačiau ir konstituciniai teisės viršenybės bei teisingumo principai, o tuo pačiu ir viešasis interesas.

Proporcingas savalaikis teisinis atsakas į nesąžiningą komercinį veikimą, įpareigojant komercinio sąžiningumo standartus pažeidusį subjektą prisiimti atsakomybę, sprendina, atlieka ir svarbią prevencinę funkciją. Netinkamo elgesio identifikavimas ir tinkamas atliepimas bankroto bylų apimtyje tarnauja visuomenei kaip efektyvi atgrasymo nuo tokio elgesio priemonė.⁶²⁰ Komercinio sąžiningumo standartų pažeidimai, nesulaukus atitinkamo atsako, kuria teisinį ir socialinį nebaudžiamumo mikroklimatą ir gali prisidėti prie tokio veikimo masto visuomenėje augimo.

Esminė bankroto prielaida, t. y. faktas, kad nėra užtenkamai išteklių visiems dalyviams, savaime padaro bankroto procesą ypatingai pažeidžiamą visuomenės nepasitikėjimo aspektu.⁶²¹ Sisteminis proporcingo teisinio atsako į sąžiningo komercinio veikimo normų pažeidimus nebuvimas bankroto kontekste, manytina, ilgainiui gali generuoti visuomenės nepasitikėjimą pačiu bankroto institutu ir bendrai teisiniais institutais bei institucijomis. Pažymima, kad socialinis pasitikėjimas yra esminis veiksnys efektyviam ekonomikos veikimui.⁶²² Ekonomikos srities akademinuose darbuose pripažįstama pozityvi koreliacija tarp socialinio pasitikėjimo ir ekonomikos augimo: visuomenės pasižyminčios aukštesniu socialinio pasitikėjimo lygiu sparčiau auga ekonomiškai ir yra bendrai turtingesnės nei žemo socialinio pasitikėjimo visuomenės.⁶²³ Bankroto teisinis režimas užtikrindamas komercinio sąžiningumo standartų apsaugą, sprendina, gali prisidėti prie bendro socialinio pasitikėjimo visuomenėje stiprinimo.

Didelę įtaką šiuolaikinei nemokumo teisei padarė 1982 m. Kenneth Cork vadovaujamo komiteto parengtas nemokumo teisinio reguliavimo tobulinimo rekomendacijų

620 Keay, *supra note*, 19: 515.

621 Jacoby, *supra note*, 45: 1739.

622 Todd J. Zywicki, „Bankruptcy Law as Social Legislation“, *Texas Review of Law & Politics* 5, 2 (2000): 401.

623 Paul J. Zak, Stephen Knack, „Trust and Growth“, *The Economic Journal* 111, 470 (2001).

rinkinys – vadinamoji „Korko ataskaita“ (angl. *Cork Report*).⁶²⁴ Ataskaitoje buvo pateiktos rekomendacijos dėl Jungtinės Karalystės nemokumo teisinės bazės modernizavimo. „Korko ataskaitos“ pagrindu buvo vystomi ne tik Jungtinės Karalystės, bet ir daugelio kitų Europos šalių nemokumo teisiniai režimai. Dokumente akcentuojama viešojo intereso sąsaja su komercinio sąžiningumo užtikrinimo tikslu bankroto byloje, propaguojami aukšti komercinės moralės standartai.⁶²⁵ Nurodoma, kad tinkamam viešojo intereso atstovavimui būtina skirti reikiamą dėmesį šiems veiksams bankroto procese: nustatyti skolininko finansinės nesėkmės priežastis; ištirti, ar kaltė dėl nesėkmės gali būti pagrįstai priskirta skolininkui; užtikrinti, kad skolininkas prisiimtų atsakomybę už netinkamą, nesąžiningą veikimą.⁶²⁶ Įvardinti procedūros žingsniai ir šiandien nėra praradę savo aktualumo – bankroto teisiniame režime jie privalo būti tinkamai realizuoti, siekiant užtikrinti komercinį sąžiningumą taip ginant viešąjį interesą.

Viešasis interesas diktuoja būtinybę bankroto procesuose maksimaliai padidinti apgaulės ir kito netinkamo skolininkų veikimo atvejų išaiškinimo, atskleidimo masą.⁶²⁷ Viešojo intereso užtikrinimui svarbu, kad visuomenė būtų „įtikinta“, jog bankrutuojančio skolininko vadovybės veiksmuose nebuvo komercinio nesąžiningumo ar sukčiavimo apraiškų.⁶²⁸ Bankroto teisinis režimas privalo sudaryti sąlygas nuodugnai ir kvalifikuotai ištirti iki bankroto bylos iškėlimo vykdytą skolininko veiklą. Teigiama, kad dėl viešojo intereso yra itin svarbu, jog nemokumo administratoriai galėtų tinkamai atlikti savo tiriamąsias pareigas (angl. *investigative duties*) bankroto byloje.⁶²⁹ Šiuo tikslu bankroto teisėje yra universaliai įtvirtintas bankrutavusio skolininko sandorių patikrinimo institutas.

Verslo subjekto, kuriam yra iškelta bankroto byla, sandorių patikra pradeda būtinu juo žingsniu – visų bankrutuojančio juridinio asmens dokumentų perėmimu nemokumo administratoriaus žinion. Lietuvos teisiniame reglamentavime nustatyta bankrutuojančio juridinio asmens valdymo organų pareiga perduoti nemokumo administratoriui ne tik visą bendrovės turtą, bet ir visus įmonės dokumentus, buhalterinės apskaitos registrus ir kitą informaciją, susijusią su vykdyta veikla.⁶³⁰ 2022 m. AVNT išleido detalias rekomendacijas dėl tinkamo visų bankrutuojančios bendrovės dokumentų perdavimo, išsamiai nurodant, kokie dokumentai privalo būti perduoti administratoriui ir kaip įforminti jų perėmimą.⁶³¹ Nemokumo priežiūros tarnyba pa-

624 Great Britain Insolvency Law Review Committee, Kenneth Cork, *Insolvency Law And Practice: Report of the Review Committee* (London: HMSO, 1982).

625 Finch, Milman, *supra note*, 77: 14.

626 Great Britain Insolvency Law Review Committee, Kenneth Cork, *op. cit.*, 1735 §.

627 Fletcher, *supra note*, 609: 395.

628 Keay, *supra note*, 19: 513.

629 *Ibid.*

630 „JANI“, *supra note*, 12: 57 str. 1 d. 1 p., 2 p.

631 AVNT, „Rekomendacijos. Apskaitos dokumentų, apskaitos registrų ir kitos apskaitai tvarkyti reikalingos informacijos perdavimas, kai keičiasi apskaitą tvarkantis asmuo arba subjekto vadovas“, 2022,

žymi, kad perduodami dokumentai turi sudaryti sąlygas nemokumo administratoriui patikrinti visus bendrovės sandorius, ilgalaikio turto pirkimo, pardavimo, nurašymo ir kitą apskaitos informaciją, todėl tinkamas dokumentų perdavimas užtikrina tolesnių teisinių reikalavimų bankroto procese vykdymą.⁶³²

Lietuvos teismų praktikoje pripažįstama, kad kai nemokumo administratoriui nėra perduodami reikalingi įmonės apskaitos dokumentai „<...> tampa neįmanoma ar itin sudėtinga įvertinti įmonės nemokumo priežastis – ar šis nemokumas buvo sukeltas sąmoningais veiksmais, ar jau nemokios įmonės padėtis sąmoningai buvo dar esmingai pabloginta“⁶³³. Priimat ir konstatuojant bankrutuojančio juridinio asmens dokumentų perėmimo reikšmę visam bankroto procesui, – jo veiksmingam ir teisingam išpildymui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra suformavęs praktiką, kad pareiga perduoti bankroto administratoriui įmonės dokumentus gali būti priskirta ne tik paskutiniams bendrovės valdymo organams, bet ši atsakomybė gali kilti ir anksčiau vadovavusiems asmenims.⁶³⁴

Atsižvelgiant į bankrutuojančio juridinio asmens dokumentų perėmimo reikšmę tolesniam bankroto proceso objektyvumui ir tinkamam įgyvendinimui, už šios esminės pareigos nevykdymą yra įprastas sankcijų taikymas. Lietuvos teisiniame reguliavime įtvirtinta, kad teismas gali skirti pareigos perduoti dokumentus nevykdančiam subjektui iki vienos minimaliosios mėnesinės algos (MMA)⁶³⁵ dydžio baudą už kiekvieną pareigos nevykdymo dieną.⁶³⁶ Taip pat teismas turi teisę dokumentų neperdavusiam bankrutuojančios įmonės vadovui nuo 1 iki 5 metų apriboti galimybę eiti viešojo ar privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu.⁶³⁷ Įstatymu įtvirtintos sankcijos už pareigos perduoti dokumentus nevykdymą suponuoja šio procedūrinio veiksmo kritinę svarbą bankroto procese.⁶³⁸ Akivaizdu, kad reikiamų bankrutuojančio juridinio asmens dokumentų perėmimas yra būtina sandorių patikrinimo įmanomumo sąlyga. Galima pagrįstai konstatuoti, jog bankroto byloje neperėmus bankrutuojančio juridinio asmens dokumentų yra praktiškai neįmanoma iširti bendrovės

žiūrėta 2022 m. liepos 30 d., https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/vers6_Apskaitos%20dokumentu%20ir%20registru%20perdavimas_TVIRTINTI.pdf.

632 AVNT, „Rekomendacijos. Apskaitos dokumentų, apskaitos registru ir kitos apskaitai tvarkyti reikalingos informacijos perdavimas, kai keičiasi apskaitą tvarkantis asmuo arba subjekto vadovas“, *supra note*, 631: 1-2.

633 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-510-915/2018.

634 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-429-313/2015.

635 Lietuvoje patvirtintas MMA dydis nuo 2023 m. sausio 1 d. – 840 eurų.

636 „JANI“, *supra note*, 12: 57 str. 3 d.

637 *Ibid*, 13 str. 2 d. 3 p.

638 Apie JANI numatytų sankcionuojančių priemonių valdymo organams taikymo ir poveikimo praktinę problematiką Lietuvoje žr. skyrių Nr. 4.1. „Teisinio reglamentavimo ir nukreipimo, susijusio su komercinio sąžiningumo užtikrinimu bankroto bylose nepakankamumo problema“, paragrafą „Dėl valdymo organų bendradarbiavimo pareigos bankroto bylose įgyvendinimo“.

vykdytos veiklos, tuo pačiu nėra galimybės pagrįstai atsakyti į viešojo intereso aspektu esminį klausimą, kokios yra konkrečiau įvykusio bankroto priežastys?

JANĮ numato nemokumo administratoriaus pareigą ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo dokumentų perėmimo patikrinti juridinio asmens sandorius, sudarytus per ne trumpesnę kaip 3 metų laikotarpį.⁶³⁹ Įstatymas įpareigoja pradiniam bankroto procedūros etape ištirti bankrutuojančios įmonės veiklą sąlyginai ilgu jos gyvavimo iki bankroto laikotarpiu, taip patvirtinant būtinybę bankroto procese išsamiai išsiaiškinti faktines aplinkybes, lėmusias verslo žlugimą. Nemokumo valdymo tarnybos pateiktoje specialioje galimų bankroto priežasčių analizėje įvardinamas platus jų spektras. Tai apyvartinių lėšų trūkumas, per didelės komercinės rizikos prisiėmimas, verslo savininko mirtis, akcininkų konfliktai, partnerių nemokumas, aplaidus ar apgaulingas buhalterinės apskaitos tvarkymas, apgavystė ir sukčiavimas, teisminiai ginčai, neatsakingas įmonės valdymas ir kt.⁶⁴⁰ Spręstina, kad dėl juridinio asmens nemokumo, lėmusio bankroto bylos iškėlimą, priežasčių gali būti priimtose trijų tipų išvados. Pirmą, kad nemokumas yra objektyvios verslo nesėkmės išdava; antra, kad nemokumas yra susijęs su netinkamu ar aplaidžiu valdymo organų veikimu; trečia, kad nemokumas yra sietinas su galimai nusikalstamu valdymo organų veikimu.

Nemokumo kontekste svarbu skirti komercinį veikimą, kuris yra netinkamas ar aplaidus nuo to, kuris gali būti kvalifikuojamas kaip nusikalstamas.⁶⁴¹ Bankroto bylose atliekant sandorių tyrimą turi būti brėžiama aiški skirtis tarp žalą sukėlusio netinkamo veikimo ir nusikalstamo sukčiavimo.⁶⁴² Pirmuoju atveju orientuojamasi į kompensacinį tikslą – žalos atlyginimą, tuo tarpu nusikalstamo veikimo atveju, reikšminga ir baudžiamoji funkcija. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės nemokumo įstatyme išskiriami žalingo komercinio veikimo tipai: neleistina prekyba (angl. *wrongful trading*) ir apgaulinga prekyba (angl. *fraudulent trading*).⁶⁴³ Įstatyme įtvirtinta, kad jei įmonės likvidavimo procese paaiškėja, jog veikla buvo vykdoma siekiant apgauti kreditorius ar kitu apgaulės tikslu, tai vertintina kaip apgaulinga prekyba, už kurią gali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė.⁶⁴⁴

Nemokumo administratoriui bankroto procese vykdant išsamiai juridinio asmens sandorių analizę gali paaiškėti tam tikro ekonominio veikimo atvejai, kurie laikytini neteisėtais baudžiamosios teisės prasme, pavyzdžiui, mokesčių slėpimas ir grobstymas, pinigų plovimas ir pan. Atliepiant viešąjį interesą, esminga, kad bankroto teisiniai

639 „JANĮ“, *supra note*, 12: 64 str. 1 d.

640 AVNT, „Bankroto priežastys“, 2018, žiūrėta 2022 m. balandžio 1 d., <http://www.bankrotodep.lt/assets/Apklausos/Bankroto-priestys2018-12-31.pdf>.

641 UNCITRAL, *supra note*, 606: 283.

642 Racher Maimin, Michael A. Kaplan, Moseson Dikovics, „Avoid Claims Of Bankruptcy Fraud Amid Creditor Scrutiny“, Lowenstein Sandler, 2020 m. birželio 10 d., žiūrėta 2022 m. kovo 30 d., <https://www.lowenstein.com/news-insights/publications/articles/avoid-claims-of-bankruptcy-fraud-amid-creditor-scrutiny-maimin-baker-kaplan-moseson>.

643 „United Kingdom Insolvency Act 1986“, *supra note*, 280: Sections 213-214.

644 *Ibid*.

režimai garantuoti, jog apie tokius atvejus būtų nedelsiant informuojamos atsakingos valstybės institucijos ar pareigūnai.⁶⁴⁵

Verslo teisės literatūroje išskiriami ir analizuojami trys verslo vykdymo tipai, pagal šios veiklos generuojamas pasekmes: produktyvi, neproduktyvi ir destruktyvi verslininkystė (angl. *entrepreneurship*).⁶⁴⁶ Destruktyvi verslininkystė siejama su nesąžiningu ir neteisėtu veikimu. Vykdydamas bankrutuojančio juridinio asmens sandorių patikrą nemokumo administratorius turi aiškintis, ar įmonės vykdytoje veikloje nėra destruktyvios verslininkystės apraiškų. Taip pat tiriama, kas lėmė neproduktyvią verslininkystę ir ar tai nebuvo didelio vadovybės aplaidumo pasekmė.

Sandorių patikrinimo metu nustatomų destruktyvios verslininkystės raiškos praktinių pavyzdžių įvairovė didelė. Pavyzdžiui, neteisėtai perkeltas ar nuslėptas įmonės turtas, mokesčių grobstymas, apgaulingai tvarkoma apskaita, įgyvendinta vadinamoji „fenikso schema“, perkeliama turtą ir veiklą į kitą veikiančią įmonę, pinigų plovimas, turto bei piniginių lėšų pasisavinimas ar iššvaistymas, vienam ar keliems iš kreditorių suteiktas prioritetas prieš kitus *de jure* prioritetą turinčius kreditorius ir kt.⁶⁴⁷ Taip pat išskiriami vadinamieji „strateginiai“ bankroto atvejai (angl. „*strategic“ bankruptcies*)⁶⁴⁸, kuomet bankrotas būna iš anksto suplanuojamas jam kruopščiai pasiruošiant.⁶⁴⁹ „Strateginiai“ bankrotai kryptingai siekiama išvengti atsiskaitymo su kreditoriais, tokiu būdu eksternalizuojant nuostolius, t. y. perkeliama visą finansinę naštą kreditoriams – tiek juridinio asmens tiekėjams bei partneriams, tiek valstybei atstovaujantiems kreditoriams, o kartu ir visiems mokesčių mokėtojams.⁶⁵⁰

Išsamus ir pilnas sandorių patikrinimas yra sudėtinga ir neretai didžiulės apimties užduotis. Ją atliekant tikrinami bankrutuojančio juridinio asmens buhalterinės apskaitos registrai, mokėjimų išrašai, sutarčių turinys, peržiūrimas fizinis sukauptų bendrovės dokumentų archyvas bei elektroninės duomenų bazės, tam tikrais atvejais analizuojama atsakingų asmenų komunikacija įmonės viduje ar jų komunikacija su išorės subjektais. Galima teigti, kad nemokumo administratorius atlieka auditą, kaip buvęs įmonės vadovas vykdė savo imperatyvias ir fiduciarines pareigas, analizuoja iki

645 Žr. skyrių Nr. 4.1. „Teisinio reglamentavimo ir nukreipimo, susijusio su komercinio sąžiningumo užtikrinimu bankroto byloje nepakankamumo problema“, paragrafą „Dėl nusikalstamo veikimo išaiškinamumo bankroto byloje“, kuriame aptariama savalaikio atsakingų institucijų informavimo apie bankroto procedūrų metu nustatytą galimai neteisėtą buvusios vadovybės veikimą svarba ir su tuo susijusi Lietuvos teisinio reguliavimo problematika.

646 Pavyzdžiui: Marcus Box, Karl Gratzer, Xiang Lin, „Destructive Entrepreneurship in the Small Business Sector: Bankruptcy Fraud in Sweden, 1830–2010“, *Small Business Economics* 54, 2 (2018), <https://doi.org/10.1007/s11187-018-0043-3>; Jamie Collins, Jeffery S. McMullen, Christopher R. Reutzler, „Distributive Justice, Corruption, and Entrepreneurial Behavior“, *Small Business Economics* 47 (2016), <https://doi.org/10.1007/s11187-016-9751-8>.

647 David O. Friedrichs, *Trusted Criminals: White Collar Crime in Contemporary Society* (Belmont, CA: Wadsworth Cengage Learning, 2010).

648 Lietuvos nemokumo teisėje įtvirtinto tyčinio bankroto instituto atitikmuo.

649 Box, Gratzer, Lin, *supra note*, 646: 438.

650 *Ibid.*

bankroto priimtus verslo sprendimus, koncentruojantis į laikotarpį, nuo kurio bendrovė susidūrė su finansiniais sunkumais.⁶⁵¹

Vykdam bankrutuojančio juridinio asmens sandorių analizę rekomenduojama ypatingą dėmesį skirti šiems klausimams: pirma, siekti nustatyti, ar nėra nuslėpto turto ar turto, kurio buhalterinė vertė yra fiktyviai sumažinta; antra, įsitikinti, ar bendrovės finansinė apskaita nebuvo vedama aplaidžiai ar apgaulingai; trečia, išanalizuoti piniginių lėšų ir didesnės vertės turto judėjimą, detalizuojant visas finansines operacijas atliktas įmonei jau susidūrus su finansiniais sunkumais; ketvirta, išsiaiškinti staigaus ir ženklaus įmonės darbuotojų sumažėjimo priežastis, jei toks buvo; penkta, patikrinti įvykdytus mokėjimus kreditoriams, nustatant, ar nebuvo suteiktas neteisėtas prioritetas.⁶⁵² Konstatuojama, kad praktikoje ribos tarp neproduktyvaus ir destrukttyvaus veikimo ūkinėje komercinėje veikloje nėra tokios akivaizdžios.⁶⁵³ Taigi bankrutuojančio juridinio asmens sandorių analizės atlikimas, ir, net svarbiau – šios analizės išvadas proporcingai, efektyviai, teisingai atliepančių tolesnių teisinių žingsnių pasirinkimas neabejotinai reikalauja aukštos vykdytojo kvalifikacijos finansų ir teisės srityse, aukšto profesionalumo.

Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatyme įtvirtinta, kad nemokumo administratorius patikrinęs bankrutuojančios įmonės sandorius reiškia ieškinius teismui trimis pagrindais: pirma, dėl sandorių, priešingų juridinio asmens veiklos tikslams ir galėjusių turėti įtakos tam, kad juridinis asmuo negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais, kurie CK 1.82 straipsnyje⁶⁵⁴ nustatytais pagrindais galėtų būti pripažinti negaliojančiais; antra, dėl bankroto pripažinimo tyčiniu, jeigu padaro prielaidą, kad yra tyčinio bankroto požymių; trečia, dėl juridinio asmens sudarytų sandorių, kurių jis sudaryti neprivalėjo, jeigu šie sandoriai pažeidžia kreditoriaus teises, o juridinis asmuo apie tai žinojo ar turėjo žinoti (*actio Pauliana* instituto pagrindu).⁶⁵⁵ Tokiu būdu nemokumo administratoriui nubrėžiamos tolesnio veikimo procese gairės, indikuojant galimus netinkamo veikimo atvejus, kuriuos tikslinga atliepti, ginant konkrečių byloje dalyvaujančių kreditorių interesus, taip pat netiesiogiai – viešąjį interesą. Minėtoje teisės normoje numatytas pagrindų sąrašas, kuriais remiantis galima kreiptis į teismą dėl neteisėto valdymo organų veikimo, nėra baigtinis. Nemokumo administratorius turi teisę teismui teikti ieškinius dėl žalos atlyginimo praktiškai dėl bet kokio sandorių patikrinimo metu nustatyto netinkamo, aplaidaus, nesąžiningo vadovybės veikimo, nepaisant padarytos žalos dydžio ar konkrečių faktinių aplinkybių.

651 Bitė, Mogenytė, Mulevičienė, *supra note*, 614: 462.

652 Maria Politzer, „Spotting Fraud During the Bankruptcy Process: Top Red Flags“, *Journal of Accountancy*, 2020 m. spalio 1 d., žiūrėta 2022 m. kovo 1 d., <https://www.journalofaccountancy.com/issues/2020/oct/fraud-red-flags-during-bankruptcy-process.html>.

653 Jürgen Antony, Torben Klarl, Erik E. Lehmann, „Productive and Harmful Entrepreneurship in a Knowledge Economy“, *Small Business Economics* 49, 1 (2017).

654 CK 1.82 str. „Juridinio asmens teismumui prieštaraujančio sandorio negaliojimas“.

655 „JANI“, *supra note*, 12: 64 str. 1 d. 1-3 p.

JANĮ įtvirtinta nuostata, kad „[j]uridinio asmens vadovas privalo atlyginti žalą, kuri atsirado dėl šiame įstatyme nustatytų pareigų nevykdymo ar netinkamo vykdymo“⁶⁵⁶. Ši įstatymo norma sietina su nemokumo įstatyme reglamentuota vadovo pareiga laiku inicijuoti nemokumo bylą.⁶⁵⁷ Taigi nemokumo administratorius atlikdamas sandorių analizę sprendžia ir dėl to, ar vadovas tinkamai įgyvendino šią esminę pareigą, – ar savo neveikimu, delsimu veikti nepadarė žalos kreditoriams.

Komeracinio sąžiningumo užtikrinimo bankroto bylose diskurse ypatingai svarbus yra tyčinio bankroto institutas. Valstybės kontrolės parengtoje audito ataskaitoje pažymima, kad tyčiniai bankrotai apsunkina sąžiningai veikiančių įmonių padėtį, mažina verslo partnerių tarpusavio pasitikėjimą ir kai kuriais atvejais tampa tokios įmonės kreditorių nemokumo priežastimi, todėl itin svarbi pakankama teisinė nesąžiningo komercinio veikimo kontrolė.⁶⁵⁸ „Tyčinis bankrotas siejamas su netinkamu, teisei priešingu įmonės valdymu ir (ar) kreditorių interesus pažeidžiančių sandorių sudarymu, kurie lemia jos bankrotą.“⁶⁵⁹ Lietuvos nemokumo įstatyme įvardinti tyčinio bankroto požymiai⁶⁶⁰ nubrėžia informatyvias sandorių analizės atlikimo gaires, nurodant, kokio netinkamo komercinio veikimo praktinių išraiškų ją vykdančiam nemokumo administratorius turėtų ieškoti. Tyčinio bankroto kvalifikavimui esminė yra neteisėta skolininko intencija, įrodyta tyčia. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra konstatavęs, kad bankrotą galima pripažinti tyčiniu, tik nustačius požymius, rodančius, kad įmonė prie bankroto buvo privesta tyčia, t. y. jog bankrotą nulėmė ne verslo nesėkmė, o tyčiniai valdymo organų veiksmai, siekiant išvengti išipareigojimų kreditoriams vykdymo.⁶⁶¹ Pažymėtina, kad teismas, pripažinęs bankrotą tyčiniu, privalo įvardinti konkretų asmenį ar asmenis, kurių veikimas ar neveikimas jį sukėlė.⁶⁶²

Lietuvos teismų praktikoje konstatuojama, kad bankroto pripažinimas tyčiniu tiesiogiai jokių materialinių teisinių padarinių nesukelia.⁶⁶³ Nepaisant to, šio klausimo sprendimas laikytinas reikšmingu tiek konkrečių bylose dalyvaujančių kreditorių interesų, tiek viešojo intereso gynimo prasme. Priėmus nutartį pripažinti bankrotą tyčiniu, teismas privalo informuoti prokurorą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo⁶⁶⁴, o tai gali lemti tolesnių tyrimo veiksmų atlikimą. Šiuo įstatyminiu įpareigojimu užtikrinama, kad atsakingai institucijai būtų pavesta ištirti konkretaus civilinės teisės prasme

656 „JANĮ“, *supra note*, 12: 13 str. 1 d.

657 *Ibid.*, 6 str.

658 Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, „Valstybinio audito ataskaita Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“, 2014 m. lapkričio 25 d., Nr. VA-P-20-8-15, 25, žiūrėta 2022 m. birželio 1 d. <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/23443>.

659 Jokubauskas, Višinskis, „Tyčinio bankroto nustatymo procesinės problemos“, *supra note*, 89: 534–535.

660 „JANĮ“, *op. cit.*, 70 str. 2 d. 1-5 p.

661 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-597/2013.

662 „JANĮ“, *op. cit.*, 70 str. 3 d.

663 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-324-915/2017; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-210-313/2021.

664 „JANĮ“, *op. cit.*, 71 str. 4 d.

įrodyto neteisėto veikimo atvejį ir nustatyti, ar nebuvo įvykdyti baudžiamosios teisės prasme nusikalstami veiksmai.

Taip pat nuo šios stadijos (bankroto pripažinimo tyčiniu) pabaigos priklauso tolesnis galimas įmonės sandorių nugalinėjimas teisme⁶⁶⁵ bei žalos, padarytos kreditoriams, atlyginimas, įmonę likvidavus.⁶⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad pripažinus bankrotą tyčiniu turi būti sudaryta galimybė kiekvienam kreditoriui atskirai reikšti reikalavimą dėl žalos, kurią sudaro bankroto procese jo nepatenkintų reikalavimų dalis, atlyginimo, nereikalaujant įrodyti prieš konkretų kreditorių nukreiptų nesąžiningų veiksmų atlikimo.⁶⁶⁷ Vadinasi, bankroto pripažinimas tyčiniu laiduoja bendrovės kreditoriams teisę reikšti tiesioginius ieškinius dėl žalos atlyginimo bendrovės vadovams net ir po bankroto bylos užbaigimo, t. y. juridiniam asmeniui teisiškai pasibaigus. Pažymima, kad bankroto pripažinimas tyčiniu kreditoriams supaprastina tolesnę galimą bylinėjimosi procesą, kadangi sumažina civilinės atsakomybės įrodinėjimo apimtį.⁶⁶⁸

Tyčinio bankroto institutas, *actio Pauliana* ieškinyms, ieškinyms dėl pavėluotai inicijuotos bankroto bylos, kiti ieškiniai dėl žalos atlyginimo – tai teisiniai įrankiai skirti ginti kreditorių interesus bankroto byloje. Tačiau pažymėtina, kad viešasis interesas nėra tapatus konkrečių kreditorių interesams. Viešojo intereso aspektu svarbu, ar bankroto byloje buvo išaiškintos tikrosios bankroto priežastys ir ar buvo tinkamai, proporcingai atlieptas nustatytas nesąžiningas, netinkamas komercinis veikimas. Komercinė moralė yra socialinė norma, o interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą yra ne individualus, o viešasis interesas.⁶⁶⁹

Pasak R. Goode, viena svarbiausių nemokumo teisės užduočių – įgyvendinti mechanizmą, kurio pagalba būtų nustatytos tikrosios verslo žlugimo priežastys ir diskvalifikuoti tuos, kurie kalti dėl netinkamo valdymo, apribojant jų teisę užimti vadovo pareigas kitose įmonėse.⁶⁷⁰ Šį aspektą akcentuoja ir V. Finch bei D. Milman, nuroydamai, kad reikšminga nemokumo teisės užduotis yra paskatinti gerą verslo valdymo praktiką, garantuojant verslo žlugimo priežasčių ištyrimą bei pritaikant sankcijas vadovams, atsakingiems už finansinę griūtį, jei buvo nustatyti jų neteisėti veiksmai, aplaidumas (angl. *malpractice*).⁶⁷¹

Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatyme įtvirtinta, kad teismas gali apriboti teisę eiti vadovo pareigas jeigu asmuo neinicijavo nemokumo proceso, kai tai padaryti privalėjo, veikimu ar neveikimu sukėlė tyčinį bankrotą ar neperdavė

665 JAN17 72 str. įtvirtinta, kad pripažinus bankrotą tyčiniu, nemokumo administratorius per 6 mėnesius turi teisę kreiptis į teismą dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais ir kad tokiu atveju yra laikoma, kad senaties terminai yra nepraleisti.

666 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-284-611/2018.

667 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-115-915/2017.

668 Jokubaskas, Višinskis, „Tyčinio bankroto nustatymo procesinės problemos“, *supra note*, 89: 538.

669 Keay, *supra note*, 19: 525.

670 Goode, *supra note*, 126: 39.

671 Finch, Milman, *supra note*, 77: 25.

nemokumo administratoriui įmonės turto ir dokumentų įstatymų nustatyta tvarka.⁶⁷² Taigi teisės eiti vadovo pareigas ribojimo instituto apimtyje atskleidžiamas viešojo intereso požiūriu kritinis nepageidaujamas bendrovės vadovo veikimas – pareigos laiku inicijuoti bankroto bylą nevykdymas, nesąžiningas komercinis veikimas, nebendradarbiavimas bankroto procese. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pažymima, kad ši teisės norma yra prevencinio pobūdžio ir ja siekiama dvejopo tikslo: pirma, įspėti įmonės vadovą, kad jis tinkamai vykdytų savo pareigas dėl bankroto bylos iškėlimo laiku ir bankroto proceso metu; antra, pašalinti iš verslo rinkos asmenis, kurie, vadovaudami verslo subjektams, nesilaiko sąžiningo verslo standartų ir dėl to juridiniai ir fiziniai asmenys patiria normalios verslo rizikos neatitinkančių turtinių praradimų, t. y. šia norma siekiama apsaugoti viešuosius ir privačius asmenis nuo nesąžiningų vadovų.⁶⁷³ Spręstina, kad dviem atvejais – nustačius tyčinį bankrotą, taip pat vadovui bankroto procese visiškai nebendradarbiaujant su nemokumo administratoriumi ir jam neperduodant turto ir dokumentų (tokiu būdu objektyvų, tinkamą bankroto procesą padarant praktiškai neįmanomu), vadovo teisės ribojantį institutą pasitelkti būtina. Viešojo intereso aspektu svarbu, kad asmenys, šturkščiai pažeidę bendruosius komercinio sąžiningumo standartus, sulauktų neigiamų savo netinkamo veikimo pasekmių, taip pat artimoje ateityje negalėtų pakartoti ydingos praktikos.

Apibendrinant pažymėtina, kad viešasis interesas bankroto bylose yra įgyvendinamas atskleidžiant tikrąsias verslo nesėkmės priežastis ir užtikrinant proporcingą teisinį atsaką į komercinio sąžiningumo standartus pažeidžiantį elgesį. Tokiu būdu bankroto procese ginami konkrečių bylose dalyvaujančių kreditorių interesai, drauge įgyvendinant viešąjį interesą. Interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą laikytinas viena esminių viešojo intereso turinio bankroto bylose dedamųjų. Atitinkamai formuluotinas viešojo intereso gynimo bankroto bylose uždavinys – užtikrinti komercinį sąžiningumą, atskleidžiant bankroto priežastis ir proporcingai atliepiant neteisėtą komercinį veikimą.

2.2.4. Interesas apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių

Teigiama, kad nemokumo procesai stipriai paveikia viešąjį interesą, nes jų apimtyje priimami sprendimai dėl įmonių „gyvenimo ir mirties“, o šie sprendimai daro poveikį žmonių pragyvenimo šaltiniams ir bendruomenėms.⁶⁷⁴ Žmonių apsaugos nuo neigiamų bankroto pasekmių interesas formuluojamas komunitarinės bankroto teisės teorijos pagrindu, kuri nurodo, kad bankroto kontekste egzistuoja ne tik ekonominiai, bet ir socialiniai interesai bei akcentuoja pusiausvyros tarp jų būtinybę.⁶⁷⁵

672 „JANI“, *supra note*, 12: 13 str. 2 d.

673 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-270-690/2016.

674 Finch, Milman, *supra note*, 77: 42.

675 Žr. poskyrį Nr. 1.1.2. „Komunitarinė bankroto teisės teorinė prieiga“.

Teigiama, kad „verslo bankrotas turi platų socialinį, ekonominį ir politinį poveikį“⁶⁷⁶. Neabejotinai tokio poveikio mastas labai priklauso nuo bankrutuojančio verslo subjekto individualių charakteristikų – įmonės dydžio, veikimo jurisdikcijos, ūkinės komercinės veiklos apimčių bei specifikos ir kt. Visgi bet kokio juridinio asmens bankrotas gali sukelti ir neretai sukelia platų spektrą neigiamų pasekmių – savininkai netenka verslo, darbuotojai praranda darbą, valstybė praranda mokesčių mokėtoją, kiti ūkio subjektai lieka be verslo partnerio ar kliento, bendruomenės netenka įmonės, kurios paslaugomis naudojosi ir pan. Šie padariniai yra neišvengiami, tačiau jų neigiamas poveikis gali ir tam tikrais atvejais turi būti amortizuojamas. Visuomenė turi interesą, kad verslo žlugimo pasekmės būtų kaip įmanoma švelnesnės, kad nuo jų būtų apsaugoti labiausiai pažeidžiami visuomenės nariai. Ankstyvojoje Lietuvos apeliacinio teismo praktikoje randamas išaiškinimas, kad bankroto proceso tikslas yra apginti viešąjį interesą, sumažinant neigiamus dėl įmonių bankroto kylančius socialinius padarinius.⁶⁷⁷ Taigi viešasis interesas suponuoja, kad teisė privalo kaip įmanoma labiau apsaugoti žmones nuo neigiamų pasekmių, kurias sukėlė įmonės nemokumas.⁶⁷⁸

Visgi konstatuotina, kad interesas apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių pilna apimtimi yra praktiškai neįgyvendinamas. Šį interesą tikslinga suvokti kaip vertybinę orientacinę kategoriją, nubrėžiančią teorinę siekiamybę – apsaugoti žmones. Bankroto kontekste suinteresuotų asmenų (angl. *stakeholders*), t. y. tų, kuriuos galima paveikia verslo bankrotas, sąrašas ilgas ir nebaigtinis.⁶⁷⁹ Anot B. S. Schermer, praktikoje „beveik bet kas – nuo vietinio darbuotojo iki nutolusio tiekėjo – gali deklaruoti tam tikrą netiesioginę žalą dėl verslo žlugimo“⁶⁸⁰ Todėl tinkamas intereso apsaugoti žmones įgyvendinimas bankroto bylose nereikalauja pilno jo išpildymo, t. y. apsaugoti visus įgyvendinamus bankroto paveiktus asmenis nuo visų galimų neigiamų pasekmių. Skirtingų potencialių interesų nemokumo procese yra tiek daug, kad esminė problema ne juos visus nustatyti ir atliepti, tačiau identifikuoti tuos, kuriems reikalinga garantuoti teisinę apsaugą.⁶⁸¹

Vienas bankroto teisėje įprastų intereso apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių realizavimo pavyzdžių – tai buvusiems įmonės darbuotojams laiduojamas privilegijuotas statusas procese. Pasaulio Banko leidinyje apie efektyvaus nemokumo režimo principus nurodoma, kad darbuotojai yra esminė įmonės dalis ir nemokumo procese būtina siekti tinkamos pusiausvyros tarp jų ir kitų kreditorių interesų.⁶⁸²

676 Mary Jo Wiggins, „Finance and Factionalism: The Uneasy Present (and Future) of Special Interest Committees in Corporate Reorganization Law“, *San Diego Law Review* 41, 3 (2004): 1374.

677 Lietuvos apeliacinio teismo 2003 m. balandžio 22 d. nutartis, *supra note*, 4.

678 Keay, *supra note*, 19: 515.

679 Christopher F. Symes, *Statutory Priorities in Corporate Insolvency Law: An Analysis of Preferred Creditor Status* (Aldershot: Ashgate, 2008), 63.

680 Schermer, *supra note*, 43: 1051.

681 Finch, Milman, *supra note*, 77: 37.

682 The World Bank Group, *Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes* (Washington DC: The World Bank, 2021), 26, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/35506/Prin->

Daugumoje pasaulio valstybių darbuotojų finansiniams reikalavimams bankroto procese yra taikomas tenkinimo prioritetas.⁶⁸³ Taigi fiziniai asmenys – įmonės darbuotojai bankroto teisėje yra laikomi subjektais, kuriems reikalinga užtikrinti ypatingą teisinę apsaugą nuo neigiamų bankroto pasekmių.

Lietuvos teismų praktikoje darbuotojų, kaip socialiai pažeidžiamos asmenų grupės, interesų apsauga nemokumo bylose yra siejama su viešuoju interesu.⁶⁸⁴ Dažnoje teismo nutartyje nurodoma, kad bankroto procese siekiama apsaugoti finansinių įsipareigojimų nevykdančios įmonės kreditorių, darbuotojų ir pačios bankrutuojančios įmonės interesus.⁶⁸⁵ Analizuojant pastarąjį teiginį lingvistiškai matyti, kad darbuotojai teismo aiškinime yra išskiriami iš kitų kreditorių tarpo: jie įvardinami kaip atskiri esminiai bankroto proceso subjektai greta kitų pagrindinių bankroto bylos dalyvių – debitoriaus ir kreditorių.

Siekiant amortizuoti neigiamas bankroto pasekmes, patiriamas bankrutuojančios įmonės darbuotojų, Lietuvoje yra numatytas specialus teisinis reguliavimas. Pirma, darbuotojų finansiniai reikalavimai yra tenkinami iš valstybės biudžeto pačioje bankroto bylos pradžioje, padengiant susikaupusį darbdavio įsiskolinimą iš Garantinio fondo.⁶⁸⁶ Čia stebima valstybės solidarumo išraiška – valstybė įvykdo bankrutuojančio subjekto įsipareigojimą už jį ir stoja į kreditorių eilę su kitais byloje dalyvaujančiais kreditoriais. Antra, jei valstybės skiriamos sumos padengti įsiskolinimą darbuotojui nepakanka, likusi nepatenkinta darbuotojo finansinio reikalavimo dalis bankroto byloje yra tenkinama prioriteto tvarka, t. y. pirma eile.⁶⁸⁷ Nustatant specialias palankias sąlygas socialiai pažeidžiamai grupei – darbuotojams, realizuojamas viešasis interesas, t. y. interesas apsaugoti žmones nuo neigiamų verslo žlugimo pasekmių.

Kitas pavyzdys, kaip bankroto byloje formaliai įgyvendinamas analizuojamas interesas apsaugoti žmones, yra susijęs su aplinkosauga. Aplinkos apsaugos klausimai bankroto bylose yra pripažįstami reikšmingais visuomenei ir jau kurį laiką įvairiais pjūviais analizuojami užsienio akademiniuose darbuose.⁶⁸⁸ Pastaraisiais metais

ciples-for-Effective-Insolvency-and-Creditor-and-Debtor-Regimes.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

683 UNCITRAL, *supra note*, 606: 272.

684 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1480-381/2019.

685 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-338-450/2020; Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-309-330/2019.

686 Vadovaujantis įstatymu, iš Garantinio fondo darbuotojui yra padengiama susikaupusi skolos suma iki 6 MMA dydžio (iš viso iki 5 040 eurų pagal 2023 m. nustatytą MMA dydį). Darbuotojui valstybė darbdavio bankroto atveju iš biudžeto skiria sąlyginai reikšmingą sumą taip praktiškai įgyvendindama viešojo intereso prasmę svarbų žmonių apsaugos nuo neigiamų bankroto pasekmių uždavinį („Lietuvos Respublikos garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymas“, TAR, Nr. XII-2604 (2016): 7 str.).

687 „JANI“, *supra note*, 12: 94 str. 1 d. 1 p. b).

688 Pavyzdžiui: Judson Boomhower, „Drilling Like There’s No Tomorrow: Bankruptcy, Insurance, and Environmental Risk“, *The American Economic Review* 109, 2 (2019); John R. Allison, John A. Rizzardi, „Effects of Bankruptcy on Environmental Liabilities“, *Tort & Insurance Law Journal* 28, 3 (1993); Mi-

inicijuojamas ir dar platesnis – tvarumo (angl. *sustainability*) nemokumo procesuose užtikrinimo mokslinis diskursas.⁶⁸⁹

Įmonės nemokumas neabejotinai paveikia jos gebėjimą vykdyti įvairius įsipareigojimus, įskaitant ir aplinkosaugos srityje. Visuomenė turi pagrįstą interesą, kad verslui sustabdžius veiklą, nebūtų paliekama prišiukšlinta aplinka, užterštas dirvožemis, nesutvarkytos pavojingos atliekos ir pan. Šiuo atveju interesas apsaugoti žmones nuo neigiamų pasekmių nėra sukoncentruotas į konkrečią grupę – siekiama apsaugoti visus visuomenės narius, užtikrinant, kad bankroto byloje būtų tinkamai įgyvendinami aplinkosaugos reikalavimai.

Pagal Lietuvos teisinį reglamentavimą, nemokumo administratorius teikdamas prašymą teismui dėl juridinio asmens pabaigos privalo pridėti institucijos, vykdančios aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, pažymą dėl atliekų, užteršto dirvožemio ir grunto sutvarkymo.⁶⁹⁰ Tai yra būtina formalioji sąlyga, be kurios toks prašymas teismui negali būti tenkinamas. Taip užtikrinama, kad prieš pabaigiant bankroto procedūrą atsakinga valstybės institucija patikrintų ir konstatuotų, kad visi aplinkosauginiai reikalavimai yra įvykdyti.

Lietuvoje aplinkos sutvarkymo organizavimo funkcija bankroto byloje yra priskirta būtent nemokumo administratoriui.⁶⁹¹ Teismų praktikoje pažymima, kad nemokumo administratoriaus pareiga užtikrinti bankrutuojančio juridinio asmens vykdytos veiklos metu atsiradusias atliekų, užteršto dirvožemio ir grunto sutvarkymą yra susijusi su viešuoju interesu.⁶⁹² Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad bankroto byloje nustatčius žemės sklypo užteršimo faktą, nemokumo administratoriui nustatytos pareigos sutvarkyti atliekas, užterštą dirvožemį ir gruntą vykdymas tampa prioritetinis, siekiant užtikrinti viešąjį interesą, t. y. visuomenės interesą į saugią ir švarią aplinką likviduojant teršėją.⁶⁹³ Taip pat nurodoma, kad viešasis interesas yra pilnai užtikrinamas būtent atkuriant aplinkos būklę iki pirminės padėties: aplinkos būklės atkūrimas, kaip prievolės įvykdymas natūra, laikytinas prioritetiniu ir tik nesant galimybių tai įgyvendinti, galimas civilinės atsakomybės taikymas.⁶⁹⁴

Atkreiptinas dėmesys, kad bankroto proceso operatyvumo tikslas nėra ir neturėtų būti laikomas prioritetiniu santykiyje su aplinkos apsaugos bankroto procese tikslu. Pavyzdžiui, bankroto byloje teismas, atsakydamas į administratoriaus argumentus dėl greitos procedūros būtinumo, nurodė, jog „[s]utiktina su tuo, kad bankrutuojančios įmonės kreditorių interesus atitiktų greitesnis nemokumo procesas, tačiau įstatymų

chael J. Cadigan, „Environmental Liability: Bankruptcy and Insurance Issues“, *Environmental Law* 22, 3 (1992).

689 Linna, *supra note*, 83.

690 „JANI“, *supra note*, 12: 100 str. 3 d. 3 p.

691 *Ibid.*, 66 str. 1 d. 15 p.

692 Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-270-407/2021.

693 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-284-313/2021.

694 *Ibid.*

leidėjas viešajam interesui aplinkosaugos srityje apsaugoti yra numatęs apribojimus⁶⁹⁵. Tai vertintina kaip geroji praktika, kad bankroto proceso operatyvumas nėra suabsoliutinamas kito esminio su viešuoju interesu sietino tikslo kontekste.

Speciali darbuotojų apsauga, aplinkosauga – ryškiausi intereso apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių formalizuoto realizavimo bankroto teisėje pavyzdžių. Visgi galimų būdų, kaip derėtų atliepti šį interesą sąrašas yra atviras. Pavyzdžiui, svarstoma dėl būtinybės darbdavio bankroto atveju užtikrinti prioritetinę kompensaciją asmenims (ar jų artimiesiems), kuriems dėl darbo išsivystė profesinė liga, jie buvo sužaloti ar mirė⁶⁹⁶; keliami klausimai dėl pagalbos suteikimo regioninėms bendruomenėms, kurios buvo stipriai ekonomiškai ir socialiai paveiktos konkretaus verslo žlugimo⁶⁹⁷ ir pan. Bankroto teisinė sistema turi būti atvira ir lanksti atliepdama interesą apsaugoti žmones – svarbu stebėti verslo bankroto sukeltus procesus ir gebėti identifikuoti pažeidžiamiausius asmenis, jų grupes bei spręsti, kuriems šių interesų tikslinga suteikti įstatymine apsaugą.

Apibendrinant galima teigti, kad viešasis interesas bankroto bylose, *inter alia*, reiškiasi interesu apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių. Atitinkamai formuluotinas viešojo intereso gynimo bankroto bylose uždavinys – kaip galima geriau apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių.

2.2.5. Skirtingų interesų pusiausvyros bankroto bylose svarba

Lietuvos teismų praktikoje ne kartą pažymėta, kad nemokumo bylos yra susiję su viešuoju interesu, tačiau viešojo intereso pasireiškimo laipsnis nėra vienodas ir skiriasi priklausomai nuo klausimo, kuris sprendžiamas byloje.⁶⁹⁸ Su šiuo teiginiu galima sutikti svarstant keturias disertaciniame darbe įvardintas viešojo intereso turinio bankroto bylose kategorijas: interesą išsaugoti verslą, interesą užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą, interesą užtikrinti komercinį sąžiningumą ir interesą apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių. Neginčytina, kad šie interesai praktikoje bankroto bylose reiškiasi skirtinga apimtimi ir intensyvumu. Pavyzdžiui, viešojo intereso gynimo uždavinys – užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą apima visus bankroto proceso etapus ir yra susijęs su visais proceso dalyviais. Tuo tarpu kiti trys įvardinti interesai pasireiškia konkrečioje procedūros stadijoje, atitinkamomis aplinkybėmis.

695 Vilniaus apygardos administracinio teismo 2020 m. vasario 13 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI3-844-1066/2020.

696 Olga Yavor, Viktoriia Nadon, Olena Ruban, „Capitalization of Payments as a Way to Compensate the Damage to Life and Health of an Individual in Case of a Legal Entity's Bankruptcy“, *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice* 1, 28 (2019), <https://doi.org/10.18371/fcaptop.v1i28.163073>.

697 Gross, „Taking Community Interests into Account in Bankruptcy: An Essay“, *supra note*, 25.

698 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-632-407/2021; Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-159-823/2019.

Nepaisant skirtingo raiškos laipsnio, kiekvienas iš įvardintų interesų laikytinas esminiu viešojo intereso įgyvendinimui bankroto byloje. Atsisakius kurio nors iš jų, būtų nepagrįsta tikėtis viešąjį interesą atliepiančio juridinių asmenų bankroto teisinio režimo. Pavyzdžiui, galima hipotetiškai svarstyti intereso užtikrinti komercinį sąžiningumą nepaisymą bankroto procese, atitinkamai neatliekant sandorių patikrinimo ir nesiekiant nustatyti tikrųjų juridinio asmens bankroto priežasčių. Toks bankroto procesas net ir maksimaliai įgyvendindamas veiksmingumo ar žmonių apsaugos nuo neigiamų bankroto pasekmių tikslus neatitiktų viešojo intereso. Ignoruojant komercinio sąžiningumo užtikrinimo interesą, būtų sudarytos sąlygos bankroto institutu sistemingai naudotis nesąžiningiems asmenims, taip pažeidžiant kreditorių ir visos visuomenės interesus. Atitinkamai atsisakius, pavyzdžiui, intereso apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių įgyvendinimo bankroto procese ar bet kurio kito iš įvardintų keturių kertinių interesų kategorijų, bankroto procedūra objektyviai negalėtų būti vertinama kaip atitinkanti viešąjį interesą.

Šios įvardintos keturios viešojo intereso turinio bankroto byloje teminės grupės – tai išdava mokslinių pastangų į bankroto institutą pažvelgti per J. Rawls „nežinojimo šydą“⁶⁹⁹ primenančią hipotetinę perspektyvą, t. y. atsiribojant nuo atskirų proceso dalyvių interesų ir ieškant atsakymo, kokį bankroto institutą mes, kaip visuomenė, pageidaujame turėti. Kitaip tariant, šios interesų kategorijos išskirtos siekiant nubrėžti gaires, kas bankroto valdymo srityje visuomenei yra objektyviai reikšminga arba turėtų būti svarbu remiantis teisingo, sąmoningo, nešališko, informuoto, geranoriško visuomenės nario etalonu bei kas atlieptų pamatines visuomenės vertybes.

Neretai viešojo intereso bankroto byloje diskursas siejamas su išskirtiniais bankroto atvejais – tarptautinės korporacijos, stambios finansų institucijos ar kito plačiai veiklą vykdžiusio ūkio subjekto finansine griūtimi, kuri tiesiogiai ir akivaizdžiai paveikia didelį žmonių kiekį. Tokie atvejai neabejotinai ypatingi savo faktinių padarinių mastu ir sulaukia rezonanso visuomenėje. Nemokumo srities akademikai sutinka, kad praktinės bankroto proceso patirtys gali kardinaliai skirtis priklausomai nuo bankrutuojančios bendrovės dydžio, vykdytos veiklos apimčių ir pan.⁷⁰⁰ Visgi, manytina, kad keturios įvardintos interesų teminės kategorijos yra aktualios nepriklausomai nuo bankrutuojančio verslo subjekto dydžio – kiekviename bankroto procese aktualu išsaugoti verslą, kai tai praktiškai tikslinga; užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą; užtikrinti komercinį sąžiningumą ir apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių. Bankroto teisinis režimas, gebantis užtikrinti šių užduočių įgyvendinimą nagrinėjant tiek mažų, tiek didelių įmonių bankroto bylas, vertintinas kaip atliepantis viešąjį interesą.

Lietuvos teismų praktikoje ne kartą akcentuota, kad klausimai, susiję su įmonių

699 Žr. išnašą Nr. 120.

700 Elizabeth Warren, „The Untenable Case for Repeal of Chapter 11“, *The Yale Law Journal* 102, 2 (1992): 441–443, <https://doi.org/10.2307/796843>; Chrystin Ondersma, „Employment Patterns in Relation to Bankruptcy“, *American Bankruptcy Law Journal* 83, 2 (2009): 239.

nemokumu, turi reikšmės bei įtakos ne tik verslui, bet ir visai visuomenei.⁷⁰¹ V. Višinskis ir R. Jokubauskas nurodo, kad toks teismų vertinimas kelia abejonių, kadangi, anot jų, suponuoja, jog „<...> kiekvienos įmonės nemokumas savaime daro poveikį itin plačiam (iš esmės neapibrėžtam) subjektų ratui“⁷⁰². Autorių vertinimu, „<...> viešojo intereso vyravimas įmonių nemokumo procese neturi būti suabsoliutinamas“⁷⁰³. Tačiau viešojo intereso egzistavimas nereiškia, kad tam tikras klausimas privalo tiesiogiai paveikti visus visuomenės narius, taip pat nereiškia, kad turėtų tiesiogiai paveikti visuomenės daugumą.⁷⁰⁴ Sutiktina su A. Keay teiginiu, kad tai, jog verslo nemokumo klausimai tiesiogiai neliečia didelės dalies visuomenės, niekaip nepaneigia viešojo intereso egzistavimo šioje srityje fakto.⁷⁰⁵ Viešasis interesas bankroto bylose reiškiasi ne per tiesioginį poveikį konkrečioms asmenims, bet per bendrąjį visuomenės suinteresuotumą, jog būtų užtikrinamas specialus, esminius vertybinius interesus atliepiantis bankroto teisinis režimas.

Atkreiptinas dėmesys, kad įvardintos viešojo intereso turinio bankroto bylose kategorijos yra itin talpios, taip pat praktikoje gali persidengti. Pavyzdžiui, realizuojant interesą užtikrinti komercinį sąžiningumą, kartu gali būti pasiekiamas ir bankroto veiksmingumo uždavinys – padidinti finansinę grąžą kreditoriams. Tačiau lygiai taip tarp interesų gali rasti konfliktas, t. y. vieno intereso įgyvendinimas gali apsunkinti kito intereso realizavimą. Pavyzdžiui, atliekant su komercinio sąžiningumo užtikrinimu susijusius procedūrinius veiksmus, bankroto procesas gali išsitęsti, išaugti administravimo išlaidos. Atsižvelgiant į tai, kad visi šie interesai yra kertiniai viešojo intereso prasme, randasi interesų pusiausvyros užtikrinimo bankroto bylose būtinybė. Nėra galimybės šiuos interesus ranguoti, nurodant prioritetus. Klausimas, kuris viešasis interesas turėtų vyrauti bankroto byloje negali būti redukuotas į matematinę formulę.⁷⁰⁶ Atitinkamai neįmanoma pateikti instrukcijos, kaip derėtų spręsti galimus šių interesų konfliktus. Visi jie bankroto bylose lygiagrečiai reikšmingi ir kaskart praktinėse situacijose reikalauja siekti balanso, geriausiai atliepančio bendruosius proporcingumo, teisingumo, sąžiningumo, lygiateisiškumo teisinius principus.

Tinkama šių interesų pusiausvyra be kita ko reiškia, kad nei vienas įvardintų interesų negali būti suabsoliutinamas kitų atžvilgiu, t. y. išskiriant tik vieną konkretų interesą ir rūpinantis tik jo įgyvendinimu. Todėl sistemiškai sprendžiant dėl specifinio intereso praktinio atliepimo, reikalinga panoraminis būdu įvertinti, ar tai paveiks ir kaip tai paveiks kitų kertinių interesų įgyvendinimą. Pažymima, kad neretai bankroto diskursas siejamas išimtinai tik su procedūros ekonominiu efektyvumu, tačiau tai nėra

701 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. rugpjūčio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1586-302/2016; Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-859/2009.

702 Višinskis, Jokubauskas, „Teismo vaidmuo juridinių asmenų nemokumo procese“, *supra note*, 89: 447.

703 *Ibid*,

704 Žr. poskyrį Nr. 2.1.1. „Viešojo intereso suvokimo teorinės kryptys“.

705 Keay, *supra note*, 19: 510.

706 *Ibid*, 533.

vienintelis reikšmingas bankroto proceso vertinimo matas.⁷⁰⁷ Kitaip tariant, bankroto bylos procedūrinis ir ekonominis veiksmingumas yra būtinas, tačiau nepakankamas, kad galėtumėme laikyti bankroto procesą atitinkančiu viešąjį interesą. Vertintina, kad išimtinė koncentracija į vieną ar tam tikrus viešojo intereso turinį bankroto bylose sudarančius interesus (nors ir nekvestionuotinai svarbius) gali generuoti bankroto teisinę aplinką, neatitinkančią viešojo intereso.

Išskirtos viešojo intereso turinio bankroto bylose gairės bei jų pagrindu įvardinti viešojo intereso gynimo bankroto bylose uždaviniai gali pasitarnauti kaip naudingi teoriniai praktinio veikimo metmenys, atskaitos taškas nemokumo politikos formuotojams, įstatymų leidėjams, taip pat bylas nagrinėjantiems teismams, kitiems proceso dalyviams. Dekonstruojant viešojo intereso turinį bankroto bylose kartu įvardinama ir strateginė bankroto instituto paskirtis, nusakoma vertybinė orientacija. Bankroto teisinės sistemos strateginės krypties artikuliuojimas ir svarbiausia – apčiuopiamas institucionalizuotas siekis įvardintus tikslus atliepti, manytina, gali atlikti ir tam tikrą paties bankroto instituto legitimavimo visuomenėje funkciją. Tai sudaro prielaidas visuomenei ir verslo bendruomenei iš esmės pasitikėti bankroto institutu ir atitinkamai neišvengiamas neigiamas bankroto pasekmes vertinti kaip priimtinas, toleruotinas.

Kaip minėta, vienas esminių viešojo intereso bruožų yra dinamiškumas: pastovių fundamentinių visuomenės vertybių pagrindu formuluojami visuomenės einamieji poreikiai gali kisti.⁷⁰⁸ Todėl priimtina, kad ir įvardintos keturios viešojo intereso turinio bankroto bylose kategorijos nėra absoliuti konstanta. Jos gali būti modifikuojamos, išplečiamos, papildomos, priklausomai nuo socialinio, ekonominio, politinio mikroklimato diktuojamų faktinių visuomenės poreikių. Pavyzdžiui, dar prieš kurį laiką interesus išsaugoti verslą nebuvo diskutuojamas kaip aktualus bankroto bylose. Modernioji nemokumo valdymo paradigma susiformavo visuomenės požiūriu į skolininką transformacijos pagrindu ir padiktavo, kad verslo gelbėjimo tikslas yra reikšmingas ne tik restruktūrizavimo, bet ir bankroto bylose. Taigi nors, iš šiandienos perspektyvų sunku įsivaizduoti, kad šiame disertaciniame darbe išskirtos keturios viešojo intereso turinio kategorijos galėtų iš esmės pasikeisti ar kurios nors jų taptų neaktualios, tai neatmestina. Todėl svarbu užtikrinti tęstinę bankroto teisinio režimo stebėseną ir pastovų strateginį vertinimą, kaip nemokumo sistemos apimtyje yra atliepti esminiai einamieji visuomenės interesai.

V. Finch ir D. Milman išskiria tris kertinius strateginius nemokumo teisės iššūkius. Pirma, iššūkis žvelgti į verslo nemokumo teisę plačiau – ne kaip į taisyklių ir procedūrų rinkinį, bet kaip į pilną procesą, – vertinant to priežastis, eigą, pasekmes. Antra, iššūkis siekti kuo didesnio aiškumo dėl verslo nemokumo teisės paskirties ir strateginių tikslų bei užtikrinti balansą tarp skirtingų procese susikertančių interesų. Trečia, iššūkis vystyti nemokumo teisę taip, kad ji gebėtų adaptuotis prie besikeičiančios verslo aplinkos.⁷⁰⁹ Visi įvardinti aspektai aktualūs ir specifiskai analizuojant su bankroto

707 Jacoby, *supra note*, 45: 1739–1741.

708 Žr. poskyrį Nr. 2.1.2. „Aktualūs viešojo intereso instituto bruožai“.

709 Finch, Milman, *supra note*, 77: 25.

institutu sietiną problematiką. Tad tikslinga bankrotą sistemiškai vertinti kaip išplėstinį visuminį procesą, artikuliuoti strateginius bankroto tikslus, siekti pusiausvyros tarp konkuruojančių interesų, užtikrinti bankroto teisinio režimo adaptyvumą prie kintančių aplinkybių. Taikant valstybinį požiūrį, siekiant užtikrinti viešąjį interesą atliepiančių bankroto teisinį režimą, svarbu šiuos įvardintus iššūkius formuluoti kaip bankroto teisinės sistemos uždavinius ir atitinkamai rūpintis jų išpildymu.

Apibendrinant pateikiamą analizę, išskirtinos keturios plačios viešojo intereso turinio bankroto bylose kategorijos: pirma, interesas išsaugoti verslą; antra, interesas užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą; trečia, interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą; ketvirta, interesas apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių. Tinkamam viešojo intereso atliepimui bankroto bylose būtina siekti pusiausvyros tarp šių interesų, nei vieno intereso nesuabsoliutinant kitų atžvilgiu ir nei vieno neignoruojant. Atitinkamai formuluotini keturi viešojo intereso gynimo bankroto bylose uždaviniai: pirma, išsaugoti verslą, esant galimybei, kai tai yra praktiškai tikslinga; antra, užtikrinti procedūriškai ir ekonomiškai efektyvią, t. y. veiksmingą bankroto procedūrą; trečia, užtikrinti komercinį sąžiningumą, atskleidžiant bankroto priežastis ir proporcingai atliepiant neteisėtą komercinį veikimą; ketvirta, kaip galima geriau apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių.

3. BANKROTO PROCESO SUBJEKTŲ VAIDMENYS GINANT VIEŠĄJĮ INTERESĄ BANKROTO BYLOSE

Įprasta manyti, kad viešojo intereso sergėtojo vaidmuo yra priskirtinas pačiai valstybei, valdžiai (angl. *government*).⁷¹⁰ Teiginys, kad viešojo intereso apsauga yra valstybės atsakomybė, nekelia abejonių, viešojo intereso gynimo diskurse pagrįstai grėžiamasi į pačią valstybę, svarstant, ar aukščiausiu įstatyminiu lygiu yra sudaromos prielaidos viešojo intereso apsaugai. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje viešojo intereso garantavimas, jo apsauga konstatuojamas kaip kertinė valstybės pareiga visuomenei.⁷¹¹

Valstybė viešojo intereso užtikrinimo funkciją vykdo įtvirtindama atitinkamą teisinį reguliavimą ir skirtingose visuomenės veikimo srityse įtraukdama konkrečius subjektus (valstybės institucijas, privačius asmenis, kuriems patikimos viešosios funkcijos), per kuriuos ir realizuojama viešojo intereso apsauga. Šioje disertacinio darbo dalyje siekiama atskleisti ir įvertinti subjektų, veikiančių Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje, vaidmenis, tarpusavio veikimo sąrangą, įgyvendinant viešąjį interesą bankroto bylose. Tuo tikslu pasirinkta atskirai nagrinėti kiekvieno subjekto specifinį veikimą, jiems priskirtas funkcijas ir atsakomybes, aiškinantis jų veikimo reikšmę užtikrinant viešąjį interesą bankroto bylose. Analizuojama teismo, nemokumo administratoriaus, valstybinės nemokumo priežiūros institucijos – AVNT, Nemokumo administratorių savivaldos – NAR, kreditorių ir valstybei atstovaujančių kreditorių veikimo specifika ir ribos, identifikuojant šių subjektų unikalų vaidmenį. Tuo pačiu ne tik konstatuojamas *status quo*⁷¹² bet ir argumentuotai reflektuojama, koks šių subjektų vaidmuo turėtų būti, siekiant atliepti viešąjį interesą bankroto bylose.

Šioje disertacinio darbo dalyje be Lietuvos bankroto teisinėje sąrangoje veikiančių subjektų veikimo nuspręsta aptarti ir Lietuvos teisinėje sistemoje neegzistuojančios – Suomijoje įtvirtintos bankroto ombudsmeno institucijos vaidmenį. Suomijoje jau beveik tris dešimtmečius sėkmingai funkcionuojančios bankroto ombudsmeno įstaigos tikslai ir paskirtis tiesiogiai siejami su viešojo intereso gynimu bankroto bylose, todėl gilesnis šio specialiojo subjekto nagrinėjimas yra vertingas atskleidžiant Lietuvos bankroto valdymo teisinio režimo tobulinimo kryptis. Nagrinėjant bankroto ombudsmeno veikimą, bendrai apžvelgiama ir Suomijos bankroto valdymo teisinė sistema, kuri, darbo autorės vertinimu, laikytina palankia viešajam interesui atliepti.

Pateikiama kiekvieno bankroto bylų kontekste veikiančio subjekto vaidmens analizė atskleidžia panoraminį nacionalinės teisinės bankroto valdymo sistemos vaizdą. Pristatomas detalus bankroto proceso dalyvių specifinio veikimo ir atsakomybių žemėlapis įgalina identifikuoti jų sąveikas, persidengiančią subjektų veikimą, atskleisti taikomus tarpusavio kontrolės mechanizmus bei jų spragas. Tai sudaro reikiamas prielaidas tikslingai

710 Weisbrod, Handler, Komesar, *supra note*, 350: ix.

711 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas, *supra note*, 357.

712 Lot. *status quo* – liet. padėtis, kuri yra.

disertacinio tyrimo t̄asai, t. y. įgalina įžvelgti ir nagrinėti su viešojo intereso atliepimu bankroto bylose susijusias sistemes praktines problemas Lietuvoje.

3.1. Teismas

Natūralu, kad teismo tvarka vykdomose juridinių asmenų bankroto procedūrose ypatingai svarbus vaidmuo tenka teismui. Įvairiose pasaulio šalių jurisdikcijose teismai įprastai atlieka bendrąją bankroto procesų priežiūrą: teismui priskirta galia pradėti nemokumo procedūras, priimti skirtingo pobūdžio įpareigojančius sprendimus nemokumo proceso eigoje, taip pat dažnu atveju būtent teismui numatoma teisė skirti nemokumo administratorių, kontroliuoti jo veikimą.⁷¹³ Užsienio šalyse nemokumo bylas paprastai nagrinėja komerciniai teismai ar bendrosios kompetencijos teismai, taip pat kai kuriose jurisdikcijose egzistuoja specializuoti bankroto teismai⁷¹⁴ (pavyzdžiui, Ispanijoje, JAV, Estijoje).

Užsienio šalių nemokumo teisiniai režimai skiriasi teismui suteikiamų galių nemokumo procesuose apimtimi. Lietuva priskiriama prie jurisdikcijų (kartu su Danija, Ispanija, Airija, Latvija, Švedija ir kt.), kuriose teismas nemokumo procesuose turi plačią diskreciją, tačiau teismo vaidmuo tam tikrais aspektais yra ribojamas (pavyzdžiui, Lietuvoje teismas *de facto* neskiria nemokumo administratoriaus⁷¹⁵) lyginant su kitų šalių pasirinktais modeliais, kuriuose teismo įtrauktis nemokumo procesuose laikytina itin aukšta (pavyzdžiui, Kanada, Slovėnija, Austrija ir kt.).⁷¹⁶ UNCITRAL nemokumo teisėkūros gairėse teisinės sistemos dizaine siūloma siekti subalansuoto teismo ir kitų proceso dalyvių vaidmens – teismui atliekant būtinają „stabdžių ir atsvarų“ (angl. *checks and balances*) funkciją nemokumo procesuose, tuo pačiu deleguojant specifines atsakomybes kitiems subjektams, tokiems kaip nemokumo administratorius, kreditoriai ar valstybinė nemokumo priežiūros institucija.⁷¹⁷

„JANĮ įtvirtintas teisėjo vadovavimo procesui principas rodo svarbų teismo vaidmenį juridinių asmenų nemokumo procese.“⁷¹⁸ Teismo vaidmuo bankroto byloje Lietuvoje neabejotinai yra itin reikšmingas, o JANĮ numatytas teisėjo vadovavimo principas lingvistiškai tiksliai atskleidžia realų teismo veikimo procese pobūdį. Būtent teismas vadovauja bankroto byloje, t. y. prižiūri kaip atliekami numatyti proceso veiksmai, užtikrina jų teisėtumą, atlikimą laiku pagal numatytus terminus, sprendžia ginčus ir einamuosius procesinius klausimus. Teismas prižiūri bankroto procesą, jam vadovauja, tačiau pats teismas nėra subjektas, kuris bankroto procedūrą vykdo.

713 UNCITRAL, *supra note* 606: 3.

714 *Ibid.*, 33.

715 Nors JANĮ 34 str. 2 d. numatyta, kad „[s]prendimą dėl nemokumo administratoriaus skyrimo bankroto byloje priima teismas“, realiai teismas tik tvirtina atliktos automatinės nemokumo administratorių atrankos procedūros rezultatus.

716 McGowan, Andrews, *supra note*, 307: 35.

717 UNCITRAL, *op. cit.*, 33-34.

718 Višinskis, Jokubauskas, „Teismo vaidmuo juridinių asmenų nemokumo procese“, *supra note*, 89: 454.

Nuosekliai formuojamoje Lietuvos teismų praktikoje įtvirtinta, jog bankroto byloje egzistuojantis viešasis interesas įpareigoja teismą būti aktyvų.⁷¹⁹ Nurodoma, kad būtent teisėjo vadovavimo procesui principas reiškia, kad teismas bankroto procese yra aktyvus.⁷²⁰ Kitaip tariant, būtent teisėjo vadovavimo principas siejamas su teismo aktyvumo pareiga bankroto procese. JANĮ įtvirtintame teisėjo vadovavimo principo apibrėžime konkretizuojami teismo aktyvumo raiškos būdai: teismas gali savo iniciatyva (1) įpareigoti proceso dalyvius atlikti procesinius veiksmus; (2) rinkti įrodymus; (3) kontroliuoti proceso šalių veiksmus.⁷²¹ Nurodoma, kad šiuos aktyvius veiksmus teismas vykdo siekdamas užtikrinti veiksmingą proceso eigą ir viešąjį interesą.⁷²²

Lemiamas teismo vaidmuo stebimas jau pačioje pirminėje bankroto procedūros stadijoje, t. y. būtent teismas, ištyręs visus įrodymus priima sprendimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Tam, kad sprendimas būtų tinkamai motyvuotas ir pagrįstas, teismas gali naudotis teise įpareigoti proceso dalyvius atlikti procesinius veiksmus. Teismų praktikoje nurodoma, kad jei teismo vertinimu turimi duomenys yra nepakankami, jis turi pasinaudoti įstatyme numatytais teisėmis ir atitinkamai išsireikalauti reikiamus duomenis iš proceso dalyvių.⁷²³ Teismas gali įpareigoti kreditorius, juridinio asmens dalyvius, valdymo organo narius, buhalterį, kitus atsakingus darbuotojus pateikti papildomus dokumentus, kviesti juos atvykti į teismą ir reikalauti iš jų rašytinių paaiškinimų, susijusių su bankroto byla.⁷²⁴ Teise įpareigoti proceso dalyvius atlikti procesinius veiksmus teismas gali naudotis savo nuožiūra visu bankroto proceso metu, atsižvelgdamas į konkrečių aplinkybių diktuojamą poreikį.

CPK 179 straipsnyje yra įtvirtinta teismo teisė savo iniciatyva rinkti įrodymus, kai to reikalauja viešasis interesas ir nesiėmus šių priemonių būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai.⁷²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pažymima, kad viešojo intereso buvimas įpareigoja bankroto bylą nagrinėjančią teismą imtis priemonių išaiškinti reikšmingas bylos aplinkybes, įskaitant ir įrodymų rinkimą, pagal CPK 179 straipsnį.⁷²⁶ Pripažįstama, kad bankroto bylos apimtyje kylantys ginčai yra susiję su viešuoju interesu ir tokio pobūdžio bylose teismas, rinkdamas ir vertindamas įrodymus, turi būti aktyvus.⁷²⁷ Dar daugiau, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad bankroto byloje, kurios yra sietinos su viešuoju interesu, teismas ne tik turi teisę, bet ir privalo savo iniciatyva rinkti įrodymus, jeigu dalyvaujantys byloje asmenys

719 Pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-106/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartis, *supra note*, 634; Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1114-1120/2021.

720 Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-369-381/2021.

721 „JANĮ“, *supra note*, 12: 3 str. 4 p.

722 *Ibid.*

723 Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-840-370/2015.

724 „JANĮ“, *op. cit.*, 20 str. 1 d.

725 „CPK“, *supra note*, 224: 179 str. 2 d.

726 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 2 d. nutartis, *op. cit.*

727 Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1128-516/2020.

nepateikia įrodymų, taip pat tais atvejais, kai pateiktų įrodymų nepakanka reikšmingoms aplinkybėms nustatyti.⁷²⁸ Kaip minėta, viešasis interesas gali būti užtikrinamas tik tuomet, kai bankroto byla yra iškeliamą tik iš tiesų nemokiam ir negyvybingam verslo subjektui, o procese patvirtinami tik teisėti finansiniai kreditorių reikalavimai.⁷²⁹ Atsižvelgiant į tai, kad bankroto procesas yra kolektyvinė procedūra, kurioje vyrauja viešasis interesas, teismo aktyvumo ribos yra platesnės: teismas turi siekti, kad į bankroto bylos procesą būtų įtraukiami visi asmenys, turintys pakankamą materialinį suinteresuotumą byloje priimamais sprendimais ir jos baigtimi.⁷³⁰ Taigi teismo aktyvus veikimas yra svarbus skirtingais procedūros etapais ir ypatingai reikšmingas bankroto bylos iškelimo ir finansinių reikalavimų tvirtinimo stadijose.

Svarbu pažymėti, kad teismo aktyvumas bankroto bylose nėra suabsoliutinamas, nepaisant viešojo intereso egzistavimo bankroto bylose pripažinimo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra ne kartą pažymėjęs, kad teismo aktyvumas neturi pažeisti civiliniame procese vyraujančio rungimosi principo.⁷³¹ Teismų praktikoje akcentuojama, kad nors bankroto procese egzistuoja viešasis interesas, jame taikomas ir civiliniame procese vyraujantis rungimosi principas, pagal kurį kiekviena šalis privalo įrodyti aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų ir atsikirtimų pagrindu, vadovaujantis CPK 178 straipsniu.⁷³² Taigi teismo aktyvumas bankroto bylose nepaneigia to, kad kiekviena šalis procese dispozityviai sprendžia dėl savo teisių gynimo būdų, pasirenka įrodinėjamas aplinkybes, pačios įgyvendina teisę į gynybą ir pan. Teismo aktyvumo pareigos derinimas su šalių rungimosi bei dispozityvumo principų įgyvendinimu bankroto bylose suponuoja šio disertacinio darbo pirmoje dalyje analizuotą bankroto teisės hibridiškumą, t. y. organišką viešosios ir privatinės teisės elementų samplaiką bankroto teisės apimtyje.⁷³³

Kita teismo aktyvaus veikimo siekiant užtikrinti viešąjį interesą bankroto bylose užduotis – kontroliuoti proceso šalių veiksmus. Teismų praktikoje pažymima, kad dėl bankroto bylose egzistuojančio viešojo intereso, „<...> tam, kad byloje šalys sąžiningai ir protingai naudotųsi procesinėmis teisėmis, teismui suteikta teisė kontroliuoti, kad šalys tinkamai įgyvendintų savo procesines teises“⁷³⁴. Kitaip tariant, teismas prižiūri, kad būtų užtikrinamas procedūrinis efektyvumas – kad bankroto procesas vyktų griežtai pagal numatytas taisykles ir normas, kad visi proceso dalyviai galėtų naudotis jiems įstatymo laiduojamomis teisėmis, kad tai jie darytų tinkamai ir suteiktomis procesinėmis teisėmis nepiktnaudžiautų.

728 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-399-701/2015.

729 Žr. poskyrį Nr. 2.2.2. „Interesas užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą“.

730 Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1021-407/2020.

731 Pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-630/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-429-313/2015.

732 Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-453-881/2021.

733 Žr. skyrį Nr. 1.2. „Bankroto teisės hibridiškumas“.

734 Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-830-450/2020.

Atkreipiamas dėmesys, kad teismas kontrolę įprastai įgyvendina retrospektyviai, t. y. sprenddamas dėl jau įvykusių procese dalyvaujančių asmenų veiksmų teisėtumo ir pagrįstumo.⁷³⁵ Teismas, gavęs atitinkamą prašymą, imasi kreditorių susirinkimo nutarimų teisėtumo bei pagrįstumo patikros. Pavyzdžiui, patvirtintos administravimo išlaidų sąmatos adekvatumo vertinimo, nustatytos turto pardavimo tvarkos pagrįstumo patikrinimo ir pan. Kasacinis teismas nuosekliai formuoja praktiką, kad teismas, nustatęs esminius procedūrinius pažeidimus, galėjusius lemti neteisėtų nutarimų priėmimą, kreditorių susirinkimo nutarimus panaikina.⁷³⁶ Taip pat Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad kreditorių susirinkimo nutarimas teismo gali būti panaikinamas net ir nesant procedūrinių pažeidimų jį priimant, jei šio nutarimo turinys iš esmės pažeidžia kreditorių ir pačios bankrutuojančios įmonės interesus, viešąjį interesą bei savo esme prieštarauja protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principams.⁷³⁷ Vadinasi, teismas sprenddamas dėl kreditorių susirinkimo sprendimų tinkamumo, nustatęs poreikį apsaugoti viešąjį interesą, turi plačią diskreciją spręsti neapsiribodamas skundo dalyku.

Kalbant apie skundo ribas, bankroto bylų kontekste svarbi CPK nuostata, pagal kurią „<...> apeliacinės instancijos teismas nagrinėja bylą neperžengdamas apeliaciniame skunde nustatytų ribų, išskyrus atvejus, kai to reikalauja viešasis interesas <...>“⁷³⁸. Vadinasi, bankroto byloje, kuriuose pripažįstamas viešojo intereso egzistavimas, apeliacinės instancijos teismas turi teisę peržengti skundo ribas, jei mano esant reikalinga. Dar daugiau, teismų praktikoje pažymima, kad „vienas iš atvejų, kai apeliacinės instancijos teismas ne tik gali, bet ir privalo peržengti apeliacinio skundo ribas, – siekis apginti viešąjį interesą“⁷³⁹. Galima daryti išvadą, kad tais atvejais, kai nagrinėjant skundą išryškėja viešasis interesas ir atstovavimo jam būtinybė, skundo ribų atitinkamas peržengimas byloje yra laikytinas ne teismo teise, bet pareiga. Paminėtina, kad teismų praktikoje nurodoma, jog tais atvejais kai teismas *ex officio* peržengia ginčo ribas, savo aktyvaus procesinio elgesio priežastis jis turi pagrįsti, motyvuoti, tinkamai ir iš anksto apie tai informuoti proceso šalis, sudaryti sąlygas joms pateikti savo poziciją.⁷⁴⁰

Praktikoje bankroto byloje teismai neretai įgyvendina šią pareigą peržengti skundo ribas, identifikavus poreikį apsaugoti viešąjį interesą.⁷⁴¹ Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad ne visais atvejais, kai teismas nagrinėja su viešuoju interesu susijusius ginčus, jam kyla tokia pareiga. Kasacinio teismo jurisprudencijoje pažymima, kad jei būtų laikoma, kad viešojo intereso pobūdžio ginčiuose teismai visada turi pareigą peržengti ieškinio ribas ir net *ex officio* ištirti, įvertinti tas bylos aplinkybes, kuriomis nėra

735 Višinskis, Jokubauskas, „Teismo vaidmuo juridinių asmenų nemokumo procese“, *supra note*, 89: 453.

736 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-382-313/2015.

737 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-6-823/2020.

738 „CPK“, *supra note*, 224: 320 str. 2 d.

739 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-159-421/2020.

740 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-30-969/2021.

741 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-286-313/2019; Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-83-241/2019.

pagrįsti ieškinių reikalavimai, jeigu šių aplinkybių vertinimas reikalingas siekiant priimti viešąjį interesą atitinkantį teismo sprendimą, kiltų grėsmė sparčiam procesui – tokiu atveju reikėtų ištirti visas įmanomas aplinkybes.⁷⁴² Taigi bankroto bylų apimtyje nagrinėjant ginčus, iš bylų nagrinėjančio teismo nėra reikalaujama ištirti visas įmanomas aplinkybes – tam bankroto bylos nėra pritaikytos. Tuo pačiu teismas neprivalo visais atvejais peržengti skundo ribas – tokia pareiga kyla tik tuo atveju, jei susipažinęs su konkrečiomis faktinėmis bylos aplinkybėmis, teismas identifikuoja poreikį apsaugoti viešąjį interesą.

Taip pat šiame kontekste yra aktuali CPK įtvirtinta nuostata, pagal kurią teismas nepriima ieškovo ieškinių atsisakymo, atsakovo pripažinimo ieškinių ir netvirtina šalių taikos sutarties, jeigu tie veiksmai prieštarauja imperatyvioms įstatymų nuostatoms ar viešajam interesui.⁷⁴³ Atitinkamai, teismas bankroto bylose prieš priimdamas pastarojoje CPK normoje nurodytą vieną ar kitą procesinį sprendimą *ex officio* atlieka proceso šalių veiksmų kontrolę, t. y. patikrina, ar šie neprieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms ir viešajam interesui.

Atkreiptinas dėmesys į reikšmingą teismo vaidmenį tvirtinant taikos sutartis bankroto bylose. Kasacinis teismas, formuodamas praktiką dėl bankroto byloje pateiktos tvirtinti taikos sutarties atitikties viešajam interesui, yra pasisakęs, kad vertinant, ar yra viešasis interesas tuo atveju, kai šalys bylą baigia taikos sutartimi, atsižvelgtina į tai, jog CK 1.5 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad civilinių teisinių santykių subjektai, įgyvendindami savo teises bei atlikdami pareigas, privalo veikti pagal teisingumo, protinumo ir sąžiningumo reikalavimus.⁷⁴⁴ Teisingumo principas reikalauja, kad asmenys, įgyvendindami savo teises, nepažeistų kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų. Laikantis šio principo, tuo atveju, kai šalių sudaryta taikos sutartimi pažeidžiamos kito asmens teisės, tokių teisių gynimas yra viešasis interesas, nors šalių sudaryta taikos sutartis išoriškai gali atrodyti kaip taikus teisinio ginčo baigimas.⁷⁴⁵ Teismas, nustatęs viešojo intereso pažeidimą, taikos sutarties neturi tvirtinti. Dėl taikos sutarties, pažeidžiančios trečiųjų asmenų teises ir teisėtus interesus vertinimo kaip pažeidžiančios viešąjį interesą bei tokios sutarties netvirtinimo, pasisakoma ir vėlesnėje aktualioje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje.⁷⁴⁶

Ši suformuota teisinė taisyklė dėl taikos sutarties tvirtinimo bankroto bylose yra svarbi viešojo intereso užtikrinimo aspektu – yra susijusi tiek su intereso užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą, tiek su intereso užtikrinti komercinį sąžiningumą įgyvendinimu. Įstatyme įtvirtinta šalių teisė bylą užbaigti taikos sutartimi⁷⁴⁷ yra viena iš dispozityvumo principo išraiškų, kuri civiliniame procese paprastai laikoma tam

742 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-350/2010.

743 „CPK“, *supra note*, 224: 42 str. 2 d.

744 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-62/2014.

745 *Ibid.*

746 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-76-403/2020.

747 „CPK“, *op. cit.*, 42 str. 1 d.

tikra bylos baigties siekiamybe. Tačiau atkreiptinas dėmesys į bankroto bylose egzistuojančią specifiškumą. Taikos sutartį bankrutuojančios įmonės vardu, atstovaudamas kreditorių visumai, pasirašo nemokumo administratorius. Kreditorių susirinkimo pritarimas tokios taikos sutarties pasirašymui nėra privalomas. Nemokumo administratorius bankrutuojančios įmonės vardu pasirašo taikos sutartį, kuria galimai sulygstamos kompromisinės sąlygos, sutinkama su mažesne reikalavimo suma ir pan. Patvirtinta taikos sutartis įstatymiškai prilygintina teismo sprendimo galiui, nes, patvirtinus ją, bylos nagrinėjimas toliau nevyksta – ji nutraukiama.⁷⁴⁸ Todėl bankroto bylos apimtyje sudaromos taikos sutarties turinio teisminė patikra, įvertinant, ar tokia sutartis nepažeidžia kreditorių interesų, taip pat viešojo intereso yra vertingas teisinis saugiklis, – tik teismo patvirtinta taikos sutartis šalims įgija *res judicata*⁷⁴⁹ galią.

Apžvelgiant teismo veikimą procese, galima daryti išvadą, kad teismui bankroto bylose yra suteikta itin plati diskrecija. Teismų praktikoje nurodoma, kad įstatyme nustatytas teismo aktyvių veiksmų sąrašas⁷⁵⁰ nelaikytinas baigtiniu ir esant būtinybei teismas galėtų atlikti ir minėtame straipsnyje nenustatytus papildomus procesinius veiksmus, jei tai nepažeistų civiliniame procese vyraujančio rungimosi principo.⁷⁵¹ Teismo dispozicijoje bankroto bylose yra platus spektras teisiųjų įrankių, kuriuos teismas gali pasitelkti siekdamas, kad būtų užtikrintas bankroto proceso veiksmingumas ir teisėtumas.

Visiškai sutiktina su išvada, kad bankroto proceso teisėtumo kontrolė yra pavesta teismui.⁷⁵² Taip pat pritartina teiginiui, kad „<...> būtent teismas turi pareigą užtikrinti veiksmingą teismo tvarka vykdomo nemokumo proceso eigą ir viešąjį interesą“⁷⁵³. Teismo vaidmuo bankroto procese daugiausiai sietinas būtent su veiksmingumo užtikrinimu ir bendra bankroto proceso teisėtumo kontrole. Kitaip tariant, teismo esminis rūpestis bankroto bylose – realizuotas procedūrinis ir ekonominis bankroto proceso efektyvumas bei bendras proceso teisėtumas. Teismo atsakomybė – prižiūrėti, kad bankroto procese būtų patvirtinti tik teisėti finansiniai reikalavimai; kad būtų nuosekliai laikomasi taisyklių ir įstatymo nuostatų; kad proceso dalyviai galėtų nevaržomai naudotis savo procesinėmis teisėmis ir jomis naudotųsi tinkamai; kad bankroto procesas vyktų kuo operatyviau; kad racionaliai būtų naudojamos bankrutuojančios įmonės lėšos; kad didžiausia galima apimtimi būtų atsiskaitoma su teisėtais kreditoriais. Taigi teismo pareiga yra užtikrinti bankroto proceso veiksmingumą.

Kaip minėta, teismas veikia aktyviai vadovaudamas bankroto procesui – kontroliuoja proceso dalyvių veiksmus, priima tarpines nutartis, sprendžia ginčus, tačiau procesinių veiksmų savo iniciatyva imasi tik tam tikrais ribotais įstatymo numatytais

748 „CPK“, *supra note*, 224: 140 str. 3 d.

749 Lot. *res judicata* – liet. teismo išspręsta byla.

750 Teismo aktyvių veiksmų sąrašas nurodytas teisėjo vadovavimo principo apibrėžime („JANI“, *supra note*, 12: 3 str. 4 p.).

751 Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-893-1120/2021.

752 Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-956-241/2020.

753 Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1033-407/2020.

arba išimtiniais atvejais, t. y. kai savo funkcijų neatlieka kiti proceso dalyviai. Pavyzdžiui, įstatyme nurodyta, kad teismas priima nutartį likviduoti juridinį asmenį dėl bankroto⁷⁵⁴ arba gali savo iniciatyva apriboti teisę pareigų nevykdžiusiam buvusiam įmonės direktoriui eiti vadovo pareigas⁷⁵⁵. Tačiau įprastai praktikoje šie ir nemažai kitų įstatyme numatytų teismo veiksmų atliekami sulaukus atitinkamo procesinio prašymo iš kitų proceso dalyvių. Teismas bankroto bylose daugiausiai veikia užtikrindamas proceso kontrolę bei procesui vadovaudamas, o ne pats savo iniciatyva vykdydamas pirminius procedūrinius veiksmus.

Teismų praktikoje pažymima, kad viešojo intereso buvimas bei siekis užtikrinti tinkamą bankroto paskirties ir tikslo įgyvendinimą įpareigoja teismą kontroliuoti bankroto procedūrų teisėtumą, kad bankroto procesas vyktų laikantis įstatymo normų ir reikalavimų, operatyviai ir efektyviai.⁷⁵⁶ Taigi, teismo vaidmuo ginant viešąjį interesą bankroto bylose daugiausiai pasireiškia intereso užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą įgyvendinimo priežiūra ir bendra proceso teisėtumo kontrole. Visgi kyla klausimas, koks yra praktinis teismo vaidmuo bankroto bylose realizuojant kitą esminį viešojo intereso turinį sudarantį interesą – interesą užtikrinti komercinį sąžiningumą. Kaip minėta, viešojo intereso užtikrinti komercinį sąžiningumą aspektu yra esminga bankroto byloje atskleisti tikrąsias bankroto priežastis. Komercinio sąžiningumo užtikrinimo prasme esminiais procedūriniais žingsniai laikytina: pirma, tinkamas dokumentų perėmimas iš buvusių valdymo organų; antra, kvalifikuota bendrovės sudarytų sandorių patikra; trečia, proporcingi teisiniai veiksmai nustačius buvusios vadovybės netinkamą ar neteisėtą veikimą.

Buvusiam vadovui neįvykdžius pareigos perduoti bankrutuojančio juridinio asmens dokumentus nemokumo administratoriui, teismas gali skirti jam baudą⁷⁵⁷, taip pat gali apriboti jo teisę eiti vadovo pareigas⁷⁵⁸. Įprastai praktikoje šiuos veiksmus teismas atlieka ne savo iniciatyva, o būtent reaguodamas į atitinkamą nemokumo administratoriaus prašymą. Pažymėtina, kad teismas *ex officio* netikrina, ar administratorius tinkamai perėmė bankrutuojančios įmonės dokumentus (taip pat turtą) ir ar iš viso juos perėmė, taip pat nekontroliuoja, kaip nemokumo administratorius atliko sandorių analizę, t. y. jokia forma neinspektuoja atlikto sandorių patikrinimo kokybės ir išsamumo, nekvestionuoja jos rezultatų patikimumo ar pateikimo kreditoriams formato. Teismas, žinoma, nagrinėja ieškinius, kuriuos nemokumo administratorius pateikia dėl sandorių patikros metu nustatyto neteisėto valdymo organų veikimo. Tačiau pats teismas nesiaiškina, ar tinkamai nemokumo administratorius pasirinko tolesnius teisinius žingsnius, ar jie proporcingai atliepia sandorių analizės rezultatus, tuo pačiu teismas netikrina, ar tikslingai administratorius priėmė sprendimą nesimti jokių

754 „JANI“, *supra note*, 12: 83 str. 1 d.

755 *Ibid*, 13 str. 3 d.

756 Pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-22/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartis, *supra note*, 634.

757 „JANI“, *op. cit.*, 57 str. 3 d.

758 *Ibid*, 13 str. 2-3 d.

teisinių žingsnių atlikus sandorių analizę, jei buvo pasirinkta tokia bankroto proceso strategija. Galima pagrįstai teigti, kad dėl su komercinio sąžiningumo užtikrinimu susijusių proceso veiksmų sprendžia išimtinai nemokumo administratorius, teismas nevykdo su komercinio sąžiningumo užtikrinimu susijusių nemokumo administratoriaus pareigų vykdymo kontrolės.

Tikslinga atkreipti dėmesį į JANĮ įtvirtintą nuostatą, kad teismas gali savo iniciatyva pripažinti bankrotą tyčiniu.⁷⁵⁹ Vertintina, kad ši įstatymo leidėjo teismui deleguota teisė *ex officio* inicijuoti bankrutuojančios bendrovės bankroto pripažinimą tyčiniu yra skirta apsaugoti viešąjį interesą, t. y. padeda užtikrinti komercinį sąžiningumą bankroto byloje. Galima būtų manyti, kad tokios teisės suteikimas teismui atspindi ir įtvirtina reikšmingą teismo vaidmenį užtikrinant komercinį sąžiningumą bankroto byloje. Vis dėlto praktikoje tyčiniai bankrotai yra inicijuojami išimtinai nemokumo administratoriaus ar kreditorių prašymu⁷⁶⁰. Lietuvoje nėra žinoma atvejų, kuomet juridinio asmens bankroto pripažinimo tyčiniu procedūrą savo iniciatyva pradėtų pats teismas, be atitinkamo proceso dalyvių prašymo. Tai visiškai suprantama, teismas neturi prieigos prie visų bendrovės dokumentų, jais nedisponuoja, pats jų netikrina, todėl negali kvalifikuotai ir išsamiai vykdyti tyrimo, pagrįstai nustatydamas tyčinio bankroto požymius. Atitinkamai teismas objektyviai negali prisiimti ir realiai praktikoje neprisiima tokios reikšmingos atsakomybės kaip sprendimas inicijuoti bankrutuojančios bendrovės bankroto pripažinimą tyčiniu.

Hipotetiškai modeliuojant aptariamą įstatymo nuostatą, suteikiančią teisę teismui savo iniciatyva pripažinti bankrotą tyčiniu, įgyvendinimą praktikoje, kyla daug teorinių ir praktinių klausimų. Visų pirma, yra visiškai neaišku, kaip procesiškai būtų įmanoma įgyvendinti tokia teismo iniciatyva, kokia būtų teismo procesinė padėtis tokio klausimo nagrinėjime. Taip pat toks veikimas, manytina, galėtų pažeisti bankroto byloje taikomus dispozityvumo, rungimosi principus, keltų klausimų dėl teisėjo nešališkumo. Nors bankroto byloje yra įtvirtintas aktyvus teismo vaidmuo, būtina akcentuoti, kad teismo aktyvumas nėra ir negali būti suabsoliutintas. Sutiktina su V. Nekrošiumi, kad egzistuoja teisėjo aktyvumo ribos, kurias nubrėžia dispozityvumo, rungimosi ir nešališko teismo principai.⁷⁶¹ Šių ribų nepaisymas ir pernelyg aktyvi teismo pozicija gali sukelti pagrįstų abejonių teismo nešališkumu, neutralumu ir etika. Teismui iš įstatyme numatytų subjektų – kreditorių ar nemokumo administratoriaus – nesulaukus procesinio prašymo ir savo iniciatyva pradėjus teisminę juridinio asmens bankroto pripažinimo tyčiniu procedūrą, toks veikimas savo esme primintų inkvizicinį⁷⁶² teismo procesą.

759 „JANĮ“, *supra note*, 12: 71 str. 1 d.

760 Nors įprastai šis procesinis dokumentas įvardinamas prašymu dėl bankroto pripažinimo tyčiniu, tačiau savo prigimtimi toks procesinis prašymas prilygintinas ieškiniiui ir privalo būti išsamiai motyvuotas, teisiškai pagrįstas.

761 Vytautas Nekrošius, *Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės* (Vilnius: Justitia, 2002), 40.

762 Inkvizicinis arba tardomasis (angl. *inquisitorial*) civilinio proceso modelis – teismas civiliniame procese ypač aktyvus ir tam tikra prasme atlieka tardymo funkcijas. Inkviziciniame procese šalių ir teismo galių

Todėl JANĮ nuostata, kuria numatyta, kad teismas gali pripažinti bankrotą tyčiniu savo iniciatyva laikytina deklaratyvia ir praktikoje nenaudotina. Taip pat šią nuostatą tam tikra prasme galima laikyti ir klaidinančia. Jos įstatyminis pobūdis tarsi supo- nuoja suinteresuotiems asmenims, kad teismas, kaip bankroto procesui vadovaujantis ir jį kontroliuojantis subjektas, nustatęs atitinkamas aplinkybes turėtų pasinaudoti šia įstatymo jam deleguota teise savo iniciatyva pripažinti bankrotą tyčiniu. Tai gali sukurti proceso dalyviams objektyvų lūkestį, kartu nepagrįstą užtikrintumo jausmą, kad nemokumo administratoriui ar kreditoriams nesiėmus atitinkamų veiksmų dėl komercinio sąžiningumo užtikrinimo, to, pagal įstatymo jam deleguotas funkcijas, spręstina, imtųsi teismas. Visgi vertintina, kad teismas praktikoje savo veikimo specifi- ka ir atsakomybėmis nėra institucija pritaikyta vykdyti su komercinio sąžiningumo užtikrinimu susijusius tiesioginius procesinius veiksmus ar atlikti visapusišką jų atli- kimo priežiūrą bei kontrolę.

Apibendrinant šiame skyriuje pateikiamą analizę, galima daryti išvadą, kad teismo vaidmuo ginant viešąjį interesą bankroto bylose daugiausiai pasireiškia intereso užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą tinkamo įgyvendinimo priežiūra ir bendra proceso teisėtumo kontrole. Teismas praktiškai nevykdo su komercinio sąžiningumo užtikrinimu susijusių procedūrų atlikimo bankroto bylose priežiūros.

3.2. Nemokumo administratorius

Nemokumo administratoriui bankroto procese tenka pagrindinis vaidmuo už- tikrinant, kad nemokumo įstatymas praktikoje būtų įgyvendinamas veiksmingai ir nešališkai.⁷⁶³ Nemokumo administratorius Lietuvoje yra skiriamas ta pačia teismo nutartimi, kuria juridiniam asmeniui yra iškeliamas bankroto byla⁷⁶⁴. Taigi nemoku- mo administratorius dalyvauja bankroto procese nuo pat pradžių, o jo dalyvavimas yra privalomas viso bankroto proceso metu. Būtent per nemokumo administratorių praktikoje yra atliekamos iš esmės visos bankroto procedūros – jis pagrįstai laikytinas pagrindiniu bankroto procedūrų vykdytoju.

Lietuvos teismų praktikoje pažymima, kad „[b]ankroto administratoriaus vai- dmuo bankroto procese yra ypač svarbus, nes iš esmės būtent nuo šio asmens kva- lifikacijos bei tinkamo pareigų vykdymo priklauso bankroto proceso skaidrumas, koncentruotumas ir ekonomiškumas, taip pat bankrutuojančios įmonės visų kredi- torių teisėtų lūkesčių ir turtinių interesų vienodas užtikrinimas, nepažeidžiant pačios

santykis yra atvirkštinis palyginus su rungimosi modeliu, t. y. teismas aktyvus nagrinėjant bylą, atlieka tardytojo vaidmenį, o šalys yra pasyvios. Inkvizicinis civilinio proceso modelis grynąja forma egzistavo viduramžių epochos civiliniame procese, taip pat tarybiniame civiliniame procese (Artūras Driukas, Virgilijus Valančius, *Civilinis procesas: teorija ir praktika. I tomas* (Vilnius: Teisinės informacijos cen- tras, 2005), 67, 70).

763 UNCITRAL, *supra note*, 606: 174.

764 „JANĮ“, *supra note*, 12: 26 str. 1 d. 3 p.

bankrutuojančios įmonės interesų⁷⁶⁵. Pastarasis teismo išaiškinimas mini du fundamentinius nemokumo administratoriaus vaidmenis procese – pačios bankrutuojančios bendrovės atstovo, taip pat kreditorių interesų gynėjo.

Paskirtas nemokumo administratorius tampa vienasmeniu teisėtu bankrutuojančio juridinio asmens – skolininko atstovu.⁷⁶⁶ Teismų praktikoje pažymima, kad „[i]monės bankroto administratorius – vienas iš svarbiausių asmenų bankroto procese, kuris vykdo bankrutuojančios įmonės vadovo funkcijas <...>“⁷⁶⁷. „Teismo paskirtas įmonės administratorius visiškai pakeičia įmonės vadovą, nes jis atlieka vienasmeniam valdymo organui priskirtas funkcijas.“⁷⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad bankroto administratorius visų pirma yra teismo paskirtas bankrutuojančios įmonės atstovas, veikiantis įmonės vardu *ex officio*.⁷⁶⁹ Taigi analogiškai veiklą vykdančios įmonės direktoriui, iškėlus bankroto bylą, centrinę poziciją bendrovėje užima nemokumo administratorius, kuris visai kaip įmonės vadovas privalo vykdyti fiduciarines pareigas, elgtis apdairiai ir protingai, sekant bendrovės interesais.

Lygiagrečiai nemokumo administratorius vykdo ne tik bendrovės vadovo, bet ir tiesioginio kreditorių atstovo vaidmenį, šias dvi pozicijas derindamas tarpusavyje. Teismų praktikoje nurodoma, kad skirtingai nuo įmonės kreditorių, bankroto procese siekiančių savo asmeninių turtinių interesų apsaugos, bankroto administratorius gina tiek kiekvieno iš įmonės kreditorių, tiek pačios bankrutuojančios įmonės interesus, būdamas vienintelis jos atstovas bankroto procese ir siekdamas atitinkamų interesų pusiausvyros.⁷⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šiuos du nemokumo administratoriaus vaidmenis atskleidžia kaip tarpusavyje susijusius: nurodoma, kad bankrutuojančios įmonės interesų gynimas kartu yra ir kreditorių visumos interesų gynimas, nes įstatymo nuostatas atitinkantis bankroto administravimas sudaro sąlygas įmonei didesne apimtimi atsiskaityti su kreditoriais.⁷⁷¹ Lietuvoje suformuota nuosekli teismų praktika, kuria pripažįstama, jog bankroto administratorius yra ypatingą teisinę padėtį turintis bankroto proceso dalyvis, nuo kurio veiksmų sąžiningumo ir aktyvumo priklauso tiek kreditorių, tiek paties skolininko interesų apgynimas.⁷⁷²

Nemokumo administratoriui vykdamant dualų kreditorių ir pačios bankrutuojančios bendrovės atstovo vaidmenį bankroto procese, jam yra deleguota daugybė įstatyminių procesinės ir materialinės prigimties funkcijų, pareigų ir atsakomybių. Nemokumo

765 Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1919-370/2016.

766 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-477/2011.

767 Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1407/2011.

768 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-296-684/2018.

769 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-6/2012.

770 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-32-823/2020.

771 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-508/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-88-823/2021.

772 Pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-554/2008; Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1201-798/2020.

administratorius veda visą bankroto procedūrą nuo pradžių iki pabaigos. Tikslu būtų teigti, kad nemokumo administratoriui konkrečioje bankroto byloje nustojus vykdyti jam priskirtas funkcijas, iš esmės sustotų ir pačios bankroto procedūros eiga.

Pirmiausia tikslinga apžvelgti nemokumo administratoriaus vaidmenį realizuojant interesą užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą.⁷⁷³ Kaip minėta, pirminė veiksmingo bankroto proceso prielaida – teismo patvirtinti išimtinai tik teisėti, t. y. pagrįstus finansinius reikalavimus turintys kreditoriai. Finansinius reikalavimus bankroto byloje tvirtina teismas⁷⁷⁴, visgi nemokumo administratoriui įstatyme numatyta pareiga atlikti pirminę patikrą – peržiūrėti kreditorių reikalavimų teisės pagrindimo dokumentus ir tik tuomet perduoti juos tvirtinti teismui pridėdant savo argumentuotą nuomonę dėl kreditorių reikalavimų pagrįstumo.⁷⁷⁵ Taip pat nemokumo administratoriui yra priskirta funkcija ginčyti nepagrįstus kreditorių reikalavimus.⁷⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad teismo teisė savo iniciatyva rinkti įrodymus gali būti tinkamai įgyvendinta tik kai bankrutuojančios įmonės administratorius iš esmės įvykdo pareikštų reikalavimų pagrįstumo įrodinėjimo pareigą, bendra tvarka jam nustatyta CPK 178 straipsnyje.⁷⁷⁷ Kitaip tariant, teismas yra įgalinamas tinkamai atlikti savo funkcijas tik tinkamai savąsias vykdant nemokumo administratoriui. Būtent nemokumo administratorius realiai tikrina potencialių kreditorių pateiktus dokumentus, juos lygina su bankrutuojančios bendrovės finansinės apskaitos duomenimis, nustato realų jų pagrįstumą, o šios analizės rezultatus, t. y. savo pagrįstą nuomonę, pateikia teismui. Nors ši nuomonė teismo formaliai neįpareigoja, tačiau įprastai praktikoje tampa teismo sprendimo dėl finansinių reikalavimų tvirtinimo arba netvirtinimo pagrindu.

Kita reikšminga nemokumo administratoriaus atsakomybė procese sietina su įstatymo norma, įtvirtinančia, kad vienintelis nemokumo administratorius bankroto procese turi teisę valdyti, naudoti bankrutuojančio juridinio asmens turtą ir juo disponuoti.⁷⁷⁸ Išskėlus bankroto bylą, valdymo organai privalo nemokumo administratoriui perduoti visą įmonės valdomą ir naudojamą turtą.⁷⁷⁹ Tačiau nemokumo administratoriui *de facto* tenka atsakomybė už tai, kad turtas būtų realiai, taip pat tinkamai perimtas. Nemokumo administratorius derina turto perėmimą su buvusiu vadovu, vadovui nevykdant pareigos perduoti turtą kreipiasi į teismą dėl baudos jam skyrimo, perimdamas turtą nemokumo administratorius privalo jį inventorizuoti ir įsitikinti, kad perduodamas būtent tas turtas ir būtent tokia apimtimi, kaip nurodyta atitinkamuose finansinės atskaitomybės dokumentuose. Nemokumo administratorius, priklausomai nuo bankrutuojančio verslo subjekto specifikos, gali perimti itin skirtingo pobūdžio

773 Žr. poskyrį Nr. 2.2.2. „Interesas užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą“.

774 „JANI“, *supra note*, 12: 42 str. 1 d.

775 *Ibid*, 41 str. 2 d.

776 *Ibid*, 66 str. 1 d. 9 p.

777 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartis, *supra note*, 634.

778 „JANI“, *op. cit.*, 66 str. 1 d. 2 p.

779 *Ibid*, 57 str. 1 d. 1 p.

turtą – nuo nekilnojamojo turto iki finansinio turto – debitorinių įsiskolinimų, kitų įmonių akcijų ir net intelektualio turto. Netinkamai perėmus turtą ar neperėmus tam tikro turto būtų pažeidžiami kreditorių interesai: šiuo turto yra dengiami kreditorių finansiniai reikalavimai, o nemokumo administratoriaus uždavinys yra bendrą turto masę kaip įmanoma labiau padidinti. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pažymima, kad administratorius turi pareigą užtikrinti bankroto procedūrų teisėtumą ir įmonės skolininkės turto apsaugą – jis privalo tinkamai organizuoti bankrutuojančios įmonės veiklą bei stengtis išsaugoti kuo daugiau įmonės turto, iš kurio būtų tenkinami kreditorių finansiniai reikalavimai.⁷⁸⁰ Taigi, nemokumo administratorius yra atsakingas už turto perėmimą, jo apsaugą, nuomą, vėliau jo realizavimą kreditorių susirinkimo nustatyta tvarka ir, žinoma, atsiskaitymą su kreditoriais kuo didesne apimtimi.

Paminėtina, kad bankroto procese bankrutuojantis juridinis asmuo gali vykdyti ūkinę komercinę veiklą, jei tai naudinga kreditoriams, t. y. jei tos veiklos rezultatas mažintų įsiskolinimų kreditoriams sumą labiau nei veiklai naudojamo turto realizavimas.⁷⁸¹ Nemokumo administratorius privalo kvalifikuotai įvertinti ūkinės komercinės veiklos vykdymo tikslingumą⁷⁸² ir savo išvadą, pagrįstą šios veiklos prognozuojamu pajamų ir sąnaudų vertinimu, pateikti pirmajam kreditorių susirinkimui⁷⁸³, kuris ir priima sprendimą dėl tokios veiklos vykdymo⁷⁸⁴. Tačiau nemokumo administratorius bankroto proceso pradžioje, įvertinęs, kad tęsiama ūkinė komercinė veikla būtų naudinga juridiniam asmeniui ir kreditoriams, gali savo iniciatyva ir savo rizika pats priimti sprendimą tęsti įmonės ūkinę komercinę veiklą iki pirmojo kreditorių susirinkimo.⁷⁸⁵ Galima teigti, kad nuo nemokumo administratoriaus profesionalumo ir dar svarbiau – motyvacijos, suinteresuotumo aktyviai veikti procese, priklauso, ar bus pasinaudota galimybe gauti didesnės finansinės naudos kreditoriams ir pačiai bankrutuojančiai įmonei. Nutarus bankroto procese vykdyti ūkinę komercinę veiklą, būtent nemokumo administratorius imasi jai vadovauti.⁷⁸⁶ Tokiu būdu administratorius praktikoje gali tapti iš esmės bet kokia veikla užsiimančios, skirtingo sektoriaus ir dydžio ūkinę komercinę veiklą vykdančios įmonės realiu vadovu.

Nemokumo administratorius bankroto procese įgyvendina visas juridinio asmens valdymo organų teises ir pareigas, priima ir atleidžia darbuotojus, sprendžia dėl įmonės sudarytų sandorių tęsimo tikslingumo ir naujų sutarčių sudarymo, išieško skolas, atstovauja įmonei teisme, atlieka įvairius bankroto proceso administravimo darbus bei kitas JANĮ ir kituose įstatymuose nustatytas funkcijas⁷⁸⁷, leidžiančias užtikrinti

780 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-576-687/2016.

781 „JANĮ“, *supra note*, 12: 63 str. 1 d.

782 *Ibid*, 59 str. 5 p.

783 *Ibid*, 60 str. 3 d. 10 p.

784 *Ibid*, 63 str. 2 d.

785 *Ibid*, 61 str. 1 d. 2 p.

786 *Ibid*, 66 str. 1 d. 6 p.

787 *Ibid*, 66 str. 1 d. 1, 7-8, 10, 21 p.

veiksmingą bankroto procedūrą. Nemokumo administratoriaus atsakomybių apimtyje – rūpintis procedūrinio efektyvumu, t. y. užtikrinti, kad procesai vyktų taip, kaip nustatyta įstatyme, atlikti visus proceso veiksmus numatytais terminais. Taip pat viena esminių nemokumo administratoriaus funkcijų yra fasilituoti pagrindinių proceso dalyvių – kreditorių galimybę efektyviai ir sklandžiai naudotis jiems įstatymo suteiktomis teisėmis, konkrečiai – sprendimų priėmimo teise bankroto procese. Atitinkamai, nemokumo administratorius šaukia kreditorių susirinkimus ir juose atstovauja juridiniam asmeniui.⁷⁸⁸

Viena esminių nemokumo administratoriui priskirtų funkcijų – vykdyti teismo ir kreditorių susirinkimo ar komiteto sprendimus.⁷⁸⁹ Administratorius turi kaip galima efektyviau įgyvendinti kreditorių formaliai išreikštą valią. Visgi atkreiptinas dėmesys, kad administratorius privalo būti apdairus ir kritiškas vykdytojas, o prireikus pareikšti prieštaravimus dėl kreditorių, kuriems jis atstovauja, priimtų sprendimų. Pasitaiko atvejų, kuomet kreditorių nutarimai yra ydingi, kenkia patiems kreditoriams kaip visumai arba bankrutuojančiai bendrovei. Praktikoje nesunku rasti pavyzdžių, kuomet didžiausi bendrovės kreditoriai, *de facto* priimančys įpareigojančius sprendimus bankroto byloje, yra su buvusiais įmonės vadovais ar savininkais susiję asmenys, kurie procese gali turėti specifinių asmeninių interesų. Taip pat nereta situacija, kuomet didžiausi įmonės kreditoriai – tai dėl bendrovės bankroto ženklus finansinius nuostolius patyrę juridiniai ar fiziniai asmenys, kurių pagrindinė aspiracija bankroto procese yra paremta emocijomis ir atspindi siekį nubausti buvusius vadovus. Tokių kreditorių priimami sprendimai gali būti neracionalūs, neatitinkantys veiksmingo, teisingo bankroto proceso koncepto. Nemokumo administratorius turėtų gebėti išvelgti tikruosius proceso šalių siekius ir veikti tokiu būdu, kuris labiausiai atitiktų tiek bankrutuojančios bendrovės, tiek kreditorių, kaip visumos interesus.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra konstatavęs, kad bankroto administratorius, būdamas atsakingas už bankroto procedūrų teisėtumą ir gindamas visų kreditorių ar jų dalies arba bankrutuojančios įmonės interesus, privalo kreditorių susirinkimo (komiteto) nutarimus vertinti teisės normų aspektu ir kreiptis į bankrotą nagrinėjanti teismą dėl įstatymo reikalavimų neatitinkančių nutarimų panaikinimo.⁷⁹⁰ Kasacinio teismo praktikoje šiuo klausimu taip pat pažymėta, kad ginčyti kreditorių susirinkimo nutarimus bankroto administratorius privalo ir gali tik laikydamasis nešališkumo reikalavimų, t. y. kai pažeidimai yra aiškūs ir kreipimasis į teismą nereikš pavienių byloje dalyvaujančių asmenų atstovavimo ar kitokio privilegijavimo.⁷⁹¹ Darytina išvada, kad nemokumo administratoriaus vaidmuo atstovaujant kreditoriams negali būti tapatinamas su kreditorių sprendimų techninio vykdytojo role. Nemokumo administratoriui yra priskirta pareiga užtikrinti veiksmingą procese priimtų kreditorių nutarimų įgyvendinimą, prieš tai įvertinant jų pagrįstumą ir atitikimą visų kreditorių

788 „JANI“, *supra note*, 12: 66 str. 1 d. 4 p.

789 *Ibid*, 66 str. 1 d. 13 p.

790 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 13 d. nutartis, *supra note*, 771.

791 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-447/2011.

interesams. Atkreiptinas dėmesys, kad administratorius privalo aktyviai veikti net tuomet, kai patys kreditoriai neįgyvendina išimtinai jiems įstatyme priskirtų pareigų. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad „<...> aplinkybė, jog tam tikrų klausimų sprendimas įstatymu priskirtas išimtinai kreditorių susirinkimo kompetencijai, neatleidžia bankroto administratoriaus nuo pareigos imtis visų reikiamų priemonių siekiant užtikrinti įmonės skolininkės interesus ir jos turto apsaugą <...>“⁷⁹².

Taigi nemokumo administratoriui tenka atsakomybė užtikrinti, kad bankroto procedūra būtų techniškai ir procedūriškai tvarkinga, vyktų sklandžiai, taip pat, kad jos eiga būtų žinoma ir aiški suinteresuotiems proceso dalyviams bei bankroto procesui vadovaujančiam teismui. Administratorius nuolat bendradarbiauja su bankroto bylą nagrinėjančiu teismu, paprastai procesinių prašymų pagalba, – skirtingais procedūros etapais privalo teismui laiku pateikti atitinkamus prašymus dėl būtinųjų procesinių veiksmų. Administratorius teikia išsamią informaciją apie bankroto procedūros eigą teismui, priežiūros institucijai⁷⁹³, kreditoriams, kitiems asmenims ir institucijoms pagal poreikį⁷⁹⁴. Galima teigti, kad nemokumo administratoriui tinkamai atliekant savo pareigas, bankroto procese yra įgyvendinamas JANĮ įtvirtintas skaidrumo principas, reiškiantis, kad informacija apie nemokumo procesą yra laiku prieinama visiems nemokumo procese dalyvaujantiems asmenims, siekiant užtikrinti šių asmenų teisių ir teisėtų interesų gynimą.⁷⁹⁵ Administratorius taip pat organizuoja bankrutuojančios bendrovės buhalterinę apskaitą, įskaitant bankroto proceso metu gautų pajamų ir sąnaudų fiksavimą, užtikrina metinių ir tarpinių, likvidavimo pradžios ir pabaigos finansinių ataskaitų rinkinių sudarymą, teikia informaciją Juridinių asmenų registro tvarkytojui.⁷⁹⁶ Galiausiai bankroto procedūros pabaigoje, administratorius organizuoja bendrovės archyvinių dokumentų sutvarkymą ir saugotinių dokumentų perdavimą saugoti į savivaldybės archyvą.⁷⁹⁷ Apibendrinant šias, atrodytu, technines funkcijas, pasakytina, kad nemokumo administratoriui priskirta rūpintis, kad bankroto procedūra būtų procedūriškai nuosekli, aiški ir tvarkinga, kad informacija apie procedūrą laiku ir pilnai būtų prieinama suinteresuotiems proceso dalyviams, kitaip tariant, nemokumo administratorius užtikrina procedūrinį efektyvumą bankroto procese.

Apibendrinant galima pagrįstai teigti, kad būtent nuo nemokumo administratoriaus tinkamo savo pareigų atlikimo priklauso intereso užtikrinti veiksmingą bankroto procesą įgyvendinimas bankroto byloje. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra nurodoma, kad bankroto procese yra iš esmės siekiama tikslo kuo operatyviau užbaigti bankroto procedūras ir patenkinti kreditorių reikalavimus, todėl administratoriaus veiksmai turi būti nukreipti šiems tikslams pasiekti ir tam trukdančioms

792 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 20 d. nutartis, *supra note*, 770.

793 „JANĮ“, *supra note*, 12: 33 str. 2 p.

794 *Ibid*, 3 str. 3 p.

795 *Ibid*, 66 str. 1 d. 20 p.

796 *Ibid*, 66 str. 1 d. 17-19 p.

797 *Ibid*, 66 str. 1 d. 16 p.

kliūtims šalinti⁷⁹⁸. Ir iš tiesų, nemokumo administratoriaus profesionalumas, nešališkumas, motyvacija veikti aktyviai ir efektyviai iš esmės lemia, ar bankroto procedūra bus įgyvendinama laikantis visų procesinių taisyklių, normų ir terminų, ar bus maksimaliai greitai ir ekonomiškai vykdomos bankroto procedūros ir didžiausia galima apimtimi atsiskaitoma su teisėtais kreditoriais.

Įgyvendinant kitus du šiame disertaciniame darbe išskirtus viešojo intereso turinį bankroto byloje sudarančius interesus – interesą išsaugoti verslą ir interesą apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių, – nemokumo administratoriaus vaidmuo taip pat neabejotinai reikšmingas. Pirmuoju atveju, t. y. siekiant išsaugoti įmonę, lemiamą reikšmę, paprastai turi pačių bankrutuojančio juridinio asmens vadovo ir savininkų aktyvios pastangos, tačiau jų iniciatyva įgyvendinama bendradarbiaujant su nemokumo administratoriumi ir veikiant per jį.

Viena pagrindinių JANĮ įtvirtintų nemokumo administratoriaus pareigų iškelus bankroto bylą – įvertinti bankrutuojančio juridinio asmens pardavimo, restruktūrizavimo ir taikos sutarties su kreditoriais sudarymo galimybes.⁷⁹⁹ Nemokumo administratorius turi diskreciją šią funkciją atlikti tik formaliai, – nurodydamas, kad, jo vertinimu, minėtų galimybių išsaugoti verslą nėra. Tačiau nemokumo administratorius gali apsispręsti imtis išsamiai tirti galimybes įmonę atgaivinti ją restruktūrizuojant, verslą parduoti ar susitarti su kreditoriais bankroto procese sudarant taikos sutartį. Atitinkamai tokiu atveju administratorius bendradarbiauja su suinteresuotais asmenimis, prireikus medijuoja šalis, ieško šalių interesus labiausiai atitinkančio sprendimo. Pavykus susitarti, nemokumo administratorius, atlieka atitinkamas procedūras, siekdamas formalizuoti ir įgyvendinti pasiektus susitarimus.

Pažymėtina, kad administratorius savo veiksmais ar neveikimu praktikoje gali trukdyti ir net užkirsti kelią galimam verslo išsaugojimui. Tai iliustruoja realus atvejis, kuomet vykdant administratoriaus veiklos patikrinimą buvo nustatyta, jog „<...> juridinio asmens dalyviams siekiant bankroto procesą užbaigti bankroto bylos nutraukimu esant tam teisiniams pagrindams, nemokumo administratoriaus veikimu buvo siekiama bylą užbaigti išimtinai juridinio asmens likvidavimu <...>“⁸⁰⁰. Galima pagrįstai teigti, kad nemokumo administratoriaus aktyvus, profesionalus veikimas ir dedamos geriausios pastangos yra reikšmingas veiksnys, prisidedantis prie galimos teigiamos išėigos bankroto situacijoje, t. y. verslo išsaugojimo.

Mąstant apie interesą apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių, nemokumo administratoriaus vaidmuo Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje vėlgi

798 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis, *supra note*, 772.

799 „JANĮ“, *supra note*, 12: 59 str. 5 d.

800 AVNT, „Nemokumo administratoriams UAB „Tamtamas“, Petruui Puidokui, Mantui Miliniui skirtos poveikio priemonės – teisės būti paskirtiems nemokumo administratoriais administruojant naujų juridinių asmenų nemokumo procesus apribojimai“, 2022, žiūrėta 2022 m. gegužės 16 d., <https://avnt.lrv.lt/lt/naujienos/nemokumo-administratoriams-uab-tamtamas-petruui-puidokui-mantui-miliniui-skirtos-poveikio-priemones-teises-buti-paskirtiems-nemokumo-administratoriais-administruojant-nauju-juridiniu-asmenu-nemokumo-procesus-apribojimai>.

aiškiai juntamas. Nemokumo administratorius bendradarbiauja su Garantiniu fondu, siekdamas tinkamai atsiskaityti su buvusiais bendrovės darbuotojais. Būtent administratorius tampa pirminiu ir pagrindiniu aktualios informacijos šaltiniu darbuotojams bankroto procese. Jei bankrutuojanti įmonė yra didelė, administratorius taip pat bendradarbiauja su Užimtumo tarnyba prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teikiant pagalbą ir tolesnį asistavimą dėl bankroto atleistiems darbuotojams.

Taip pat Lietuvos nemokumo teisiniame reguliavime išimtinai nemokumo administratoriui yra priskirta pareiga užtikrinti atliekų, užteršto dirvožemio ir grunto sutvarkymą.⁸⁰¹ Bankrutuojančioje bendrovėje nesant lėšų, pagal šiuo metu Lietuvoje galiojančią teisinį reglamentavimą, būtent nemokumo administratorius yra įpareigotas savo lėšomis sutvarkyti aplinką. Pagrįstai galima teigti, kad remiantis Lietuvos nemokumo teisiniu reguliavimu, išimtinai nuo nemokumo administratoriaus atitinkamo veikimo, šiuo metu visiškai priklauso aplinkosaugos reikalavimų tinkamas įgyvendinimas bankroto byloje.⁸⁰² Galima daryti pagrįstą išvadą, kad nemokumo administratoriaus vaidmuo įgyvendinant interesą išsaugoti verslą ir interesą apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių nacionalinėje teisinėje sistemoje laikytinas reikšmingu.

Tuo tarpu bankroto bylose realizuojant interesą užtikrinti komercinį sąžiningumą, nemokumo administratoriaus vaidmuo yra ypatingai svarbus, jį galima vertinti kaip lemiamą tinkamam šio intereso įgyvendinimui. JANĮ įtvirtinta, kad nemokumo administratoriaus pareiga iškėlus bankroto bylą yra patikrinti juridinio asmens sandorius ir apsispręsti dėl kreipimosi į teismą dėl jų pripažinimo negaliojančiais ir bankroto pripažinimo tyčiniu.⁸⁰³ Teismų praktikoje pažymima, kad įmonės bankroto administratorius – vienas iš svarbiausių asmenų bankroto procese, nes jis atlieka teisinį tyrimą dėl atsakingų asmenų ar su jais susijusių subjektų veiksmų ar neveikimo.⁸⁰⁴ Taip pat akcentuojama, kad „[t]ik nešališkas ir profesionaliai veikiantis bankroto administratorius gali nustatyti tikrąsias nemokumo priežastis, pasiekti pusiausvyrą tarp įmonės, kuriai iškelta bankroto byla, ir jos kreditorių interesų, teisingai išspręsti atskirus klausimus bankroto procese“⁸⁰⁵.

Atkreiptinas dėmesys, kad patikrinti juridinio asmens sandorius yra ne nemokumo administratoriaus diskrecija ar teisė, bet būtent įstatyminė pareiga. Šią pareigą nemokumo administratorius, laikydamasis įstatymo nuostatų, privalo įgyvendinti kiekvienoje bankroto byloje. Taigi, nemokumo administratorius atlieka išsamų iki bankroto bylos iškėlimo įmonėje vykusios veiklos teisinį ir finansinį tyrimą. Šiame tyrimo

801 „JANĮ“, *supra note*, 12: 66 str. 1 d. 15 p.

802 Lietuvoje galiojančio teisinio reguliavimo, kuriuo aplinkos apsaugos užtikrinimo finansinė atsakomybė beturėtose bankrutuojančiose įmonėse yra išimtinai priskiriama nemokumo administratoriui, kuriama praktinė problematika analizuojama skyriuje Nr. 4.3. „Valstybės indėlio užtikrinant aplinkos apsaugą bankroto bylose nepakankamumo problema“.

803 „JANĮ“, *op. cit.*, 59 str. 6 d.

804 Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1832/2010; Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. kovo 24 d. nutartis, *supra note*, 767.

805 Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 25 d. nutartis, *op. cit.*

atlikime ar tyrimo rezultatų patikroje *de facto* nedalyvauja nei teismas, nei kreditoriai, nei priežiūros institucija ar kiti bankroto proceso dalyviai. Kaip minėta, viešojo intereso prasme yra esminga bankroto byloje nustatyti tikrąsias verslo žlugimo priežastis. Neabejotinai teisinga teismų praktikoje įtvirtinta pozicija, kad būtent administratorius, veikdamas nešališkai ir profesionaliai, gali jas nustatyti ir atskleisti.⁸⁰⁶ Taip pat būtent administratorius paprastai vienašališkai sprendžia dėl tolesnių tikslingų teisinių veiksmų ginant bendrovės ir kreditorių interesus.

Nemokumo administratoriui vykdant su komercinio sąžiningumo užtikrinimu susijusias funkcijas bankroto byloje yra suteikta itin plati diskrecija. Teismų praktikoje išaiškinta, kad nemokumo administratorius yra laisvas pasirinkti, koku teisiniu būdu ir priemonėmis siekti įstatyme numatytų bankroto proceso tikslų, be kita ko, nuspręsti dėl konkrečių bylų iškėlimo.⁸⁰⁷ Todėl kreditoriai neturi teisės įpareigoti bankroto administratorių bankroto byloje atlikti konkrečius, tik kreditorių jam nurodytus veiksmus.⁸⁰⁸ Pažymima, kad kreditoriai negali priimti teismo paskirtam bankroto administratoriui privalomų valdingų sprendimų, kurie ribotų jam įstatymu priskirtų įgaliojimų vykdymą, *inter alia*, teismine tvarka ginant įmonės bei pačių kreditorių interesus.⁸⁰⁹ Kitaip tariant, kreditoriai negali įpareigoti nemokumo administratorių atsakyti ieškinio, skundo ar inicijuoti teismines bylas, taip pat sudaryti taikos sutartį.⁸¹⁰ Lietuvoje nuosekliai formuojama teismų praktika, kad kreditorių susirinkimų nutarimai, kuriais priimami sprendimai dėl procesinių veiksmų atlikimo, kuriuos, kreditorių vertinimu, turėtų įvykdyti nemokumo administratorius (bylų inicijavimo ar nutraukimo, taikos sutarties sudarymo ir pan.), jam yra tik rekomendacinio pobūdžio.⁸¹¹ Pažymima, kad nei kreditorių susirinkimo nutarimas, nei tokio nutarimo panaikinimas neturi teisinės reikšmės administratoriaus, veikiant bankrutuojančios įmonės vardu, turimų materialinių bei procesinių teisių apimčiai ir jų įgyvendinimui.⁸¹² Aptarta teismų praktika Lietuvoje įtvirtina išskirtinį administratoriaus statusą bankroto byloje – jis turi išimtinę teisę formuluoti teisinę strategiją bankroto procese ir ją įgyvendinti savarankiškai pasirinkta apimtimi. Teismų jurisprudencijoje pripažįstama, kad kreditoriai neturėtų kvestionuoti administratoriaus diskrecijos teisės pasirinkti koku būdu ir kaip siekti bankroto proceso tikslų.⁸¹³ O aplinkybė, kad administratoriaus ir kreditorių nuomonės dėl konkrečių sandorių ginčijimo ar teisminių procesų inicijavimo, jų

806 Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 25 d. nutartis, *supra note*, 804.

807 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1615-450/2019.

808 *Ibid.*

809 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1691-781/2019.

810 *Ibid.*

811 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1379/2012; Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-354/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-822-450/2021.

812 Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-377-823/2017; Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-195-241/2021.

813 Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugpjūčio 26 d. nutartis, *supra note*, 553.

vedimo ir perspektyvų prognozės nesutampa, nereiškia, jog administratorius netinkamai atstovauja bankrutuojančiai įmonei.⁸¹⁴

Taigi, nemokumo administratorius patikrina sandorius ir savarankiškai apsisprendžia dėl tolesnės bankroto proceso strategijos, teisinių procesų inicijavimo, juos pats ir vykdo, atstovauja bankrutuojančiai įmonei teisme. Nei vienas bankroto proceso subjektas realiai neatlieka šių administratoriaus funkcijų įgyvendinimo priežiūros, t. y. netikrina kaip nemokumo administratorius įgyvendina minėtus proceso veiksmus, – ar jo atlikta skolininko sandorių analizė yra išsami, pakankama, profesionali, ar nemokumo administratoriaus išvados dėl bankroto proceso strategijos yra pagrįstos ir proporcingos, ar vykdomi veiksmai tinkamai atliepia kreditorių ir pačios bankrutuojančios bendrovės interesus. Nei bankrutuojančios įmonės kreditoriai, nei teismas negali imperatyviai nurodyti nemokumo administratoriui inicijuoti vienus ar kitus teisminius procesus, pavyzdžiui, įpareigoti pateikti žalos ieškinį buvusiems bendrovės vadovams ar kitiems susijusiems asmenims. Vertinant nemokumo administratoriaus diskrecijos ribas šiame kontekste, galima pagrįstai teigti, kad intereso užtikrinti komercinį sąžiningumą tinkamas įgyvendinimas bankroto byloje tiesiogiai priklauso nuo nemokumo administratoriaus veikimo.

Apibendrinant pasakytina, kad nemokumo administratorius yra specialus bankroto proceso subjektas, nuo kurio tiesioginio veikimo priklauso viešojo intereso atliepiamas bankroto bylose. Konstatuotina, kad „bankroto administratoriui tenka esminis vaidmuo bankroto procese“⁸¹⁵. Nuo to, kaip nemokumo administratorius atlieka jam įstatymo priskirtas funkcijas priklauso procedūros veiksmingumas, taip pat administratorius fasilituoja interesų išsaugoti verslą ir apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių įgyvendinimą. Neabejotinai kertinių vaidmenį nemokumo administratorius atlieka bankroto bylose realizuojant interesą užtikrinti komercinį sąžiningumą. Vykdydamas su šio intereso atliepimu susijusius veiksmus administratorius turi ypatingai plačią diskreciją, kiti proceso subjektai šių funkcijų atlikime jo nekontroliuoja, negali imperatyviai nurodyti administratoriui veikimo būdų.

Sutiktina su teismų praktikoje pakartotinai deklaruojama pozicija, kad būtent nuo bankroto administratoriaus – jo nešališkumo, profesionalumo – priklauso visos juridinio asmens bankroto procedūros sėkmė, pagrindinių bankroto proceso tikslų bei viešojo intereso tinkamas įgyvendinimas.⁸¹⁶ Taip pat pritartina teismų nutartyse randamai išvada, kad „būtent bankroto administratoriui, o ne teismui yra nustatyta pareiga dėti visas pastangas siekiant užtikrinti bankrutuojančios įmonės bei jos kreditorių interesus, o taip pat ir viešąjį interesą“⁸¹⁷. Nurodoma, kad administratorius savo del-

814 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. lapkričio 26 d. nutartis, *supra note*, 807.

815 Dzindzelėtaitė-Šaltė, *supra note*, 96: 177.

816 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-985-781/2019; Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-267-450/2020; Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugpjūčio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1007-798/2021.

817 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-590-943/2019; Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-766-

simo įgyvendinti atstovaujamos įmonės ir jos kreditorių teises negali pateisinti nepagrįstu viešojo intereso užtikrinimo naštos perkėlimu teismui.⁸¹⁸ Šie teismų išaiškinimai patvirtina disertaciniame darbe išgrynintus nemokumo administratoriaus ir teismo vaidmenis ginant viešąjį interesą bankroto bylose ir atskleidžia šių esminių subjektų tarpusavio sąveiką. Būtent nemokumo administratorius savo tiesioginiu veikimu procese privalo atliepti viešąjį interesą bankroto byloje, tuo tarpu teismas vadovauja procesui ir jį prižiūri – yra proceso veiksmingumo ir teisėtumo kontrolės subjektas.

Šiame poskyryje, atskleidžiant centrinio Lietuvos teisinės bankroto valdymo sistemos subjekto – nemokumo administratoriaus kertinę reikšmę užtikrinant viešąjį interesą bankroto bylose, atkreiptinas dėmesys, kad nemokumo administratorius viešąjį interesą bankroto bylose iš esmės realizuoja tiesiog profesionaliai, sąžiningai, nešališkai, aktyviai – tinkamai vykdydamas savo profesines pareigas. Pažymėtina, kad nemokumo administratorius neturi įstatymiškai įtvirtinto tiesioginio viešojo intereso gynėjo subjektiškumo. Kitaip tariant, nemokumo administratorius nėra formaliai įstatyme apibrėžtas specialusis subjektas, kuriam *de jure* pavesta ginti viešąjį interesą tiesiogiai, – pavyzdžiui, reiškiant ieškinį viešajam interesui ginti civilinio proceso tvarka.

Konstatuojant nemokumo administratoriaus, taip pat teismo esminį vaidmenį įgyvendinant viešąjį interesą bankroto bylose, natūraliai gali kilti klausimas, kokia apimtimi būtent šios kategorijos civilinių bylų kontekste yra aktuali Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse įtvirtinta viešojo intereso gynimo civilinėse bylose tvarka, kokį vaidmenį bankroto bylose atlieka CPK numatyti specialieji viešojo intereso gynimo subjektai. CPK 5 str. 3 d., 49 str. reglamentuoja prokuroro, valstybės ir savivaldybių institucijų teisę pareikšti ieškinį ar pareiškimą viešajam interesui ginti, taip pat prokuroro teisę įstoti į prasidėjusį procesą trečiuoju asmeniu, pareiškiančiu savarankiškus reikalavimus, viešajam interesui ginti.⁸¹⁹ Ši konkrečių subjektų teisė civiliniame procese apibrėžta tvarka atstovauti viešajam interesui yra reglamentuota nenumatant šios teisės ribojimų ar išlygų nemokumo bylų atveju. Vadovaujantis šiuo teisiniu reguliavimu, prokurorui, kitoms numatytoms institucijoms nedraudžiama imtis tiesiogiai ginti viešąjį interesą ir bankroto bylose. Tad CPK 49 str. įvardinti subjektai teoriniu požiūriu galėtų būti laikomi viešojo intereso gynimo bankroto bylose subjektais.

Visgi apžvelgiant negausią teismų praktiką, susijusią su minėtų subjektų naudojimu šia teise ginti viešąjį interesą praktikoje, matyti, kad atveju, kuomet bankroto bylų apimtyje valstybės, savivaldybių institucijos imtųsi reikšti ieškinius viešajam interesui apsaugoti, praktiškai nėra. Tuo tarpu atvejai, kai bankroto bylos kontekste prokuroras pasinaudoja aptariama CPK įtvirtinta teise – itin reti. Matyti, kad aktyvus prokuroro vaidmuo bankroto procese sietinas su išskirtinėmis aplinkybėmis⁸²⁰, todėl

302/2020.

818 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 3 d. nutartis, *supra note*, 817.

819 „CPK“, *supra note*, 224.

820 Pavyzdžiui, vienoje byloje prokuroras, gindamas viešąjį interesą, pateikė civilinį ieškinį, nuroydamas, kad neteisėtai atsakovų veiksmais buvo iššvaistytas didelės vertės nemokios kredito unijos turtas, kurios didžiausias kreditorius yra valstybei atstovaujanti institucija (tuo daugiausiai buvo grindžiamas

vertintinas kaip išimtis, o ne įprasta viešojo intereso gynimo bankroto bylose praktika.

Lietuvos teismų praktikoje ne kartą pažymėta, kad šiuo CPK 49 str. įtvirtintu specialiu teisiniu reguliavimu (įvardinant konkrečius subjektus, turinčius teisę formaliai ginti viešąjį interesą) įstatymų leidėjas siekė sukoncentruoti viešojo intereso gynybą profesionalių ir tam specialiai valstybės įgaliotų subjektų rankose.⁸²¹ Čia išvelgtinas bankroto bylų išskirtinumas kitų civilinių bylų kontekste: jurisprudencijoje ir teisės doktrinoje plačiai pripažįstama, kad bankroto bylos yra iš esmės sietinos su viešuoju interesu. Todėl šio tipo byloms vesti ir valdyti yra pritaikytas specialus teisinis režimas, įtraukiant atitinkamus subjektus – visų pirma, nemokumo administratorių, aktyviai veikiančią teismą, valstybinę priežiūros instituciją ir kt. Galima teigti, kad Lietuvos teisinėje sistemoje specifiniam viešojo intereso turinio įgyvendinimui bankroto bylose yra pasitelkiama bankroto proceso dalyvių tarpusavio sąveika, kurioje prokurorui nėra numatytas aktyvus ir pastovus viešojo intereso gynimo vaidmuo būtent bankroto bylose.⁸²²

Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatyme įtvirtinta, kad „[p]rokurorai gina viešąjį interesą, kai nustato teisės akto pažeidimą, kuriuo pažeidžiamos asmens, visuomenės, valstybės teisės ir teisėti interesai, ir toks pažeidimas laikytinas viešojo intereso pažeidimu, o valstybės ar savivaldybių institucijos, įstaigos ar įmonės, kurių veiklos srityse buvo padarytas teisės akto pažeidimas, nesiėmė priemonių jam pašalinti arba

viešojo intereso egzistavimas konkrečioje situacijoje). Galima teigti, kad šiuo atveju ginamo viešojo intereso turinys įprastai patektų į paskirto nemokumo administratoriaus veikimo diskrecijos sritį ir atitinkamus procesinius veiksmus, ginant tokio pobūdžio viešąjį interesą turėtų atlikti nemokumo administratorius (pateikiant ieškinį ginant bendrovės bei jos kreditorių interesus ir taip užtikrinant viešojo intereso bankroto bylose įgyvendinimą). Iš bylos faktinių aplinkybių yra žinoma, kad kredito unijos nemokumo administratorius prokuroro reikalavimą palaikė. Visgi svarbu pažymėti, kad šiuo atveju prokuroro ieškinyje viešajam interesui ginti buvo pateiktas dar iki bankroto bylos iškėlimo (nemokumo administratoriui dar nepradėjus administravimo veiklos), taip pat egzistavo reiškiama reikalavimo ryšys su baudžiamuoju procesu (ieškiniu buvo siekiama pritaikant restituciją atsakovei sugrąžinti turtą, į kurį būtų galima nukreipti išieškojimą civilinio ieškinio ikiteisminiame tyrime patenkinimo atveju), o toks ryšys, kaip akcentavo teismas, yra reikšmingas konstatuojant viešojo intereso egzistavimą (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-443-302/2020). Spręstina, kad prokuroras formaliu būdu imasi tiesiogiai ginti viešąjį interesą, patenkantį į šiame darbe atskleisto viešojo intereso turinio bankroto bylose apimtį, esant išskirtinėms faktinėms aplinkybėms ir tai nelaikytina įprasta viešojo intereso įgyvendinimo bankroto bylose praktika.

821 Pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-414/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1235-516/2020.

822 Skirtingose jurisdikcijose randama pavyzdžių, kur prokurorui yra deleguotas reikšmingas vaidmuo teisinėje nemokumo valdymo sistemoje, aktyviai veikiant civiliniame procese. Pavyzdžiui, Italijoje, Ispanijoje, Belgijoje prokurorui yra suteikta teisė pareikšti ieškinius dėl bankroto bylos iškėlimo (Driukas, Valančius, *supra note*, 762: 675). Lietuvos teisinėje sistemoje prokuroras nelaikytinas aktyviu veikėju bankroto bylose: prokurorui nesuteikta teisė inicijuoti bankroto bylų, jis *de facto* nedalyvauja bankroto bylų nagrinėjime, neinicijuoja su viešojo intereso apsauga bankroto bylose sietinų procesinių veiksmų, – pavyzdžiui, neteikia prašymų pripažinti bankrotą tyčiniu, apriboti tam tikro asmens teisę eiti vadovo pareigas ir kt. Taip pat prokuroras nevykdo priežiūros, ar atitinkamus teisinius veiksmus bankroto byloje atliko paskirtas nemokumo administratorius.

kai tokios kompetentingos institucijos nėra“.⁸²³ Ižvelgtina, kad nacionalinėje teisinėje sistemoje laikomasi bendros nerašytos pozicijos, kad bankroto valdymui yra implemenuota atskira subsystema, skirta tinkamai administruoti, vesti, prižiūrėti bankroto procesus, tokiu būdu įgyvendinant specifinį viešojo intereso bankroto teisėje turinį, tad prokuroras ar kiti specialieji subjektai paprastai neįsiterpia tiesiogiai ginant viešąjį interesą bankroto bylose civilinio proceso tvarka.

Visgi paminėtina, kad praktikoje pasitaiko atvejų, kai dėl galimai netinkamo, neteisėto paties nemokumo administratoriaus veikimo bankroto procese kreditoriai kreipiasi į teismą, prašydami įpareigoti prokurorą spręsti klausimą dėl viešojo intereso gynimo.⁸²⁴ Aptariamais atvejais teismas kreditorių prašymų netenkino, tačiau remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimais akcentavo, kad asmens kompetencijos ginti viešąjį interesą neturėjimas neužkerta kelio pačiam asmeniui kreiptis į prokurorą dėl viešojo intereso gynimo.⁸²⁵ Taigi, iš esmės kreditoriaus ar kito bankroto proceso dalyvio teisė pačiam kreiptis į prokurorą, ižvelgiant viešojo intereso apsaugos poreikį nėra varžoma ir bankroto bylų apimtyje. Visgi vertintina, kad tokio pobūdžio, t. y. bankroto bylose pasireiškiantis, viešasis interesas civiliniame procese įprastai gintinas teisinės bankroto valdymo schemos ribose. Pavyzdžiui, šiuo atveju dėl administratoriaus netinkamo veikimo kreipiantis į nemokumo procesų kontrolės funkciją vykdančius subjektus – valstybinę nemokumo priežiūros instituciją, nemokumo administratorių savivaldą.

Paminėtinas ir dar vienas išskirtinis teismų praktikoje nagrinėtas praktinis atvejis, liudijantis galimą prokuroro veikimą bankroto procese kitais nei CPK 49 str. numatytais pagrindais. Iš faktinių bylos aplinkybių yra žinoma, kad prokuroras kreipėsi į bankroto bylą nagrinėjančią teismą su prašymu spręsti klausimą dėl administratoriaus pakeitimo, kartu pateikiant duomenis dėl administratoriaus galimo šališkumo ir netinkamumo teikti administravimo paslaugas konkrečioje bankroto byloje. Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad prokurorui nėra suteikta teisė teisme tiesiogiai inicijuoti bankroto administratoriaus tinkamumo eiti paskirtas pareigas vertinimo procedūros. Tačiau kartu buvo pažymėta, kad nepaisant to, „<...> atsižvelgiant į viešojo intereso egzistavimą bankroto byloje, teismas jose turi būti aktyvus ir, esant byloje prokuratūros pateiktiems duomenims apie teismo paskirto administratoriaus galimą netinkamumą, imtis priemonių išaiškinti pareikšto prašymo (duomenų) reikšmingas aplinkybes ir klausimą išspręsti iš esmės *ex officio*“.⁸²⁶ Galima daryti išvadą, kad prokuroras pagal turimus teisinius įgalinimus iš esmės galėtų, identifikavęs poreikį aktyviai veikti bankroto procese kitais nei CPK 49 str. numatytais pagrindais, gavęs ar surinkęs atitinkamą informaciją, keliančią abejonių dėl bankroto proceso eigos, kreiptis į bankroto bylą nagrinėjančią teismą.

823 „Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas“, *supra note*, 453: 19 str. 1 d.

824 Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. rugpjūčio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-841-567/2022; Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. liepos 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-874-157/2016.

825 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-314-611/2018.

826 Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1517-798/2017.

Prokuroras – tai nepriklausomas įstatymų vykdymo priežiūros garantas.⁸²⁷ Apibendrinant galima teigti, kad prokurorui suteiktos profesinio veikimo ribos sudaro prielaidas šį subjektą laikyti tam tikru sisteminiu saugikliu (praktikoje funkcionuojančiu itin ribota apimtimi), saugant viešąjį interesą ir bankroto bylose. Spręstina, kad prokuroras galėtų imtis atitinkamų teisinių veiksmų, esant išskirtinėms aplinkybėms, kai identifikuoto viešojo intereso, reikalaujančio apsaugos, turinys išeina už specifinio tipinio viešojo intereso turinio bankroto bylose ribų ar kai atitinkami bankroto proceso subjektai nesiima būtinųjų veiksmų viešajam interesui apsaugoti pagal savo kompetenciją. Vis dėlto sisteminė prasme prokuroras ir kiti CPK 49 str. nurodyti subjektai nelaikytini specifinio viešojo intereso gynimo bankroto bylose uždavinių realizavimo subjektais, o viešojo intereso įgyvendinimas šioje srityje yra iš esmės patikėtas specialiųjų bankroto teisės subjektų tarpusavio sąveikai.

Nepaisant aptarto prokuroro ženklaus vaidmens ginant viešąjį interesą bankroto bylose civilinės teisės apimtyje nebuvimo, svarbu akcentuoti, kad prokuroro ir kitų teisėsaugos institucijų veiklos svarba įgyvendinant viešąjį interesą bankroto bylose⁸²⁸, šiems subjektams veikiant baudžiamosios teisės pagrindais, yra nekvestionuotina. Komercinio sąžiningumo užtikrinimui yra esmingas teisėsaugos institucijų operatyvus, tikslingas ir profesionalus veikimas, – bankroto bylos eigoje paaiškėjus informacijai dėl galimų neteisėtų veikų, šioms institucijoms atliekant ikitiesminį tyrimą ne bankroto bylos apimtyje, tačiau lygiagrečiai bankroto bylai. Nemokumo administratorius nėra tyrėjas, jam nesuteikti teisėsaugos institucijos pareigūniui būdingi įgalinimai. Todėl vykdant bankroto procedūras, paaiškėjus baudžiamosios teisės prasme neteisėtam veikimui, būtent nuo teisėsaugos institucijų darbo iš esmės priklauso teisingumo įgyvendinimas. Svarbu, kad vykstant bankroto procesui nemokumo administratoriaus, bankroto bylą nagrinėjančio teismo, kreditorių ar kitų subjektų sužinota informacija apie galimas neteisėtas veikas neatidėliojant pasiektų atitinkamas teisėsaugos institucijas. Autorės vertinimu, reikalinga skirti reikiamą dėmesį sukuriant veiksmingą teisėsaugos institucijų ir bankroto proceso subjektų bendradarbiavimo formatą, įgalinantį operatyviai išaiškinti ir proporcingai reaguoti į bankroto bylose paaiškėjusius veiksmus, kvalifikuotinus nusikaltimus pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus.

Grįžtant prie šiame disertacinio darbo poskyryje pateikiamos analizės objekto – nemokumo administratoriaus, pažymėtina, kad Lietuvos teisinėje sistemoje nemokumo administratoriumi laikomas tiek fizinis, tiek juridinis asmuo, turintis teisę administruoti nemokumo procesus.⁸²⁹ Vadinasi, bankroto byloje procedūroms atlikti gali būti skiriamas tiek fizinis administratorius, tiek administravimo įmonė. Tačiau suprantama, kad *de facto* paskirtas juridinis nemokumo administratorius jokių bankroto procedūrų nevykdo, jas realiai atlieka konkretus administravimo įmonėje dirbantis nemokumo administratorius (esant poreikiui administratoriui talkinant kitiems įmonės

827 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-291/2013.

828 Konkrečiai – atliepiant interesą užtikrinti komercinį sąžiningumą bankroto bylose (žr. poskyrį Nr. 2.2.3. „Interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą“).

829 „JANI“, *supra note*, 12: 2 str. 17 d.

darbuotojams, tačiau jam vadovaujant). Todėl įstatymas imperatyviai įpareigoja paskirtą juridinį nemokumo administratorių nedelsiant nurodyti priežiūros institucijai fizinį asmenį – įmonės darbuotoją – licencijuotą administratorių, paskirtą atsakingu už tam tikro bankroto projekto administravimą.⁸³⁰ Kitaip tariant, bankrutuojančios įmonės administravimas yra aiškiai susietas su konkrečiu fiziniu nemokumo administratoriumi ir yra būtent šio konkretaus fizinio asmens atsakomybė.

Todėl mąstant apie bankroto procedūrų tinkamą atlikimą, svarbus tampa asmeni- nių fizinio nemokumo administratoriaus profesinių savybių diskursas. UNCITRAL nemokumo teisėkūros gairėse akcentuojama, kad yra esminga, jog nemokumo admini- stratorius būtų tinkamai kvalifikuotas, turėtų reikiamų žinių, patirties bei atitinka- mas asmenines savybes, kurios leistų užtikrinti ne tik veiksmingas procedūras, tačiau ir pasitikėjimą pačiu nemokumo teisiniu režimu.⁸³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje akcentuojama, kad bankroto administratorius turi veikti itin sąžiningai, rūpestingai, atidžiai ir kvalifikuotai tam, kad bankroto procedūra būtų maksimaliai naudinga kreditoriams ir bankrutuojančiai įmonei.⁸³² Pažymima, kad „bankroto ad- ministratorius yra savo srities profesionalas, kuriam teisės aktų nustatyti specialūs kvalifikaciniai reikalavimai, taikomi aukštesni veiklos bei atsakomybės standartai, jį saisto specialios etikos taisyklės ir bendrieji teisės principai“⁸³³. Teismų praktikoje ran- dama ir išplėstinių interpretacijų, kuomet pažymima, kad būtina siekti, jog admini- stratorius ne tik gebėtų maksimaliai užtikrinti kuo sklandesnę ir operatyvesnę bankroto procedūrų atlikimą, bet ir išvengtų konfliktų su kreditoriais dėl jų interesų tinkamo atstovavimo ir kad administratoriaus darbas būtų grindžiamas skaidrumo, sąžini- ngumo, objektyvumo, moralumo ir nešališkumo standartais.⁸³⁴ Galima teigti, kad nuo asmeninių profesinių ir žmogiškųjų nemokumo administratoriaus charakteristikų priklauso, ar jis gebės, bus pasirengęs, taip pat ar pasižymės reikiamomis vidinėmis etinėmis nuostatomis tinkamai įgyvendinti bankroto procedūras.

Lietuvos teismų praktikoje dažnai minimas nemokumo administratoriaus profesio- nalumas ir aukšta kvalifikacija, kaip tinkamo bankroto procedūrų įgyvendinimo są- lyga, taip pat sąžiningumas, nešališkumas, kaip būtinosios administratoriaus asmeni- nės savybės. Apibendrintai galima teigti, kad nemokumo administratorius privalo būti profesionalus ir laikytis aukštų profesinės etikos standartų. Papildomai, atsižvelgiant į administratoriaus specialų statusą bankroto bylose ir plačią diskreiją vienasmeniškai pasirinkti procesinio veikimo būdus, išskirtinas administratoriaus motyvacijos aspek- tas. Kitaip tariant, svarbu suvokti, kokie veiksniai gali paveikti administratoriaus vidi- nę intenciją bankroto procese veikti vienu ar kitu būdu. Todėl toliau darbe aptariami su nemokumo administratoriaus veikimo bankroto bylose kokybe sietini reikšmingi

830 „JANI“, *supra note*, 12: 130 str. 1 d. 1 p.

831 UNCITRAL, *supra note*, 606: 174.

832 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 13 d. nutartis, *supra note*, 771; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-506/2012.

833 *Ibid.*

834 Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. liepos 1 d. nutartis, *supra note*, 567.

veiksniai: pirma, administratoriaus profesionalumas; antra, administratoriaus etika; trečia, administratoriaus motyvacija.

Nemokumo administratoriaus profesionalumas. JANĮ įtvirtintas profesionalumo principas yra skirtas įvardinti reikalavimus, keliamus nemokumo administratoriui. Šiuo įstatyminiu principu nurodoma, „<...> kad nemokumo procesus administruojantys asmenys turi vykdyti savo pareigas profesionaliai, užtikrindami aukštą savo profesinių žinių ir sugebėjimų lygį ir elgdamiesi taip, kad užtikrintų nepriekaištingą profesijos atstovo reputaciją“⁸³⁵. Šis principas kaip vienas esminių įvardinamas ir Lietuvos nemokumo administratorių etikos kodekse. Jame iš esmės atkartojami JANĮ nurodyti su profesionalumu siejami reikalavimai, papildomai akcentuojant bankroto proceso veiksmingumo įgyvendinimo įpareigojimus administratoriui. Pažymima, kad administratorius, laikydamasis profesionalumo principo, turi siekti, kad kreditorių reikalavimai būtų patenkinti kiek galima didesne apimtimi, o nemokumo procesai užbaigti per galimai trumpiausią laiką, nevilkinant proceso savo veiksmis ar neveikimu.⁸³⁶

Bankroto procedūra – itin kompleksinis, sudėtingas procesas, o jo valdymas neabejotinai reikalauja išplėstinių teisės ir finansų žinių bei praktinio patyrimo. Pažymima, kad dėl bankroto administratoriaus atliekamo darbo pobūdžio jam yra keliami ypatingi reikalavimai.⁸³⁷ Vertinant administratoriui priskirtas įstatymines funkcijas ir atsakomybes, spręstina, kad asmuo, einantis šias pareigas, turi gebėti veikti didelio nepibrėžtumo sąlygomis, stresinėse situacijose, būtinas praktinis buhalterinės apskaitos išmanymas, vadybiniai, verslo administravimo gebėjimai, geri organizaciniai įgūdžiai. Lietuvoje įstatymų leidėjas, suvokdamas asmens, vykdančio bankroto administravimo veiklą tinkamo profesinio pasirengimo būtinybę, yra numatęs aukštus nemokumo administratoriaus kvalifikacijos standartus. Asmuo, siekiantis įgyti teisę administruoti nemokumo procesus, privalo turėti ne žemesnį kaip magistro kvalifikacinį laipsnį, ne trumpesnę kaip 2 metų nemokumo administratoriaus padėjėjo arba 5 metų įmonės vadovo darbo patirtį, turi išlaikyti nemokumo administratorių kvalifikacinius egzaminus.⁸³⁸ Yra įtvirtinta įstatyminė nemokumo administratoriaus pareiga nuolat kelti profesinę kvalifikaciją.⁸³⁹

Pastebėtina, kad žemesnės instancijos teismų praktikoje nemokumo administratoriaus aukšta profesinė kvalifikacija net argumentuojamas atsisakymas skirti papildomas lėšas bankroto procese samdyti atitinkamus ekspertus. Nurodoma, kad „[n]ors administratoriui nėra draudžiama pasitelkti specialistus administravimo funkcijoms atlikti, teismo vertinimu, tai turėtų būti daroma administratoriaus atlyginimo sąskaita

835 „JANĮ“, *supra note*, 12: 3 str. 5 p.

836 „Nemokumo administratorių etikos kodeksas“, Suvestinė redakcija pavirtinta 2020 m. rugsėjo 4 d. Nemokumo administratorių rūmų visuotiniame narių susirinkime, Nemokumo administratorių rūmai, 8.4 p., žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d., <https://nemokumorumai.lt/teisiniai-dokumentai/garbes-kodeksas>.

837 Jurgita Spaičienė, „Nemokaus skolininko turto administravimas Lietuvos Respublikoje (1918–1940 m.)“, *Jurisprudencija* 94, 4 (2007): 61.

838 „JANĮ“, *op. cit.*, 118 str. 2-4 p.

839 *Ibid*, 130 str. 1 d. 6 p.

<...>⁸⁴⁰. Tokiu būdu teismas konstatuoja itin aukštos nemokumo administratoriaus kvalifikacijos būtinybę ir nurodo, kad jei administratorius stokoja reikiamo profesinio pasirengimo, tai neturėtų generuoti papildomos finansinės naštos kreditoriams.⁸⁴¹

Su nemokumo administratoriui keliamais aukštais profesionalumo standartais siejamos ir jam taikomos civilinės atsakomybės ribos už netinkamą veikimą procese ar jo neveikimą. Teismų praktikoje pažymima, kad sprendžiant klausimą dėl bankroto administratoriaus veiksmų teisėtumo ar neteisėtumo, jo veikla ir elgesys turi būti įvertinti atsižvelgiant į jo profesinei veiklai keliamus standartus.⁸⁴² „Bankroto administratoriui civilinė atsakomybė kyla ne tik atlikus veiksmus, kurie prieštarauja teisės aktams, bet ir nevykdant ar netinkamai vykdant pareigas, kurių pagrindą sudaro teisės aktų nustatyti specialūs kvalifikaciniai reikalavimai, aukštesni veiklos bei atsakomybės standartai, specialiosios etikos taisyklės ir bendrieji teisės principai.“⁸⁴³ Nemokumo administratoriaus profesionalumas sietinas su asmens profesinėmis žiniomis, patirtimi, kvalifikacija ir indikuoja specialisto gebėjimą atlikti jam priskirtas bankroto administravimo veiklas. Galima pagrįstai teigti, kad asmuo, nepasižymintis profesionalumu tiesiog nebus pajėgus užtikrinti kompleksinės bankroto procedūros veiksmingumo, tinkamai atlikti su komercinio sąžiningumo užtikrinimu susijusių funkcijų ir kt. Darytina išvada, kad nuo nemokumo administratoriaus profesionalumo veikiant procese, *inter alia*, priklauso viešojo intereso atliepimas bankroto byloje.

Nemokumo administratoriaus etika. Lietuvos nemokumo administratorių etikos kodekse konstatuota, kad administratorius privalo būti nepriklausomas, objektyvus ir nešališkas⁸⁴⁴, kad laikydamasis teisingumo principo turi priimti teisėtus ir pagrįstus sprendimus bei veikti atsižvelgdamas į viešąjį interesą.⁸⁴⁵ Specifinis dualus nemokumo administratoriaus vaidmuo, kaip kreditorių interesų ir pačios bankrutuojančios įmonės interesų atstovo, suponuoja būtinybę veikti objektyviai, nešališkai, sąžiningai, teisingai. Administratorius bankroto procese užima unikalią galios poziciją ir savo atitinkamu veikimu daro įtaką daugybės suinteresuotų šalių interesams taip iš esmės spręsdamas jų likimą bankroto bylos apimtyje.⁸⁴⁶ Pažymima, kad administratorius, priimdamas sprendimus dėl vykdytinų administravimo veiklų ir kontroliuodamas administravimo procesus, užima tam tikrą kvaziteisminę poziciją.⁸⁴⁷ Todėl administratorius privalo išlaikyti nepriklausomumą nuo visų suinteresuotų šalių ir pasižymėti

840 Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eB2-1114-513/2020.

841 Tokia teismo interpretacija vertintina nevienareikšmiškai – poreikį bankroto administravimo veiklose pasitelkti papildomus savo srities ekspertus tikslinga vertinti atsižvelgiant į bankroto bylos apimtį ir kompleksiskumą.

842 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 20 d. nutartis, *supra note*, 770.

843 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-173/2013.

844 „Nemokumo administratorių etikos kodeksas“, *supra note*, 836: 3 p.

845 *Ibid*, 9.1 p.

846 Michael Murray, Jason R. Harris, *Keay's Insolvency: Personal & Corporate Law and Practice. 10th Edition* (Pymont: Lawbook Co./Thomson Reuters, 2018), 404, 601.

847 Streten, *supra note*, 97: 78-79.

sąžiningumu (angl. *integrity*), siekdamas suvaldyti platų spektrą konkuruojančių ir neretai priešingų interesų bankroto procese.⁸⁴⁸

Konstatuotina, kad administratoriui privalu vengti bet kokios įtakos ar santykių, kurie galėtų paveikti jo profesinį veikimą ir objektyvų vertinimą bei nešališką sprendimų priėmimą bankroto procese.⁸⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pažymima, kad administratoriaus veiklos profesiniai standartai reikalauja iš administratoriaus apdairumo, objektyvumo ir draudžia šališkumą.⁸⁵⁰ Nacionaliniame teisiniame reguliavime įtvirtinta, kad nemokumo administratorius negali turėti teisinio suinteresuotumo bankroto bylos baigtimi.⁸⁵¹ Profesinės etikos kodeksas imperatyviai nurodo, jog administratorius negali net teikti sutikimo – deklaracijos administruoti konkretaus juridinio asmens nemokumo procesą, jei yra artimais ryšiais susijęs su byla nagrinėjančiu teisėju ar bendrovės vadovu, taip pat jei dirbo juridiniame asmenyje ar yra jo kreditorius.⁸⁵² JANĮ straipsnyje „Paskirto nemokumo administratoriaus nešališkumas“ reglamentuota, kad administratorius negali pats pirkti bendrovės turto ir atstovauti pirkėjui jį perkant.⁸⁵³ Taip pat turto pirkėju ir pirkėjo atstovu negali būti su administratoriumi artimais ryšiais susijęs asmuo.⁸⁵⁴ Taip teisiniu reglamentavimu įtvirtinami formalieji administratoriaus nešališkumo ir nesuinteresuotumo reikalavimai. Visgi turint omenyje plačias administratoriaus veikimo ribas bankroto procese itin reikšminga laikytina ir normatyvumui sunkiai pasiduodanti kokybinė asmens sąžiningumo kategorija. Juolab kad nustatyta pareiga atskleisti aplinkybes, sudarančias su administratoriaus nešališkumu susijusių įstatyminių ribojimų turinį, yra realiai priskirta pačiam administratoriui ir iš esmės priklauso būtent nuo šio asmens sąžiningumo.⁸⁵⁵

Nemokumo administratorius disponuoja visu bankrutuojančios įmonės turtu ir dokumentais, administravimo reikmėms naudoja administravimo išlaidų sąmatą, kitaip tariant, bankroto procese valdo bankrutuojančios bendrovės, t. y. pačių kreditorių lėšas. Nuosekliai formuojamoje Lietuvos teismų praktikoje pažymima, kad administratorius bankroto procese turi plačius įgalinimus, todėl nuo jo veiksmų didžiąja dalimi priklauso visų kreditorių bei pačios įmonės teisėtų interesų apsauga ir tai, ar bankroto procedūros bus vykdomos sklandžiai, skaidriai ir ekonomiškai.⁸⁵⁶

Pažymima, jog bankroto byloje egzistuoja informacijos asimetrija tarp proceso

848 Colin Anderson, „Miracle workers or ambulance chasers? The role of administrators in the Part 5.3A process“, *Insolvency Law Journal* 12, 4 (2004).

849 Auger, Bohemier, *supra note*, 92: 76.

850 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 23 d. nutartis, *supra note*, 791.

851 „JANĮ“, *supra note*, 12: 38 str. 1 d. 1 p.

852 „Nemokumo administratorių etikos kodeksas“, *supra note*, 836: 15 p.

853 „JANĮ“, *op. cit.*, 38 str. 1 d. 2 p.

854 „Nemokumo administratorių etikos kodeksas“, *op. cit.*, 16 p.

855 Meškys, Matekonytė, *supra note*, 95: 67–68.

856 Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-778/2012; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-846-381/2015; Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugpjūčio 19 d. nutartis, *supra note*, 816.

dalyvių: administratorius yra geriau informuota šalis (angl. *better-informed party*), todėl turi galimybę kitoms procese dalyvaujančioms šalims implikuoti savo perspektyvą.⁸⁵⁷ Iš tiesų administratorius yra vienintelis subjektas bankroto byloje disponuojantis visa informacija, turintis prieigą prie bankrutuojančio juridinio asmens finansų registru, teisinės, personalo ir kitos dokumentacijos. Administratorius laikytinas tiesioginiu informacijos šaltiniu tiek bankroto byloje dalyvaujantiems kreditoriams, tiek bylą vedančiam teismui. Išskirtinis disponavimas informacija tiek apie bankrutuojančio verslo subjekto praityje vykdytą veiklą, tiek apie pačios bankroto procedūros eigą ir specifiką suponuoja ypatingą administratoriaus galios poziciją bankroto byloje. Teismų praktikoje pažymima, kad nemokumo procesas privalo būti maksimaliai skaidrus ir nekeltantis abejonių, procese privalu laikytis visuotinai pripažįstamų teisės principų, kad niekas negali turėti naudos iš savo neteisėtų veiksmų, kad iš ne teisės negali atsirasti teisė.⁸⁵⁸ Visgi būtent nuo subjekto, disponuojančio išplėstine informacija bankroto procese – nemokumo administratoriaus sąžiningumo didele dalimi priklauso proceso skaidrumo principo praktinis įgyvendinimas.

Informacijos asimetrijos bankroto procese aspektas reikšmingas ir vertinant su komercinio sąžiningumo užtikrinimu susijusias administratoriaus funkcijas, plačiam suteiktą diskreciją pasirinkti procesinio veikimo būdus. Administratorius vienasmeniškai, kitų subjektų iš esmės nekontroliuojamas atlieka iki bankroto bylos iškėlimo įmonės vykdytos veiklos tyrimą, disponuoja duomenimis bei dokumentais ir yra praktiškai vienintelis proceso subjektas, turintis realią galimybę identifikuoti ir atliepti arba atvirksčiai – ignoruoti nustatytą nesąžiningą, aplaidų ar net nusikalstamą veikimą. Darytina išvada, jog nuo aukštų administratoriaus profesinės etikos standartų, jo sąžiningumo priklauso, ar procedūros bus vykdomos kreditorių ir bankrutuojančios įmonės interesais bei atitiks viešąjį interesą.

Be kita ko ir dėl plačių įstatymu nemokumo administratoriui suteiktų įgalinimų bankroto procese, bankroto administravimo veikla laikytina sritimi, kurioje yra korupcijos pasireiškimo tikimybė. Tai akcentuoja ir Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (toliau – STT), nurodydama, kad „STT <...> yra ne kartą nustąčiusi korupcijos rizikos veiksnių bankroto administravimo srityje“⁸⁵⁹. STT taip pat pažymi, kad kasmet gauna pareiškimų dėl bankroto administratorių galimo kyšininkavimo, piktnaudžiavimo ir kitų korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų.⁸⁶⁰ Viešojoje erdvėje neretai pasirodanti informacija apie korupcijos apraiškas bankroto administratorių

857 Frieden, Wielenberg, *supra note*, 93: 159–160.

858 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 24 d. nutartis, *supra note*, 583.

859 Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba, „STT teikia pasiūlymus dėl bankroto administratorių veiklos priežiūros skaidrinimo“, 2018, žiūrėta 2022 m. gegužės 15 d., https://www.stt.lt/naujienos/7464/_2018-6/stt-teikia-pasiulymus-del-bankroto-administratoriu-veiklos-prieziuros-skaidrinimo:2526.

860 *Ibid.*

veikime suponuoja problemos aktualumą.⁸⁶¹ Tai patvirtina ir Nemokumo priežiūros tarnybos skelbiama informacija apie nemokumo administratoriams pritaikytas poveikio priemones už nustatytą nesąžiningą, neteisėtą veikimą einant administratoriaus pareigas.⁸⁶² Nekyla abejonių, kad bankroto procedūras vykdančio asmens profesinis ir asmeninis žmogiškasis sąžiningumas laikytinas būtina ne tik veiksmingo, bet ir teisėto bei teisingo bankroto proceso prielaida.

Kaip minėta pirmoje disertacinio darbo dalyje, valstybei bankroto byloje pasitelkiant privatų subjektą procedūrų atlikimui – nemokumo administratorių, reiškiasi viešoji ir privačioji partnerystė, t. y. privačiam verslo subjektui yra deleguojamos viešosios funkcijos.⁸⁶³ M. Jacoby šį bankroto byloje susiklosčiusį kontekstą taikliai apibendrintai įvardina kaip „privatūs aktoriai, viešieji tikslai“⁸⁶⁴. Administratorius, nepaisant to, kad yra pelno siekiantis privatus subjektas, privalo bankroto procese veikti ne savo, tačiau išimtinai kreditorių ir bankrutuojančios bendrovės interesais. Lietuvos teismų praktikoje pažymima, kad „[b]ankroto administratoriui keliami aukšti profesinio rūpestingumo standartai ir įstatyme numatytas pareigas jis privalo vykdyti apdairiai, sąžiningai, tik įstatyme numatytų asmenų interesais“⁸⁶⁵. Dar daugiau, specialus nemokumo administratoriaus statusas bankroto procese suponuoja, jog jam privalu veikti išimtinai kreditorių ir bankrutuojančios bendrovės naudai ir tais atvejais, kai tinkamas šių subjektų interesų gynimas prieštarauja jo paties privatiems, kaip profesinės paslaugas teikiančio verslo subjekto interesams.

861 Pavyzdžiui: „Toks atvejis – pirmas Lietuvoje: žinomas teisininkas įtariamasis pasisavinęs kreditoriams priklausančius skolininkų pinigus“, 2022, lrytas.lt, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 18 d., <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2022/09/16/news/toks-atvejis-pirmas-lietuvoje-zinomas-teisininkas-itariamas-pasisavines-kreditoriams-priklausancius-skolininku-pinigus-24580106>; Lietuvos Respublikos prokuratūra, „Advokatas ir bankroto administratorius pagrįstai pripažinti kaltais dėl kyšininkavimo“, 2021, žiūrėta 2022 m. gegužės 3 d., <https://www.prokuraturos.lt/lt/advokatas-ir-bankroto-administratorius-pagrįstai-pripazinti-kaltais-del-kyšininkavimo/7540>; Lietuvos Respublikos prokuratūra, „Teismo sprendimas Vilniuje dirbusios bankroto administratorės byloje“, 2021, žiūrėta 2022 m. gegužės 3 d., <https://www.prokuraturos.lt/lt/teismo-sprendimas-vilniuje-dirbusios-bankroto-administratores-byloje/7514>; Diana Krapavickaitė, „Bankroto administratoriai primena reketininkus“, 2020, Kauno diena, žiūrėta 2022 m. gegužės 3 d., <http://kauno.diena.lt/naujienos/kaunas/miesto-pulsas/bankroto-administratoriai-primena-reketininkus-954241>.

862 Pavyzdžiui: AVNT, „Nemokumo administratoriams VŠĮ Nacionaliniam teisės centriui ir Žydrūnui Anilioniui skirta poveikio priemonė – teisės būti paskirtam nemokumo administratoriumi administruojant naujų juridinių asmenų nemokumo procesus apribojimas 2 metams“, 2021, žiūrėta 2022 m. gegužės 5 d., <https://avnt.lrv.lt/lt/naujienos/nemokumo-administratoriams-vsi-nacionaliniam-teises-centriui-ir-zydrunui-anilioniui-skirta-poveikio-priemone-teises-buti-paskirtam-nemokumo-administratoriumi-administruojant-nauju-juridiniu-asmenu-nemokumo-procesus-apribojimas-2-metams-ir-nurodymas-nemokum>; AVNT, „Nemokumo administratoriams UAB „Lexuna“ ir Nerijui Strikuliui panaikinta teisė administruoti nemokumo procesus“, 2021, žiūrėta 2022 m. gegužės 6 d., <https://avnt.lrv.lt/lt/naujienos/nemokumo-administratoriams-uab-lexuna-ir-nerijui-strikuliui-panaikinta-teise-administruoti-nemokumo-procesus>.

863 Žr. skyrių Nr. 1.2. „Bankroto teisės hibridiškumas“.

864 Angl. „private actors, public goals“ (Jacoby, *supra note*, 45: 1719-1729).

865 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 3 d. nutartis, *supra note*, 817.

Iliustravimui tikslinga pateikti tipinį praktinį administratoriaus interesų konflikto situacijos, veikiant Lietuvos teisiniame bankroto valdymo režime, pavyzdį, kuomet administratoriaus profesinė etika išryškėja kaip lemiantis veiksnys. Remiantis Lietuvos bankroto teisiniu reguliavimu, nemokumo administratorius yra neabejotinai suinteresuotas kuo greičiau užbaigti vedamas bankroto procedūras. Pirma, formaliai užbaigus vedamą bankroto procedūrą sumažėja administratoriaus darbo krūvio balas, taip pakylant administratoriaus atrankiniam balui Lietuvoje veikiančioje automatinėje administratorių atrankos sistemoje – tokiu būdu išauga administratoriaus galimybė gauti naujų bankroto projektų.⁸⁶⁶ Antra, vienas esminių fiksuojamų administratorių veiklos rezultatų kriterijų – administratoriaus administruotų bankroto procesų trukmė.⁸⁶⁷ Vadinasi, kuo greičiau administratorius užbaigia procedūras, tuo geresni jo veiklos rezultatai ir atitinkamai įgyjamas didesnis konkurencinis pranašumas administratorių atrankos sistemoje. Trečia, už kiekvieną pabaigtą bankroto projektą administratoriui skaičiuojamas patirties kaupiamasis balas, pagal kurį administratoriai skirstomi į kategorijas.⁸⁶⁸ Tai reiškia, kad kuo operatyviau administratorius užbaigia bankroto procesus, tuo greičiau gali įgyti aukštesnę profesinę kategoriją. Ketvirta, tik bankroto procedūros pabaigoje administratorius turi teisę išsimokėti kintamąjį atlygį už bankroto proceso administravimą.⁸⁶⁹

Toks reguliavimas dera su bankroto veiksmingumo siekiu, o būtent – operatyvaus bankroto proceso tikslu. Vis dėlto, kaip aptarta šiame darbe, veiksmingumas yra būtinas, tačiau nepakankamas kriterijus, kad bankroto procese būtų atliepiamas viešasis interesas.⁸⁷⁰ Vienas esminių viešojo intereso turinio bankroto bylose dedamųjų, *inter alia*, yra interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą, kuris realizuojamas administratoriui kvalifikuotai išaiškinant tikrąsias bankroto priežastis ir proporcingai atliepiant nustatytą nesąžiningą, neteisėtą veikimą.⁸⁷¹ Bankroto procedūrų, kurias administratorius turėtų atlikti, specifika kinta nustačius sąžiningo komercinio veikimo standartus pažeidžiančius buvusios skolininko vadovybės veiksmus. Pavyzdžiui, bankroto byloje, kurioje identifiukuoti akivaizdūs tyčinio bankroto požymiai, administratorius, spręstina, turėtų pradėti atitinkamus teisinius procesus dėl žalos atlyginimo, kreiptis į teismą dėl bankroto pripažinimo tyčiniu. Toks administratoriaus veikimas nurodytoje situacijoje būtų pagrįstai laikomas tinkamu bei atliepiančiu viešąjį interesą.

866 „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugsėjo 4 d. nutarimo Nr. 924 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymą“ pakeitimo“, TAR, Nr. 20790, Nr. 1299 (2019), Nemokumo administratorių atrankos taisyklės, 11 p.

867 *Ibid*, 19.1 p.

868 *Ibid*, 12, 14 p.

869 „JANI“, *supra note*, 12: 99 str. 7 d.

870 Žr. poskyrį Nr. 2.2.5. „Skirtingų interesų pusiausvyros bankroto bylose svarba“.

871 Žr. poskyrį Nr. 2.2.3. „Interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą“.

Taigi vykdytinų bankroto procedūrų specifika, apimtis, o kartu ir trukmė objektyviai reikšmingai skiriasi priklausomai nuo pačios bankroto bylos aplinkybių ir jų diktuojamų tikslingų administravimo veiksmų pobūdžio. Tačiau administratorių atrankos sistemoje bankroto procesai nėra diferencijuojami. Vadinasi, vedama sudėtinga bankroto procedūra, kurios ilgesnė trukmė yra diktuojama objektyvių aplinkybių ir gali visiškai nepriklausyti nuo aktyvių administratoriaus pastangų ar jo profesionalumo, lemia administratoriaus, kaip verslo subjekto, prastesnę padėtį. Kitaip tariant, žvelgiant iš administratoriaus asmeninės motyvacijos perspektyvos, jam objektyviai neapsimoka bankroto byloje imtis sudėtingų procesinių veiksmų ginant kreditorių ir skolininko interesus, taip pat viešąjį interesą.⁸⁷²

Stebimas akivaizdus interesų konfliktas tarp administratoriaus interesų ir kitų subjektų interesų, kurių naudai administratorius turi veikti, taip pat viešojo intereso. Nekvestionuotina, kad administratorius privalo būti nešališkas ir veikti išimtinai įstatyme numatytų subjektų interesais. Tačiau turint omenyje administratoriaus plačią diskreciją bankroto procese, jam suteiktą teisę pasirinkti veikimo būdus, manytina, kad nuo administratoriaus asmeninės profesinės etikos didele dalimi priklauso, ar administratorius konkrečioje bankroto byloje generuos bankroto proceso strategiją gebėdamas visiškai atsiriboti nuo savo privačių interesų.

Panašūs interesų konfliktai, kuomet administratoriui privalu veikti įstatyme numatytų asmenų interesais *de facto* paneigiant savuosius interesus, bankroto bylose reiškiasi nuolat skirtingais bankroto proceso etapais, įvairiose situacijose. Ypatinga administratoriaus pareigybės prigimtis bankroto byloje įpareigoja jį administruojant bankroto procesus nuolat kritiškai reflektvyviai vertinant savo teisinio statuso dualumą, veikti nešališkai ne tik bankroto proceso dalyvių, trečiųjų asmenų, bet ir savo asmeninių, kaip verslu užsiimančio subjekto interesų atžvilgiu.

Pripažįstama, kad profesijose, kur privatiems subjektams yra priskiriamos su viešojo intereso gynimu susijusios funkcijos, šiems vykdant veiklą, natūraliai kyla įvairios įtampos.⁸⁷³ Kuomet privatus interesai visgi paveikia viešąsias funkcijas įgyvendinančio atstovo veiksmus, pasireiškia korupcija, todėl kovoje su korupcija svarbu numatyti ir įvertinti tikėtinus interesų konfliktus.⁸⁷⁴ Profesionalas, vykdantis bankroto procedūras, turi gebėti aiškiai identifikuoti savo asmeninius kaip verslu užsiimančio subjekto interesus konkrečioje byloje ir priimti sąžiningumu paremtą vidinį apsisprendimą, realizuoti intenciją nepaisyti savo asmeninių interesų bei veikti išimtinai nustatytų

872 Valstybės kontrolė dar 2014 m. parengtoje audito ataskaitoje atkreipia dėmesį į su administratoriaus motyvacija bankroto procese susijusią problematiką – kad Lietuvoje „[i]nicijuoti žalos atlyginimą iš vadovų administratoriams motyvacija yra tik tada, jeigu įmonė neturi pakankamai turto administravimo išlaidoms (tame tarpe ir administratoriaus atlyginimui) padengti. Kitais atvejais administratoriams nėra paskatų tai daryti, nes klausimai dėl atsakomybės reikalauja papildomų administratoriaus pastangų ir laiko, ilgėja proceso trukmė.“ (Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, *supra note*, 658: 23).

873 Paisey, Paisey, *supra note*, 468: 4.

874 Organisation for Economic Co-operation and Development, *Conflict of Interest Policies and Practices in Nine EU Member States: A Comparative Review* (Paris: OECD, 2007), 6, <https://doi.org/10.1787/5kml60r7-g5zq-en>.

subjektų interesais ir dėl viešojo intereso. Sutiktina su W. Lippman įžvalga, kad viešojo intereso apsaugai būtinas „aiškus bei racionalus matymas ir nesuinteresuotas bei geranoriškas veikimas“⁸⁷⁵. Nemokumo administratorius privalo racionaliai atskirti savo, kaip verslo subjekto interesus ir užtikrinti, kad pastarieji jokia apimtimi nepaveiktų bankroto procedūrų eigos. Tam realizuoti būtini itin aukšti nemokumo profesionalo asmeniniai profesinės etikos standartai, vidinė gili asmens sąžiningumo nuostata.

Dėl atliekamų viešosioms tapačių funkcijų, specifinės administratoriaus padėties bankroto procese ir ypatingų etikos reikalavimų jam, nemokumo administratoriaus profesija savo specifika gali būti prilyginama valstybės tarnautojui. Aptariant valstybės tarnautojo vaidmenį pažymima, kad jis priima sprendimus, kurie turi įtakos skirtingų grupių teisėms ir interesams, tačiau atlikdamas šį vaidmenį tarnautojas nenustoja būti privatus asmuo.⁸⁷⁶ Nepaisant to, iš tarnautojo tikimasi „<...> interesų konfliktų vengimo, teisingo, objektyvaus, nešališko, efektyvaus elgesio, pareigų atlikimo rūpinantis visuomenine gerove“⁸⁷⁷. Tarnautojo teikiamas prioritetas savo asmeniniams interesams pakerta visuomenės pasitikėjimą ne tik tarnautoju, bet ir pačia tarnyba, institucija, valstybės institutais.⁸⁷⁸ Matyti, kad kreditorių, valstybės ir pačios visuomenės lūkesčiai nemokumo administratoriaus profesiniam veikimui yra analogiški lūkesčiams, keliamiems valstybės tarnautojams. Atitinkamai, administratoriaus nesąžiningas, suinteresuotas veikimas, manytina, pažeidžia ne tik nemokumo administratoriaus profesijos reputaciją, tačiau pakerta visuomenės pasitikėjimą pačiu bankroto institutu.

Šiame kontekste išryškėja nemokumo administratoriaus statuso dualumo problema. Viena vertus, nemokumo administratorius atliepdamas viešąjį interesą veikia kaip nešališkas kreditorių ir skolininko interesų atstovas, tačiau tuo pat metu administratorius yra ir verslo subjektas, siekiantis pelno. „Administratoriai turi fiduciarinę pareigą išlikti nešališki, nepaisant interesų konfliktų, kurie gali kilti tarp suinteresuotų šalių, taip pat dėl pačių administratorių privataus verslo aspiracijų.“⁸⁷⁹ Australijoje 2019 metais atlikta išsami empirinė studija suponuoja, kad patys nemokumo administratoriai pripažįsta, jog dualus jų vaidmuo (lygiagrečiai vystant savo verslą ir teikiant nemokumo administravimo paslaugas) apsunkina reikiamo nešališkumo lygio jų profesiniame veikime pasiekimą.⁸⁸⁰

Pažymima, kad Lietuvoje nėra suformuluotas vieningas aiškus bankroto administratoriaus teisinis statusas, apsiribojama nuostata, kad administratorius yra įmonės atstovas, ginantis visų kreditorių interesus, tačiau tuo pačiu ir verslu užsiimantis subjektas.⁸⁸¹ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas dar 2000 metais yra nurodęs, kad „[a]

875 Angl. „<...> saw clearly though rationally, acted disinterestedly and benevolently” (Walter Lippmann, *The Public Philosophy* (New York: The New American Library, 1955), 42).

876 Palidauskaitė, *supra note*, 52: 10.

877 *Ibid*, 10-11.

878 *Ibid*, 11.

879 Streten, *supra note*, 97: 12.

880 Angl. „<...> created a complexity in achieving the required level of independence“ (*Ibid*, 134).

881 Dzindzelėtaitė-Šaltė, *supra note*, 96: 175.

administravimo paslaugų teikimas bankrutuojančiai įmonei yra verslo rūšis, kurio pasirinkimo teisę garantuoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnis⁸⁸². Nuo to laiko šiuo klausimu Lietuvoje formuojama nuosekli pozicija, atkartojama vėlesnėse ir naujausiose teismo nutartyse, pažymint, kad bankroto administratorius yra verslu užsiimantis subjektas, savo rizika ir atsakomybe teikiantis administravimo paslaugas.⁸⁸³ Remiantis šia praktika, administratorius laikytinas pelno siekiančiu verslo subjektu, teikiančiu specifines bankroto administravimo paslaugas. Tačiau toks pernelyg supaprastintas administratoriaus, kaip verslininko, vertinimas yra ne tik nepilnas, tačiau laikytinas ydingu. Be kita ko, šiame darbe minėtas „lingvistinės mįslės“ fenomenas suponuoja, kad tam tikra lingvistinė priskirtis, t. y. kalbiniai terminai, kuriais įvardinamas vienas ar kitas dalykas, savaime tą dalyką ar reiškinį veikia ir jį formuoja.⁸⁸⁴ Galima teigti, kad tokia administratoriaus, kaip verslininko, statuso interpretacija tarsi įgalina administratorių rūpintis išimtinai savo pelno siekimu bankroto bylose. Vis dėlto, kaip minėta, ypatingas administratoriaus statusas įpareigoja jį konkrečiame bankroto procese veikti atvirksiškai, t. y. nepaisant savo, kaip verslo subjekto, interesų. Tokios siekiamos nemokumo administratoriaus vidinės nuostatos realizavimas vykdant profesinę veiklą, suponuoja itin aukštų asmens etikos standartų būtinybę.

Taigi nemokumo administratorius yra privatus subjektas, kuriam įstatymo yra deleguota atlikti su viešojo intereso įgyvendinimu bankroto byloje susijusias veiklas. Atkreiptinas dėmesys, kad pagrįstai nėra įprasta antstolio ar notaro pareigas einančius asmenis įvardinti verslininkais. Atitinkamai netikslu ir netikslinga tiesiog verslininku laikyti ir nemokumo administratorių. Bankroto administravimo procedūras įgyvendinančio asmens profesinis teisinis statusas laikytinas hibridiniu – tai privatus subjektas, vykdantis viešąsias funkcijas. Siekiant atliepti viešąjį interesą bankroto byloje, svarbu artikuliuoti šio specialaus subjekto statuso hibridiškumą, akcentuojant, kad bankroto procesų apimtyje administratorius negali veikti įprastam verslininkui tipiniu būdu.

Svarbu pažymėti, kad įstatymo leidėjas, siekdamas sukurti formaliąsias prielaidas tam, kad nemokumo administratoriaus profesijos atstovais būtų leidžiama tapti asmenims, pasižymintiems aukšta etika ir morale, teisiniame reglamentavime numatė formalųjį saugiklį – nepriekaištingos reputacijos reikalavimą.⁸⁸⁵ Nepriekaištingos reputacijos kriterijus siejamas su kokybine asmens padarumo kategorija⁸⁸⁶ ir įprastai taikomas socialiai jautrių, t. y. su viešosiomis funkcijomis, viešuoju interesu, visuomenės

882 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-978/2000.

883 Pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-129-823/2022; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2011.

884 Apie „lingvistinę mįslę“ (angl. „*linguistic conundrum*“) žr. išnašą Nr. 273 ir su ja siejamą tekstą.

885 „JANĖ“, *supra note*, 12: 120 str.

886 Rasa Budbergytė, Alvydas Šakočius, Dainius Žilinskas, *Lietuvos Respublikos Valstybės Tarnybos Įstatymo Komentarai* (Vilnius: Lietuvos viešojo administravimo institutas, 2004), 25.

gerove sietinų profesijų kontekste (pavyzdžiui, teisėjams⁸⁸⁷, valstybės tarnautojams⁸⁸⁸, antstoliams⁸⁸⁹, notarams⁸⁹⁰). Pastebėtina, kad JANĮ įtvirtinta nemokumo administratoriams taikomo nepriekaištingos reputacijos kriterijaus samprata pasižymi specifškumu lyginant su valstybės tarnautojams Lietuvoje taikomo atitinkamo kriterijaus apibrėžtimi.⁸⁹¹ Visgi pats faktas, kad nemokumo administratoriui yra įstatymiškai taikomas specialusis nepriekaištingos reputacijos reikalavimas, suponuoja, kad šias pareigas einančio asmens statusas negali būti supaprastintai tapatinamas su tipinio verslininko padėtimi.

Apibendrinant pasakytina, kad nemokumo administratoriui pavestų pareigų pobūdis ir apimtis suponuoja būtinybę šias pareigas einančiam asmeniui būti nešališkam, nesuinteresuotam, sąžiningam. Kitaip tariant, nemokumo administratoriui privalu pasižymėti ir savo veikloje vadovautis itin aukštais etikos ir moralės standartais. Konstatuotina, kad „<...> viešasis interesas nebus apgintas, jeigu bankroto procesą administruos šališkas ir neskaidriai veikiantis bankroto administratorius“⁸⁹². Galima daryti išvadą, kad, *inter alia*, nuo nemokumo administratoriaus etikos priklauso viešojo intereso atliepimas bankroto byloje.

Nemokumo administratoriaus motyvacija. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad „bankroto administratoriaus <....> pareigos yra ne pareigos pasiekti

887 „Lietuvos Respublikos teismų įstatymas“, *Valstybės žinios*, Nr. 46-851, Nr. I-480 (1994, suvestinė redakcija nuo 2022 m. sausio 27 d.), 52 str.

888 „Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas“, *Valstybės žinios*, Nr. 66-2130, Nr. VIII-1316, (1999, suvestinė redakcija nuo 2022 m. gegužės 5 d.), 4 str.

889 „Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas“, *Valstybės žinios*, Nr. 53-2042, Nr. IX-876 (2002, suvestinė redakcija nuo 2022 m. sausio 1 d.), 5 str.

890 „Lietuvos Respublikos notariato įstatymas“, *Lietuvos aidas*, Nr. 192-0, Nr. I-2882 (1992, suvestinė redakcija nuo 2022 m. sausio 1 d.), 3 str.

891 JANĮ yra įtvirtinta speciali papildoma nuostata, kad fizinis asmuo nelaikomas nepriekaištingos reputacijos, jeigu jis piktnaudžiauja narkotinėmis, toksinėmis, psichotropinėmis medžiagomis arba alkoholiu („JANĮ“, *supra note*, 12: 120 str. 1 d. 6 p.), taip nemokumo administratoriams taikomo nepriekaištingos reputacijos kriterijaus sampratos ribas išplečiant ir į iš esmės privačią asmens gyvenimo sritį (toks reikalavimas nėra taikomas valstybės tarnautojams, tačiau taikomas teisėjams, antstoliams, notarams). Taip pat pažymėtina, kad JANĮ nepriekaištingos reputacijos paneigimas siejamas su neišnykusiu teistumu dėl tyčinio nusikaltimo specifinėje srityje, o būtent – nuosavybei, turtinėms teisėms, turtiniam interesams, ekonomikai, verslo tvarkai, finansų sistemai, valstybės tarnybai („JANĮ“, *op. cit.*, 120 str. 1 d. 1 p.). Tuo tarpu valstybės tarnautojo nepriekaištinga reputacija siejama su teistumu dėl bet kokio tipo tyčinio nusikaltimo nebuvimu („Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas“, *supra note*, 888: 4 str. 2 d. 1 p.). Taigi galiojantis teisinis reglamentavimas iš esmės leidžia nemokumo administratoriumi tapti asmeniui, kuriam nėra išnykęs teistumas už, pavyzdžiui, smurtinį tyčinį nusikaltimą, tačiau draudžia juo tapti, jei nustatytas asmens piktnaudžiavimas alkoholiu. Galima teigti, kad JANĮ įtvirtinta nemokumo administravimo paslaugas siekiantiems teikti asmenims taikomo nepriekaištingos reputacijos instituto samprata stokoja proporcingumo, yra taisytina. Spręstina, kad propaguojant aukštus etikos ir moralės standartus nemokumo administratoriaus profesijoje, tikslinga JANĮ numatyti analogišką valstybės tarnautojams taikomą teistumo nebuvimo dėl bet kokio tipo tyčinio nusikaltimo reikalavimą.

892 Meškys, Matekonytė, *supra note*, 95: 63.

konkretų rezultatą, bet pareigos siekti geriausių pastangų⁸⁹³. Taip pat Kasacinio teismo praktikoje akcentuota, kad tiek nuo administratoriaus, kaip ypatingą padėtį bankroto procese užimančio subjekto veiksmų sąžiningumo, tiek jo aktyvumo priklauso kreditorių ir skolininko interesų apgynimas.⁸⁹⁴ Geriausių administratoriaus pastangų siekis, jo aktyvumas procese yra kiekybiškai nepamatuojami, nėra praktinių galimybių tiksliai nustatyti, ar konkrečioje bankroto byloje administratorius siekė geriausių pastangų ir ar buvo maksimaliai aktyvus. Atsižvelgiant į administratoriaus specialų vaidmenį ir plačią diskreciją bankroto procese, galima spręsti, kad jo profesinio veikimo kokybė, aktyvumas reikšminga dalimi priklauso nuo jo motyvacijos veikti.

Konkrečiau asmens – nemokumo administratoriaus – profesionalumas ir aukšti profesinės etikos standartai yra reikšmingos prielaidos šiam asmeniui bankroto procese veikti kaip galima geriau. Tačiau turint omenyje problematišką dualų nemokumo administratoriaus statusą (jam teikiant administravimo paslaugas ir kartu vystant savo verslą), būtina atsižvelgti į praktinės motyvacijos veiksnius, sietinus būtent su šio asmens galimybe išlaikyti ir vystyti savo verslą. Manytina, kad net ir pačiais aukščiausiais etikos standartais pasižymintis profesionalas ilgainiui gali nustoti siekti geriausių pastangų, sistemingai nesulaukdamas, jo pagrįstu vertinimu, asmeninius teisėtus lūkesčius atitinkančios išėigos.

Nekvestionuotina, kad bet kokio asmens atlygintinai teikiančio profesines paslaugas teisėtus lūkestis yra gauti teisingą atlyginimą už savo atliekamą darbą.⁸⁹⁵ Pažymima, kad teisingo apmokėjimo už darbą principo įgyvendinimas yra neatsiejamas nuo teisėtų lūkesčių apsaugos principo.⁸⁹⁶ Lietuvos teismų praktikoje nurodoma, kad „[b] ankroto administratorius <...> yra pelno siekiantis subjektas, todėl turi pagrindo tikėtis už suteiktas paslaugas tam tikro atlygio, kuris turėtų būti tiek tinkamai motyvuotas, tiek ir motyvuojantis“⁸⁹⁷. Pažymima, kad „[a] tlyginimas turi būti nustatytas toks, kuris skatintų administratorių kuo tinkamiau ir operatyviau atlikti bankroto procedūras“⁸⁹⁸. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje apibendrinama, kad atlyginimo administratoriui dydis turi atitikti protingumo, teisingumo, sąžiningumo kriterijus bei užtikrinti bankrutuojančios įmonės kreditorių ir administratoriaus interesų pusiausvyrą, taip

893 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-568/2012.

894 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis, *supra note*, 772.

895 Asmens teisė gauti teisingą ir tinkamą atlyginimą įtvirtinta Jungtinių Tautų Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje („Jungtinių Tautų Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“, *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 68-2497 (1948), 23 str. 3 d.), Europos socialinėje chartijoje („Europos socialinė chartija (pataisyta)“, *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 49-1704 (1996), 4 str.), Konstitucijoje („Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *supra note*, 439: 48 str.), Lietuvos Respublikos Darbo kodekse („Lietuvos Respublikos darbo kodeksas“, *TAR*, Nr. 23709, Nr. XII-2603 (2016), 2 str.) ir kituose tarptautiniuose bei nacionaliniuose teisės aktuose.

896 Vaidotas Granickas, „Teisingo apmokėjimo už darbą principo įgyvendinimo bruožai“, *Socialinių mokslų studijos* 3, 7 (2010): 318.

897 Vilniaus apygardos teismo 2015 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-4783-781/2015.

898 Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-381-464/2015.

pat skatinti administratorių tinkamai atlikti bankroto procedūras.⁸⁹⁹ Taigi tinkamo, teisingo atlygio administratoriui nustatymas Lietuvos jurisprudencijoje pripažįstamas kaip svarbus bankroto procese realizuotinas uždavinys bei vertinamas kaip motyvacinis veiksnys, turintis poveikį administratorių priskirtų funkcijų atlikimo kokybei.

Nemokumo administratorių motyvacijos aspektai teismų praktikoje ir akademinėje literatūroje aptariami itin ribotai. Visgi pripažįstant esminį administratoriaus vaidmenį bankroto procese, kartu suvokiant administratoriaus, kaip privataus verslo subjekto, vykdančio savo esmę viešąsias funkcijas, dichotomiško statuso problematiką, šio subjekto motyvacija laikytina reikšminga kategorija. Galima daryti pagrįstą prielaidą, kad administratoriaus motyvacija arba jos stoka, susijusi su teisingu atlygiu už darbą, skaidria ir sąžininga administratorių skyrimo sistema ir kitais galimais su profesiniu veikimu susijusiais objektyviais veiksniais, gali paveikti administratoriaus profesinio veikimo kokybę. Administratoriaus motyvacijos trūkumas ar net patiriama demotyvacija gali turėti neigiamos įtakos jo aktyviam veikimui, dedant geriausias pastangas ir atliepiančią viešąjį interesą bankroto byloje.⁹⁰⁰

Apibendrinant pasakytina, kad šiame skyriuje pateikiama nemokumo administratoriaus vaidmens ginant viešąjį interesą bankroto byloje analizė suponuoja ypatingą šio subjekto svarbą bankroto byloje. Galima daryti išvadą, kad nemokumo administratorius yra esminis subjektas, kurio tiesioginis veikimas bankroto procese lemia intereso užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą ir intereso užtikrinti komercinį sąžiningumą įgyvendinimą bankroto byloje. Nuo administratoriaus asmeninio profesionalumo, etikos ir motyvacijos vykdant bankroto administravimo veiklas priklauso viešojo intereso atliepimas bankroto byloje. Ypatingą diskreciją administratorius turi vykdydamas su komercinio sąžiningumo užtikrinimu sietinas funkcijas: yra laisvas pasirinkti veikimo priemones ir būdus, kiti bankroto proceso subjektai realiai nevykdo šių administratoriaus funkcijų tinkamo įgyvendinimo priežiūros.

3.3. Nemokumo priežiūros institucija

Valstybei bankroto administravimo veiksloms įgyvendinti pasitelkiant privatų subjektą – nemokumo administratorių, reiškiasi viešojo ir privačioji partnerystė, t. y. viešosios funkcijos deleguojamos privatiems veikėjams.⁹⁰¹ Tokia hibridinė sistema privatizuojanti viešąsias funkcijas reikalauja supervizijos, todėl skirtingose pasaulio šalių jurisdikcijose įprastai į bankroto valdymo sąrangą yra įtraukiamas valstybinis priežiūros užtikrinimo subjektas – nemokumo priežiūros institucija.

Galima išskirti du pagrindinius pasaulio nemokumo režimuose taikomus nemo-

899 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis, *supra note*, 602.

900 Apie praktinius kliuvinius Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje užtikrinant tinkamą sisteminių nemokumo administratorių motyvavimą žr. skyrių Nr. 4.2. „Adekvataus sisteminio nemokumo administratorių motyvavimo užtikrinimo problema“.

901 Apie viešosios-privačios partnerystės raišką bankroto teisiniame režime taip pat žr. skyrių Nr. 1.2. „Bankroto teisės hibridiškumas“.

kumo procesų priežiūros modelius: kai kontrolės funkcija yra priskirta išimtinai valstybės institucijai (pavyzdžiui, Suomija, Serbija, JAV, Kanada, Čilė) ir hibridinį modelį, kuomet tam tikros su nemokumo procesų ar specifiskai – nemokumo administratorių profesinio veikimo priežiūra sietinos atsakomybės yra deleguojamos ne valstybiniam subjektams, administratorių savivaldai (pavyzdžiui, Jungtinė Karalystė, Australija, Pietų Afrika).⁹⁰² Lietuvoje iki 2020 m. buvo įtvirtintas pirmasis modelis, o nuo 2020 m., įsigaliojus JANĮ ir įgyvendinus nemokumo valdymo reformą, pradėtas taikyti antrasis modelis, deleguojant tam tikras su nemokumo administratorių veiklos priežiūra susijusias funkcijas nemokumo administratorių savivaldai.⁹⁰³

Akcentuojama, kad siekiant subalansuoto ir efektyvaus nemokumo procesų priežiūros teisinio režimo, net priskyrus tam tikras nemokumo procesų priežiūros funkcijas privatiems subjektams ar nemokumo administratorių savivaldai, svarbu numatyti šių kontrolės funkcijas skirtingais aspektais vykdančių dalyvių atskaitomybę valstybiniam kontrolės subjektui.⁹⁰⁴ Vertintina, kad Lietuvoje valstybinė nemokumo priežiūros institucija, net ir perdavus tam tikras reikšmingas funkcijas nemokumo administratorių savivaldai, užima centrinę poziciją nemokumo procesų priežiūros sistemoje.

Lietuvoje nemokumo procesų priežiūra yra įstatymiškai deleguota Vyriausybės paskirtai valstybės institucijai – Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybai prie Finansų ministerijos.⁹⁰⁵ Tarnybai priskirtos įvairios funkcijos netiesiogiai susiję su viešojo intereso užtikrinimu bankroto bylose. Visų pirma, AVNT yra atsakinga už informacijos apie nemokumo procesus viešinimą. Tarnyba renka, tvarko ir skelbia informaciją apie nemokumo administratorius bei nemokumo procesus⁹⁰⁶, taip įgyvendinant įstatyme įtvirtintą bankroto proceso skaidrumo principą⁹⁰⁷.

Taip pat Vyriausybė būtent Tarnybai yra pavadusi užtikrinti tinkamą nemokumo administratorių atrankos programos veikimą ir nustatyti programos veikimo atitikties atrankos taisyklių nuostatomis vidaus kontrolės sistemą.⁹⁰⁸ Galėtų atrodyti, kad tai – grynai techninis uždavinys, tačiau, kaip toliau analizuojama šiame disertaciniame darbe, tam tikros techninės spragos programos veikime gali lemti iš esmės ydingą

902 International Association of Insolvency Regulators, *The Regulatory Regime for Insolvency Practitioners: The IAIR Principles* (IAIR, 2018), 7-8, 23, <https://www.insolvencyreg.org/sites/iair/files/uploads/IAIR%20Principles%20-%20version%201.2%20for%20uploading%20to%20web.pdf>

903 Žr. skyrių 3.4. „Nemokumo administratorių savivalda“.

904 International Association of Insolvency Regulators, *op. cit.*, 13-14.

905 „JANĮ“, *supra note*, 12: 2 str. 19 d.

906 „Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas dėl Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatų patvirtinimo“, TAR, Nr. 19840, Nr. IK-344 (2015, suvestinė redakcija nuo 2020 m. spalio 23 d.), 11.4.7. p.

907 „JANĮ“, *op. cit.*, 3 str. 3 p.

908 „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugsėjo 4 d. nutarimo Nr. 924 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymą“, *supra note*, 866: 5 p.

administratorių skyrimo procesą.⁹⁰⁹ Todėl administratorių atrankos kompiuterinės programos valdymas laikytinas viena esminių AVNT funkcijų, kurios įgyvendinimas lemia, ar bankroto byloje bus tinkamai atrinkami ir skiriami nemokumo administratoriai.

Visgi esmine su viešojo intereso apsauga sietina AVNT funkcija laikytina nemokumo administratorių veiklos priežiūra. Šiai institucijai yra priskirta prižiūrėti esminio bankroto proceso subjekto profesinį veikimą, nuo kurio iš esmės priklauso viešojo intereso atliepimas bankroto byloje. JANĮ įtvirtinta, kad Tarnyba prižiūri administratorių veiklą, jiems administruojant nemokumo procesus, taikydama visumą priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti proceso kokybę ir patikimumą.⁹¹⁰ Įgyvendinant administratorių veiklos priežiūrą yra atliekami planiniai ir neplaniniai patikrinimai, atitinkamai administratoriams skiriami nurodymai ir poveikio priemonės.⁹¹¹ Nustatčius netinkamą administratoriaus veikimą, Tarnyba turi teisę skirti išpėjimą, suspenduoti administratoriaus teisę administruoti nemokumo procesus ar net šią teisę panaikinti.⁹¹² Priežiūros institucijai yra suteikti reikšmingi įgalinimai siekiant garantuoti, kad bankroto procesai būtų valdomi griežtai įstatymo numatyta tvarka, kokybiškai ir patikimai.

Vadovaujantis JANĮ įtvirtinta nuostata⁹¹³, galima spręsti, kad Tarnybai yra priskirta teisė ir pareiga tikrinti, kaip administratoriai atlieka visas šiame įstatyme ir kituose nemokumo procesą reglamentuojančiuose teisės aktuose įtvirtintas administratoriaus pareigas ir funkcijas.⁹¹⁴ Visgi siekiant suprasti administratorių veiklos kontrolės praktinę specifiką ir ribas tikslinga plačiau panagrinėti AVNT skelbiamą bankroto proceso administravimo kontrolinį klausimą, teikiamą administratoriams patikrinimų metu.⁹¹⁵ Matyti, kad iš administratorių yra reikalaujama itin detalai nurodyti, ar buvo

909 Apie Lietuvoje veikiančios automatinės nemokumo administratorių atrankos programos veikimo problemas, kliudančias užtikrinti objektyvų administratorių skyrimo procesą, kaip vieną iš administratorių bendruomenę bendrąja prasme demotyvuojančių veiksnių žr. skyrių Nr. 4.2. „Adekvataus sisteminio nemokumo administratorių motyvavimo užtikrinimo problema“, paragrafą „Dėl nemokumo administratorių objektyvaus skyrimo proceso bankroto byloje užtikrinimo“.

910 „JANĮ“, *supra note*, 12: 132 str. 1 d.

911 „Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas dėl Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatų patvirtinimo“, *supra note*, 906: 11.4.3.-11.4.4. p.

912 „JANĮ“, *op. cit.*, 136 str. 3 d.

913 *Ibid*, 136 str. 1 d.

914 Išimtis taikytina tik administratoriaus veikimui, susijusiam su Nemokumo administratorių etikos kodekso laikymusi ir profesinės kvalifikacijos kėlimu – šiose srityse administratoriaus veiklą prižiūrėti priskirta administratorių savivaldai – Nemokumo administratorių rūmams (žr. skyrių Nr. 3.4 „Nemokumo administratorių savivalda“).

915 „Juridinio asmens nemokumo (bankroto) proceso administravimo kontrolinis klausimynas“, patvirtinta AVNT direktoriaus 2022 m. sausio 19 d. įsakymu Nr. V4-10, žiūrėta 2022 m. gegužės 29 d., [https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/JA%2Bnemokumo%2B\(bankroto\)%2Bproceso%2Badministravimo%2BKk\(2\).pdf](https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/JA%2Bnemokumo%2B(bankroto)%2Bproceso%2Badministravimo%2BKk(2).pdf).

atlikti konkretūs įstatyme numatyti bankroto administravimo žingsniai ir ar jie buvo atlikti nepažeidžiant nustatytų terminų. Pavyzdžiui, aiškinamasi, ar administratorius per 3 darbo dienas nuo įsiteisėjusios nutarties iškelti bankroto bylą gavimo dienos jos kopiją išsiuntė visiems įstatyme nurodytiems subjektams; ar administratorius pranešime apie šaukiamą kreditorių susirinkimą nurodė visus reikalaujamus informacijos punktus; ar administratorius parengė kreditorių susirinkimo protokolą ir pridėjo reikiamus priedus; ar turtą administratorius pradėjo realizuoti tik įsiteisėjus teismo nutarčiai likviduoti juridinį asmenį dėl bankroto⁹¹⁶ ir pan. Matyti, kad yra tikrinama, ar technine, procedūrine prasme administratorius išpildė įstatymo reikalavimus tiksliai taip, kaip teisiškai reglamentuota. Tokie procedūriniai aspektai yra specifiniai ir aiškūs, todėl nesunkiai patikrinami, administratoriaus prašoma pateikti dokumentaciją ir įrodymus apie atliktų procesinių veiksmų įgyvendinimą laiku.

Tačiau kontrolinių klausimų, kuriais siekiama patikrinti ne administravimo veiklų atlikimo faktą, tačiau tų veiksmų atlikimo kokybę, beveik nėra. Tokių klausimų pavyzdžiais galima laikyti klausimą, ar užsitęsusio bankroto proceso atveju administratorius jo neužbaigia dėl pagrįstų ir objektyvių priežasčių, arba klausimą, ar administratorius ėmėsi pakankamų priemonių skoloms išieškoti.⁹¹⁷ Šie klausimai yra ne vien faktinio, bet ir vertinamojo pobūdžio: numatomi atsakymai į juos suponuoja būtinybę Tarnybai bent tam tikra apimtimi spręsti dėl administratoriaus veiksmų tikslingumo ir kokybės. Visgi bendrai vertinant, galima teigti, kad AVNT vykdo gana formalistinę administratoriaus veiklos kontrolę, iš esmės įsitikinant, ar administratorius procedūriškai tvarkingai vykdo įstatyme įtvirtintus būtinuosius administravimo veiksmus. Galima teigti, kad nemokumo priežiūros tarnybos vaidmuo vykdant administratorių veiklos priežiūrą daugiausiai sietinas su procedūrinio efektyvumo užtikrinimu, t. y. Tarnyba vykdo kontrolę, kaip administratoriai bankroto bylose įgyvendina interesą užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą.

Atkreiptinas dėmesys į administratoriaus funkcijų patikrą, kurios sietinos su intereso užtikrinti komercinį sąžiningumą įgyvendinimu. Kaip aptarta šiame darbe, sandorių patikrinimas ir proporcingas teisinis nustatyto nesąžiningo veikimo atliepimas laikytinos vienomis esminių administratoriaus funkcijų, nuo kurių atlikimo kokybės priklauso ir viešojo intereso atliepimas bankroto byloje.⁹¹⁸ Patikrinimų metu AVNT aiškinasi tik patį sandorių analizės atlikimo faktą ir ar administratorius įvykdė ją per numatytą 6 mėnesių terminą, taip pat ar administratorius pateikė informaciją apie sandorių patikrinimą kreditorių susirinkimui, kaip numatyta įstatyme.⁹¹⁹ Pažymėtina, kad administratorius yra visiškai savarankiškas nuspręsti dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams ar galėjusių turėti įtakos tam, kad bankrutuojanti įmonė negali

916 „Juridinio asmens nemokumo (bankroto) proceso administravimo kontrolinis klausimynas“, *supra note*, 915: 1.1., 2.2., 2.4., 7.2. kl.

917 *Ibid*, 6.3., 7.1. kl.

918 Žr. poskyrį Nr. 2.2.3. „Interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą“.

919 „Juridinio asmens nemokumo (bankroto) proceso administravimo kontrolinis klausimynas“, *op. cit.*, 3.1., 3.2. kl.

atsiskaityti su kreditoriais, buvimo (nebuvimo), taip pat atsakingų asmenų veiksmų teisėtumo (neteisėtumo). Tarnyba praktikoje nevertina, ar administratorius pagrįstai ginčijo sandorius, ar pagrįstai nenustatė kreditorių interesus pažeidžiančių sandorių, taip pat ar administratorius pagrįstai kreipėsi ar nesikreipė į teismą dėl bankroto pripažinimo tyčiniu, kadangi tam reikalingas išsamus pačių sandorių ir atsakingų asmenų veiksmų vertinimas, kurio Tarnyba neturi įgaliojimų atlikti. Taip pat AVNT nevertina bankroto proceso metu perimtų bankrutuojančios bendrovės dokumentų paskirties ir jų turinio bei nesiima nustatyti, ar tarp administratoriaus perimtų dokumentų yra aktualūs finansiniai duomenys, įgalinantys jį tinkamai atlikti sandorių patikrinimą. Taigi Tarnyba realiai netikrina administratoriaus atliktos sandorių analizės kokybės, jos išvadų patikimumo ir administratoriaus pasirinktos teisinės strategijos konkrečioje bankroto byloje tikslingumo.

Valstybės kontrolės 2014 m. atlikto audito, kurio tikslas buvo įvertinti, ar įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė yra efektyvūs, ataskaitoje konstatuojama, kad „[a]dministratorių veiklos priežiūra orientuota į formalius teisės aktų reikalavimų pažeidimus, neapima visapusiško administratoriaus veiklos efektyvumo vertinimo“⁹²⁰. Ataskaitoje pažymima, kad AVNT vertina tik tam tikrus administratoriaus veiklos aspektus, todėl pasigendama visapusiško vertinimo, kad būtų nustatyta, ar tam tikras bankroto procesas buvo įgyvendintas efektyviai, ar administratorius tinkamai vykdė pareigas bei atstovavo kreditorių ir įmonės interesams, ar pagrįstos jo administravimo išlaidos, ar jis tinkamai vykdė įstatymo reikalavimus.⁹²¹ Atlikto audito pagrindu konstatuojama, kad Nemokumo priežiūros tarnybos vykdomi patikrinimai yra formalūs, skirti patikrinti, numatytų bankroto procedūrų atlikimą laiku, tačiau nėra išsamiai aiškinamasi, ar administratorius iš esmės tinkamai vykdė savo pareigas.⁹²² Vertinant šiandieninį AVNT vaidmenį įgyvendinant bankroto procesų priežiūrą ir Tarnybos veikimo ribas, galima teigti, kad situacija nuo 2014 m. Valstybės kontrolės atlikto audito ataskaitoje aprašomos iš esmės nepakito.

Sistemiškai analizuojant juridinių asmenų nemokumo įstatyme Nemokumo priežiūros institucijai priskirtas funkcijas, gali susidaryti įspūdis, kad ši institucija iš esmės pilna apimtimi kontroliuoja nemokumo administratorių veikimą bankroto procesuose, prižiūri visų įstatymu administratoriui priskirtų funkcijų įgyvendinimą. Visgi apibendrinant šiame skyriuje pateikiamą analizę galima teigti, kad valstybinės nemokumo priežiūros institucijos vaidmuo ginant viešąjį interesą bankroto bylose iš esmės yra ribotas – daugiausiai reiškiasi kontroliuojant, kaip administratoriai įgyvendina interesus užtikrinti procedūriškai efektyvią, – veiksmingą bankroto procedūrą. Tarnyba *de facto* nevykdo su komercinio sąžiningumo užtikrinimu susijusių administratoriaus funkcijų įgyvendinimo kokybės priežiūros.

920 Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, *supra note*, 658: 6.

921 *Ibid.*, 39.

922 *Ibid.*

3.4. Nemokumo administratorių savivalda

Kaip minėta, išskirtini du pagrindiniai užsienio šalių nemokumo režimuose taikomi nemokumo procesų priežiūros modeliai – kontrolės funkcijas vykdant išimtinai valstybiniam subjektams arba hibridinis modelis, deleguojant tam tikras su nemokumo administratorių profesinės veiklos priežiūra sietinas atsakomybes administratorių savivaldai.⁹²³ Pažymima, kad nacionalinėse jurisdikcijose pasirinkta teisinė nemokumo priežiūros sistema atspindi valstybinį požiūrį į pačių profesijos atstovų pajėgumą įgyvendinti savivaldą (angl. *self-regulation*), t. y. be įpareigojančių nurodymų iš išorės, patiems nemokumo administratoriams nusistatyti įpareigojančias taisykles, kuriomis remiantis bus veikama nemokumo srityje, ir užtikrinti tinkamą šių taisyklių laikymąsi profesinėje bendruomenėje.⁹²⁴

2020 m. įsigaliojusiu JANĮ buvo pakeistas nemokumo administratorių veiklos priežiūros modelis, pirmą kartą Lietuvoje numatant įgyvendinti administratorių savivaldą įsteigiant viešąjį juridinį asmenį – Lietuvos nemokumo administratorių rūmus (toliau – NAR). Administratorių savivaldos institucijai buvo deleguotos iki tol Nemokumo priežiūros tarnybos vykdytos funkcijos, susijusios su administratorių kvalifikacinių egzaminų organizavimu, profesinės kvalifikacijos kėlimu bei profesinės etikos principų nustatymu ir jų laikymosi užtikrinimu.⁹²⁵ JANĮ aiškinamajame rašte nurodoma, kad steigiant NAR siekiama užtikrinti aukštesnę profesijos atstovų kompetencijos lygį ir tinkamą profesinį tobulėjimą, sudaryti galimybes patiems administratoriams numatyti etikos reikalavimus ir užtikrinti jų laikymąsi, kas sudarytų prielaidas kelti profesijos prestižą, vieningai atstovaujant visiems profesijos asmenims bei ginant jų interesus.⁹²⁶

Nemokumo administratorius laikytinas esminiu bankroto proceso subjektu, kurio profesionalumas, profesinės etikos standartai bei motyvacija turi kritinę reikšmę jo profesinio veikimo kokybei, o kartu ir tinkamam bankroto procedūrų įgyvendinimui.⁹²⁷ Nemokumo administratorių rūmams iš esmės priskirta rūpintis visomis trimis įvardintomis kategorijomis. Pirma, NAR rūpinasi administratorių profesionalumu – organizuoja ir įgyvendina administratorių kvalifikacijos tobulinimą⁹²⁸, kontroliuoja, kaip fiziniai asmenys administratoriai kelia profesinę kvalifikaciją⁹²⁹. Antra, NAR priskirta užtikrinti aukštus etikos standartus nemokumo administratorių

923 Žr. skyrių Nr. 3.3. „Nemokumo priežiūros institucija“.

924 International Association of Insolvency Regulators, *supra note*, 902: 7-8.

925 „JANĮ“, *supra note*, 12: 142 str.

926 „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“, *supra note*, 14: 28.

927 Žr. skyrių Nr. 3.2. „Nemokumo administratorius“.

928 „Lietuvos nemokumo administratorių rūmų įstatai“, patvirtinta NAR steigiamajame narių susirinkime 2019 m. rugsėjo 13 d. (2019), 1.1 p., žiūrėta 2022 m. gegužės 30 d., <https://nemokumorumai.lt/teisiniai-dokumentai/rumu-istatai>.

929 „JANĮ“, *op. cit.*, 142 str. 6 p.

bendruomenėje – savivalda rengia ir tvirtina Nemokumo administratorių etikos kodeksą ir kontroliuoja, kaip administratoriai jo laikosi⁹³⁰. Trečia, NAR vykdant pareigą atstovauti ir ginti nemokumo administratorių interesus⁹³¹ iš esmės netiesiogiai priskirta rūpintis ir su administratoriaus motyvacija sietinai teisingo atlygio, tinkamos administratorių atrankos, skyrimo ir kitais profesinei bendruomenei aktualiais klausimais.

Visgi esminiu savivaldos atliekamu vaidmeniu viešojo intereso apsaugos prasme laikytina administratorių profesinės etikos laikymosi kontrolė. Kaip minėta, nuo administratoriaus profesinės etikos didele dalimi priklauso jo tinkamas veikimas bankroto procese atliepiant viešąjį interesą.⁹³² Steigiamajame NAR visuotiniame narių suvažiavime 2019 m. buvo patvirtintas Nemokumo administratorių etikos kodeksas.⁹³³ Šiuo dokumentu formaliai įtvirtinti profesinės veiklos etikos principai ir reikalavimai, kuriais privalu vadovautis kiekvienam nemokumo administravimo paslaugas teikiančiam asmeniui. Nemokumo administratorių etikos kodekse išskiriami kertiniai administratoriaus profesinės etikos principai – profesionalumo, teisingumo, sąžiningumo, konfidencialumo, nepriklausomumo, bendradarbiavimo.⁹³⁴ Analizuojant Etikos kodekso turinį sistemiskai, matyti, kad reikalavimai administratoriui yra išplėstiniai: nurodomas administratoriaus pageidaujamas veikimas skirtingais aspektais – užtikrinant aukštą profesinę kvalifikaciją, išliekant nešališkam, sąžiningai konkuruojant ir bendradarbiaujant su kolegomis, tinkamai naudojantis jam suteiktomis teisėmis ir kt. Etikos kodekse konstatuojama, kad administratorius privalo „priimti teisėtus ir pagrįstus sprendimus ir veikti atsižvelgiant į viešąjį interesą“⁹³⁵.

Taigi, administratoriaus veiksmų atitikmens Etikos kodekso nuostatomis patikra gali apimti itin platų jo veikimo tematinį spektrą, tiriant ne tik konkrečių veiksmų atlikimą ar neatlikimą, tačiau svarbiau – vertinant administratoriaus veiklos kokybę, jo asmenines intencijas vykdant profesinę veiklą. Reikia pripažinti, kad NAR priskirta administratorių etikos nuostatų laikymosi patikra – kur kas subtilesnė funkcija lyginant su konkrečių administratoriaus atliekamų procedūrų faktinio atlikimo kontrole, vykdoma valstybinės nemokumo priežiūros institucijos AVNT.

Pažymėtina, kad administratorių savivaldą įgyvendinančiai institucijai suteikti reikšmingi įgalinimai, laiduojant tinkamą administratorių profesinę veikimą. Nustačius etikos kodekso pažeidimus NAR gali skirti administratoriui pastabą, pavesti ištaisyti trūkumus ir kelti kvalifikaciją ar net taikyti pašalinimą iš NAR narių, kas *de facto* reikštų teisės teikti nemokumo administravimo paslaugas praradimą.⁹³⁶

930 „JANI“, *supra note*, 12: 142 str. 2-3 p.

931 „Lietuvos nemokumo administratorių rūmų įstatai“, *supra note*, 928: 1.1., 3.3., 4.7. p.

932 Žr. skyrių Nr. 3.2. „Nemokumo administratorius“, paragrafą „Nemokumo administratoriaus etika“.

933 „Nemokumo administratorių etikos kodeksas“, *supra note*, 836.

934 *Ibid*, 7 p.

935 *Ibid*, 9.1. p.

936 *Ibid*, 33.1.-33.4. p.

Apibendrinant konstatuotina, kad Lietuvoje nemokumo administratorių savivaldai yra įstatymiškai priskirta viešojo intereso apsaugos bankroto bylose prasme reikšminga funkcija – administratorių profesinės etikos standartų laikymosi kontrolė. Toks specifinis kontrolės laukas, o būtent – administratorių etiško veikimo priežiūra savaime suponuoja pačios priežiūrą vykdančios institucijos nepriekaištingos reputacijos būtinybę. Tam, kad būtų įmanoma užtikrinti nemokumo administratorių profesinės etikos laikymąsi, šiuos klausimus kontroliuojančios institucijos veikimas privalo ne kelti abejonių, patys administratoriai, kiti bankroto proceso subjektai ir visuomenė plačiąja prasme turi būti užtikrinti institucijos nešališkumu ir profesionalumu. Profesinės etikos laikymosi teisiniu garantu paskirta institucija turi turėti bendrą nemokumo administratorių bendruomenės, susijusių institucijų, teismo ir visuomenės pasitikėjimą, kad galėtų tinkamai įgyvendinti savo pareigas.⁹³⁷

3.5. Kreditoriai

Viešasis interesas bankroto bylose reikalauja, kad bankroto procesas būtų įgyvendinamas tam tikru visuomenės interesus ir vertybes atitinkančiu būdu. Šiame disertaciniame darbe pateikiama analizė suponuoja, kad ginant viešąjį interesą bankroto bylose reikalinga siekti išsaugoti verslą, kai tai praktiška; užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą; saugoti komercinį sąžiningumą, atskleidžiant bankroto priežastis ir proporcingai atliepiant neteisėtą komercinį veikimą; kaip galima geriau apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių.⁹³⁸ Šių uždavinių realizavimas bankroto byloje gali sutapti ir *de facto* didele apimtimi sutampa su tinkamu atstovavimu konkrečioje byloje dalyvaujančių kreditorių interesams. Pavyzdžiui, atliepiant interesą užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą konkrečioje bankroto byloje, tuo pačiu neabejotinai bus atstovaujama toje byloje dalyvaujančių kreditorių interesams. Visgi reikėtų pažymėti, kad viešojo intereso gynimas ir atstovavimas kreditorių interesams nėra tapatu: viešojo intereso gynimas apima kreditorių interesų gynimą, tačiau tuo neapsiriboja.

Nekvestionuotina, kad nemokios įmonės kreditoriai yra subjektai, kurių teisių gynimu yra grindžiama bankroto instituto paskirtis. Nemokumo teisė egzistuoja tam, kad įvestų moratoriumą kreditorių individualioms išieškojimo lenktynėms ir skolininko turtas būtų padalintas visiems kreditoriams teisingai.⁹³⁹ Pagrįsta teigti, kad bankroto teisinis režimas iš esmės yra tam, kad būtų sukuriama formali visų nemokaus

937 Dėl susiklosčiusios konfliktinės situacijos Nemokumo administratorių rūmuose, taip pat dėl kvestionuotinos su administratorių etika susijusių skundų nagrinėjimo tvarkos, vertintina, kad nemokumo administratorių savivalda šiuo metu nėra pajėgi tinkamai realizuoti savo vaidmenį ginant viešąjį interesą bankroto bylose. Apie su nemokumo administratorių savivaldos veikla sietiną praktinę problematiką Lietuvoje žr. skyrių Nr. 4.4. „Visapusiškos nemokumo administratorių profesinės veiklos kokybės kontrolės užtikrinimo problema“, paragrafą „Dėl nemokumo administratorių etikos standartų laikymosi kontrolės“.

938 Žr. skyrių Nr. 2.2. „Viešojo intereso raiška juridinių asmenų bankroto bylose“.

939 Sarah Paterson, „Rethinking Corporate Bankruptcy Theory in the Twenty-First Century“, *Oxford Journal of Legal Studies* 36, 4 (2016): 698.

juridinio asmens kreditorių interesų apsauga. Tačiau svarbu pažymėti, kad kreditoriai savo esme yra privatūs subjektai, turintys privačius individualius interesus. Formaliai pradėta teisinė bankroto procedūra kreditorių subjekcinio statuso nepakeičia, taip pat nepakinta jų į išimtinai individualią finansinę naudą sukoncentruotas asmeninis tikslas. „Kreditoriai yra suinteresuoti kuo greičiau gauti kuo didesnę savo reikalavimo patenkinimą“⁹⁴⁰ – taip tikslinga įvardinti svarbiausią ir iš esmės vienintelį kiekvieno bankroto byloje dalyvaujančio kreditoriaus interesą.

Bankroto byloje ne kreditoriams yra priskirta rūpintis tinkamu, viešąjį interesą atliepiančiu procedūros įgyvendinimu, tai – nemokumo administratoriaus pareiga. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pažymima, kad „<...> bankroto administratorius yra vienintelis įmonės skolininkės interesų atstovas bankroto procese, o įmonės kreditoriai, siekiantys savo turtinių interesų patenkinimo, įmonei skolininkei ir jos interesams neatstovauja“⁹⁴¹. Taigi bankroto procese kreditorių veikimas sietinas tik su jų privačių finansinių interesų realizavimu, tuo tarpu administratorius veikia plačiai, užtikrindamas veiksmingą, teisingą, tinkamą bankroto procedūrą, kartu gindamas ir konkrečių byloje dalyvaujančių kreditorių interesus.

Siekiant nustatyti teisinius saugiklius tuo atveju, jei administratorius, kreditorių vertinimu, nepakankamai aktyviai ar netinkamai gintų kreditorių turtinius interesus, kreditoriams įstatymu yra numatyta diskrecija veikti patiems. JANĮ nustatyta, kad teismas, gavęs motyvuotą prašymą, gali leisti kreditoriui, siekiančiam skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus, ginčyti bendrovės sudarytus sandorius ar kreiptis į teismą dėl bankroto pripažinimo tyčiniu, atlikti juridinio asmens dokumentų patikrinimą.⁹⁴² Atkreiptinas dėmesys, kad toks dokumentų patikrinimas negali trukti ilgiau nei tris mėnesius, taip pat kreditorius turi apmokėti administratoriui už skirtą darbo laiką ir dokumentų kopijų pateikimą.⁹⁴³ Taigi kreditorius, įgyvendinantis šią teisę, turi su motyvuotu prašymu kreiptis į teismą ir gavęs teismo leidimą, savo lėšomis ir skirdamas tam atitinkamą laiką bei papildomą dėmesį⁹⁴⁴ atlikti bendrovės dokumentų patikrinimą. Šis įstatyminis reguliavimas, numatantis specialias sąlygas pačių kreditorių atliekamai bendrovės dokumentų patikrai ir tam reikalaujantis motyvuoto kreditoriaus pagrindimo, suponuoja, kad toks kreditorių veikimas nėra tipinis žingsnis bankroto procese ir realizuotinas tam tikrais išimtiniais atvejais, iš esmės administratoriui, kreditoriaus vertinimu, veikiant nepakankamai aktyviai.

Kreditorius, savarankiškai atlikęs bendrovės dokumentų patikrą ir nustatęs buvusių valdymo organų neteisėtą veikimą, gali kreiptis į teismą su prašymu bankrotą pripažinti tyčiniu. Taip pat kreditoriai turi teisę kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo,

940 Jokubauskas, *Juridinių asmenų nemokumo procesas, supra note*, 88: 34.

941 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 20 d. nutartis, *supra note*, 770.

942 „JANĮ“, *supra note*, 12: 65 str. 1 d.

943 *Ibid*, 65 str. 2, 4 d.

944 Paprastai praktikoje kreditorius, siekiantis atlikti bankrutuojančio juridinio asmens dokumentų kvalifikuotą patikrą, kad nustatytų galimą neteisėtą veikimą, turi samdyti advokatus, finansų konsultantus, kas lemia finansinius nuostolius jau patyrusiam asmeniui papildomas ženkliai išlaidas.

tačiau tik reiškiant netiesioginį ieškinį.⁹⁴⁵ Pateiktas netiesioginį ieškinį, sumos yra priteisiamos ne ieškinį pareiškusiam kreditoriui, bet bankrutuojančiai bendrovei, ir yra skiriamos *pro rata*⁹⁴⁶ tenkinti visų kreditorių reikalavimus įstatymo nustatyta tvarka.⁹⁴⁷ Teismų praktikoje pažymima, jog priešingas aiškinimas, kad žalos atlyginimas galėtų būti priteisiamas pavieniems kreditoriams, pareiškusiems ieškinį savo vardu, neužtikrintų kreditorių lygiateisiškumo principo ir prieštarautų bankroto teisės paskirčiai – sustabdyti lenktynes dėl nemokios įmonės turto.⁹⁴⁸ Vadinas, kreditorius, aktyviai veikdamas bankroto procese ir realizuodamas aptartą teisę reikšti ieškinius, faktiškai veikia ne savo, bet visų bendrovės kreditorių naudai taip iš esmės atlikdamas nemokumo administratoriaus pareigas.

Bendrai egzistuoja konsensusas, kad kreditorių aktyvus dalyvavimas yra reikšmingas tinkamam nemokumo procedūrų įgyvendinimui.⁹⁴⁹ Galima pagrįstai teigti, kad aktyvus kreditorių veikimas bankroto procese prisideda prie tinkamos, veiksmingos, teisingos bankroto procedūros realizavimo. Kreditoriai ne tik priima einamuosius svarbius privalomojo pobūdžio sprendimus bankroto procese, tačiau gali gauti visą informaciją apie bankroto bylos eigą, taip kontroliuodami, ar administratorius tinkamai saugo ir realizuoja turtą, optimaliai naudoja administravimo išlaidas ir pan. Taip pat, kaip minėta, kreditoriai turi teisę patikrinti bendrovės dokumentus ir patys imtis reikšti ieškinius bankrutuojančios bendrovės naudai, pateikti prašymą dėl bankroto pripažinimo tyčiniu.

Vis dėlto, kaip teisingai pažymi R. Jokubauskas, „praktikoje dažnai pastebimas kreditorių pasyvumas“⁹⁵⁰. Kreditorių pasyvumas bankroto procese gali būti racionaliai paaiškinamas ir iš esmės yra suprantamas. Daug kreditorių yra nepajėgūs arba tiesiog nepageidauja investuoti papildomas lėšas, skirti laiko ir kitų resursų aktyviam dalyvavimui bankroto procese neįžvelgdami tam racionalaus pagrindo.⁹⁵¹ Natūralu, kad kreditorius, įvertinęs bankrutuojančio juridinio asmens faktiškai turimo turto masę, patvirtintą administravimo išlaidų sąmatą, taip pat žinodamas savo patvirtinto finansinio reikalavimo įstatyme įtvirtintą tenkinimo eilę bei šios informacijos pagrindu numatydamas menką tikimybę (arba jos nebuvimą) realiai atgauti bent dalį išiskolinimo, priima sprendimą bankroto procese nesiimti aktyvių veiksmų, suponuojančių papildomus jo kaštus.

Remiantis 2015 m. – 2020 m. statistiniais duomenimis, vidutiniškai metinė visų bankroto bylose Lietuvoje patvirtintų finansinių reikalavimų tenkinimo dalis – 13,3

945 „CK“, *supra note*, 238: 6.68 str.; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-318/2014.

946 Lot. *pro rata* – liet. proporcingai.

947 Bitė, Mogenytė, Mulevičienė, *supra note*, 614: 462.

948 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-130/2011.

949 Tomic, *supra note*, 85: 8.

950 Jokubauskas, „Kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas įmonių bankroto procese“, *supra note*, 88: 77.

951 Westbrook ir kt., *supra note*, 74: 79.

proc. (visų eilių kreditorių bendrai).⁹⁵² Įkaito turėtojų finansiniai reikalavimai tenkinami pirmiausia iš jiems įkeisto turto⁹⁵³, darbuotojų reikalavimai dengiami pirma eile, tačiau visų pirma valstybės lėšomis – iš Garantinio fondo⁹⁵⁴. Tuo tarpu žemesnės eilės kreditorių galimybės bankroto byloje atgauti skolą praktikoje yra itin menkos. Nemokumo valdymo tarnybos pateikiamais naujausiais viešai skelbiamais duomenimis, 2018 m. dėl bankroto išregistruotose įmonėse kreditorių reikalavimo patenkinimas pagal eiles buvo toks: įkaito turėtojų – 20,1 proc., pirmos eilės kreditorių – 54,2 proc.⁹⁵⁵, antros eilės kreditorių – 3,4 proc., trečios eilės kreditorių – 1,1 proc.⁹⁵⁶ Nors pagal JANĮ šiuo metu yra tik dvi kreditorių eilės⁹⁵⁷, šie statistiniai duomenys gerai atspindi itin menką galimybę žemesnės eilės kreditoriams atgauti bent dalį skolos bankroto bylose. Iš verslo santykių kildintini įsiskolinimai (tiekėjams, verslo partneriams) pagal šiuo metu galiojantį teisinį reglamentavimą tenkinami antrąja, t. y. paskutine eile⁹⁵⁸. Tad eilinių kreditorių (neturinčių specialaus privilegijuoto statuso) pasyvumas bankroto bylose Lietuvoje neturėtų stebinti. Visgi egzistuoja atvejų, kuomet kreditoriai, net matydami, kad realios galimybės atgauti įsiskolinimą bankroto byloje nėra, imasi reikšti žalos ieškinius, kreipiasi dėl tyčinio bankroto. Tokie atvejai sietini su tam tikrais, galima sakyti, išskirtiniais kreditoriais, kurie nepaisant papildomų asmeninių kaštų siekia įgyvendinti interesą užtikrinti komercinį sąžiningumą konkrečioje bankroto byloje ir imasi aktyvių teisinių veiksmų, taip neretai demaskuodami administratoriaus neveiklumą.

Pažymėtina, kad „[i]š esmės kreditorius, pateikęs reikalavimą, gali likti pasyvus, nesinaudoti jam suteiktomis individualiomis ir kolektyvinėmis teisėmis“ – JANĮ jokių specifinių kreditoriaus pareigų nenumato.⁹⁵⁹ Kreditoriai yra privatūs subjektai, motyvuojami išimtinai savo turtinių interesų patenkinimo tikimybės. Ir nors kreditoriams suteikti teisiniai įrankiai įgalina aktyviai veikti bankroto bylose, jais naudotis yra kreditoriaus teisė, bet ne pareiga. Tad sutiktina, kad kreditorių aktyvus dalyvavimas gali prisidėti prie viešojo intereso atliepimo bankroto bylose. Vis dėlto viešojo intereso

952 Žr. Priedą Nr. 1 – Statistinių duomenų lentelė „Kreditorių reikalavimų tenkinimas bankroto bylose Lietuvoje (laikotarpiu nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2020 m. gruodžio 31 išregistruotose įmonėse).

953 „JANĮ“, *supra note*, 12: 94 str. 1 d.

954 Žr. išnašą Nr. 686.

955 Procentinės dalies skaičiavimas – 54,2 proc. yra pateikiamas įskaitant pirmos eilės kreditoriams – darbuotojams iš valstybės lėšų padengtus finansinius reikalavimus, t. y. įtraukiant ir Garantinio fondo išmokas.

956 AVNT, „Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų 2018 m. sausio - gruodžio mėn. apžvalga“, Nr. (6.13)D4-251, 2019, 9, žiūrėta 2022 m. birželio 7 d., <http://www.avnt.lt/assets/Nemokumas/Duomenys-ir-analiz/2018-mAPZVALGA2019-02-01TP.pdf>.

957 Taip pat pagal JANĮ yra numatyta vadinamoji „nulinė“ – įkaito turėtojų eilė, kurių finansiniai reikalavimai tenkinami pirmiausia iš jiems įkeisto turto („JANĮ“, *op. cit.*, 94 str.).

958 *Ibid.*, 94 str. 2 d. 2 p.

959 Jokubauskas, „Kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas įmonių bankroto procese“, *supra note*, 88: 56.

gynimas bankroto byloje nėra kreditoriams priskirtinas vaidmuo, todėl neturėtų būti jiems primetamas.

3.6. Viešieji kreditoriai

Lietuvoje daugumoje⁹⁶⁰ bankroto bylų valstybės institucijos dėl susidariusių nemokių verslo subjektų išskolinimų į valstybės biudžetą (mokestinių nepriemokų) dalyvauja kaip lygiaverčiai⁹⁶¹ kreditoriai greta privačių finansinius reikalavimus turinčių asmenų. Viešieji kreditoriai – tai kreditoriai, valdantys mokesčių administratoriaus ar kito viešojo subjekto finansinius reikalavimus.⁹⁶² Viešųjų kreditorių terminas lingvistiškai tinkamai nusako ypatingą šių kreditorių statusą lyginant su kitais bankroto byloje dalyvaujančiais kreditoriais.

Identifikuotina ryški praktinė viešųjų ir privačių kreditorių skirtis bankroto byloje. Finansinių reikalavimų tenkinimo bankroto procese atveju, privačių kreditorių finansinė grąža yra tiesioginė, t. y. nukreipta jiems patiems, tuo tarpu valstybės kreditorių finansinių reikalavimų tenkinimas reiškia lėšų į bendrą valstybės biudžetą sugrąžinimą. Kitaip tariant, galutinis finansinės grąžos per bankroto procesą gavėjas viešojo

960 Remiantis AVNT pateikiamais statistiniais duomenimis, didelė dalis bankroto bylų Lietuvoje yra iškeliami valstybei atstovaujančių kreditorių iniciatyva. Pavyzdžiui, 2019 m. valstybės institucijų (bendrai – Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI) ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VSDFV) iniciatyva buvo iškelta 59 proc. visų bankroto bylų, 2020 m. – 38 proc., 2021 m. – 43 proc. (spręstina, kad pastaraisiais metais valstybės institucijų inicijuotų bankroto bylų skaičius yra kiek mažesnis dėl COVID-19 pandemijos taikytų valstybės pagalbos verslui priemonių, taip pat priimtu COVID-19 sukeltų pasekmių poveikio LR JANĮ taikymui įstatymu suteiktų teisinių apsaugų (žr. išnašą Nr. 336 ir su ja siejamą tekstą) ir apskritai išreikšto valstybės solidarumo su verslu tam tikrais atvejais susilaikant nuo bankroto bylos skolininkui kėlimo). Šie statistiniai duomenys suponuoja, kad daugumoje bankroto bylų Lietuvoje dalyvauja valstybės finansiniais interesams atstovaujantys subjektai, t. y. viešieji kreditoriai (AVNT, „Nemokumo procesų 2020 m. apžvalga“, Nr. (6.13) D4-637, 2021, 3, žiūrėta 2022 m. gegužės 20 d., https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/APZVALGA_STATISTIKAI_2020%20m_skelbimui.pdf; AVNT, „Nemokumo procesų 2021 m. apžvalga“, Nr. (6.13) D4-43806, 2022, 3, žiūrėta 2022 m. gegužės 20 d., https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/2022-02-02_Nemokumo%20APZVALGA_2021%20m.pdf).

961 Pažymėtina, kad nacionaliniame kontekste valstybei atstovaujančių kreditorių ir kitų kreditorių traktavimas lygiaverčiais – sąlyginis. Nors 2020 m. įsigaliojusiu JANĮ ir buvo panaikintas iki tol galiojusiam Įmonių bankroto įstatyme įtvirtintas valstybės finansinių reikalavimų tenkinimo prioritetetas („Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas“, *supra note*, 13: 35 str. 3 d.), išliko tam tikro tipo skolų valstybei grąžinimo pirmenybė bankroto procese. Pagal galiojantį reguliavimą („JANĮ“, *supra note*, 12: 94 str. 2 d. 2 p.), VMI finansiniai reikalavimai tenkinami antrąja eile, kartu su kitais kreditoriais. Antrąja eile taip pat tenkinami valstybės finansiniai reikalavimai, susidarę bankrutuojančio verslo subjekto darbuotojams išmokėjus išmokas iš Garantinio fondo („Lietuvos Respublikos garantijų darbuotojams jų darbaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymas“, *supra note*, 686). Tačiau vadovaujantis JANĮ (94 str. 2 d. 1 p. c)), reikalavimai dėl valstybinio socialinio draudimo, privalomojo sveikatos draudimo įmokų bei įmokų į Garantinį fondą ir ilgalaikio darbo išmokų fondą nepriemokų išlieka prioritetingai – jie tenkinami pirmąja eile, t. y. prieš kitus kreditorius.

962 Gurrea-Martínez, *supra note*, 615: 55.

kreditoriaus finansinio reikalavimo tenkinimo atveju yra valstybė, kartu ir visa visuomenė plačiau prasme.

Taip per viešųjų kreditorių dalyvavimą bankroto procese į bankroto teisės diskursą įsiterpia viešųjų finansų klausimas. Viešieji finansai, apimantys valstybės pajamų gavimą ir jų panaudojimą viešiesiems poreikiams tenkinti yra betarpiškai susiję su viešuoju interesu.⁹⁶³ Galima pagrįstai teigti, jog viešieji kreditoriai efektyviai gindami savo finansinius interesus bankroto procese kartu atstovauja ir viešajam interesui – rūpinasi valstybės biudžeto gausinimu, visuomenės bendrųjų finansinių resursų atgavimu.

Remiantis AVNT pateikiamais kreditorių finansinių reikalavimų tenkinimo statistiniais duomenimis, bendrovėse išregistruotose 2015 – 2020 m. laikotarpiu Lietuvoje, vidutiniškai per metus iš patvirtintų 99 mln. eurų valstybei atstovaujančių kreditorių finansinių reikalavimų yra patenkinama 5 mln. eurų, atitinkamai 94 mln. eurų viešųjų kreditorių finansinių reikalavimų bankroto bylose lieka nepatenkinta.⁹⁶⁴ Ir nors su verslo nemokumu susiję valstybės praradimai funkcionuojančioje teisinėje sistemoje yra praktiškai neišvengiami, todėl iš esmės priimtini, dėl šio tiesioginio valstybės finansinio intereso daugumoje bankroto bylų, galima konstatuoti viešojo intereso egzistavimą, *inter alia*, ir šiuo aspektu, t. y. per visuomenės neabejotiną suinteresuotumą viešaisiais finansais.

Teismų praktikoje taip pat pripažįstama išskirtinė viešųjų kreditorių padėtis bankroto bylose. Pavyzdžiui, nurodoma, kad teismas, atvirksčiai nei kitų kreditorių atveju, tvirtindamas viešųjų kreditorių finansinius reikalavimus gali būti aktyvus padėdamas tokiems kreditoriams įrodyti savo reikalavimą, kadangi viešuoju interesu pasižymi patys teisiniai santykiai, iš kurių kildinamas viešojo kreditoriaus finansinis reikalavimas.⁹⁶⁵ Kitaip tariant, teismui leidžiama padėti viešiesiems kreditoriams įrodyti savo reikalavimą, kadangi iš esmės sprendžiamas klausimas dėl valstybės lėšų. Darytina išvada, kad viešųjų kreditorių, atstovaujančių valstybei, veikimas bankroto procese vien tuo aspektu, jog jie rūpinasi valstybės lėšų atgavimu, yra sietinas su viešojo intereso gynimu. Galima teigti, kad viešieji kreditoriai bankroto procese atstovaudami konkrečiai valstybės institucijai netiesiogiai atstovauja visai visuomenei, gina visuomenės bendruosius turtinius interesus.

Pripažįstama, kad kreditorių aktyvus dalyvavimas yra svarbus nemokumo teisės elementas, ypačingai dėl juo kuriamos atsvaros veikiant kitiems nemokumo proceso dalyviams.⁹⁶⁶ Kreditoriai tikslingu dalyvavimu gali sukurti efektyvų „stabdžių ir

963 Medelienė, Sudavičius, *supra note*, 255.

964 Žr. Priedą Nr. 1 – Statistinių duomenų lentelė „Kreditorių finansinių reikalavimų tenkinimas bankroto bylose Lietuvoje (laikotarpiu nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2020 m. gruodžio 31 d. išregistruotose įmonėse)“. Tikslus bankroto procesuose valstybės kreditorių patvirtintų reikalavimų metinio vidurkio skaičius – 99 mln. 314 tūkst., iš kurių vidutiniškai patenkinama 5 mln. 196 tūkst., atitinkamai nepatenkintų valstybės finansinių reikalavimų metinio vidurkio skaičius – 94 mln. 118 tūkst. Į skaičiavimą įtraukta VMI ir VSDFV finansiniai reikalavimai, taip pat valstybės reikalavimai, susidarę dėl išmokų darbuotojams iš Garantinio fondo.

965 Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. balandžio 25 d. nutartis, *supra note*, 580.

966 UNCITRAL, *supra note*, 606: 190–191.

atsvarų“ (angl. *checks and balances*) mechanizmą, prižiūrint nemokumo administratoriaus veiklą ir priimant svarbius sprendimus procese.⁹⁶⁷ Kreditorių dalyvavimas taip pat gali užkirsti kelią tiems proceso dalyviams, kurie neteisėtai siekia savo asmeninių interesų patenkinimo kreditorių interesų sąskaita.⁹⁶⁸ Kreditoriams realizuojant jiems bankroto procese suteiktas teises⁹⁶⁹, jie gali imtis veiksmų ne tik dėl neteisėto buvusių bankrutuojančios įmonės valdymo organų veikimo iki bankroto bylos iškėlimo, tačiau ir aktyviai veikti siekdami pažaboti nemokumo administratoriaus netinkamą, neefektyvą ar net nesąžiningą veikimą procese.

Taigi aktyvus kreditorių dalyvavimas ir jiems suteiktų teisių realizavimas bankroto procese laikytinas reikšmingu bankroto teisinės sistemos saugikliu. Funkcionalus ir tikslingas kreditorių veikimas, spręstina, prisideda prie tinkamo bankroto procedūros įgyvendinimo ir viešojo intereso atliepimo jos apimtyje. Visgi, kaip aptarta, kiti kreditoriai (ne viešieji) yra privatūs subjektai, racionaliai siekiantys išimtinai savo turtingų interesų patenkinimo, įstatymas jiems nenumato jokių specialių pareigų, tad neretai stebimas kreditorių pasyvumas procese.

Tačiau viešųjų kreditorių išskirtinė viešojo administravimo subjekto padėtis suponuoja platesnio suinteresuotumo bankroto bylos apimtyje šiems kreditoriams priskirtį. Apskritai, viešojo administravimo subjektų veikla yra pagrįsta būtent viešojo intereso tenkinimu, jo apsauga.⁹⁷⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad valstybės tarnybos ir valstybės tarnautojų profesinės veiklos paskirtis – garantuoti viešąjį interesą, o tai lemia valstybės tarnautojų, kaip korpuso, išskirtinio teisinio statuso specifiką, taip pat jų ypatingą atsakomybę visuomenei už jiems pavestų funkcijų vykdymą.⁹⁷¹ Valstybės institucijos bankroto byloje veikdamos kaip kreditoriai kartu yra viešieji subjektai, kuriems priskirta bendra pareiga rūpintis viešuoju interesu. Galima teigti, kad viešieji kreditoriai, veikiantys bankroto byloje, yra taip pat atsakingi visuomenei už tinkamą jiems pavestų funkcijų įgyvendinimą. Atstovaujant valstybei bankroto byloje tokia viešiesiems kreditoriams priskirta funkcija galima laikyti aktyvų dalyvavimą procese, sistemiškai rūpinantis viešojo intereso atliepimu. Kaip minėta, kreditorių dalyvavimas – svarbus veiksnys, užtikrinantis tinkamą bankroto procedūros išpildymą. Manytina, kad būtent viešieji kreditoriai dėl savo specialaus viešojo administravimo subjekto statuso turėtų užimti tokį aktyviai procese veikiančių kreditorių vaidmenį, taip prisideddami prie viešojo intereso atliepimo bankroto byloje.

Lietuvoje viešaisiais kreditoriais bankroto byloje įprastai veikia dvi valstybės institucijos – VMI ir VSDFV. Kiekviena jų bankroto procesuose atstovauja savo įstaigos interesams atskirai, kaip individualus kreditorius ir priimanų sprendimų, atliekamų

967 Westbrook ir kt., *supra note*, 74: 80.

968 Tomasic, *supra note*, 85: 10.

969 Apie kreditoriams bankroto procese suteiktas įstatymines teises, taip pat stebimo kreditorių pasyvumo naudojantis šiomis teisėmis bankroto byloje priežastis žr. skyrių Nr. 3.5. „Kreditoriai“.

970 Ieva Deviatnikovaitė, *Administracinė teisė. Bendroji dalis* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2021), 312.

971 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas, *supra note*, 434.

veiksmų formaliai tarpusavyje nekoordinuoja. Visgi atsižvelgiant į tai, kad iš esmės abi institucijos atstovauja valstybei ir siekia lėšų sugrąžinimo į valstybės biudžetą, išvengtinas konsoliduoto viešųjų kreditorių vaidmens bankroto bylose tikslingumas. Manytina, kad valstybei atstovaujantys kreditoriai bankroto byloje galėtų formuluoti vieningą, pagrįstą poziciją bei veikti koncentruotai. Įvertinant bankroto procedūrų kompleksiskumą, svarbu, kad valstybės tarnautojai, realiai atliekantys atstovavimo bankroto bylose funkcijas, pasižymėtų itin aukštu profesionalumu, specializuotomis teisės bei finansų žiniomis, bankroto proceso išmanymu ir būtų nesuinteresuoti bei nešališki.

Spręstina, kad viešieji kreditoriai, siekdami visapusiškai įgyvendinti deleguotas funkcijas bankroto procese, turėtų aktyviai naudotis jiems, kaip kreditoriams, įstatymo suteiktomis teisėmis ir rūpintis ne tik valstybės institucijos finansinio reikalavimo atgavimo praktinėmis galimybėmis, tačiau demonstruoti platesnį valstybinį požiūrį. Valstybei atstovaujantys kreditoriai turėtų iš esmės plačiau domėtis, kaip konkrečioje byloje, kurioje jie dalyvauja, yra atliepiamas viešasis interesas, t. y. ar konkrečiu atveju yra įgyvendinami viešojo intereso turinį bankroto bylose sudarantys interesai: interesas išsaugoti verslą; interesas užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą; interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą; interesas apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių.

Pažymima, kad siekiant sukurti tinkamas prielaidas procedūros monitoringui, ypatingai svarbu kreditoriams bankroto procese užtikrinti galimybę gauti aktualią, tikslią, išsamią informaciją apie skolininko įmonės veiklą, finansines operacijas, vykdomas bankroto procedūras.⁹⁷² Viešieji kreditoriai bankroto procese turėtų siekti šią informaciją gauti pastoviai ir laiku bei veikti atitinkamai. Valstybei atstovaujantys kreditoriai, nepriklausomai nuo jų patvirtinto finansinio reikalavimo dydžio, bankroto byloje identifikavę poreikį, turėtų tikslingai ir profesionaliai naudotis įstatyminėmis kreditoriaus teisėmis: viešojo kreditoriaus vertinimu, administratoriui nesiiimant būtinų teisiųjų veiksmų, išimtiniais atvejais patiems atlikti bankrutuojančio juridinio asmens dokumentų patikrinimą ir net reikšti ieškinius ar kreiptis dėl bankroto pripažinimo tyčiniu⁹⁷³. Tikslingas ir skatintinas valstybės kreditorių glaudus bendradarbiavimas su byla nagrinėjančiu teismu, kitomis institucijomis. Pavyzdžiui, bankroto bylos eigoje sužinoję apie galimai iki bankroto bylos iškelimo įmonės vadovybės padarytas nusikalstamas veikas (pavyzdžiui, įtarus mokesčių grobstymą, pinigų pasisavinimą ar pan.) viešieji kreditoriai galėtų patys apie tai informuoti atsakingas institucijas. Įtarę netinkamą ar nesąžiningą nemokumo administratoriaus veikimą procese, viešieji kreditoriai turėtų prisiimti atsakomybę už šio klausimo sprendimą, kreipiantis į Nemokumo valdymo tarnybą, NAR, bankroto bylą vedantį teismą.

Taip pat, siekiant veiksmingos ir viešąjį interesą atliepiančios bankroto procedūros, reikalinga, kad viešieji kreditoriai patys pasižymėtų aukštu profesionalumu, giliu bankroto proceso išmanymu ir, svarbiausia, siektų bendradarbiauti su paskirtu nemokumo administratoriumi. Valstybei atstovaujantiems asmenims turėtų būti žinoma,

972 Westbrook ir kt., *supra note*, 74: 80.

973 „JANI“, *supra note*, 12: 65, 43 str.

kad nuo administratoriaus motyvacijos didele dalimi priklauso tinkamas konkrečios bankroto procedūros išpildymas. Todėl itin svarbu, kad viešieji kreditoriai sąmoningai siektų administratoriaus ir kreditorių interesų balanso, t. y. reikalautų iš administratoriaus aukščiausios kokybės profesinių pareigų atlikimo bankroto procese, tačiau kartu būtų suinteresuoti, kad administratoriaus atlyginimas būtų motyvuojantis, o nustatyta administravimo išlaidų sąmata – adekvati ir pakankama tinkamai atlikti administravimo procedūras.

Apibendrinant šiame skyriuje pateikiamą viešųjų kreditorių vaidmens ginant viešąjį interesą bankroto byloje nagrinėjimą, pažymėtina, kad viešųjų kreditorių veikimas bankroto byloje yra tiesiogiai susijęs su atstovavimu viešajam interesui, kadangi šie specialūs viešojo administravimo subjektai rūpinasi viešųjų resursų atgavimu. Siekiant atliepti viešąjį interesą, valstybei atstovaujantys kreditoriai bankroto byloje turėtų veikti itin aktyviai, tikslingai ir profesionaliai naudotis kreditoriams suteiktomis teisėmis procese, tokiu būdu įgyvendindami bankroto procedūrų atlikimo kokybės priežiūrą.

3.7. Bankroto ombudsmenas

Šioje disertacinio darbo dalyje buvo išsamiai analizuoti ir įvertinti visų Lietuvos teisinėje sistemoje veikiančių bankroto proceso subjektų vaidmenys ginant viešąjį interesą bankroto byloje. Autorės vertinimu, šiame kontekste tikslinga papildomai aptarti dar vieną bankroto valdymo subjektą, kuris Lietuvos teisiniame režime neegzistuoja, tačiau kurio paskirtis ir tikslai tiesiogiai siejami būtent su viešojo intereso gynimu bankroto byloje – tai bankroto ombudsmeno institucija. Šis specialus bankroto valdymo sistemos subjektas bus aptariamas remiantis Suomijos pavyzdžiu, kur bankroto ombudsmeno institucija sėkmingai ir nepertraukiamai funkcionuoja jau beveik tris dešimtmečius.⁹⁷⁴ Apskritai, Suomijos nemokumo valdymo teisinis režimas objektyviai laikytinas itin efektyviu: Pasaulio Banko sudarytame verslo sąlygų tinkamumo reitinge paskutiniai teikiamais – 2020 metų duomenimis, nemokumo valdymo srityje Suomijai skirta pirma vieta, t. y. Suomijos nemokumo valdymo sistema įvertinta kaip efektyviausia pasaulyje.⁹⁷⁵ Taip pat pasitelkiamas Estijos atvejis, ši šalis, nuosekliai sekdamą Suomijos teisiniu reglamentavimu ir nusistovėjusia praktika, 2022 metais taip pat įsteigė iš esmės analogišką bankroto ombudsmeno instituciją.⁹⁷⁶

974 „Finnish Act of the Supervision of the Administration of Bankruptcy Estates“, Nr. 109/1995 (1995), žiūrėta 2022 m. birželio 1 d., https://www.konkurssiasiamies.fi/material/attachments/konkurssiasiamies/konkurssiasiamiehentoimistonliitteet/6JZrLGPN1/Act_on_the_Supervision_of_the_Administration_of_Bankruptcy_Estates.pdf.

975 Lietuva pagal šį reitingą 2020 m. skirta 89 vieta (The World Bank, „Doing Business Score - Resolving Insolvency“, žiūrėta 2022 m. birželio 15 d., <https://subnational.doingbusiness.org/en/data/exploretopics/resolving-insolvency/score>).

976 Estijoje bankroto ombudsmeno institucija pavadinta „Nemokumo tarnyba“ (angl. *Insolvency Service*). Nurodoma, kad tai yra analogas bankroto ombudsmeno institutui. Ši tarnyba formaliai įsteigta 2022 m. pradžioje, tačiau šiuo metu (2022 m. birželio mėn.) vis dar vyksta parengiamieji įstaigos kūrimo darbai

Praeito amžiaus paskutinį dešimtmetį Suomija pradėjo plačios apimties teises reformas šalyje, nukreiptas kovai su ekonominiais nusikaltimais, tokiais kaip skolininkų nesąžiningas veikimas, sukčiavimas gaunant subsidijas, pinigų plovimas, mokesčių vengimas ir pan.⁹⁷⁷ Viena esminių šios reformos priemonių buvo bankroto ombudsmeno institucijos sukūrimas, kuriai ir buvo deleguota prižiūrėti bankroto procesus, siekiant nustatyti ir pažaboti ekonominius nusikaltimus.⁹⁷⁸ Nurodoma, kad vienas svarbiausių bankroto ombudsmeno biuro veiklos siekinių – užkirsti kelią finansiniams nusikaltimams sietiniams su bankrotais.⁹⁷⁹ Galima pagrįstai teigti, kad bankroto ombudsmeno institucija Suomijoje iš esmės buvo įkurta tikslu ginti viešąjį interesą bankroto bylų kontekste. Pažymima, kad viešieji kreditoriai bankroto bylose yra aktyvūs siekiant apsaugoti viešąjį interesą, tačiau procese jie veikia tik kreditorių teisėmis, tad jų vaidmuo užtikrinant viešąjį interesą laikytinas svarbiu, tačiau nepakankamu.⁹⁸⁰

Esminiai nustatyti nacionaliniai tikslai steigiant bankroto ombudsmeno instituciją Estijoje savo esme tapatūs Suomijoje veikiančio ombudsmeno veiklai keliamiems uždaviniams: padidinti tikrųjų bankroto priežasčių atskleidimo mastą, išaiškinti skolininkų nesąžiningą veikimą, lėmusį nemokumą, padidinti bankroto procesų skaidrumą, užtikrinti sąžiningą nemokumo administratorių veiklą, – tokiu būdu kuriant teisingesnę verslo aplinką.⁹⁸¹ Taigi bankroto ombudsmeno instituto paskirtis daugiausiai sietina su intereso užtikrinti komercinį sąžiningumą bankroto bylose įgyvendinimu.

Bankroto ombudsmeno institucijai įstatymu deleguotos tokios pagrindinės pareigos⁹⁸²: pirma, prižiūrėti bankroto administravimo veiklas, skatinti ir vystyti tinkamą administravimo praktiką, teikiant konsultacijas, nustatant gerosios praktikos gaires; antra, prižiūrėti, kad bankroto administravimas būtų atliekamas teisėtai ir kad nemokumo administratoriai tinkamai įgyvendintų jiems patikėtas pareigas; trečia, identifikavus poreikį, atlikti skolininko iki bankroto vykdytos veiklos ir finansinių operacijų auditą; ketvirta, imtis atitinkamų veiksmų sužinojus apie teisės pažeidimus ar panašias neteisėtas veiklas; penkta, priimti sprendimus dėl bankroto bylų, kuriose siekiant

(vykdoma Nemokumo tarnybos vadovo atranka), todėl realų institucijos veikimo efektyvumą vertinti anksti (Council of Europe, European committee on legal co-operation, „Legislative Developments in Member States in the Areas of Public and Private Law“, (98th plenary meeting, Strasbourg, 2022 m. birželio 1-3 d.), žiūrėta 2022 m. liepos 1 d., <https://rm.coe.int/cdcj-2022-inf07mos/1680a6b22e>).

977 Anne Alvesalo, Steve Tombs, „Economic Crime Control in Finland“, *Sociology* 38, 1 (2004): 166–167.

978 *Ibid*, 167.

979 „Office of the Bankruptcy Ombudsman“, Valtiole.fi, žiūrėta 2022 m. birželio 16 d., https://www.valtiole.fi/en-US/Employers_and_employees/Ministry_of_Justice/Office_of_the_Bankruptcy_Ombudsman.

980 „Background“, The Office of Bankruptcy Ombudsman, žiūrėta 2022 m. birželio 16 d., <https://www.konkurssiasiamies.fi/en/index/background.html#>.

981 „Estonia: Essential Amendments of Bankruptcy Law“, Bnt attorneys in CEE, žiūrėta 2021 m. kovo 10 d., <https://bnt.eu/ru/pravovye-novosti/estonia-essential-amendments-of-bankruptcy-law/>.

982 Bankroto ombudsmeno veikla šiame skyriuje aptariama daugiausiai remiantis Suomijos teisiniu reglamentavimu ir praktika, kadangi Estijos bankroto ombudsmeno institucija suformuota kaip analogas Suomijoje veikiančiai tarnybai (jai priskirtos iš esmės analogiškos funkcijos) ir šiuo metu yra dar tik pradinėje veiklos vykdymo stadijoje.

apsaugoti viešąjį interesą valstybė turi dengti bankroto procedūrų atlikimo finansinius kaštus.⁹⁸³

Minėtų specifinių funkcijų tinkamas įgyvendinimas neabejotinai reikalauja itin aukšto ombudsmeno biuro atstovų profesinio ekspertizmo nemokumo srityje. Bankroto ombudsmeno biure Suomijoje dirba 10 nemokumo profesionalų⁹⁸⁴, Estijoje – 4⁹⁸⁵. Tai didelę patirtį sukaupę itin aukšto profesinio lygio nemokumo srities ekspertai, daugiausiai teisininkai. Tiek Suomijoje, tiek Estijoje bankroto ombudsmeno biuras veikia Teisingumo ministerijoje, tačiau tik ekonomine ir organizacine prasme – bankroto ombudsmenas yra visiškai nepriklausomas subjektas, priimantis savarankiškus sprendimus, ir yra nepavaldus kitoms valstybės institucijoms, kreditoriams ar teismui.⁹⁸⁶

Taigi, visų pirma, bankroto ombudsmeno užduotis – vystyti gerąją bankroto administravimo praktiką. Biuras teikia ekspertinę profesinę paramą nemokumo specialistams: rengia rašytines gaires įvairiais administravimo klausimais, aiškina nemokumo srities naujoves ir teikia konsultacijas dėl jų praktinio taikymo, konsultuoja nemokumo administratorius sudėtingais bankroto atvejais.⁹⁸⁷ Tokiu būdu bankroto ombudsmeno institucija savo veikla generuoja profesinės paramos mechanizmą esminiam bankroto proceso subjektui – nemokumo administratoriui. Pažymėtina, kad ne tik administratorius, bet ir teismai, kreditoriai, debitoriai, valstybės pareigūnai ir kitos šalys, įtrauktos į bankroto procesą, turi teisę kreiptis į ombudsmeną su prašymu pateikti ekspertinę nuomonę dėl klausimų, susijusių su bankroto procedūromis, proceso administravimu.⁹⁸⁸

Lietuvoje tam tikrus išaiškinimus ir gaires dėl administravimo gerosios praktikos (gana nedidele apimtimi) teikia Nemokumo valdymo tarnyba, tačiau nėra numatyta konsultacijų, ekspertinės pagalbos administratoriams teikimo mechanizmo, šiems valdant kompleksinius ir komplikuotus bankroto atvejus. Spręstina, kad tokia galimybė nemokumo administratoriui, taip pat kitiems bankroto proceso dalyviams, prireikus konsultuotis su valstybės interesams atstovaujančiais nepriklausomais ekspertais dėl specifinių ar sudėtingų atvejų, galėtų lemti viešojo intereso prasme tinkamus sprendimus konkrečiose bankroto bylose ir prisidėti prie gerosios administravimo praktikos šalyje vystymo.

983 „Finnish Act of the Supervision of the Administration of Bankruptcy Estates“, *supra note*, 974: Section 1, (2).

984 „Office of the Bankruptcy Ombudsman“, *supra note*, 979.

985 „Estonia to Establish Insolvency Service to Make Bankruptcy Proceeding More Effective“, The Baltic Course, žiūrėta 2022 m. birželio 16 d., <http://www.baltic-course.com/eng/finances/?doc=156772>.

986 „Unfair Trading Insolvency“, Republic of Estonia Competition Authority, žiūrėta 2022 m. birželio 16 d., <https://www.konkurentsiamet.ee/en/unfair-trade-practices-insolvency/insolvency/overview>; „Front page“, The Office of Bankruptcy Ombudsman, žiūrėta 2022 m. birželio 16 d., <https://www.konkurssiasiamies.fi/en/index.html#>.

987 Anna-Kaisa Remes, Mikaela Kuparinen, „Government’s Role in Finnish Corporate Bankruptcy Proceedings“, *Insolvency and Restructuring International* 13, 2 (2019): 11.

988 „Responsibilities“, The Office of Bankruptcy Ombudsman, žiūrėta 2022 m. birželio 16 d., <https://www.konkurssiasiamies.fi/en/index/responsibilities.html#>.

Gerąją bankroto administravimo praktiką bankroto ombudsmeno institucija užtikrina ne tik teikdama proceso dalyviams ekspertinį konsultavimą, bet ir vykdydama administratorių veiklos kontrolę. Bankroto ombudsmenas prižiūri, kad bankroto administravimo procedūros būtų atliekamos profesionaliai, sąžiningai ir skaidriai. Ombudsmeno diskrecija gauti informaciją bankroto procese vertintina kaip ypatingai plati.⁹⁸⁹ Nemokumo administratoriui numatyta įstatyminė pareiga bendradarbiauti su bankroto ombudsmenu.⁹⁹⁰ Institucija turi teisę netidėliojant (angl. *without delay*) gauti visą išsamią informaciją ir dokumentus tiek apie pačią bankroto administravimo veiklą, administravimo išlaidas, tiek apie bankrutuojančią įmonę – gali tikrinti visą bendrovės dokumentaciją, vykdytas finansines operacijas, banko sąskaitas (informaciją prirėikus gaunant tiesiogiai iš banko) ir kt.⁹⁹¹ Bankroto ombudsmenas turi teisę tikrinti visą informaciją ir dokumentus tokia apimtimi, kokia mano esant reikalinga.⁹⁹² Taip pat ombudsmenas gali pasitelkti jo vertinimu reikalingus išorės ekspertus.⁹⁹³ Taip pat ombudsmeno biuro atstovai gali dalyvauti visuose kreditorių susirinkimuose, juose reikšti nuomonę ir prašyti, kad pareiškimai, kuriuos laiko esant svarbiais, būtų įtraukti į susirinkimo protokolą.⁹⁹⁴ Kilus pagrįstų abejonių dėl administratoriaus veikimo, taip pat dėl galimų skolininko neteisėtų veiksmų iki bankroto bylos iškelimo, bankroto ombudsmenas gali paskirti auditorių atlikti išsamų auditą, kuris apmokamas valstybės lėšomis.⁹⁹⁵ Pažymėtina, kad bankroto ombudsmenas iš esmės netikrina techninių bankroto administravimo procedūrų atlikimo aspektų, bet atlieka administravimo veiklos substanyvią kontrolę. Kitaip tariant, siekiama užkirsti kelią galimam administratorių nesąžiningam, neteisėtam veikimui, bet kokiam piktnaudžiavimui užimama profesine padėtimi, taip pat užtikrinti, kad administratorius siektų kreditoriams ir pačiai visuomenei optimalių išėigų bankroto byloje.⁹⁹⁶

Kaip buvo įvardinta šiame darbe, viena esminių viešojo intereso bankroto byloje dedamųjų – tai interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą.⁹⁹⁷ Šis interesas yra įgyvendinamas atskleidžiant tikrąsias verslo nemokumo priežastis ir užtikrinant proporcingą teisinį atsaką į komercinio sąžiningumo standartus pažeidžiantį skolininko elgesį. Galima teigti, kad bankroto ombudsmeno institucijos veikla sukoncentruota būtent

989 Remes, Kuparinen, *supra note*, 987.

990 „Finnish Act of the Supervision of the Administration of Bankruptcy Estates“, *supra note*, 974: Section 3, (1).

991 Remes, Kuparinen, *op. cit.*; „Scope of Authority“, The Office of Bankruptcy Ombudsman, žiūrėta 2022 m. birželio 16 d., <https://www.konkurssiasiamies.fi/en/index/scopeofauthority.html#>.

992 „Finnish Act of the Supervision of the Administration of Bankruptcy Estates“, *op. cit.*, Section 4.

993 *Ibid*, Section 10, (1).

994 *Ibid*, Section 13, (2).

995 Remes, Kuparinen, *op. cit.*

996 Pavyzdžiui, bankroto ombudsmenas gali tirti, vertinti ir pateikti išvadą, ar tam tikras turtas bankroto byloje buvo parduotas tinkamai, palankiausiomis sąlygomis, nesuinteresuotiems asmenims („Responsibilities“, The Office of Bankruptcy Ombudsman, *supra note*, 988).

997 Žr. poskyrį Nr. 2.2.3. „Interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą“.

į šio intereso, t. y. intereso užtikinti komercinį sąžiningumą, tinkamą įgyvendinimą bankroto bylų apimtyje. Bankroto ombudsmenui įstatymu deleguotos specialios galios tirti nemokumo priežastis ir prižiūrėti, ar tinkamai valdomi specifiniai bankroto procesai, kuriuose nemokumą galima būtų neteisėti atsakingų asmenų veiksmai.⁹⁹⁸ Kilus įtarimams dėl skolininko nesąžiningo veikimo iki bankroto bylos iškėlimo ir sprendžiant, kad administratorius procese nesiima reikiamų veiksmų, bankroto ombudsmenas yra įpareigotas *ex officio* aktyviai veikti ginant viešąjį interesą – atlikti nepriklausomą tyrimą ir, prireikus, išsamų skolininko veiklos auditą. Bankroto ombudsmeno institucijos veikla siekiama maksimaliai padidinti tyčinio nesąžiningo skolininkų veikimo bei kitų bankroto bylos apimtyje identifikuojamų ekonominių nusikaltimų (mokesčių slėpimo, neteisėto veiklos perkėlimo, pinigų plovimo ir pan.) atskleidimo mastą, taip kuriant skaidresnę, patikimesnę, palankesnę verslo aplinką.

Taigi bankroto ombudsmenas atlieka reikšmingą sisteminio saugiklio vaidmenį, siekdamas užtikrinti komercinį sąžiningumą bankroto procesų apimtyje. Kitaip tariant, sistema suponuoja galimybę kvalifikuotai patikrinti, ar tinkamai įgyvendinamos su komercinio sąžiningumo užtikrinimu susijusios procedūros bankroto byloje. Pažymėtina, kad Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje toks formalizuotas saugiklis iš esmės neegzistuoja. Kaip atskleidė šioje disertacinio darbo dalyje pateikta Lietuvos teisinėje sistemoje veikiančių bankroto proceso subjektų vaidmenų ginant viešąjį interesą analizė, nemokumo administratorius turi išskirtinę diskreciją vykdydamas su komercinio sąžiningumo užtikrinimu sietinas funkcijas.⁹⁹⁹ Nei teismas, nei Nemokumo valdymo tarnyba ar kreditoriai negali imperatyviai nurodyti administratoriui vykdytinų konkrečių teisinių veiksmų procese, kiti bankroto proceso subjektai neatlieka šių administratoriaus funkcijų tinkamo įgyvendinimo kontrolės. Galima teigti, kad Lietuvoje intereso užtikrinti komercinį sąžiningumą bankroto bylose atliepimas iš esmės priklauso nuo nemokumo administratoriaus.

Siekiant suvokti bankroto ombudsmeno institucijos vaidmenį platesniame nacionalinių bankroto valdymo sistemų kontekste, svarbu pažymėti, kad tiek Suomijoje, tiek Estijoje, pagal galiojančią teisinę reglamentavimą, bankroto bylos negali būti vykdomos, jei nėra pakankamai lėšų bankroto administravimo išlaidoms apmokėti. Įtvirtinta, kad teismas nekelia bankroto bylos arba sustabdo jau vykdomą bankroto bylą paaiškėjus, kad bankrutuojančios įmonės turtas yra nepakankamas padengti bankroto procedūrų administravimo kaštus ir jokie kreditoriai ar trečiosios šalys neapsiima dengti šių išlaidų.¹⁰⁰⁰ Atkreiptinas dėmesys, kad Suomijoje ir Estijoje nėra numatyta

998 Signe Viimsalu, „Estonia: All Insolvency Laws Under Revision“, *Eurofenix*, Summer (2019): 42.

999 Žr. skyrių Nr. 3.2. „Nemokumo administratorius“.

1000 Suomijos bankroto įstatyme toks bankroto bylos sustabdymas įvardinamas terminu „*lapse of bankruptcy*“, Estijos bankroto įstatyme – „*abatement of bankruptcy*“ („Bankruptcy Act of Finland“, Nr. 120/2004 (2004), Chapter 10, Section 1, žiūrėta 2022 m. birželio 16 d., <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2004/en20040120.pdf>; „Bankruptcy Act of Estonia“, Riigi Teataja, Nr. RT I 2003, 17, 95 (2003) (2021 m. redakcija, Nr. RT I, 30.11.2021, 1), 29 §, 158 §, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/530122021002/consolide/current>).

Lietuvoje įtvirtintam tapataus ar bent panašaus teisinio reguliavimo, pagal kurį nemokumo administratorius gali prisiimti riziką ne tik negauti jokio atlygio už savo darbą, bet ir pats savo lėšomis dengti visas administravimo išlaidas.¹⁰⁰¹ Kitaip tariant, šiose šalyse bankroto bylų administravimo kaštai nėra perkeliama bankroto administravimo paslaugas teikiantiems nemokumo specialistams.

Beturčių nemokių įmonių atveju bankroto ombudsmeno institucija atlieka itin svarbų vaidmenį gindama viešąjį interesą, konkrečiai – saugodama komercinį sąžiningumą. Bankroto ombudsmenas turi išskirtinę diskreciją pateikti prašymą teismui vykdyti bankroto bylą pilna apimtimi, nepaisant lėšų padengti administravimo išlaidas trūkumo, kilus pagrįstoms abejonėms ar įtarimams dėl galimo skolininko nesąžiningumo.¹⁰⁰² Tokiu atveju, bankroto ombudsmeno teikimu yra pradedama vadinamoji viešojo administravimo procedūra (angl. *public receivership*).¹⁰⁰³ Ši speciali procedūra yra būdas užtikrinti, kad bus kruopščiai patikrinta skolininko veikla iki bankroto bylos iškėlimo, nepaisant to, kad bankrutuojantis juridinis asmuo neturi turto.¹⁰⁰⁴ Nuo įprasto bankroto proceso viešoji procedūra iš esmės skiriasi tik tuo, kad nemokumo administratorių šiuo atveju skiria bankroto ombudsmenas.¹⁰⁰⁵ „Pagrindinis viešojo administravimo procedūros tikslas yra užkirsti kelią verslo nusikaltimams, juodajai rinkai ir kitokiam neteisėtam veikimui.“¹⁰⁰⁶ Pažymima, kad valstybės indėlis išaiškinant nemokumo priežastis beturtėse įmonėse ir nustatant neteisėtą, nesąžiningą komercinį veikimą yra itin svarbus, taip puoselėjama tinkama verslo kultūra ir kuriama sąžiningam verslui palanki aplinka.¹⁰⁰⁷ Su verslo nemokumu sietinų finansinių nusikaltimų pažabojimas yra kertinis viešosios bankroto procedūros siekis, todėl tokios procedūros administravimo kaštai, nesant pakankamai skolininko turto, yra dengiami valstybės lėšomis.¹⁰⁰⁸

Akcentuojama, kad glaudus tarpinstitucinis bendradarbiavimas yra esminis veiksnys efektyviai kovai su ekonominiais nusikaltimais užtikrinti.¹⁰⁰⁹ Bankroto

1001 Apie Lietuvoje įtvirtintą teisinį reguliavimą, pagal kurį administratorius prisiima finansinę riziką administruojant bankroto procedūras ir tokio reguliavimo praktinį poveikį žr. skyrių Nr. 4.2. „Adekvataus sisteminio nemokumo administratorių motyvavimo užtikrinimo problema“, paragrafą „Dėl nemokumo administratorių neatlygintino darbo bankroto bylose“.

1002 „Responsibilities“, The Office of Bankruptcy Ombudsman, *supra note*, 988.

1003 „Bankruptcy Act of Finland“, *supra note*, 1000, Chapter 11.

1004 Robert Peldán, „Finnish Bankruptcy Act 2.0“, *Eurofenix*, Autumn (2019): 29.

1005 Nemokumo administratorius šios specialios procedūros apimtyje vadinamas viešuoju patikėtiniu (angl. *public receiver*). Paprastai paskirtas nemokumo administratorius tęsia veiklą kaip viešasis patikėtinis, priėmus sprendimą vykdyti viešojo administravimo bankroto procedūrą (*Ibid*).

1006 Remes, Kuparinen, *supra note*, 987: 10.

1007 „The Cause of Insolvency Will Undergo More Scrutiny in the Future“, Estonian Forensic Science Institute - Eesti Kohtuekspertiisi Instituut, 2020, žiūrėta 2022 m. birželio 14 d., <https://www.ekei.ee/en/news/cause-insolvency-will-undergo-more-scrutiny-future>.

1008 „Responsibilities“, The Office of Bankruptcy Ombudsman, *op. cit*.

1009 Vesa Muttilainen, Terhi Kankaanranta, „Development Trends of Economic Crimes in Finland in 2000-2009“, *European Police Science and Research Bulletin* 5 (2011): 14.

ombudsmeno institucija vykdydama jai priskirtas funkcijas bankroto bylose bendradarbiauja su kitomis valstybės institucijomis – mokesčių administratoriumi, muitine ir kt., taip pat antstoliais, teismu, nemokumo administratoriumi. Kilus pagrįstoms abejonėms dėl skolininko ar paties administratoriaus neteisėto veikimo, ombudsmeno biuras gali informuoti policiją, prokurorą, mokesčių administratorių ar kitą atsakingą instituciją.¹⁰¹⁰ Ombudsmenas turi teisę į oficialų policijos ar kitų pareigūnų asistavimą procese, kuomet tai reikalinga siekiant tinkamai atlikti jo pareigas.¹⁰¹¹ Nurodoma, kad sisteminis efektyvus tarpinstitucinis bendradarbiavimas leidžia atskleisti ekonominius nusikaltimus ne po kelių metų, kai jie įvykdyti, bet iš esmės realiu laiku, todėl yra itin svarbus.¹⁰¹² Bendrai bankroto ombudsmeno biuras gali būti laikomas jungiamąja institucine grandimi valstybės mastu atliepiančią nesąžiningą komercinį veikimą, identifikuojamą juridinių asmenų bankroto bylų apimtyje.

Kita esminė su viešojo intereso gynimu tiesiogiai susijusi priežastis, dėl kurios ombudsmenas gali pasiūlyti pradėti viešojo administravimo bankroto procedūrą – tai aplinkosauga nemokumo kontekste. Tokiu būdu bankroto ombudsmeniui iš esmės priskirta rūpintis šiame darbe analizuotu viešoju interesu apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių.¹⁰¹³ Identifikavus poreikį konkrečios bendrovės nemokumo atveju atlikti su aplinkos tvarkymu, gamtosauga susijusias prievoles ir nesant pakankamai turto padengti administravimo išlaidas, ombudsmeno teikimu vykdoma viešoji bankroto procedūra valstybės lėšomis.¹⁰¹⁴ Tuo tarpu Lietuvoje beturčių įmonių bankroto bylose šias su aplinkos tvarkymu susijusias išlaidas privalo padengti riziką, kad bankroto procese nebus gauta lėšų, prisiėmęs nemokumo administratorius. Turint omenyje, kad šio tipo išlaidos gali būti ypatingai didelės, toks reguliavimas ir finansinės naštos už aplinkosaugos reikalavimų įgyvendinimą perkėlimas išimtinai administratoriui, nepaisant to, kad jis *ex ante* prisiėmė galimą riziką, vertintinas kaip neproporcingas ir neadekvatus.¹⁰¹⁵

Apibendrinant šiame skyriuje pateikiamą specialaus valstybinio subjekto – bankroto ombudsmeno vaidmens ginant viešąjį interesą bankroto bylose analizę, galima daryti išvadą, kad ši institucija yra itin svarbus bankroto valdymo sistemos saugiklis bankroto bylose atliepiančią viešąjį interesą. Esminė bankroto ombudsmeno pareiga – kontroliuoti intereso užtikrinti komercinį sąžiningumą bankroto bylose įgyvendinimą:

1010 Eeva Arko-Koski, „Finland: All You Need to Know About Becoming an Insolvency Practitioner“, *Eurofenix*, Summer (2009): 32.

1011 „Finnish Act of the Supervision of the Administration of Bankruptcy Estates“, *supra note*, 974: Section 14.

1012 Alvesalo, Tombs, *supra note*, 977: 167.

1013 Žr. poskyrį Nr. 2.2.4. „Interesas apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių“.

1014 Remes, Kuparinen, *supra note*, 987: 12.

1015 Apie Lietuvos specifinę su aplinkos apsauga bankroto bylose susijusią praktinę problematiką žr. skyrių Nr. 4.3. „Valstybės indėlio užtikrinant aplinkos apsaugą bankroto bylose nepakankamumo problema“.

prižiūrėti, kad būtų atskleidžiamos tikrosios verslo nemokumo priežastys ir taikomas proporcingas teisinis atsakas į nustatytą neteisėtą veikimą. Tokiu būdu pasitelkiant bankroto ombudsmeno instituciją kovojama su ekonominiais nusikaltimais, kartu vystant teisingesnę ir palankesnę verslo aplinką.

4. PRAKTINĖ VIEŠOJO INTERESO GYNIMO PROBLEMATIKA LIETUVOS TEISINĖJE BANKROTO VALDYMO SISTEMOJE

Trečiojoje disertacinio darbo dalyje pateikta detali kiekvieno bankroto proceso subjekto vaidmens ginant viešąjį interesą bankroto bylose analizė sudaro prielaidas tirti praktinę viešojo intereso gynimo Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje problematiką. Lietuvos bankroto proceso dalyvių tarpusavio veikimo teisinės sąrangos konceptas leidžia įžvelgti jų veikimo ginant viešąjį interesą bankroto bylose praktines kliūtis, taip išgryninant bendrąsias sistemines einamąsias viešojo intereso gynimo bankroto bylose Lietuvoje problemas.

Per šiame darbe identifiкуotų viešojo intereso gynimo bankroto bylose uždavinių¹⁰¹⁶ prizmę nagrinėjant unikalų Lietuvos teisinį bankroto srities reglamentavimą, išplėstinę teismų praktiką bankroto tematika, bankroto proceso subjektams priskirtas funkcijas ir jų veikimo praktinę specifiką, išryškėjo tokios Lietuvos teisinės bankroto valdymo sistemos bendrosios problemos: pirma, nepakankamas su komercinio sąžiningumo bankroto bylose užtikrinimu susijęs teisinis reglamentavimas ir praktinis administratoriaus veikimo procese nukreipimas; antra, neužtikrinamas adekvatus sisteminis nemokumo administratorių motyvavimas; trečia, nepakankamas valstybės indėlis užtikrinant aplinkos apsaugą bankroto bylose; ketvirta, neužtikrinama visapusiška nemokumo administratorių profesinės veiklos kokybės kontrolė.

Paskutinėje disertacinio darbo dalyje aptariamos išskirtos keturios stambios praktinių problemų grupės, jos detalizuojamos, praktiškai pagrindžiamos, nagrinėjamos jų susidarymo prielaidos. Taip pat išsamiai reflektuojama dėl tikslingų identifiкуotų problemų sprendimo išiečių. Nemažai Lietuvos bankroto valdymo lauke šiuo metu pasireiškusių konkrečių viešojo intereso įgyvendinimo šioje srityje kliuvinių yra unikalūs ir specifiniai būtent Lietuvai (pavyzdžiui, spragos administratorių automatinės atrankos programos veikime). Visgi, kuomet analizuojamiems klausimams įmanoma lyginamuoju požiūriu rasti atitikmenų, ieškant galimų Lietuvoje stebimos problematikos sprendinių yra atsigręžiama į jau aptartą Suomijos bankroto valdymo tradiciją, juntamai orientuotą į viešąjį interesą bei bendrai vertinamą kaip itin sėkmingą¹⁰¹⁷, taip pat remiamasi kitų šalių praktika aktualiais bankroto procedūrų aspektais.

4.1. Teisinio reglamentavimo ir nukreipimo, susijusio su komercinio sąžiningumo užtikrinimu bankroto bylose nepakankamumo problema

Šiame disertaciniame darbe komercinio sąžiningumo užtikrinimas įvardintas kaip vienas kertinių viešojo intereso gynimo bankroto bylose uždavinių.¹⁰¹⁸ Esminiai

1016 Žr. skyrių Nr. 2.2. „Viešojo intereso raiška juridinių asmenų bankroto bylose“.

1017 Pasaulio Banko verslo sąlygų tinkamumo reitinge nemokumo valdymo srityje paskutiniais teikiamais – 2020 m. duomenimis Suomijai skirta pirma vieta pasaulyje (The World Bank, „Doing Business Score - Resolving Insolvency“, *supra note*, 975).

1018 Žr. poskyrį Nr. 2.2.3. „Interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą“.

bankroto procedūros žingsniai įgyvendinant šį uždavinį priskirti nemokumo administratoriui: perimti visus bankrutuojančio juridinio asmens dokumentus, profesionaliai patikrinti sandorius, nustatant tikrąsias nemokumo priežastis, ir proporcingais teisiniais veiksmais reaguoti į identifiкуotą nesąžiningą, neteisėtą komercinį veikimą. Nagrinėjant Lietuvos nemokumo teisinį reglamentavimą, minėtų bankroto administravimo užduočių kontekste, projektuojant šių užduočių praktinį įgyvendinimą, išryškėja tam tikros nacionalinio reglamentavimo spragos, nepakankamumas.

Valstybės kontrolės 2014 m. atlikto audito ataskaitoje konstatuojama, kad Lietuvos įmonių bankroto proceso valdymo teisinėje sąrangoje „[i]monių vadovai ir (ar) savininkai nėra atgrasomi nuo neteisėtų veiksmų, kuriais kryptingai siekiama įmonės nemokumo“¹⁰¹⁹. Vertinant esamą praktinę problematiką Lietuvoje, spėjama, kad ši Valstybės kontrolės prieita išvada, įvardinanti su komercinio sąžiningumo užtikrinimu bankroto byloje sietiną problemą ir šiandien nacionaliniame kontekste yra ne mažiau aktuali. Atsižvelgiant į dabartinę susiklosčiusią situaciją, šią problemą tikslinga formuluoti net plačiau – vertintina, kad funkcionuojantis juridinių asmenų bankroto teisinis-organizacinis režimas nesukuria reikiamų prielaidų atgrasyti įmonių vadovus nuo nesąžiningo, neteisėto veikimo.

Toliau bus aptariamos ir detalizuojamos teisinio reguliavimo, susijusio su komercinio sąžiningumo bankroto byloje užtikrinimu, nepakankamumo specifinės sritys: pirma, nepakankamas teisinis reglamentavimas ir praktinis nukreipimas dėl valdymo organų pareigos bankroto procese bendradarbiauti su nemokumo administratoriumi įgyvendinimo; antra, nepakankama sandorių patikrinimo bankroto procese kokybiško atlikimo apibrėžtis; trečia, nėra numatyta įstatyminio įpareigojimo administratoriui pranešti apie vykdant bankroto procedūras identifiкуotą galimai nusikalstamą veikimą.

Dėl valdymo organų bendradarbiavimo pareigos bankroto byloje įgyvendinimo. Galima teigti, kad būtina minėtų administratoriaus pareigų bankroto procese įgyvendinimo sąlyga – skolininko valdymo organų bendradarbiavimas su administratoriumi. Jei buvęs bankrutuojančios įmonės vadovas administratoriui neteikia informacijos, neperduoda dokumentų ir turto, neatsako į bankroto proceso valdymui reikšmingus klausimus apie bendrovę ir jos vykdytą veiklą, suprantama, kad nėra įmanoma patikrinti sandorių ir atlikti kitų administratoriaus pareigų, – nėra galimybės įgyvendinti tinkamą, įstatyme numatytą bankroto procedūrą. Akcentuojama, kad būtent bendradarbiaujančiam ir sąžiningam skolininkui, atlikusiam savo pareigas įtvirtintas nemokumo įstatyme, turi būti užtikrinama kuo operatyvesnė bankroto procedūra, taip laiduojant nesėkmę patyrusiam verslininkui naują pradžią.¹⁰²⁰ Nurodoma, kad mainais į sąžiningą skolininko veikimą ir bendradarbiavimą, nemokumo valdymo sistemoje jam suteikiamas sklandus atleidimas nuo skolų, tuo tarpu skolininko nebendradarbiavimas turi užkirsti kelią tokiam atitinkamų pasekmių nesukeliančiam skolininko

1019 Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, *supra note*, 658: 5.

1020 UNCITRAL, *supra note*, 606: 283.

atleidimui.¹⁰²¹ Dėl ypatingos skolininko bendradarbiavimo bankroto procese reikšmės tinkamam bankroto procedūrų įgyvendinimui, šiam aspektui nemokumo teisės doktrinoje ir praktikoje skiriamas ypatingas dėmesys. Paprastai bankroto teisiniame reguliavime įstatymiškai įtvirtinamos pakankamai griežtos sankcijos valdymo organams, leidžiančios užtikrinti šios esminės pareigos vykdymą.

Suomijos bankroto įstatyme atskiru straipsniu yra įtvirtinta išplėstinė skolininko¹⁰²² pareiga bendradarbiauti ir atskleisti informaciją, kuri apima ne tik atsakomybę perduoti dokumentus ir turtą, tačiau įpareigoja pateikti administratoriui visą jo funkcijoms atlikti reikalingą informaciją, prieigas prie IT sistemų, paaiškinimus dėl turto sudėties, gautų finansinių reikalavimų ir kt.¹⁰²³ Įstatyme nustatyta, kad skolininkas turi pateikti administratoriui savo kontaktinius duomenis ir būti pasiekiamas, kai tai reikalinga, taip pat, administratoriui prašant, atvykti į administratoriaus buveinę.¹⁰²⁴ Pagal Suomijos teisinį reguliavimą, bankroto bylą nagrinėjantis teismas gali paskirti skolininkui baudą už nebendradarbiavimą¹⁰²⁵, taip pat uždrausti skolininkui išvykti iš šalies, jei yra pagrindo manyti, kad pastarasis slapstysis ir todėl neįvykdys savo įstatyminės pareigos bendradarbiauti¹⁰²⁶. Skolininkui piktybiškai nevykdant minėtų pareigų, teismas administratoriaus prašymu gali nurodyti sulaikyti skolininką iki tol, kol šis įvykdys minėtas pareigas, tęsiant sulaikymą ne ilgiau kaip šešis mėnesius.¹⁰²⁷

Jungtinės Karalystės nemokumo akte numatyta iš esmės tapati išplėstinė skolininko pareiga bendradarbiauti ir teikti informaciją, pagal kurią jis privalo administratoriui tinkamai perduoti turtą, visus dokumentus ir registrus bei teikti prašomą informaciją viso proceso metu, o administratoriui pagrįstai reikalaujant ir atvykti.¹⁰²⁸ Skolininkui nevykdant ar netinkamai vykdant šias pareigas, administratorius gali kreiptis į teismą su prašymu dėl skolininko viešos apklausos (angl. *public examination*) teisme.¹⁰²⁹ Šioje apklausoje skolininkas privalo dalyvauti ir davęs priesaiką atsakyti į klausimus dėl vykdytos veiklos, turto, finansinės nesėkmės priežasčių ir kt. Jeigu juridinio asmens vadovas neįgyvendina pareigos bendradarbiauti su administratoriumi, taip pat jei nesant rimtų priežasčių neatvyksta į paskirtą viešą apklausą teisme, jis laikomas kaltu dėl

1021 McCullough, *supra note*, 300: 1-2.

1022 Skolininkas (angl. *debtor*) Suomijos bankroto įstatyme pibremžiamas kaip asmuo, kuris yra asmeniškai atsakingas už įmonės veiklą – įmonės direktorius ar vadovas, ar kitas asmuo, užimantis atitinkamas pareigas („Bankruptcy Act of Finland“, *supra note*, 1000: Section 12, (1)). Toliau aptariant skirtingų šalių praktiką susijusią su buvusių juridinio asmens valdymo organų įstatymine pareiga bankroto procese bendradarbiauti ir teikti informaciją, skolininko terminas naudojamas šia prasme, t. y. įvardinant bendrovės atsakingą asmenį – įmonės vadovą.

1023 Angl. *Debtor's duty of co-operation and disclosure* (*Ibid*, Section 5, (1), (2)).

1024 *Ibid*, Section 5, (3).

1025 *Ibid*, Section 11, (1).

1026 *Ibid*, Section 8, (1): (3).

1027 *Ibid*, Section 11, (2).

1028 „United Kingdom Insolvency Act 1986“, *supra note*, 280: Section 291.

1029 „Bankruptcy Act of Finland“, *op. cit.*, Section 290.

nepagarbos teismui ir gali būti atitinkamai nubaustas.¹⁰³⁰ Išskirtiniais atvejais, siekiant išvengti skolininko pabėgimo iš šalies ar turto paslėpimo, teismas gali nurodyti skolininką suimti.¹⁰³¹

Ispanijos bankroto įstatyme aptariama skolininko pareiga įtvirtinta gana apibendrintai ir plačiai, nurodant, kad skolininkas privalo asmeniškai pasirodyti teisme ar pas administratorių tiek kartų, kiek tai reikalinga, atsakant į visus klausimus, svarbius tinkamam procedūrų įgyvendinimui¹⁰³², taip pat suteikti administratoriui prieigą prie visų finansinių ir kitų bendrovės dokumentų bei registrų, susijusių su įmonės turtu ir vykdyta veikla¹⁰³³. Administratoriaus prašymu, teismas gali imtis tokių priemonių, kurias laiko būtinomis, siekiant užtikrinti minėtų pareigų įgyvendinimo efektyvumą.¹⁰³⁴ Atkreiptinas dėmesys, kad skolininko pareigos bendradarbiauti bankroto procese neįgyvendinimas Ispanijos teisiniame reguliavime laikomas vienu iš bankroto pripažinimo tyčiniu pagrindų, su iš to kylančiomis teisinėmis pasekmėmis.¹⁰³⁵

Aptarti įvairių šalių teisinio reguliavimo pavyzdžiai iliustruoja bankrutuojančio subjekto valdymo organų bendradarbiavimo pareigai bankroto valdymo teisiniuose režimuose įprastai suteikiamą kertinę reikšmę ir pripažįstamą sistemine būtinybę užtikrinti šios pareigos tinkamą vykdymą. Pažymima, kad bankroto administratorius neturi būti verčiamas „žaisti detektyvus“ ar asmeniškai suvaldyti su konkrečiu skolininku susiklosčiusią priešišką situaciją tam, kad galėtų tinkamai įgyvendinti savo pareigas.¹⁰³⁶ Kitaip tariant, bankroto valdymo sistema turi laiduoti administratoriui tinkamas sąlygas veikti: suteikti efektyvius teisinius įrankius ir reikiamą asistavimą užtikrinant, kad skolininkas įgyvendintų pareigą bendradarbiauti. Nustatant aptariamo klausimo teisinį reguliavimą tikslinga jį grįsti faktiniu suvokimu, kad skolininkui šios pareigos nevykdant, administratorius neturi galimybių bankroto byloje tinkamai atlikti savo darbą.

Lietuvos teisiniame reguliavime nėra įtvirtinta išplėstinė valdymo organų pareiga viso bankroto proceso metu bendradarbiauti ir teikti informaciją nemokumo administratoriui. Juridinių asmenų nemokumo įstatyme buvusių vadovų pareiga bendradarbiauti formuluojama įtvirtinant tik dvi konkrečiai apibrėžtas prievoles: pirma, perduoti administratoriui visą bendrovės turtą; antra, perduoti visus bendrovės

1030 „Bankruptcy Act of Finland“, *supra note*, 1000: Sections 290 (5), 291 (6).

1031 *Ibid*, Section 158.

1032 „Bankruptcy Law of Spain“, Nr. 22/2003 (2003), Article 42 (1), žiūrėta 2022 m. birželio 10 d., <https://www.global-regulation.com/translation/spain/1450066/law-22-2003%252c-of-july-9%252c-bankruptcy.html>.

1033 *Ibid*, Article 45 (1).

1034 *Ibid*, Article 45 (2).

1035 *Ibid*, Article 165 (2); Noelia Por Posadas Parra, „The Debtor’s Duty of Collaboration and Information“, *Ilp Abogados*, 2020, žiūrėta 2022 m. birželio 14 d., <https://www.ilpabogados.com/en/the-debtors-duty-of-collaboration-and-information/>.

1036 Chandler, Virene, *supra note*, 94: 651.

dokumentus.¹⁰³⁷ Tokia lakoniška ir konkreti buvusios vadovybės pareigų (santykije su nemokumo administratoriumi) įstatyminė apibrėžtis suponuoja jų baigtinumą. Kitaip tariant, galiojantis reglamentavimas sudaro prielaidą interpretavimui, jog bankrutuojančios bendrovės turto ir dokumentų perdavimas yra iš esmės baigtinės valdymo organų pareigos bankroto procese bendradarbiaujant su nemokumo administratoriumi.

Visgi manytina, kad platesnis skolininko pareigų bendradarbiaujant su administratoriumi ir teikiant informaciją įstatyminio reguliavimo konceptas yra tikslingas ir praktiškai pagrįstas: būtent skolininkas turi išsamų žinojimą apie bendrovės vykdytą veiklą, turtą, įsiskolinimų susidarymo aplinkybes, įmonės debitorius ir kt., kuris neretai būtinas siekiant tinkamai įgyvendinti bankroto procedūras.¹⁰³⁸ Administratoriui vykdant jam priskirtas funkcijas bankroto procese (pavyzdžiui, aiškinantis įsiskolinimų susidarymo aplinkybes, sudarytų sandorių specifiką, turto įsigijimo bei perleidimo aspektus ir kt.) itin svarbu gauti papildomus specifinius atsakymus iš pirminio informacijos šaltinio, t. y. buvusio įmonės vadovo. Pateikti nemokumo administratoriui šiuos atsakymus turėtų būti ne juridinio asmens buvusio vadovo pasirinkimas ar geros valios išraiška, bet įtvirtinta įstatyminė pareiga. Atitinkamai siūlytina papildyti JANĮ nustatytą reguliavimą nuostata, kad juridinio asmens valdymo organai turi pateikti nemokumo administratoriui savo kontaktinius duomenis ir bendradarbiauti viso bankroto proceso metu: administratoriui pagrįstai prašant, teikti visą informaciją ir paaiškinimus apie juridinio asmens vykdytą veiklą, turtą ir kt.¹⁰³⁹ Tokios nuostatos įtraukimas į įstatymą įgalintų administratorių pagrįstai prašyti informacijos, reikalingos jam priskirtų pareigų įgyvendinimui ir sudarytų prielaidas formuoti tinkamai buvusios vadovybės ir nemokumo administratoriaus santykio bankroto procese dinamikai.

AVNT pastebi, kad Lietuvoje „<...> administratoriai neretai susiduria su atvejais, kai įmonės dokumentai ir turtas nustatytu laiku ar apskritai neperduodami administratoriui“¹⁰⁴⁰. Taip pat nacionalinė nemokumo priežiūros tarnyba pripažįsta, kad „<...> nėra vieningos šios problemos sprendimo praktikos“¹⁰⁴¹. Buvusiam bendrovės vadovui bankroto procese nevykdant aptartų konkrečių pareigų, t. y. neperdavus administratoriui turto ar dokumentų, įstatyme numatytos dviejų tipų sankcijos: baudos skyrimas ir teisės eiti vadovo pareigas suspendavimas.¹⁰⁴² Neabejotina, kad šios priemonės skirtos paskatinti vadovą įvykdyti savo pareigas bankroto procese, tačiau stebimas teisinio reguliavimo neišbaigtumas: kyla klausimas, kas vyksta tuomet, jei vadovas, nepaisant paskirtos baudos ir suspenduotos teisės eiti vadovo pareigas,

1037 „JANĮ“, *supra note*, 12: 57 str. 1 d.

1038 Chandler, Virene, *supra note*, 94: 651.

1039 Atitinkamai papildant JANĮ 57 str. „Juridinio asmens valdymo organų pareigos iškelus bankroto bylą“ nauja ketvirta dalimi.

1040 AVNT, „Dėl įmonės dokumentų ir turto perdavimo bankroto administratoriui“, 2018, 1, žiūrėta 2022 m. birželio 20 d., <http://www.avnt.lt/assets/Teisine-informacija/Teiss-akt-aiकिनimai/Nemokumas/2018-12-20/DI-administratoriui-neperduodam-dok-ir-turto.pdf>.

1041 *Ibid.*

1042 „JANĮ“, *op. cit.*, 13 str. 2 d. 3 p., 57 str. 3 d.

nebendradarbiauja ar net slapstosi. Kvestionuotinas numatytų priemonių efektyvumas ne nubausti atsakomybių nevykdančių asmenį, bet priversti jį atitinkamai veikti.

Taigi, kokios yra nemokumo administratoriaus procesinio veikimo opcijos, valdymo organams piktybiškai nebendradarbiaujant ir neperduodant bankrutuojančio juridinio asmens turto ar dokumentų?¹⁰⁴³ Nors JANĮ vadovo nebendradarbiavimas nėra įtvirtintas kaip vienas iš tyčinio bankroto požymių, administratorius tokiu atveju gali kreiptis į teismą dėl bankroto pripažinimo tyčiniu. Reikšmingoje 2018 m. nutartyje, kuria toliau vadovaujasi teismai formuojamoje praktikoje, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad bankrotas gali būti pripažintas tyčiniu, kai objektyviai nėra galimybės nustatyti įmonės veiklos, jos turto, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydžio struktūros, net ir neįrodžius įprastai būtino įrodyti ryšio tarp konkrečių aplinkybių ir įmonės privedimo prie bankroto tyčia.¹⁰⁴⁴ Teismas pažymėjo, kad priešingas aiškinimas, t. y. kad net ir neišsaugojus dokumentų, tyčinio bankroto nustatymas būtų įmanomas tik įrodžius konkrečias įmonės privedimo prie nemokumo priežastis, padarytų tyčinio bankroto aplinkybių įrodinėjimą neįmanomą bei neatitiktų principo, jog niekas negali gauti naudos iš savo neteisėtų veiksmų.¹⁰⁴⁵ Akcentuota, jog toks negalėjimas turi būti susijęs su objektyviu neįmanomumu įvertinti įmonės nemokumo priežastis.¹⁰⁴⁶ Akivaizdu, kad vadovui apskritai neperdavus nemokumo administratoriui bankrutuojančio juridinio asmens dokumentų, egzistuoja toks objektyvus neįmanomumas.

Lietuvos Aukščiausio Teismo suformuotas aiškinimas laikytinas vertinga gerąja praktika – ja iš esmės buvo pripažintas kreipimasis dėl bankroto pripažinimo tyčiniu kaip legitimus teisinis įrankis kovoje su piktybiškai veikiančiais ir savo pareigų nevykdančiais vadovais. Teismas šiuo atveju pritaikė *contra spoliatorem*¹⁰⁴⁷ prezumpciją, kuria vadovaujantis preziumuojama, kad egzistuoja asmeniui nepalankiausias faktinės aplinkybės, kai reikšmingų teisingam bylos išsprendimui įrodymų nėra įmanoma surinkti (jie nepateikiami, nuslepiami ar sunaikinami) dėl turinčių teisinį suinteresuotumą dalyvaujančių byloje asmenų kaltės. Remiantis šia prezumpcija teismui suteikiama teisė preziumuoti svarbių faktinių aplinkybių egzistavimą asmens, kuris turėjo pateikti reikiamus įrodymus, nenaudai, tokiu būdu įgalinant teismą išspręsti ginčą net ir tais atvejais, kai byloje nėra visų reikalingų įrodymų.¹⁰⁴⁸

1043 Atkreiptinas dėmesys, kad pagal anksčiau galiojusią Lietuvos teismų praktiką, įmonės valdymo organams neperduodant bendrovės dokumentų ar turto, administratoriai turėdavo galimybę kreiptis į teismą dėl vykdomojo rašto išdavimo CK 646 str. pagrindu. Tačiau toks veikimo būdas buvo sustabdytas, teismų praktikoje pateikus išaiškinimą, kad ši CK norma atvejais, kai valdymo organai nevykdo įpareigojimo bankroto administratoriui perduoti bankrutuojančios įmonės dokumentus ir turą, yra netaikytina (Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1080-370/2017).

1044 Lietuvos Aukščiausio Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis, *supra note*, 633.

1045 *Ibid.*

1046 *Ibid.*

1047 Lot. *contra spoliatorem* – liet. prieš pažeidėją.

1048 Remigijus Jokubauskas, „*Contra spoliatorem* taikymo problemos civiliniame procese“, *Jurisprudencija* 26, 2 (2019): 429.

Taigi, kreipimasis dėl bankroto pripažinimo tyčiniu iš esmės lieka vienintelė reali išeitis administratoriui, susidūrusiam su įstatyme įtvirtintomis sankcijomis nepaveikiamu ir piktybišku vadovu. Kaip minėta, administratorius neturi būti priverstas pats „žaisti detektyvus“, tačiau būtent tai neretai tenka daryti, imantis visų prieinamų priemonių, siekiant surasti buvusį vadovą ir priversti jį atlikti savo įstatymines pareigas tam, kad administratorius bankroto procese galėtų įgyvendinti sąžąsias. Vis dėlto nemokumo administratorius savo teisiniu statusu nėra tyrėjas ar kitas pareigūnas, turintis atitinkamus teisinius įgalinimus, todėl jo potencialaus veikimo galimybės tokiu atveju yra ribotos. Nėra numatytas galimas teisėsaugos institucijų asistavimas administratoriui, o bankroto bylą nagrinėjančio teismo vaidmuo įprastai apsiriboja numatytų dviejų įstatyminių sankcijų vadovui (administratoriui prašant) pritaikymu – praktikoje teismas *ex officio* nesiima ieškoti skolininko ar nuodugniai aiškintis jo pareigų bankroto procese nevykdymo aplinkybių.

Spręstina, kad tokiais atvejais, t. y. buvusiam vadovui neperduodant administratoriui bendrovės turto ir dokumentų, yra tikslingas aktyvesnis bankroto bylą nagrinėjančio teismo vaidmuo. Vadovaujantis JANĮ įtvirtintu teisėjo vadovavimo principu, teismui yra suteikti platūs įgalinimai kontroliuoti proceso eigą: siekdamas užtikrinti veiksmingą bankroto procesą ir viešąjį interesą, teismas savo iniciatyva gali įpareigoti proceso dalyvius atlikti procesinius veiksmus, rinkti įrodymus, kontroliuoti proceso šalių veiksmus.¹⁰⁴⁹ Siekiant bankroto bylose atliepti viešąjį interesą, valdymo organų piktybinio nebendradarbiavimo su administratoriumi atvejai turėtų sulaukti ypatingo teismo dėmesio ir atitinkamo procesinio veikimo. Teismas, disponuodamas visa bendrąja bankroto bylos medžiaga, žinodamas konkretaus bankroto proceso specifiką, kiekvieną tokį atvejį turėtų vertinti individualiai ir spręsti dėl procesinio įsikišimo tikslingumo.¹⁰⁵⁰ Sekdamas bankroto bylos eigos dinamiką, teismas turėtų bendradarbiauti su administratoriumi, vertinti jo pasitelktų priemonių pakankumą, o identifikavus poreikį, įgyvendinti aktyvumo pareigą – *ex officio* rinkti įrodymus ir imtis kitų adekvatorių procesinių veiksmų, siekiant užtikrinti, kad vadovas įvykdytų savo atsakomybes, (pavyzdžiui, aplinkybėms išsiaiškinti paskirti teismo posėdį žodinio proceso tvarka, įpareigojant buvusį vadovą jame dalyvauti).

1049 Išsami teismo vaidmens ginant viešąjį interesą bankroto bylose analizė (aptariant teismo funkcijas, veikimo diskreciją ir specifiką) pateikiama skyriuje Nr. 3.1. „Teismas“.

1050 Tikslinga įsivaizduoti hipotetinę praktinę situaciją (kuri, deja, neretai stebima ir praktikoje), kuomet paskutiniu juridinio asmens vadovu tam tikrą laiką prieš bankroto bylos iškėlimą yra apgalvotai skiriamas asocialus asmuo. Tokiam asmeniui įstatyme numatytos galimos sankcijos – bauda ar teisės eiti vadovo pareigas apribojimas iš esmės neturi jokio poveikio. Paskirtas nemokumo administratorius, žinodamas, kad visas administravimo išlaidas turės dengti savo lėšomis, suvokdamas teisinių procesų būsimą ilgą trukmę (pavyzdžiui, bylos dėl bankroto pripažinimo tyčiniu nagrinėjimą) ir teisinių veiksmų kompleksiskumą, gali pagrįstai (savo, kaip verslu užsiimančio subjekto požiūriu) pasirinkti paprasčiausią kelią – kreiptis į teismą dėl tokios įmonės pabaigos. Tačiau minėtos aplinkybės leidžia pagrįstai preziumuoti tam tikrus neteisėtus veiksmus bankrutuojančio juridinio asmens iki bankroto bylos iškėlimo vykdytoje veikloje. Tokiais ir panašiais atvejais ypatingai svarbus teismo aktyvus veikimas, išsamiai aiškinantis aplinkybes ir imantis reikalingų procesinių veiksmų, siekiant bankroto byloje įgyvendinti interesą užtikrinti komercinę sąžiningumą.

Pažymėtina, kad bendradarbiavimas su paskirtu nemokumo administratoriumi bankroto procese yra ne buvusio vadovo teisė, tačiau imperatyvi įstatyme numatyta pareiga. AVNT nurodo, kad valdymo organams nevykdant bendradarbiavimo pareigos, administratorius privalo būti aktyvus ir imtis tikslingų veiksmų: nuolat raginti vadovą perduoti dokumentus ir turtą, kreiptis į teismą dėl sankcijų taikymo ar teikti teismui ieškinį dėl žalos atlyginimo.¹⁰⁵¹ Nemokumo priežiūros tarnyba taip pat pažymi, kad administratorius, būdamas savo srities profesionalas ir būtent gindamas viešąjį interesą turėtų, esant pagrindui, visais atvejais teikti prašymą apriboti įstatyminių pareigų nevykdančio asmens teisę eiti juridinio asmens vadovo pareigas.¹⁰⁵² Spręstina, jog neturėtų būti įprasta ir priimtina praktika, kad vadovui neįvykdžius esminių atsakomybių, t. y. neperdavus bendrovės turto ar dokumentų, administratorius tiesiog kreipiasi į teismą su prašymu dėl įmonės pabaigos ir tokia įmonė be jokių pasekmių nebendradarbiaujančiam vadovui yra išregistruojama. Vis dėlto atkreiptinas dėmesys, kad tokia praktika Lietuvoje yra gana dažna. Analizuojant tipinius bankroto bylas nagrinėjančių teismų sprendimus dėl juridinių asmenų pabaigos, matyti, kad bankroto procedūros gali būti pabaigiamos tiesiog konstatavus, kad valdymo organai neįgyvendino savo pareigos perduoti bendrovės dokumentus (dėl ko nebuvo įmanoma atlikti tam tikrų bankroto procedūrų) ir neretai nei administratoriui, nei teismui dėl to nesiešius jokių papildomų procesinių priemonių. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas sprendime dėl likviduojamo juridinio asmens pabaigos nurodo, kad bendrovės dokumentai administratoriui bankroto procese nebuvo perduoti, tačiau tuo pačiu pažymi, kad yra pagrindas konstatuoti, jog bankroto administratorius atliko visus procedūrinius veiksmus, būtinus užbaigti bankroto procedūrą.¹⁰⁵³ Šiuo atveju už pareigos bendradarbiauti nevykdymą vadovui nebuvo taikomos jokios sankcionuojančios teisinės priemonės. Kitas neretos praktikos pavyzdys – atitinkamas Panevėžio apygardos teismo sprendimas, kuriuo nuspręsta pripažinti bendrovę pasibaigusia ir išregistruoti ją iš juridinių asmenų registro. Teismo sprendime konstatuojama, kad bankroto proceso metu buvęs įmonės direktorius nemokumo administratoriui neperdavė įmonės turto ir dokumentų, už ką jam teismo nutartimi paskirta bauda. Teismas argumentuoja, kad „[k]adangi įmonės turtas ir visi dokumentai neperduoti, <...> ginčijamų sandorių iš turimų dokumentų nenustatyta“¹⁰⁵⁴. Tačiau akivaizdu, kad nemokumo administratoriui objektyviai neįmanoma patikrinti ir nustatyti ginčijamų sandorių, jei jis nedisponuoja jokiais juridinio asmens, kuriam vykdoma bankroto procedūra, dokumentais.

Kaip aptarta šiame darbe, Lietuvos bankroto teisės doktrinoje proceso operatyvumas pripažįstamas vienu esminių tikslų, suponuojančių veiksmingą bankroto procesą.¹⁰⁵⁵ Bendrai bankroto proceso operatyvumo svarba yra nekvėstionuotina, tačiau

1051 AVNT, „Dėl įmonės dokumentų ir turto perdavimo bankroto administratoriui“, *supra note*, 1040.

1052 *Ibid.*, 3.

1053 Kauno apygardos teismo 2022 m. balandžio 6 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. eB2-212-587/2022.

1054 Panevėžio apygardos teismo 2020 m. balandžio 9 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. eB2-104-544/2020.

1055 Žr. poskyrį Nr. 2.2.2. „Interesas užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą“.

abejonių kelia bankroto proceso operatyvumo siekio suabsoliutinimas tokiu atveju, kai yra susiduriama su buvusio vadovo nebendradarbiavimu procese ir pagrįstai preziumuotinu nesąžiningumu. Pavyzdžiui, vienoje bankroto byloje pateiktas kreditoriaus skundas prašant panaikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą dėl bankrutavusios įmonės pabaigos argumentuojamas tuo, kad pačios įmonės ir jos buvusio vadovo atžvilgiu yra vykdomas ikiteisminis tyrimas dėl galimai neteisėtų veiksmų, yra neperimti įmonės dokumentai ir nepatikrinti sandoriai.¹⁰⁵⁶ Šis skundas teismo buvo atmestas. Kitoje byloje atitinkamai atmestas analogiškas kreditoriaus skundas, taip pat grindžiamas neįvykdytomis bankroto procedūromis – neperimtu bendrovės turtu ir dokumentais, neatlikta sandorių patikra, neinicijuota tyčinio bankroto byla, nepaisant tyčinio bankroto požymių egzistavimo.¹⁰⁵⁷ Abiem atvejais teismai deklaravo bankroto proceso veiksmingumo, t. y. operatyvaus procedūros užbaigimo, prioritetą apeliančių įvardintų argumentų atžvilgiu ir šiuos skundus atmetė bei leido bankroto procedūras užbaigti.

Pirmosios instancijos teismų sprendimuose dėl juridinio asmens pabaigos randama interpretacija, kad „<...> susidarius situacijai, kai įmonės turto bei dokumentų nėra, taip pat nėra galimybių juos surasti ir perimti, bankroto procedūros tęsimas nebūtų naudingas kreditoriams dėl didėjančių išlaidų ir tai neatitiktų bankroto procedūrų operatyvumo principo“¹⁰⁵⁸. Žvelgiant per viešojo intereso gynimo bankroto byloje poziciją, toks konstatavimas kelia pagrįstų abejonių. Kaip pažymėta šiame darbe, atliepiant viešąjį interesą, bankroto režimas negali fasilituoti operatyvaus ir atitinkamų pasekmių nesukeliančio nesąžiningų ir procese nebendradarbiaujančių skolininkų reabilitavimo, tai pažeistų bendruosius teisės principus, kad niekas negali turėti naudos iš savo neteisėtų veiksmų ir kad iš ne teisės negali atsirasti teisė.¹⁰⁵⁹ Todėl, spręstina, kad bankroto bylą nagrinėjančiam teismui, taip pat nemokumo administratoriui neužtenka konstatuoti, kad nėra galimybių perimti bendrovės dokumentus bei turtą ir bankroto procedūrą tiesiog užbaigti. Reikalinga išsamiai aiškintis aplinkybes dėl tokio negalimumo, vertinti pareigos neatlikimo priežastis, jų pagrįstumą ir spręsti dėl tolesnių proporcingų teisinių žingsnių. Darytina išvada, kad proceso operatyvumo siekis negali būti suabsoliutinamas tais atvejais, kai skolininkas bankroto procese piktybiškai nebendradarbiauja, dėl ko gali būti pagrįstai numanomas jo nesąžiningas komercinis veikimas.

1056 Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 8 d. nutartis, *supra note*, 592.

1057 Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 27 d. nutartis, *supra note*, 593.

1058 Kauno apygardos teismo 2019 m. lapkričio 28 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. eB2-281-555/2019; Kauno apygardos teismo 2022 m. sausio 3 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. B2-35-601/2022 (įdomu tai, kad šiuose Kauno apygardos teismo sprendimuose, pateikiant minėtą interpretaciją, nurodoma, kad remiamasi dvejomis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-653/2005; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-326/2007), tačiau nagrinėjant cituojamas Kasacinio teismo nutartis, tokio specifinio aiškinimo, kad nesant galimybių perimti juridinio asmens turtą ir dokumentus, bylos tęsimas nėra tikslingas, nerandama.

1059 Žr. poskyrį Nr. 2.2.3 „Interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą“.

Konstatuotina, kad susiklosčiusi teisinė sąranga Lietuvoje sudaro sąlygas užbaigti bankroto procedūrą, nemokumo administratoriui neperėmus juridinio asmens dokumentų bei turto ir dėl to vadovo atžvilgiu neatlikus jokių sankcionuojančių veiksmų bankroto procese. Tuo sukuriamas ydingas precedentas, suponuojantis atitinkamą nepareigingų vadovų elgseną. Todėl proporcingų teisinių pasekmių implikavimas bankroto byloje su nemokumo administratoriumi atsisakančio bendradarbiauti ar besislapstančio vadovo atžvilgiu, spręstina, atlieka ir reikšmingą prevencinę funkciją.

Atkreiptinas dėmesys, kad neretai teismai administratoriaus prašymu paskiria vadovui vienkartinę baudą ir tuomet bendrovės bankroto procedūros yra užbaigiamos¹⁰⁶⁰, t. y. pritaikytos sankcijos neužtikrina jomis siekiamo tikslo įgyvendinimo – bendrovės turtas ir dokumentai lieka neperduoti, o sandoriai, suprantama, nepatikrinti. Atkreiptinas dėmesys, kad nors Juridinių asmenų nemokumo įstatyme teismui yra numatyta galimybė už aptariamą pareigą bankroto procese nevykdymą skirti vadovui iki 1 MMA dydžio baudą už kiekvieną pareigos nevykdymo dieną¹⁰⁶¹, bankroto bylas nagrinėjantys teismai praktikoje paprastai apsiriboja apibrėžto dydžio vienkartinių baudų skyrimu. Pavyzdžiui, už nebendradarbiavimą su administratoriumi – bendrovės dokumentų ir turto neperdavimą, teismui nenustačius objektyvių priežasčių, dėl kurių nebūtų buvę galimybės buvusiems bendrovių vadovams per teismo nustatytą terminą įgyvendinti savo pareigų, paskirtos vienkartinės 200 eurų¹⁰⁶², 310 eurų¹⁰⁶³, 500 eurų¹⁰⁶⁴ baudos. Tai sudaro prielaidas galimam ydingos praktikos formavimuisi, kuomet nesąžiningam vadovui, žinančiam, kad bankrutuojančios įmonės veikloje buvo neteisėto veikimo epizodų, kurie atliekant sandorių analizę būtų atskleisti, iš esmės labiau apsimoka neperduoti administratoriui jokių dokumentų, už tai galimai atsiperkant vienkartine bauda.

Siekiant visapusiškai suvokti aptariamą komercinio sąžiningumo užtikrinimo bankroto bylose vadovui nebendradarbiaujant nacionalinę problematiką, būtina šiuos klausimus analizuoti specifiniame Lietuvoje egzistuojančių su nemokumo administratorių motyvacija sietinų problemų kontekste.¹⁰⁶⁵ Kaip įvardinama toliau šiame darbe, didelė dalis bankroto procedūrų šalyje vykdoma nemokumo administratoriui ne tik negaunant atlyginimo, tačiau ir pačiam dengiant administravimo išlaidas; administratoriui už administruojamą bankroto projektą skaičiuojami užimtumo balai, dėl ko sumažėja galimybė gauti naujus bankroto administravimo projektus; taip pat dėl ilgesnės bankroto proceso trukmės prastėja fiksuojami jo darbo rezultatų įverčiai, kas daro neigiamą įtaką

1060 Pažymėtina, kad teismų praktikoje plačiai pripažįstama (tai paprastai akcentuojama nutartyse, kuriomis skiriamos baudos pareigų bankroto procese nevykdančiam vadovui), kad baudos paskyrimas vadovui neatleidžia jo nuo pareigos įvykdyti įstatyme nustatytus įpareigojimus (pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-153-467/2022).

1061 „JANI“, *supra note*, 12: 57 str. 3 d.

1062 Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-568-790/2022.

1063 Vilniaus apygardos teismo 2021 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eB2-3249-933/2021.

1064 Vilniaus apygardos teismo 2020 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eB2-3177-275/2020.

1065 Žr. skyrių Nr. 4.2. „Adekvataus sisteminio nemokumo administratorių motyvavimo užtikrinimo problema“.

būsimiems administratoriaus atrankos balams automatinėje atrankos sistemoje.¹⁰⁶⁶ Dėl šių priežasčių administratorius yra visais atvejais suinteresuotas kuo skubiau bankroto procedūrą užbaigti. Nemokumo administratorius, gerai žinodamas tokią bankroto valdymo organizacinę dinamiką, t. y. kad valdymo organams nebendradarbiaujant, jis neretai savo lėšomis turėtų vykdyti papildomus teisinius veiksmus, kad dėl tęsiamos procedūros bus „baudžiamas“ automatinėje atrankos sistemoje (sumažėja galimybės gauti naujų projektų, krenta jo darbo rezultatų įverčiai), visiškai suprantama, kad neretai administratorius nėra linkęs savo sąskaita imtis papildomų veiksmų siekdamas užtikrinti komercinį sąžiningumą bankroto byloje. Administratorius, įvertinęs konkrečios bankroto procedūros tęsimo asmeninius kaštus, neretai pragmatiškai pasirenka tiesiog kreiptis į teismą dėl bendrovės pabaigos, neretai neatlikus jokių papildomų nepareigingą ir, tikėtina, nesąžiningą vadovą sankcionuojančių teisinių veiksmų. Konkrečios bankroto bylos atveju, nesant aktyviai veikiančių kreditorių, bylą nagrinėjančiam teismui taip pat nesigilinant į aplinkybes, toks administratoriaus veikimo būdas – gan įprasta praktika nacionaliniame kontekste. Formuojasi viešojo intereso prasme ydingas administratorių profesinio konkurencinio veikimo kontekstas, kuriame pranašumą turi tie administratoriai, kurie nesigilindami ir nesiimdami papildomų teisinių priemonių, imasi itin greitai tokias įmones išregistruoti. Apibendrinant konstatuotina, kad tokiais atvejais, kai administratorius neperima bendrovės turto ir dokumentų, nepatikrina sandorių, negalima laikyti, kad buvo įgyvendinta įstatyme apibrėžta bankroto procedūra, kartu nebuvo realizuotas interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą.

Dėl sandorių analizės kokybiško atlikimo apibrėžties. Administratoriui tinkamai perėmus bankrutuojančio juridinio asmens dokumentus, sekantis esminis procedūrinis žingsnis, sudarantis prielaidas komercinio sąžiningumo bankroto procese užtikrinimui – profesionali sandorių patikra.¹⁰⁶⁷ Lietuvoje stebimas itin siauras su šia kertine procedūra susijęs teisinis reguliavimas, iš esmės apsiribojant įstatymine nuoroda, kad toks veiksmas, t. y. sandorių patikrinimas bankroto procese, turi būti atliekamas.¹⁰⁶⁸ Tinkamas viešojo intereso realizavimas bankroto byloje sietinas su objektyviu tikrųjų bankroto priežasčių nustatymu ir atskleidimu. Tačiau Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatyme tik lakoniškai paminima, kad informaciją apie sandorių patikrinimo rezultatus nemokumo administratorius pateikia kreditorių susirinkimui.¹⁰⁶⁹ Nei pačiame įstatyme, nei poįstatyminiuose aktuose nėra numatyta jokių reikalavimų sandorių analizės turiniui ar gairių jos tinkamam atlikimui, taip pat nėra nustatyta administratoriaus pareiga atskleisti tikrąsias bankrutuojančio juridinio asmens nemokumo, lėmusio bankrotą, priežastis.

1066 Žr. skyrių Nr. 4.2. „Adekvataus sisteminio nemokumo administratorių motyvavimo užtikrinimo problema“.

1067 Apie sandorių patikrinimą, kaip kertinį intereso užtikrinti komercinį sąžiningumą įgyvendinimo bankroto byloje procedūrinį veiksma plačiau žr. poskyrį Nr. 2.2.3. „Interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą“.

1068 „JANI“, *supra note*, 12: 59 str. 6 p.

1069 *Ibid*, 64 str. 4 d.

Tačiau manytina, kad bankroto procese nemokumo administratoriaus atliktos sandorių analizės pagrindu turėtų būti pateikta nedviprasmiška išvada dėl įvykusio bankroto priežasčių. Pavyzdžiui, Suomijos bankroto įstatyme įtvirtinta, kad administratorius, atlikęs bendrovės sandorių patikrinimą, turi nurodyti esmines bankroto priežastis.¹⁰⁷⁰ Estijos bankroto įstatyme nurodoma, kad administratorius privalo pateikti išvadą raštu, kurioje konstatuojama skolininko nemokumo priežastis, įvardinant, ar nemokumo priežastis yra veikla, turinti nusikalstamo veikimo požymių (angl. *act with criminal elements*), ar reikšminga vadovavimo klaida (angl. *grave error in management*), ar kitos aplinkybės.¹⁰⁷¹ Spręstina, kad teisiniame reglamentavime tikslinga numatyti nemokumo administratoriaus pareigą, atlikus sandorių analizę, pateikti išvadą kreditorių susirinkimui ir teismui dėl nustatytų bendrovės nemokumo priežasčių, patvirtinant arba paneigiant buvusių valdymo organų nusikalstamo, nesąžiningo ar itin aplaidaus veikimo faktą.

JANĮ įtvirtinta, kad „[i]nformaciją apie sandorių, sudarytų per ne trumpesnę kaip trejų metų laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo dienos, patikrinimo rezultatus nemokumo administratorius pateikia kreditorių susirinkimui“¹⁰⁷². Tokia įstatyminė formulotė suponuoja, kad administratorius kreditoriams teikia ne pačią sandorių analizę, o tik jos rezultatus. Tačiau rezultatais iš esmės gali būti laikoma ir lakoniška deklaracija, kad ginčytinų sandorių nebuvo identifikuota. Visgi spręstina, kad kreditoriams yra aktuali platesnė informacija apie administratoriaus atliktą reikšmingą ir sudėtingą darbą – trejų metų laikotarpiu bankrutuojančio juridinio asmens vykdytų sandorių patikrinimą.

Taip pat pagal aptariamą įstatymo nuostatą formulotę, vienintelis subjektas, kuriam teiktina informacija apie patikrintus sandorius, yra kreditorių susirinkimas. Tačiau sandorių analizė yra esminis svarbiausių analitinių duomenų apie konkretaus juridinio asmens vykdytą veiklą ir jo patirtos finansinės nesėkmės priežastis šaltinis. Spręstina, kad ši informacija turėtų būti teikiama ir bankroto proceso eigos, kokybės ir teisėtumo priežiūrai vykdančiam centriniam teismo tvarka vykdomo bankroto proceso subjektui – bankroto bylą nagrinėjančiam teismui.

Atsižvelgiant į įvardintus aspektus, siūlytina patikslinti aptariamą JANĮ nuostatą formulotę, nurodant, kad administratorius tiek kreditorių susirinkimui, tiek bankroto bylą nagrinėjančiam teismui teikia ne tik sandorių patikrinimo rezultatus, bet pačią sandorių analizę, kurioje turi būti įvardinamos juridinio asmens nemokumo, lėmusio bankrotą, priežastys bei nurodoma, kokie įstatyme įtvirtinti tyčinio bankroto požymiai atlikus sandorių patikrą identifikuoti, jei tokių buvo.¹⁰⁷³

1070 „Bankruptcy Act of Finland“, *supra note*, 1000: Chapter 9, Section 2 (2).

1071 „Bankruptcy Act of Estonia“, *supra note*, 1000: 22 §, (5).

1072 „JANĮ“, *supra note*, 12: 59 str. 6 p.

1073 Atitinkamai siūlytina patikslinti JANĮ 64 str. 4 d. nuostatą, formuluojant ją taip: „Sandorių, sudarytų per ne trumpesnę kaip trejų metų laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo dienos, analizę nemokumo administratorius pateikia kreditorių susirinkimui ir bankroto bylą nagrinėjančiam teismui. Sandorių

Kaip minėta, nei įstatyme, nei kituose teisės aktuose nėra pateikiama jokių gairių ar metodinių nuorodų, kaip bankroto procese turėtų būti atliekama sandorių analizė, į ką ją vykdančiam nemokumo administratoriui derėtų koncentruotis bei atkreipti dėmesį ir kokius konkrečiai praktinius teisinės-finansų analizės veiksmus esminga atlikti. Manytina, kad siekiant nacionaliniu mastu skatinti gerą administravimo praktiką, suvienodinti ir kelti bankroto administravimo kokybę, yra tikslingas ekspertinis praktinis nukreipimas dėl šios specifinės ir ypatingos svarbos funkcijos tinkamo įgyvendinimo bankroto procese. Pavyzdžiui, Vokietijos nemokumo statute juridinio asmens sandorių patikrinimo išsamiai specifikacijai yra paskirtas visas skyrius. Jame atskirais straipsniais detalai aptariami galimi juridinio asmens veiklos iki bankroto bylos iškėlimo epizodai, specifinio veikimo atvejai, kuriuos administratorius turėtų tirti ir teisiškai kvestionuoti.¹⁰⁷⁴ Lietuvoje nemokumo administratoriai vykdydami juridinio asmens sandorių patikrą gali remtis JANĮ lakoniškai įvardintais tyčinio bankroto požymiais, kaip gairėmis dėl juridinio asmens kvestionuotinių sandorių, tačiau to, nepakanka, siekiant administravimo praktikoje įtvirtinti bendrą aukštos kokybės sandorių analizės patikrinimo standartą.

Disertaciniame darbe yra teikiama rekomendacija svarstyti specialios ekspertinės bankroto ombudsmeno institucijos steigimą Lietuvoje.¹⁰⁷⁵ Jei ši institucija Lietuvoje būtų steigiama, būtent ji, propaguodama ir vystydama gerą bankroto administravimo praktiką, galėtų parengti metodines ekspertines sandorių patikrinimo bankroto byloje atlikimo gaires. Einamuoju metu šią užduotį siūlytina pavesti nemokumo priežiūros institucijai – AVNT. Tarnybai rekomenduojama, bendradarbiaujant su teisės ir finansų ekspertais bei svarią profesinę patirtį sukaupusiais nemokumo specialistais, parengti ir nemokumo administratorių bendruomenei bei suinteresuotiems subjektams pristatyti

analizėje įvardinamos nustatytos juridinio asmens nemokumo priežastys ir nurodomi identifikuoti tyčinio bankroto požymiai, jei tokių buvo“.

1074 Atskirais Vokietijos nemokumo statuto straipsniais apibūdinami konkrečių kvestionuotinių sandorių tipai, pavyzdžiui: sandoriai, suteikiantys prioritetą tam tikriems kreditoriams (angl. *Congruent coverage*); sandoriai tiesiogiai neigiamai veikiantys kreditorius (angl. *Transactions constituting a direct disadvantage to the creditors of the insolvency proceedings*); tyčinė žala kreditoriams (angl. *Wilful disadvantage*); neatlygintinas naudos suteikimas (angl. *Gratuitous benefit*); sandoriai su susijusiais asmenimis (angl. *Transactions with persons with a close relationship with debtor*) ir kt. Šiame įstatyme apibrėžiant kiekvieną sandorių rūšį, nurodomas laikotarpis iki bankroto bylos iškėlimo, į kurį administratoriui reikalinga koncentruotis, taip pat detalizuojamos aplinkybės, kurioms esant toks sandoris laikytinas neteisėtu. Atkreiptinas dėmesys, kad skirtingiems sandorių tipams nustatomas skirtingas juridinio asmens veiklos iki bankroto bylos iškėlimo tikrintinas laikotarpis. Pavyzdžiui, tyčinės žalos kreditoriams atveju – dešimt metų iki nemokumo procedūrų pradžios, neatlygintinės naudos suteikimo atveju – ketveri metai iki nemokumo procedūrų pradžios („Insolvency Statute of Germany (Insolvenzordnung, InsO)“, *Federal Law Gazette*, Nr. I p. 2854, (1999), Part Three, Chapter Three, Sections 129-147, žiūrėta 2022 m. birželio 1 d., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/englisch_inso.html#p0546).

1075 Žr. skyrių Nr. 4.4. „Visapusiškos nemokumo administratorių profesinės veiklos kokybės kontrolės užtikrinimo problema“, paragrafą „Dėl komercinio sąžiningumo užtikrinimo bankroto bylose kontrolės“.

tikslingas teisės ir finansų analizės metodikas apjungiančias išsamias, ekspertines sandorių patikrinimo bankroto byloje metodines rekomendacijas.¹⁰⁷⁶

Pažymėtina, kad šis siūlymas neturėtų būti vertinamas kaip Lietuvos nemokumo administratorių profesinio ekspertizavimo kvestionavimas, nekyla abejonių, kad didelė dalis administratorių yra profesiskai pasirengę ir pajėgūs be metodinių nuorodų profesionaliai ir išsamiai atlikti sandorių patikrinimą bankroto byloje. Vis dėlto manytina, kad metodinės rekomendacijos dėl esminės, tačiau įstatyminėje bazėje iš esmės niekaip nedetalizuotos procedūros – sandorių patikros, būtų vertingas praktinis nukreipimas ne tik administratoriams, bet ir kitiems bankroto procesuose dalyvaujantiems subjektams. Tai, manytina, sudarytų sąlygas suvienodinti administratorių darbo kokybę atliekant šią esminę funkciją; suteiktų kreditoriams suvokimą, kokios paslaugos jie gali tikėtis bankroto procese ir atitinkamai vertinti administratoriaus darbą konkrečiu atveju. Tokiu būdu būtų vystoma geroji administravimo praktika ir nustatomas sandorių patikros atlikimo kokybės standartas – tai, spėjama, prisidėtų prie intereso užtikrinti komercinį sąžiningumą bankroto byloje įgyvendinimo.

Dėl nusikalstamo veikimo išaiškinamumo bankroto byloje. Galiausiai nagrinėjant su komercinio sąžiningumo užtikrinimu susijusio teisinio reguliavimo problematiką Lietuvoje, reikalinga atkreipti dėmesį į ypatingus atvejus, kai civilinių bankroto bylų apimtyje nustatomi šiurkštūs komercinio sąžiningumo pažeidimai, t. y. identifikuojami nusikalstamos veikos požymiai. Kaip aptarta, bankroto bylų kontekste svarbu aiškiai atskirti buvusių valdymo organų netinkamą, aplaidų ar kitą civiline prasme neteisėtą veikimą nuo to, kuris gali būti kvalifikuojamas kaip nusikaltimas baudžiamosios teisės prasme.¹⁰⁷⁷

Vykdyto nusikalstamo veikimo atskleidimas pagrįstai gali būti prilygintas viešojo intereso gynimui, todėl svarbu, kad bankroto teisinis režimas numatytų imperatyvią atsakingų asmenų pareigą identifikavus tokios veiklos požymius apie tai informuoti atitinkamas valstybės institucijas. Paprastai tokia pareiga būna reglamentuota įstatymo lygiu. Pavyzdžiui, Suomijos bankroto įstatyme įtvirtinta, kad administratorius apie nustatytą neteisėtą skolininko veikimą turi nedelsiant pranešti prokurorui ir bankroto ombudsmenui, teikiant visą reikalingą informaciją ir dokumentus.¹⁰⁷⁸ Jungtinių Amerikos Valstijų kodekse nustatyta patikėtinio pareiga pranešti nurodytai institucijai bet kokį atvejį, susijusį su veikla, kuri galėtų būti laikoma nusikaltimu pagal Jungtinių Amerikos Valstijų įstatymus.¹⁰⁷⁹ Estijos bankroto įstatyme nurodyta, kad paaiškėjus,

1076 Pavyzdžiui, analogiškai, kaip siekiant vystyti gerąją praktiką restruktūrizavimo srityje, AVNT direktoriaus įsakymu buvo patvirtintos juridinio asmens restruktūrizavimo plano rengimo metodinės rekomendacijos („Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos direktoriaus įsakymas dėl juridinio asmens restruktūrizavimo plano rengimo metodinių rekomendacijų ir restruktūrizavimo plano vykdymo ataskaitos tvirtinimo“, TAR, Nr. 493, Nr. V4-6 (2020, suvestinė redakcija nuo 2021 m. sausio 12 d.)).

1077 Žr. poskyrį Nr. 2.2.3. „Interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą“.

1078 „Bankruptcy Act of Finland“, *supra note*, 1000: Chapter 9, Section 2, (4).

1079 „United States Code“, Office of the Law Revision Counsel, Title 28, Part II, Chapter 39, 586 §, žiūrėta 2022 m. kovo 3 d., <https://uscode.house.gov/>.

jog skolininkas atliko veiksmus, kurie turi nusikaltimo elementų, administratorius arba teismas privalo apie tai informuoti prokurorą arba policiją.¹⁰⁸⁰ Jungtinės Karalystės atveju ši įstatyminė pareiga įtvirtinta net keliose nemokumo įstatymo straipsniuose, nurodant, kad nemokumo administratorius privalo nurodytoms institucijoms pranešti apie įtariamą nustatytą nusikalstamą veikimą nedelsiant, t. y. atitinkamiems faktams paaiškėjus.¹⁰⁸¹ Jungtinės Karalystės nemokumo įstatymo aiškinamajame rašte pažymima, kad yra itin svarbu pranešti apie įtarimus kaip įmanoma anksčiau, tiek siekiant pagerinti produktyvaus baudžiamojo persekiojimo perspektyvas, kai tai būtina, tiek bendrai užtikrinant teisingumą (angl. *fairness and justice*) potencialių aukų ir kaltinamųjų atžvilgiu.¹⁰⁸²

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse nurodoma, kad „[j]eigu teismas nagrinėdamas civilinę bylą padaro išvadą, kad asmenys pažeidė įstatymus ar kitas teisės normas, jis priima atskirąją nutartį ir nusiunčia ją atitinkamoms institucijoms ar pareigūnams, informuodamas juos apie pažeidimus“¹⁰⁸³. Taip pat CPK įtvirtinta teismo pareiga bet kurioje civilinio proceso stadijoje paaiškėjus, kad byloje dalyvaujančio asmens ar kito asmens veiksmai ar neveikimas turi nusikalstamos veikos požymių, apie tai pranešti prokurorui.¹⁰⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas būtent bankroto bylos kontekste naujausioje aktualioje praktikoje yra pažymėjęs, kad „[n]ustatęs padarytus teisės aktų pažeidimus ar nusikalstamos veikos požymius teismas turi informuoti atitinkamas institucijas ar pareigūnus (CPK 299 ir 300 straipsniai)“¹⁰⁸⁵. Siekiant kovoti su ekonominiais nusikaltimais, saugoti komercinį sąžiningumą, bankroto bylas nagrinėjantiems teismams į šią pareigą vertėtų atkreipti dėmesį ir užtikrinti, jog ji būtų nuosekliai įgyvendinama praktikoje. Nepaisant to, kad bankroto bylos yra civilinės bylos, nagrinėjant bankroto bylą paaiškėjus aplinkybėms ar esant pagrįstiems įtarimams dėl pavyzdžiui, mokesčių grobstymo, pinigų plovimo, įmonės lėšų pasisavinimo stambiu mastu ir pan. teismas turi pareigą atitinkamai informuoti atsakingus asmenis ar institucijas įstatymo nustatyta tvarka.

Vis dėlto, kaip aptarta šiame darbe, būtent nemokumo administratorius yra esminis bankroto proceso subjektas, atliekantis teisinį tyrimą dėl atsakingų asmenų veiksmų ar neveikimo, kuriame nedalyvauja ir šio tyrimo rezultatų patikimumo iš esmės netikrina kiti bankroto proceso dalyviai, įskaitant teismą.¹⁰⁸⁶ Todėl faktas, kad JANĮ nėra nuostatos, įpareigojančios būtent nemokumo administratorių, tiesiogiai atliekantį

1080 „Bankruptcy Act of Estonia“, *supra note*, 1000: 28 §, (1).

1081 „United Kingdom Insolvency Act 1986“, *supra note*, 280: Sections 7A, 262B, 218(3), 218(4).

1082 „To Insolvency Practitioner: Chapter 20: Offences and Prosecution“, GOV.UK, 3, žiūrėta 2022 m. balandžio 18 d., <https://www.insolvencydirect.bis.gov.uk/insolvencyprofessionandlegislation/dearip/dearipmill/chapter20.htm>.

1083 „CPK“, *supra note*, 224: 299 str.

1084 *Ibid*, 300 str. 1 d.

1085 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis, *supra note*, 740.

1086 Apie nemokumo administratoriaus esminį vaidmenį bankroto procese įgyvendinant interesą užtikrinti komercinį sąžiningumą žr. skyrių Nr. 3.2. „Nemokumo administratorius“.

išsamų bendrovės sandorių patikrinimą, pranešti apie identifikuotą galimą nusikalstamą veikimą, vertintinas kaip teisės spraga (lot. *lacuna legis*).

Šios specifinės įstatyminės nuostatos nebuvimas suponuoja galimą netinkamą interpretavimą: administratoriui tarsi paliekama teisė apsispręsti dėl nustatyto nusikalstamos veikos požymių turinčio veikimo pasekmių ją vykdžiusiems asmenims ir net diskretiškai susitarti su už tokį veikimą atsakingais asmenimis bankroto bylos apimtyje. Būtent nemokumo administratorius yra pagrindinis bankroto bylą nagrinėjančio teismo gaunamos informacijos apie konkretų bankroto procesą šaltinis. Todėl nesant aptariamoms įstatyminės administratoriaus pareigos pranešti apie įtariamą nusikalstamą veikimą, teismas, o kartu ir atsakingos institucijos gali apie tai apskritai nesužinoti. Kitaip tariant, neegzistuojant administratoriaus įstatyminės pareigos pranešti apie paaiškėjusį galimai nusikalstamą veikimą, teismas objektyviai neturi galimybės įgyvendinti jam CPK priskirtą pareigą apie tai informuoti atsakingas institucijas. Vertintina, kad informacijos apie veiksmus, kvalifikuotinus nusikaltimu pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, pranešimas negali priklausyti nuo nemokumo administratoriaus pasirinkimo. Taip pat, turint omenyje, kad kalbama apie ekonominius nusikaltimus, nėra protinga laukti ilgą laiką, visų pirma civilinėje byloje įrodant tyčinį bankrotą ir tik tuomet JANĮ nustatyta tvarka informuojant prokurorą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo. Siekiant veiksmingo ekonominių nusikaltimų išaiškinimo ir savalaikio reagavimo į juos, tikslinga apie įtarimus pranešti nedelsiant, t. y. išsyk juos identifikuoti.

Pavyzdžiui, nuo 2021 m. Nyderlandų bankroto įstatyme buvo įtvirtinta nauja pareiga nemokumo administratoriui – nustatyti, ar bankroto priežastis nebuvo sukčiavimas (angl. *fraud*). Vadovaujantis Nyderlandų bankroto įstatymu, nemokumo administratorius privalo: pirma, iširti, ar nėra pažeidimų, kurie bent iš dalies lėmė bankrotą ar apsunkino likvidavimo procesą ar dėl kurių nepagrįstai išaugo nuostoliai; antra, konfidencialiai informuoti apie tai bankroto bylą prižiūrintį teisėją; trečia, nemokumo administratoriui ar teismui vertinant, kad tai yra tikslinga, pranešti apie pažeidimus kompetentingoms institucijoms.¹⁰⁸⁷

Lietuvos teisiniame reguliavime siūlytina įtraukti naują administratoriaus pareigą į įstatymą, papildant administratoriaus pareigų, išskėlus bankroto bylą sąrašą nuostata, kad nemokumo administratorius, administruojamo juridinio asmens veikloje, valdymo organų veiksmuose ar neveikime nustatęs nusikalstamos veikos požymius, nedelsiant raštu apie tai informuoja bankroto bylą nagrinėjančią teisumą.¹⁰⁸⁸ Atitinkamai, bankroto bylą nagrinėjantis teismas, gavęs tokią informaciją iš administratoriaus, sprendžia dėl atsakingų institucijų informavimo tikslingumo.

Konstatuoti, kad valstybei ir visuomenei yra svarbu pažaboti ekonominius

1087 Bob Wessels, „Towards a Review of the Dutch IP Profession“, Prof. Dr. Bob Wessels blog, žiūrėta 2022 m. gruodžio 1 d., <https://bobwessels.nl/blog/2022-11-doc4-towards-a-review-of-the-dutch-ip-profession/>.

1088 Atitinkamai siūloma papildyti JANĮ 59 str. papildomu punktu, apibrėžiant, kad „[s]iteisėjus teismo nutarčiai išskelti bankroto bylą, nemokumo administratorius atlieka šias pareigas: X) Administruojamo juridinio asmens veikloje, valdymo organų veiksmuose ar neveikime nustatęs nusikalstamos veikos požymius, nedelsiant apie tai raštu informuoja bankroto bylą nagrinėjančią teisumą.“

nusikaltimus – tai pasakyti truzimą. Pati ekonominių nusikaltimų esmė yra bendrojo pasitikėjimo pažeidimas, o pasitikėjimas yra verslo santykių ir pilietinės visuomenės pagrindas, tokiu būdu ekonominiai nusikaltimai daro ilgalaikę žalą visuomenės narių tarpusavio bendradarbiavimui, ekonomikos vystymuisi ir stabilumui.¹⁰⁸⁹ Akademinėje literatūroje yra skiriamas dėmesys įvairiems vadinamiesiems „baltųjų apykaklių“ finansiniams nusikaltimams¹⁰⁹⁰, išaiškinamiems būtent bankroto bylų apimtyje.¹⁰⁹¹ Specialios formalizuotos bankroto procedūros sudaro prielaidas atskleisti neteisėtą ekonominį veikimą, kadangi įgalina nepriklausomus specialistus tirti įmonės vykdytą komercinę veiklą. Tad kovojant su ekonominiais nusikaltimais ir taip ginant viešąjį interesą, svarbu, kad bankroto valdymo režime egzistuotų efektyvūs teisiniai mechanizmai, suponuojantys tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir įgalinantys efektyviai atskleisti bei proporcingai reaguoti į bankroto bylų apimtyje nustatomą neteisėtą veikimą.

Bankroto bylose įgyvendinant interesą užtikrinti komercinį sąžiningumą esminiais procedūriniais žingsniais laikytini tinkamas bankrutuojančio juridinio asmens dokumentų perėmimas, profesionalus sandorių patikrinimas ir nustatyto neteisėto veikimo proporcingas atliepimas. Tačiau analizuojant Lietuvos bankroto valdymo teisinį režimą, stebimas su šių esminių bankroto procedūrų veiksmingu įgyvendinimu sietinas teisinio reglamentavimo nepakankamumas ir neišbaigtumas. Strateginiu valstybiniu požiūriu yra esminga komercinio sąžiningumo užtikrinimą suvokti kaip vieną kertinių viešojo intereso gynimo bankroto bylose uždavinių, atitinkamai eliminuojant teisinio reguliavimo spragas, kliudančias šį uždavinį efektyviai įgyvendinti.

4.2. Adevkvaus sisteminio nemokumo administratorių motyvavimo užtikrinimo problema

Administratoriaus, kaip ypatingą vaidmenį bankroto procese atliekančio subjekto, motyvacija šiame disertaciniame darbe išskirta kaip viena svarbių kategorijų siekiant užtikrinti veiksmingą, teisingą, sklandų, viešąjį interesą atliepiantį bankroto procesą.¹⁰⁹² Adevkvatus sisteminis nemokumo administratorių motyvavimas – tai prielaidų administratoriams siekti geriausių pastangų administruojant bankroto procesus sukūrimas. Kitaip tariant, tinkamos nacionalinės administratorių motyvavimo sistemos funkcionavimas nereiškia, kad visi šalyje veikiantys administratoriai savo profesinėje veikloje sieks geriausių pastangų, tačiau yra reikšminga to sąlyga. Ir atvirkščiai, nesant

1089 Peter Grabosky, „The Prevention and Control of Economic Crime“, iš *Corruption and Anti-Corruption*, red. Peter Larmour, Nick Wolanin (Canberra: Australian National University Press, 2013), 146.

1090 Žr. išnašą Nr. 299 ir su ja siejamą tekstą.

1091 Pavyzdžiui: L. H. Leigh, Susannah Brown, „Crimes in Bankruptcy“, iš *Economic Crime in Europe*, red. L. H. Leigh (London: Palgrave Macmillan UK, 1980); Marcus Box, Karl Gratzer, Xiang Lin, „The Asymmetric Effect of Bankruptcy Fraud in Sweden: A Long-Term Perspective“, *Journal of Quantitative Criminology* 35, 2 (2019).

1092 Žr. skyrių Nr. 3.2. „Nemokumo administratorius“, paragrafą „Nemokumo administratoriaus motyvacija“.

adekvataus sisteminio motyvacinio pagrindo, nėra pagrįsta tikėtis visapusiškai tinkamo šių aukštos kvalifikacijos ir itin plačią diskreciją bankroto procese turinčių profesionalų veikimo (nors taip neabejotinai būna, nepaisant praktinio motyvavimo nepakankamumo).

Šis skyrius yra skirtas išgryninti unikalią Lietuvoje susiklosčiusią su nemokumo administratorių motyvacija sietiną problematiką. Įvertinant dichotomišką nemokumo administratoriaus statusą, t. y. kad šis subjektas teikia visiško nešališkumo ir nesuinteresuotumo reikalaujančias savo esme viešąsias paslaugas ir lygiagrečiai vysto savo privatų verslą, esminiu tampa teisingo atlygio administratoriui klausimas. Todėl visų pirma analizuojamos su tinkamu administratoriaus atlyginimu, kaip kertiniu motyvacijos aspektu, susijusios praktinės problemos Lietuvoje, taip pat nagrinėjamos su administratorių skyrimo procesu susiję problemos, kurios taip pat, autorės vertinimu, neigiamai veikia administratorių bendruomenės bendrąjį profesinį nusiteikimą.

Dėl nemokumo administratorių neatlygintino darbo bankroto bylose. Sutikta, kad teisė gauti teisingą atlygį realizuojama tuomet, kai atlygis gali būti laikomas teisingu atsižvelgiant į atliekamo darbo pobūdį, darbo funkcijų sudėtingumą ir apimtį, tenkančią atsakomybę už tų funkcijų vykdymą, einamųjų pareigų ypatumus, asmens profesinį lygį, kvalifikaciją.¹⁰⁹³ Akcentuojama, kad kvalifikuoti ir labai kvalifikuoti asmenys yra itin jautrūs gaunamo atlyginimo nelogiškumams.¹⁰⁹⁴ Nemokumo administratoriai, vertinant jiems įstatymiškai priskirtų pareigų ir atsakomybių apimtį bei taikomus specialiuosius reikalavimus, neabejotinai priskirtini prie itin aukštos kvalifikacijos asmenų.¹⁰⁹⁵ Tad aukštos kvalifikacijos profesionalo – nemokumo administratoriaus tinkamo profesinio veikimo bankroto bylose diskurse būtina kelti atlygio adekvatumo, kaip vieno esminių motyvacinių veiksnių, klausimą.

Lietuvoje atlygį nemokumo administratoriui sudaro bazinis ir kintamas atlyginimas, kurių dydžius, apskaičiavimo tvarką yra apibrėžusi ir patvirtinusi Vyriausybė.¹⁰⁹⁶ Šio darbo apimtyje nesiekiami įvardinti, koks administratoriaus atlyginimas laikytinas teisingu, t. y. indikuoti tam tikrus tinkamo atlyginimo dydžius, tam būtinas atskiras išsamus tyrimas. Pažymėtina, kad problematika Lietuvos teisiniame režime išryškėja ne tiek dėl nemokumo administratoriams skiriamo atlyginimo dydžio, tačiau dėl

1093 Aistis Rusteika, Aistė Diržytė, „Valstybės tarnautojų darbo apmokėjimo sistema motyvacijos procesų analizės požiūriu“, *Viešojo politika ir administravimas* 13, 4 (2014): 578.

1094 Valerija Gerikienė, „Atlyginimas už darbą ir jo reguliavimo problemos Lietuvoje“, iš *Lietuvos darbo teisės raida ir perspektyvos. Liber amicorum et collegarum profesorei Genovaitei Dambrauskienei*, red. Justinas Usonis (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010), 228.

1095 Oficialiame Lietuvos profesijų klasifikatoriuje bankrutuojančios įmonės administratoriaus profesija priskiriama paties aukščiausio lygio vadovų profesiniam pogrupiui – „Teisės aktų leidėjai, vyresnieji valstybės tarnautojai, įmonių, įstaigų, organizacijų ir kiti vadovai“ („Profesijos ir jų aprašai“, Lietuvos profesijų klasifikatorius, žiūrėta 2022 m. birželio 1 d., http://www.profesjuklasifikatorius.lt/?q=lt/profesijos_list).

1096 „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugsėjo 4 d. nutarimo Nr. 924 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymą“ pakeitimo“, *supra note*, 866.

atlyginimo realaus gavimo apskritai. Net formaliai nustačius bankroto proceso dalyvius tenkinantį bei nemokumo administratorių iš esmės motyvuojantį atlyginimą, Lietuvos praktikoje gausu situacijų, kuomet patvirtintas atlyginimas administratoriui taip ir lieka neišmokėtas. Suprantama, kad bankroto procedūros yra nulemtos lėšų stygiaus, dėl kurio visų kreditorių reikalavimai nebus patenkinti, nes tam nepakanka skolininko turto.¹⁰⁹⁷ Ir nors pagal Lietuvos teisinį reglamentavimą, bankroto proceso išlaidos, įskaitant atlyginimą administratoriui, yra dengiamos prioriteto tvarka¹⁰⁹⁸, bankrutuojančios įmonės lėšų neretai neužtenka ne tik kreditoriams, bet ir administravimo išlaidoms padengti.

Analizuojant Lietuvos teisinį nemokumo režimą, ypatingai problemišku ir strageginio valstybės dėmesio reikalaujančiu laikytinas beturčių įmonių bankroto administravimo klausimas. Lietuvos juridinių asmenų nemokumo įstatymas numato specialią bankroto bylos kėlimo tvarką, kai įmonės turto nepakanka bankroto proceso administravimo išlaidoms apmokėti.¹⁰⁹⁹ Teismas kelia bankroto bylą tik tokiu atveju, jei yra tenkinama bent viena iš nurodytų sąlygų. Pirmoji sąlyga – pateikęs pareiškimą asmuo įmoka sumą, reikalingą administravimo išlaidoms padengti.¹¹⁰⁰ Šiuo atveju teismas nutartimi, kuria priimamas pareiškimas, pateikia pasiūlymą pareiškėjui įmokėti reikiamas lėšas.¹¹⁰¹ Pažymėtina, kad toks teismo teikiamas pasiūlymas vertintinas kaip rekomendacija ir niekaip teisiškai neįpareigoja pareiškėjo realiai sumokėti teismo įvardintą administravimo išlaidoms padengti reikalingą sumą. Antroji sąlyga, įgalinanti beturtei įmonei iškelti bankroto bylą – nemokumo administratorius sutinka prisiimti bankroto proceso administravimo išlaidų riziką, t. y. riziką, kad bankroto proceso metu nebus gauta lėšų pagal patvirtintą sąmatą apmokėti ar jų bus gauta nepakankamai ir šios išlaidos bus apmokamos iš paskirto administratoriaus lėšų.¹¹⁰² Taigi suradus administratorių, sutinkantį prisiimti minėtą riziką, bankroto byla nemokiai beturtei įmonei yra keliami.¹¹⁰³

1097 Tomas Ambrasas, „Viešųjų ir privačių interesų suderinamumas banko likvidavimo atveju“, *Jurisprudencija* 21, 3 (2014): 834.

1098 „JANI“, *supra note*, 12: 93 str. 1 d.

1099 *Ibid*, 23 str.

1100 *Ibid*, 23 str. 1 d. 1 p.

1101 Atkreiptinas dėmesys, kad, pavyzdžiui, Suomijos bankroto įstatyme numatyta, jog keliant bankroto bylą beturtėms įmonėms, atsakomybę už administravimo išlaidų dengimą gali prisiimti bet kuris kreditorius („Bankruptcy Act of Finland“, *supra note*, 1000: Chapter 10, Section 1). Estijos bankroto įstatyme numatyta, kad tokią atsakomybę gali prisiimti iš esmės bet kas – pats skolininkas (juridinio asmens vadovas), kreditorius ar trečiasis asmuo („Bankruptcy Act of Estonia“, *supra note*, 1000: 29 §, (3)). Lietuvos teisiniame reguliavime, spręstina, taip pat tikslinga numatyti, kad sutikimą dengti administravimo išlaidas gali pareikšti ne tik pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo pateikęs asmuo, bet ir įmonės vadovas, bet kuris kreditorius ar kreditorių grupė, trečioji šalis.

1102 „JANI“, *op. cit.*, 23 str. 1 d. 2 p.

1103 Nemokumo administratorių teismas paskiria naudodamasis kompiuterine atrankos programa (*Ibid*, 34 str. 3 d.), per kurią ir vykdomi konkursai dėl kiekvieno teismo bankroto projekto, administratoriams per šią programą teikiant sutikimus-deklaracijas.

Pažymėtina, kad administratorius teikdamas tokį sutikimą prisiima riziką ne tik negauti jokio atlygio už savo atliktą darbą, tačiau ir pats savo asmeninėmis (ar atstovaujamos įmonės) lėšomis dengti visas patirtas administravimo išlaidas, kurių realios apimties sutikimo teikimo metu nėra galimybės žinoti.¹¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad bankroto administratoriaus veikla neišvengiamai susijusi su tam tikra rizika.¹¹⁰⁵ Galima teigti, kad Lietuvoje profesinę veiklą vykdančių nemokumo administratorių veikla, turint omenyje beturčių įmonių administravimo problematiką, yra susijusi su ypatingai aukšta ir nuolatine asmenine finansine rizika.

Apsisprendimas teikti sutikimą administruoti įmonę, esant žinomai tikimybei, kad bankroto procese nebus gauta jokių pajamų, traktuojamas kaip administratoriaus savanoriškai prisiimama verslo rizika. Teismų praktikoje argumentuojama, kad bankroto administratorius, kaip savo srities profesionalas, kuriam leidimą užsiimti šiuo verslu yra suteikusi valstybė, turėtų gebėti įvertinti su tokio sutikimo davimu susijusią riziką.¹¹⁰⁶ Viena vertus, galima sutikti su tokiu teismo aiškinimu: administratorius yra verslu užsiimantis subjektas, pasižymintis aukšta kvalifikacija, todėl pajėgus įvertinti savo paties verslo rizikas. Juolab kad yra laisvas apsispręsti, turi teisę sutikimo administruoti konkrečią įmonę apskritai nepareikšti.

Vis dėlto mąstant apie viešojo intereso atliepimą bankroto byloje, tikslinga į šią beturčių įmonių administravimo problematiką pažvelgti platesniame kontekste. Šiuo metu Lietuvoje leidimą teikti nemokumo administravimo paslaugas turi 316 fizinių ir 303 juridiniai nemokumo administratoriai, iš viso yra 619 licencijuotų administratorių.¹¹⁰⁷ Iš 316 fizinių nemokumo administratorių 131 savo veiklos forma¹¹⁰⁸ yra pasirinkę individualią veiklą, likusieji 184¹¹⁰⁹ yra pasirinkę dirbti juridiniame asmenyje, turinčiame teisę administruoti nemokumo procesus. Vadinasi, iš viso šiuo metu Lietuvoje yra 434 nemokumo administratoriai¹¹¹⁰ atskirai dalyvaujantys ir konkuruojantys bankrutuojančių įmonių skyrimo atrankoje. 2020 m. iš viso iškeltos 628 įmonių teisminės bankroto bylos¹¹¹¹, 2021 m. iškeltos 645 teisminės bankroto bylos¹¹¹². Atitinka-

1104 Įskaitant ir, pavyzdžiui, galimas atliekų, užteršto dirvožemio, grunto sutvarkymo išlaidas, kurios gali būti itin ženklios ir kurias, administratorius, davęs tokį sutikimą, pagal šiuo metu galiojančią teisinį reglamentavimą, privalėtų sutvarkyti išimtinai savo lėšomis.

1105 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-640/2005.

1106 Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-741-157/2017.

1107 Nemokumo administratorių skaičius Lietuvoje 2022 m. birželio 30 d. duomenimis (pastaba: duomenis 2022 m. birželio 30 d. pateikė AVNT, atsakant į darbo autorės raštu pateiktą užklausą).

1108 Vadovaujantis JANĮ 129 str. 2 d., fizinis nemokumo administratorius privalo pasirinkti vieną iš dviejų veiklos formų, t. y. arba verstis individualia veikla arba dirbti juridiniame nemokumo administracijoje.

1109 AVNT nurodo, kad duomenų teikimo metu vienas nemokumo administratorius nėra formaliai deklaravęs pasirinktos veiklos formos.

1110 Juridiniai administratoriai ir fiziniai administratoriai, pasirinkę verstis individualia veikla.

1111 AVNT, „Nemokumo procesų 2020 m. apžvalga“, *supra note*, 960: 5.

1112 AVNT, „Nemokumo procesų 2021 m. apžvalga“, *supra note*, 960: 5.

mai, jei vertintumėme pagal šiuo metu Lietuvoje veiklą vykdančių ir atrankose konkuruojančių nemokumo administratorių skaičių, per 2020 metus vienam administratoriui vidutiniškai tektų administruoti 1,4 įmonės, 2021 metais vienam administratoriui tektų administruoti 1,5 įmonės. Tai hipotetinis skaičiavimas, tačiau iliustruoja realią situaciją rinkoje – dėl nepagrįstai didelio administratorių kiekio Lietuvoje¹¹¹³ egzistuoja itin aukšta konkurencija tarp nemokumo administratorių dėl galimybės gauti darbo, t. y. būti paskirtiems administruoti bankrutuojančias įmones. AVNT nurodo, kad iš 2021 m. automatinėje atrankos sistemoje vykdytų atrankų dėl paskyrimo administratoriumi bankroto projekte viename konkurse mažiausiai dalyvavo, t. y. pateikė sutikimus – 7 administratoriai, daugiausiai – 70; 2022 m. vienoje atrankoje daugiausiai dalyvavo 59 administratoriai.¹¹¹⁴ Taip pat, remiantis AVNT pateikiama informacija, pastaraisiais metais neužfiksuota tokios atrankos, kurioje nei vienas administratorius nebūtų pateikęs sutikimo, t. y. visuose vykdytuose konkursuose buvo atrinktas paslaugas teiksiantis nemokumo administratorius.¹¹¹⁵ Taigi akivaizdu, kad Lietuvoje net dėl rizikingų projektų tarp administratorių egzistuoja reikšminga konkurencija.

Suprantama, kad administratorius, turėdamas galimybę išimtinai teikti profesines paslaugas gaunant garantuotą atlygį, tokio su itin aukšta asmenine finansine rizika susijusio sutikimo (ne tik potencialiai dirbti neatlygintinai, bet ir finansuoti visą bankroto procedūrą) neteiktų. Šis Lietuvoje egzistuojančios aukštos konkurencijos dėl gautinų administruoti bankroto projektų aspektas yra itin svarbus suvokiant pažeidžiamą administratorių poziciją, kurioje jie įprastai sprendžia dėl sutikimo administruoti vieną ar kitą bankrutuojančią įmonę teikimo. AVNT nurodo, kad apie 90 proc. visų automatinėje skyrimo sistemoje skelbiamų atrankų yra su žyma „procesas vykdomas prisiimant administravimo išlaidų riziką“.¹¹¹⁶ Tai reiškia, kad absoliučiai didžiojoje dalyje visų Lietuvoje vykdomų atrankų dėl bankroto administravimo paslaugų teikimo, nemokumo administratoriai yra įpareigoti pateikti sutikimą prisiimti aptariamą riziką. Taigi galima pagrįstai teigti, kad administratorių prisiimama rizika nėra tokia laisvanoriška, kaip gali pasirodyti *prima facie*. Paprastai saktant, Lietuvoje administratoriams neretai tenka rinktis tarp dviejų objektyviai nepatrauklių išeičių – apskritai neturėti darbo arba imtis itin rizikingo profesinio projekto, kurį vykdant administratorius gali ne tik negauti pajamų, bet ir prarasti asmenines (ar savo įmonės) lėšas.

1113 Palyginimui – Čekijoje 2022 m. duomenimis, licencijuotų nemokumo administratorių yra 589. Bankroto bylų per metus vidutiniškai Čekijoje iškeliami 25 182 įmonėms (vadovaujantis 2014 m. – 2021 m. statistiniais duomenimis). Atitinkamai pagal pateiktą hipotetinį skaičiavimą, Lietuvoje vienam administratoriui tenka administruoti 1,5 įmonės, tuo tarpu Čekijoje vienam administratoriui tenka 42,8 įmonės (Zdeněk Strnad, „The Role of the Insolvency Administrators in the Czech Insolvency Process: Undesirable Balance Between Quantity and Quality“, (pranešimas konferencijoje The Role of EU Law in the Daily Practice of Insolvency Administrators, 2022 m. birželio 30 d.), <https://youtu.be/x5zGapgfQ1E>).

1114 Duomenis 2022 m. birželio 30 d. pateikė AVNT, atsakant į darbo autorės raštu pateiktą užklausą.

1115 *Ibid* (2021 m. – 2022 m. birželio mėn. laikotarpiu).

1116 *Ibid* (2021 m. – 2022 m. birželio mėn. laikotarpiu).

Administratorių apsisprendimą teikti tokius itin rizikingus sutikimus galima aiškinti viltimi, kad vykdant bankroto procesą lėšų vis dėlto bus gauta. Be to, užbaigus bankroto procesą padidėja formalus kaupiamasis administratoriaus personalinės patirties balas¹¹¹⁷, kas taip pat, spręstina, administratoriams žvelgiant į ateities profesinės karjeros perspektyvas skatina juos negaunant atlyginimo ar net savo asmeninėmis lėšomis teikti administravimo paslaugas.

Teismų praktikoje pažymima, kad „pateikdamas sutikimą-deklaraciją administruoti tokią [rizikingą – *aut past.*] įmonę, jis [administratorius – *aut past.*] ne tik įgyja teisę reikalauti padengti jo darbo kaštus, bet ir riziką, kad nesant turto ar jo esant nepakankamai, jo patirtos administravimo išlaidos gali būti nepadengtos“¹¹¹⁸. Visgi atkreiptinas dėmesys, kad objektyviai įvertinti galimybę bankroto procese gauti lėšų, taip pat nustatyti realias patirtinas administravimo išlaidas konkrečiame projekte, t. y. įvertinti potencialius administratoriaus nuostolius, jis gali tik susipažinęs su bendrovės dokumentais, iš esmės faktiškai pradėjęs vykdyti bankroto procedūras.

Statistika atskleidžia, kad Lietuvoje administratorių prisiimama finansinė rizika bankroto procesuose nėra pavieniai atvejai, veikiau tai vertintina kaip sisteminė įprasta ilgametė šalies praktika. Pateikti oficialūs statistiniai duomenys atskleidžia, kad nuo 2013 metų iki 2015 metų daugiau nei pusėje (56,8 proc.) visų šiuo laikotarpiu užbaigtų mažų įmonių bankroto procesų (971 įmonėje) bankroto administratoriams už administravimo paslaugas faktiškai nebuvo išmokėtas joks atlyginimas. Atitinkamai be užmokesčio administratoriai šiuo laikotarpiu užbaigė 177 vidutinių įmonių (19,3 proc.) ir 46 didelių įmonių (8,1 proc.) bankroto procesus.¹¹¹⁹

Naujaisi prieinami Nemokumo priežiūros tarnybos teikiami statistiniai duomenys už laikotarpį nuo 2016 m. gegužės 1 d. iki 2019 m. vasario 28 d. pradėtus ir pabaigtus bankroto procesus rodo panašias ir net blogėjančias tendencijas. Šiuo laikotarpiu net 2 836 mažų įmonių bankroto procesuose (78,6 proc.) administratoriui iš viso nebuvo išmokėtas atlyginimas. Atitinkamai administratoriams nebuvo sumokėta už suteiktas 57 vidutinių įmonių (32 proc.) ir 20 didelių įmonių (28,2 proc.) administravimo paslaugas.¹¹²⁰ Taigi iš viso analizuojamu laikotarpiu, t. y. per 2 metus ir 10 mėnesių

1117 Pagal Lietuvoje galiojanti teisinį reglamentavimą, priklausomai nuo sukauptos patirties (užbaigtų bankroto procedūrų) visiems nemokumo administratoriams yra priskiriama A (mažiausia patirtis), B arba C (didžiausia patirtis) kategorija. Atitinkamai A kategorijos administratoriai turi teisę administruoti tik mažas bankrutuojančias įmones, B kategorijos – mažas ir vidutines, C kategorijos – mažas, vidutines ir dideles („Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugšėjo 4 d. nutarimo Nr. 924 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymą“ pakeitimo“, *supra note*, 866: Nemokumo administratorių atrankos taisyklės, II skyrius).

1118 Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. kovo 30 d. nutartis, *supra note*, 1106.

1119 AVNT, „Bankroto administravimo išlaidų analizė“, Nr. D4-291, 2016, 6, 2 lent., žiūrėta 2022 m. gegužės 2 d., <http://www.avnt.lt/assets/Struktura-ir-kontaktai/Darbuotojai-ir-kontaktai/DI-analizs-skyrius-atsiskyrimo/BAI-analiz-galutin.pdf>.

1120 AVNT, „Administravimo išlaidų analizė“, 2019, 7, 6 lent., žiūrėta 2022 m. gegužės 2 d., <http://www.avnt.lt/assets/Nemokumas/Duomenys-ir-analiz/Administravimo-ilaidos2019.pdf>.

nemokumo administratoriai Lietuvoje be jokio atlygio pabaigė 2 913 bankroto procedūrų. Iš viso šiuo laikotarpiu buvo pabaigtos 3 858 bankroto procedūros (3 609 mažų, 178 vidutinių ir 71 didelių įmonių). Vadinasi, net 75,5 proc. visų šalyje analizuojamu laikotarpiu pabaigtų bankroto procedūrų administratoriai paslaugas teikė visiškai neatlygintinai, t. y. už atliktą darbą negavo jokio finansinio atlygio.

Analizuojant AVNT pateiktus statistinius duomenis apie faktines administravimo išlaidas, matyti, kad šiuo laikotarpiu (2016 m. gegužės 1 d. – 2019 m. vasario 28 d.) 2 359 mažų įmonių (65,4 proc.) bankrotuose nurodytos administravimo išlaidos prilyginamos nuliui.¹¹²¹ Tai reiškia, kad šiuose bankroto projektuose būtent nemokumo administratorius, pateikęs sutikimą ir tokiu būdu prisiėmęs riziką, padengė visas patirtas administravimo išlaidas savo asmeninėmis (ar atstovaujamos įmonės) lėšomis. Atitinkamai administratoriai dengdami visas patirtas administravimo išlaidas savo lėšomis užbaigė 38 vidutinių įmonių (21,3 proc.) bankroto procedūras ir 14 didelių įmonių (19,7 proc.) bankroto procedūras.¹¹²² Iš viso administratoriai aptariamam laikotarpiu savo lėšomis finansavo 2 411 įmonių (62,5 proc.) bankroto procesus. Taigi remiantis pateikiama oficialia statistika, analizuojamu 2 metų ir 10 mėnesių laikotarpiu daugiau nei pusėje visų šalyje pabaigtų bankroto procesų, administratoriai ne tik negavo jokio atlyginimo, tačiau ir patys savo lėšomis padengė administravimo būtinuosius kaštus.¹¹²³

Lietuvos nemokumo priežiūros tarnyba neteikia naujesnių nei 2019 m. statistinių duomenų apie faktines bankroto administravimo išlaidas bankroto bylose. Vis dėlto, kaip minėta, iš AVNT pateiktos informacijos yra žinoma, kad pastaraisiais metais (laikotarpiu nuo 2021 m. iki 2022 m. birželio mėn.) apie 90 proc. atrankų yra vykdoma numanomai beturtėms įmonėms, t. y. ieškant administratoriaus, sutinkančio prisiimti riziką, kad bankroto procese nebus gauta pajamų ir administravimo išlaidos bus dengiamos iš administratoriaus lėšų.¹¹²⁴ Taip pat yra žinoma, kad šiuo laikotarpiu Lietuvoje nebuvo nei vienos paskelbtos atrankos atvejo, kuomet administratoriai nebūtų pateikę tokio sutikimo, t. y. visais beturčių įmonių atvejais buvo surastas administratorius, prisiimantis minėtą riziką.¹¹²⁵ Pagrįstai darytina išvada, kad aptariama didelio masto neatlygintino nemokumo administratorių darbo bankroto bylose problematika išlieka lygiaverčiai aktuali ir šiuo metu.

Matyti, kad Lietuvoje atvejai, kai administratoriams nėra atlyginama už atliktą darbą, negali būti laikomi išimtimis, o mažų įmonių bankroto procesuose tokių atvejų yra

1121 AVNT, „Administravimo išlaidų analizė“, *supra note*, 1120: 6, 5 lent.

1122 *Ibid.*

1123 Pažymėtina, kad kiekvienoje bankroto byloje (įskaitant ir mikro įmonių bankrotus) tam tikros administravimo išlaidos yra neišvengiamos, t. y. visose bankroto bylose yra patiriamos bent tam tikros bankroto administravimo išlaidos (buhalterijos vedimo, dokumentų archyvo sutvarkymo, duomenų iš įvairių institucijų gavimo, korespondencijos siuntimo ir kt.). Tuo tarpu didesnėse įmonėse ar savo esme kompleksiniuose bankroto procesuose administravimo išlaidos gali sudaryti itin ženkliai sumas.

1124 Duomenis 2022 m. birželio 30 d. pateikė AVNT, atsakant į darbo autorės raštu pateiktą užklausą.

1125 *Ibid.*

absoliuti dauguma. Tokia išskirtinė ir, autorės vertinimu, itin ydinga praktika nacionaliniame kontekste stebima jau daug metų. Ši problema keliamą dar 2014 m. Valsybės kontrolės atlikto audito ataskaitoje, konstatuojant, kad nors administratoriaus teisė už teikiamas paslaugas gauti atlyginimą yra neginčytina ir pripažįstama teismų praktikoje, pagal esamą reglamentavimą nėra numatyti šaltinių, iš kurių jis būtų visais atvejais padengiamas, todėl administruojant beturtes įmones, administratorius išlaidas apmoka savo sąskaita.¹¹²⁶ Valsybės kontrolė pažymi, kad vis dar diskutuojama, iš kokių šaltinių turėtų būti dengiamos administravimo išlaidos, įskaitant ir atlyginimo administratoriui kaštus.¹¹²⁷ Žvelgiant iš šiandienos perspektyvos, matyti, kad Valsybės kontrolės audito ataskaitoje minimos diskusijos Lietuvoje neatnešė norimų rezultatų ir analizuojamos problemos neišsprendė, šie klausimai nacionaliniame kontekste išlieka itin aktualūs ir nemažiau opūs. Situacija, kuomet daugiau nei pusę visų šalyje vykdomų bankroto procesų administratoriai ne tik negauna atlyginimo, bet ir patys finansuoja procedūras, negali būti laikoma normalia, tačiau Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje yra visiškai normalizuota. Atkreiptinas dėmesys, kad atsižvelgiant į aptartą praktinį kontekstą Lietuvoje, realiai neįgyvendinama ir iš esmės paradoksalia laikytina galiojančiame Nemokumo administratorių etikos kodekse įtvirtinta nuostata, įpareigojanti administratorius „neteikti neatlygintino nemokumo procesų administravimo paslaugų“¹¹²⁸.

Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad asmeniui, kuris atliko pavestą darbą atsiranda teisė reikalauti, kad jam būtų sumokėtas visas priklausantis atlyginimas, ir ši asmens teisė yra garantuojama, saugoma ir ginama kaip nuosavybės teisė.¹¹²⁹ Spręsti, kad Lietuvoje galiojančio teisinio reglamentavimo įtakoje susiklosčiusi aptarta situacija iš esmės pažeidžia šią esminę nemokumo administratorių teisę. Neatlygintinai teikiamų bankroto administravimo paslaugų mastai Lietuvoje suponuoja, kad valsybės bankroto valdymo srityje yra perkėlus neproporcingą finansinę naštą nemokumo administratoriams.

Vertinant *prima facie* gali atrodyti, kad toks teisinis reglamentavimas, įgalinantis neatlygintinai gauti bankroto administravimo paslaugas yra naudingas – leidžia sutaupti kreditorių ir valsybės lėšas, tad kol atsiranda tokių administratorių, kurie sutinka šią finansinę naštą prisiimti, yra iš esmės tinkamas. Vis dėlto kyla pagrįstų abejonių dėl nemokumo administratorių motyvacijos teikiant administravimo paslaugas tose bankrutuojančiose įmonėse, kuriose negauna atlygio, taip pat savo lėšomis tenka dengti administravimo išlaidas. Tokiais atvejais nėra objektyviai pagrįsta tikėtis geriausių administratoriaus pastangų, maksimalaus aktyvumo veikiant kreditorių ir bankrutuojančios įmonės naudai, jo visiško nešališkumo. Akcentuojama, kad nemokumo administravimo praktika reikalauja tinkamo ir teisingo atlygio sistemos, siekiant garantuoti, kad darbas bus atliekamas ne tik tinkamai pasirengusių ir patyrusių nemokumo

1126 Lietuvos Respublikos valsybės kontrolė, *supra note*, 658: 33

1127 *Ibid.*

1128 „Nemokumo administratorių etikos kodeksas“, *supra note*, 836: 8.2. p.

1129 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas, *supra note*, 459.

administratorių, bet kad jie atliks jį kruopščiai ir atsakingai (angl. *diligently*).¹¹³⁰ Pažymima, kad nemokumo administratoriai nėra labdaros tikslais veikiantys subjektai, todėl negali būti pagrįstai tikimasi, kad jie suteiks profesionalias paslaugas, jei tikimybė, kad bus tinkamai apmokėta už jų darbą yra žema.¹¹³¹

Išryškėja svarbus analizuojamos problematikos aspektas – nesant adekvataus motyvavimo, t. y. neatlyginant administratoriui už darbą, gali rasti objektyvi administratorių motyvacijos stoka veikti geriausiu profesiniu būdu, procese siekti maksimalių rezultatų, aktyviai ginti kreditorių interesus. Tačiau viešojo intereso gynimo požiūriu net opesnis yra kitas aptariamą problematikos aspektas: galios poziciją bankroto procese užimančio subjekto – nemokumo administratoriaus nemotyvuojant teisėtu ir priimtiniu būdu, t. y. teisingai neatlyginant už atliekamą darbą, formuojasi palanki terpė korupcijai bankroto administravimo srityje. Valstybiniu strateginiu požiūriu nemokumo politikos strategus turėtų dominti atsakymai į klausimus, kurie iš esmės šiandien Lietuvoje nėra keliami – kodėl administratoriai sutinka dirbti neatlygintinai? Kiek administratoriams vidutiniškai kainuoja užbaigti skirtingų dydžių beturčių įmonių bankroto procesus? Kaip ir iš kokių lėšų administratoriai praktikoje realiai dengia administravimo išlaidas beturtėse įmonėse? Nepaviršutiniškos atsakymų į šiuos klausimus paieškos, manytina, galėtų pasiūlyti vertingų strateginių įžvalgų apie realias galimybes bankroto administratoriams esamoje sistemoje išlaikyti profesinį nešališkumą teikiant bankroto administravimo paslaugas.

Teismų asociacijos valdyba 2022 m. liepą išplatino viešą pareiškimą, kuriuo pažymima, kad teisėjo profesijai keliamų reikalavimų ir tenkančios atsakomybės neatitinkantis atlyginimas kelia grėsmę pačios profesijos nepriklausomumui.¹¹³² Šis nuogąstavimas dėl neadekvataus atlygio sąsajos su galima profesinio nešališkumo stoka laikytinas visiškai pagrįstu. Kaip atskleidė pateikta analizė, nemokumo administratorių profesijos atveju, Lietuvoje kyla problema net ne dėl mažų atlyginimų, tačiau dėl atlygio nebuvimo už didelę dalį faktiškai atliekamo bankroto administravimo darbo apskritai. Tad nemokumo administratorių profesijos nepriklausomumo užtikrinimo problema Lietuvoje kelia susirūpinimą ir yra laikytina ypatingai aktualia.

Ilgametė Lietuvos praktika, kuomet didelėje dalyje bankroto projektų administratoriams nėra garantuojamas bent minimalus atlygis už atliekamą darbą, manytina, prisideda prie ydingos merkantilistinio požiūrio profesinės prieigos bankroto administravimo srityje įsitvirtinimo nacionaliniu mastu. Merkantilistinio požiūrio profesine prieiga šiuo atveju įvardinama administratoriaus profesinio veikimo logika, kuomet administravimo veiksmų strategija konkrečioje bankroto byloje formuojama ne remiantis nešališkumo

1130 Jan Willem de Haan, „Insolvency Practitioners’ Legal Status and Remuneration in the European Countries“, *De Haan & Mulder Abogados Advocaten* (2007): 7, https://dehaanabogados.com/wp-content/uploads/2020/02/Insolvency_practitioners__legal_status_and_remuneration-1.pdf.

1131 McCormack ir kt., *supra note*, 76: 107.

1132 „Viešas pareiškimas teisėjų atlyginimų klausimu“, Lietuvos teismai, 2022 m. liepos 5 d., žiūrėta 2022 m. liepos 14 d., <https://www.teismai.lt/lt/naujienos/teismu-sistemos-naujienos/viesas-pareiskimas-teiseju-atlyginimu-klausimu/10239>.

principu ir kreditorių bei skolininko interesų atliepimu, tačiau administratorius veikia vedinas savo privačių, kaip verslo subjekto, interesų. Pavyzdžiui, bankroto byloje administratorius imasi reikšti žalos ieškinius buvusiems vadovams išimtinai siekiant pasidengti bent tam tikrą dalį administravimo išlaidų ir gauti atlyginimą (vėliau procese sudarant taikos sutartis patvirtintų administravimo išlaidų dydžiu tapačioms sumoms), arba atvirkščiai – administratorius visiškai nesigilindamas kuo greičiau, mažiausiais kaštais užbaigia bankroto procedūrą. Beturčių įmonių neatlygintino administravimo problemos ignoravimas, perkeliant finansinę naštą visiškai nešališkais procese turintiems būti nemokumo administratoriams, nuo kurių, kaip ne kartą yra pažymėta Lietuvos teismų praktikoje, priklauso visos bankroto procedūros sėkmė, esminių bankroto proceso tikslų įgyvendinimas ir viešojo intereso atliepimas¹¹³³, vertintinas kaip tam tikras sisteminis trumparegiškumas. Ilgojoje perspektyvoje tai generuoja nemokumo administratorių profesinio veikimo mikroklimatą, kurio niekaip negalima laikyti palankiu viešojo intereso įgyvendinimui bankroto byloje.

Pirmas žingsnis sprendžiant aptariamą susiklosčiusią ir įsisenėjusią problematiką Lietuvoje – tai strateginiu lygiu pripažinti, jog nemokumo administratorių neatlygintinas darbas bankroto byloje nėra priimtina ir tvari praktika bei traktuoti tai kaip problemą. Pasaulio Banko ataskaitoje nurodoma, kad pasaulio šalių nemokumo teisės režimuose įprastai taikoma praktika, kad jei atlikus *prima facie* vertinimą nustatoma, jog skolininko turto nepakanka bankroto administravimo išlaidoms padengti, teismas atmeta pareiškimą iškelti bankroto bylą.¹¹³⁴ Taip pat nacionaliniuose nemokumo įstatymuose paprastai numatoma, kad atsakomybę dengti administravimo išlaidas gali prisiimti kreditoriai ar kreditorių grupė, pats skolininkas, taip pat valstybė – dengiant administravimo kaštus iš specializuotų fondų, finansuojamų iš viešojo biudžeto.¹¹³⁵ Nėra žinoma užsienio šalių praktika, kuomet profesines paslaugas teikiančiam asmeniui – nemokumo administratoriui – būtų priskiriama ar siūloma prisiimti atsakomybę už bankroto administravimo išlaidų dengimą. Tad Lietuvos nemokumo valdymo teisinis režimas šiuo aspektu vertintinas kaip unikalus, o toks išskirtinumas dėl aptartų priežasčių negali būti laikomas pozityviu. Ateityje siūlytina visiškai atsisakyti šiuo metu Lietuvoje galiojančio teisinio reguliavimo, pagal kurį finansinė beturčių įmonių administravimo našta perkeliama išimtinai nemokumo administratoriams, t. y. siūloma panaikinti nuostatą, kad nemokumo administratorius gali teikti sutikimą prisiimti patirtinų bankroto proceso administravimo išlaidų dengimo finansinę riziką¹¹³⁶.

Matyti, kad neįmanoma išspręsti Lietuvoje egzistuojančios neatlygintino administratorių darbo problemos, nesiėmus iš esmės spręsti nemokių beturčių įmonių valdymo klausimo. Šio disertacinio darbo apimtyje nėra galimybės pateikti išplėstinius

1133 Žr. išnašą Nr. 816.

1134 The World Bank Group, *Report on the Treatment of MSME Insolvency* (Washington, D.C.: The World Bank Group, 2017), 17–18, <https://documents1.worldbank.org/curated/en/973331494264489956/pdf/114823-REVISED-PUBLIC-MSME-Insolvency-report-low-res-final.pdf>.

1135 *Ibid.*

1136 Atitinkamai atsisakant JANĮ 23 str. 1 d. 2 p. nuostatos.

beturčių įmonių bankroto valdymo sprendinius – tam būtini atskiri tikslingi tyrimai. Reikalinga atlikti išsamias lyginamąsias studijas ieškant beturčių įmonių bankroto valdymo praktinių išeičių, optimalių Lietuvos kontekstui. Šių išeičių paieškose siūlytina susikonsultuoti į specializuotų lanksčių supaprastintų likvidavimo procedūrų mikro, smulkioms ir vidutinėms įmonėms (angl. *micro, small and medium sized enterprises – MSMEs*) diegimą.¹¹³⁷ Vertinga atsiųgti į šiame darbe analizuotus Suomijos ir Estijos pavyzdžius, kur bankroto bylos nesant pakankamai turto padengti administravimo išlaidas nėra keliamos, o paaiškėjus šiam faktui, yra sustabdomos – tokiu atveju bendrovė likviduojama supaprastinta tvarka nevykdant bankroto procedūrų.¹¹³⁸ Nacionaliniame teisiniame režime atsakius minėto reguliavimo, t. y. panaikinus siūlomą naikinti nuostatą, kuria vadovaujantis administratoriai gali prisiimti finansinę riziką dengti bankroto administravimo išlaidas beturtėse įmonėse, iš esmės tapati tvarka galiotų ir Lietuvoje: bankroto bylos beturtėms įmonėms taip pat nebūtų keliamos¹¹³⁹, o tokia nemoki įmonė, vadovaujantis JANĮ, būtų likviduojama Juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva¹¹⁴⁰. Kitaip tariant, atsakius įstatyminės nuostatos, kad administratorius gali prisiimti finansinę riziką, pagal galiojantį reglamentavimą, valstybės institucija atliktų paprastą likvidavimo procedūrą, įmonę tiesiog išregistruojant iš Juridinių asmenų registro nevykdant įprastų išplėstinių bankroto procedūrų. Tačiau tokiu atveju būtina numatyti sisteminius saugiklius dėl komercinio sąžiningumo užtikrinimo, t. y. sistema turi garantuoti galimybę, kilus abejonėms dėl neteisėto ar net nusikalstamo skolininko veikimo, kreditorių, trečiųjų asmenų ar, prireikus, valstybės lėšomis, įgyvendinti pilną bankroto procedūrą, kvalifikuotai patikrinant bendrovės sandorius (Suomijoje ir Estijoje šią sisteminio saugiklio funkciją atlieka bankroto ombudsmenas).

Pažymima, kad turto nemokioje įmonėje nebuvimas gali būti ir galimos apgaulės išdava, kai skolininkas pasisavina įmonės turtą, jį paslepia, perleidžia susijusiems asmenims ar atlieka kitus nesąžiningus veiksmus.¹¹⁴¹ Todėl pasirinkta beturčių nemokių įmonių valdymo teisinė prieiga yra susijusi ir su pačios nemokumo sistemos integralumu bei šios sistemos vaidmeniu įtvirtinant atsakingo ir sąžiningo komercinio veikimo standartus.¹¹⁴² Akcentuojama, kad net smulkaus verslo atveju, vykdant supaprastintą likvidavimo procedūrą turi būti numatyti teisiniai mechanizmai, leidžiantys užtikrinti, kad operatyvaus ir paprasto atleidimo nuo skolų procedūra galėtų pasinaudoti tik sąžiningo, bet nesėkmingo skolininko standartą (angl. *the standard of honest but unfortunate debtor*) atitinkantys subjektai.¹¹⁴³

1137 Gurrea-Martínez, *supra note*, 81.

1138 Žr. skyrių Nr. 3.7. „Bankroto ombudsmenas“.

1139 „JANĮ“, *supra note*, 12: 23 str. 1 d.

1140 *Ibid*, 23 str. 4 d.

1141 The World Bank Group, *Report on the Treatment of MSME Insolvency*, *supra note*, 1134: 17.

1142 *Ibid*.

1143 Gurrea-Martínez, *supra note*, 615: 38.

Apibendrinant pažymėtina, kad negarantuojant nemokumo administratoriui adekvataus atlygio, o Lietuvos unikaliu atveju – dažnai ir atlygio apskritai, prielaidos šiam subjektui bankroto byloje veikti veiksmingai, nešališkai, sąžiningai, t. y. atliepiant viešąjį interesą, laikytinos nepakankamomis. Vertintina, kad Lietuvoje siekiant sukurti palankias sąlygas viešojo intereso gynimui bankroto byloje, vienu iš strateginių prioritetų tikslinga nustatyti pažangaus beturčių įmonių supaprastinto likvidavimo teisinio režimo sukūrimą ir įgyvendinimą, kartu sprendžiant ilgametę nemokumo administratorių neatlygintino darbo problemą.

Dėl nemokumo administratorių objektyvaus atrankos proceso bankroto byloje užtikrinimo. Kitas aspektas, kuriam būtina skirti dėmesį nemokumo administratorių adekvataus motyvavimo užtikrinimo Lietuvoje diskurse – tai su administratorių skyrimo sistema susijusi specifinė problematika. Administratorių skyrimo teisinis režimas ne taip tiesiogiai, kaip atlygio kategorija, bet, manytina, taipogi reikšmingai veikia administratorių bendruomenės bendrąjį profesinį nusiteikimą. Atkreiptinas dėmesys, kad bankroto projektų skyrimo klausimai yra itin svarbūs patiems administratoriams, kadangi tiesiogiai siejasi būtent su jų atlygiu. Kitaip tariant, gaunami administruoti bankroto projektai yra esminė administratoriaus pajamų gavimo prielaida.

Nuo 2015 m. Lietuvoje veikia automatinė kompiuterizuota bankroto administratorių atrankos programa, kuri, remiantis įstatyme apibrėžtais kriterijais, apibūdinančiais bankrutuojančią įmonę ir administratorių¹¹⁴⁴, pagal numatytą algoritmą parenka administratorių konkrečiam bankroto projektui. Pažymima, kad Lietuvos įstatymų leidėjas pasirinko kraštutinį administratorių atrankos ir skyrimo modelį, iš esmės apribodamas kreditorių ir teismo dalyvavimą administratoriaus skyrimo procedūroje.¹¹⁴⁵ Šia sistema buvo siekiama užkirsti kelią piktnaudžiavimui bankroto byloje paskiriant vienai ar kitai proceso šaliai palankų administratorių, t. y. „užtikrinti skaidrų ir objektyvų administratoriaus skyrimą“¹¹⁴⁶. Galima sutikti, kad automatinė atrankos sistema sukūrė tam reikiamas prielaidas: administratorius yra parenkamas atsitiktine tvarka, remiantis numatytais kriterijais. Visgi atkreiptinas dėmesys, kad tuo pačiu aptariama skyrimo sistema eliminavo realią tiesioginę konkurenciją tarp nemokumo administratorių, kartu paneigdamą bankroto administratoriaus kaip verslininko statusą. Visų pirma, juridinių asmenų teisminių bankroto bylų kontekste administratorius neturi galimybių dėti aktyvių pastangų surandant ir pasirenkant klientus – darbinis projektus išimtinai paskiria valstybė. Antra, valstybė imperatyviai nustato administratoriaus užimtumo „lubas“, apibrėžiant didžiausią leistiną administruoti bankroto

1144 Naudojantis automatine atrankos programa, administratoriaus kandidatūra atrenkama pagal juridinį asmenį, kuriam keliami bankroto byla, apibūdinančius kriterijus (turtą, kreditorių skaičių, kreditorių reikalavimų dydį, taikomą jurisdikciją) ir nemokumo administratorių apibūdinančius kriterijus (darbo krūvį, darbo patirtį, galiojančias poveikio priemones, veiklos rezultatus) („JANI“, *supra note*, 12: 34 str. 4 d.).

1145 Dzindzelėlaitė-Šaltė, *supra note*, 96: 178.

1146 „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“, *supra note*, 14: 10.

procesų skaičių¹¹⁴⁷. Trečia, administratoriaus sėkmingam profesiniam veikimui ateityje (naujų darbo projektų gavimui) įtakos iš esmės neturi proceso dalyvių pasitenkinimas jo atlikto darbo kokybe, administratoriaus įvaizdis, taikomi pažangūs darbo metodai ir pan.¹¹⁴⁸ Taigi, įdiegus automatinę administratorių skyrimo sistemą, iš esmės nuo valstybės priklauso administratorių gaunamas teisminiu būdu vykdomo bankroto administravimo darbas. Tuo pačiu valstybei tenka atsakomybė užtikrinti skaidrų ir teisingą, administratorių bendruomenės teisėtus lūkesčius atitinkantį skyrimo sistemos veikimą.

Galiojančios automatinės administratorių atrankos sistemos apimtyje administratoriai realiai konkuruoja tik juos apibūdinančių kriterijų reikšmėmis. Vienas svarbiausių atrankos kriterijų – vadinamasis užimtumo balas, nusakantis esamą administratoriaus darbo krūvį, t. y. kiek ir kokio dydžio įmonių bankroto procesų administratorius veda.¹¹⁴⁹ Sistema suprogramuota taip, kad kuo mažesnis yra einamasis administratoriaus darbo krūvis, tuo geresnis yra jo atrankinis balas, o kartu ir didesnės galimybės būti paskirtam administruoti naujus bankroto procesus.

Atrankos programoje fiziniai ir juridiniai administratoriai dalyvauja lygiomis teisėmis, t. y. konkurse dėl konkretaus bankroto projekto administravimo tarpusavyje varžosi fiziniai ir juridiniai asmenys.¹¹⁵⁰ Fiziniais nemokumo administratoriams, pasirikusiems veiklą vykdyti dirbant juridiniame administratoriuje¹¹⁵¹, nėra draudžiama dirbti keliuose juridiniuose asmenyse. Egzistuoja praktinė problema dėl nemokumo administratorių darbo krūvio skaičiavimo.¹¹⁵² Jei fizinis asmuo yra įsidarbinęs viename juridiniame asmenyje ir jame vykdo bankroto procedūras, tačiau tuo pat metu yra ir kito juridinio asmens darbuotojas, kuriame nevykdo jokios bankroto procedūros, pastarojo juridinio asmens darbo krūvis yra programos prilyginamas nulii, nepaisant realaus vienintelio tos įmonės darbuotojo darbo krūvio kitose administravimo įmonėse.

1147 „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugsėjo 4 d. nutarimo Nr. 924 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymą“ pakeitimo“, *supra note*, 866: Nemokumo administratorių atrankos taisyklės, 21 p.

1148 Tokie ūkinės komercinės veiklos ribojimai nėra suderinami su grynąja verslininkystės samprata ir suponuoja, kad šiuo metu Lietuvoje realus nemokumo administratoriaus statusas yra iš esmės dichotomiškas, pasižymintis labiau ne verslininko, bet būtent valstybės pareigūno padėčiai būdingais bruožais.

1149 „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugsėjo 4 d. nutarimo Nr. 924 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymą“ pakeitimo“, *op. cit.*, Nemokumo administratorių atrankos taisyklės, 11 p.

1150 *Ibid.*, Nemokumo administratorių atrankos taisyklės, 23 p.

1151 Vadovaujantis JANĮ 129 str. 2 d.

1152 Fizinį ir juridinių nemokumo administratorių darbo krūvio skaičiavimo administratorių atrankos programoje tvarka yra nustatyta Nemokumo administratorių atrankos taisyklių 11 p. („Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugsėjo 4 d. nutarimo Nr. 924 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymą“ pakeitimo“, *op. cit.*).

Kitaip tariant, skaičiuojant juridinio asmens, kuris neveda jokios bankroto procedūros, darbo krūvį nėra atsižvelgiama į tai, kiek jame dirbantys fiziniai administratoriai realiai veda procedūrų kitose administravimo įmonėse.¹¹⁵³ Paprastai sakant, fizinis nemokumo administratorius į juridinius asmenis, kuriuose įsidarbina ir kurie neveda nei vienos procedūros, „neatsineša“ savo realaus darbo krūvio. Tačiau suprantama, kad praktikoje pats juridinis asmuo jokių nemokumo administratoriaus funkcijų nevykdo – jas atlieka juridiniame asmenyje dirbantys fiziniai administratoriai. Todėl toks šiuo reguliavimu įtvirtintas fizinių ir juridinių asmenų traktavimas atsietai laikytinas nenuosekliu ir iš esmės iškreipiančiu atrankų rezultatus. Ši jau ilgą laiką¹¹⁵⁴ egzistuojanti programos veikimo spraga kompromituoja pačios automatinės administratorių skyrimo sistemos tikslą – objektyviai ir teisingai paskirstyti bankroto projektus. Pirmiausia todėl, kad sudaro sąlygas faktiškai didesnę darbo krūvį turintiems administratoriams laimėti atrankas prieš mažesnę realų užimtumą turinčius kitais kriterijais lygiaverčius kolegas.

2021 m. Nemokumo administratorių rūmai užsakė profesorius Vytauto Nekrošiaus teisinę išvadą dėl fizinių administratorių darbo daugiau nei viename juridiniame administratoriuje teisėtumo įvertinimo.¹¹⁵⁵ Pasak V. Nekrošiaus, gramatinis ir teleologinis JANĮ 129 str. 2 d. 2 p. „<...> normos aiškinimas, atsižvelgiant į tai, kad ji yra priskiriama viešosios teisės reguliavimo sferai, leidžia daryti vienareikšmišką išvadą, kad nemokumo administratorius, tuo pačiu metu gali būti tik vieno juridinio asmens darbuotoju“.¹¹⁵⁶ Autorius taip pat nurodo, kad galimybė administratoriams tuo pačiu metu dirbti keliuose juridiniuose asmenyse „<...> paneigtų nemokumo administratorių atrankos programos tikslus bei sudarytų labai palankias sąlygas nesąžiningai tarpusavio konkurencijai, kadangi sukurtų tarp administratorių nelygias sąlygas būti paskirtiems nemokumo administratoriumi konkrečioje byloje“¹¹⁵⁷. Šios mokslinės išvados pagal NAR suformuluotą

1153 Praktikoje tai reiškia, kad, pavyzdžiui, UAB „A“ direktorius P. P. vykdo 30 bankroto procedūrų ir UAB „A“ darbo krūvis yra 30; UAB „B“ direktorius ir vienintelis darbuotojas yra tas pats fizinis asmuo P. P., tačiau UAB „B“ jis nevykdo nei vienos procedūros, todėl UAB „B“ darbo krūvis automatinėje atrankos sistemoje yra prilyginamas nuliui. Dėl šios priežasties susidaro situacija, kuomet UAB „B“, su vieninteliu darbuotoju P. P., vedančiu daug bankroto procedūrų, turi absoliučią pirmenybę būti atrinktu atrankos programoje, prieš kitą nemokumo administratorių, kurio darbo krūvis yra *de facto* mažesnis (pavyzdžiui, jis veda vieną ar nei vienos bankroto procedūros).

1154 Aptartu būdu programa pradėjo veikti nuo 2021 m. sausio 1 d., įsigaliojus naujosioms nemokumo administratorių atrankos taisyklėms („Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugsėjo 4 d. nutarimo Nr. 924 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymą“ pakeitimo“, *op. cit.*). Analizuojama problema iki šiol (2022 m. gruodžio mėnesio) nėra išspręsta – programa administratorių užimtumo balus vis dar skaičiuoja nurodytu, autorės vertinimu, ydingu būdu.

1155 Vytautas Nekrošius, „Mokslinė išvada“, Nemokumo administratorių rūmai, 2021 m. gegužės 25 d., žiūrėta 2022 m. liepos 17 d., https://nemokumorumai.lt/media/pages/naryste/ruosiamu-tvarku-projektai/regitros-informacija-automobilio-nuosavybes-deklaravimo-bei-registravimo-procesas-po-2021-m-geguzes-1-d/3110459517-1636202753/2021-05-25_prof_v.nekrosiaus_moksline_isvada_del_jani_129-str.pdf.

1156 *Ibid.*, 2.

1157 *Ibid.*

itin specifinę užklaušą egzistavimas suponuoja, kad pati nemokumo administratorių bendruomenė jau ilgą laiką kelia tinkamo atrankos programos veikimo ir sąžiningos konkurencijos užtikrinimo problemas. Tačiau iki šiol minėtos problemos Lietuvoje nėra išspręstos: fiziniams administratoriams *de facto* ne tik leidžiama būti įdarbintais neribotame įmonių – juridinių administratorių kiekyje, tačiau ir ydingas atrankos programos veikimas lemia, kad fiziniai administratoriai „neatsineša“ į administravimo įmones savo asmeninio darbo krūvio, kas iškreipia vykdomų atrankų rezultatus. Konstatuotina, kad einamuoju metu Lietuvoje nėra pilnai užtikrinamas objektyvus ir teisingas administratorių skyrimo bankroto byloje procesas.

Stebint iš esmės nelogišką atrankos programos veikimą, gali atrodyti, kad aptariama problematika – tai atrankos programos algoritmo techninės klaidos išdava, kuri gali būti nesunkiai išsprendžiama, atlikus reikiamus programos pakeitimus. Tačiau analizuojant už tinkamą atrankos programos veikimą atsakingos valstybės institucijos – AVNT teikiamus išaiškinimus, matyti, kad toks traktavimas (kuomet skaičiuojant procedūrų nevedančio juridinio asmens darbo krūvį, neatsižvelgiama į tame juridiniame asmenyje dirbančių fizinių administratorių realų darbo krūvį kitose administravimo įmonėse), yra intencionalus. Pasak AVNT, aptariamo specifinio atrankos programos veikimo algoritmas suprogramuotas vadovaujantis Nemokumo administratorių atrankos taisyklių¹¹⁵⁸ 11.2 papunkčio paskutine dalimi, kurioje nustatyta, kad „[j]eigu nemokumo administratoriaus juridinio asmens nėra vienas darbuotojas nemokumo administratorius (ir vadovas) nėra nurodytas priežiūros institucijai kaip vykdomas bent vieną bankroto procesą, tokio nemokumo administratoriaus juridinio asmens darbo krūvis lygus 0“¹¹⁵⁹. AVNT vertinimu, šis taisyklių punktas reiškia, kad kol juridinis asmuo neturi bent vieno administruojamo proceso, nepaisant, koks darbo krūvis bebūtų juridiniame asmenyje dirbančių fizinių administratorių, juridinio asmens krūvis bus lygus nuliui, kadangi nėra nei vieno darbuotojo, turinčio darbo krūvį būtent tame juridiniame asmenyje.¹¹⁶⁰ Toks AVNT Nemokumo administratorių atrankos taisyklių 11.2 p. nuostatos interpretavimas kelia abejonių. Analizuojant šią nuostatą lingvistiškai, matyti, kad nėra daroma nuoroda į konkretų juridinį asmenį, t. y. nurodoma, kad jei vienas darbuotojas apskritai

1158 „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugsėjo 4 d. nutarimo Nr. 924 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymą“ pakeitimo“, *supra note*, 866.

1159 AVNT, „Nemokumo administratorių atrankos kompiuterinės programos 2021 metų II pusmečio rezultatų apžvalga“, Nr. (6.12) D4, 2022 m. balandžio 21 d., 2, žiūrėta 2022 m. liepos 17 d., https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/2021%20MET%C5%B2%20II%20PUSME%C4%8CIO%20AP%C5%BDVALGA%20KAIP%20U%C5%BDTIKRINAMAS%20ATRANKOS%20PROGRAMOS%20TAIKYMAS_gerai.pdf.

1160 *Ibid*; Analogišką poziciją dėl Nemokumo administratorių atrankos taisyklių 11.2 p. interpretacijos AVNT atkartoja ir naujausioje, 2022 m. liepą paskelbtoje atrankos programos rezultatų apžvalgoje (AVNT, „Nemokumo administratorių atrankos kompiuterinės programos 2022 metų I pusmečio rezultatų apžvalga“, Nr. (6.12) D4-1975, 2022 m. liepos 18 d., 2, žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 9 d., https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/2022%20MET%C5%B2%20I%20PUSME%C4%8CIO%20AP%C5%BDVALGA%20KAIP%20U%C5%BDTIKRINAMAS%20ATRANKOS%20PROGRAMOS%20TAIKYMAS_galutinis.pdf).

nėra nurodytas kaip vedantis procedūras, tada ir juridinio asmens krūvis lygus nuliui, tačiau nėra sukonkretinimo, kad būtent tame juridiniame asmenyje. Teleologiniu požiūriu manytina, kad teisės akto kūrėjai tuo norėjo pasakyti, kad jei nei vienas juridinio asmens darbuotojas neturi jokio darbo krūvio, tai ir juridinio asmens darbo krūvis yra nulinis. Tai suprantama, kadangi juridinio asmens vedamos bankroto procedūros yra susietos su konkrečiais darbuotojais – fiziniai administratoriais. Juridinis asmuo negali savarankiškai vesti procedūrų, jame dirbantiems fiziniams administratoriams jų nepriškyrus. Todėl manytina, kad ši nuostata apibūdina situaciją, kai nei pats juridinis asmuo, nei jame dirbantys fiziniai administratoriai apskritai neveda bankroto procedūrų, tokiu atveju juridinio asmens krūvis prilygintinas nuliui. Visgi pripažintina, kad aptariama nuostata nėra pakankamai nuosekli ir nesukuria teisinio aiškumo. Taip pat ji nepaaiškina, kaip skaičiuoti juridinio asmens darbo krūvį, kai pats juridinis asmuo jokių vedamų procedūrų neturi, tačiau jame dirbantys fiziniai administratoriai veda procedūras kituose juridiniuose asmenyse.

Nemokumo priežiūros tarnyba nurodo, kad „[t]uo siekiama neužkirsti kelio juridiniams nemokumo administratoriams, neturintiems nei vieno administruojamo bankroto proceso, dalyvauti nemokumo administratorių atrankoje ir gauti bent vieną bankroto procesą“¹¹⁶¹. AVNT pažymi, kad toks specifinis administratorių krūvio skaičiavimas lemia tolygesnį bankroto procesų skirstymą tarp juridinių ir fizinių administratorių, kartu užtikrinant į rinką ateinančių mažesnių juridinių administratorių galimybes gauti bankroto procesų, įgyti patirties bei galimybių plėstis.¹¹⁶² Tačiau tokie AVNT teiginiai vertintini kaip neturintys jokio objektyvaus pagrindo ir iš esmės klaidinantys. Juk jei fizinis administratorius, įsteigęs naują juridinį asmenį – administravimo įmonę realiai neturi darbo krūvio, t. y. kitose administravimo įmonėse asmeniškai neveda bankroto procedūrų, atstovaujamo juridinio asmens darbo krūvio nereikės dirbtinai ir neobjektyviai prilyginti nuliui – krūvis ir taip bus nulinis. Kyla klausimas – kodėl valstybė yra suinteresuota, kad naujai kuriami juridiniai nemokumo administratoriai, kuriuose dirba tie patys fiziniai administratoriai, kitose įmonėse vedantys procedūras, gautų administruoti vis naujų bankroto projektų? Tokiu reguliavimu nėra kuriamos sąlygos ateiti į rinką naujiems verslo subjektams – juridiniams nemokumo administratoriams, tačiau tokia tvarka neabejotinai skatina veiklą vykdančius fizinius administratorius steigti vis naujas administravimo bendroves.

Įžvelgtinas aptarto administratorių atrankos programos ydingo veikimo makro efektas nemokumo administratorių rinkai Lietuvoje. Analizuojama atrankos programos veikimo spraga ilgainiui sukūrė tam tikrą administratorių veikimo standartą, paremtą susiklosčiusia praktika grindžiama logika, kad kuo daugiau juridinių administravimo

1161 AVNT, „Nemokumo administratorių atrankos kompiuterinės programos 2021 metų I pusmečio rezultatų apžvalga“, Nr. (6.13) D4-2111, 2021 m. rugpjūčio 31 d., 6, žiūrėta 2022 m. liepos 17 d., <https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/2021%20MET%20B2%20I%20PUSME%20C4%8CIO%20AP%20BDVALGA%20KAIP%20U%20C5%BDTIKRINAMAS%20ATRANKOS%20PROGRAMOS%20TAIKYMAS.pdf>.

1162 *Ibid.*

įmonių valdo fizinis administratorius, tuo daugiau bendrai sumoje gali gauti administruoti bankroto projektų.¹¹⁶³ Tai skatina fizinius administratorius steigti vis naujas administravimo bendroves, taip pat, turint finansinių galimybių, įsigyti juridinius asmenis – administravimo įmones iš kolegų.

Analizuojant viešai skelbiamą administravimo paslaugas turinčių teisę teikti asmenų sąrašą stebima tendencija, jog daug atskirų juridinių nemokumo administratorių yra registruota tais pačiais registracijos adresais.¹¹⁶⁴ Taip pat matyti, kad tie patys fiziniai nemokumo administratoriai eina direktoriaus pareigas daugelyje nemokumo administravimo įmonių.¹¹⁶⁵ Nagrinėjant juridinių nemokumo administratorių duomenis, kuriems leidimas teikti administravimo paslaugas suteiktas 2022 metais, stebimos tapačios tendencijos: juridiniai asmenys steigiami sutampančiais adresais, neretai skiriamas tas pats direktorius keliems juridiniams administratoriams.¹¹⁶⁶ Galima daryti išvadą, kad nemažą dalį juridinių nemokumo administratorių Lietuvoje šiuo metu valdo tie patys fiziniai nemokumo administratoriai. Spręstina, kad juridiniai nemokumo administratoriai Lietuvoje neretai steigiami išimtinai dėl vieno tikslo, t. y. siekiant geresnės padėties administratorių atrankose automatinėje skyrimo sistemoje – kad būtų gaunama administruoti daugiau bankroto projektų. Susiklosčiusi aptariama ydinga praktika, žvelgiant valstybiniu strateginiu požiūriu, generuoja makro problemą – Lietuvos bankroto administravimo paslaugų teikimo rinka tampa vis labiau monopoliška.

Šiame kontekste išryškėja ir minėta administratorių merkantilistinio požiūrio profesinės prieigos¹¹⁶⁷ arba kitaip – vadinamoji bankroto verslininkų problema, kuomet bankroto administravimas pačių administratorių imamas traktuoti tipiniu verslu,

1163 Fizinis nemokumo administratorius, valdantis daug administravimo įmonių, dėl ydingai veikiančios atrankos sistemos, kurioje nevertinamas jo asmeninio darbo krūvis skirtinguose juridiniuose asmenyse, rotacijos principu turės juridinių asmenų, kurie vienu ar kitu metu neves bankroto procedūrų. Vadinas, nepaisant savo realaus asmeninio darbinio užimtumo, pasinaudodamas turimomis administravimo įmonėmis, toks administratorius gaus vis naujų bankroto projektų, turėdamas nepagrįstą pranašumą kompiuterinėje administratorių atrankos programoje prieš kolegas, kurie nevaldo administravimo įmonių grupės.

1164 Pavyzdžiui: adresu Jogailos g. 7, Vilnius yra iš viso registruotas 31 juridinis nemokumo administratorius; Konstitucijos g. 12, Vilnius – 12 juridinių administratorių; Gedimino pr. 32-5, Vilnius – 6 juridiniai administratoriai; Dvaro g. 64-205, Šiauliai – 6 juridiniai administratoriai (2022 m. gegužės 25 d. duomenimis) („Nemokumo administratorių sąrašas“, AVNT, žiūrėta 2022 m. gegužės 25 d., <http://avnt.lt/veiklos-sritys/nemokumas-2/administratoriai/nemokumo-administratoriai/>).

1165 Pavyzdžiui: fizinis administratorius A. Ž. šiuo metu eina 10 juridinių administratorių direktoriaus pareigas, atitinkamai A. B. – direktoriumi dirba 8 juridiniuose nemokumo administratoriuose, M. K. – 9 juridiniuose asmenyse (2022 m. gegužės 25 d. duomenimis) (*Ibid*).

1166 Pavyzdžiui, 2022 m. sausio 13 d. leidimas teikti nemokumo administravimo paslaugas suteiktas dviem juridiniams asmenims, 2022 m. vasario 3 d. leidimas suteiktas dar trimis juridiniams asmenims. Šių penkių juridinių asmenų buveinė registruota tuo pačiu adresu, visų penkių įmonių direktoriumi paskirtas tas pats fizinis nemokumo administratorius (*Ibid*).

1167 Nemokumo administratorių merkantilistinio požiūrio profesinė prieiga taip pat aptariama skyriuje Nr. 4.2. „Adekvataus sisteminio nemokumo administratorių motyvavimo užtikrinimo problema“, paragrafe „Dėl nemokumo administratorių neatlygintino darbo bankroto byloje“.

kurio prioritetinis ir iš esmės vienintelis siekis – kuo didesnis pelnas, mažiausiomis įmanomomis pastangomis kuo skubiau užbaigiant bankroto procedūras. Verta atkreipti dėmesį į tai, kad nemokumo administratoriams, skaidriai vykdančioms profesinę veiklą ir nesteigiantiems daugybės juridinių administravimo įmonių, tampa itin sunku konkuruoti su vadinamaisiais bankroto verslininkais. Pastarieji esamomis sąlygomis visuomet turi pranašumą – sukaupia didesnę formaliąją patirtį, gauna administruoti daugiau bankroto projektų ir, žinoma, generuoja didesnes pajamas, kas leidžia toliau plėtoti aptartą bankroto administravimo verslo modelį. Manytina, kad ši dinamika lemia vis labiau juntamą merkantilistinio požiūrio profesinės prieigos išitvirtinimą bankroto administravimo rinkoje Lietuvoje. Vis dėlto, autorės vertinimu, toks požiūris nėra suderinamas su šiame darbe tiriamu specialiu nemokumo administratorius, kaip esminio bankroto proceso subjekto statusu, nuo kurio veiksmų nešališkumo, aktyvumo, sąžiningumo priklauso bankroto procedūrų tinkamas išpildymas. Bankroto administravimo veiklos, kaip tipinės verslininkystės percepcija taip pat nedera su Lietuvos teisės jurisprudencijoje ir doktrinoje pripažįstama nuostata, kad bankroto bylose egzistuoja viešasis interesas, kuris privalo būti ginamas.

Ydingas administratorių atrankos programos veikimas pakerta skyrimo sistemos legitimumą, taip pat, spręstina, generuoja bendrą neteisybės pojūtį nemokumo administratorių bendruomenėje. Pagrįsta manyti, kad tai turi neigiamą poveikį administratorių bendrajai motyvacijai veikti nešališkai, sąžiningai, siekti geriausių pastangų vykdančioms profesinę veiklą. Siekiant užtikrinti nemokumo administratorių motyvaciją bankroto bylose veikti geriausiu profesiniu būdu, atliepiančioms viešąjį interesą, būtina panaikinti bet kokias abejones dėl tinkamo, teisingo administratorių skyrimo sistemos veikimo, garantuoti visišką skaidrumą administratorių atrankose.

Siekiant sustabdyti aptartos žalingos praktikos plėtrą Lietuvoje reikalinga nedelsiant ištaisyti automatinės administratorių atrankos programos veikimo nelogiškumus. Finansų ministerijai ir AVNT siūlytina inicijuoti ir įgyvendinti atrankos programos veikimo pakeitimus, nustatant, kad visais atvejais, įskaitant, kai pats juridinis asmuo neveda bankroto procesų, juridinio asmens darbo krūvis yra siejamas su šiame asmenyje dirbančių fizinių nemokumo administratorių faktiniu darbo krūviu. Atitinkamai siūlytina patikslinti ir papildyti Nemokumo administratorių atrankos taisyklių 11.2 papunktį. Pirma, siūloma atsisakyti aptarto klaidinančio teisės akto normos sakinio: „[j]eigu nemokumo administratoriaus juridinio asmens nėra darbuotojas nemokumo administratorius (ir vadovas) nėra nurodytas priežiūros institucijai kaip vykdančias bent vieną bankroto procesą, tokio nemokumo administratoriaus juridinio asmens darbo krūvis lygus 0“. Antra, siūloma papildyti 11.2 nuostatą išaiškinimu, kaip skaičiuojamas juridinio asmens darbo krūvis, kai pats juridinis asmuo jokių vedamų bankroto procedūrų neturi, tačiau jame dirbantys fiziniai administratoriai veda bankroto procedūras kituose juridiniuose asmenyse. Šia nuostatą siūloma išdėstyti taip: „Kai juridinis asmuo neveda jokių bankroto procesų, jo darbo krūvis – nemokumo administratoriaus juridinio asmens vadovo ir darbuotojų nemokumo administratorių darbo krūvių, apskaičiuotų šio punkto 11.1 papunktyje nustatyta tvarka, suma, padalinta iš nemokumo administratoriaus juridinio asmens darbuotojų (ir vadovo) nemokumo administratorių skaičiaus.“

Aptarta susiklosčiusi praktinė problematika nemokumo administratorių skyrimo procese reikalauja skubių sprendimų. Aukščiau pateiktas pasiūlymas dėl atrankos programos veikimo koregavimo yra formuluojamas siekiant nedelsiant spręsti specifinio ydingo jos veikimo problemą. Tačiau analizuojama problematika suponuoja bendresnius ir gilesnius klausimus dėl Lietuvos teisinėje sistemoje įtvirtintos administratorių veikimo sąrangos pagrįstumo. Stebint Lietuvoje nemokumo administratorių tarpe vykstančią prekybą juridiniais asmenimis – administravimo įmonėmis bei vis naujų administravimo bendrovių steigimą, kyla pagrįstų abejonų dėl nemokumo administratorių skirstymo į fizinius ir juridinius asmenis tikslingumo ir naudos valstybei.

JANĮ įtvirtinta, kad juridinis asmuo, siekiantis įgyti teisę administruoti nemokumo procesus, privalo turėti vadovą, jau turintį teisę administruoti nemokumo procesus.¹¹⁶⁸ Vadinasi, juridinis nemokumo administratorius yra neįmanomas be licenciją teikti administravimo paslaugas turinčio fizinio nemokumo administratoriaus. Taip pat juridiniai nemokumo administratoriai pagal galiojančią tvarką neturi teisinių galimybių administruoti bankroto procedūrą be fizinio administratoriaus ištraukimo: konkretus fizinis administratorius privalo būti priskirtas kiekvienoje juridinio administratoriaus vedamoje bankroto byloje¹¹⁶⁹. Tokiu būdu juridiniai nemokumo administratoriai yra tiesiogiai susieti ir priklausomi nuo juos valdančių ir juose dirbančių fizinių nemokumo administratorių. Kitaip tariant, fiziniai nemokumo administratoriai yra neatsiejamą juridinių administratorių dalis.

Pažymėtina, kad būtent fizinis asmuo yra tikrasis nemokumo profesionalas, turintis reikiamą kvalifikaciją, išlaikęs egzaminus, sukaupęs patirtį ir realiai atliekantis administravimo veiklas. JANĮ aiškinamajame rašte pažymima, kad „<...> iš esmės nemokumo procesus administruoti ir atlikti visus reikalingus veiksmus gali tik fizinis asmuo“¹¹⁷⁰. Šiuo požiūriu nemokumo administratorius yra prilygintinas antstoliui, notariui ar advokatui, kurie profesinę veiklą vykdo būtent personaliniu pagrindu. Sutiktina su V. Nekrošiaus įžvalga, kad savo profesine padėtimi nemokumo administratorius yra ypatingai artimas kitoms valstybės reguliuojamoms laisvosios teisinės profesijoms, tokioms kaip advokatų ar antstolių.¹¹⁷¹ Tad nėra aišku, dėl kokių priežasčių nemokumo administratoriai turėtų veikti ne tiesiogiai (kaip konkretūs fiziniai asmenys, įgiję reikiamą kvalifikaciją ir *de facto* atliekantys administravimo darbą), tačiau per uždarysias akcines bendroves ar kitos formos juridinius asmenis, kurių veiklos formatas suponuoja tipinę verslininkystę.

Praktinės problemos išryškėja juridiniams ir fiziniams administratoriams konkuruojant administratorių atrankos sistemoje – juridiniai administratoriai neretai tampa teisiniu įrankiu ir formatu įgyti pranašumą vystant bankroto administravimo

1168 „JANĮ“, *supra note*, 12: 119 str. 3 p.

1169 *Ibid*, 130 str. 2 d.

1170 „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“, *supra note*, 14: 29.

1171 Nekrošius, *supra note*, 1155: 3.

paslaugų verslą. Administratoriams veikiant daugybėje juridinių asmenų apsunksa administratorių atskaitomybės išgryninimas, susidaro klaidingas heterogeninės administratorių rinkos įspūdis, tačiau realiai Lietuvoje profesinę veiklą vykdo ne 316 fizinių ir 303 juridiniai nemokumo administratoriai¹¹⁷², o 316 fizinių administratorių, iš kurių dalis administratorių yra įsteigę ir veikia 303 administravimo bendrovėse.

Spręstina, kad yra tikslinga administratorių skyrimo procesą organizuoti išimtinai per fizinius nemokumo administratorius, t. y. atrankos programoje dalyvaujant tik fiziniams asmenims. Atitinkamai keistinas ir generalinis įstatyminis nemokumo administratoriaus konceptas, pagal kurį nemokumo administratorius – tai „fizinis arba juridinis asmuo, turintis teisę administruoti nemokumo procesus“¹¹⁷³. Siūlytina numatyti, kad nemokumo administratorius yra būtent fizinis asmuo, turintis teisę teikti nemokumo administravimo paslaugas. Finansų ministerijos bei Ekonomikos ir inovacijų ministerijos raštuose, skirtuose Nemokumo administratorių rūmams, pažymima, kad nemokumo administratorių atrankos vykdymas pagal nemokumo administratorius fizinius asmenis neprieštarautų Lietuvos Respublikos paslaugų įstatymui, jeigu tai būtų pagrįsta būtinumu, nediskriminavimo ir proporcingumo principais ir toks nustatymas sudarytų teisingesnes konkurencines sąlygas ūkio subjektams, nei šiuo metu nustatytas.¹¹⁷⁴ Vertintina, kad administratorių atrankos organizavimas dalyvaujant tik fiziniams administratoriams laiduotų teisingesnes administratorių konkurencijos sąlygas. Tokiu būdu būtų iš esmės sprendžiama vadinamoji bankroto verslininkų problema, tai sudarytų prielaidas tolygiam, teisingam administratorių skyrimo procesui, atskleistų realų nemokumo administravimo profesinę veiklą užsiimančių administratorių kiekį, išgrynintų administratorių atskaitomybę. Tuo tarpu patys fiziniai administratoriai būtų laisvi savanoriškai jungtis į profesines bendrijas optimalaus veiklos organizavimo ir profesinės partnerystės tikslais, tačiau ne siekiant turėti konkurencinį pranašumą nemokumo administratorių atrankoje.

Nemokumo administratorių ypatinga duali padėtis – tai, kad jie teikia savo esme viešąsias paslaugas, reikalaujančias visiško nešališkumo ir nesuinteresuotumo, o kartu vysto savo privatų verslą, suponuoją adekvataus šių subjektų motyvavimo svarbą. Tinkamas atlygis, objektyvi administravimo projektų skyrimo sistema (kuri taip pat sietina su atlygiu) laikytini kertinėmis tinkamo administratorių profesinio nusiteikimo prielaidomis. Visgi dėl aptartos susiklosčiusios problematikos – ilgametės normalizuotos nemokumo administratorių neatlygintino darbo praktikos, taip pat automatinės administratorių atrankos sistemos veikimo nelogiškumų, konstatuotina, kad

1172 Žr. išnašas Nr. 1107-1109 ir su jomis siejamą tekstą.

1173 „JANI“, *supra note*, 12: 2 str. 17 d.

1174 Referuojama į neviešus Nemokumo administratorių rūmams adresuotus Finansų ministerijos ir Ekonomikos ir inovacijų ministerijos raštus, kurie autorei tapo prieinami bendradarbiaujant su Nemokumo administratorių rūmais: Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija, „Dėl nemokumo administratorių veiklos suderinamumo su paslaugų reglamentavimu“, 2021 m. gegužės 5 d., Nr. (15.2-43Mr)-3; Lietuvos Respublikos finansų ministerija, „Dėl Nemokumo administratorių rūmų siūlymų“, 2021 m. gegužės 11 d., Nr. (6.2 Mr.-02).

šiuo metu Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje nėra užtikrinamas adekvatus sisteminis nemokumo administratorių motyvavimas.

4.3. Valstybės indėlio užtikrinant aplinkos apsaugą bankroto byloje nepakankamumo problema

Šiame disertaciniame darbe konstatuota, kad viešasis interesas bankroto byloje, *inter alia*, reiškiasi interesu apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių.¹¹⁷⁵ Vienas esminių intereso apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių konkretaus teisinio realizavimo pavyzdžių – tai įstatyminiai aplinkosaugos reikalavimai bankroto teisėje. Lietuvos jurisprudencijoje pripažįstama, kad viešasis interesas bankroto byloje atliepiamas tuomet, kuomet įgyvendinamas visuomenės interesas į saugią ir švarią aplinką likviduojant teršėją.¹¹⁷⁶ Pažymima, kad „[n]emokumo administratorius, įmonės bankroto proceso metu, atliekų, užteršto dirvožemio ir grunto sutvarkymo veiklą turi organizuoti taip, kad nebūtų neigiamo poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai nutraukiant ir jau nutraukus įmonės veiklą“¹¹⁷⁷. Būtinybė užtikrinti, kad nemokiam verslui sustabdžius ūkinę komercinę veiklą nebūtų paliekama užteršta aplinka, nesutvarkytos pavojingos atliekos, prišuikšlintos vietovės ir pan. – nekvestionuotina. Tad sutiktina, jog aplinkosaugos bankroto byloje diskurse esminis išryškėjantis problemiškas klausimas – kas turėtų mokėti už bankrutuojančio teršėjo aplinkosauginių prievolių įvykdymą?¹¹⁷⁸

Pagal Lietuvos teisinį reguliavimą, aplinkos tvarkymo išlaidos bankroto byloje apmokamos iš bankroto proceso administravimo išlaidų, t. y. iš pačios bankrutuojančios įmonės turto.¹¹⁷⁹ Tačiau kai bankrutuojanti bendrovė jokių lėšų neturi arba jų turi nepakankamai, aplinkos sutvarkymo kaštus yra įpareigotas savo lėšomis dengti bankroto administravimo paslaugas teikiantis nemokumo administratorius.¹¹⁸⁰ Abejotinas šio specifinio Lietuvoje įtvirtinto teisinio reguliavimo proporcingumas ir tvarumas, gebėjimas teisingomis priemonėmis pasiekti norimų tikslų.

Visų pirma reikia pasakyti, kad nemokumo administratorius teikdamas sutikimą administruoti konkrečią bankrutuojančią bendrovę neturi praktinių galimybių tiksliai žinoti būsimų aplinkos tvarkymo išlaidų apimties. Žinoma, pagal atsakingo profesinio elgesio standartą administratorius gali ir turi pasidomėti nemokios įmonės specifika,

1175 Žr. poskyrį Nr. 2.2.4. „Interesas apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių“.

1176 Žr. išnašas Nr. 692-694 ir su jomis siejamą tekstą.

1177 Aplinkos apsaugos departamentas prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos, „Nemokumo administratoriaus, organizuojančio atliekų, užteršto dirvožemio ir grunto sutvarkymą, atmintinė“, AVNT, 2021, 3, žiūrėta 2022 m. birželio 1 d., <http://www.avnt.lt/assets/Teisine-informacija/Teiss-akt-aiakinimai/Nemokumas/Nemokumo-administratoriaus-atmintin.pdf>.

1178 Jeffrey S. Theuer, „Aligning Environmental Policy and Bankruptcy Protection: Who Pays for Environmental Claims under the Bankruptcy Code?“, *Thomas M. Cooley Law Review* 13, 2 (1996): 466.

1179 „JANI“, *supra note*, 12: 73 str. 2 d. 5 p.

1180 *Ibid.*, 23 str. 1 d. 2 p.

išsiaiškinti, ar įmonė vykdė su aplinkos tarša sietiną ūkinę komercinę veiklą. Tačiau realus nemokios bendrovės turimo likvidaus turto masės ir vykdytinų aplinkosauginių įsipareigojimų kaštų santykis administratoriui tampa žinomas tik faktiškai pradėjus vykdyti bankroto procedūras. Akivaizdu, kad nei vienas administratorius, žinodamas ar numatydamas realią galimybę iš savo asmeninių lėšų (ar atstovaujamos įmonės lėšų) dengti dešimtis, šimtus tūkstančių eurų ar net didesnes sumas siekiančias administratoruojamo verslo subjekto aplinkosaugos reikalavimų išpildymo išlaidas, sutikimo administruoti tokią įmonę neteiktų.

Antra, yra žinoma, kad užteršto dirvožemio ir grunto valymo, pavojingų atliekų šalinimo ir kitų aplinkos tvarkymo darbų kaina gali būti ypatingai didelė. Tokiu būdu beturtės įmonės administratoriui kyla įstatyminė pareiga už bankrutuojančią bendrovę realiai sumokėti sumas, kurių jis ne tik objektyviai gali neturėti, tačiau tokios prievolės realus įgyvendinimas lemtų jo paties administravimo paslaugų verslo ar administratoriaus asmeninį nemokumą.

Trečia, nemokumo administratorius bankroto byloje yra skiriamas tikslu bankroto procese gauti profesionalias administravimo paslaugas – iš esmės jis yra samdomas kvalifikuotas specifinių paslaugų teikėjas. Aplinkosaugos įstatymais siekiama apsaugoti visuomenės sveikatą ir saugumą, išsaugant natūralią aplinką ir taikant teršėjams atsakomybę už jų veikimo pasekmes gamtai. Pažymima, kad išryškėja tam tikras konfliktas: bankroto teise siekiama suteikti finansinį reabilitavimą ir atleisti skolininką nuo įsipareigojimų, tačiau aplinkosaugos teisė įgalina įpareigoti atsakingus asmenis išvalyti taršą ir sutvarkyti aplinką.¹¹⁸¹ Tikslinga siekti šių dviejų teisės šakų organiško suderinamumo. Suprantama, kad nemokumo administratorius nėra atsakingas už nemokia tapusios įmonės pasirinktą ūkinės komercinės veiklos kryptį, vykdytos veiklos kokybę ar neatsakingą požiūrį į aplinkosaugos reikalavimų užtikrinimą vykdomoje veikloje. Tam bankroto byloje paskirtas nemokumo administratorius neturėjo ir negalėjo turėti jokios įtakos. Tačiau pagal Lietuvoje galiojantį reglamentavimą, beturtėse įmonėse būtent administratorius tampa finansinės atsakomybės už bendrovės iki bankroto bylos iškėlimo vykdytą ūkinę veiklą subjektu. Kitaip tariant, Lietuvos bankroto teisėje administratorius tampa aplinkosaugos teisės prasme atsakingu asmeniu, *de facto* prilyginamu pačiam teršėjui.

Tikslinga panagrinėti konkrečius atvejus, iliustruojančius neretas praktines situacijas Lietuvoje, kurios didesne ar mažesne apimtimi beveik visuomet susiklosto beturčių įmonių bankroto bylose, paaiškėjus reikšmingo masto aplinkosaugos įsipareigojimų įgyvendinimo prievolei. Būtent vertinant bankroto bylų faktines aplinkybes išryškėja galiojančio aplinkosaugos bankroto bylose teisinio reglamentavimo ydingumas ir jo generuojamos realios praktinės problemos.

Uždarajai akcinei bendrovei (toliau – UAB) „Lithuanian Glass Recycling“ iškėlus

1181 Andrew N. Davis, Cynthia C. Retallick, „Conflicting Goals of Environmental Law and Bankruptcy Demand. Innovative Business Strategies“, iš *Managing Environmental Liabilities in Bankruptcy* (Boston: Thomson Reuters / Aspatore, 2010), 5, https://www.shipmangoodwin.com/a/web/sGZV56cY-AL7RWwYtFuKvRM/Xbww5/13343_ConflictingGoalsOfEnvironmentalLaw.pdf.

bankroto bylą, teismo paskirtas nemokumo administratorius buvo įpareigotas iš bankrutuojančios bendrovės naudotos teritorijos pašalinti apie 915 tonų stiklo, stiklo pakuočių ir kitų atliekų, iki bankroto bylos iškėlimo sukauptų įmonės veikloje.¹¹⁸² Neįvykdžius šių aplinkos tvarkymo darbų, Aplinkos apsaugos departamentas prie Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos (toliau – AAD) paskyrė administratoriui baudą už privalomo nurodymo sutvarkyti aplinką nevykdymą. Administratorius, siekdamas panaikinti jam skirtą baudą, teikiamame skunde pažymi, kad minėto kiekio atliekų sutvarkymo sąmata – apie 2 mln. eurų, bankrutuojanti bendrovė neturi jokių piniginių lėšų ir turto, todėl atlikti minėti darbus yra objektyviai neįmanoma. Taip pat administratorius nurodo, kad aktyviais veiksmais siekė sutvarkyti atliekas, gauti finansavimą, kreipėsi dėl valstybės paramos problemai išspręsti, taip pat pasitelkdamas patalpų, kuriose yra laikomos atliekos, savininką, dalį bendrovės atliekų sutvarkė savo privačiomis lėšomis.

Sutiktina su nemokumo administratoriaus pateikiamais argumentais, kad administratorius negali būti laikomas asmeniškai atsakingu už bendrovės veiksmus iki bankroto bylos jai iškėlimo dienos ir už vykdant ūkinę komercinę veiklą paliktas atliekas. Taip pat pakankamai pagrįsta laikytina administratoriaus pozicija, kad už susidariusią kritinę padėtį dėl įmonėje ilgą laiką netvarkomų atliekų yra atsakingos ir valstybės kompetentingos kontrolės institucijos, kurios nestabdė bendrovės veiklos, leido jai toliau kaupti didžiulius kiekius atliekų, taip pažeidžiant teisės aktus, t. y. netinkamai vykdė bendrovės veiklos priežiūrą. Dėl šios priežasties administratorius kreipėsi į teismą dėl žalos, padarytos Aplinkos ministerijos neveikimu (tinkamos ūkio subjekto kontrolės neužtikrinimu) atlyginimo, tokiu būdu siekdamas lėšas, reikalingas atliekų utilizavimui, gauti iš valstybės biudžeto. Iš bylos medžiagos yra žinoma, kad UAB „Lithuanian Glass Recycling“ bankrotas, administratoriaus prašymu, buvo pripažintas tyčiniu¹¹⁸³, taip pat buvo pareikštas ieškinyis dėl žalos atlyginimo buvusiems bendrovės vadovams ir akcininkams, kuris iš dalies patenkintas.¹¹⁸⁴ Administratorius nurodo, kad tik realiai išieškojus priteistą žalą iš atsakingų asmenų, atsirastų objektyvi galimybė padengti atliekų sutvarkymo kaštus, kas ir sudarytų sąlygas įgyvendinti AAD nurodymą.

Šioje byloje administratoriui baudą skyrusi valstybės institucija – AAD nurodo, kad administratoriui nevykdant jam įstatymu priskirtos pareigos sutvarkyti aplinką yra pažeidžiamas viešasis interesas, o būtent – konkrečios miesto bendruomenės teisė į švarią ir saugią aplinką. AAD vertinimu, administratoriaus kreipimasis į valstybės institucijas prašant pagalbos sprendžiant sudėtingą aplinkosaugos situaciją bei teisminių ginčų inicijavimas nėra vertintinas kaip tinkamas ir aktyvus veikimas siekiant įvykdyti aplinkos sutvarkymo įpareigojimą. AAD pažymi, kad bankroto byloje paskirtas juridinis nemokumo administratorius „<...> yra verslo įmonė, siekianti pelno ir turinti visas galimybes sudaryti įvairius sandorius su kitomis verslo struktūromis bei

1182 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2793-492/2021.

1183 Vilniaus apygardos teismo 2017 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. B2-997-603/2017.

1184 Vilniaus apygardos teismo 2020 m. rugpjūčio 12 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-671-430/2020.

rasti būdų įvykdyti privalomą AAD nurodymą¹¹⁸⁵. Toks, valstybės institucijos vardu, teismui teikiamas svarstymas vertintinas kaip stokojantis logikos ir net ciniškas: AAD implikuoja, kad administratorius, konkrečioje bankroto byloje siekdamas tinkamai vykdyti savo pareigas ir ginti viešąjį interesą turėjo rasti finansavimą – gauti apie 2 mln. eurų privačią paskolą tam, kad padengtų administruojamo bankrutuojančio subjekto aplinkosaugos prievolės. Akivaizdu, kad net jei administratorius turėtų praktinę galimybę gauti tokio dydžio paskolas ir savo lėšomis apsaugoti viešąjį interesą sutvarkant trečiojo asmens vykdyta ūkine veikla užterštą aplinką, racionalus asmuo ar verslo subjektas tokios asmeninės atsakomybės neprisiimtų.

Administracinėje byloje dėl baudos administratoriui už AAD nurodymo sutvarkyti aplinką nevykdymą, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas priimta neskundžiama nutartimi paliko nepakeistą pirmos instancijos teismo sprendimą ir administratoriui paskirtos baudos nepanaikino.¹¹⁸⁶ Teismas pažymėjo, kad argumentai, jog administratorius negali įvykdyti nurodymo, nes nei bankrutuojanti bendrovė, nei administravimo paslaugas teikianti įmonė neturi pakankamai lėšų, o iki bankroto bylos iškėlimo sukauptų atliekų atsiradimą ir jų apimtį lėmė nesąžiningi buvusių valdymo organų bei nekompetentingi kontrolės funkciją vykdžiusių valstybės pareigūnų veiksmai iš esmės neturi teisinės reikšmės. Savo sprendimą teismas grindė tuo, kad nemokumo administratoriui įstatymu (JANĮ 66 str. 1 d. 15 p.) yra nustatyta pareiga sutvarkyti aplinką, o administratoriaus diskrecijai priskirtinas teisės aktuose numatytų priemonių pasirinkimas įstatymuose iškeltiems tikslams įgyvendinti (tyčinio bankroto, žalos atlyginimo institutas ir kt.). Analizuojamu atveju toks priimtas teismo sprendimas iš esmės dera su Lietuvoje įtvirtintu teisiniu reglamentavimu, pagal kurį beturtėse įmonėse būtent administratoriui pilna apimtimi yra priskiriama aplinkos apsaugos įgyvendinimo bankroto byloje praktinė ir finansinė atsakomybė, valstybei iš esmės nesirūpinant objektyviu administratoriaus pajėgumu šią su viešuoju interesu sietiną pareigą įgyvendinti praktikoje.

Kitas iliustratyvus aplinkosaugos bankroto byloje problematikos Lietuvoje atvejis – UAB „Sortolita“ bankrotas. Įmonei tapus nemokia ir nutraukus veiklą, teritorijoje, kurioje buvo vykdoma ūkinė komercinė veikla, palikta apie 995 tonų plastiko atliekų.¹¹⁸⁷ Pareigą šias atliekas utilizuoti ir sutvarkyti Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamentas privalomuoju nurodymu priskyrė teismo paskirtam juridiniam bankroto administratoriui. Administratorius nurodo, kad UAB „Sortolita“ neturi jokie turto ar piniginių lėšų, todėl objektyviai neįmanoma pilnai sutvarkyti buvusių bendrovės valdymo organų iki bankroto bylos iškėlimo paliktų atliekų. Taip pat pažymima, kad administratoriaus pastangomis ir lėšomis jau yra sutvarkyta ženkliai atliekų dalis – apie 367 tonos plastiko, o likusių nesutvarkytų atliekų utilizavimo sąmata yra itin didelė – apie 150 tūkst. eurų. Iš bylos medžiagos yra žinoma, kad administratorius kreipėsi į AAD, Vilniaus miesto savivaldybę ir Vilniaus rajono savivaldybę su prašymais skirti

1185 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. gruodžio 8 d. nutartis, *supra note*, 1182.

1186 *Ibid.*

1187 Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-85-450/2022.

lėšas bankrutuojančios įmonės atliekoms utilizuoti ir sutvarkyti. Taip pat administratorius nurodo, kad kartu su kreditoriais kreipėsi į Vilniaus apygardos prokuratūrą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo kaltų asmenų, kurie paliko minėtas atliekas, atžvilgiu bei rengia prašymą teismui dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu.

Pažymėtina, kad atsižvelgdamas į išskirtinę susidariusią faktinę situaciją bankroto byloje, pats bylą nagrinėjantis teismas raštu kreipėsi į Lietuvos Respublikos aplinkos ministeriją (toliau – Aplinkos ministerija) prašydamas pateikti teismui poziciją šiuo konkrečiu atliekų tvarkymo klausimu dėl galimybės utilizuoti atliekas valstybės lėšomis. Teismo gautame Aplinkos ministerijos atsakyme nurodoma, kad už bankrutavusios įmonės atliekų sutvarkymą pagal įstatymą yra atsakingas bankroto administratorius, todėl nėra pagrindo ir galimybių atliekų tvarkyti Aplinkos ministerijos administruojamų programų lėšomis.

Dėl nurodytų objektyvių priežasčių pilnai neįvykdžius AAD privalomojo nurodymo sutvarkyti visas plastiko atliekas, administravimo paslaugas teikiančiam juridiniam administratoriui buvo paskirta 5 tūkst. eurų bauda, nurodant išieškoti šią sumą iš administravimo įmonės direktoriaus asmeninių lėšų. Administratoriaus skundas Vilniaus apygardos teismui prašant paskirtą baudą panaikinti nebuvo patenkintas. Remiantis CPK 95 straipsniu, teismas nusprendė, kad nemokumo administratorius vilkina bankroto procedūrą tinkamai nevykdydamas atliekų sutvarkymo pareigos. Tačiau išnagrinėjęs administratoriaus pateiktą atskirąjį skundą, įvertinęs susiklosčiusios situacijos kompleksiskumą ir administratoriaus pastangas, Lietuvos apeliacinis teismas baudą administratoriui panaikino pilna apimtimi.

Matyti, kad teismų praktika dėl baudos skyrimo administratoriui, finansškai nepajėgiam įvykdyti aplinkosauginių reikalavimų bankroto byloje, yra nevienareikšmiška. Visgi pažymėtina, kad tokiais atvejais finansinių sankcijų administratoriui taikymas nelaikytinas tikslingu. Kitaip tariant, baudos administratoriui paskyrimas negali realizuoti savo paskirties, t. y. objektyviai neegzistuojant bankrutuojančios įmonės lėšų reikiams aplinkos tvarkymo darbams atlikti, administratoriaus finansinis sankcionavimas negali užtikrinti reikiamų lėšų atsiradimo, taip pat nedaro įtakos aplinkosaugos reikalavimų praktiniam įgyvendinimui. Tuo tarpu, remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, būtent realus aplinkos būklės atkūrimas laikytinas esminiu prioritetu ginant viešąjį interesą.¹¹⁸⁸

Atsiribojant nuo analizuotų sudėtingų UAB „Lithuanian Glass Recycling“ ir UAB „Sortolita“ bankroto bylų išvestinių aplinkybių, aptartos faktinės situacijos gerai atspindi tipinę beturčių bendrovių su reikšmingais aplinkosauginiais įsipareigojimais bankroto bylų eigą. Įprasta tokių bylų fabula: bankroto procedūras pradėjęs vykdyti administratorius, įvertinęs aplinkos tvarkymo darbų kaštus ir jų įgyvendinimo nesant likvidaus bankrutuojančios įmonės turto objektyvų negalimumą, inicijuoja teisminius procesus, siekdamas surinkti būtinais lėšas. Nagrinėjant teismų praktiką stebimi pasikartojantys atvejai, kuomet nemokumo administratoriui yra skiriama bauda už nurodymo įgyvendinti aplinkosaugos reikalavimus nevykdymą, tuo tarpu

1188 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 17 d. nutartis, *supra note*, 693.

administratorius argumentuoja objektyviu nurodymo įgyvendinimo neįmanomumu, t. y. kad aplinkos tvarkymo darbų sąmata yra itin ženkli, o bankrutuojanti bendrovė neturi jokio turto.¹¹⁸⁹

Nestebina tai, kad administratoriai susidūrę su jiems konkrečioje bankroto byloje primesta neadekvačia finansine našta, dažnai siekia atsistatydinti iš aplinkosaugos reikalavimus turinčios įvykdyti bankrutuojančios įmonės administratoriaus pareigų. Pavyzdžiui, UAB „Sortolita“ bankroto byloje, dviem skirtingiems administratoriams pavyko atsistatydinti, tačiau pareigas pradėjusio eiti trečio administratoriaus teiktų dviejų pakartotinių prašymų skirtingais pagrindais bankroto bylą nagrinėjantis teismas netenkino.¹¹⁹⁰ Kitu atveju – UAB „Utenos antrinis popierius“ bankroto byloje nemokumo administratoriaus pirmojo prašymo atstatydinti teismas netenkino nurodymais, kad administratorius neišnaudojo visų turimų galimybių sutvarkyti atliekas, o nuo bankroto bylos pradžios veikiančiam administratoriui žinant visą atliekų susidarymo situaciją, jo atstatydinimas būtų neproporcingas, neekonomiškas ir tiesiogiai žalingas bankroto eigai.¹¹⁹¹ Antruoju prašymu atstatydinti, kuris buvo pateiktas praėjus septyneriems metams nuo bankroto bylos UAB „Utenos antrinis popierius“ iškelimo, administratorius nurodė, kad jis kreipėsi į įvairias valstybės institucijas dėl finansinės pagalbos tvarkant likusias atliekas (iš viso apie 234 tonos pavojingų ir nepavojingų atliekų), tačiau visi atsakymai buvo neigiami.¹¹⁹² Kaip teisingai savo prašyme pažymėjo nemokumo administratorius, jokie teisės aktai neregamentuoja nei bankrutavusių bendrovių atliekų utilizavimo procedūros, nei finansavimo galimybių. Tačiau teismas pakartotinai atmetė administratoriaus prašymą atstatydinti jį šioje bankroto byloje. Konstatuotina, kad administratorių pragmatiški bandymai pašalinti iš tokių bankroto bylų neprisideda prie bankroto proceso operatyvumo užtikrinimo, didina teismų apkrovimą ir verčia administratorius išsisukinėti, teismui teikiant vis kitus prašymo atstatydinti motyvus, kas taip pat nėra suderinama su administratoriams taikomais aukštais profesinės etikos standartais.

Galima teigti, kad beturtės aplinkosauginių prievolių turinčios bankrutuojančios įmonės administratorius tampa situacijos įkaitu: valstybės institucijų yra baudžiamas už tai, ko objektyviai negali įgyvendinti, tačiau pati valstybė atsisako suteikti būtina pagalbą, kad būtų operatyviai realizuoti aplinkosaugos reikalavimai ir taip apsaugotas viešasis interesas. Konstatuotina, kad šiuo metu Lietuvos teisiniame bankroto valdymo režime, nemokumo administratoriui yra nepagrįstai primetama neproporcingai didelė finansinė atsakomybė už jo administruojamo subjekto aplinkosaugines prievoles,

1189 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 20 d. nutartis, *supra note*, 1187; Vilniaus apygardos teismo 2019 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-72-340/2019; Panevėžio apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 14 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-144-334/2018; Vilniaus apygardos teismo 2015 m. vasario 12 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. ATP-142-468/2015.

1190 Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 20 d. nutartis, *op. cit.*

1191 Panevėžio apygardos teismo 2019 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. B2-3-252-2019.

1192 Panevėžio apygardos teismo 2020 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. B2-3-252-2020.

dėl kurių susidarymo administratorius *de facto* nėra jokia apimtimi atsakingas. Toks teisinis reguliavimas neatitinka bendrųjų teisės principų – negali būti laikomas protingu ir proporcingu. Teisinė sąranga, pagal kurią paskirtas nemokumo administratorius bankroto byloje yra paliekamas asmeniškai išspręsti didelio masto aplinkosaugos problemas, sukeltas trečiųjų asmenų, neteikiant administratoriui nei sprendimo gairių, nei finansavimo, Lietuvoje yra teisėta, tačiau, spręstina, – neteisinga.

Atsitolinant nuo nemokumo administratoriaus profesinės perspektyvos tokio tipo bylose, visgi svarbiausia yra tai, kad aptariamasis reguliavimas neužtikrina viešojo intereso, t. y. nesudaro sąlygų nemokiai įmonei nutraukus veiklą, operatyviai ir pilnai sutvarkyti aplinką, utilizuoti atliekas, atlikti kitus būtinus aplinkosaugos darbus. Pavyzdžiui, UAB „Lithuanian Glass Recycling“ bankroto byla buvo iškelta 2013 m., tačiau 2021 m. pabaigoje dar vyko bylinėjimasis dėl nesutvarkytų atliekų – atliekos netvarkomos daugiau nei 8 metus¹¹⁹³; atitinkamai UAB „Sortolita“ bankroto byla iškelta 2015 m. teismo nutartimi, o iš bylos faktinių aplinkybių yra žinoma, kad 2022 m. atliekos dar nėra sutvarkytos – atliekos netvarkomos jau 7 metus¹¹⁹⁴; UAB „Utenos antrinis popierius“ bankroto byla iškelta 2013 m., tačiau 2020 m. dar nebuvo įgyvendinti aplinkosaugos reikalavimai – įmonei nutraukus veiklą paliktos pavojingos ir nepavojingos atliekos nesutvarkytos ne mažiau kaip 8 metus¹¹⁹⁵. Darytina pagrįsta išvada, kad Lietuvoje galiojantis teisinis reglamentavimas neužtikrina operatyvaus aplinkos sutvarkymo beturčių įmonių bankroto bylose, taip pažeidžiant visuomenės teisę į švarią ir saugią aplinką.

Manytina, kad dėl neproporcingos finansinės naštos, primestos nemokumo administratoriui, didėja ir korupcijos bankroto procese tikimybė bei rizika, kad bus bandoma įvairiomis priemonėmis išvengti aplinkosaugos išsipareigojimų tinkamo ir pilno įgyvendinimo. Bankroto administravimo paslaugų teikėjų beturtės įmonės bankroto byloje *de facto* prilyginus pačiam teršėjui ir teisiškai reikalaujant asmeniškai prisiimti visą finansinę našta už ne jo veiksmis kilusią aplinkos taršą, be kita ko išryškėja ir nemokumo administratoriaus motyvacijos problematika¹¹⁹⁶. Galima numanyti, kad tai turi neigiamos įtakos šio subjekto profesiniam nusiteikimui veikti išimtinai įstatymo nustatytų asmenų interesais, bankroto procese siekiant geriausių pastangų.

Vertinant *prima facie* gali atrodyti, kad toks reguliavimas leidžia sutaupyti valstybės lėšas ir yra neteisingas tik pačių administratorių atžvilgiu. Vis dėlto, kaip atskleidžia nagrinėti praktiniai bankroto atvejų pavyzdžiai, valstybės lėšos tokiais atvejais yra sutaupomos iš esmės aukojant realią viešojo intereso apsaugą. Todėl dabartinė aplinkosaugos klausimų bankroto bylose sprendimo teisinė prieiga vertintina kaip neorientuota į esminio tikslo pasiekimą, t. y. viešojo intereso apsaugą užtikrinant operatyvų aplinkos sutvarkymą įmonei iškėlus bankroto bylą.

1193 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. gruodžio 8 d. nutartis, *supra note*, 1182.

1194 Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 20 d. nutartis, *supra note*, 1187.

1195 Panevėžio apygardos teismo 2020 m. sausio 3 d. nutartis, *supra note*, 1192.

1196 Apie nemokumo administratoriaus motyvacijos svarbą tinkamam bankroto procedūrų įgyvendinimui žr. skyrių Nr. 3.2. „Nemokumo administratorius“, paragrafą „Nemokumo administratoriaus motyvacija“.

Nepagrįsta tikėtis, kad probleminė situacija Lietuvoje galėtų pasikeisti iš esmės nepersvarsčius aplinkosaugos bankroto bylose strategijos: spręstina, kad atvejai, kuomet ilgus metus beturčių bankroto bylų apimtyje yra netvarkomos pavojingos atliekos ar nevaloma tarša, neišvengiamai kartosis, kaip įprasta tokio tipo bankroto bylų realybė. Remiantis Konstitucinio Teismo priesaku, kad „[g]arantuoti viešąjį interesą – valstybės priedermė“¹¹⁹⁷, spręstina, kad valstybė negali visiškai atsiriboti nepasiūlydama savo indėlio sprendžiant viešojo intereso prasme reikšmingas aplinkosaugos bankroto bylose problemas.

Įprasta Europos šalių praktika, kad su aplinkosauga sietiną atsakomybę, nesant pakankamai bankrutuojančios įmonės lėšų, prisiima valstybė, dengdama aplinkos tvarkymo kaštus iš valstybės biudžeto.¹¹⁹⁸ Šiame darbe plačiau nagrinėtu Suomijos atveju, aplinkosaugos klausimai verslo nemokumo kontekste laikomi prioritetiniais. Valstybė (nesant kitų operatyviai pasiekiamų finansavimo šaltinių) ne tik valstybės lėšomis apmoka aplinkosaugos darbus verslo nemokumo situacijoje, tačiau identifikavus poreikį įsitraukia į bankroto procesą platesne apimtimi – pilnai perimdama iš nemokumo administratoriaus aplinkosaugos užtikrinimo klausimų bankroto byloje valdymą.¹¹⁹⁹ Nėra žinoma Europos šalių, kuriose būtų praktikuojamas Lietuvoje taikomas modelis, pagal kurį teismo paskirtas nemokumo administratorius beturtės įmonės bankroto byloje būtų besąlygiškai įpareigojamas padengti visas aplinkos tvarkymo išlaidas savo privačiomis lėšomis.

Aptarta problematika yra tapusi ilgalaikė normalizuota praktika Lietuvos teisinyje bankroto valdymo sistemoje, o aplinkosaugos bankroto bylose klausimai nacionaliniame kontekste iš esmės nesulaukia reikšmingesnio praktinio ar akademinio dėmesio. Siekiant Lietuvoje spręsti analizuojamas problemas, visų pirma reikalinga strateginiu lygiu pripažinti beturčių bankrutuojančių įmonių aplinkosaugos užtikrinimo klausimus kaip probleminius. Tikslinga aiškiai konstatuoti, kad galiojantis teisinis reguliavimas praktikoje neužtikrina aplinkos apsaugos bankroto bylose.

Nacionalinės nemokumo politikos formuotojams rekomenduojama atlikti išsamius lyginamuosius tyrimus siekiant suformuluoti nuoseklią aplinkosaugos bankroto bylose strategiją. Lietuvoje siūlytina sukurti specialų fondą nemokių įmonių aplinkosaugos reikalavimų įgyvendinimui finansuoti. Šis fondas galėtų būti steigiamas kaip funkcionuojančio Garantinio fondo¹²⁰⁰ struktūrinė atšaka arba formuojamas atskiras fondas panašiu principu, t. y. veiklą vykdančioms ūkio subjektams mokant tam tikrą pastovų nustatytą garantinį mokestį – tokiu būdu generuojant bendrą fondo biudžetą.

1197 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas, *supra note*, 357.

1198 Pavyzdžiui: Danijoje, Prancūzijoje, Čekijoje, Rumunijoje, Šveicarijoje ir kt. (NICOLE (Network for Industrially Co-ordinated Sustainable Land Management in Europe), *Environmental Liability Transfer in Europe Report* (NICOLE, 2021), 30, <https://nicole.org/uploadedfiles/20210622%20Environmental%20Liability%20Transfer%20booklet%20NICOLE.pdf>).

1199 Remes, Kuparinen, *supra note*, 987: 12.

1200 „Garantinis fondas“, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, žiūrėta 2022 m. liepos 24 d., <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialinis-draudimas/garantinis-fondas?lang=lt>.

Bankroto byloje nesant pakankamai turto padengti aplinkosaugos prievolių įgyvendinimui, administratorius būtų įpareigotas nedelsiant argumentuotai kreiptis dėl valstybės paramos. Tokiu būdu, esant būtinybei, aplinkosaugos darbai būtų finansuojami valstybės – iš šio fondo lėšų.

Siūlytina numatyti, kad valstybei suteikus pagalbą bankrutuojančiai įmonei, t. y. padengus išlaidas, reikalingas operatyviai atlikti atliekų tvarkymo, grunto valymo ar kitas aplinkosaugines prievoles, valstybės institucija AAD bendradarbiaudama su bankroto byloje paskirtu nemokumo administratoriumi atliktų išsamų specializuotą bankrutuojančios bendrovės veiklos tyrimą, nustatant, ar ūkinė komercinė veikla buvo vykdoma laikantis aplinkosaugos įstatymų. Paaiškėjus buvusių valdymo organų netinkamam, neteisėtam veikimui, valstybė regreso tvarka iš atsakingų asmenų išsiieškotų įgyvendinant operatyvų taršos likvidavimą patirtas išlaidas. Toks veikimo modelis leistų apsaugoti viešąjį interesą, nedelsiant likviduojant taršos padarinius, nemokiai įmonei teršėjai nutraukus veiklą. Siūloma specializuoto išsamaus įmonės veiklos aplinkosauginio patikrinimo bankroto bylos apimtyje taikymo praktika leistų atsakomybę nukreipti į faktiškai už žalą gamtai kaltus asmenis. Tai, manytina, be kita ko prisidėtų prie aplinkosaugos prasme neatsakingo ūkinės komercinės veiklos vykdymo prevencijos.

Panašus teisinis reguliavimas yra įtvirtintas Suomijoje, pagal kurį atsakingos valstybės institucijos, identifikavus poreikį, privalo nedelsiant valstybės lėšomis imtis reikiamų priemonių gamtai apsaugoti ar taršai pašalinti, vėliau patirtas išlaidas išieškant iš atsakingų asmenų.¹²⁰¹ Nurodoma, kad tokio teisinio reglamentavimo siekis – užtikrinti, kad atsakomybę turinčių prisiimti asmenų momentinis neidentifikavimas ar verslo subjekto nemokumas nebūtų kliūtis imtis būtinųjų priemonių operatyviai apsaugoti gamtą ir eliminuoti taršą.¹²⁰²

Formuluojant nacionalinę aplinkosaugos bankroto bylose strategiją taip pat tikslinga ieškoti alternatyvių aplinkos apsaugos prievolių įgyvendinimo finansavimo šaltinių. Pavyzdžiui, Suomijoje įtvirtintas antrinės atsakomybės už žalą aplinkai (angl. *secondary liability for environmental damage*) institutas, pagal kurį bendrovėms vykdančioms specifinę su tarša susijusią ūkinę komercinę veiklą yra privalomas specialus žalos aplinkai draudimas, kuriuo įprastai dengiamas nemokios įmonės aplinkosauginių prievolių įgyvendinimas.¹²⁰³ Tokiu reguliavimu siekiama sutaupyti valstybės lėšas, kad iš valstybės biudžeto būtų finansuojami aplinkos tvarkymo darbai išimtiniais atvejais, t. y. nesant alternatyvių finansavimo šaltinių.¹²⁰⁴

1201 „Finnish Environmental Protection Act (Ympäristönsuojelulaki)“, Nr. 527/2014 (2014) (2019 m. redakcija, Nr. 49/2019), Section 182a, žiūrėta 2022 m. liepos 24 d., https://www.finlex.fi/en/laki/kaanokset/2014/en20140527_20190049.pdf.

1202 „Preventing Environmental Damage“, Ministry of the Environment of Finland, žiūrėta 2022 m. liepos 14 d., <https://ym.fi/en/preventing-environmental-damage>.

1203 *Ibid.*

1204 Suomijos Aplinkos ministerija yra pateikusi įstatymo projektą, kuris Suomijos parlamente planuojamas patvirtinti 2022 metais. Šiuo teisės aktu numatoma dar labiau išplėsti antrinės atsakomybės už žalą aplin-

Apskritai aplinkosaugos klausimai Lietuvoje pastaraisiais metais sulaukia ypatingo praktinio, politinio ir akademinio dėmesio. Visgi aplinkosauga bankroto bylų kontekste lieka tarsi izoliuota nuo šio tikslinio dėmesio sritis. Apibendrinant šiame skyriuje analizuotą aplinkos apsaugos beturtėse bankrutuojančiose įmonėse problematiką Lietuvoje, konstatuotina, kad valstybės indėlis sprendžiant šiuos klausimus yra nepakankamas. Darytina išvada, kad bankroto bylose ginant viešąjį interesą, būtinas konsoliduotas, aiškus valstybės vaidmuo apsaugant aplinką, gamtą įmonių nemokumo kontekste. Reikalinga nacionalinė aplinkosaugos bankroto bylose strategija, suponuojanti operatyvų taršos pašalinimą nemokiai įmonei iškelus bankroto bylą bei atsakomybės tikslingą priskyrimą tiesiogiai už taršą atsakingiems asmenims.

4.4. Visapusiškos nemokumo administratorių profesinės veiklos kokybės kontrolės užtikrinimo problema

Pažymima, kad funkcionuojantis procedūrinis tarpusavio „stabdžių ir atsvarų“ (angl. *checks and balances*) mechanizmas bankroto proceso subjektams veikiant bankroto byloje yra esminė teisingos ir patikimos bankroto sistemos prielaida.¹²⁰⁵ Sutiktinga su šiuo teiginiu – itin svarbu, kad bankroto valdymo struktūroje egzistuotų funkciniai saugikliai, įgalinantys skirtingus proceso dalyvius sistemiškai ar identifikavus poreikį peržiūrėti kitų subjektų veikimą, – ypatingai atliekant strategines, substancijas funkcijas bankroto byloje. Kaip aptarta, Lietuvos teisinėje sąrangoje nemokumo administratorius yra esminis subjektas, nuo kurio veikimo iš esmės priklauso bankroto procedūrų tinkamas įgyvendinimas. Dėl šios priežasties būtent į administratoriaus veiklą administruojant bankroto procesus yra daugiausiai nukreipti egzistuojantys teisiniai saugikliai ir veikimo kontrolės procedūros. Kaip teisingai pažymi Valstybės kontrolė, nuo administratoriaus veiksmų didžiąja dalimi priklauso visas bankroto proceso efektyvumas, tačiau ne visi administratoriai vykdo patikėtas pareigas tinkamai, todėl visapusiška ir veiksminga administratorių priežiūra turėtų užtikrinti pasitikėjimą bankroto procesu.¹²⁰⁶ Toliau šiame skyriuje bus aptariama Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje išryškėjusi su nemokumo administratorių profesinio veikimo priežiūra, o tiksliau – jos nepakankamumu susijusi praktinė problematika.

Dėl komercinio sąžiningumo užtikrinimo bankroto bylose kontrolės. Kaip bankroto byloje yra įgyvendinamas viešojo intereso bankroto byloje turinį sudarantis interesas užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą prižiūri bankroto bylą nagrinėjantis

kai formatus, sukuriant antrinės atsakomybės sistemą. Tuo siekiama, kad patys verslo subjektai dar vykdydami ūkinę komercinę veiklą užsitikrintų savo aplinkosauginių įsipareigojimų vykdymą verslo nemokumo atveju, numatant alternatyvaus finansavimo saugiklius – tokiu būdu išvengiant valstybės finansinio įsikišimo būtinybės realizuojant nemokios įmonės aplinkosaugos prievoles („Finnish Legislative Project for the Development of Secondary Liability Systems for Environmental Damage“, Nr. YM033:00/2019 (2019), žiūrėta 2022 m. liepos 24 d., <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=YM033:00/2019>).

1205 Levitin, „Purdue’s Poison Pill: The Breakdown of Chapter 11’s Checks and Balances“, *supra note*, 84: 1079.

1206 Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, *supra note*, 658: 37.

teismas, taip pat Nemokumo priežiūros institucija, vykdydama planinius ir neplaninius administratorių veiklos patikrinimus.¹²⁰⁷ Bendrai nacionalinis teisinis bankroto proceso veiksmingumo priežiūros mechanizmas vertintinas kaip adekvatus ir pakankamas. Tuo tarpu Lietuvos bankroto valdymo koncepcijoje nėra subjekto, kuriam būtų priskirta, identifikavus poreikį, kvalifikuotai ir išsamiai patikrinti, kaip buvo atliktos su komercinio sąžiningumo užtikrinimu bankroto procese sietinos funkcijos, t. y. ar administratorius apskritai perėmė reikiamus bankrutuojančio juridinio asmens dokumentus, ar profesionaliai, sąžiningai ir nešališkai atliko sandorių analizę, ar teisinis atsakas į nustatytą nesąžiningą ar net neteisėtą komercinį veikimą yra proporcingas ir tinkamas. Vieninteliu realiu subjektiniu saugikliu šiame kontekste laikytini patys kreditoriai, kurie aktyviai įgyvendindami savo įstatymines teises, gali prašyti teismo leidimo individualiai tirti bankrutuojančio juridinio asmens dokumentus ir savo lėšomis imtis atitinkamų teisinių veiksmų (teikiant prašymą dėl bankroto pripažinimo tyčiniu, reiškiant netiesioginį ieškinį visų bankrutuojančio juridinio asmens kreditorių naudai) prieš nesąžiningą skolininką. Tačiau, kaip įvardinta šiame darbe, kreditoriai yra privatūs subjektai, kurių aktyvumas bankroto procese racionaliai grindžiamas tikimybe atgauti išskolinimą, todėl neretai stebimas jų pasyvumas.¹²⁰⁸ Viešojo intereso įgyvendinimas bankroto procese nėra kreditorių atsakomybė, todėl negali būti formuluojami sisteminiai lūkesčiai dėl jų aktyvaus veikimo atliepiančią įvardintus viešojo intereso turinį sudarančius interesus. Konstatuotina, kad, įgyvendinant viešojo intereso prasme esmines su komercinio sąžiningumo užtikrinimu susijusias bankroto procedūras, administratoriaus iš esmės nekontroliuoja jokie kiti bankroto sistemos subjektai. Tai laikytina tam tikra specifine Lietuvos bankroto valdymo sistemos spraga.

Atkreiptinas dėmesys, kad į šią nemokumo administratorių profesinės veiklos specifinės kontrolės nepakankamumo problemą tikslinga žvelgti kitų šioje disertacijoje darbo dalyje aptartų praktinių kliuvinių kontekste, t. y. turint omenyje teisinio reglamentavimo ir administratoriaus veiksmų nukreipimo, susijusio su komercinio sąžiningumo užtikrinimu nepakankamumo problemą bei adekvataus sisteminio administratorių motyvavimo užtikrinimo problemą. Šie teisinio bankroto valdymo režimo probleminiai aspektai bendrai suponuoja viešojo intereso apsaugos požiūriu ydingą dinamiką: egzistuojant tam tikroms tikslinio teisinio reguliavimo spragoms, nemokumo administratoriui stokojant motyvacijos ir nesant visapusiškos jo profesinio veikimo priežiūros, manytina, randasi palankios sąlygos netinkamam, nepilnavertiškam profesiniam veikimui teikiant bankroto administravimo paslaugas ar net korupciniams ryšiams bankroto procese.

Ieškant įvardintos problemos – komercinio sąžiningumo užtikrinimo bankroto bylose nepakankamos kontrolės tikslingų sprendinių, verta atsižvelgti į aptartą Suomijos atvejį, taip pat į Estiją, pasekusią Suomijos pavydžiu, kur komercinio sąžiningumo užtikrinimas traktuojamas kaip vienas esminių bankroto valdymo sistemos prioritetų.¹²⁰⁹

1207 Žr. skyrius Nr. 3.1. „Teismas“ ir Nr. 3.3. „Nemokumo priežiūros institucija“.

1208 Žr. skyrių Nr. 3.5. „Kreditoriai“.

1209 Žr. skyrių Nr. 3.7. „Bankroto ombudsmenas“.

Lietuvos nemokumo politikos architektams siūlytina išsamiai išanalizuoti gerąją ilgametę Suomijos bankroto valdymo praktiką. Vertinant Lietuvoje susiklosčiusią problematiką, manytina, kad yra tikslinga remiantis šiuo pavyzdžiu Lietuvoje steigti nepriklausomą ir viešojo intereso įgyvendinimą bankroto bylose orientuotą bankroto ombudsmeno instituciją, kuriai būtų priskirtos esminės, šiuo metu Lietuvoje jokiems bankroto teisiniame lauke veikiantiems subjektams nedeleguotos funkcijos: prižiūrėti komercinio sąžiningumo užtikrinimą bankroto bylose (taip kovojant su ekonominiais nusikaltimais), teikti ekspertinę pagalbą nemokumo administratoriams ir kitiems proceso dalyviams (taip vystant gerąją administravimo praktiką), inicijuoti ir plėtoti tarpinstitucinę bendradarbiavimą bankroto bylose įgyvendinant viešąjį interesą.¹²¹⁰

Gali kilti klausimas, kodėl tikslinga steigti atskirą naują instituciją, užuot delegavus identifikuotas tikslingas funkcijas Lietuvoje veikiantiems bankroto valdymo lauko subjektams. Yra keletas aspektų, kurie vertintini kaip esminės bankroto ombudsmenui deleguotų socialiai jautrių funkcijų tinkamo įgyvendinimo prielaidos. Pirma, institucija yra visiškai nepriklausoma ir nepavaldi kitoms institucijoms ar subjektams; antra, institucijos veikimas ir paskirtis yra orientuota ir sukoncentruota į viešojo intereso užtikrinimą bankroto bylose; trečia, institucija pasižymi ypatingai aukštu specifiniu ekspertiškuumu nemokumo srityje, leidžiančiu efektyviai veikti didelio kompleksiškuumu, sudėtingais bankroto atvejais. Manytina, kad Lietuvoje tikslinga svarstyti šiais aspektais pasižyminčios bankroto ombudsmeno institucijos kūrimo strategiją, siekiant ilgojoje perspektyvoje vystyti ir įtvirtinti nacionalinę skaidresnio verslo kultūrą bei tinkamesnę verslo aplinką.

Dėl nemokumo administratorių profesinės etikos standartų laikymosi kontrolės. Kita administratorių profesinės veiklos kokybės kontrolės užtikrinimo problema yra susijusi su nemokumo administratorių savivaldai patikėtų įstatyminių atsakomybių įgyvendinimu. Lietuvoje nuo 2020 m. nemokumo administratorių savivaldai yra deleguota viešojo intereso apsaugos prasme reikšminga funkcija – administratorių profesinės

1210 Bankroto ombudsmeno biuro veikla yra finansuojama iš valstybės biudžeto. Šiame disertaciniame darbe yra teikiamas siūlymas nacionalinės nemokumo politikos strategams remiantis Suomijos teisinio reguliavimo pavyzdžiu, svarstyti strategiją Lietuvoje steigti nepriklausomą ir viešojo intereso įgyvendinimą bankroto bylose orientuotą bankroto ombudsmeno instituciją (žr. pasiūlymą Nr. 9.1). Gali kilti klausimas, kiek valstybei galėtų kainuoti šios specifinės institucijos veikla. Skaičiuojama, kad Lietuvai artimos savo dydžiu ir specifika Estijos jurisdikcijos atveju 2022 m. įsteigtas bankroto ombudsmeno biuras valstybei atsieis apie 600 tūkst. eurų per metus („Estonia to Establish Insolvency Service to Make Bankruptcy Proceeding More Effective“, *supra note*, 985). Svarbu pažymėti, kad finansinę šios specialios įstaigos steigimo našta mokesčių mokėtojams tikslinga vertinti jos veikla sprendžiamų problemų bei viešojo intereso gynimo bankroto bylose uždavinių kontekste. Kaip suponuoja galias bankroto ombudsmeno įstaigos veiklos tradicijas turintis Suomijos pavyzdys, bankroto ombudsmeno veikimas siejamas su aukštu kreditorių tenkinimo bankroto procesuose procentu, bankroto procedūrų skaidrumu, efektyviu ekonominių nusikaltimų išaiškinimu ir prevencija, taip pat aukštu visuomenės pasitikėjimu pačiu bankroto institutu apskritai („Grey Economy & Crime – The Bankruptcy Ombudsman Supervises Bankruptcy Proceedings“, Vero.fi, žiūrėta 2022 m. gruodžio 12 d., <https://www.vero.fi/en/grey-economy-crime/prevention/preventionstatistics/legal-protection-and-insolvency/>).

etikos standartų laikymosi kontrolė.¹²¹¹ Kaip aptarta šiame darbe, nuo nemokumo administratorių etikos, *inter alia*, priklauso viešojo intereso atliepimas bankroto bylose.¹²¹² Todėl veiksmingas priežiūros mechanizmas, užtikrinant, kad būtų laikomasi aukštų etikos standartų teikiant bankroto administravimo paslaugas, vertintinas kaip reikšmingas viešojo intereso apsaugos bankroto bylose užtikrinimo elementas. Efektyvi ir patikima nemokumo administratorių profesinės etikos priežiūra, spręstina, sukuria prielaidas stiprinti visuomenės pasitikėjimą ne tik nemokumo administratorių profesija bei jos atstovais, bet ir pačiu bankroto institutu.

Analizuojant nemokumo administratorių savivaldos – NAR veiklą praktikoje, tenka paminėti, kad jau kurį laiką Lietuvos nemokumo administratorių bendruomenėje yra stebimas gilus šios profesijos atstovų tarpusavio susipriešinimas, iš esmės kliudantis NAR įgyvendinti profesinę savivaldą. Nuo nemokumo administratorių savivaldos įkūrimo buvo ne kartą keičiama NAR valdymo organų personalinė sudėtis, dėl ko pradėti ir iki šiol tęsiasi pačių nemokumo administratorių inicijuoti teisminiai ginčai, iš esmės susiję su vienu ar kitu administratorių teise eiti NAR valdymo organų narių pareigas.¹²¹³ Kaip teisingai pažymi Nemokumo priežiūros tarnyba, atsižvelgiant į susi-

1211 Žr. skyrių Nr. 3.4. „Nemokumo administratorių savivalda“.

1212 Žr. skyrių Nr. 3.2. „Nemokumo administratorius“, paragrafą „Nemokumo administratoriaus etika“.

1213 2019 m. rugsėjo 13 d. AVNT organizavo steigiamąjį NAR susirinkimą, kurio metu buvo išrinktas NAR prezidiumas (toliau – Prezidiumas), Nemokumo administratorių garbės teismo (toliau – Garbės teismas) nariai, patvirtinti NAR įstatai („2019 m. rugsėjo 13 d. steigiamojo Lietuvos Nemokumo administratorių rūmų visuotinio narių susirinkimo protokolas“ (2019)). Po vienerių metų, 2020 m. rugsėjo 4 d., įvyko NAR visuotinis narių susirinkimas (toliau – VNS), kurio metu buvo atstatydas steigiamajame VNS išrinktas Prezidiumas ir patvirtinta nauja personalinė Prezidiumo sudėtis („2020 m. rugsėjo 4 d. Lietuvos Nemokumo administratorių rūmų visuotinio narių susirinkimo protokolas“ (2020)). Nemokumo administratorių grupė kreipėsi į Vilniaus apygardos teismą su skundu, prašydami panaikinti šio VNS nutarimus, tačiau teismas skundus atmetė kaip nepagrįstus (Vilniaus apygardos administracinio teismo 2021 m. balandžio 27 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI2-930-535/2021). Dėl vyksančių teisminių ginčų, 2020 m. rugsėjo 4 d. įvykusio NAR VNS metu išrinktų Prezidiumo narių, kaip ir vėliau paskirto NAR vadovo, nepavyko oficialiai registruoti Juridinių asmenų registre, todėl minėtas Prezidiumas ir vadovas taip ir neįgijo teisės veikti prieš trečiuosius asmenis, taip pat valdyti NAR atsiškaitomąsias sąskaitas, kas iš esmės paralyžiavo NAR viešųjų funkcijų vykdymą (AVNT, „Dėl situacijos nemokumo administratorių rūmuose“, 2022 m. vasario 2 d. raštas nemokumo administratorių bendruomenei, Nr. (1.15)D2 (2022)). 2021 m. rugsėjo 28 d. buvo šaukiamas dar vienas NAR VNS, kuriame beprecedentū viešąjį tvarką pažeidžiančiu būdu pasireiškė nemokumo administratorių bendruomenės tarpusavio susipriešinimas (2021 m. rugsėjo 28 d. NAR VNS fabula pateikiama remiantis teismo sprendimu, priimtu dėl skundo, pateikto dėl šio susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais (Vilniaus apygardos administracinio teismo 2022 m. balandžio 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI2-1233-535/2022)). Iš VNS pirmininkaujancio asmens – Prezidiumo pirmininko, administratorių grupė jėga atėmė mikrofoną ir toliau susirinkimą vedė pagal iš anksto nesuderintą darbotvarkę. Atitinkamai reikšdami pasipiktinimą tokiu elgesiu, 93 nariai išsibraukė iš VNS dalyvių registracijos sąrašo taip deklaruodami savo formalų atsisakymą dalyvauti tokia susirinkime. 2021 m. rugsėjo 28 d. NAR VNS, nepaisant susiklosčiusios konfliktinės situacijos jį tęsiant, vėlgi buvo priimti nutarimai pakeisti Prezidiumo personalinę sudėtį bei NAR vadovą. Šių nutarimų pagrindu buvo faktiškai perimtas NAR valdymas. Po 2021 m. rugsėjo 28 d. susirinkimo, administratorių grupė pateikė skundą Vilniaus apygardos administraciniam teismui, prašydami panaikinti minėto NAR VNS metu priimtus nutarimus. Teismas skundą

dariusias aplinkybes, šiuo metu nėra aiškus pagrindinio NAR valdymo organo – Prezidiumo statusas, – atitinkamai kyla klausimas dėl Prezidiumo priimamų sprendimų teisėtumo, kartu kvestionuotina NAR galimybė tinkamai įgyvendinti JANĮ nemokumo administratorių savivaldai pavestas funkcijas.¹²¹⁴ Kitaip tariant, esamoje situacijoje nėra ir negali būti teisinio tikrumo – dėl užsitęsusių ir nepasibaigusių teisminių ginčų nėra aišku, ar šiuo metu *de facto* pareigas einantis Prezidiumas bei NAR vadovas yra legitimūs organai, ar apskritai turi teisinį pagrindą veikti. Sutiktina su AVNT daroma išvada, kad dėl egzistuojančių nesutarimų pačioje nemokumo administratorių bendruomenėje nuo 2020 m. NAR nėra pajėgi užtikrinti sklandaus savivaldos veiklos organizavimo.¹²¹⁵

Susidariusi konfliktinė situacija Nemokumo administratorių rūmuose¹²¹⁶, nemaža apimtimi paralyžiavusi savivaldos veiklą, atskleidžia esminių su viešojo intereso apsauga sietinų funkcijų perdavimo išimtinai savivaldos diskrecijai rizikingumą ir suponuoja tai, kad būtina numatyti tam tikrus sisteminius saugiklius, užtikrinančius, kad būtų tinkamai ir laiku įgyvendintos savivaldai patikėtos viešosios funkcijos. Spręstina, kad nėra tikslinga išimtinai savivaldos diskrecijai (nenumatant reikiamų saugiklių) palikti tokios viešojo intereso apsaugos prasme reikšmingos atsakomybės, kaip nemokumo administratorių etikos priežiūra, reikalinga numatyti bent minimalų valstybės ir tam tikru formatu pačios visuomenės vaidmenį šiame procese, taip sukuriant reikalingą atsvarą ir generuojant viešąjį pasitikėjimą administratorių etikos kontrolės institutu.

Sprendžiant dėl galiojančio teisinio reguliavimo gebėjimo užtikrinti efektyvią nemokumo administratorių profesinio veikimo etikos priežiūrą, abejonių kelia įtvirtintas NAR gautų skundų dėl administratorių netinkamo profesinio veikimo nagrinėjimo

patenkino ir savo sprendime pažymėjo, kad susirinkimo pradžioje susiklosčiusi brutali situacija, dėl kurios 93 administratoriai išsibraukė iš dalyvių registracijos sąrašų, lemia, kad kvorumo šiame VNS nebuvo, todėl visi jo metu priimti nutarimai laikytini neteisėtais ir naikintini. Šis Vilniaus apygardos teismo sprendimas buvo apskųstas Lietuvos Vyriausiajam administraciniam teismui, taigi teisminis ginčas yra tęsiamas, kartu nėra teisinio tikrumo dėl šiuo metu *de facto* pareigas einančių NAR valdymo organų – nėra aišku, ar jie veikia teisėtai.

1214 AVNT, „Dėl situacijos nemokumo administratorių rūmuose“, *supra note*, 1213.

1215 *Ibid.*

1216 Autorės vertinimu, šiuo metu stebimos tarpusavio priešpriešos Lietuvos nemokumo administratorių bendruomenėje tikrosios latentinės priežastys sietinos su prieš tai disertaciniame darbe aptartomis Lietuvos bankroto valdymo sistemos praktinėmis problemomis: itin aukšta nemokumo administratorių tarpusavio konkurencija dėl gautinų administruoti bankroto projektų (nepagrįstai didelio nemokumo administratorių kiekio Lietuvoje); ydingo administratorių skyrimo sistemos veikimo, skatinančio merkantilistinės ir net grubuoniškos administratorių profesinės prieigos įsitvirtinimą Lietuvos bankroto administravimo rinkoje; taip pat apskritai nemokumo administratorių įstatyminio skirstymo į fizinius ir juridinius asmenis, iškreipiančio atrankų rezultatus ir maskuojančio realų Lietuvoje veikiančių nemokumo profesionalų skaičių. Esminga skirti reikiamą sisteminių dėmesį giluminėms nemokumo administratorių tarpusavio konfrontacijos Lietuvoje priežastims eliminuoti, t. y. siekti skaidraus ir objektyvaus administratorių skyrimo proceso, užtikrinant sąžiningą nemokumo administratorių konkurenciją, spręsti itin aukštos administratorių tarpusavio konkurencijos klausimus, siekiant garantuoti administratoriams pakankamą darbinį užimtumą (pavyzdžiui, svarstant galimybę riboti administratorių skaičių pagal nustatytą realų tokio tipo specialistų poreikį nacionaliniame kontekste).

teisinis konceptas. Kvestionuotinas nustatytų procedūrų tinkamumas užtikrinti nešališką, teisingą ir veiksmingą sprendimų priėmimą dėl Nemokumo administratorių etikos kodekso pažeidimų. Pagal galiojančią tvarką, NAR gavus skundą dėl galimo etikos pažeidimo, pirminį sprendimą dėl tolesnės skundo nagrinėjimo eigos priima Prezidiumas. Įtvirtinta, kad Prezidiumas posėdyje išnagrinėjęs skundo medžiagą, susijusią su galimai administratoriaus padarytu pažeidimu, priima nutarimą dėl drausmės bylos administratoriui iškėlimo arba neiškėlimo.¹²¹⁷ Vadinasi, būtent nuo Prezidiumo (taigi, išimtinai nuo administratorių savivaldos valdymo organo, kurį sudaro NAR VNS išrinkti nemokumo administratoriai ir į kurio sudėtį neįeina valstybės institucijų ar visuomenės atstovai¹²¹⁸) priklauso, ar skundas apskritai bus pateikiamas nagrinėti Nemokumo administratorių garbės teismui. Perdavus skundą nagrinėti Garbės teismui ir šiam drausmės bylą išnagrinėjus, galutinį sprendimą dėl nuobaudų skyrimo vėlgi priima Prezidiumas.¹²¹⁹ JANĮ reglamentuota, kad Garbės teismas už nustatytus administratoriaus veiklos pažeidimus turi tik teisę siūlyti Prezidiumui skirti įstatyme numatytas nuobaudas.¹²²⁰ Toks teisinis reguliavimas suponuoja, kad galimų etikos pažeidimų nagrinėjime esminis ir iš esmės lemiamas vaidmuo yra suteikiamas būtent Prezidiumui, sudarytam iš pačių profesijos atstovų – nemokumo administratorių bendruomenės narių, tačiau ne Garbės teismui. Prezidiumas turi itin plačią diskreciją numatytoje procedūroje – gavus skundą gali atsisakyti pradėti drausmės bylą, taip pat net Garbės teismui priėmus atitinkamą sprendimą dėl nuobaudų skyrimo, gali šio sprendimo nepaisyti ir vienašališkai apsispręsti nuobaudų netaikyti. Tokiu būdu Garbės teismas pagal šiuo metu galiojančią tvarką, etikos skundų pažeidimo nagrinėjimo procese užima tam tikrą patariamąjį ir iš esmės nominalų, o ne sprendžiamąjį vaidmenį.

Kvestionuotina tokios centrinės pozicijos nagrinėjant skundus, susijusius su administratorių etika, priskirtis Prezidiumui.¹²²¹ Tikėtina, kad būtų galima pasiekti didesnę nemokumo administratorių bendruomenės ir bendrai visuomenės pasitikėjimą administratorių etikos kontrolės procedūra, jos skaidrumu ir nešališkumu, jei Nemokumo administratorių garbės teismas veiktų kaip pakankamai savarankiškas NAR organas,

1217 „Nemokumo administratorių garbės teismo nuostatai“, Nemokumo administratorių rūmai, 28 p., žiūrėta 2022 m. gegužės 30 d., <https://nemokumorumai.lt/teisiniai-dokumentai/garbės-teismo-nuostatai>.

1218 „JANĮ“, *supra note*, 12: 145 str. 2 d. (Pastebėtina, kad ši įstatymo norma numato išlygą, leidžiančią NAR VNS į Prezidiumą deleguoti 2 asmenis (iš 11 Prezidiumo narių), kurie nėra NAR nariai, turinčius ne mažesnę kaip 5 metų patirtį nemokumo, teisės ar finansų srityse. Tačiau ši nuostata suponuoja būtent galimybę, todėl praktikoje į Prezidiumą yra renkami tik patys nemokumo administratoriai, t. y. NAR nariai).

1219 *Ibid*, 148 str. 1 d.

1220 *Ibid*, 147 str. 4 d.

1221 Ypatingai turint omenyje susiklosčiusią gilią konfrontaciją pačių nemokumo administratorių bendruomenėje ir ne kartą teisminių ginčų apimtyje pačių administratorių deklaruotas abejones dėl vienos ir kitos sudėties Prezidiumo teisėtumo. Manytina, kad aptariamasis nemokumo administratorių tarpusavio susiskaldymas negali išspręsti trumpuoju laikotarpiu. Į šias aplinkybes, *inter alia*, svarbu atsižvelgti vertinant lemiamo vaidmens nagrinėjant etikos skundus suteikimo Prezidiumui tikslingumą.

nagrinėjantis skundus ir priimantis sprendimus dėl nustatytų pažeidimų, kuriais Prezidiumas būtų įpareigotas vadovautis priimant galutinį sprendimą drausmės byloje.

Manytina, kad Garbės teismas turėtų nepriklausomai spręsti dėl Nemokumo administratorių etikos kodekso pažeidimų, Prezidiumui nevykdant pirminės nagrinėtinų skundų selekcijos. NAR gautų skundų dėl administratorių etikos pažeidimų filtravimo funkcija, pagal galiojantį reglamentavimą šiuo metu vykdoma Prezidiumo, spręstina, yra netikslinga. Tai sukelia riziką, kad iš esmės nagrinėtini ir viešojo intereso apsaugos prasme galimai svarbūs suinteresuotų asmenų skundai dėl administratorių neetiško profesinio veikimo, Prezidiumo sprendimu gali net nepasiekti Garbės teismo.¹²²²

Siūlytina suteikti teisę būtent Garbės teismui gavus visą skundo medžiagą apspręsti dėl drausmės bylos iškėlimo ar neiškėlimo, o drausmės bylą iškėlus, ją toliau savarankiškai nagrinėti.¹²²³ Taip pat Garbės teismui galėtų būti suteikiama diskrecija priimti Prezidiumą pakankamai įpareigojantį sprendimą dėl nustatytų Nemokumo administratorių etikos kodekso pažeidimų ir nuobaudų skyrimo, paliekant Prezidiumui Garbės teismo teikimo formalus aprobavimo funkciją. Šiuo metu JANĮ numatyta, kad sprendimą skirti nuobaudą priima NAR Prezidiumas, atsižvelgdamas į Garbės teismo siūlymą.¹²²⁴ Rekomenduotina patikslinti ir papildyti šią nuostatą numatant, kad sprendimą skirti nuobaudą priima Prezidiumas, ne atsižvelgdamas, bet vadovaudamasis Garbės teismo siūlymu. Taip pat papildomai nustatant, kad jei Prezidiumo sprendimas neatitinka Garbės teismo siūlymo, toks sprendimas privalo būti motyvuotas.

Atsižvelgiant į tai, kad yra siūloma iš esmės panaikinti lemiamą Prezidiumo vaidmenį administratorių etikos pažeidimų nagrinėjimo procese, jį priskiriant kitam NAR organui – Garbės teismui, šiame kontekste svarbus tampa Garbės teismo sudėties klausimas. Pagal galiojantį reglamentavimą Garbės teismą iš viso sudaro penki nariai, iš kurių trys yra nemokumo administratoriai, renkami NAR VNS, taip pat po vieną narį, privalantį turėti ne mažesnę kaip dvejų metų darbo patirtį nemokumo,

1222 Pagrįstų abejonių dėl tinkamo NAR skundų nagrinėjimo proceso praktikoje kelia ir faktas, kad nuo nemokumo administratorių savivaldos formalios veiklos pradžios 2020 m., t. y. per dvejus su puse metų buvo priimtas tik vienas Prezidiumo sprendimas dėl administratorių etikos kodekso pažeidimo, paskiriant pažeidimą padariusiam administratoriui pastabą („Sprendimai dėl nuobaudų“, Nemokumo administratorių rūmai, žiūrėta 2022 m. gegužės 30 d., <https://nemokumorumi.lt/teisiniai-dokumentai/sprendimai-del-elgesio-kodekso-pazeidimu>).

1223 Šiuo metu pagal patvirtintą tvarką, NAR administracija atlieka gauto skundo aplinkybių tyrimą, surenka išsamią skundo medžiagą ir pateikia Prezidiumui rekomendacinę išvadą, pagal kurią Prezidiumas sprendžia iškelti ar neiškelti drausmės bylą („Nemokumo administratorių profesinės etikos pažeidimų nagrinėjimo taisyklės“, Patvirtinta Nemokumo administratorių rūmų Prezidiumo 2020 m. birželio 18 d. nutarimu, Nemokumo administratorių rūmai, III skyrius, žiūrėta 2022 m. gegužės 30 d., <https://nemokumorumi.lt/media/pages/naryste/tvarkos-taisykles/pirmas-sarasas/nemokumo-administratoriu-profesines-etikos-pazeidimu-nagrinejimo-taisykles/2642458684-1636202755/nemokumo-administratoriu-profesines-etikos-pazeidimu-nagrinejimo-taisykles.pdf>). Siūlytina, kad parengta išvada būtų teikiama tiesiogiai Garbės teismui, kuris ir priimtų sprendimą dėl drausmės bylos administratoriui (ne) iškėlimo.

1224 „JANĮ“, *supra note*, 12: 148 str. 3 d.

teisės arba finansų srityje deleguoja Teisingumo ministerija ir Finansų ministerija.¹²²⁵ Pažymėtina, kad įstatymas nenumato jokių specialių reikalavimų iš nemokumo administratorių tarpo renkamiems Garbės teismo nariams. Palyginimui, giminingų profesijų – antstolių garbės teismo nariu renkamas antstolis turi turėti ne mažesnę kaip dešimties metų antstolio profesinės veiklos stažą ir neturėti galiojančių drausminių nuobaudų¹²²⁶, advokatų garbės teismo narys taip pat turi turėti ne mažesnę kaip dešimties metų advokato veiklos patirtį¹²²⁷. Spręstina, kad siekiant sudaryti prielaidas Nemokumo administratorių garbės teismo nariais tapti aukštos kompetencijos administratoriams, tikslinga numatyti specialiuosius kvalifikacinius reikalavimus. Siūlytina įstatyme įtvirtinti, kad Nemokumo administratorių garbės teismo nariais gali būti renkami ne mažesnę kaip penkerių metų profesinę patirtį sukaupę administratoriai, neturintys galiojančių nuobaudų.¹²²⁸

Į visuomenės įtrauktį orientuota ir iš esmės sektina laikytina Antstolių garbės teismo personalinės sudėties formavimo praktika, pagal kurią garbės teisme kartu su antstoliais dirba ir visuomenės atstovai.¹²²⁹ Vadovaujantis Antstolių įstatymu, du nariai (iš septynių Antstolių garbės teismo narių) yra renkami antstolių susirinkime iš šešių teisingumo ministro pasiūlytų visuomenės atstovų.¹²³⁰ Kompetentingų visuomenės atstovų įtraukimas į tam tikrą viešojo intereso prasme jautrių profesijų priežiūros procedūras, autorės vertinimu, atvirai deklaruoja profesijos atstovų atskaitomybę prieš visuomenę, taip pripažįstant visuomenės pagrįstą suinteresuotumą, suponuoja atvirumą bei skaidrumą, įgalina tam tikra apimtimi pačiai visuomenei netiesiogiai – per savo atstovus daryti įtaką profesijos vystymosi kryptį. Atsižvelgiant į pripažįstamą viešojo intereso egzistavimą nemokumo srityje, spręstina, kad nemokumo administratorių etiško profesinio veikimo priežiūros koncepcijoje tikslinga pasitelkti aptartą gerąją praktiką. Siūlytina JANĮ numatyti analogišką reguliavimą, nustatant, kad du Nemokumo administratorių Garbės teismo nariai būtų renkami NAR VNS metu iš teisingumo ministro¹²³¹ pasiūlytų visuomenės atstovų.

Taip pat tikslinga numatyti ne tik visuomenės atstovų, bet ir tam tikrą pačios valstybės vaidmenį nemokumo administratorių etikos kontrolės procese. Siūlytina į Garbės

1225 „JANĮ“, *supra note*, 12: 147 str. 2 d.

1226 „Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas“, *supra note*, 889: 49 str. 3 d.

1227 „Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas“, *Valstybės žinios*, Nr. 50–1632, Nr. IX–2066 (2004, suvestinė redakcija nuo 2022 m. sausio 1 d.), 61 str. 2 d.

1228 Atitinkamai papildant JANĮ 147 str. 2 d.

1229 „Antstolių garbės teisme pradeda dirbti du visuomenės atstovai“, Lietuvos antstolių rūmai, žiūrėta 2022 m. birželio 1 d., <https://www.antstoliurumai.lt/index.php?id=2859>.

1230 „Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas“, *op. cit.*, 49 str. 2 d.

1231 Nors Lietuvoje nemokumo valdymo sritis yra priskirta Finansų ministerijos diskrecijai, dėl šio disertaciniame darbe išsamiai aptariamos nemokumo srities sąsajos su viešuoju interesu, spręstina, kad skirtingais aspektais vertinga į valstybinio nemokumo srities reguliavimo procesus bent tam tikra apimtimi įtraukti ir Teisingumo ministeriją. Siūlytina visuomenės atstovų kandidatūrą į NAR Garbės teismo narius teikimą deleguoti būtent teisingumo ministru.

teismo sudėtį įtraukti vieną Nemokumo priežiūros institucijos deleguotą asmenį – AVNT atstovą, turintį reikiamą išsilavinimą, patirtį ir atitinkantį nepriekaištingos reputacijos reikalavimą. JANĮ numatyta, kad Nemokumo priežiūros institucija turi teisę tikrinti, kaip NAR atlieka jiems pavestas funkcijas.¹²³² Spręstina, kad kompetentingos ir suinteresuotos valstybės institucijos – AVNT atstovo įtraukimas į Garbės teismo sudėtį sudarytų tinkamas prielaidas Nemokumo priežiūros institucijai šią įstatyminę teisę realiai įgyvendinti praktikoje ir atliktų sisteminio saugiklio vaidmenį, numatant tam tikrą valstybės įtrauktį administratorių etikos kontrolės mechanizme.¹²³³

Taigi aptartais įstatymo nuostatų pakeitimais siūloma numatyti, kad pusę Nemokumo administratorių garbės teismo sudėties (deleguojant tris narius) sudarytų nemokumo administratorių bendruomenės NAR VNS metu išrinkti nemokumo administratoriai, du nemokumo administratorių išrinkti visuomenės atstovai, taip pat būtų deleguojamas vienas Nemokumo priežiūros institucijos atstovas. Tokiu būdu į administratorių etikos priežiūros procesą būtų įtraukiami ne tik patys nemokumo administratoriai, bet tam tikra apimtimi – ir visuomenės bei valstybės atstovai.

Nurodoma, kad „antstolių garbės teismo sprendimai yra svarbus šaltinis nustatant ir įgyvendinant profesionalaus ir etiško elgesio standartus antstolių veikloje“¹²³⁴. Analogas taikytinas ir nemokumo administratorių profesijos kontekste: Nemokumo administratorių garbės teismas galėtų tapti svarbiu nemokumo valdymo sistemos saugikliu, užtikrinančiu aukštų etikos standartų taikymą nemokumo administratorių profesinėje veikloje. Tad siekiant sukurti tinkamas prielaidas nešališkam ir patikimam etikos skundų nagrinėjimo procesui, tikslinga modifikuoti galiojančią pažeidimų nagrinėjimo tvarką, užtikrinant Garbės teismo, kaip pakankamai savarankiško, kompetingo NAR organo veikimą bei tobulinti Garbės teismo personalinio formavimo teisinį konceptą, numatant pačių nemokumo administratorių, valstybės ir visuomenės subalansuotą vaidmenį, bendradarbiavimą administratorių etikos priežiūros procese.

1232 „JANĮ“, *supra note*, 12: 135 str. 5 p.

1233 Taigi apibendrinant, rekomenduojama į Nemokumo administratorių garbės teismo sudėtį įtraukti du pačių administratorių renkamus visuomenės atstovus iš teisingumo ministro pasiūlytų asmenų, vietoj šiuo metu Teisingumo ir Finansų ministerijų be rinkimų deleguojamų dviejų atstovų (praktikoje – ministerijų darbuotojų). Taip pat rekomenduojama papildyti Garbės teismo sudėtį Nemokumo priežiūros institucijos deleguotu atstovu, tokiu būdu išplečiant numatytą Garbės teismo narių skaičių iki 6 narių. Atitinkamai siūlytina patikslinti JANĮ 147 str. 2 d., formuluojant šią įstatymo nuostatą taip: „Nemokumo administratorių garbės teismas susideda iš šešių narių, iš kurių: 1) trys nariai renkami Nemokumo administratorių rūmų visuotiniame narių susirinkime iš nemokumo administratorių, kurie turi turėti ne mažesnę kaip penkerių metų nemokumo administratoriaus darbo patirtį ir neturėti galiojančių nuobaudų; 2) du nariai renkami Nemokumo administratorių rūmų visuotiniame narių susirinkime iš šešių teisingumo ministro pasiūlytų visuomenės atstovų, kurie turi turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą (vienpakopį ar bakalauro) ir atitikti šiame įstatyme nustatytus nepriekaištingos reputacijos reikalavimus; 3) vieną narį deleguoja Priežiūros institucija, kuris turi turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą (vienpakopį ar bakalauro) ir ne mažesnę kaip 2 metų darbo patirtį nemokumo, teisės ir (arba) finansų srityse bei atitikti šiame įstatyme nustatytus nepriekaištingos reputacijos reikalavimus.“

1234 „Antstolių garbės teismas“, Lietuvos antstolių rūmai, žiūrėta 2022 m. birželio 1 d., <https://www.ants-toliurumai.lt/garbes-teismas>.

Apžvelgiant skirtingose užsienio šalyse galiojančius nemokumo administratorių veiklos priežiūros režimus, pažymima, kad skirtingos jurisdikcijos skiriasi administratorių savivaldos (angl. *self-regulation*) institucijoms perduodamų priežiūros funkcijų apimtimi – nuo išskirtinai valstybės institucijų vykdomos šios srities kontrolės iki režimų, kuriuose administratorių savivaldos organams deleguojamos reikšmingos su administratorių veiklos priežiūra sietinos atsakomybės.¹²³⁵ Strateginio požiūrio dėl optimalaus nemokumo administratorių priežiūros vykdymo subjekto galimą kaitą konkrečioje jurisdikcijoje gerai iliustruoja Latvijos pavyzdys. Iki 2009 m. administratorių veiklos priežiūrą Latvijoje vykdė valstybinė nemokumo priežiūros institucija. Nuo 2009 m. reikšmingos administratorių veiklos priežiūros funkcijos (licencijavimas, tam tikrų profesinės veiklos aspektų kontrolė) buvo deleguotos Nemokumo administratorių asociacijai – savivaldos institucijai, valdomai pačių nemokumo administratorių.¹²³⁶ 2014 m. buvo inicijuota administratorių veiklos kontrolės sistemos reforma, grindžiant jos poreikį savivaldos institucijos negebėjimu užtikrinti skaidrumą ir nešališkumą įgyvendinant jai patikėtas administratorių veiklos kontrolės funkcijas.¹²³⁷ 2016 m. buvo priimti Latvijos nemokumo įstatymo pakeitimai, kuriais visos svarbiausios su administratorių veiklos priežiūra sietinos funkcijos perduotos Latvijos teisingumo ministerijos kuruojamai valstybinei nemokumo kontrolės institucijai.¹²³⁸ Šiais pakeitimais buvo iš esmės sugrįžta prie iki 2009 m. galiojusio teisinio reglamentavimo dėl administratorių profesinės veiklos kontrolės.¹²³⁹

Taip pat paminėtinas Jungtinės Karalystės atvejis, ši jurisdikcija išsiskiria tuo, kad nemokumo administratorių profesinės veiklos priežiūra yra įgyvendinama beveik išimtinai savivaldos pagrindu – ją vykdo keturios valstybės patvirtintos nemokumo administratorių savivaldos institucijos (angl. *recognised professional bodies*).¹²⁴⁰ Pastaraisiais metais Jungtinėje Karalystėje buvo inicijuota reforma, kurios būtinumas grindžiamas panašiais argumentais kaip ir Latvijos atveju: bankroto procesuose suinteresuotų asmenų dažnai keliami problematika dėl administratorių savivaldos šališkumo, negebėjimo užtikrinti skaidrumą, griežtą atskaitomybę, aukštą nemokumo administravimo paslaugų kokybę, realiai patiems administratoriams vykdant savo profesijos

1235 International Association of Insolvency Regulators, *supra note*, 902: 7-8.

1236 Edvins Draba, „Green Light for Reforms in Latvia, Status of Insolvency Practitioners Yet to Be Changed“, INSOL Europe, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 14 d., https://www.insol-europe.org/download/inside_story/8079.

1237 *Ibid.*

1238 „Insolvency Law of Latvia (Maksātnespējas likums)“, *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 124, 06.08.2010 (2010), Division F, Chapter XXXI, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 14 d., <https://likumi.lv/ta/en/en/id/214590-insolvency-law>.

1239 Draba, *op. cit.*

1240 „How Insolvency Practitioners are Authorised in Great Britain“, GOV.UK, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 14 d., <https://www.gov.uk/guidance/how-insolvency-practitioners-are-authorised-in-great-britain>.

atstovų – kolegų veiklos priežiūrą.¹²⁴¹ Pasiūlyta iš esmės reformuoti dešimtmečius Jungtinėje Karalystėje galiojantį administratorių veiklos priežiūros mechanizmą, centrinį vaidmenį kontrolės procese priskiriant numatomai steigti nepriklausomai valstybinei nemokumo kontrolės institucijai.¹²⁴² Nuo 2021 m. pabaigos iki 2022 m. kovo mėn. vyko viešos konsultacijos dėl pasiūlyto įstatymo projekto, skelbiama, kad šiuo metu yra vykdomi parengiamieji šio teisės akto nagrinėjimo Jungtinės Karalystės parlamente darbai.¹²⁴³

Lietuvoje nuo 2020 m. reikšmingas su nemokumo administratorių profesinės veiklos priežiūra susijusias funkcijas perdavus Nemokumo administratorių rūmams, iš esmės reikiamos panašios abejonės dėl savivaldos pajėgumo užtikrinti visišką nešališkumą ir teisingą veikimą atliekant savivaldai priskirtas viešąsias funkcijas. Tuo pačiu išryškėja Lietuvoje susiformavusios aršios konkurencijos tarp nemokumo administratorių problema, kvestionuojant savivaldos pajėgumą teisingai spręsti administratorių drausmės bylas. AVNT pripažįsta, kad „[i]š nemokumo administratorių vis dažniau girdimi nuogastavimai ir jaučiama didėjanti baimė, kad NAR valdymo organuose įsitvirtinus priešingos pusės atstovams su kitai pusei priklausiusiais NAR nariais bus susidorojama keliant jiems drausmės bylas ar kitais būdais šalinant iš NAR“¹²⁴⁴. Nors AVNT vertinimu, pagrindo tokiems nuogastavimams iš esmės nėra¹²⁴⁵, akivaizdu, kad šie argumentai nėra visiškai nepagrįsti ir reikalauja valstybę numatyti tam tikrą „stabdžių ir atsvarų“ mechanizmą nemokumo administratorių savivaldos funkcijų įgyvendinime.

Pateikti užsienio šalių pavyzdžiai, taip pat išsamiai tiriamas Lietuvos atvejis atskleidžia, kad nacionaliniame teisiniame režime nusprendus pasirinkti nemokumo administratorių veiklos kontrolės mechanizmą, kuriame viešojo intereso apsaugos prasme reikšmingos funkcijos deleguojamos administratorių savivaldai, natūraliai kyla skaidrumo, nešališkumo ir efektyvumo savivaldos funkcijų įgyvendinime užtikrinimo klausimai. Tai suponuoja, kad yra reikalinga numatyti tam tikrus sisteminius saugiklius, t. y. valstybės institucijų, taip pat visuomenės vaidmenį kontrolės procese, siekiant pageidautinos išeišios, – tinkamai savo pareigas atliekančių nemokumo administratorių, kaip esminių bankroto proceso subjektų, nuo kurių tiesioginio veikimo didele dalimi priklauso viešojo intereso atliepimas bankroto bylose. Taigi skirtingose užsienio šalių jurisdikcijose, svarstant nemokumo administratorių profesinės veiklos kontrolės sistemos tikslingas tobulinimo kryptis ar net mažstant apie šios srities reformą, siūlytina rinktis modelį, kuris garantuotų reikiamą funkcinę atsvarą, numatant

1241 „Closed Consultation: The Future of Insolvency Regulation“, 2022 m. kovo 21 d., GOV.UK, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 14 d., <https://www.gov.uk/government/consultations/the-future-of-insolvency-regulation/the-future-of-insolvency-regulation>.

1242 Michael O'Dwyer, „Independent Watchdog to Oversee UK Insolvency Sector“, 2021 m. gruodžio 21 d., Financial Times, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 14 d., <https://www.ft.com/content/87a9b9bc-c393-4fb9-9db9-11615b09b39b>.

1243 „Closed Consultation: The Future of Insolvency Regulation“, *op. cit.*

1244 AVNT, „Dėl situacijos nemokumo administratorių rūmuose“, *supra note*, 1213.

1245 *Ibid.*

tam tikrą valstybės ir visuomenės vaidmenį kertinių su viešuoju interesu sietinų administratorių savivaldai priskirtų funkcijų įgyvendinime.

Teikiamais konkrečiais pasiūlymais rekomenduojama Lietuvoje tobulinti skundų dėl administratorių etikos pažeidimų nagrinėjimo tvarką, panaikinant lemiamą NAR Prezidiumo vaidmenį šiame procese, jį priskiriant Garbės teismui bei keičiant Garbės teismo sudėties formavimo teisinį ir praktinį konceptą – kaip saugiklius numatant valstybės ir visuomenės atstovų dalyvavimą Garbės teismo darbe, o tuo kartu – administratorių etikos kontrolės procese.

Taip pat pažymėtina, kad svarbu įvertinti tai, jog Lietuvoje nemokumo administratorių savivalda vis dar yra kūrimosi, formavimosi stadijoje, todėl šiame pradinia- me jos veiklos etape yra svarbus kompetentingos valstybės priežiūros institucijos – AVNT, taip pat Finansų ministerijos, kurios diskrecijai priskirta nemokumo valdymo sritis, vaidmuo atidžiai stebint ir vertinant savivaldai priskirtų funkcijų įgyvendini- mo efektyvumą praktikoje. Atitinkamai remiantis tokios tęstinės ir nepaviršutiniškos stebėsenos rezultatais, t. y. jei būtų sąlyginai ilgą laiką identifikuojamas netinkamas, neskaidrus ar kitaip netenkinantis savivaldos atsakomybių realizavimas, valstybės insti- tucijoms privalu inicijuoti būtinus sisteminius teisinio reguliavimo pokyčius, – pri- reikus grąžinant iki JANĮ priėmimo galiojusią tvarką, t. y. kompetentingai valstybės institucijai perimant iš nemokumo administratorių savivaldos šiuo metu jai deleguotų reikšmingų viešųjų funkcijų vykdymą.

Apibendrinant šį skyrių pastebėtina, kad Lietuvoje funkcionuojančiame bankroto procesų priežiūros modelyje administratoriaus profesinį veikimą skirtingais aspektais prižiūri daug subjektų – teismas, kreditoriai, Nemokumo priežiūros institucija, ne- mokumo administratorių savivalda. Gali susidaryti įspūdis, kad tokia daugiapakopė ir daugiasubjektė nemokumo administratorių veiklos kontrolės sąranga yra išties pa- kankama. Visgi, kaip atskleidė atlikta analizė, šiuo metu Lietuvoje nėra įgyvendinama tinkama administratorių veiklos priežiūra tam tikrais viešojo intereso prasme reikš- mingais aspektais: nevykdoma specifinių administratoriui priskirtų su komercinio są- žiningumo užtikrinimu sietinų funkcijų bankroto procese tinkamo atlikimo priežiūra, taip pat tobulintinas įtvirtintas administratorių profesinės etikos laikymosi kontrolės teisinis mechanizmas. Tai suponuoja išvadą, kad šiuo metu Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje nėra užtikrinama visapusiška nemokumo administratorių profesinės veiklos kokybės kontrolė.

IŠVADOS

Apibendrinant atliktą disertacinį tyrimą konstatuojama, kad tyrimo pradžioje iškelti ginamieji teiginiai pasitvirtino bei teikiamos žemiau išdėstytos išvados.

1. Išvados dėl teorinių ir praktinių prielaidų pripažinti viešojo intereso egzistavimą bankroto teisėje:

- 1.1. Išskirtinos dvi konkuruojančios paradigminės bankroto teisės teorinės kryptys – ekonominė ir komunitarinė. Grynasis ekonominis požiūris pripažįsta išimtinai tik kreditorių interesus bankroto procese, jo akcentas – bankroto procedūros ekonominis efektyvumas (operatyvus procesas, kuo didesnė grąža kreditoriams). Komunitarinis požiūris neneigia procedūros ekonominio efektyvumo svarbos, tačiau akcentuoja procedūrinį teisingumą, komercinį sąžiningumą, suponuoja būtinybę bankroto bylose atstovauti plataus rato subjektų interesams ir ginti viešąjį interesą. Komunitarinė bankroto instituto percepcija laikytina esmine teorine prielaida pripažinti viešojo intereso egzistavimą bankroto teisėje. Komunitarinė bankroto teisės perspektyva implikuoja būtinybę ginti viešąjį interesą bankroto bylose.
- 1.2. Viešosios-privatinės teisės dichotomijos pjūviais (ginamo intereso, subjektų, jų teisių ir pareigų šaltinio, orientacijos į procesą ar rezultatą) bankroto teisėje stebima viešosios ir privatinės teisės elementų samplaika. Viešasis interesas bankroto teisėje reiškiasi dėl valstybės implikuoto imperatyvaus teisinio režimo privačių subjektų santykių rezoliucijai vieno jų nemokumo atveju, lemiančiu valstybės įsipareigojimą prieš proceso dalyvius ir visuomenę užtikrinti teisingą bankroto procesą. Pripažintas ir artikuliuotas bankroto teisės šakos teisinės esmės hibridiškumas sudaro teorines ir praktines prielaidas pripažinti viešojo intereso aspektą bankroto teisėje ir suponuoja būtinybę atstovauti viešajam interesui bankroto bylose.
- 1.3. Vyraujančios moderniosios nemokumo valdymo paradigmos ryškiausias bruožas – verslo gelbėjimo kultūros dominavimas. Paradigmos įtakoje identifikuojamos nykstančios ribos tarp tradiciškai atskirai traktuotų bankroto ir restruktūrizavimo institutų: atsakoma dualistinio restruktūrizavimo ir bankroto teisinių kryptčių valdymo modelio, pereinant prie monistinio nemokumo valdymo požiūrio. Tarptautinės moderniosios nemokumo valdymo paradigmos suponuojamoje monistinėje nemokumo valdymo priėjoje identifikuojamas strateginio dėmesio restruktūrizavimo ir bankroto procesams netolygumas: prioritetas teikiamas restruktūrizavimui, bankroto teisinį įrankį ir jo tinkamo, viešąjį interesą atitinkančio išpildymo diskursą paliekant antrame plane.

2. Išvados dėl viešojo intereso turinio juridinių asmenų bankroto bylose:

- 2.1. Viešasis interesas gali būti suprantamas, kaip tai, kas reikšminga visuomenei ar objektyviai turėtų būti svarbu vertinant pagal teisingo, sąmoningo, nešališko, informuoto, geranoriško visuomenės nario etaloną bei kas atliepia pamatines

visuomenės vertybes. Esminiais aktualiais viešojo intereso instituto bruožais šiandieninės demokratinės teisinės valstybės kontekste laikytina: reikšmingumas visuomenei, interesų pusiausvyra, apibrėžtis konkrečios visuomenės ribose, dinamiskumas, bendrasis normatyvinis neapibrėžtumas. Analizuojant viešąjį interesą plačiąja prasme kategorijos neapibrėžtumas yra priimtinas: nėra reikalinga siekti nustatyti vieningą, tikslų, baigtinį viešojo intereso apibrėžimą, tai galėtų riboti šios daugiareikšmės vertybinės kategorijos veikimo ribas, o kartu ir atstovavimo viešajam interesui pastangas. Tačiau viešojo intereso apibrėžties poreikis sprendžiant dėl jo konkrečioje visuomenės veikimo srityje iš esmės skiriasi. Spręstina, kad identifikuoti viešojo intereso turinio konkrečioje srityje gaires ne tik įmanoma, bet ir tikslinga. Viešojo intereso turinio *ex ante* konkretinimas apibrėžtame visuomenės veikimo lauke sudaro pagrįstas prielaidas viešojo intereso toje srityje įgyvendinimui.

- 2.2. Išskirtinos keturios plačios viešojo intereso turinio bankroto bylose kategorijos: pirma, interesas išsaugoti verslą; antra, interesas užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą; trečia, interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą; ketvirta, interesas apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių. Atliepiant viešąjį interesą bankroto bylose būtina siekti pusiausvyros tarp šių interesų, nei vieno intereso nesuabsoliutinant kitų atžvilgiu ir nei vieno neignoruoiant. Atitinkamai viešojo intereso gynimo bankroto bylose turinio gaires nusako viešojo intereso gynimo bankroto bylose uždaviniai: pirma, išsaugoti verslą, esant galimybei, kai tai yra praktiškai tikslinga; antra, užtikrinti procedūriškai ir ekonomiškai efektyvią, t. y. veiksmingą bankroto procedūrą; trečia, užtikrinti komercinį sąžiningumą, atskleidžiant bankroto priežastis ir proporcingai atliepiant neteisėtą komercinį veikimą; ketvirta, kaip galima geriau apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių.

3. **Išvados dėl bankroto proceso subjektų vaidmenų ginant viešąjį interesą bankroto bylose:**

- 3.1. Teismo vaidmuo ginant viešąjį interesą bankroto bylose daugiausiai pasireiškia intereso užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą tinkamo įgyvendinimo priežiūra ir bendra proceso teisėtumo kontrole. Teismas praktiškai nevykdo su komercinio sąžiningumo užtikrinimu susijusių procedūrų atlikimo bankroto bylose kontrolės.
- 3.2. Nemokumo administratorius yra esminis subjektas, kurio tiesioginis veikimas bankroto procese lemia intereso užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą ir intereso užtikrinti komercinį sąžiningumą įgyvendinimą bankroto bylose. Nuo administratoriaus asmeninio profesionalumo, etikos ir motyvacijos vykdant profesinę veiklą priklauso viešojo intereso atliepimas bankroto bylose. Ypatingą diskreciją administratorius turi vykdydamas su komercinio sąžiningumo užtikrinimu sietinas funkcijas: yra laisvas pasirinkti veikimo priemones ir būdus, kiti bankroto proceso subjektai realiai nevykdo šių administratoriaus funkcijų tinkamo įgyvendinimo priežiūros.

- 3.3. Valstybinės nemokumo priežiūros institucijos vaidmuo vykdam administratorių veiklos priežiūrą daugiausiai sietinas su procedūrinio efektyvumo užtikrinimu, – Nemokumo priežiūros tarnyba vykdo kontrolę, kaip administratoriai bankroto bylose įgyvendina interesą užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą. Tarnyba realiai nevykdo su komercinio sąžiningumo užtikrinimu susijusių administratoriaus funkcijų įgyvendinimo kokybės priežiūros.
- 3.4. Nemokumo administratorių savivaldai yra įstatymiškai priskirta viešojo intereso apsaugos bankroto bylose prasme reikšminga funkcija – administratorių profesinės etikos standartų laikymosi kontrolė. Specifinis kontrolės laukas, t. y. administratorių etiško veikimo priežiūra, suponuoja pačios priežiūrą vykdančios institucijos patikimumo, nešališkumo, profesionalumo būtinybę.
- 3.5. Kreditorių aktyvus veikimas procese prisideda prie viešojo intereso atliepimo bankroto bylose. Tačiau kreditoriai yra privatūs subjektai, ginantys savo privačius turtinius interesus. Viešojo intereso gynimas bankroto bylose nėra kreditoriams priskirtinas vaidmuo, todėl neturėtų būti jiems primetamas.
- 3.6. Viešųjų kreditorių veikimas bankroto bylose yra tiesiogiai susijęs su atstovavimu viešajam interesui, kadangi šie specialūs viešojo administravimo subjektai rūpinasi viešųjų finansinių resursų atgavimu. Siekdami atliepti viešąjį interesą, valstybei atstovaujantys kreditoriai bankroto bylose turėtų veikti aktyviai, – tikslingai ir profesionaliai naudotis kreditoriams suteiktomis teisėmis procese, tokiu būdu įgyvendinant bankroto procedūrų atlikimo kokybės priežiūrą.
- 3.7. Bankroto ombudsmeno institucija (Lietuvos teisinėje sistemoje neegzistuoja) laikytina efektyviu ir reikšmingu bankroto valdymo sistemos saugikliu bankroto bylose atliepiant viešąjį interesą. Esminė bankroto ombudsmeno pareiga – kontroliuoti intereso užtikrinti komercinį sąžiningumą bankroto bylose įgyvendinimą: prižiūrėti, kad būtų atskleidžiamos tikrosios verslo nemokumo priežastys ir taikomas proporcingas teisinis atsakas į nustatytą neteisėtą veikimą. Tokiu būdu bankroto valdymo teisiniame režime pasitelkiant bankroto ombudsmeno instituciją, kovojama su ekonominiais nusikaltimais, taip vystant teisingesnę ir palankesnę verslo aplinką.

4. Identifikuotos aktualios praktinės viešojo intereso gynimo problemos Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje:

- 4.1. **Nepakankamas su komercinio sąžiningumo bankroto bylose užtikrinimu susijęs teisinis reglamentavimas, praktinis nemokumo administratoriaus veiksmų nukreipimas:**
 - Nepakankamas teisinis reglamentavimas ir teismo aktyvumas užtikrinant valdymo organų pareigas bankroto procese bendradarbiauti su nemokumo administratoriumi įgyvendinimą.
 - Nepakankama sandorių patikrinimo bankroto procese kokybiško atlikimo apibrėžtis.
 - Nėra numatytas įstatyminis įpareigojimas administratoriui pranešti apie vykdam bankroto procedūras identifikuotą galimai nusikalstamą veikimą.

4.2. Neužtikrinamas adekvatus sisteminis nemokumo administratorių motyvavimas:

- Didelė dalis bankroto procesų Lietuvoje yra vykdoma nemokumo administratoriui ne tik negaunant atlyginimo, bet ir būtent nemokumo administratoriaus lėšomis, t. y. administratoriui dengiant bankroto administravimo išlaidas. Neatlyginamas nemokumo administratorių darbas yra tapęs ilgamete normalizuota praktika Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje.
- Automatinės nemokumo administratorių atrankos sistemos veikimo neloģiškumai šiuo metu sudaro sąlygas faktiškai didesnį darbo krūvį turintiems administratoriams laimėti atrankas prieš mažesnio užimtumo kitais kriterijais lygiaverčius kolegas. Tai generuoja bendrą neteisybės pojūtį nemokumo administratorių bendruomenėje, pakerta administratorių motyvaciją veikti skaidriai, siekti geriausių pastangų profesinėje veikloje, taip pat, manytina, prisideda prie merkantilistinio požiūrio profesinės prieigos įsitvirtinimo bankroto administravimo paslaugų rinkoje Lietuvoje.

4.3. Nepakankamas valstybės indėlis užtikrinant aplinkos apsaugą bankroto bylose:

- Beturčių įmonių bankroto bylose išimtinai nemokumo administratoriui yra perkeliama finansinė atsakomybė už administruojamos įmonės iki bankroto bylos iškėlimo, vykdant ūkinę komercinę veiklą, sukeltą taršą: administratorius yra teisiškai įpareigotas savo lėšomis padengti aplinkosaugos reikalavimų įgyvendinimą bankroto byloje, valstybei neteikiant iš esmės jokios pagalbos. Toks teisinis reguliavimas neužtikrina viešojo intereso, t. y. nesudaro sąlygų nemokiai įmonei nutraukus veiklą, bankroto byloje operatyviai įgyvendinti aplinkosaugos reikalavimus.

4.4. Neužtikrinama visapusiška nemokumo administratorių profesinės veiklos kokybės kontrolė:

- Nėra subjekto, kuriam būtų deleguota, identifikavus poreikį, kvalifikuotai ir išsamiai patikrinti, kaip buvo atliktos su komercinio sąžiningumo užtikrinimu bankroto procese sietinos procedūros.
- Tobulintinas nemokumo administratorių profesinės etikos laikymosi priežiūros teisinis mechanizmas.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

Remiantis disertacinio tyrimo išvadomis toliau teikiamos bendrosios rekomendacijos nacionalinės nemokumo politikos strategams ir formuotojams dėl taikytinos sisteminės prieigos tikslingų perspektyvų formuluojant ir įgyvendinant viešojo intereso požiūriu palankią Lietuvos bankroto valdymo strategiją. Šios rekomendacijos taip pat gali būti aktualios Lietuvos įstatymų leidėjui, bankroto bylas nagrinėjantiems teisams, nemokumo teisės akademikams ir praktikams.

Pažymėtina, kad šie bendrieji siūlymai gali būti įdomūs ir naudingi iš esmės bet kurios demokratinės teisinės valstybės teoretikams bei praktikams, keliantiems viešojo intereso įgyvendinimo bankroto bylose klausimus, siekiant sukurti palankias sąlygas viešojo intereso apsaugai bankroto bylose nacionaliniuose teisiniuose režimuose.

1. Lietuvoje vystant monistinę nemokumo valdymo sistemą, kurioje propaguojamas vieningas požiūris į bankroto ir restruktūrizavimo teisinius įrankius, faktas, kad restruktūrizavimo ir bankroto kryptys savo esme, tikslais ir priemonėmis skiriasi, neturėtų būti ignoruojamas. Bankrotas ir restruktūrizavimas yra taikomi skirtingose verslo situacijose, viena procedūra negali pakeisti kitos: restruktūrizavimo mechanizmų pagalba atliepiami nemokumo valdymo klausimai skiriasi nuo bankroto procesu sprendžiamų verslo nemokumo problemų. Šios esminės nemokumo procedūros persidengia tik nedidele apimtimi, nors ir yra neabejotinai susiję. Visgi funkcionaliai ir sklandžiai veikiančiam teisiniam nemokumo valdymo režimui būtinas kiekvienas teisinis instrumentas atskirai – optimalus restruktūrizavimas ir optimalus bankrotas. Todėl restruktūrizavimo krypties skatinimas ir plėtra neturėtų užgožti bankroto instituto teisingumo ir veiksmingumo strateginių užduočių. Siūlytina bankroto ir restruktūrizavimo sritims aiškiai formuluoti atskirus sisteminius tikslus, atskirai vertinti ir atliepti šiose srityse susiklostančią unikalią problematiką ir siekti skirti joms įmanomai tolygesnį strateginį dėmesį.
2. Lietuvos bankroto valdymo politikos formavime stebima orientacija į bankroto proceso veiksmingumo siekį. Siūloma priimti strateginį požiūrį, kad procedūrinis ir ekonominis bankroto efektyvumas, t. y. veiksmingumas, yra būtinas, tačiau nepakankamas, kad bankroto procesą būtų galima laikyti atitinkančiu viešąjį interesą. Bankroto valdymo teisinėje architektūroje rekomenduojama atsižvelgti į visas išskirtas viešojo intereso turinio bankroto bylose kategorijas: interesą išsaugoti verslą, interesą užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą, interesą užtikrinti komercinį sąžiningumą ir interesą apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių. Priimant bankroto teisinio reguliavimo pakeitimus, taip pat bankroto bylas nagrinėjantiems teismams sprendžiant atskirus klausimus bankroto proceduose, siūloma kaskart atidžiai vertinti ir prognozuoti, kaip priimami sprendimai paveiks kiekvieną iš įvardintų plačių interesų sričių, ir siekti pusiausvyros tarp šių interesų.
3. Siūloma priimti strateginį požiūrį, kad viešojo intereso užtikrinimo bankroto bylose siekis suponuoja savo esme skirtingas bankroto procedūras priklausomai nuo juridinio asmens nemokumo, lėmusio bankrotą, priežasčių. Bankroto procedūros

užduotys prasiplečia nustačius, kad bankrotą lėmė sąžiningo komercinio veikimo standartus pažeidžiantys valdymo organų veiksmai. Nuo atsakymo į klausimą, ar analizuojamas bankroto atvejis gali būti laikomas objektyvia verslo nesėkme, priklauso konkretaus bankroto projekto uždaviniai ir jų diktuojamos specifinės procedūros. Jei nustatoma, kad bankrotas yra grynosios verslo nesėkmės išdava, bankroto procedūros turi būti sukoncentruotos į reabilitacinį tikslą ir kuo operatyvesnį skolininko atleidimą nuo skolų. Priimtinos objektyvios verslo nesėkmės atveju esminė užduotis – įgyvendinti procedūriškai ir ekonomiškai efektyvią, t. y. veiksmingą bankroto procedūrą. Priešingu atveju, nustačius, kad verslo žlugimas yra susijęs su apgaule, ypatingai aplaidžiais skolininko veiksmais, veiklos perkėlimu, turto nuslėpimu, iššvaistymu ar kitomis sąžiningo komercinio elgesio standartus pažeidžiančiomis veiklomis, bankroto byloje išryškėja papildomas reikšmingas su viešuoju interesu sietinas uždavinys – ginti komercinį sąžiningumą. Atitinkamai, skolininkui bankroto procese piktybiškai nebendradarbiaujant su nemokumo administratoriumi, neperduodant bendrovės dokumentų ir turto, valdymo organų nesąžiningumas gali būti pagrįstai preziumuojamas. Tokiais atvejais siūlytina nesuabsoliutinti bankroto proceso veiksmingumo siekio, skirti reikiamą dėmesį komercinio sąžiningumo bankroto byloje užtikrinimui. Rekomenduojama bankroto valdymo politikos architektūroje vadovautis strategine nuostata, kad bankroto teisinis režimas negali fasilituoti nesąžiningų ar nebendradarbiaujančių skolininkų (buvusių juridinio asmens valdymo organų) operatyvaus, atitinkamų pasekmių nesukeliančio reabilitavimo.

4. Orientuojantis į nemokumo administratorių profesijos nešališkumą, profesionalumą, nemokumo administratorių profesinio veikimo skaidrumą, siekiant sumažinti korupciją bankroto administravimo srityje Lietuvoje, rekomenduojama skirti sisteminių dėmesį adekvataus nemokumo administratorių motyvavimo klausimams. Svarbu strateginiu lygiu priimti, kad Lietuvoje susiklosčiusi ilgametė praktika – tai, kad nemokumo administratoriai didelėje dalyje bankroto projektų ne tik realiai negauna atlyginimo, bet ir patys dengia bankroto administravimo išlaidas, nesu-ponuoja skaidraus ir nešališko jų profesinio veikimo bankroto bylose dinamikos.
5. Rekomenduojama strategiškai traktuoti valstybei atstovaujančius kreditorius kaip reikšmingą sisteminių saugiklį, užtikrinant viešąjį interesą bankroto bylose. Viešieji kreditoriai bankroto bylose turėtų veikti aktyviai, tikslingai ir profesionaliai naudojantis kreditoriams suteiktomis teisėmis procese, tokiu būdu prisidėdami prie bankroto procedūrų kokybės priežiūros įgyvendinimo. Atitinkamai siūlytina viešųjų kreditorių pasirengimui aktyviai ir efektyviai kreditoriaus teisėmis veikti bankroto bylose skirti svarų sisteminių dėmesį: peržiūrėti kiekvienos valstybės institucijos atstovavimo bankroto byloje strategiją; pateikti pageidautino viešųjų kreditorių veikimo bankroto byloje specifines gaires ir nuostatas; kelti valstybės tarnautojų, skiriamų atstovauti viešiesiems kreditoriams bankroto bylose tikslinį pasirengimą ir bankroto teisės ekspertiškumą, organizuoti atitinkamus mokymus; supažindinti juos su viešojo intereso gynimo bankroto byloje uždaviniais.

Toliau teikiami pasiūlymai ir rekomendacijos dėl Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje identifikuotų praktinių viešojo intereso įgyvendinimo problemų sprendimo išeičių. Viešojo intereso gynimo bankroto bylose Lietuvoje praktinės problematikos analizės pagrindu teikiami dviejų tipų pasiūlymai ir rekomendacijos. Pirmąją grupę galima įvardinti siūlymais dėl momentinių sprendinių – siūlomi konkretūs teisinio reguliavimo pakeitimai, kurie galėtų būti sąlyginai operatyviai įgyvendinti ir, spręstina, turėtų greitą pozityvų poveikį, sukuriant palankesnes viešojo intereso užtikrinimo bankroto bylose formaliąsias sąlygas. Antrojo tipo rekomendacijos sietinos su giluminėmis praktinėmis problemomis, kylančiomis iš tam tikrais aspektais unikalios Lietuvos teisinės bankroto valdymo sąrangos. Pastarųjų problemų sprendimui būtini išplėstiniai parengiamieji darbai ir strateginiai teisinio reguliavimo pokyčiai.

6. Problema: **nepakankamas su komercinio sąžiningumo bankroto bylose užtikrinimu susijęs teisinis reglamentavimas, praktinis administratoriaus veiksmų nukreipimas.** Siekiant spręsti šią problemą pasiūlymai ir rekomendacijos teikiami nacionalinės nemokumo politikos strategams ir formuotojams, įstatymų leidėjui, AVNT, bankroto bylas nagrinėjantiems teismams.

6.1. **Dėl valdymo organų pareigos bankroto procese bendradarbiauti su nemokumo administratoriumi įgyvendinimo:**

6.1.1. Rekomenduojama praplėsti juridinio asmens valdymo organų pareigos bankroto procese bendradarbiauti su nemokumo administratoriumi teisinį konceptą. Atitinkamai siūloma papildyti JANĮ 57 str. ketvirta dalimi, nuostatą formuluojant taip:

„4. Juridinio asmens valdymo organai turi pateikti teismo paskirtam nemokumo administratoriui savo kontaktinius duomenis ir bendradarbiauti viso bankroto proceso metu: administratoriui pagrįstai prašant, teikti informaciją ir paaiškinimus apie juridinio asmens vykdytą veiklą, turtą ir kt.“

6.1.2. Bankroto bylas nagrinėjantiems teismams rekomenduojama skirti ypatingą dėmesį valdymo organų piktybinio nebendradarbiavimo su nemokumo administratoriumi atvejams, t. y. buvusiems vadovams neperduodant administratoriui bendrovės turto ir dokumentų. Tokiais atvejais teismui siūloma vertinti administratoriaus pasitelktų priemonių pakankamumą ir spręsti dėl teismo procesinio įsikišimo tikslingumo. Bankroto byloje identifikavus poreikį, rekomenduojama įgyvendinti teismo aktyvumo pareigą – *ex officio* rinkti įrodymus ir imtis kitų tikslingų procesinių veiksmų, siekiant užtikrinti, kad vadovas įgyvendintų jam įstatymo nustatytas atsakomybes. Bankroto proceso operatyvumo siekis neturėtų būti suabsoliutinamas tose bankroto bylose, kur valdymo organai atsisako bendradarbiauti ar slapstosi, dėl ko gali būti pagrįstai numanomas nesąžiningas komercinis veikimas.

6.2. **Dėl sandorių patikrinimo bankroto procese kokybiško atlikimo apibrėžties:**

6.2.1. Rekomenduojama numatyti, kad nemokumo administratorius ne tik kreditorių susirinkimui, bet ir bankroto bylą nagrinėjančiam teismui teikia atlik-

tą juridinio asmens sandorių analizę (o ne tik sandorių patikrinimo rezultatus), kurioje turi būti įvardinamos juridinio asmens nemokumo, lėmusio bankrotą, priežastys bei nurodoma, kokie įstatyme įtvirtinti tyčinio bankroto požymiai buvo identifikuoti. Atitinkamai siūloma patikslinti JANĮ 64 str. 4 d., įstatymo nuostatą formuluojant taip:

„Sandorių, sudarytų per ne trumpesnę kaip trejų metų laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo dienos, analizę nemokumo administratorius pateikia kreditorių susirinkimui ir bankroto bylą nagrinėjančiam teismui. Sandorių analizėje įvardinamos nustatytos juridinio asmens nemokumo priežastys ir nurodomi identifikuoti tyčinio bankroto požymiai, jei tokių buvo“¹²⁴⁶.

6.2.2. Siekiant pagerinti ir suvienodinti viešojo intereso apsaugos prasme svarbaus procedūrinio veiksmo – sandorių patikros atlikimo kokybę, AVNT rekomenduojama, bendradarbiaujant su teisės ir finansų ekspertais bei nemokumo administratoriais, parengti išsamias ekspertines sandorių patikrinimo bankroto bylose metodines rekomendacijas.

6.3. Dėl nusikalstamo veikimo išaiškinamumo bankroto bylose:

6.3.1. Rekomenduojama įstatyme numatyti nemokumo administratoriaus pareigą pranešti apie vykdant bankroto procedūras nustatytą galimai nusikalstamą veikimą. Atitinkamai siūloma papildyti nemokumo administratoriaus pareigų, numatytų JANĮ 59 str., sąrašą papildomu punktu, apibrėžiant, kad:

„Įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą, nemokumo administratorius atlieka šias pareigas: X) Administruojamo juridinio asmens veikloje, valdymo organų veiksmuose ar neveikime nustatčius nusikalstamos veikos požymius, nedelsiant raštu informuoja apie tai bankroto bylą nagrinėjančią teismą.“

6.3.2. Kovoiant su ekonominiais nusikaltimais ir saugant komercinį sąžiningumą, bankroto bylas nagrinėjantys teismai raginami atkreipti dėmesį į CPK 299¹²⁴⁷ straipsnyje ir CPK 300 straipsnio 1 dalyje¹²⁴⁸ teismui numatytas pareigas ir užtikrinti, jog jos būtų nuosekliai įgyvendinamos bankroto bylose praktikoje.

1246 Šiuo metu galiojanti JANĮ 64 str. 4 d. nuostata: „Informaciją apie sandorių, sudarytų per ne trumpesnę kaip 3 metų laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo dienos, patikrinimo rezultatus nemokumo administratorius pateikia kreditorių susirinkimui“.

1247 „CPK“, *supra note*, 224: 299 str. („Jeigu teismas nagrinėdamas civilinę bylą padaro išvadą, kad asmenys pažeidė įstatymus ar kitas teisės normas, jis priima atskirąjį nutartį ir nusiunčia ją atitinkamoms institucijoms ar pareigūnams, informuodamas juos apie pažeidimus.“).

1248 *Ibid*, 299 str. 1 d. („Jeigu bet kurioje civilinio proceso stadijoje paaiškėja, kad byloje dalyvaujančio asmens arba kito asmens veiksmai ar neveikimas turi nusikalstamos veikos požymių, teismas apie tai praneša prokurorui.“).

7. Problema: **neužtikrinamas adekvatus sisteminis nemokumo administratorių motyvavimas.** Siekiant spręsti šią problemą pasiūlymai ir rekomendacijos teikiami nacionalinės nemokumo politikos strategams ir formuotojams, įstatymų leidėjui, Finansų ministerijai, AVNT:

7.1. Dėl nemokumo administratorių neatlygintino darbo bankroto bylose problemos:

7.1.1. Visų pirma, siūloma strateginiu lygiu pripažinti, jog didelio masto nemokumo administratorių neatlygintinas darbas bankroto bylose nėra priimtina ir tvari praktika bei įvardinti tai kaip problemą.

7.1.2. Rekomenduojama ateityje visiškai atsisakyti šiuo metu Lietuvoje galiojančio teisinio reguliavimo, pagal kurį finansinė beturčių įmonių administravimo našta perkeliama nemokumo administratoriams: siūloma panaikinti JANĮ 23 str. 1 d. nuostatą, pagal kurią nemokumo administratorius gali teikti sutikimą priimti patirtinų bankroto proceso administravimo išlaidų dengimo finansinę riziką.

7.1.3. Rekomenduojama atlikti išsamias lyginamąsias studijas ieškant beturčių įmonių bankroto valdymo praktinių išeičių, optimalių Lietuvos kontekstui. Šių išeičių paieškose siūloma susikcentruoti į specializuotų lanksčių supaprastintų likvidavimo procedūrų mikro ir smulkioms beturtėms įmonėms diegimą. Supaprastinto likvidavimo procedūrose būtina numatyti sisteminis saugiklius, leidžiančius užtikrinti, kad operatyvus ir paprasto beturčių įmonių likvidavimo procedūra nebūtų piktnaudžiaujama ir ji būtų taikoma tik sąžiningiems skolininkams, o kilus pagrįstoms abejonėms dėl skolininko sąžiningumo būtų įgyvendinama pilna išsami bankroto procedūra.

7.2. Dėl objektyvaus administratorių atrankos proceso užtikrinimo:

7.2.1. Finansų ministerijai ir AVNT rekomenduojama nedelsiant inicijuoti automatinės administratorių atrankos programos veikimo nelogiškumų ištaisymą, sudarančių sąlygas didesnę krūvį turintiems administratoriams laimėti atrankas prieš mažesnę užimtumą turinčius kolegas. Tam reikalinga atlikti atrankos programos veikimo pakeitimus, nustatant, kad visais atvejais, įskaitant, kai pats juridinis asmuo neveda bankroto procesų, juridinio asmens darbo krūvis yra siejamas su šiame asmenyje dirbančių fizinių nemokumo administratorių faktiniu darbo krūviu.

7.2.2. Ateityje iš esmės sprendžiant aptartą problematiką, Lietuvoje siūloma administratorių skyrimo procesą organizuoti išimtinai per fizinius nemokumo administratorius, t. y. atrankos programoje dalyvaujant tik fiziniams asmenims. Atitinkamai keistinas ir JANĮ 2 str. 17 d. numatytas generalinis įstatyminis nemokumo administratoriaus konceptas, pagal kurį nemokumo administratorius – tai „fizinis arba juridinis asmuo, turintis teisę administruoti nemokumo procesus“. Siūlytina numatyti, kad nemokumo administratorius yra būtent fizinis asmuo, turintis teisę teikti nemokumo administravimo paslaugas. Vertintina, kad administratorių atrankos organizavimas

dalyvaujant tik fiziniams administratoriams laiduotų teisingesnes administratorių tarpusavio konkurencijos sąlygas. Tokiu būdu būtų sprendžiama vadinamoji bankroto verslininkų problema, tai sudarytų prielaidas tolygiam, teisingam administratorių skyrimo procesui, atskleistų realų nemokumo administravimo profesine veikla užsiimančių administratorių kiekį, išgrynintų administratorių atskaitomybę. Tuo tarpu patys fiziniai administratoriai būtų laisvi savanoriškai jungtis į profesines bendrijas optimalaus veiklos organizavimo ir profesinės partnerystės tikslais, o ne siekdami turėti nepagrįstą konkurencinį pranašumą nemokumo administratorių atrankoje.

8. Problema: **nepakankamas valstybės indėlis užtikrinant aplinkos apsaugą bankroto byloje**. Siekiant spręsti šią problemą pasiūlymai ir rekomendacijos teikiami nacionalinės nemokumo politikos strategams ir formuotojams:

8.1. **Dėl aplinkos apsaugos bankroto byloje įgyvendinimo:**

- 8.1.1. Pirmiausia reikalinga strateginiu lygiu pripažinti, kad galiojantis teisinis reguliavimas, kuriuo beturčių įmonių bankroto byloje išimtinai administratoriui perkeliama finansinė bankrutuojančio juridinio asmens aplinkosaugos prievolių įgyvendinimo našta praktikoje neužtikrina aplinkos apsaugos tokiose bankroto byloje.
- 8.1.2. Rekomenduojama atlikti išsamius lyginamuosius tyrimus užsibrėžiant tikslą suformuluoti nuoseklią nacionalinę aplinkosaugos bankroto byloje strategiją.
- 8.1.3. Siūloma sukurti valstybinį fondą nemokių įmonių aplinkosaugos reikalavimų įgyvendinimui finansuoti. Šis fondas galėtų būti steigiamas kaip funkcionaliojo Garantinio fondo struktūrinė atšaka arba formuojamas atskiras fondas panašiu principu, t. y. veiklą vykdančiams ūkio subjektams mokant tam tikrą pastovų nustatytą garantinį mokestį – tokiu būdu generuojant bendrą fondo biudžetą. Konkrečioje bankroto byloje nesant pakankamai turto padengti aplinkosaugos prievolių įgyvendinimą, siūloma nemokumo administratorių įpareigoti nedelsiant argumentuotai kreiptis dėl valstybės paramos. Tokiu būdu, esant būtinybei, aplinkosaugos darbai būtų finansuojami valstybės – iš šio fondo lėšų. Toks veikimo modelis leistų apsaugoti viešąjį interesą, nedelsiant likviduojant taršos padarinius, nemokiai įmonei teršėjai nutraukus veiklą.
- 8.1.4. Siūloma numatyti, kad valstybei suteikus finansinę pagalbą bankrutuojančiai įmonei, t. y. padengus išlaidas, reikalingas operatyviai atlikti aplinkosaugos prievoles, už aplinkosaugą atsakinga valstybės institucija bendradarbiaudama su nemokumo administratoriumi atliktų išsamų specializuotą bankrutuojančios bendrovės veiklos tyrimą, nustatant, ar ūkinė komercinė veikla buvo vykdoma laikantis aplinkosaugos įstatymų. Paaškęjus buvusių valdymo organų neteisėtam veikimui, valstybė regreso tvarka iš atsakingų asmenų išsiieškotų įgyvendinant operatyvų taršos likvidavimą patirtas išlaidas. Siūloma specializuoto išsamaus įmonės veiklos aplinkosauginio patikrinimo bankroto bylos apimtyje taikymo praktika leistų atsakomybę

nukreipti faktiškai už žalą gamtai atsakingiems asmenis. Tai, manytina, be kita ko prisidėtų prie aplinkosaugos prasme neatsakingo ūkinės komercinės veiklos vykdymo prevencijos.

8.1.5. Formuluoiant nacionalinę aplinkosaugos bankroto bylose strategiją taip pat rekomenduojama ieškoti alternatyvių aplinkos apsaugos prievolių įgyvendinimo finansavimo bankroto bylose šaltinių. Pavyzdžiui, įtvirtinti antrinės atsakomybės už žalą aplinkai institutą, pagal kurį bendrovėms, vykdančioms specifinę su tarša susijusią ūkinę komercinę veiklą būtų privalomas specialus žalos aplinkai draudimas, kuriuo būtų dengiamas nemokios įmonės aplinkosauginių prievolių įgyvendinimas. Tokiu reguliavimu būtų taupomos valstybės lėšos, užtikrinant, kad iš valstybės biudžeto būtų finansuojami aplinkos tvarkymo darbai išimtiniais atvejais, t. y. nesant alternatyvių finansavimo šaltinių.

9. Problema: **neužtikrinama visapusiška nemokumo administratorių profesinės veiklos kokybės kontrolė.** Siekiant spręsti šią problemą pasiūlymai ir rekomendacijos teikiami nacionalinės nemokumo politikos strategams ir formuotojams, įstatymų leidėjui, Finansų ministerijai, AVNT, NAR:

9.1. **Dėl komercinio sąžiningumo užtikrinimo bankroto bylose kontrolės:**

Nacionalinės nemokumo politikos strategams siūlytina remiantis Suomijos teisinio reguliavimo pavyzdžiu, atlikus išplėstinę praktikos pritaikomumo studiją, išsamiai svarstyti strategiją Lietuvoje steigti nepriklausomą į viešojo intereso įgyvendinimą bankroto bylose orientuotą bankroto ombudsmeno instituciją. Šiai institucijai siūloma priskirti šiuo metu Lietuvoje jokiems bankroto teisiniame lauke veikiantiems subjektams nedeleguotas viešojo intereso prasme reikšmingas funkcijas: prižiūrėti komercinio sąžiningumo užtikrinimą bankroto bylose (taip kovojant su ekonominiais nusikaltimais), teikti ekspertinę pagalbą nemokumo administratoriams ir kitiems proceso dalyviams (taip vystant gerąją administravimo praktiką), plėtoti ir palaikyti tarpinstitucinį bendradarbiavimą bankroto bylose ginant viešąjį interesą, tokiu būdu ilgojoje perspektyvoje kuriant nacionalinę skaidresnę verslo kultūrą bei palankesnę verslo aplinką.

9.2. **Dėl tinkamo nemokumo administratorių profesinės etikos laikymosi priežiūros mechanizmo įgyvendinimo:**

9.2.1. Siūlytina nepalikti išimtinę Nemokumo administratorių savivaldos diskrecijai tokios viešojo intereso apsaugos prasme reikšmingos atsakomybės, kaip nemokumo administratorių etikos priežiūra, rekomenduojama bent tam tikra apimtimi numatyti valstybės ir pačios visuomenės vaidmenį šiame procese, taip sukuriant sisteminių saugiklį ir generuojant viešąjį pasitikėjimą administratorių etikos kontrolės institutu. Siūlytina tobulinti įtvirtintą Nemokumo administratorių rūmų gautų skundų dėl administratorių etikos pažeidimų nagrinėjimo teisinį konceptą, panaikinant lemiamą Nemokumo administratorių rūmų Prezidiumo vaidmenį šiame procese ir jį priskiriant

Nemokumo administratorių garbės teismui, taip pat keičiant Garbės teismo sudėties formavimo nuostatas, numatant į Garbės teismo sudėtį įtraukti ne tik pačius nemokumo administratorius, bet ir visuomenės bei valstybės atstovus. Atitinkamai Finansų ministerijai, AVNT, įstatymo leidėjui siūloma inicijuoti šiuos JANĮ pakeitimus:

9.2.1.1. Patikslinti JANĮ 147 str. 1 d. išbraukiant frazę „Nemokumo administratorių rūmų prezidiumo siūlymu“ ir išdėstant įstatymo nuostatą taip:

„Nemokumo administratorių garbės teismas ~~Nemokumo administratorių rūmų prezidiumo siūlymu~~ nagrinėja nemokumo administratorių pažeidimus, nurodytus šio įstatymo 148 straipsnio 1 dalyje.“

9.2.1.2. Pakeisti JANĮ 147 str. 2 d., įstatymo nuostatą formuluojant taip:

„Nemokumo administratorių garbės teismas susideda iš šešių narių, iš kurių: 1) trys nariai renkami Nemokumo administratorių visuotiniame narių susirinkime iš nemokumo administratorių, kurie turi turėti ne mažesnę kaip penkerių metų nemokumo administratoriaus darbo patirtį ir neturėti galiojančių nuobaudų; 2) du nariai renkami Nemokumo administratorių rūmų visuotiniame narių susirinkime iš šešių teisingumo ministro pasiūlytų visuomenės atstovų, kurie turi turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą (vienpakopį ar bakalauro) ir atitikti šiame įstatyme nustatytus nepriekaištingos reputacijos reikalavimus; 3) vieną narį deleguoja Priežiūros institucija, kuris turi turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą (vienpakopį ar bakalauro) ir ne mažesnę kaip 2 metų darbo patirtį nemokumo, teisės ir (arba) finansų srityse bei atitikti šiame įstatyme nustatytus nepriekaištingos reputacijos reikalavimus.“¹²⁴⁹

9.2.1.3. Patikslinti ir papildyti JANĮ 148 str. 3 d., įstatymo nuostatą formuluojant taip:

„Sprendimą skirti nuobaudą priima Nemokumo administratorių rūmų prezidiumas vadovaudamasis Nemokumo administratorių garbės teismo siūlymu. Jei Nemokumo administratorių rūmų prezidiumo sprendimas neatitinka Nemokumo administratorių garbės teismo siūlymo, jis privalo būti motyvuotas.“¹²⁵⁰

9.2.1.4. Priėmus siūlomus JANĮ pakeitimus, NAR reikalinga inicijuoti Garbės teismo nuostatų atitinkamus pakeitimus (tvirtina NAR visuotinis narių susirinkimas), taip pat priimti reikiamus Nemokumo administratorių profesinės etikos pažeidimų nagrinėjimo taisyklių pakeitimus (tvirtina NAR Prezidiumas).

1249 Šiuo metu galiojanti JANĮ 147 str. 2 d. nuostata: „Nemokumo administratorių garbės teismą sudaro 5 nariai, iš kurių 3 narius – Nemokumo administratorių rūmų narius – deleguoja Nemokumo administratorių rūmų visuotinis narių susirinkimas ir po vieną narį, privalantį turėti ne mažesnę kaip 2 metų darbo patirtį nemokumo, teisės ir (arba) finansų srityse, deleguoja Teisingumo ministerija ir Finansų ministerija.“

1250 Šiuo metu galiojanti JANĮ 148 str. 3 d. nuostata: „Sprendimą skirti nuobaudą priima Nemokumo administratorių rūmų prezidiumas, atsižvelgdamas į Nemokumo administratorių garbės teismo siūlymą.“

9.2.2. Įvertinant tai, kad Lietuvoje nemokumo administratorių savivalda vis dar yra pradinėje veiklos vystymo stadijoje, šiame etape yra itin svarbus suinteresuotos valstybės priežiūros institucijos – AVNT, taip pat Finansų ministerijos, kurios diskrecijai priskirta nemokumo valdymo sritis, vaidmuo atidžiai stebint ir kompetentingai vertinant nemokumo administratorių savivaldai priskirtų įstatyminių atsakomybių įgyvendinimo efektyvumą praktikoje. Siūlytina atsakingoms valstybės institucijoms atlikti tęstinę ir nepaviršutinišką savivaldos veiklos stebėseną ir tam tikrą laikotarpį identifikavus netinkamą, neskaidrą ar kitaip netenkinantį savivaldai įstatymu priskirtų viešųjų funkcijų vykdymą, inicijuoti būtinus sisteminius teisinio reguliavimo pokyčius, prireikus grąžinant iki JANĮ priėmimo galiojusią tvarką, t. y. Nemokumo priežiūros tarnybai perimant iš nemokumo administratorių savivaldos šiuo metu jai deleguotas reikšmingas viešąsias funkcijas.

LITERATŪROS ŠARAŠAS

TEISĖS AKTAI

Europos Sąjungos ir tarptautiniai teisės aktai, lydintys dokumentai

1. „Europos Komisijos 2014 m. kovo 12 d. rekomendacija 2014/135 dėl naujo požiūrio į verslo žlugimą ir nemokumą“. OJ L 74, 14.3.2014. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d., <http://data.europa.eu/eli/reco/2014/135/oj/eng>.
2. „Europos Komisijos 2016 m. lapkričio 22 d. pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos dėl prevencinio restruktūrizavimo mechanizmų, antrosios galimybės ir priemonių restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūrų veiksmingumui gerinti, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/30/ES“. COM/2016/0723 - 2016/0359 (COD). EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016PC0723>.
3. „Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 20 d. Direktyva 2019/1023 dėl prevencinio restruktūrizavimo sistemų, skolų panaikinimo ir draudimo verstis veikla ir priemonių restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūrų veiksmingumui didinti, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2017/1132“. OJ L 172. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. balandžio 11 d., <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/1023/oj/eng>.
4. „Europos Parlamento ir Tarybos 2015 m. gegužės 20 d. Reglamentas 2015/848 dėl nemokumo bylų“. OJ L 141, 5.6.2015. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d. <http://data.europa.eu/eli/reg/2015/848/oj/eng>.
5. „Europos socialinė chartija (pataisyta)“. *Valstybės žinios*. 2001. Nr. 49-1704 (1996).
6. „Jungtinių Tautų Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“. *Valstybės žinios*. 2006. Nr. 68-2497 (1948).

Lietuvos Respublikos įstatymai

7. „Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas“. *Valstybės žinios*. Nr. 50–1632, Nr. IX–2066 (2004, suvestinė redakcija nuo 2022 m. sausio 1 d.).
8. „Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas“. *Valstybės žinios*. Nr. 53–2042. Nr. IX–876 (2002, suvestinė redakcija nuo 2022 m. sausio 1 d.).
9. „Lietuvos Respublikos darbo kodeksas“. *TAR*, Nr. 23709, Nr. XII–2603 (2016).
10. „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“. *Valstybės žinios*. Nr. 36–1340 (2002).
11. „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“. *Valstybės žinios*. Nr. 74–2262 (2000).
12. „Lietuvos Respublikos garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymas“. *TAR*. Nr. XII–2604 (2016).
13. „Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas“. *Valstybės žinios*. Nr. IX–216 (2001).
14. „Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas“. *Valstybės žinios*. Nr. IX–218 (2001).
15. „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas“. *TAR*. Nr. XIII–2221, suvestinė redakcija nuo 2022 m. liepos 22 d. (2019).
16. „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo Nr. XIII–2221 1, 2, 4, 6, 9, 10, 15, 17, 22, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 35, 40, 41, 42, 43, 62, 63, 64, 77, 94, 95, 103, 104, 110,

- 111, 114, 130 straipsnių ir priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo 102(1), 102(2), 102(3), 111(1) straipsniais įstatymas“. *TAR*. Nr. XIV-450 (2021).
17. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“. *Valstybės žinios*. Nr. 33–1014 (1992).
18. „Lietuvos Respublikos naujojo koronaviruso (COVID-19) sukeltų pasekmių poveikio Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo taikymui įstatymas“. *TAR*. Nr. XIII-2861 (2020).
19. „Lietuvos Respublikos notariato įstatymas“. *Lietuvos aidas*. Nr. 192-0. Nr. I–2882 (1992, suvestinė redakcija nuo 2022 m. sausio 1 d.).
20. „Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas“. *Valstybės žinios*. Nr. I–599 (1994).
21. „Lietuvos Respublikos teismų įstatymas“. *Valstybės žinios*. Nr. 46-851. Nr. I–480 (1994, suvestinė redakcija nuo 2022 m. sausio 27 d.).
22. „Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas“. *Valstybės žinios*. Nr. I–1120 (1995).
23. „Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas“. *Valstybės žinios*. Nr. 66-2130. Nr. VIII–1316, (1999, suvestinė redakcija nuo 2022 m. gegužės 5 d.).

Užsienio valstybių teisės aktai

24. „Bankruptcy Act of Estonia“. Riigi Teataja. Nr. RT I 2003, 17, 95 (2003, 2021 m. redakcija, Nr. RT I, 30.11.2021, 1). Žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/530122021002/consolide/current>.
25. „Bankruptcy Act of Finland“. Nr. 120/2004 (2004). Žiūrėta 2022 m. birželio 16 d. <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2004/en20040120.pdf>.
26. „Bankruptcy Law of Spain“. Nr. 22/2003 (2003). Žiūrėta 2022 m. birželio 10 d. <https://www.global-regulation.com/translation/spain/1450066/law-22-2003%252c-of-july-9%252c-bankruptcy.html>.
27. „Finnish Act of the Supervision of the Administration of Bankruptcy Estates“. Nr. 109/1995 (1995). Žiūrėta 2022 m. birželio 1 d. https://www.konkurssiasiamies.fi/material/attachments/konkurssiasiamies/konkurssiasiamiehintomistonliitteet/6JzrLGPN1/Act_on_the_Supervision_of_the_Administration_of_Bankruptcy_Estates.pdf.
28. „Finnish Environmental Protection Act (Ympäristönsuojelulaki)“. Nr. 527/2014 (2014, 2019 m. redakcija, Nr. 49/2019). Žiūrėta 2022 m. liepos 24 d. https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2014/en20140527_20190049.pdf.
29. „Finnish Legislative Project for the Development of Secondary Liability Systems for Environmental Damage“. Nr. YM033:00/2019 (2019). Žiūrėta 2022 m. liepos 24 d. <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=YM033:00/2019>.
30. „Insolvency Law of Latvia (Maksātnespējas likums)“. *Latvijas Vēstnesis*. Nr. 124, 06.08.2010 (2010). Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 14 d. <https://likumi.lv/ta/en/en/id/214590-insolvency-law>.
31. Insolvency Statute of Germany (Insolvenzordnung, InsO)“. *Federal Law Gazette*. Nr. I p. 2854 (1999). Žiūrėta 2022 m. birželio 1 d., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/englisch_inso.html#p0546.
32. „The Bankruptcy Reform Act of 1978“. Public Law 95-598, 95th United States of America Congress. Žiūrėta 2021 m. balandžio 6 d. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-92/pdf/STATUTE-92-Pg2549.pdf>.
33. Great Britain Insolvency Law Review Committee, Kenneth Cork. *Insolvency Law And Practice: Report of the Review Committee*. London: HMSO, 1982.

34. „United Kingdom Insolvency Act 1986“. United Kingdom Statute Law Database. žiūrėta 2021 m. balandžio 6 d., <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/contents>.
35. „United States Code“. Office of the Law Revision Counsel. Žiūrėta 2022 m. kovo 3 d. <https://uscode.house.gov/>.

Tarptautiniai negriežtosios teisės šaltiniai

36. United Nations Commission on International Trade Law. *Legislative Guide on Insolvency Law*. New York: United Nations, 2005. https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/05-80722_ebook.pdf.
37. United Nations Commission on International Trade Law. *Legislative Guide on Insolvency Law: Part Four - Directors' Obligations in the Period Approaching Insolvency (Including in Enterprise Groups)*. Second Edition. Vienna: United Nations, 2020. https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-11273_part_4_ebook.pdf.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

38. Abrenica, Joy V. „Balancing Consumer Welfare and Public Interest in Competition Law“. *Asian Journal of WTO and International Health Law and Policy* 13, 2 (2018): 443–462.
39. Adams, Tracey L. „Professional Self-Regulation and the Public Interest in Canada“. *Professions and Professionalism* 6, 3 (2016): 1–15. <https://doi.org/10.7577/pp.1587>.
40. Adler, Barry E. „A World Without Debt“. *Washington University Law Review* 72, 3 (1994): 811–827.
41. Adler, Barry E. „The Creditors' Bargain Revisited“. *University of Pennsylvania Law Review* 166, 7 (2018): 1853–1866.
42. Adriaanse, Jan, Jean-Pierre van der Rest. *Turnaround Management and Bankruptcy*. New York: Taylor & Francis, 2017.
43. Albarashdi, Saleh, Horace Yeung. „An Assessment of Various Theoretical Approaches to Bankruptcy Law“. *Journal of Arts and Social Sciences* 9, 1 (2018): 23–36.
44. Alexander, E. R. „Planning Rights: Toward Normative Criteria for Evaluating Plans“. *International Planning Studies* 7, 3 (2002): 191–212.
45. Alexander, E. R. „The Public Interest in Planning: from Legitimation to Substantive Plan Evaluation“. *Planning Theory* 1, 3 (2002): 226–249.
46. Alexander, E. R. „The Planner-Prince: Interdependence, Rationalities and Post-Communicative Practice“. *Planning Theory & Practice* 2, 3 (2001): 311–124.
47. Alexander, Janet Cooper. „Judges' Self-Interest and Procedural Rules: Comment on Macey“. *The Journal of Legal Studies* 23, S1 (1994): 647–665.
48. Allison, John R., John A. Rizzardi. „Effects of Bankruptcy on Environmental Liabilities“. *Tort & Insurance Law Journal* 28, 3 (1993): 636–45.
49. Altman, Edward I., Edith Hotchkiss, Wei Wang. *Corporate Financial Distress, Restructuring, and Bankruptcy: Analyze Leveraged Finance, Distressed Debt, and Bankruptcy*. New Jersey: John Wiley & Sons, 2019.
50. Alvesalo, Anne, Steve Tombs. „Economic Crime Control in Finland“. *Sociology* 38, 1 (2004): 165–174.
51. Ambrasas, Tomas. „Viešųjų ir privačių interesų suderinamumas banko likvidavimo atveju“. *Jurisprudencija* 21, 3 (2014): 822–846.

52. Anderson, Colin. „Miracle workers or ambulance chasers? The role of administrators in the Part 5.3A process“. *Insolvency Law Journal* 12, 4 (2004): 238–255.
53. Antony, Jürgen, Torben Klarl, Erik E. Lehmann. „Productive and Harmful Entrepreneurship in a Knowledge Economy“. *Small Business Economics* 49, 1 (2017): 189–202. <https://doi.org/10.1007/s11187-016-9822-x>.
54. Aristotelis. *Politika*. Iš senosios graikų kalbos vertė Mindaugas Strockis. Vilnius: Margi raštai, 2009).
55. Aron, Nan, Barbara Moulton, Chris Owens. „Economics, Academia, and Corporate Money in America: The Law and Economics Movement“. *Antitrust Law & Economics Review* 24, 4 (1992): 27–42.
56. Auger, Jacques, Albert Bohemier. „The Status of the Trustee in Bankruptcy“. *Revue Juridique Themis* 37, 1 (2003): 57–112.
57. Ayotte, Kenneth, Edward R. Morrison. „Valuation Disputes in Corporate Bankruptcy“. *University of Pennsylvania Law Review* 166, 7 (2018): 1819–1852.
58. Ažubalytė, Rima. „Diskrecinio baudžiamojo persekiojimo realizavimo kriterijai: reali nu-teisimo galimybė ir viešasis interesas“. *Jurisprudencija* 38, 30 (2003): 20–29.
59. Baird, Douglas. „Bankruptcy’s Uncontested Axioms“. *The Yale Law Journal* 108, 3 (1998): 573–599.
60. Baird, Douglas, Thomas H. Jackson, „Bargaining after the Fall and the Contours of the Absolute Priority Rule“. *University of Chicago Law Review* 55, 3 (1988): 738–789.
61. Baird, Douglas, Thomas H. Jackson, „Corporate Reorganizations and the Treatment of Diverse Ownership Interests: A Comment on Adequate Protection of Secured Creditors in Bankruptcy“. *The University of Chicago Law Review*, 97 (1984): 97–130.
62. Barakauskas, Sigitas. „Nemokių įmonių gaivinimo formalios procedūros: Lietuvos ir už-sienio valstybių patirtis“. *Teisė* 89 (2013): 119–135.
63. Bartoň, Michal, Pavel Mates. „Public Versus Private Interest – Can the Boundaries Be Legally Defined?“. Iš *Czech Yearbook of International Law*, red. Alexander J. Bělohlávek, Naděžda Rozehnalová, 172–189. New York: Juris Publishing, 2011. <https://papers.ssrn.com/abstract=1799331>.
64. Belcher, Alice. *Corporate Rescue: A Conceptual Approach to Insolvency Law*. London: Sweet & Maxwell, 1997.
65. Beliūnienė, Lina, Milda Burnytė, Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė, Egidijus Krivka, Min-daugas Lankauskas, Rūta Latvelė, Rita Matulionytė. „Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2015.
66. Bell, Daniel. *Communitarianism and its Critics*. New York: Oxford University Press, 1993.
67. Bentham, Jeremy. *A Fragment on Government*. Oxford: Clarendon Press, 1891.
68. Bentham, Jeremy. *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*. London: W. Pickering, 1823.
69. Bertenthal, Alyse. „The Alchemy of the Public Interest“. *Yale Journal of Law & the Humanities* 32, 1 (2021): 1–37.
70. Birmontienė, Toma, Darius Butvilavičius, Mindaugas Maksimaitis, Edita Žiobienė. „Kons-titucijos teorijos pagrindai, konstitucinės teisės samprata“. Iš *Lietuvos konstitucinė teisė*, red. Egidijus Jarašiūnas ir kt., 13–62. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017.
71. Bitė, Virginijus, Marija Jurgelevič, Vilija Mogenytė, Salvija Mulevičienė. „Juridinių asmenų

- nemokumo teisinio reguliavimo pokyčiai Lietuvoje įgyvendinus Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvą“. *Lietuvos teisė 2021. Esminiai pokyčiai* (2021): 93–103.
72. Bitė, Virginijus, Vilija Mogenytė, Salvija Mulevičienė. „Civil Liability of a Company Director in the Vicinity of Insolvency: The Lithuanian Approach“. *European Business Organization Law Review* 23 (2022): 455–479. <https://doi.org/10.1007/s40804-022-00240-8>.
 73. Block-Lieb, Susan. „A Humanistic Vision of Bankruptcy Law“. *American Bankruptcy Institute Law Review* 6, 2 (1998): 471–494.
 74. Boomhower, Judson. „Drilling Like There’s No Tomorrow: Bankruptcy, Insurance, and Environmental Risk“. *The American Economic Review* 109, 2 (2019): 391–426.
 75. Boon, Gert-Jan, Stephan Madaus. „Toward a European Business Rescue Culture“. Iš *Turnaround Management and Bankruptcy*, red. Jan Adriaanse, Jean-Pierre van der Rest, 238–258. New York: Taylor & Francis, 2017.
 76. Booth, Charles D. „Review of Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles, Vanessa Finch“. *Hong Kong Law Journal* 34, 1 (2004): 214–218.
 77. Box, Marcus, Karl Gratzter, Xiang Lin. „Destructive Entrepreneurship in the Small Business Sector: Bankruptcy Fraud in Sweden, 1830–2010“. *Small Business Economics* 54, 2 (2018): 437–457. <https://doi.org/10.1007/s11187-018-0043-3>.
 78. Box, Marcus, Karl Gratzter, Xiang Lin. „The Asymmetric Effect of Bankruptcy Fraud in Sweden: A Long-Term Perspective“. *Journal of Quantitative Criminology* 35, 2 (2019): 287–312.
 79. Box, Richard C. „Redescribing the Public Interest“. *The Social Science Journal* 44, 4 (2007): 585–598.
 80. Bozeman, Barry. *Public Values and Public Interest: Counterbalancing Economic Individualism*. Washington, D.C.: Georgetown University Press, 2007.
 81. Bris, Arturo, Ivo Welch, Ning Zhu. „The Costs of Bankruptcy: Chapter 7 Liquidation versus Chapter 11 Reorganization“. *The Journal of Finance* 61, 3 (2006): 1253–1303.
 82. Bruckner, Matthew. „The Virtue in Bankruptcy“. *Loyola University Chicago Law Journal* 45, 1 (2013): 233–285.
 83. Bryant, Graham K. „The Historical Argument for State Sovereign Immunity in Bankruptcy Proceedings“. *Mississippi Law Journal* 87, 2 (2018): 49–78.
 84. Budbergytė, Rasa, Alvydas Šakočius, Dainius Žilinskas. *Lietuvos Respublikos Valstybės Tarnybos Įstatymo Komentarai*. Vilnius: Lietuvos viešojo administravimo institutas, 2004.
 85. Burch, Elizabeth. „Calibrating Participation: Reflections on Procedure versus Procedural Justice“. *Scholarly Works* 65 (2016): 323–356.
 86. Butler, Richard V., Scott M. Gilpatric. „A Re-Examination of the Purposes and Goals of Bankruptcy“. *American Bankruptcy Institute Law Review* 2, 2 (1994): 269–292.
 87. Cadigan, Michael J. „Environmental Liability: Bankruptcy and Insurance Issues“. *Environmental Law* 22, 3 (1992): 1279–1292.
 88. Casey, Anthony J. „Chapter 11’s Renegotiation Framework and the Purpose of Corporate Bankruptcy“. *Columbia Law Review* 120, 7 (2020): 1709–1770.
 89. Chandler, Rhonda R., Lauren M. Virene. „Chapter 7 Debtor’s Duty to Cooperate with the Trustee“. *South Texas Law Review* 55, 4 (2014): 649–664.
 90. Chan, Tracey Evans. „The Public Interest in Judicial Management“. *Singapore Journal of Legal Studies* (2013): 278–300.
 91. Chen, Thim Wai, Ruzita Azmi, Rohana Abdul Rahman. „Theories of Corporate Insolvency:

- A Philosophical Analysis of the Corporate Rescue Mechanisms Under the Companies Act 2016". *UUM Journal of Legal Studies* 12, 2 (2021): 167-202.
92. Cochran, Clarke E. „Political Science and ‚The Public Interest“". *The Journal of Politics* 36, 2 (1974): 327–355.
 93. Cohen, Mark A. „Explaining Judicial Behavior or What’s ‚Unconstitutional‘ about the Sentencing Commission?“ *Journal of Law, Economics and Organization* 7, 1 (1991): 183–199.
 94. Coles-Bjerre, Andrea. „Ipso Facto: The Pattern of Assumable Contracts in Bankruptcy“. *New Mexico Law Review* 40, 1 (2010): 77–122.
 95. Collins, Jamie, Jeffery S. McMullen, Christopher R. Reutzell. „Distributive Justice, Corruption, and Entrepreneurial Behavior“. *Small Business Economics* 47 (2016): 981–1006. <https://doi.org/10.1007/s11187-016-9751-8>.
 96. Couwenberg, Oscar, Stephen J. Lubben. „Good Old Chapter 11 in a Pre-Insolvency World: The Growth of Global Reorganization Options“. *North Carolina Journal of International Law* 46, 2 (2021): 353–388.
 97. Custos, Dominique, John Reitz. „Public-Private Partnerships“. *The American Journal of Comparative Law* 58 (2010): 555–584.
 98. Dahl, Robert A., Charles E. Lindblom. *Politics, Economics, and Welfare*. New York: Harper Torchbooks, 1963.
 99. Daubariėnė, Ilma. „Actio Pauliana instituto taikymo komerciniuose sutartiniuose santykiuose probleminiai aspektai“. Doktoro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2018.
 100. Deviatnikovaitė, Ieva. „Viešasis interesas, viešosios paslaugos ir sutartys kaip viešojo administravimo turinys“. *Jurisprudencija* 26, 2 (2019): 404–425.
 101. Davis, Andrew N., Cynthia C. Retallick. „Conflicting Goals of Environmental Law and Bankruptcy Demand. Innovative Business Strategies“. Iš *Managing Environmental Liabilities in Bankruptcy*. Boston: Thomson Reuters / Aspatore, 2010. https://www.shipmangoodwin.com/a/web/sGZV56cYAL7RWWytFuKvRM/Xbww5/13343_ConflictingGoalsofEnvironmentallaw.pdf.
 102. Deviatnikovaitė, Ieva. *Administracinė teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2021.
 103. Drescher, Frederik. „Financial Distress and Insolvency Timing“. Iš *Insolvency Timing and Managerial Decision-Making*, red. Frederik Drescher (Wiesbaden: Springer Fachmedien, 2014).
 104. Driukas, Artūras, Virgilijus Valančius. *Civilinis procesas: teorija ir praktika. I tomas*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
 105. Donaldson, Jason Roderick, Edward R. Morrison, Giorgia Piacentino, Xiaobo Yu. „Restructuring vs. Bankruptcy“. *Columbia Law and Economics Working Paper* 630 (2020): 1–67. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3698161>.
 106. Dovidauskas, Mindaugas, Rimvydas Norkus. „Civilinės ir mokesčių teisės sąlyčio ir atribojimo problemos“. *Jurisprudencija* 80, 2 (2006): 16–23.
 107. Downs, Anthony. „The Public Interest: Its Meaning in Democracy“. *Social Research* 29, 1 (1962): 1–36.
 108. Dworkin, Ronald M. „Is Wealth a Value?“ *The Journal of Legal Studies* 9, 2 (1980): 191–226. Etzioni, Amitai. *The Spirit of Community: Rights, Responsibilities and the Communitarian Agenda*. New York: Crown Publishers, 1993.

109. Dzindzelėtaitė-Šaltė, Lina. „Kreditorių interesų atstovavimas skiriant bankroto administratorių“. *Teisė* 112 (2019): 172–185.
110. Feintuck, Mike. „*The Public Interest*“ in *Regulation*. Oxford: Oxford University Press, 2004.
111. Finch, Vanessa. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
112. Finch, Vanessa. „Corporate rescue in a world of debt“. *Journal of Business Law*, 8 (2008): 756–777.
113. Finch, Vanessa, David Milman. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. Cambridge University Press, 2017.
114. Finch, Vanessa. „The Measures of Insolvency Law“. *Oxford Journal of Legal Studies* 17, 2 (1997): 227–252.
115. Finch, Vanessa. „The Recasting of Insolvency Law“. *The Modern Law Review* 68, 5 (2005): 713–736.
116. Fletcher, Ian. „Bankruptcy Law Reform: The Interim Report of the Cork Committee, and the Department of Trade Green Paper“. *The Modern Law Review* 44, 1 (1981): 77–86.
117. Fletcher, Ian. „Juggling with Norms: The Conflict Between Collective and Individual Rights Under Insolvency Law“. Iš *Making Commercial Law: Essays in Honour of Roy Goode*, red. Ross Cranston, 391–416. Oxford: Clarendon Press, 1997.
118. Freeman, Jody. „Private Parties, Public Functions and the New Administrative Law“. *Administrative Law Review* 52, 3 (2000): 813–858.
119. Freeman, Jody. „The Private Role in the Public Governance“. *New York University Law Review* 75, 3 (2000): 543–675.
120. Frieden, Matthias, Stefan Wielenberg. „Insolvency Administrator’s Incentives and the Tradeoff Between Creditor Satisfaction and Efficiency in Bankruptcy Procedures“. *Business Research* 10, 2 (2017): 159–187.
121. Friedrichs, David O. *Trusted Criminals: White Collar Crime in Contemporary Society*. Belmont, CA: Wadsworth Cengage Learning, 2010.
122. Frug, Gerald E. „The Ideology of Bureaucracy in American Law“. *Harvard Law Review* 97, 6 (1984): 1276–1388.
123. Gant, Jennifer L. L. „Constitutions and Crises: Balancing Insolvency and Social Policy through the Lens of Comparative Legal History“. Iš *Harmonisation of European Insolvency Law*, red. Jennifer L. L. Gant. Nottingham: INSOL Europe, 2017.
124. Gassner, Gottfried, Georg Wabl. „The New EU Directive on Restructuring and Insolvency and Its Implications for Austria“. *Insolvency and Restructuring International* 13, 2 (2019): 5–9.
125. Gebbia, Karen M. „The Keepers of the Code: Evolution of the Bankruptcy Community“. *American Bankruptcy Law Journal* 91, 2 (2017): 183–298.
126. Geist, Michael. *In the Public Interest: The Future of Canadian Copyright Law*. Toronto: Irwin Law, 2005.
127. Gerikienė, Valerija. „Atlyginimas už darbą ir jo reguliavimo problemos Lietuvoje“. Iš *Lietuvos darbo teisės raida ir perspektyvos. Liber amicorum et collegarum profesorei Genovaitei Dambrauskienei*, red. Justinas Usonis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.
128. Giest, Alison. „Interpreting Public Interest Provisions in International Investment Treaties“. *Chicago Journal of International Law* 18, 1 (2017): 321–350.

129. Gross, Karen. *Failure and Forgiveness: Rebalancing the Bankruptcy System*. New Haven: Yale University Press, 1997.
130. Gross, Karen. „Taking Community Interests into Account in Bankruptcy: An Essay“. *Washington University Law Quarterly* 72, 3 (1994): 1031–1048.
131. Goldman, Barry, Russell Cropanzano. „Justice“ and “Fairness” Are Not the Same Thing“. *Journal of Organizational Behavior* 36 (2015): 313–318.
132. Goode, Royston Miles. *Principles of Corporate Insolvency Law*. Sweet & Maxwell, 2011.
133. Gottschalk, Petter. *White-Collar Crime: Detection, Prevention and Strategy in Business Enterprises*. Boca Raton: Universal-Publishers, 2010.
134. Grabosky, Peter. „The Prevention and Control of Economic Crime“. Iš *Corruption and Anti-Corruption*, red. Peter Larmour, Nick Wolanin, 146–158. Canberra: Australian National University Press, 2013.
135. Granickas, Vaidotas. „Teisingo apmokėjimo už darbą principo įgyvendinimo bruožai“. *Socialinių mokslų studijos* 3, 7 (2010): 311–328.
136. Gumbis, Jaunius. „Public Interest: Problem of Conceptualisation“. *Socialiniai Mokslai* 51, 1 (2006): 7–16.
137. Gurrea-Martínez, Aurelio. „Implementing an Insolvency Framework for Micro and Small Firms“. *International Insolvency Review* 30, S1 (2021): 46–66.
138. Haentjens, Matthias, Bob Wessels. *Research Handbook on Crisis Management in the Banking Sector*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2015.
139. Held, Virginia. *Public Interest and Individual Interest*. New York: Basic Books, 1970.
140. Hollander-Blumoff, Rebecca. „Just Negotiation“. *Washington University Law Review* 88, 2 (2010): 381–432.
141. Hollander-Blumoff, Rebecca. „The Psychology of Procedural Justice in the Federal Courts“. *Hastings Law Journal* 63, 1 (2011): 127–178.
142. Hunter, Muir. „The Nature and Functions of a Rescue Culture“. *Commercial Law Journal* 104, 4 (1999): 426–463.
143. Ibratova, F., O. Narzullaev. „Legal Nature of Legal Relationship in Bankruptcy“. *Norwegian Journal of Development of the International Science*, 64 (2021): 24–26.
144. Ibratova, Feruza, Davlat Yu Khabibullaev, Zamira N. Esanova, Dilshod A. Egamberdiev, Abdumurad A. Hakberdiev. „Legal Issues of Observation - Bankruptcy Procedures Applicable by the Economic Court of Uzbekistan“. *Journal of Advanced Research in Law and Economics* 10, 1 (2019): 187–194.
145. Iwicki, Matthew L. „Accounting for Relational Financing in the Creditors’ Ex Ante Bargain: Beyond the General Average Model Note“. *Virginia Law Review* 76, 4 (1990): 815–852.
146. Jackson, Thomas H. „Bankruptcy, Non-Bankruptcy Entitlements, and the Creditors’ Bargain“. *The Yale Law Journal* 91, 5 (1982): 857–907.
147. Jackson, Thomas H., Robert E. Scott. „On the Nature of Bankruptcy: An Essay of Bankruptcy Sharing and the Creditor’s Bargain“. *Virginia Law Review* 75, 2 (1989): 155–204.
148. Jackson, Thomas H. *The Logic and Limits of Bankruptcy Law*. Cambridge: Harvard University Press, 1986.
149. Jackūnas, Žibartas. „Procedūrinė „demokratija““. *Kultūros barai*, 5 (2015): 2–8.
150. Jacoby, Melissa B. „Corporate Bankruptcy Hybridity“. *University of Pennsylvania Law Review* 166, 7 (2018): 1715–1748.

151. Jankauskas, Kęstutis. „Teisės principų vaidmuo teisiniame procese: socialinių santykių reguliavimo ypatumai“. *Jurisprudencija* 59, 51 (2004): 137–150.
152. Remigijus Jokubauskas. „*Contra spoliatorem* taikymo problemos civiliniame procese“. *Jurisprudencija* 26, 2 (2019): 426–441.
153. Jokubauskas, Remigijus. „Gyvybingumo samprata ir vertinimas juridinių asmenų nemokumo procese“. *Jurisprudencija* 27, 2 (2020): 555–571.
154. Jokubauskas, Remigijus. *Juridinių asmenų nemokumo procesas*. Kraków: Mykolo Romerio universitetas, 2021.
155. Jokubauskas, Remigijus. „Kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas įmonių bankroto procese“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2021.
156. Jokubauskas, Remigijus, Vigintas Višinskis. „Tyčinio bankroto nustatymo procesinės problemos“. *Jurisprudencija* 27, 2 (2020): 530–554.
157. Jonaitis, Marius. *Romėnų privatinė teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
158. Josef, Smolík, Kajanová Alena. „Scheming to Defraud in an Insolvency Proceeding: A Specific Case of Economic Criminal Acts“. *Studia Commercialia Bratislavensia* 11, 39 (2018): 107–117.
159. Jurkevičius, Vaidas. „Politinių partijų finansavimo teisinio reguliavimo prigimtis: viešosios ir privatinės teisės sąveika“. *Jurisprudencija* 20, 1 (2013): 141–164.
160. Kadner Graziano, Thomas, Simona Selelionytė-Drukteinienė, Vaidas Jurkevičius. „The Impact of the Comparative Method on Lithuanian Private Law“. *European Review of Private Law*, 2013, 959–990.
161. Kalinauskas, Marius. „Studentų įsitraukimo į žaidybiniu grįstas studijas raiška“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2018.
162. Kastrinou, Alexandra. „Comparative Insolvency Law: The Pre-Pack Approach in Corporate Rescue Book Reviews“. *International Insolvency Review* 26, 2 (2017): 229–232.
163. Kavalnė, Salvija, Vilija Mikuckienė, Rimvydas Norkus, Rimvydas Velička. *Bankroto teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2009.
164. Kazlauskienė, Rūta. „Teisės skirstymo į viešąją ir privatinę idėja bei jos reikšmė Lietuvos Statutų sistemai“. *Jurisprudencija* 103, 1 (2008): 72–78.
165. Keay, Andrew. „Insolvency Law: A Matter of Public Interest“. *Northern Ireland Legal Quarterly* 51, 4 (2000): 509–534.
166. Keay, Andrew, Peter Walton. *Insolvency Law: Corporate and Personal*. Harlow: Pearson, 2003.
167. Keay, Andrew, „Public Interest Petitions“. *Company Lawyer* 20 (1999): 296–301.
168. Kelsen, Hans. *General Theory of Law and State*. New York: Russell & Russell, 1961.
169. Kelsen, Hans. *Grynoji teisės teorija*. Vilnius: Eugrimas, 2002.
170. King, Stephen M., Bradley S. Chilton, Gary E. Roberts. „Reflections on Defining the Public Interest“. *Administration & Society* 41, 8 (2010): 954–978.
171. Kirshner, Jodie Adams. *International Bankruptcy: The Challenge of Insolvency in a Global Economy*. Chicago: University of Chicago Press, 2018.
172. Klimas, Evaldas, Julius Lankelis. „Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai“. *Jurisprudencija* 21, 1 (2014): 115–140.
173. Korsakaitė, Diana. „Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas“. *Ekonomika* 78 (2006): 36–53.

174. Korobkin, Donald R. „Contractarianism and the Normative Foundations of Bankruptcy Law“. *Texas Law Review* 71, 3 (1993): 541–632.
175. Korobkin, Donald R. „Rehabilitating Values: A Jurisprudence of Bankruptcy“. *Columbia Law Review* 91, 4 (1991): 717–789.
176. Korobkin, Donald R. „The Role of Normative Theory in Bankruptcy Debates“. *Iowa Law Review* 82, 1 (1996): 75–126.
177. Krivka, Egidijus. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009.
178. Krivka, Egidijus. „Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje“. *Jurisprudencija* 100, 10 (2007): 15–22.
179. Kuncevičius, Gytis. „Administracinės sutarties institutas ir jo teorinis pagrindimas“. Doktoro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2012.
180. Lee, Seung-Hyun, Yasuhiro Yamakawa, Mike W. Peng, Jay B. Barney. „How Do Bankruptcy Laws Affect Entrepreneurship Development around the World?“ *Journal of Business Venturing* 26, 5 (2011): 505–520.
181. Leigh, L. H., Susannah Brown. „Crimes in Bankruptcy“. Iš *Economic Crime in Europe*, sud. L. H. Leigh, 106–208. London: Palgrave Macmillan UK, 1980.
182. Levitin, Adam J. *Business Bankruptcy: Financial Restructuring and Modern Commercial Markets*. New York: Wolters Kluwer, 2016.
183. Levitin, Adam J. „Purdue’s Poison Pill: The Breakdown of Chapter 11’s Checks and Balances“. *Texas Law Review* 100, 6 (2022): 1079–1156.
184. Lewis, Carol W. „In Pursuit of the Public Interest“. *Public Administration Review* 66, 5 (2006): 694–701.
185. Linna, Tuula. „Insolvency Proceedings from a Sustainability Perspective“. *International Insolvency Review* 28, 2 (2019): 210–232.
186. Lippmann, Walter. *Essays in the Public Philosophy*. New York: The New American Library, 1956.
187. Lippmann, Walter. *The Public Philosophy*. New York: The New American Library, 1955.
188. Liscow, Zachary. „Counter-Cyclical Bankruptcy Law: An Efficiency Argument for Employment-Preserving Bankruptcy Rules“. *Columbia Law Review* 116, 6 (2016): 1461–1501.
189. Locke, John. *Esė apie tikrąją pilietinės valdžios kilmę, apimtį ir tikslą (Antrasis traktatas apie valdžią)*. Vilnius: Mintis, 1992.
190. LoPucki, Lynn M. „Strange Visions in a Strange World: A Reply to Professors Bradley and Rosenzweig Correspondence“. *Michigan Law Review* 91, 1 (1992): 79–110.
191. Loughlin, Martin. *The Idea of Public Law*. Oxford: Oxford University Press, 2004.
192. Macey, Jonathan R. „Judicial Preferences, Public Choice, and the Rules of Procedure“. *The Journal of Legal Studies* 23, 1 (1994): 627–646.
193. Mackonis, Adolfas. „Individualistinė viešojo intereso sąvokos turinio analizė“. *Teisės problemos*, 64, 2 (2009): 134–156.
194. Makuškaitė, Gintarė. „Viešojo intereso balansas Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1049/2001 kontekste“. *Teisė* 77 (2010): 146–161.
195. Malinauskas, Vygandas. „Viešasis interesas kaip bendrasis gėris“. *Logos* 96 (2018): 186–202.
196. Matkevičienė, Renata, Marija Stonkienė. „Viešasis interesas žiniasklaidoje: asmens iškelta vartotojų teisių apsaugos problema kaip viešojo intereso atvejis Lietuvos interneto žiniasklaidoje“. *Informacijos mokslai* 82 (2018): 36–50.

197. McCormack, Gerard, Andrew Keay, Sarah Brown, Judith Dahlgreen. *Study on a New Approach to Business Failure and Insolvency: Comparative Legal Analysis of the Member States' Relevant Provisions and Practices*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016.
198. McCormack, Gerard. *Corporate Rescue Law: An Anglo-American Perspective*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2008.
199. McCullough, Ralph C. „Bankruptcy Fraud: Crime without Punishment II“. *Commercial Law Journal* 102, 1 (1997): 1–54.
200. McEldowney, John F. *Public Law*. London: Sweet & Maxwell, 1994.
201. McHarg, Aileen. „Reconciling Human Rights and the Public Interest: Conceptual Problems and Doctrinal Uncertainty in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights“. *The Modern Law Review* 62, 5 (1999): 671–696.
202. Mears, Patrick E., Edward O. Mears. „The Advance of Rescue Culture Business Insolvency Laws: The Long and Winding Road from Chapter 11 to the 2016 Proposed EU Directive“. *Pratt's Journal of Bankruptcy Law* 13, 3 (2017): 117–145.
203. Medelienė, Aistė, Bronius Sudavičius. „Finansų ir mokesčių teisė kaip mokslinio tyrimo objektas. Būklė ir perspektyvos“. *Teisė* 78 (2011): 104–118.
204. Meškys, Linas, Ugnė Matekonytė. „Bankroto administratoriaus nešališkumo užtikrinimas Baltijos šalyse: bankroto administratoriaus skyrimo aspektai“. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 12 (2014): 63–80.
205. Mikelėnas, Valentinas. „Civilinio proceso teisės unifikavimas ir naujasis Lietuvos civilinio proceso kodeksas“. *Jurisprudencija* 28, 20 (2002): 178–183.
206. Mikuckienė, Vilija. „Bankroto proceso samprata“. *Jurisprudencija* 109, 7 (2008): 30–38.
207. Mikuckienė, Vilija. „Civilinio proceso principų taikymo ribos bankroto bylose“. *Socialinių mokslų studijos*, 1 (2009): 95–112.
208. Milčiuvienė, Saulė, Deividas Užkurys. „Saulės energetikos plėtra: teisėti lūkesčiai ir viešasis interesas“. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 11 (2014): 116–130.
209. Minow, Martha. „Public and Private Partnerships: Accounting for the New Religion“. *Harvard Law Review*, 116 (2003): 1229–1270.
210. Mitnick, Barry M. „A Typology of Conceptions of the Public Interest“. *Administration & Society* 8, 1 (1976): 5–28.
211. Mokal, Rzaan Jameel. „Contractarianism, Contractualism, and the Law of Corporate Insolvency“. *Singapore Journal of Legal Studies* 2007, 1 (2007): 51–95.
212. Mokal, Rizaan Jameel. *Corporate Insolvency Law: Theory and Application*. *Corporate Insolvency Law*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
213. Mokal, Rizaan Jameel. „On Fairness and Efficiency“. *The Modern Law Review* 66, 3 (2003): 452–467.
214. Monkevičius, Eduardas. „Viešojo intereso gynimo problema aplinkosaugos ginčiuose“. *Socialinių mokslų studijos* 1, 1 (2009): 37–51.
215. Mooney, Charles W. Jr. „A Normative Theory of Bankruptcy Law: Bankruptcy as (Is) Civil Procedure“. *Washington and Lee Law Review* 61, 3 (2004): 931–1062.
216. Moroni, Stefano. „Towards a Reconstruction of the Public Interest Criterion“. *Planning Theory* 3, 2 (2004): 151–171.
217. Mulevičienė, Salvija. „Nemokumo teisės reforma: naujasis Juridinių asmenų nemokumo įstatymas“. *Lietuvos teisė 2019. Esminiai pokyčiai* (2019): 64–70.

218. Murray, Michael, Jason R. Harris. *Keay's Insolvency: Personal & Corporate Law and Practice. 10th Edition*. Pyrmont: Lawbook Co./Thomson Reuters, 2018.
219. Mutttilainen, Vesa, Terhi Kankaanranta. „Development Trends of Economic Crimes in Finland in 2000-2009“. *European Police Science and Research Bulletin* 5 (2011): 12–15.
220. Nefas, Saulius. *Bendruomeniškumo sklaida Lietuvoje*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2021.
221. Nekrošius, Vytautas. *Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės*. Vilnius: Justitia, 2002.
222. Newborn, Mary Josephine. „The New Rawlsian Theory of Bankruptcy Ethics“. *Cardozo Law Review* 16, 1 (1994): 111–146.
223. Nikartas, Simonas. „Public Interest According to Lithuanian Population: Awareness and Involvement in its Protection“, *Journal on Legal and Economic Issues of Central Europe* 5, 2 (2014).
224. Ondersma, Chrystin. „Employment Patterns in Relation to Bankruptcy“. *American Bankruptcy Law Journal* 83, 2 (2009): 237–352.
225. Oswald, Lynda J. „The Role of „Commercial Morality“ in Trade Secret Doctrine“. *Notre Dame Law Review* 96, 1 (2020): 125–170.
226. Paisey, Catriona, Nicholas J. Paisey. „Protecting the Public Interest? Continuing Professional Development Policies and Role-Profession Conflict in Accountancy“. *Critical Perspectives on Accounting* 67-68 (2020): 1–22. <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2018.04.002>.
227. Pakalniškis, Vytautas, Leonas Virginijus Papirtis (sud.). *Civilinė teisė: bendroji dalis. Antroji laida*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
228. Palidauskaitė, Jolanta. „Interesų konflikto reguliavimo praktika Lietuvoje: balansuojant ant privačiojo ir viešojo intereso ribos“. *Politologija* 1, 57 (2010): 3–39.
229. Papageorgiou, G. J. „Social Values and Social Justice“. *Economic Geography* 56, 2 (1980): 110–119.
230. Paterson, Sarah. „Rethinking Corporate Bankruptcy Theory in the Twenty-First Century“. *Oxford Journal of Legal Studies* 36, 4 (2016): 697–723.
231. Plass, Stephen A. „Police Arbitration and the Public Interest“. *Harvard BlackLetter Law Journal* 37 (2021): 31–64.
232. Poundstone, William. *Prisoner's Dilemma*. New York: Doubleday, 1992.
233. Pranevičienė, Birutė. „Teisėtų lūkesčių principo samprata ir teisėtų lūkesčių apsaugos modeliai Europos Sąjungos administracinėje erdvėje“. *Jurisprudencija* 6, 96 (2007): 43–48.
234. Raižys, Dainius. „Viešojo intereso gynimas planuojant teritorijas: perspektyvinės tendencijos“. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 10 (2013): 221–237.
235. Rasmussen, Robert Kenneth. „Bankruptcy and the Administrative State“. *Hastings Law Journal* 42, 6 (1991): 1567–1610.
236. Rawls, John. *A Theory of Justice*. Cambridge: Harvard University Press, 1971.
237. Remes, Anna-Kaisa, Mikaela Kuparinen. „Government's Role in Finnish Corporate Bankruptcy Proceedings“. *Insolvency and Restructuring International* 13, 2 (2019): 10–12.
238. Rico, Manuel, Francisco Puig. „Successful Turnarounds in Bankrupt Firms? Assessing Retrenchment in the Most Severe Form of Crisis“. *BRQ Business Research Quarterly* 24, 2 (2021): 114–128.
239. Rosenfeld, Michel. „Rethinking the Boundaries Between Public Law and Private Law for

- the Twenty First Century: An Introduction“. *International Journal of Constitutional Law* 11, 1 (2013): 125–128.
240. Rusteika, Aistis, Aistė Diržytė. „Valstybės tarnautojų darbo apmokėjimo sistema motyvacijos procesų analizės požiūriu“. *Viešojo politika ir administravimas* 13, 4 (2014): 573–589.
241. Schermer, Barry S. „Response to Professor Gross: Taking the Interests of the Community into Account in Bankruptcy—A Modern-Day Tale of Belling the Cat“. *Washington University Law Review* 72, nr. (1994): 1049–1053.
242. Schubert, Glendon A. „The Public Interest‘ in Administrative Decision-Making: Theorem, Theosophy, or Theory?“. *The American Political Science Review* 51, 2 (1957): 346–368.
243. Schwartz, Alan. „A Normative Theory of Business Bankruptcy“. *Virginia Law Review* 91, 5 (2005): 1199–1265.
244. Sgard, Jérôme. „Do Legal Origins Matter? The Case of Bankruptcy Laws in Europe 1808–1914“. *European Review of Economic History* 10, 3 (2006): 389–419.
245. Shuchman, Philip. „An Attempt at a Philosophy of Bankruptcy“. *UCLA Law Review* 21, 2 (1973): 403–476.
246. Smith, D. M. „Geography, Community, and Morality“. *Environment and Planning A* 31, 1 (1999): 19–35.
247. Smith, Howard R. *Democracy And the Public Interest*. Athens: University of Georgia Press, 1960.
248. Sorauf, Frank J. „The Conceptual Muddle“. Iš *Concepts in Social and Political Philosophy*, red. Richard E. Flathman, 183–190. London: Macmillan Publishing, 1973.
249. Sorauf, Frank J. „The Public Interest Reconsidered“. *The Journal of Politics* 19, 4 (1957): 616–639.
250. Spaičienė, Jurgita. „Nemokaus skolininko turto administravimas Lietuvos Respublikoje (1918–1940 m.)“. *Jurisprudencija* 94, 4 (2007): 61–66.
251. Sprayregen, James H. M. „International Insolvency: From Punitive Regimes toward Rescue Culture Tributes: Acceptance Remarks“. *Emory Bankruptcy Developments Journal* 36, 1 (2020): 7–14.
252. Stern, Richard H., Joel E. Hoffman. „Public Injury and the Public Interest: Secondary Meaning in the Law of Unfair Competition“. *The Trademark Reporter* 52, 12 (1962): 1271–1308.
253. Stonys, Arnas. „Viešojo ir privatinė teisė: pamatinės klasifikacijos problemos“. *Teisė* 82 (2012): 120–132.
254. Streten, Elizabeth J. „Practitioners’ Perspectives: Experiences Adhering to Legal and Ethical Regulatory Standards“. Daktaro disertacija, Queensland University of Technology, 2019. <https://doi.org/10.5204/thesis.eprints.134254>.
255. Sutherland, Edwin H. *White Collar Crime: The Uncut Version*. Binghamton: Yale University Press, 1983.
256. Symes, Christopher F. *Statutory Priorities in Corporate Insolvency Law: An Analysis of Preferred Creditor Status*. Aldershot: Ashgate, 2008.
257. Tamošiūnienė, Egidija, Vigintas Višinskis, Mykolas Kirkutis, Remigijus Jokubauskas. „Juridinių asmenų nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimas“. *Teisė* 116 (2020): 24–35.
258. Theuer, Jeffrey S. „Aligning Environmental Policy and Bankruptcy Protection: Who Pays for Environmental Claims under the Bankruptcy Code?“. *Thomas M. Cooley Law Review* 13, 2 (1996): 465–528.
259. Tolmie, Fiona. *Corporate and Personal Insolvency Law*. London: Routledge, 2013.

260. Tomic, Roman. „Creditor Participation in Insolvency Proceedings – Towards the Adoption of International Standards“. *Insolvency Law Journal* 14 (2009): 1–25.
261. Trumpulis, Ugnius. „Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas“. *Socialinių mokslų studijos* 8, 4 (2010): 217–231.
262. Tyler, Tom R., Allan E. Lind. „Procedural Justice“. Iš *Handbook of Justice Research in Law*, red. Joseph Sanders, V. Lee Hamilton, 65-95. New York: Kluwer Academic Publishers, 2002.
263. Tyler, Tom R. „Social Justice: Outcome and Procedure“. *International Journal of Psychology* 35, 2 (2000): 117–125.
264. Tyler, Tom R., Yuen J. Huo. *Trust in the Law: Encouraging Public Cooperation with the Police and Courts*. USA: Russell Sage Foundation, 2002.
265. Užubalis, Gediminas. „Mokėsių teisės paskirtis ir funkcijos (apmokėtinimo teorijų kritinė analizė)“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2012.
266. Vaišvila, Alfonsas. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2000.
267. Veach, Julie. „On Considering the Public Interest in Bankruptcy: Looking to the Railroads for Answers“. *Indiana Law Journal* 72, 4 (1997): 1211–1230.
268. Veličkaitė, Daiva. „Viešasis interesas ir jo įgyvendinimo sąlygos architektūros srityje“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2019.
269. Venslauskaitė, Goda Izabelė. „J. Rawlso „Teisingumo teorijos“ pagrindinių nuostatų analizė“. *Problemos* 55 (1999): 74–82.
270. Verkuil, Paul R. *Outsourcing Sovereignty: Why Privatization of Government Functions Threatens Democracy and What We Can Do about It*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
271. Vėlyvis, Stasys, Vilija Mikuckienė. „Origin of Bankruptcy Procedure in Roman Law“. *Jurisprudencija* 117, 3 (2009): 285–297.
272. Višinskis, Vigintas, Remigijus Jokubauskas. „Teismo vaidmuo juridinių asmenų nemokumo procese“. *Jurisprudencija* 26, 2 (2019): 442–456.
273. Walton, Peter. „Priority Rights of Creditors in Insolvency“. Daktaro disertacija, University of Wolverhampton, 2003. <https://wlv.openrepository.com/handle/2436/88477>.
274. Warren, Elizabeth. „Bankruptcy Policy“. *The University of Chicago Law Review* 54, 3 (1987): 775–814.
275. Warren, Elizabeth. „Bankruptcy Policymaking in an Imperfect World“. *Michigan Law Review* 92, 2 (1993): 336–387.
276. Warren, Elizabeth, Jay Lawrence Westbrook. „Searching for Reorganization Realities“. *Washington University Law Quarterly* 72, 3 (1994): 1257–1290.
277. Warren, Elizabeth. „The Untenable Case for Repeal of Chapter 11“. *The Yale Law Journal* 102, 2 (1992): 437–479. <https://doi.org/10.2307/796843>.
278. Weeks, Amber L. „Defining the Public Interest: Administrative Narrowing and Broadening of the Public Interest in Response to the Statutory Silence of Water Codes“. *Natural Resources Journal* 50, 1 (2010): 255–289.
279. Weijs, R. J. de, M. S. Breeman. „Comi-Migration: Use or Abuse of European Insolvency Law?“ *European Company and Financial Law Review* 11 (2015). <https://doi.org/10.1515/ecfr-2014-0495>.
280. Weisbrod, Burton A., Joel F. Handler, Neil K. Komesar. *Public Interest Law: An Economic and Institutional Analysis*. Berkeley: University of California Press, 1978.

281. Wessels, Bob, Stephan Madaus. „Business Rescue in Insolvency Law in Europe: Introducing the ELI Business Rescue Report“. *International Insolvency Review* 27, 2 (2018): 255–280.
282. Wessels, Bob. „On The Future of European Insolvency Law“. Iš *International Insolvency Law: Future Perspectives*, red. Rebecca Parry, Paul J. Omar, 149–179. Nottingham: INSOL Europe, 2015.
283. Westbrook, Jay Lawrence. „A Functional Analysis of Executory Contracts“. *Minnesota Law Review* 74 (1989).
284. Westbrook, Jay Lawrence, Charles D. Booth, Christoph G. Paulus, Harry Rajak. *A Global View of Business Insolvency Systems*. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2010.
285. Westbrook, Jay Lawrence. „Commercial Law and the Public Interest“. *Penn State Journal of Law and International Affairs* 4, 1 (2015): 445–458.
286. Wheeler, Chris. „The Public Interest Revisited - We Know It's Important But Do We Know What It Means?“. *Australian Institute of Administrative Law Forum*, 48 (2013): 12–25.
287. Wiggins, Mary Jo. „Finance and Factionalism: The Uneasy Present (and Future) of Special Interest Committees in Corporate Reorganization Law“. *San Diego Law Review* 41, 3 (2004): 1373–1385.
288. Wolf, Annika. *Promoting an Effective Rescue Culture with Debt-Equity-Swaps?: A Comparative Study of Restructuring Public Companies in Germany and England*. Berlin: Nomos Verlag, 2015.
289. Xie, Bo. *Comparative Insolvency Law: The Pre-Pack Approach in Corporate Rescue*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2016.
290. Yavor, Olga, Viktoriia Nadon, Olena Ruban. „Capitalization of Payments as a Way to Compensate the Damage to Life and Health of an Individual in Case of a Legal Entity's Bankruptcy“. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice* 1, 28 (2019): 515–521. <https://doi.org/10.18371/fcaptop.v1i28.163073>.
291. Yu, Kai, Dongwei He. „The choice between bankruptcy liquidation and bankruptcy reorganization: a model and evidence“. *Journal of Management Analytics* 5, 3 (2018): 170–197.
292. Zak, Paul J., Stephen Knack. „Trust and Growth“. *The Economic Journal* 111, 470 (2001): 295–321.
293. Zwolak, Slawomir. „Security as Public Interest in Construction Law“. *Review of European and Comparative Law* 34 (2018): 7–20.
294. Zywicki, Todd J. „Bankruptcy Law as Social Legislation“. *Texas Review of Law & Politics* 5, 2 (2000): 393–432.

TEISMU PRAKTIKA

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai

295. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. kovo 8 d. nutarimas byloje Nr. 20/94-21/94.
296. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas byloje Nr. 13/96.
297. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas byloje Nr. 24/04.

298. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas byloje Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03.
299. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas byloje Nr. Nr. 10/02.
300. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas byloje Nr. 35/03-11/06.
301. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas byloje Nr. 7/04-8/04.
302. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 30 d. nutarimas byloje Nr. 58-2930.
303. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 15 d. nutarimas byloje Nr. 19-938.
304. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. gegužės 19 d. nutarimas Nr. KT5-N4/2017 byloje Nr. 12/2016-13/2016.
305. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. gegužės 19 d. nutarimas Nr. KT74-N7/2021 byloje Nr. 13/2020.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika

306. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“.
307. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-978/2000.
308. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-513/2004.
309. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-640/2005.
310. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-653/2005.
311. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-192/2007.
312. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-326/2007.
313. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-362/2007.
314. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-324/2008.
315. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-554/2008.
316. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-369/2009.
317. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-22/2010.
318. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-350/2010.

319. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2010.
320. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-508/2010.
321. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-130/2011.
322. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-155/2011.
323. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-188/2011.
324. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2011.
325. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-447/2011.
326. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-477/2011.
327. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-6/2012.
328. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-274/2012.
329. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-328/2012.
330. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-506/2012.
331. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-568/2012.
332. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-448/2012.
333. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-630/2012.
334. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-173/2013.
335. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2013.
336. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-291/2013.
337. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-308/2013.
338. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-498/2013.
339. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-597/2013.
340. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-707/2013.

341. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-106/2014.
342. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-16/2014.
343. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-62/2014.
344. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-233/2014.
345. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-318/2014.
346. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-414/2014.
347. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-429-313/2015.
348. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-382-313/2015.
349. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-399-701/2015.
350. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-429-313/2015.
351. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-270-690/2016.
352. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-576-687/2016.
353. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-74-313/2017.
354. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-196-313/2017.
355. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-115-915/2017.
356. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-253-219/2017.
357. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-324-915/2017.
358. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479-687/2017.
359. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-236-660/2018.
360. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-296-684/2018.
361. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-314-611/2018.
362. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-284-611/2018.

363. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-510-915/2018.
364. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-175-403/2019.
365. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-286-313/2019.
366. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-246-701/2019.
367. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-6-823/2020.
368. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-32-823/2020.
369. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-76-403/2020.
370. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-159-421/2020.
371. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-211-823/2021.
372. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-88-823/2021.
373. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. K-3-99-313/2021.
374. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-30-969/2021.
375. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-210-313/2021.
376. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-284-313/2021.
377. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-299-943/2021.
378. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-129-823/2022.

Lietuvos apeliacinio teismo praktika

379. Lietuvos apeliacinio teismo 2003 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-154-2003.
380. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-859/2009.
381. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1832/2010.
382. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1036/2010.
383. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1407/2011.
384. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-990/2011.
385. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-778/2012.

386. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-652/2012.
387. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1379/2012.
388. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-354/2013.
389. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-381-464/2015.
390. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-846-381/2015.
391. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-840-370/2015.
392. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. sausio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-480-381/2016.
393. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-386-381/2016.
394. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-643-798/2016.
395. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. liepos 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-874-157/2016.
396. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. rugpjūčio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1586-302/2016.
397. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1919-370/2016.
398. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-377-823/2017.
399. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-741-157/2017.
400. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1080-370/2017.
401. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1517-798/2017.
402. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1705-370/2017.
403. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-743-381/2017.
404. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. birželio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1135-823/2018.
405. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-154-553/2019.
406. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-159-823/2019.
407. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-309-330/2019.
408. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-169-302/2019.

409. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-83-241/2019.
410. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-355-823/2019.
411. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-580-450/2019.
412. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-933-798/2019.
413. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-37-464/2019.
414. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-985-781/2019.
415. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. rugpjūčio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1179-407/2019.
416. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1293-798/2019.
417. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1407-585/2019.
418. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-997-798/2019.
419. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1480-381/2019.
420. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1615-450/2019.
421. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-590-943/2019.
422. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1691-781/2019.
423. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-267-450/2020.
424. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-338-450/2020.
425. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-371-585/2020.
426. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-270-407/2021.
427. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-644-241/2020.
428. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-450-798/2020.
429. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-502-585/2020.
430. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-713-553/2020.
431. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-871-585/2020.

432. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-956-241/2020.
433. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-443-302/2020.
434. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1033-407/2020.
435. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-830-450/2020.
436. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-886-450/2020.
437. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1128-516/2020.
438. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1201-798/2020.
439. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1002-781/2020.
440. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1021-407/2020.
441. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1535-450/2020.
442. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1235-516/2020.
443. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1716-798/2020.
444. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-766-302/2020.
445. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1272-241/2020.
446. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1876-381/2020.
447. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-195-241/2021.
448. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-214-407/2021.
449. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-270-407/2021.
450. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-369-381/2021.
451. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-527-450/2021.
452. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-855-585/2021.
453. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-632-407/2021.

454. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugpjūčio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1007-798/2021.
455. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugpjūčio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1044-450/2021.
456. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-893-1120/2021.
457. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1114-1120/2021.
458. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1120-1120/2021.
459. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-822-450/2021.
460. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-453-881/2021.
461. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1305-450/2021.
462. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1199-450/2021.
463. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-85-450/2022.
464. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-153-467/2022.
465. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-568-790/2022.
466. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. rugpjūčio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-841-567/2022..

Kitų Lietuvos Respublikos teismų praktika

467. Kauno apygardos teismo 2019 m. lapkričio 28 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. eB2-281-555/2019.
468. Kauno apygardos teismo 2022 m. sausio 3 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. B2-35-601/2022.
469. Kauno apygardos teismo 2022 m. balandžio 6 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. eB2-212-587/2022.
470. Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eB2-1114-513/2020.
471. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 6 (16). 2008 m. rugsėjis – gruodis (2009). https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/d1_lvat_biuletenis_16.pdf.
472. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. gruodžio 8 d. nutartis administraciniame byloje Nr. eA-2793-492/2021.
473. Panevėžio apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 14 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-144-334/2018.
474. Panevėžio apygardos teismo 2020 m. balandžio 9 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. eB2-104-544/2020.

475. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2021 m. balandžio 27 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI2-930-535/2021.
476. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2022 m. balandžio 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI2-1233-535/2022.
477. Vilniaus apygardos teismo 2015 m. vasario 12 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. ATP-142-468/2015.
478. Vilniaus apygardos teismo 2015 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-4783-781/2015.
479. Vilniaus apygardos teismo 2017 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. B2-997-603/2017.
480. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-72-340/2019.
481. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2020 m. vasario 13 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI3-844-1066/2020.
482. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eB2-3177-275/2020.
483. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. rugpjūčio 12 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-671-430/2020.
484. Vilniaus apygardos teismo 2021 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eB2-3249-933/2021.

KITI ŠALTINIAI

485. „Antstolių garbės teismas“. Lietuvos antstolių rūmai. Žiūrėta 2022 m. birželio 1 d. <https://www.antstoliurumai.lt/lt/garbes-teismas>.
486. „Antstolių garbės teisme pradeda dirbti du visuomenės atstovai“. Lietuvos antstolių rūmai. Žiūrėta 2022 m. birželio 1 d. <https://www.antstoliurumai.lt/index.php?id=2859>.
487. Aplinkos apsaugos departamentas prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos. „Nemokumo administratoriaus, organizuojančio atliekų, užteršto dirvožemio ir grunto sutvarkymą, atmintinė“. AVNT. 2021. Žiūrėta 2022 m. birželio 1 d. <http://www.avnt.lt/assets/Teisine-informacija/Teiss-akt-aikinimai/Nemokumas/Nemokumo-administratoriaus-atmintin.pdf>.
488. Arko-Koski, Eeva. „Finland: All You Need to Know About Becoming an Insolvency Practitioner“. *Eurofenix Summer* (2009): 32–33.
489. „Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos direktoriaus įsakymas dėl juridinio asmens restruktūrizavimo plano rengimo metodinių rekomendacijų ir restruktūrizavimo plano vykdymo ataskaitos tvirtinimo“. TAR. Nr. 493, Nr. V4-6 (2020, suvestinė redakcija nuo 2021 m. sausio 12 d).
490. AVNT, „Administravimo išlaidų analizė“. 2019. Žiūrėta 2022 m. gegužės 2 d. <http://www.avnt.lt/assets/Nemokumas/Duomenys-ir-analiz/Administravimo-ilaidos2019.pdf>.
491. AVNT. „Bankroto administravimo išlaidų analizė“. Nr. D4-291. 2016. Žiūrėta 2022 m. gegužės 2 d. <http://www.avnt.lt/assets/Struktura-ir-kontaktai/Darbuotojai-ir-kontaktai/Dl-analiz-skyriaus-atsiskyrimo/BAI-analiz-galutin.pdf>.
492. AVNT. „Bankroto priežastys“. 2018. Žiūrėta 2022 m. balandžio 1 d. <http://www.bankroto-dep.lt/assets/Apklausos/Bankroto-prieastys2018-12-31.pdf>.

493. AVNT. „Dėl įmonės dokumentų ir turto perdavimo bankroto administratoriui“. 2018. Žiūrėta 2022 m. birželio 20 d. <http://www.avnt.lt/assets/Teisine-informacija/Teiss-akt-ai-kinimai/Nemokumas/2018-12-20/DI-administratoriui-neperduodam-dok-ir-turto.pdf>.
494. AVNT. „Dėl situacijos nemokumo administratorių rūmuose“. 2022 m. vasario 2 d. raštas nemokumo administratorių bendruomenei. Nr. (1.15)D2 (2022).
495. AVNT. „Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų 2018 m. sausio – gruodžio mėn. apžvalga“. Nr. (6.13)D4-251. 2019. Žiūrėta 2022 m. birželio 7 d. <http://www.avnt.lt/assets/Nemokumas/Duomenys-ir-analiz/2018-mAPZVAL-GA2019-02-01TP.pdf>.
496. AVNT. „Nemokumo administratoriams UAB „Lexuna“ ir Nerijui Strikuliui panaikinta teisė administruoti nemokumo procesus“. 2021. Žiūrėta 2022 m. gegužės 6 d. <https://avnt.lrv.lt/lt/naujienos/nemokumo-administratoriams-uab-lexuna-ir-nerijui-strikuliui-panaikinta-teise-administruoti-nemokumo-procesus>.
497. AVNT. „Nemokumo administratoriams UAB „Tamtamas“, Petriui Puidokui, Mantui Miliniui skirtos poveikio priemonės – teisės būti paskirtiems nemokumo administratoriais administruojant naujų juridinių asmenų nemokumo procesus apribojimai“. 2022. Žiūrėta 2022 m. gegužės 16 d. <https://avnt.lrv.lt/lt/naujienos/nemokumo-administratoriams-uab-tamtamas-petriui-puidokui-mantui-miliniui-skirtos-poveikio-priemones-teises-buti-paskirtiems-nemokumo-administratoriais-administruojant-nauju-juridiniu-asmenu-nemokumo-procesus-apribojimai>.
498. AVNT. „Nemokumo administratoriams VšĮ Nacionaliniam teisės centrai ir Žydrūniui Anilioniui skirta poveikio priemonė – teisės būti paskirtam nemokumo administratoriumi administruojant naujų juridinių asmenų nemokumo procesus apribojimas 2 metams“. 2021. Žiūrėta 2022 m. gegužės 5 d. <https://avnt.lrv.lt/lt/naujienos/nemokumo-administratoriams-vsi-nacionaliniam-teises-centrai-ir-zydrunui-anilioniui-skirta-poveikio-priemone-teises-buti-paskirtam-nemokumo-administratoriumi-administruojant-nauju-juridiniu-asmenu-nemokumo-procesus-apribojimas-2-metams-ir-nurodymas-nemokum>.
499. AVNT. „Nemokumo administratorių atrankos kompiuterinės programos 2021 metų I pusmečio rezultatų apžvalga“. Nr. (6.13) D4-2111. 2021 m. rugpjūčio 31 d. Žiūrėta 2022 m. liepos 17 d. <https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/2021%20MET%C5%B2%20I%20PUSME%C4%8CIO%20AP%C5%BDVALGA%20KAIP%20U%C5%BDTIKRINAMAS%20ATRANKOS%20PROGRAMOS%20TAIKYMAS.pdf>.
500. AVNT. „Nemokumo administratorių atrankos kompiuterinės programos 2021 metų II pusmečio rezultatų apžvalga“. Nr. (6.12) D4. 2022 m. balandžio 21 d. Žiūrėta 2022 m. liepos 17 d. https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/2021%20MET%C5%B2%20II%20PUSME%C4%8CIO%20AP%C5%BDVALGA%20KAIP%20U%C5%BDTIKRINAMAS%20ATRANKOS%20PROGRAMOS%20TAIKYMAS_gerais.pdf.
501. AVNT. „Nemokumo administratorių atrankos kompiuterinės programos 2022 metų I pusmečio rezultatų apžvalga“. Nr. (6.12) D4-1975. 2022 m. liepos 18 d. Žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 9 d. https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/2022%20MET%C5%B2%20I%20PUSME%C4%8CIO%20AP%C5%BDVALGA%20KAIP%20U%C5%BDTIKRINAMAS%20ATRANKOS%20PROGRAMOS%20TAIKYMAS_galutinis.pdf.
502. AVNT. „Nemokumo procesų 2020 m. apžvalga“. Nr. (6.13)D4-637. 2021. Žiūrėta 2022 m. gegužės 20 d., https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/APZVALGA_STATISTIKAI_2020%20m_skelbimui.pdf.

503. AVNT. „Nemokumo procesų 2021 m. apžvalga“. Nr. (6.13)D4-43806. 2022. Žiūrėta 2022 m. gegužės 20 d., https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/2022-02-02_Nemokumo%20APZVALGA_2021%20m.pdf.
504. AVNT. „Rekomendacijos. Apskaitos dokumentų, apskaitos registų ir kitos apskaitai tvarkyti reikalingos informacijos perdavimas, kai keičiasi apskaitą tvarkantis asmuo arba subjekto vadovas“. 2022. Žiūrėta 2022 m. liepos 30 d. https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/vers6_Apskaitos%20dokumentu%20ir%20registru%20perdavimas_TVIRINTI.pdf.
505. Budnikas, Vytautas. „Ar iš tiesų permainos?“. Pranešimas konferencijoje Viešasis interesas ir jo gynimas, Vilnius, 2011 m. balandžio 6 d. <http://www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF>.
506. „Closed Consultation: The Future of Insolvency Regulation“. 2022 m. kovo 21 d. GOV.UK. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 14 d. <https://www.gov.uk/government/consultations/the-future-of-insolvency-regulation/the-future-of-insolvency-regulation>.
507. „Contractarianism, Contractualism, and the Social Contract“. Legal Theory Lexicon. Žiūrėta 2021 m. birželio 27 d. https://lsolum.typepad.com/legal_theory_lexicon/2006/09/contractarianis.html.
508. Council of Europe, European committee on legal co-operation. „Legislative Developments in Member States in the Areas of Public and Private Law“. 98th plenary meeting, Strasbourg. 2022 m. birželio 1-3 d. Žiūrėta 2022 m. liepos 1 d. <https://rm.coe.int/cdcj-2022-inf07mos/1680a6b22e>.
509. Cudd, Ann, Seena Eftekhari. „Contractarianism“. Iš *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, sud. Edward N. Zalta. Stanford: Stanford University, 2018. <https://plato.stanford.edu/archives/sum2018/entries/contractarianism/>.
510. „Definition of Laissez faire“. Merriam-Webster Dictionary. Žiūrėta 2022 m. sausio 16 d. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/laissez-faire>.
511. „Definition of Raison d'être“. Merriam-Webster Dictionary. Žiūrėta 2022 m. sausio 23 d. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/raison+d%27%C3%AAtre>.
512. Dörr, Julian, Simona Murmann, Georg Licht. „The COVID-19 Insolvency Gap: First-Round Effects of Policy Responses on SMEs“. *Centre for European Economic Research Discussion Paper* 21-018 (2021): 1–47. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3805600.
513. Draba, Edvins. „Green Light for Reforms in Latvia, Status of Insolvency Practitioners Yet to Be Changed“. INSOL Europe. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 14 d. https://www.insol-europe.org/download/inside_story/8079.
514. „Estonia: Essential Amendments of Bankruptcy Law“. Bnt attorneys in CEE. Žiūrėta 2021 m. kovo 10 d. <https://bnt.eu/ru/pravovye-novosti/estonia-essential-amendments-of-bankruptcy-law/>.
515. „Estonia to Establish Insolvency Service to Make Bankruptcy Proceeding More Effective“. The Baltic Course. Žiūrėta 2022 m. birželio 16 d. <http://www.baltic-course.com/eng/finances/?doc=156772>.
516. „EU Agrees New Rules on Business Insolvency“. European Council. Žiūrėta 2021 m. balandžio 19 d., <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/12/19/eu-agrees-new-rules-on-business-insolvency/>.
517. European Commission Directorate-General Justice and Consumers. „Comparative Table of Insolvency Related Measures Adopted or Planned for Adoption in Member States as

- Communicated Until 16 April 2020“. Žiūrėta 2021 m. birželio 9 d. <https://e-justice.europa.eu/fileDownload.do?id=8c19af5d-3e73-4de9-994b-0b975101b5eb>.
518. Fellmeth, Aaron X., Maurice Horwitz. *Guide to Latin in International Law*. Oxford University Press, 2011. <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780-195369380.001.0001/acref-9780195369380>.
519. „Garantinis fondas“. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Žiūrėta 2022 m. liepos 24 d. <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialinis-draudimas/garantinis-fondas?lang=lt>.
520. „Grey Economy & Crime – The Bankruptcy Ombudsman Supervises Bankruptcy Proceedings“. Vero.fi. Žiūrėta 2022 m. gruodžio 12 d. <https://www.vero.fi/en/grey-economy-crime/prevention/preventionstatistics/legal-protection-and-insolvency/>
521. Gurrea-Martínez, Aurelio. „Guide on the Treatment of Insolvent Micro and Small Enterprises in Asia“. *International Insolvency Institute and Asian Business Law Institute*, 2022. <https://ssrn.com/abstract=4104925>.
522. „How Insolvency Practitioners are Authorised in Great Britain“. GOV.UK. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 14 d. <https://www.gov.uk/guidance/how-insolvency-practitioners-are-authorised-in-great-britain>.
523. International Association of Insolvency Regulators. *The Regulatory Regime for Insolvency Practitioners: The IAIR Principles* IAIR, 2018. <https://www.insolvencyreg.org/sites/iair/files/uploads/IAIR%20Principles%20-%20version%201.2%20for%20uploading%20to%20web.pdf>.
524. „Juridinio asmens nemokumo (bankroto) proceso administravimo kontrolinis klausimynas“. Patvirtinta AVNT direktoriaus 2022 m. sausio 19 d. įsakymu Nr. V4-10. Žiūrėta 2022 m. gegužės 29 d. [https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/JA%2Bnemokumo%2B\(bankroto\)%2Bproceso%2Badministravimo%2BKk\(2\).pdf](https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/JA%2Bnemokumo%2B(bankroto)%2Bproceso%2Badministravimo%2BKk(2).pdf).
525. Krapavickaitė, Diana. „Bankroto administratoriai primena reketininkus“. Kauno diena. 2020. Žiūrėta 2022 m. gegužės 3 d. <http://kauno.diena.lt/naujienos/kaunas/miesto-pulsas/bankroto-administratoriai-primena-reketininkus-954241>.
526. „Law and Economics“. Internet Encyclopedia of Philosophy: A Peer-Reviewed Academic Resource. Žiūrėta 2021 m. birželio 27 d. <https://iep.utm.edu/law-econ/>.
527. „Lietuvos nemokumo administratorių rūmų įstatai“. Patvirtinta NAR steigiamajame narių susirinkime 2019 m. rugsėjo 13 d. Žiūrėta 2022 m. gegužės 30 d. <https://nemokumorumai.lt/teisiniai-dokumentai/rumu-istatai>.
528. Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos raštas Nemokumo administratorių rūmams. „Dėl nemokumo administratorių veiklos suderinamumo su paslaugų reglamentavimu“. 2021 m. gegužės 5 d. Nr. (15.2-43Mr)-3.
529. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos raštas Nemokumo administratorių rūmams. „Dėl Nemokumo administratorių rūmų siūlymų“. 2021 m. gegužės 11 d. Nr. (6.2 Mr.-02).
530. „Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas dėl Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatų patvirtinimo“. TAR. Nr. 19840, Nr. 1K-344 (2015, suvestinė redakcija nuo 2020 m. spalio 23 d.).
531. „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“, TAR, Nr. XIIIIP-2780 (2018).
532. Lietuvos Respublikos prokuratūra. „Advokatas ir bankroto administratorius pagrįstai

- pripažinti kaltais dėl kyšininkavimo“. 2021. Žiūrėta 2022 m. gegužės 3 d. <https://www.prokuraturos.lt/lt/advokatas-ir-bankroto-administratorius-pagrirstai-pripazinti-kaltais-del-kyysininkavimo/7540>.
533. Lietuvos Respublikos prokuratūra. „Teismo sprendimas Vilniuje dirbusios bankroto administratorės byloje“. 2021. Žiūrėta 2022 m. gegužės 3 d. <https://www.prokuraturos.lt/lt/teismo-sprendimas-vilniuje-dirbusios-bankroto-administratores-byloje/7514>.
534. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, Parlamentinių tyrimų departamentas. „Viešojo intereso sąvoka, jos vartojimas ES valstybių ir ES teisės aktuose, viešojo intereso gynimas“. Pranešimas konferencijoje Viešasis interesas ir jo gynimas. Vilnius, 2011 m. balandžio 6 d. <http://www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF>.
535. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. „STT teikia pasiūlymus dėl bankroto administratorių veiklos priežiūros skaidrinimo“. 2018. Žiūrėta 2022 m. gegužės 15 d. https://www.stt.lt/naujienos/7464/_2018-6/stt-teikia-pasiulymus-del-bankroto-administratoriu-veiklos-prieziuros-skaidrinimo:2526.
536. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė. „Valstybinio audito ataskaita Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“. 2014 m. lapkričio 25 d. Nr. VA-P-20-8-15. Žiūrėta 2022 m. birželio 1 d. <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/23443>.
537. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugsėjo 4 d. nutarimo Nr. 924 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymą“ pakeitimo“. TAR. Nr. 20790, Nr. 1299 (2019).
538. Mackevičienė, Aldona. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Gimtinė, 1999.
539. Maimin, Racher, Michael A. Kaplan, Moseson Dikovics, „Avoid Claims Of Bankruptcy Fraud Amid Creditor Scrutiny“. Lowenstein Sandler. 2020 m. birželio 10 d. Žiūrėta 2022 m. kovo 30 d. <https://www.lowenstein.com/news-insights/publications/articles/avoid-claims-of-bankruptcy-fraud-amid-creditor-scrutiny-maimin-baker-kaplan-moseson>.
540. McGowan, Müge Adalet, Dan Andrews. *Design of Insolvency Regimes Across Countries. OECD Economics Department Working Papers No. 1504*. OECD, 2018. https://www.oecd-ilibrary.org/economics/design-of-insolvency-regimes-across-countries_d44dc56f-en.
541. Nekrošius, Vytautas. „Mokslinė išvada“. 2021 m. gegužės 25 d. Nemokumo administratorių rūmai. Žiūrėta 2022 m. liepos 17 d. https://nemokumorumai.lt/media/pages/naryste/ruosiamu-tvarku-projektai/regitros-informacija-automobilio-nuosavybes-deklaravimo-beiregistravimo-procesas-po-2021-m-geguzes-1-d/3110459517-1636202753/2021-05-25_prof_v.nekrosiaus_moksline_isvada_del_jani_129-str.pdf.
542. „Nemokumo administratorių etikos kodeksas“. Suvestinė redakcija pavirtinta 2020 m. rugsėjo 4 d. Nemokumo administratorių rūmų visuotiniame narių susirinkime. Nemokumo administratorių rūmai. Žiūrėta 2022 m. gegužės 1 d. <https://nemokumorumai.lt/teisiniai-dokumentai/garbes-kodeksas>.
543. „Nemokumo administratorių garbės teismo nuostatai“. Nemokumo administratorių rūmai. Žiūrėta 2022 m. gegužės 30 d. <https://nemokumorumai.lt/teisiniai-dokumentai/garbes-teismo-nuostatai>.
544. „Nemokumo administratorių profesinės etikos pažeidimų nagrinėjimo taisyklės“. Patvirtinta Nemokumo administratorių rūmų Prezidiumo 2020 m. birželio 18 d. nutarimu. Nemokumo administratorių rūmai. Žiūrėta 2022 m. gegužės 30 d. <https://nemokumorumai.lt/media/pages/naryste/tvarkos-taisykles/pirmas-sarasas/>

- nemokumo-administratoriu-profesines-etikos-pazeidimu-nagrinejimo-taisykles/2642458684-1636202755/nemokumo-administratoriu-profesines-etikos-pazeidimu-nagrinejimo-taisykles.pdf.
545. „Nemokumo administratorių sąrašas“. AVNT. Žiūrėta 2022 m. gegužės 25 d. <http://avnt.lt/veiklos-sritys/nemokumas-2/administratoriai/nemokumo-administratoriai/>.
546. NICOLE (Network for Industrially Co-ordinated Sustainable Land Management in Europe). *Environmental Liability Transfer in Europe Report*. NICOLE, 2021. <https://nicole.org/uploadedfiles/20210622%20Environmental%20Liability%20Transfer%20booklet%20NICOLE.pdf>.
547. Michael O'Dwyer. „Independent Watchdog to Oversee UK Insolvency Sector“. 2021 m. gruodžio 21 d. Financial Times. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 14 d. <https://www.ft.com/content/87a9b9bc-c393-4fbd-9db9-11615b09b39b>.
548. „Office of the Bankruptcy Ombudsman“. Valtiolle.fi. Žiūrėta 2022 m. birželio 16 d. https://www.valtiolle.fi/en-US/Employers_and_employees/Ministry_of_Justice/Office_of_the_Bankruptcy_Ombudsman.
549. Organisation for Economic Co-operation and Development. *Conflict of Interest Policies and Practices in Nine EU Member States: A Comparative Review*. Paris: OECD, 2007. <https://doi.org/10.1787/5kml60r7g5zq-en>.
550. Organisation for Economic Co-operation and Development. *OECD Economic Surveys: Lithuania 2020*. Paris: OECD Publishing, 2020. https://read.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveys-lithuania-2020_62663b1d-en.
551. Peldán, Robert. „Finnish Bankruptcy Act 2.0“. *Eurofenix Autumn* (2019): 28–29.
552. Piličiauskas, Ričardas. „Viešojo intereso gynimas administraciniuose teismuose“. Pranešimas konferencijoje Viešasis interesas ir jo gynimas. Vilnius, 2011 m. balandžio 6 d. <http://www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF>.
553. Politzer, Maria. „Spotting Fraud During the Bankruptcy Process: Top Red Flags“. *Journal of Accountancy*. 2020 m. spalio 1 d. Žiūrėta 2022 m. kovo 1 d. <https://www.journalofaccountancy.com/issues/2020/oct/fraud-red-flags-during-bankruptcy-process.html>.
554. Por Posadas Parra, Noelia. „The Debtor's Duty of Collaboration and Information“. *Ilp Abogados*. 2020. Žiūrėta 2022 m. birželio 14 d. <https://www.ilpabogados.com/en/the-debtors-duty-of-collaboration-and-information/>.
555. „Preventing Environmental Damage“. Ministry of the Environment of Finland. Žiūrėta 2022 m. liepos 14 d. <https://ym.fi/en/preventing-environmental-damage>.
556. PricewaterhouseCoopers. „Fighting Fraud: A Never-Ending Battle. PwC's Global Economic Crime and Fraud Survey 2020“. Žiūrėta 2021 m. balandžio 25 d. <https://www.pwc.com/gx/en/forensics/gecs-2020/pdf/global-economic-crime-and-fraud-survey-2020.pdf>.
557. „Profesijos ir jų aprašai“. Lietuvos profesijų klasifikatorius. Žiūrėta 2022 m. birželio 1 d. http://www.profesijuklasifikatorius.lt/?q=lt/profesijos_list.
558. Raižys, Dainius. „Viešasis interesas vyriausiojo administracinio teismo jurisprudencijoje“. Pranešimas konferencijoje Viešasis interesas ir jo gynimas, Vilnius, 2011 m. balandžio 6 d. <http://www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF>.
559. „Rescue of Business in Insolvency Law“. European Law Institute. Žiūrėta 2021 m. balandžio 9 d. <https://www.europeanlawinstitute.eu/projects-publications/completed-projects-old/insolvency/>.
560. „Sandoris“. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Žiūrėta 2021 m. birželio 23 d., <https://www.lrs.lt/>

ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas/sandoris?paieska=sandoris&i=fb5ea3afd6ae-4806-b30e-00dd184cf7f4.

561. „Sprendimai dėl nuobaudų“. Nemokumo administratorių rūmai. Žiūrėta 2022 m. gegužės 30 d. <https://nemokumorumai.lt/teisiniai-dokumentai/sprendimai-del-elgesio-kodekso-pazeidimu>).
562. Strnad, Zdeněk. „The Role of the Insolvency Administrators in the Czech Insolvency Process: Undesirable Balance Between Quantity and Quality“. Pranešimas konferencijoje The Role of EU Law in the Daily Practice of Insolvency Administrators, 2022 m. birželio 30 d. <https://youtu.be/x5zGagpfQ1E>.
563. „Susitarta dėl prevencinio restruktūrizavimo direktyvos“. TeisėPro. Žiūrėta 2021 m. balandžio 19 d. <http://www.teise.pro/index.php/2018/12/21/susitarta-del-prevencinio-restruktuzavimo-direktyvos/>.
564. „The Cause of Insolvency Will Undergo More Scrutination in the Future“. Estonian Forensic Science Institute – Eesti Kohtuekspertiisi Instituut. 2020. Žiūrėta 2022 m. birželio 14 d. <https://www.ekei.ee/en/news/cause-insolvency-will-undergo-more-scrutinisation-future>.
565. The Office of Bankruptcy Ombudsman. Žiūrėta 2022 m. birželio 16 d. <https://www.konkurssiasiamies.fi/en/index.html#>.
566. The World Bank. „Doing Business Score – Resolving Insolvency“. Žiūrėta 2022 m. birželio 15 d. <https://subnational.doingbusiness.org/en/data/exploretopics/resolving-insolvency/score>.
567. The World Bank. „Economy Profile Lithuania – Doing Business 2020“. Žiūrėta 2022 m. birželio 15 d. <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/l/lithuania/LTU.pdf>
568. The World Bank Group. *COVID-19 and Non-Performing Loan Resolution in the Europe and Central Asia Region. Lessons Learned From the Global Financial Crisis for the Pandemic*, 2020. <https://pubdocs.worldbank.org/en/460131608647127680/FinSAC-COVID-19-and-NPL-Policy-Note-Dec2020.pdf>.
569. The World Bank Group. *Overview of Insolvency and Debt Restructuring Reforms in Response to the COVID-19 Pandemic and Past Financial Crises: Lessons for Emerging Markets*, 2021. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/35425/Overview-of-Insolvency-and-Debt-Restructuring-Reforms-in-Response-to-the-COVID-19-Pandemic-and-Past-Financial-Crises-Lessons-for-Emerging-Markets-.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
570. The World Bank Group. *Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes*. Washington DC: The World Bank Group, 2021. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/35506/Principles-for-Effective-Insolvency-and-Creditor-and-Debtor-Regimes.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
571. The World Bank Group. *Report on the Treatment of MSME Insolvency*. Washington, D.C.: The World Bank Group, 2017. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/973331494264489956/pdf/114823-REVISED-PUBLIC-MSME-Insolvency-report-low-res-final.pdf>.
572. The World Bank Group. *Saving Entrepreneurs, Saving Enterprises: Proposals on the Treatment of MSME Insolvency*. Washington, D.C.: World Bank Group, 2018. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/989581537265261393/>

- Saving-Entrepreneurs-Saving-Enterprises-Proposals-on-the-Treatment-of-MSME-Insolvency.
573. „To Insolvency Practitioner: Chapter 20: Offences and Prosecution“. GOV.UK. Žiūrėta 2022 m. balandžio 18 d. <https://www.insolvencydirect.bis.gov.uk/insolvencyprofessionandlegislation/dearip/dearipmill/chapter20.htm>.
574. „Toks atvejis – pirmas Lietuvoje: žinomas teisininkas įtariamasis pasisavinęs kreditoriams priklausančius skolininkų pinigus“. 2022. Irytas.lt. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 18 d. <https://www.irytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2022/09/16/news/toks-atvejis-pirmas-lietuvoje-zinomas-teisininkas-itariamasis-pasisavines-kreditoriams-priklausancius-skolininku-pinigus-24580106>.
575. „Unfair Trading Insolvency“. Republic of Estonia Competition Authority. Žiūrėta 2022 m. birželio 16 d. <https://www.konkurentsiamet.ee/en/unfair-trade-practices-insolvency/insolvency/overview>.
576. Vaičaitis, Vaidotas. „Konstitucija kaip viena svarbiausių mūsų visuomeninių vertybių“. Teisė.Pro. Žiūrėta 2022 m. sausio 23 d. <https://www.teise.pro/index.php/2018/07/22/v-vaicaitis-konstitucija-kaip-viena-svarbiausiu-musu-visuomeniniu-vertybiu/>.
577. „Verslininkams suteikiama antroji galimybė: priimtos naujos taisyklės dėl įmonių nemokumo“. Europos Vadovų Taryba. Žiūrėta 2021 m. balandžio 7 d. <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2019/06/06/giving-entrepreneurs-a-second-chance-new-rules-on-business-insolvency-adopted/>.
578. „Viešas pareiškimas teisėjų atlyginimų klausimu“. Lietuvos teismai. 2022 m. liepos 5 d. Žiūrėta 2022 m. liepos 14 d. <https://www.teismai.lt/lt/naujienos/teismu-sistemos-naujienos/viesas-pareiškimas-teiseju-atlyginimu-klausimu/10239>.
579. Viimsalu, Signe. „Estonia: All Insolvency Laws Under Revision“. *Eurofenix*, Summer (2019): 42.
580. Vonk, Gijsbert J., Albertjan Tollenaar. „The Public Interest and the Welfare State: A Legal Approach“. Pranešimas konferencijoje Annual Legal Research Network Conference, Groningen, 2008 m. spalio 30-31 d. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1269372>.
581. Wessels, Bob. „Towards a Review of the Dutch IP Profession“. Prof. Dr. Bob Wessels blog. Žiūrėta 2022 m. gruodžio 1 d. <https://bobwessels.nl/blog/2022-11-doc4-towards-a-review-of-the-dutch-ip-profession/>.
582. Willem de Haan, Jan. „Insolvency Practitioners’ Legal Status and Remuneration in the European Countries“. *De Haan & Mulder Abogados Advocaten* (2007): 1–8.
583. Žemaitaitis, Remigijus. „Viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto pasiūlymas“, Nr. XP – 1963 (2012).
584. „2019 m. rugsėjo 13 d. steigiamojo Lietuvos Nemokumo administratorių rūmų visuotinio narių susirinkimo protokolas“ (2019).
585. „2020 m. rugsėjo 4 d. Lietuvos Nemokumo administratorių rūmų visuotinio narių susirinkimo protokolas“ (2020).

PRIEDAI

PRIEDAS NR. 1

Lentelė Nr. 1. Kreditorių finansinių reikalavimų tenkinimas bankroto bylose Lietuvoje (laikotarpiu nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2020 m. gruodžio 31 d. išregistruotose įmonėse)

Tūkst. eurų

Įmonių išregistravimo metai	Įmonių skaičius	Kreditorių reikalavimai			Iš jų:								
					VMI			VSDFV			GF		
		Visi kreditorių reikalavimai	Iš viso patenkinti	Patenkinti %	Iš viso patvirtinti	Iš viso patenkinti	Patenkinti %	Iš viso patvirtinti	Iš viso patenkinti	Patenkinti %	Iš viso patvirtinti	Iš viso patenkinti	Patenkinti %
2015 m.	1821	960340,9	145633,5	15,2	74454,4	2466,5	3,3	22655,1	648,7	2,9	11171,4	335,3	3,0
2016 m.	2137	863907,5	106732,2	12,4	96683,2	2263,9	2,3	18603,5	925,0	5,0	8980,3	399,7	4,5
2017 m.	2787	1126433,0	152565,1	13,5	73554,2	6266,6	8,5	20335,2	1691,2	8,3	9149,0	724,1	7,9
2018 m.	2814	737653,0	76343,5	10,3	70767,3	2163,4	3,1	19183,8	1059,7	5,5	8372,0	359,7	4,3
2019 m.	2580	636955,4	95350,5	15,0	60379,8	3563,4	5,9	18506,0	2302,0	12,4	7928,4	1040,1	13,1
2020 m.	1475	629799,0	84563,6	13,4	53653,3	3326,3	6,2	13892,6	1069,0	7,7	7615,8	574,5	7,5
Vidurkis / m.	2269	825848,1	110198,1	13,3	71582,0	3341,7	4,9	18862,7	1282,6	7	8869,5	572,2	6,7

Šaltinis: AVNT¹²⁵¹

Remiantis AVNT pateiktais kreditorių finansinių reikalavimų tenkinimo statistiniais duomenimis bendrovėse išregistruotose 2015–2020 m. laikotarpiu, vidutiniškai per metus bankroto bylose iš bendrai patvirtinamų 826 mln. eurų finansinių reikalavimų masės yra patenkinama 110 mln. eurų, atitinkamai lieka nepatenkinta – 716 mln. eurų. Iš jų iš vidutiniškai patvirtinamų 99 mln. eurų valstybei atstovaujančių kreditorių finansinių reikalavimų (į skaičiavimą įtraukta VMI, VSDFV finansiniai reikalavimai, taip pat įsiskolinimai valstybei, susidarę dėl išmokų darbuotojams iš Garantinio fondo) yra patenkinama 5 mln. eurų, atitinkamai lieka nepatenkinta 94 mln. eurų viešųjų kreditorių finansinių reikalavimų.

1251 Statistiniai duomenys gauti 2021 m. rugsėjo 10 d. iš AVNT pagal autorės raštu pateiktą užklausą. Kreditorių reikalavimų tenkinimo statistika vedama pagal atitinkamu laikotarpiu užbaigtas bankroto procedūras, t. y. pagal konkrečių laikotarpių iš Juridinių asmenų registro išregistruotas įmones. Atitinkamai patvirtintų ir nepatenkintų kreditorių finansinių reikalavimų metinis vidurkis skaičiuojamas pagal 2015 m. sausio 1 d. – 2020 m. gruodžio 31 d. laikotarpį dėl bankroto išregistruotų įmonių statistinius duomenis.

*2019–2021 m. Lietuvos teismų praktikos, susijusios su viešuoju interesu
bankroto bylose analizė*

Analizės tikslas, vykdymo eiga ir metodika

Atlikta analize siekiama nustatyti, kokiais perspektyvomis Lietuvos teismų praktikoje yra interpretuojamas viešojo intereso turinys bankroto bylose; identifikuoti, kokias tipines bankroto bylų situacijas ar bankroto proceso aspektus Lietuvos teismai sieja su viešuoju interesu; atskleisti teismų aiškinimo viešojo intereso raiškos bankroto bylose klausimais tendencijas.

Analizei vykdyti buvo naudojama *Infobox* tinklavietė – specializuota teismų praktikos paieškos sistema. Buvo atliekama nutarčių civilinėse bylose paieška pagal reikšminius žodžius „vieš* interes*“ ir „bankrot*“ naudojamus kartu. Šių reikšminių žodžių buvo ieškoma nutarčių motyvacinėse dalyse. Analizuotos tik aukštesnės instancijos – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo nutartys. Analizė buvo pradėta vykdyti 2022 m. sausio 10 d., baigta – 2022 m. gegužės 28 d.

Siekta išnagrinėti naujausią aktualią dominančios problematikos teismų praktiką, todėl pasirinktas tiriamasis trejų metų laikotarpis nuo 2019 m. sausio 1 d. iki 2022 m. sausio 1 d. Spręstina, kad paskutinių trejų metų aktualios jurisprudencijos analizė yra pakankama identifikuoti nagrinėjamo klausimo tendencijas, leidžia formuluoti pagrįstas išvadas.

Nemokumo bylos yra priskiriamos plačiai civilinių bylų kategorijai, todėl siekiant jas atskirti nuo visų kitų su įmonių nemokumu nesusijusių bylų, įtrauktas papildomas paieškos kriterijus – nemokumo įstatymas, nurodant iki 2020 m. sausio 1 d. galiojusį ĮBĮ arba nuo tos pačios datos įsigaliojusį JANĮ. Laikotarpiu nuo 2019 m. sausio 1 d. iki 2022 m. sausio 1 d. vykdyta paieška pagal ĮBĮ. Taip buvo daroma todėl, kad nepaisant įstatymo pasikeitimo (nuo 2020 m. sausio 1 d. ĮBĮ neteko galios, įsigaliojus JANĮ), ĮBĮ nuostatos buvo minimos bei nemaža apimtimi taikomos ir jam netekus galios (pereinamasis įstatymų galiojimo laikotarpis¹²⁵²). Atitinkamai pagal ĮBĮ paieškos kriterijų atrinktos 1 125 teismo nutartys.

Kadangi nuo 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojo JANĮ, siekiant atrinkti bylas, kuriose remiamasi JANĮ nuostatomis, paieška buvo vykdoma taip: pasirinktas laikotarpis nuo 2020 m. sausio 1 d. iki 2022 m. sausio 1 d., nekeičiant paieškos reikšminių žodžių, buvo pakeistas įstatymo paieškos kriterijus, nurodant JANĮ. Tokių nutarčių buvo rasta 788. Kadangi paieškos sistema nesuteikia galimybės identifikuoti, ar šiose bylose yra minimas tik JANĮ, neminint ĮBĮ (nes tuo atveju, jei bylos pateko ir į paiešką pagal ĮBĮ

1252 Pažymėtina, kad nutarčių analizė vykdyta pereinamuoju laikotarpiu, kuomet Lietuvoje buvo keičiamas pagrindinis bankroto teisinius santykius reglamentuojantis įstatymas. Galima pagrįstai teigti, kad atlikta analizė yra aktuali tiek ĮBĮ, tiek JANĮ teisinio reguliavimo požiūriu.

kriterijų, jos jau buvo įtrauktos į atrinktas 1 125 bylas), rankiniu būdu buvo patikrintos 788 pagal JANĮ kriterijų atrinktos nutartys ir nustatyta 421 besidubliuojanti nutartis, analizėje paliekant 367 unikalias nutartis pagal šią paiešką.¹²⁵³ Taigi pagal aptartus paieškos kriterijus ir metodus iš viso buvo atrinktos ir dokumentų analizės metodu išanalizuotos 1 492 unikalios aukštesnių instancijų teismų nutartys.

Viešojo intereso bankroto bylose interpretavimo Lietuvos teismų praktikoje kategorijos

Analizuojant atrinktas nutartis išryškėjo tam tikros bankroto proceso situacijos ir aspektai, kurių kontekste teismai paprastai pasisako apie viešąjį interesą bankroto bylose. Atsižvelgiant į nutarčių specifinį turinį ir praktinių situacijų specifiką, kuriose yra paliečiamas viešojo intereso aspektas bankroto bylų apimtyje, išskirta 11 teminių kategorijų: (1) Bendrosios nuostatos; (2) Įrodymai ir įrodinėjimas; (3) Teismo aktyvumas; (4) Procesiniai klausimai; (5) Kreditorių interesų gynimas; (6) Nemokumo administratoriaus atstatydinimas; (7) Taikos sutartis; (8) Proceso operatyvumas; (9) Kreditorių susirinkimo nutarimų apskundimas; (10) Aplinkosauga; (11) Kita. Kiekvienai iš 1 492 išanalizuotų nutarčių pagal joje pateikiamų motyvų ir teisinio aiškinimo specifiką buvo priskirta bent viena iš nurodytų kategorijų. Nutartyse, kur aptariami aspektai, susiję su skirtingomis teminėmis kategorijomis, buvo atitinkamai priskirtos dvi ir daugiau kategorijų. Toliau pateikiami kiekvienos išskirtos kategorijos reikšmių paaiškinimai.

1. *Bendrosios nuostatos.* Ši kategorija priskirta teismo nutartims, kuriose nėra interpretuojamas viešojo intereso bankroto bylose turinys, o viešasis interesas tik paminimas konstatuojant tam tikrą bendrąją teisės normą. Pavyzdžiui – „[a]peliacinės instancijos teismas nagrinėja bylą neperžengdamas apeliaciniame (atskirajame) skunde nustatytų ribų, išskyrus atvejus, kai to reikalauja viešasis interesas ir neperžengus skundo ribų, būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai (CPK 320 straipsnio 2 dalis)“¹²⁵⁴.
2. *Įrodymai ir įrodinėjimas.* Ši kategorija priskirta teismo nutartims, kuriose viešasis interesas minimas argumentuojant papildomų įrodymų priėmimą bankroto procese arba įrodinėjimo šio tipo bylose specifiką. Pavyzdžiui: „[a]peliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas į teismų praktikoje pripažįstamą viešojo intereso

1253 Vykdyti atranką ieškant nutarčių pagal ĮBĮ jo galiojimo laikotarpiu (patenkančiu į tiriamą laikotarpį), t. y. nuo 2019 m. sausio 1 d. iki 2019 m. gruodžio 31 d. ir pagal JANĮ šio įstatymo galiojimo laikotarpį, t. y. nuo 2020 m. sausio 1 d. iki 2022 m. sausio 1 d., autorės vertinimu, būtų netikslu. Tokiu atveju kiltų rizika, kad teismo nutartys, kurios yra priimtos nuo 2020 m. sausio 1 d. ir kuriose nėra minimas JANĮ, o dar remiamasi ĮBĮ nuostatomis, nebūtų įtrauktos į analizę. Siekiant eliminuoti tokią tikimybę ir atrinkti bei išanalizuoti numatyto laikotarpio aktualias nutartis buvo taikoma aptarta bylų paieškos ir atrankos metodika.

1254 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-502-585/2020.

egzistavimą tokio pobūdžio byloje, į tai, kad apeliantės pateikti nauji įrodymai gali būti aktualūs vertinant sprendimo dėl įmonės pabaigos pagrįstumą <...> priima apeliantės pateiktus naujus įrodymus ir juos vertina kartu su kitais byloje esančiais įrodymais¹²⁵⁵; „<...> nors bankroto byloje vyraujant viešajam interesui bankroto bylą nagrinėjančio teismo vaidmuo yra aktyvus, tai nereiškia, kad įrodymų rinkimo ir įrodinėjimo našta tenka išimtinai teismui“¹²⁵⁶.

3. *Teismo aktyvumas*. Ši kategorija priskirta teismo nutartims, kuriose aiškinama teismo aktyvumo pareiga, argumentuojant ją viešojo intereso egzistavimu bankroto byloje. Pavyzdžiui: „[a]tsižvelgiant į viešojo intereso egzistavimą bankroto byloje, teismas jose turi būti aktyvus <...>“¹²⁵⁷.
4. *Procesiniai klausimai*. Ši kategorija priskirta teismo nutartimis, kuriose aptariami kiti bankroto proceso ypatumai, kurie taikomi dėl šio tipo byloje vyraujančio viešojo intereso. Pavyzdžiui: „[b]ankroto byloje vyraujantis viešasis interesas <...> suteikia galimybę bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka ir apklausti šalis, liudytojus“¹²⁵⁸; „<...> įvertinęs byloje susiklosčiusias aplinkybes, t. y. tai, kad byloje vyrauja viešasis interesas <...>, teismas konstatavo, kad yra pagrindas ieškovės patikslinto ieškinio senaties termino praleidimo priežastis pripažinti svarbiomis ir terminą atnaujinti (CK 1.131 straipsnio 2 dalis)“¹²⁵⁹.
5. *Kreditorių interesų gynimas*. Ši kategorija priskirta teismo nutartims, kuriose viešasis interesas bankroto byloje interpretuojamas jį iš esmės tapatinant ar prilyginant tinkamai kreditorių teisių apsaugai. Pavyzdžiui: „<...> bankroto bylos yra susijusios su viešuoju interesu – maksimaliai patenkinti bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimus <...>“¹²⁶⁰; „[s]prendžiant kreditoriaus reikalavimo tvirtinimo klausimą viešasis interesas reikalauja to, kad nebūtų patvirtintas nepagrįstas kreditoriaus reikalavimas, nes tokio reikalavimo patvirtinimas sumažina likusių kreditorių galimybes sulaukti, kad jų reikalavimas bus patenkintas“¹²⁶¹.
6. *Nemokumo administratoriaus atstatydinimas*. Ši kategorija priskirta teismo nutartims, kuriose viešasis interesas svarstomas nagrinėjant klausimą dėl nemokumo administratoriaus atstatydinimo tikslingumo, t. y. sprendžiant ar administratoriaus

1255 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-644-241/2020.

1256 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-371-585/2020.

1257 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1120-1120/2021.

1258 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1716-798/2020.

1259 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 26 d. nutartis, *supra note*, 817.

1260 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-997-798/2019.

1261 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1407-585/2019.

neatstatydinimas arba atvirksčiai – atstatydinimas pažeistų viešąjį interesą. Pavyzdžiui: „[t]eismas gali patenkinti bankroto administratoriaus prašymą dėl jo atstatydinimo konstatavęs svarbias priežastis bei kai tokiu būdu nebus pažeistas viešasis interesas“¹²⁶²; „[n]agrinėjamu atveju turi būti įvertinta, ar bankroto administratoriaus atstatydinimas nepažeis mažųjų kreditorių interesų bei viešojo intereso“¹²⁶³.

7. *Taikos sutartis*. Ši kategorija priskirta teismo nutartims, kuriose aiškinama teismo vykdomos funkcijos – taikos sutarties teisminės patikros svarba užtikrinant viešojo intereso apsaugą bankroto bylose, taip pat aptariama, kokio pobūdžio taikos sutarčių sudarymas pažeistų viešąjį interesą. Pavyzdžiui: „šalių pasiektos taikos sutarties sąlygas bylą nagrinėjantis teismas visais atvejais turi įvertinti jų atitikties imperatyviajame įstatyme įtvirtintam reglamentavimui ir viešajam interesui požiūriu“¹²⁶⁴; „[t]eisingumo principas reikalauja, kad asmenys, įgyvendindami savo teises, nepažeistų kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų. Laikantis šio principo, tuo atveju, kai šalių sudaryta taikos sutartimi pažeidžiamos kito asmens teisės, tokių teisių gynimas yra viešasis interesas, nors šalių sudaryta taikos sutartis išoriškai gali atrodyti kaip taikus teisinio ginčo baigimas“¹²⁶⁵.
8. *Proceso operatyvumas*. Ši kategorija priskirta teismo nutartims, kuriose nurodoma, kad viešasis interesas bankroto bylose yra atliepiamas tuomet, kai yra užtikrinamas operatyvus bankroto procesas. Pavyzdžiui: „[u]žtikrinant bankroto bylose vyraujančio viešojo intereso apsaugą teismo tvarka vykdomas nemokumo procesas turi būti veiksmingas, bankroto bylos turi būti nagrinėjamos itin operatyviai“¹²⁶⁶; „įmonės likvidavimo procedūrų nukėlimas neapibrėžtam laikui, vertintinas neatitinkančiu viešojo intereso <...>“¹²⁶⁷.
9. *Kreditorių susirinkimo nutarimų apskundimas*. Ši kategorija priskirta teismo nutartims, kuriose viešasis interesas yra interpretuojamas, minimas nagrinėjant skundus dėl kreditorių susirinkimo nutarimų, konstatuojant teismo diskreciją panaikinti kreditorių susirinkimo nutarimus, prieštaraujančius viešajam interesui ir pan. Pavyzdžiui: „<...> kreditorių susirinkimo nutarimas teismo gali būti panaikintas net ir nesant procedūrinių pažeidimų jį priimant, jei šio nutarimo turinys iš esmės pažeidžia kreditorių ir pačios bankrutuojančios įmonės interesus, viešąjį interesą bei savo esme prieštarauja protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principams <...>“¹²⁶⁸.

1262 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1293-798/2019.

1263 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-154-553/2019.

1264 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 23 d. nutartis, *supra note*, 811.

1265 Pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 4 d. nutartis, *supra note*, 455.

1266 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 30 d. nutartis, *supra note*, 589.

1267 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gruodžio 7 d. nutartis, *supra note*, 591.

1268 Pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 6 d. nutartis, *supra note*, 737.

10. *Aplinkosauga*. Ši kategorija priskirta teismo nutartims, kuriose akcentuojama, jog viešasis interesas yra apsaugomas tuomet, kai bankroto byloje užtikrinamas nemokios įmonės aplinkosaugos reikalavimų įgyvendinimas. Pavyzdžiui: „[p]ažymėtina, kad nemokumo administratoriaus pareiga sutvarkyti bankrutuojančio juridinio asmens vykdytos veiklos metu atsiradusias atliekas, užterštą dirvožemį ir gruntą yra susijusi su viešuoju interesu <...>“¹²⁶⁹.
11. *Kita*. Ši kategorija priskirta analizuotoms teismo nutartims, kurių apimtyje aiškina viešojo intereso turinys nėra susijęs su juridinių asmenų bankroto procedūromis (pvz., viešasis interesas aptariamas restruktūrizavimo bylų kontekste) arba tik paminima, kad viešasis interesas egzistuoja bankroto byloje, tačiau plačiau jo reikšmė ir raiška neinterpretuojama.

Teismų praktikos analizės rezultatų aptarimas, išvados

Iš viso išanalizuotos 1 492 atrinktos teismo nutartys. Toliau pateikiami duomenys, kiek iš šių nutarčių buvo priskirta konkrečioms nustatytoms kategorijoms (informacija pateikiama pradedant nuo gausiausių kategorijų, mažėjimo tvarka):

1. Nutarčių kategorija, kur paminimos tik bendrosios teisės normos (kategorija „Bendrosios nuostatos“) priskirta iš viso 976 nutartims. Atitinkamai šios nutartys yra mažiausiai vertingos atliekamai analizei, kadangi jose nėra pateikiama viešojo intereso turinio bankroto byloje interpretacija. Atitinkamai galima teigti, kad analizei turinio prasme yra aktualios 516¹²⁷⁰ teismo nutarčių. Atitinkamai buvo rasta 319 nutarčių, kuriose „Bendrujų nuostatų“ kategorija priskirta su kitomis kategorijomis, t. y. nutartyje minimos bendrosios įstatymo normos, tačiau aptariami ir kiti reikšmingi aspektai. Taigi iš viso kategorija „Bendrosios nuostatos“ buvo priskirta 1 295 byloms.
2. Nutarčių, kurioms priskirta tik viena – „Įrodymai ir įrodinėjimas“ kategorija buvo 70, atitinkamai, kur buvo priskirta ši ir papildomai kitos kategorijos – 170. Iš viso kategorija „Įrodymai ir įrodinėjimas“ priskirta 240 teismo nutarčių.
3. Nutarčių, kurioms priskirta tik „Teismo aktyvumas“ kategorija buvo 18, atitinkamai, kur buvo minima ši ir kitos kategorijos kartu – 64. Iš viso apie teismo aktyvumo pareigą pasisakoma 82 nutartyje.
4. Nutarčių, kurioms priskirta tik „Procesiniai klausimai“ kategorija buvo 29, atitinkamai, kur buvo minima ši ir kitos kategorijos kartu – 52. Iš viso ši kategorija priskirta 81 nutarčiai.
5. Nutarčių, kurioms priskirta tik „Kreditorių interesų gynimas“ kategorija buvo 9, atitinkamai, kur buvo minima ši ir kitos kategorijos kartu – 36. Iš viso ši kategorija priskirta 45 nutartims.

1269 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-270-407/2021.

1270 1 492 – 976 = 516 nutarčių.

6. Nutarčių, kurioms priskirta tik viena – „Kita“ kategorija buvo 12, atitinkamai, kur buvo priskirta ši ir papildomai kitos kategorijos – 21. Iš viso kategorija „Kita“ priskirta 33 nutartims.
 7. Nutarčių, kurioms priskirta tik „Taikos sutartis“ kategorija buvo 12, atitinkamai, kur buvo minima ši ir kitos kategorijos kartu – 12. Iš viso kategorija „Taikos sutartis“ priskirta 24 nutartims.
 8. Nutarčių, kurioms priskirta tik viena „Nemokumo administratoriaus atstataidinis“ kategorija buvo 8, atitinkamai, kur buvo minima ši ir kitos kategorijos kartu – 16. Iš viso ši kategorija priskirta 24 nutartims.
 9. Nutarčių, kurioms priskirta tik kategorija „Proceso operatyvumas“ buvo 9, atitinkamai nutarčių, kur su šia kategorija papildomai buvo priskirtos ir kitos kategorijos buvo 10. Iš viso ši kategorija priskirta 19 nutarčių.
 10. Nutarčių, kurioms priskirta tik kategorija „Kreditorių susirinkimo nutarimų apskundimas“ buvo 3, atitinkamai, kur buvo priskirta ši ir papildomai kitos kategorijos – 13. Iš viso ši kategorija priskirta 16 analizuotų nutarčių.
 11. Nutarčių, kurioms priskirta tik kategorija „Aplinkosauga“ analizuojamu laikotarpiu buvo 4. Nutarčių, kur minimos ši ir kitos teminės kategorijos, nebuvo.
- Aptarti duomenys pateikiami žemiau lentelėje Nr. 2.

Lentelė Nr. 2. Analizuotų nutarčių pasiskirstymas pagal kategorijas (1 492 nutartys)

Kategorija	Nutarčių skaičius, kurioms priskirta tik ši kategorija	Nutarčių skaičius, kurioms priskirta ši ir kitos kategorijos kartu	Iš viso šios kategorijos nutarčių
Bendrosios nuostatos	976	319	1 295
Įrodymai ir įrodinėjimas	70	170	240
Teismo aktyvumas	18	64	82
Procesiniai klausimai	29	52	81
Kreditorių interesų gynimas	9	36	45
Kita	12	21	33
Taikos sutartis	12	12	24
Nemokumo administratoriaus atstataidinis	8	16	24
Proceso operatyvumas	9	10	19
Kreditorių susirinkimo nutarimų apskundimas	3	13	16
Aplinkosauga	4	0	4

Šaltinis: sudaryta autorės atliktos nutarčių analizės pagrindu

Atlikta analizė leidžia išvėlyti tendencijas, t. y. identifikuoti kokiomis perspektyvomis ar kokiose bankroto proceso situacijose Lietuvos teismų praktikoje dažniausiai paliečiamas viešojo intereso klausimas, kokiame kontekste paprastai interpretuojamas viešojo intereso turinys bankroto bylose.

Atlikta išsami pastarųjų trejų metų Lietuvos teismų praktikos, susijusios su viešoju intereso bankroto bylose analizė suponuoja šias išvadas:

- Viešojo intereso egzistavimas bankroto byloje yra neabejotinai pripažįstamas – šiuo klausimu Lietuvos teismų praktika yra vienareikšmė.
- Teismų praktikoje viešojo intereso bankroto byloje turinys daugiausiai siejamas su intereso užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą įgyvendinimu.¹²⁷¹ Veiksmingu laikytinas toks bankroto procesas, kurio metu nuosekliai laikantis visų procesinių taisyklių ir normų, maksimaliai greitai ir ekonomiškai didžiausia galima apimtimi atsiskaitoma su teisėtais kreditoriais, neveiksnų ūkio subjektą operatyviai pašalinant iš rinkos.¹²⁷² Būtent su bankroto proceso veiksmingumu sietinos gausiausiai teismų praktikoje aptariamoms analizės teminės kategorijos – Įrodymai ir įrodinėjimas, Teismo aktyvumas, Procesiniai klausimai, Kreditorių interesų gynimas, Proceso operatyvumas.
- Viešojo intereso gynimas bankroto byloje teismų praktikoje tapatinamas su kreditorių interesų gynimu, aplinkos apsaugos užtikrinimu bankroto procese, veiksmingu bankroto procesu.

Atliktos nutarčių analizės duomenys disertaciniame tyrime panaudoti kaip pagalbinis įrankis formuluojant viešojo intereso turinio bankroto byloje gaires¹²⁷³, t. y. siekiant, kad atskleidžiamas viešojo intereso turinys bankroto byloje apimtų Lietuvos teismų praktikoje pateikiamus požiūrius ir išaiškinimus dėl viešojo intereso raiškos bankroto bylų kontekste.

Išanalizuotos nutartys pagal joms priskirtas temines kategorijas

Toliau pateikiamose lentelėse nurodoma detali informacija apie išanalizuotas nutartis pagal joms priskirtas temines kategorijas.¹²⁷⁴ Pateikiami susisteminti duomenys apie teminę specifinę Lietuvos teismų praktiką galėtų būti naudingi Lietuvos nemokumo teisės tyrėjams vystant viešojo intereso turinio bankroto byloje problematikos nagrinėjimą.

Lentelė Nr. 3. Nutartys pagal kategoriją „Įrodymai ir įrodinėjimas“

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
1.	2021-12-16	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1387-553/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
2.	2021-12-02	Lietuvos apeliacinis teismas	2A-1167-881/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas

1271 Žr. poskyrį Nr. 2.2.2. „Interesas užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą“.

1272 *Ibid.*

1273 Žr. skyrių Nr. 2.2. „Viešojo intereso raiška juridinių asmenų bankroto byloje“.

1274 Atskirai nėra teikiama išanalizuotų teismo nutarčių detalizacija pagal kategoriją „Bendrosios nuostatos“. Kaip minėta, šiose nutartyse nėra aptiriamas ar interpretuojamas viešojo intereso turinys bankroto byloje. Taip pat nėra teikiama detalizacija pagal išskirtą kategoriją „Kita“: ši kategorija priskirta nutartims, kuriose aiškinamo viešojo intereso turinys nėra tiesiogiai susijęs su bankroto procesu. Atkreiptinas dėmesys, kad tiek kategorijos „Bendrosios nuostatos“, tiek kategorijos „Kita“ nutartys, kurioms buvo priskirtos ši ir kartu kitos aktualios kategorijos, atsispindi pateikiamose nutarčių lentelėse pagal tematinę sritį.

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
3.	2021-11-30	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1343-450/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas; Bendrosios nuostatos
4.	2021-11-25	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1345-553/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
5.	2021-11-19	Lietuvos apeliacinis teismas	2A-1138-553/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas
6.	2021-11-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1309-553/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai
7.	2021-10-14	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-453-881/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas
8.	2021-10-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1164-553/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
9.	2021-09-16	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1098-553/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
10.	2021-09-16	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1105-553/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
11.	2021-09-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1056-553/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
12.	2021-09-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1083-450/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
13.	2021-09-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1099-553/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Teismo aktyvumas
14.	2021-09-02	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-997-881/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
15.	2021-09-02	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1065-798/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas
16.	2021-09-02	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1072-881/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
17.	2021-08-19	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-996-881/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas
18.	2021-07-29	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-925-781/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
19.	2021-07-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-883-781/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; KS nutarimų apskundimas
20.	2021-07-15	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-875-781/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai
21.	2021-07-08	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-858-450/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas
22.	2021-06-17	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-752-585/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
23.	2021-06-17	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-761-553/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
24.	2021-06-10	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-696-407/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
25.	2021-06-10	Lietuvos apeliacinis teismas	2-739-553/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
26.	2021-05-25	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-610-585/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
27.	2021-05-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-645-553/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
28.	2021-05-13	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-327-516/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Teismo aktyvumas
29.	2021-04-29	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-600-781/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas
30.	2021-04-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-510-781/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
31.	2021-04-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-558-781/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
32.	2021-04-15	Lietuvos apeliacinis teismas	2-524-553/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
33.	2021-04-15	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-525-1120/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
34.	2021-04-15	Lietuvos apeliacinis teismas	2-541-450/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
35.	2021-03-25	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-463-553/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
36.	2021-03-25	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-462-553/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
37.	2021-03-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-420-585/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
38.	2021-03-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-425-881/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas; Kreditorių interesų gynimas
39.	2021-03-12	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-375-781/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas
40.	2021-03-10	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-244-450/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Teismo aktyvumas
41.	2021-03-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-395-553/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
42.	2021-03-02	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-354-781/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
43.	2021-02-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-279-553/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
44.	2021-02-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-286-781/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
45.	2021-02-11	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-263-381/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Kreditorių interesų gynimas; Teismo aktyvumas
46.	2021-02-04	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-204-585/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
47.	2021-01-28	Lietuvos apeliacinis teismas	2-207-881/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas
48.	2021-01-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-216-450/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
49.	2021-01-26	Lietuvos apeliacinis teismas	2-199-881/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas
50.	2021-01-14	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1169-450/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
51.	2020-12-15	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1887-407/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
52.	2020-12-01	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1754-241/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
53.	2020-11-19	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1725-798/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
54.	2020-11-17	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1671-241/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
55.	2020-11-17	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1727-450/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
56.	2020-11-12	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1699-585/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
57.	2020-11-12	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1716-798/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai
58.	2020-10-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-623-370/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas; Įrodymai ir įrodinėjimas
59.	2020-10-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1611-450/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
60.	2020-10-15	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1561-381/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
61.	2020-10-06	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-1117-450/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
62.	2020-10-01	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1455-241/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
63.	2020-09-15	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-1116-553/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
64.	2020-09-15	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1478-407/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
65.	2020-08-06	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1282-881/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Kita
66.	2020-07-30	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1194-381/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
67.	2020-07-30	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1195-381/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
68.	2020-07-27	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1259-407/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai
69.	2020-07-27	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1265-881/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
70.	2020-07-23	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1135-381/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
71.	2020-07-21	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1192-881/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
72.	2020-07-21	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1241-881/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
73.	2020-07-16	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1128-516/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
74.	2020-07-14	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1161-781/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
75.	2020-07-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1112-241/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
76.	2020-07-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1136-781/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
77.	2020-07-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1014-553/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
78.	2020-07-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1141-302/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai
79.	2020-07-02	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1081-585/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
80.	2020-06-30	Lietuvos apeliacinis teismas	2A-394-464/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
81.	2020-06-30	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1079-407/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas; Įrodymai ir įrodinėjimas
82.	2020-06-16	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-999-781/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
83.	2020-06-16	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-958-450/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
84.	2020-06-11	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-956-241/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai; Teismo aktyvumas
85.	2020-06-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-921-450/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
86.	2020-06-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1024-798/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
87.	2020-06-04	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-851-241/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas; Bendrosios nuostatos
88.	2020-06-04	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-943-585/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
89.	2020-05-26	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-899-781/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
90.	2020-05-26	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-886-450/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas; Įrodymai ir įrodinėjimas
91.	2020-05-19	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-897-241/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
92.	2020-04-28	Lietuvos apeliacinis teismas	2-799-881/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Kreditorių interesų gynimas
93.	2020-04-23	Lietuvos apeliacinis teismas	2-747-450/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
94.	2020-04-23	Lietuvos apeliacinis teismas	2-793-407/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
95.	2020-04-21	Lietuvos apeliacinis teismas	2-758-585/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
96.	2020-04-14	Lietuvos apeliacinis teismas	2-726-381/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
97.	2020-04-09	Lietuvos apeliacinis teismas	2-746-881/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
98.	2020-04-08	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-741-585/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
99.	2020-04-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-680-241/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
100.	2020-04-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-695-450/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
101.	2020-04-01	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-640-407/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
102.	2020-04-01	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-658-781/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
103.	2020-03-31	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-719-381/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
104.	2020-03-26	Lietuvos apeliacinis teismas	2-613-241/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
105.	2020-03-26	Lietuvos apeliacinis teismas	2-632-381/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
106.	2020-03-26	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-633-381/2020	Bendrosios nuostatos; KS nutarimų apskundimas; Įrodymai ir įrodinėjimas
107.	2020-03-19	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-584-553/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas; Bendrosios nuostatos
108.	2020-03-10	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-572-881/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
109.	2020-03-03	Lietuvos apeliacinis teismas	2-502-585/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
110.	2020-02-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-494-798/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
111.	2020-02-20	Lietuvos apeliacinis teismas	2-459-241/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
112.	2020-02-20	Lietuvos apeliacinis teismas	2-467-585/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
113.	2020-02-20	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-443-881/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
114.	2020-02-19	Lietuvos apeliacinis teismas	2A-644-241/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
115.	2020-02-13	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-86-236/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
116.	2020-02-13	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-394-381/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
117.	2020-02-13	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-408-798/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
118.	2020-02-13	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-381-881/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
119.	2020-02-06	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-371-585/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
120.	2020-02-06	Lietuvos apeliacinis teismas	2-379-241/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
121.	2020-01-30	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-597-407/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
122.	2020-01-30	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-334-553/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas; Teismo aktyvumas
123.	2020-01-30	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-343-241/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
124.	2020-01-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-202-241/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
125.	2020-01-23	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-237-553/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
126.	2020-01-21	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-319-407/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
127.	2020-01-15	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-146-450/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
128.	2020-01-09	Lietuvos apeliacinis teismas	2-180-241/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas
129.	2020-01-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-266-585/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
130.	2019-12-20	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1754-241/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
131.	2019-12-19	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	e3K-3-389-219/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
132.	2019-12-17	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1779-585/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
133.	2019-12-12	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1747-781/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
134.	2019-12-12	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1730-585/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
135.	2019-12-10	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1682-241/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
136.	2019-12-05	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1712-585/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai
137.	2019-11-21	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1640-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
138.	2019-11-19	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1460-450/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
139.	2019-11-19	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-1258-798/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
140.	2019-11-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1614-585/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
141.	2019-11-14	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1528-781/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas; Bendrosios nuostatos
142.	2019-11-11	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1496-585/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
143.	2019-11-05	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1598-553/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
144.	2019-10-24	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1535-553/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
145.	2019-10-24	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1536-553/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
146.	2019-10-17	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1490-407/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
147.	2019-10-17	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1504-881/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
148.	2019-10-17	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1510-585/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
149.	2019-10-10	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1478-381/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
150.	2019-10-10	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1095-553/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
151.	2019-10-08	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1451-450/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
152.	2019-09-25	Lietuvos apeliacinis teismas	2-821-241/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
153.	2019-09-24	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1007-798/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
154.	2019-09-24	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-934-585/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
155.	2019-09-24	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-960-585/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
156.	2019-09-19	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-726-516/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai
157.	2019-09-19	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1417-881/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
158.	2019-09-12	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1356-585/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
159.	2019-09-12	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1390-553/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
160.	2019-09-12	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1365-798/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
161.	2019-09-05	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1323-450/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
162.	2019-09-05	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-790-553/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
163.	2019-09-05	Lietuvos apeliacinis teismas	2-643-450/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
164.	2019-08-29	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1325-381/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Kita
165.	2019-08-29	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1328-450/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
166.	2019-08-22	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1301-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
167.	2019-08-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1311-781/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
168.	2019-08-13	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1213-236/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
169.	2019-08-13	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1251-790/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
170.	2019-08-08	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1170-407/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
171.	2019-08-08	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1179-407/2019	Teismo aktyvumas; Įrodymai ir įrodinėjimas
172.	2019-08-01	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1128-381/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
173.	2019-07-25	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1133-381/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
174.	2019-07-25	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-734-450/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
175.	2019-07-24	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1114-553/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
176.	2019-07-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1094-381/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
177.	2019-07-18	Lietuvos apeliacinis teismas	2-732-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
178.	2019-07-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1084-407/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
179.	2019-07-17	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-633-553/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
180.	2019-07-11	Lietuvos apeliacinis teismas	2-929-381/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
181.	2019-07-11	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1065-407/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
182.	2019-07-11	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1070-553/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
183.	2019-07-09	Lietuvos apeliacinis teismas	2A-962-407/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
184.	2019-07-04	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1062-407/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
185.	2019-07-01	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-534-516/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
186.	2019-06-20	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-985-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; NA atstadydinimas
187.	2019-06-20	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-996-450/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
188.	2019-06-20	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1017-241/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
189.	2019-06-20	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1030-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
190.	2019-06-20	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-546-450/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
191.	2019-06-14	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-864-241/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
192.	2019-06-13	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-977-407/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas; Teismo aktyvumas
193.	2019-06-13	Lietuvos apeliacinis teismas	2-933-798/2019	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas; Įrodymai ir įrodinėjimas
194.	2019-06-06	Lietuvos apeliacinis teismas	2-901-553/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai
195.	2019-06-06	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-902-553/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
196.	2019-06-06	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-916-553/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
197.	2019-06-04	Lietuvos apeliacinis teismas	2A-826-450/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Proceso operatyvumas
198.	2019-05-30	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-884-516/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
199.	2019-05-23	Lietuvos apeliacinis teismas	2-838-241/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
200.	2019-05-16	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-710-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
201.	2019-05-16	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-759-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
202.	2019-05-16	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-804-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
203.	2019-05-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-721-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
204.	2019-05-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-694-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
205.	2019-04-30	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-233-450/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
206.	2019-04-25	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-713-407/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
207.	2019-04-18	Lietuvos apeliacinis teismas	2-460-823/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas; Proceso operatyvumas; Procesiniai klausimai
208.	2019-04-11	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-646-823/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
209.	2019-04-04	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-605-823/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
210.	2019-04-04	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-610-407/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
211.	2019-04-04	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-627-823/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
212.	2019-04-02	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-522-241/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
213.	2019-03-28	Lietuvos apeliacinis teismas	2-394-450/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
214.	2019-03-28	Lietuvos apeliacinis teismas	2-410-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
215.	2019-03-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-510-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
216.	2019-03-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-533-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
217.	2019-03-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-541-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
218.	2019-03-27	Lietuvos apeliacinis teismas	2-352-407/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
219.	2019-03-21	Lietuvos apeliacinis teismas	2A-129-464/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
220.	2019-03-12	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-501-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
221.	2019-03-07	Lietuvos apeliacinis teismas	2A-165-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
222.	2019-02-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-103-241/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
223.	2019-02-28	Lietuvos apeliacinis teismas	2-456-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
224.	2019-02-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-478-450/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
225.	2019-02-28	Lietuvos apeliacinis teismas	2-489-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
226.	2019-02-21	Lietuvos apeliacinis teismas	2-235-553/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
227.	2019-02-21	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-256-553/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
228.	2019-02-14	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	3K-3-35-469/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas; Teismo aktyvumas
229.	2019-02-14	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-387-823/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
230.	2019-02-06	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	e3K-3-5-611/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
231.	2019-02-05	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-473-302/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
232.	2019-02-01	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-354-381/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
233.	2019-02-01	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-359-381/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
234.	2019-01-31	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-188-330/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
235.	2019-01-24	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-341-823/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
236.	2019-01-24	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-325-798/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas
237.	2019-01-10	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-79-798/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
238.	2019-01-10	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-103-381/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
239.	2019-01-10	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-125-798/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas
240.	2019-01-10	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-207-553/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas

Šaltinis: sudaryta autorės atliktos nutarčių analizės pagrindu

Lentelė Nr. 4. Nutartys pagal kategoriją „Teismo aktyvumas“

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
1.	2022-01-06	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-15-1120/2022	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas; Procesiniai klausimai
2.	2021-11-16	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1282-881/2021	Teismo aktyvumas
3.	2021-11-04	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1255-450/2021	Teismo aktyvumas
4.	2021-09-23	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1119-1120/2021	Teismo aktyvumas
5.	2021-09-23	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1121-1120/2021	Teismo aktyvumas
6.	2021-09-23	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1122-1120/2021	Teismo aktyvumas
7.	2021-09-23	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1120-1120/2021	Teismo aktyvumas
8.	2021-09-21	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1114-1120/2021	Teismo aktyvumas
9.	2021-09-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1099-553/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Teismo aktyvumas
10.	2021-09-02	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-893-1120/2021	Teismo aktyvumas; Bendrosios nuostatos
11.	2021-08-26	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1044-450/2021	NA atstatydinimas; Teismo aktyvumas
12.	2021-07-15	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-868-450/2021	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
13.	2021-05-26	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	e3K-7-30-969/2021	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
14.	2021-05-13	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-327-516/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Teismo aktyvumas
15.	2021-04-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-562-450/2021	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
16.	2021-04-15	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-545-407/2021	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
17.	2021-04-01	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-479-407/2021	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
18.	2021-03-16	Lietuvos apeliacinis teismas	2-364-241/2021	Teismo aktyvumas
19.	2021-03-10	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-244-450/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Teismo aktyvumas
20.	2021-03-04	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-401-585/2021	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
21.	2021-03-02	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-373-241/2021	Teismo aktyvumas
22.	2021-02-25	Lietuvos apeliacinis teismas	2-327-407/2021	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
23.	2021-02-25	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-369-381/2021	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
24.	2021-02-11	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-263-381/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Kreditorių interesų gynimas; Teismo aktyvumas
25.	2021-02-11	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-276-798/2021	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
26.	2021-02-04	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-214-407/2021	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas; Kreditorių interesų gynimas
27.	2021-02-02	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-232-241/2021	Teismo aktyvumas
28.	2021-01-14	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-139-407/2021	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
29.	2020-12-15	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1886-798/2020	Teismo aktyvumas; Bendrosios nuostatos
30.	2020-12-01	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1800-407/2020	Teismo aktyvumas
31.	2020-12-01	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1790-450/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
32.	2020-12-01	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1618-798/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
33.	2020-11-19	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1742-553/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
34.	2020-10-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-623-370/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas; Įrodymai ir įrodinėjimas
35.	2020-10-06	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1549-381/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
36.	2020-09-24	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1515-407/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas; Procesiniai klausimai
37.	2020-09-17	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1459-585/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas; Procesiniai klausimai

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
38.	2020-09-03	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-1021-407/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
39.	2020-08-11	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-1049-407/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
40.	2020-08-11	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-1050-407/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
41.	2020-08-11	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1322-881/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
42.	2020-07-21	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1203-798/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
43.	2020-07-14	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1123-781/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
44.	2020-06-30	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1079-407/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas; Įrodymai ir įrodinėjimas
45.	2020-06-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1033-407/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
46.	2020-06-11	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-956-241/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai; Teismo aktyvumas
47.	2020-06-02	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-884-381/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
48.	2020-06-02	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-946-798/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
49.	2020-05-26	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-886-450/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas; Įrodymai ir įrodinėjimas
50.	2020-05-12	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-830-450/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
51.	2020-04-30	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-313-781/2020	Teismo aktyvumas
52.	2020-04-30	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-809-798/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
53.	2020-02-27	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-510-881/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
54.	2020-02-20	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-475-881/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
55.	2020-02-06	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-22-450/2020	Teismo aktyvumas
56.	2020-01-30	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-334-553/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas; Teismo aktyvumas
57.	2020-01-21	Lietuvos apeliacinis teismas	2-338-450/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
58.	2020-01-17	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-250-798/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
59.	2020-01-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-59-1120/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
60.	2019-12-03	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-590-943/2019	Teismo aktyvumas; Kreditorių interesų gynimas
61.	2019-11-28	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1228-330/2019	Teismo aktyvumas; Taikos sutartis
62.	2019-11-26	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1615-450/2019	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
63.	2019-10-24	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1304-585/2019	Teismo aktyvumas
64.	2019-10-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1485-798/2019	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
65.	2019-09-26	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1340-585/2019	Bendrosios nuostatos; NA atstadydinimas; Procesiniai klausimai; Teismo aktyvumas
66.	2019-09-19	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1406-553/2019	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
67.	2019-09-17	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1360-241/2019	Teismo aktyvumas
68.	2019-09-17	Lietuvos apeliacinis teismas	2A-1182-881/2019	Teismo aktyvumas
69.	2019-09-13	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-1144-241/2019	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
70.	2019-09-12	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1388-798/2019	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
71.	2019-09-03	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1324-516/2019	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
72.	2019-08-08	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1179-407/2019	Teismo aktyvumas; Įrodymai ir įrodinėjimas
73.	2019-06-13	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-977-407/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas; Teismo aktyvumas
74.	2019-04-16	Lietuvos apeliacinis teismas	2-660-553/2019	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
75.	2019-04-09	Lietuvos apeliacinis teismas	2-642-450/2019	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
76.	2019-03-21	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-509-450/2019	Teismo aktyvumas
77.	2019-02-14	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	3K-3-35-469/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas; Teismo aktyvumas

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
78.	2019-01-29	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-309-330/2019	Kreditorių interesų gynimas; Teismo aktyvumas
79.	2019-01-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-80-553/2019	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
80.	2019-01-17	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-260-798/2019	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas
81.	2019-01-17	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-266-823/2019	Teismo aktyvumas
82.	2019-01-15	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-159-823/2019	Teismo aktyvumas; Kreditorių interesų gynimas

Šaltinis: sudaryta autorės atliktos nutarčių analizės pagrindu

Lentelė Nr. 5. Nutartys pagal kategoriją „Procesiniai klausimai“

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
1.	2022-01-06	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-15-1120/2022	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas; Procesiniai klausimai
2.	2021-11-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1221-516/2021	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
3.	2021-11-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1309-553/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai
4.	2021-11-04	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1201-881/2021	Procesiniai klausimai
5.	2021-10-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1235-1120/2021	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
6.	2021-10-21	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-490-464/2021	Procesiniai klausimai
7.	2021-10-14	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1166-553/2021	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
8.	2021-08-31	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-1003-781/2021	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
9.	2021-07-29	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-869-881/2021	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
10.	2021-07-15	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-875-781/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai
11.	2021-06-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-554-464/2021	Kita; Procesiniai klausimai
12.	2021-06-17	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-514-302/2021	Procesiniai klausimai
13.	2021-05-31	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-689-407/2021	Procesiniai klausimai
14.	2021-04-08	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-493-781/2021	Procesiniai klausimai
15.	2021-03-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-156-241/2021	Procesiniai klausimai
16.	2021-02-23	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-103-585/2021	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
17.	2021-02-11	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-93-464/2021	Procesiniai klausimai
18.	2021-02-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-242-881/2021	Procesiniai klausimai
19.	2021-01-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-177-241/2021	Procesiniai klausimai
20.	2020-12-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1876-381/2020	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
21.	2020-12-10	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1808-798/2020	Procesiniai klausimai
22.	2020-11-26	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-766-302/2020	Procesiniai klausimai; Kreditorių interesų gynimas; Procesiniai klausimai
23.	2020-11-19	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1755-881/2020	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
24.	2020-11-12	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1639-381/2020	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
25.	2020-11-12	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1716-798/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai
26.	2020-11-12	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1590-790/2020	Procesiniai klausimai
27.	2020-11-03	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1206-790/2020	Procesiniai klausimai
28.	2020-10-08	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1538-450/2020	Procesiniai klausimai
29.	2020-09-24	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1515-407/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas; Procesiniai klausimai
30.	2020-09-17	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1459-585/2020	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas; Procesiniai klausimai
31.	2020-08-13	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1223-781/2020	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
32.	2020-07-27	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1259-407/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai
33.	2020-07-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1141-302/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai
34.	2020-06-11	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-956-241/2020	Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai; Teismo aktyvumas
35.	2020-06-11	Lietuvos apeliacinis teismas	2-969-881/2020	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
36.	2020-06-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-944-798/2020	Procesiniai klausimai
37.	2020-06-03	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	e3K-3-159-421/2020	Procesiniai klausimai
38.	2020-05-19	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-843-781/2020	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
39.	2020-05-14	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-874-585/2020	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
40.	2020-04-30	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-786-798/2020	Procesiniai klausimai
41.	2020-04-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-871-585/2020	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai; Kreditorių interesų gynimas
42.	2020-04-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-744-553/2020	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
43.	2020-04-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-355-464/2020	Procesiniai klausimai; Taikos sutartis
44.	2020-04-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-694-407/2020	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
45.	2020-03-31	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-654-798/2020	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
46.	2020-03-05	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-556-553/2020	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
47.	2019-12-05	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1712-585/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai
48.	2019-12-05	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1695-585/2019	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
49.	2019-11-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-894-781/2019	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
50.	2019-11-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-1226-370/2019	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
51.	2019-11-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1651-881/2019	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
52.	2019-11-21	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1421-381/2019	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
53.	2019-11-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-510-585/2019	Procesiniai klausimai

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
54.	2019-11-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1066-370/2019	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
55.	2019-10-31	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1266-450/2019	Procesiniai klausimai
56.	2019-10-04	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	e3K-3-246-701/2019	Bendrosios nuostatos; Taikos sutartis; Kita; Procesiniai klausimai
57.	2019-10-03	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	e3K-3-286-313/2019	Procesiniai klausimai
58.	2019-10-01	Lietuvos apeliacinis teismas	2-999-553/2019	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
59.	2019-09-26	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1340-585/2019	Bendrosios nuostatos; NA atstatydimas; Procesiniai klausimai; Teismo aktyvumas
60.	2019-09-24	Lietuvos apeliacinis teismas	2-724-370/2019	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
61.	2019-09-24	Lietuvos apeliacinis teismas	2-947-585/2019	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
62.	2019-09-24	Lietuvos apeliacinis teismas	2-946-943/2019	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
63.	2019-09-19	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-726-516/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai
64.	2019-07-11	Lietuvos apeliacinis teismas	2-570-464/2019	Procesiniai klausimai
65.	2019-07-09	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1060-407/2019	Procesiniai klausimai
66.	2019-06-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-357-450/2019	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
67.	2019-06-06	Lietuvos apeliacinis teismas	2-901-553/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Procesiniai klausimai
68.	2019-05-30	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-868-781/2019	Procesiniai klausimai
69.	2019-05-16	Lietuvos apeliacinis teismas	2-704-241/2019	Procesiniai klausimai
70.	2019-04-30	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-257-553/2019	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
71.	2019-04-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-82-823/2019	Procesiniai klausimai
72.	2019-04-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-215-553/2019	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai
73.	2019-04-18	Lietuvos apeliacinis teismas	2-460-823/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas; Proceso operatyvumas; Procesiniai klausimai
74.	2019-04-16	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-573-553/2019	Procesiniai klausimai
75.	2019-04-04	Lietuvos apeliacinis teismas	2-580-450/2019	Procesiniai klausimai
76.	2019-03-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-177-370/2019	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai; Kita
77.	2019-02-14	Lietuvos apeliacinis teismas	2-386-450/2019	Procesiniai klausimai
78.	2019-01-17	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-44-196/2019	Procesiniai klausimai
79.	2019-01-10	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-55-196/2019	Procesiniai klausimai
80.	2019-01-10	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-100-381/2019	Kreditorių interesų gynimas; Procesiniai klausimai
81.	2019-01-04	Lietuvos apeliacinis teismas	E2A-30-798/2019	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai

Šaltinis: sudaryta autorės atliktos nutarčių analizės pagrindu

Lentelė Nr. 6. Nutartys pagal kategoriją „Kreditorių interesų gynimas“

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
1.	2021-03-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-425-881/2021	Įrodymai ir įrodinėjimas; Kreditorių interesų gynimas
2.	2021-03-04	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-383-781/2021	Kreditorių interesų gynimas
3.	2021-02-11	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-263-381/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Kreditorių interesų gynimas; Teismo aktyvumas
4.	2021-02-04	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-214-407/2021	Bendrosios nuostatos; Teismo aktyvumas; Kreditorių interesų gynimas
5.	2021-01-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-186-798/2021	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
6.	2021-01-14	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-154-798/2021	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
7.	2021-01-12	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-117-781/2021	Kreditorių interesų gynimas
8.	2020-12-10	Lietuvos apeliacinis teismas	2A-798-798/2020	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
9.	2020-11-26	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-766-302/2020	Procesiniai klausimai; Kreditorių interesų gynimas; Procesiniai klausimai
10.	2020-11-19	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1748-450/2020	Bendrosios nuostatos; Taikos sutartis; Kreditorių interesų gynimas; Taikos sutartis
11.	2020-10-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1535-450/2020	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
12.	2020-10-01	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1427-241/2020	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
13.	2020-09-30	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1435-450/2020	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
14.	2020-09-01	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1371-798/2020	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
15.	2020-08-11	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1246-781/2020	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
16.	2020-07-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1162-1120/2020	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
17.	2020-06-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1002-585/2020	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
18.	2020-06-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1007-881/2020	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
19.	2020-04-28	Lietuvos apeliacinis teismas	2-783-381/2020	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
20.	2020-04-28	Lietuvos apeliacinis teismas	2-799-881/2020	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Kreditorių interesų gynimas
21.	2020-04-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-871-585/2020	Bendrosios nuostatos; Procesiniai klausimai; Kreditorių interesų gynimas
22.	2020-04-09	Lietuvos apeliacinis teismas	2-713-553/2020	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
23.	2020-01-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-398-464/2020	Kreditorių interesų gynimas
24.	2019-12-03	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-590-943/2019	Teismo aktyvumas; Kreditorių interesų gynimas
25.	2019-11-26	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1617-553/2019	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
26.	2019-11-14	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1567-241/2019	Kreditorių interesų gynimas

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
27.	2019-09-27	Lietuvos apeliacinis teismas	2-997-798/2019	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
28.	2019-09-19	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1322-781/2019	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
29.	2019-09-19	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1407-585/2019	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
30.	2019-09-10	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1367-585/2019	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
31.	2019-08-27	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1290-790/2019	Kreditorių interesų gynimas
32.	2019-08-08	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1164-407/2019	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
33.	2019-07-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1054-464/2019	Kreditorių interesų gynimas
34.	2019-06-21	Lietuvos apeliacinis teismas	2-981-781/2019	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
35.	2019-06-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-966-781/2019	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
36.	2019-06-13	Lietuvos apeliacinis teismas	2-933-798/2019	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas; Įrodymai ir įrodinėjimas
37.	2019-06-13	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-964-798/2019	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
38.	2019-03-26	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-355-823/2019	Kreditorių interesų gynimas
39.	2019-02-25	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-450-798/2020	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
40.	2019-02-13	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-41-464/2019	Kreditorių interesų gynimas
41.	2019-01-31	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-169-302/2019	Kreditorių interesų gynimas
42.	2019-01-29	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-309-330/2019	Kreditorių interesų gynimas; Teismo aktyvumas
43.	2019-01-15	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-159-823/2019	Teismo aktyvumas; Kreditorių interesų gynimas
44.	2019-01-10	Lietuvos apeliacinis teismas	2-134-798/2019	Bendrosios nuostatos; Kreditorių interesų gynimas
45.	2019-01-10	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-100-381/2019	Kreditorių interesų gynimas; Procesiniai klausimai

Šaltinis: sudaryta autorės atliktos nutarčių analizės pagrindu

Lentelė Nr. 7. Nutartys pagal kategoriją „Nemokumo administratoriaus atstatydinimas“

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
1.	2021-10-12	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1157-450/2021	NA atstatydinimas
2.	2021-10-07	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1183-781/2021	NA atstatydinimas
3.	2021-08-26	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1044-450/2021	NA atstatydinimas ir Teismo aktyvumas
4.	2021-08-26	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1042-881/2021	Bendrosios nuostatos; NA atstatydinimas
5.	2021-08-19	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1007-798/2021	NA atstatydinimas
6.	2021-08-12	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-966-450/2021	Bendrosios nuostatos; NA atstatydinimas
7.	2021-06-17	Lietuvos apeliacinis teismas	2-754-585/2021	Bendrosios nuostatos; NA atstatydinimas
8.	2021-06-10	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-712-450/2021	Bendrosios nuostatos; NA atstatydinimas
9.	2021-05-11	Lietuvos apeliacinis teismas	2-304-553/2021	Bendrosios nuostatos; NA atstatydinimas
10.	2021-04-21	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	3K-3-99-313/2021	NA atstatydinimas
11.	2020-09-24	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1516-553/2020	Bendrosios nuostatos; NA atstatydinimas
12.	2020-09-10	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-917-236/2020	NA atstatydinimas

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
13.	2020-07-28	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1253-798/2020	Bendrosios nuostatos; Kita; NA atstadydinimas
14.	2020-07-21	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1155-881/2020	Bendrosios nuostatos; NA atstadydinimas
15.	2020-06-09	Lietuvos apeliacinis teismas	2-942-450/2020	KS nutarimų apskundimas; NA atstadydinimas
16.	2020-02-27	Lietuvos apeliacinis teismas	2-523-450/2020	NA atstadydinimas
17.	2020-01-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-267-450/2020	NA atstadydinimas
18.	2019-11-28	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1667-881/2019	NA atstadydinimas
19.	2019-09-26	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1340-585/2019	Bendrosios nuostatos; NA atstadydinimas; Procesiniai klausimai; Teismo aktyvumas
20.	2019-08-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1293-798/2019	Bendrosios nuostatos; NA atstadydinimas
21.	2019-06-20	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-985-781/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; NA atstadydinimas
22.	2019-06-20	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1008-450/2019	NA atstadydinimas
23.	2019-01-10	Lietuvos apeliacinis teismas	2-41-381/2019	Bendrosios nuostatos; NA atstadydinimas
24.	2019-01-10	Lietuvos apeliacinis teismas	2-154-553/2019	Bendrosios nuostatos; NA atstadydinimas

Šaltinis: sudaryta autorės atliktos nutarčių analizės pagrindu

Lentelė Nr. 8. Nutartys pagal kategoriją „Taikos sutartis“

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
1.	2021-12-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1353-881/2021	Taikos sutartis
2.	2021-12-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1338-450/2021	Bendrosios nuostatos; Taikos sutartis
3.	2021-09-23	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-915-450/2021	Taikos sutartis
4.	2021-09-23	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-822-450/2021	Taikos sutartis
5.	2020-11-19	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1748-450/2020	Bendrosios nuostatos; Taikos sutartis; Kreditorių interesų gynimas; Taikos sutartis
6.	2020-10-01	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1536-585/2020	Bendrosios nuostatos; Taikos sutartis
7.	2020-07-23	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1064-553/2020	Bendrosios nuostatos; Taikos sutartis
8.	2020-07-21	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1201-798/2020	Taikos sutartis
9.	2020-05-05	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-295-790/2020	Taikos sutartis
10.	2020-04-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-355-464/2020	Procesiniai klausimai; Taikos sutartis
11.	2019-12-04	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1619-450/2019	Taikos sutartis
12.	2019-11-28	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1228-330/2019	Teismo aktyvumas; Taikos sutartis
13.	2019-11-20	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1597-798/2019	Bendrosios nuostatos; Taikos sutartis
14.	2019-10-31	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1321-241/2019	Bendrosios nuostatos; Taikos sutartis
15.	2019-10-04	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	e3K-3-246-701/2019	Bendrosios nuostatos; Taikos sutartis; Kita; Procesiniai klausimai
16.	2019-09-24	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-967-1120/2019	Bendrosios nuostatos; Taikos sutartis
17.	2019-09-24	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-811-516/2019	Bendrosios nuostatos; Taikos sutartis
18.	2019-08-08	Lietuvos apeliacinis teismas	2-843-236/2019	Taikos sutartis
19.	2019-07-25	Lietuvos apeliacinis teismas	2-725-450/2019	Taikos sutartis
20.	2019-06-14	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-37-464/2019	Taikos sutartis
21.	2019-04-18	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-237-186/2019	Taikos sutartis
22.	2019-03-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-297-186/2019	Taikos sutartis
23.	2019-02-14	Lietuvos apeliacinis teismas	2-214-407/2019	Taikos sutartis
24.	2018-07-18	Lietuvos apeliacinis teismas	2-728-450/2019	Bendrosios nuostatos; Taikos sutartis

Šaltinis: sudaryta autorės atliktos nutarčių analizės pagrindu

Lentelė Nr. 9. Nutartys pagal kategoriją „Proceso operatyvumas“

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
1.	2021-12-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-1199-450/2021	Proceso operatyvumas
2.	2021-11-25	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1305-450/2021	KS nutarimų apskundimas ir Proceso operatyvumas
3.	2021-11-25	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-1161-450/2021	Proceso operatyvumas
4.	2021-11-18	Lietuvos apeliacinis teismas	2A-1168-450/2021	Proceso operatyvumas
5.	2021-08-05	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-945-407/2021	Bendrosios nuostatos ir Proceso operatyvumas
6.	2021-07-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-916-781/2021	Bendrosios nuostatos; Proceso operatyvumas
7.	2021-06-30	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-855-585/2021	Bendrosios nuostatos; Proceso operatyvumas
8.	2021-06-03	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-703-781/2021	Bendrosios nuostatos; Proceso operatyvumas
9.	2021-02-25	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-313-381/2021	Bendrosios nuostatos; Proceso operatyvumas
10.	2021-02-11	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-268-407/2021	Proceso operatyvumas
11.	2020-12-15	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-1315-241/2020	Proceso operatyvumas
12.	2020-12-08	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-1272-241/2020	Proceso operatyvumas
13.	2020-07-27	Lietuvos apeliacinis teismas	2A-1002-781/2020	Proceso operatyvumas
14.	2019-10-10	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1115-450/2019	Proceso operatyvumas
15.	2019-08-12	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-963-450/2021	Proceso operatyvumas
16.	2019-07-18	Lietuvos apeliacinis teismas	2-696-781/2019	Bendrosios nuostatos; KS nutarimų apskundimas; Proceso operatyvumas
17.	2019-07-04	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-565-370/2019	Bendrosios nuostatos; Proceso operatyvumas
18.	2019-06-04	Lietuvos apeliacinis teismas	2A-826-450/2019	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; Proceso operatyvumas
19.	2019-04-18	Lietuvos apeliacinis teismas	2-460-823/2019	Įrodymai ir įrodinėjimas; Proceso operatyvumas; Procesiniai klausimai

Šaltinis: sudaryta autorės atliktos nutarčių analizės pagrindu

Lentelė Nr. 10. Nutartys pagal kategoriją „Kreditorių susirinkimo nutarimų apskundimas“

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
1.	2021-11-25	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1305-450/2021	KS nutarimų apskundimas; Proceso operatyvumas
2.	2021-07-22	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-883-781/2021	Bendrosios nuostatos; Įrodymai ir įrodinėjimas; KS nutarimų apskundimas
3.	2021-04-21	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	e3K-3-96-823/2021	KS nutarimų apskundimas
4.	2020-08-18	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1287-450/2020	Bendrosios nuostatos; KS nutarimų apskundimas
5.	2020-08-06	Lietuvos apeliacinis teismas	2-1274-798/2020	Bendrosios nuostatos; KS nutarimų apskundimas
6.	2020-06-09	Lietuvos apeliacinis teismas	2-942-450/2020	KS nutarimų apskundimas; NA atstatydinimas
7.	2020-03-26	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-633-381/2020	Bendrosios nuostatos; KS nutarimų apskundimas; Įrodymai ir įrodinėjimas
8.	2020-03-04	Lietuvos apeliacinis teismas	2-520-881/2020	Bendrosios nuostatos; KS nutarimų apskundimas

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
9.	2020-02-06	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	e3K-3-6-823/2020	KS nutarimų apskundimas
10.	2019-11-14	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1497-781/2019	Bendrosios nuostatos; KS nutarimų apskundimas
11.	2019-11-07	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-1354-781/2019	Bendrosios nuostatos; KS nutarimų apskundimas
12.	2019-07-25	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-779-943/2019	KS nutarimų apskundimas
13.	2019-07-18	Lietuvos apeliacinis teismas	2-696-781/2019	Bendrosios nuostatos; KS nutarimų apskundimas; Proceso operatyvumas
14.	2019-06-26	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-542-302/2019	Bendrosios nuostatos; KS nutarimų apskundimas
15.	2019-02-15	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-83-241/2019	Bendrosios nuostatos; KS nutarimų apskundimas
16.	2019-01-31	Lietuvos apeliacinis teismas	2-147-798/2019	Bendrosios nuostatos; KS nutarimų apskundimas

Šaltinis: sudaryta autorės atliktos nutarčių analizės pagrindu

Lentelė Nr. 11. Nutartys pagal kategoriją „Aplinkosauga“

Eil. Nr.	Data	Teismas	Bylos numeris	Kategorija
1.	2021-11-17	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	e3K-3-284-313/2021	Aplinkosauga
2.	2021-04-15	Lietuvos apeliacinis teismas	e2A-244-464/2021	Aplinkosauga
3.	2020-02-09	Lietuvos apeliacinis teismas	e2-270-407/2021	Aplinkosauga
4.	2019-12-17	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	3K-3-372-219/2019	Aplinkosauga

Šaltinis: sudaryta autorės atliktos nutarčių analizės pagrindu

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Vilija Mogenytė

VIEŠOJO INTERESO GYNIMAS JURIDINIŲ
ASMENŲ BANKROTO BYLOSE

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (S 001)

Vilnius, 2023

Daktaro disertacija rengta 2018-2023 metais, ginama Mykolo Romerio universitete pagal Mykolo Romerio universitetui ir Vytauto Didžiojo universitetui Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. vasario 22 d. įsakymu Nr. V-160 suteiktą doktorantūros teisę.

Mokslinė vadovė:

prof. dr. Salvija Mulevičienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Daktaro disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkė:

prof. dr. Simona Drukteinienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Nariai:

dr. Remigijus Jokubauskas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001);
prof. dr. Lina Mikalonienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001);
prof. habil. dr. Felix Steffek (Kembridžo universitetas, Jungtinė Karalystė, socialiniai mokslai, teisė, S 001);
prof. dr. Egidija Tamošiūnienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Daktaro disertacija bus ginama viešame teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2023 m. birželio 8 d. 13 val. Mykolo Romerio universitete, I-414 auditorijoje.

Adresas: Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva

Daktaro disertacijos santrauka išsiųsta 2023 m. gegužės 8 d.

Daktaro disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje (Gedimino pr. 51, Vilnius), Mykolo Romerio universiteto bibliotekoje (Ateities g. 20, Vilnius) ir Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekoje (K. Donelaičio g. 52, Kaunas).

VIEŠOJO INTERESO GYNIMAS JURIDINIŲ ASMENŲ
BANKROTO BYLOSE

DISERTACIJOS SANTRAUKA

Tyrimo problematika ir aktualumas

Verslo nemokumas – gana dažnas, įprastas reiškinys ir iš esmės neišvengiama ekonomikos ciklo dalis. Bankroto bylos yra keliamos nemokiems juridiniams asmenims, kurių gyvybingumą atkurti nėra pagrįsta tikėtis. Verslo nemokumo sąlygojamas bankrotas neišvengiamai lemia praktines įtampas: žlugus įmonei savininkai netenka verslo, investuotojai praranda investicijas, kreditoriai negali atgauti įsiskolinimų, darbuotojai praranda darbą ir pajamų šaltinį, tiekėjai, su kuriais neatsiskaitoma, taip pat gali tapti nemokūs ir kt. Bankroto teisiniame konstrukte yra užkoduotas neigiamas kontekstas – konfliktas, nulemtas finansinio deficito situacijos. Dėl šių objektyvių įtampų ypatingą reikšmę įgyja bankroto institutas, kaip įvairius subjektus tiesiogiai ir netiesiogiai paveikiančio verslo nemokumo pasekmių teisinio suvaldymo įrankis. Tinkamam verslo žlugimo atvejų suvaldymui būtina, jog bankroto valdymo teisinis režimas pasižymėtų prognozuojamumu, teisingumu ir efektyvumu.¹²⁷⁵

Nors verslo nemokumas visų pirma reiškiasi ekonominiais aspektais, pripažįstama, kad įmonių nemokumas lemia ne tik ekonominius, bet ir reikšmingus socialinius padarinius.¹²⁷⁶ Todėl šiuolaikiniuose teisiniuose režimuose bankroto sąsaja su viešuoju interesu yra iš esmės priimama ir retai kvestionuojama. Lietuvos jurisprudencijoje ir teisės doktrinoje viešojo intereso egzistavimas bankroto bylose yra vienareikšmiškai pripažįstamas. Sekant nuoseklia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuota ilgameite praktika šiuo klausimu¹²⁷⁷, teismai dažnoje tokio tipo nutartyje pakartotinai konstatuoja, kad bankroto bylose viešasis interesas egzistuoja, vyrauja, dominuoja.¹²⁷⁸ Iš esmės Lietuvos teisinėje sistemoje yra nusistovėjęs, pripažįstamas ir aktyviai artikuliuojamas požiūris, kad „<...> bankroto bylose išryškėja viešasis interesas ir būtinybė jį ginti procese“.¹²⁷⁹

1275 Angl. *predictability, fairness, efficiency* (Jodie Adams Kirshner, *International Bankruptcy: The Challenge of Insolvency in a Global Economy* (Chicago: University of Chicago Press, 2018), 7).

1276 Karen Gross, *Failure and Forgiveness: Rebalancing the Bankruptcy System* (New Haven: Yale University Press, 1997), 23.

1277 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“.

1278 Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2003 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-154-2003; Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-871-585/2020.

1279 Rimvydas Norkus, „Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai“, *Jurisprudencija* 57, 49 (2004): 84.

Apskritai, Lietuvoje viešasis interesas yra pripažįstamas aukščiausio lygio konstitucine vertybe – „jo įtvirtinimas ir užtikrinimas, gynimas ir apsauga yra konstituciškai motyvuoti“.¹²⁸⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad „viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena iš svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų“.¹²⁸¹ Taigi Lietuvos teisinės minties koncepcijoje stebimos aiškios sisteminio požiūrio konstantos: pirma, pripažįstama, kad bankroto bylose egzistuoja viešasis interesas; antra, viešasis interesas yra traktuojamas kaip ypatingos svarbos teisinė vertybė, kuri privalo būti ginama. Šiame kontekste išryškėja viešojo intereso turinio bankroto bylose problema. Suvokiant ir priimant minėtas teisinio požiūrio konstantas kyla pagrįsti klausimai: ką apskritai reiškia viešasis interesas juridinių asmenų bankroto kontekste? Koks yra viešojo intereso bankroto bylose turinys? Kokios yra tipinės praktinės bankroto bylų situacijos, kuriose galėtų kilti poreikis viešąjį interesą ginti? Kam yra ir turėtų būti priskirtas viešojo intereso gynimo bankroto bylose vaidmuo? Kas pagrįstai galėtų būti laikoma tinkamu viešojo intereso atliepimu bankroto bylose? Kitaip tariant, deklaruojami strateginio teisinio požiūrio postulatai suteikia žinių apie patį veiksmą, nedviprasmiškai įtvirtindami priesaką ginti viešąjį interesą bankroto bylose, tačiau neaiškina šio veiksmo turinio ir prasmų.

Analizuojant Lietuvos teismų praktiką bankroto bylose, stebimos ribotos pastangos interpretuoti viešojo intereso turinį bankroto kontekste, kas leidžia identifikuoti tam tikrus specifinius viešojo intereso raiškos aspektus. Visgi Lietuvos jurisprudencija nepateikia konsoliduoto išsamaus šio klausimo aiškinimo. Viešojo intereso turinys bankroto procese taip pat nėra aptariamas Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatyme, susijusiuose poįstatyminiuose aktuose ar kituose oficialiuose dokumentuose. Nėra nei vieno lietuvių autorių akademinio darbo išsamiai tiriančio viešąjį interesą būtent bankroto institutu apimtyje.

Tokį šios problematikos analitikos Lietuvoje vakuumą galima aiškinti paties viešojo intereso instituto kompleksišku ir daugiaaspektišku, sąlygojančiu jo objektyvų neapčiuopiamumą. Reikia pripažinti, kad bandymai suvokti viešojo intereso konstrukta, nepaisant neišvengiamų išplėstinių intelektinių pastangų, negali pasiūlyti normatyvinių baigtinių atsakymų, todėl neretai šių bandymų apskritai atsisakoma. Visgi sutiktina, kad pastangos identifikuoti viešąjį interesą nemokumo bylose gali būti nustelbiamos sudėtingumo tai atlikti, tačiau kylantis neaiškumas nepaverčia viešojo intereso mažiau reikšmingu.¹²⁸²

Lietuvos teisinėje realybėje viešojo intereso bankroto bylose klausimai paliekami atviri – apsiribojama priesaku, kad viešasis interesas bankroto bylose egzistuoja ir privalo būti ginamas. Kyla rizika, kad šis priesakas ginti viešąjį interesą bankroto bylose yra pajėgus tarnauti tik kaip teorinė filosofinė nuoroda, negeneruojanti per bankroto

1280 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas byloje Nr. 35/03-11/06.

1281 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas byloje Nr. 13/96.

1282 Jay Lawrence Westbrook, „Commercial Law and the Public Interest“, *Penn State Journal of Law and International Affairs* 4, 1 (2015): 448.

teisinį režimą visuomenei realios praktinės vertės. Viešojo intereso tikslinio apibrėžtumo stoka sudaro prielaidas viešajam interesui virsti „tuščiu indu“, kuris pildomas iš esmės bet kokiomis vertybėmis, kurios gali būti ir priešingos tikriesiems kolektyviniams visuomenės interesams.¹²⁸³ Todėl atsiriboti nuo pastangų dekonstruoti viešojo intereso turinį bankroto kontekste – tai atsiriboti nuo galimybės daugiau ar mažiau pagrįstai vertinti, ar viešasis interesas yra atliepiamas bankroto byloje. Tuo pačiu nesiekiant suvokti viešojo intereso praktinės raiškos bankroto byloje, neįmanomu tampa bet koks apčiuopiamas viešojo intereso gynimo praktinių problemų Lietuvos bankroto teisinėje sistemoje svarstymas, kartu su jų galimų sprendinių paieška.

Remiantis 2015 – 2020 m. statistiniais duomenimis, Lietuvoje vidutiniškai per metus bankroto byloje lieka nepatenkinta apie 716 mln. eurų kreditorių finansinių reikalavimų (iš apie 826 mln. eurų bankroto byloje patvirtintų finansinių reikalavimų). Iš jų valstybei atstovaujančių kreditorių reikalavimų bankroto byloje lieka nepadengta apie 94 mln. eurų (iš apie 99 mln. eurų patvirtintų viešųjų kreditorių finansinių reikalavimų). Penkmečio statistiniai duomenys atskleidžia tendencijas: pagrįsta teigti, kad kreditorių finansinių reikalavimų tenkinimo lygis bankroto byloje Lietuvoje yra žemas – vidutiniškai apie 13,3 proc.¹²⁸⁴ Pasaulio Banko sudarytame verslo aplinkos vertinimo reitinge paskutiniais teikiamais 2020 m. duomenimis, nemokumo valdymo srityje Lietuvai skirta palyginus žema 89 vieta iš 190 pasaulio valstybių.¹²⁸⁵ Tai yra prasčiausias Lietuvos vertinimas iš visų tirtų verslo vystymo sąlygas nusakančių kategorijų. Tenka konstatuoti, kad bendrai Lietuvos bankroto valdymo teisinis-organizacinis režimas negali būti laikomas efektyviu ir sėkmingu.

Analizuojant Lietuvos bankroto teisinės sistemos vystymosi raidą matyti, kad šalies bankroto srities reglamentavimas visuomet buvo nuolatinių pokyčių būsenoje. Iki dabartinio Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo¹²⁸⁶ galiojės Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas¹²⁸⁷ buvo keičiamas net 36 kartus. Pastaraisiais metais Lietuvoje buvo įgyvendinta fundamentalaus pobūdžio nemokumo valdymo reforma, 2020 m. įsigaliojus naujamam JANĮ. Naujojo teisinio reguliavimo taikymo poreikis bankroto srityje buvo grindžiamas iš esmės dviem uždaviniais – sutrumpinti bankroto procesų trukmę ir padidinti finansinę grąžą kreditoriams.¹²⁸⁸ Šie uždaviniai neabejotinai praktiškai reikšmingi, visgi svarstyti, ar šie siekiai yra

1283 Mike Feintuck, „*The Public Interest in Regulation*“ (Oxford: Oxford University Press, 2004), 35.

1284 Žr. Priedą Nr. 1. – statistinių duomenų lentelę „Kreditorių finansinių reikalavimų tenkinimas bankroto byloje Lietuvoje (laikotarpiu nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2020 m. gruodžio 31 d. išregistruotose įmonėse)“.

1285 The World Bank, „*Economy Profile Lithuania – Doing Business 2020*“, žiūrėta 2022 m. birželio 15 d., <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/l/lithuania/LTU.pdf> (nuo 2021 m. Pasaulio banko „*Doing Business*“ reitingas nebesudaromas).

1286 „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas“, *TAR*, Nr. XIII-2221 (2019), (toliau – JANĮ).

1287 „Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas“, *Valstybės žinios*, Nr. IX-216 (2001), (toliau – ĮBĮ).

1288 „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“, *TAR*, Nr. XIIIIP-2780 (2018).

pakankami – ar galime jais apsiriboti nustatydami nacionalinės bankroto valdymo politikos kryptį? Lietuvoje vykdytų bankroto teisinio reguliavimo tęstinių pokyčių kontekstas suponuoja, kad Lietuva jau ilgą laiką yra efektyvaus ir teisingo – tinkamo bankroto valdymo teisinio modelio paieškose. Stebint Lietuvos nemokumo teisės nepastovumą, kyla poreikis atsigręžti į strateginius giluminius šios srities siekius, atsakant į klausimus, kokie yra esminiai nacionalinės bankroto valdymo politikos tikslai? Koks bankroto institutas atitiktų visuomenės poreikius ir vertybes? Kitaip tariant, įžvelgtinas konsoliduotos bankroto valdymo strategijos formulavimo, bankroto teisinės architektūros vertybinės krypties nustatymo poreikis.

Nekyla abejonių, kad „bankroto procesas yra nepaprastai sudėtingas ekonominis, socialinis ir teisinis reiškiny, pasižymintis kompleksišku <...>“¹²⁸⁹. Todėl viešojo intereso bankroto kontekste diskursas juolab negali išvengti normatyvumui nepasiduodančių vertybinių ar net idealistinių svarstymų. Mokslinis bandymas išgryninti viešojo intereso turinį bankroto bylose prilygintinas pastangoms į bankroto institutą pažvelgti per J. Rawls „nežinojimo šydą“¹²⁹⁰ primenančią hipotetinę perspektyvą, t. y. atsiribojant nuo atskirų proceso dalyvių interesų ir ieškant atsakymo, kokį bankroto institutą mes kaip visuomenė pageidaujame turėti. Analizuojant viešąjį interesą bankroto bylose siekiama nubrėžti gaires, kas bankroto valdymo srityje visuomenei yra objektyviai reikšminga arba turėtų būti svarbu remiantis teisingo, sąmoningo, nešališko, informuoto, geranoriško visuomenės nario etalonu bei kas atlieptų pamatines visuomenės vertybes.

Tokiu būdu viešojo intereso turinio bankroto bylose nagrinėjimas suteikia galią priartėti prie esminių bankroto teisės siekių, bankroto instituto paskirties išgryninimo. Sutiktina, kad bankroto tikslų ir paskirties neaiškumas lemia, kad įstatymų leidybos procesas šioje srityje tampa ypatingai pažeidžiamas dėl skirtingų subjektų įtakos, kurių interesai gali nesutapti su viešuoju interesu.¹²⁹¹ Siekiant bankroto valdymo politiką formuoti dermėje su visuomenės poreikiais, eliminuoti stiprių interesų grupių įtaką pasirenkamai strateginei kryptiai, tikslinga siekti išgryninti viešojo intereso prasmę šioje srityje. Dėl aptartų priežasčių manytina, kad viešojo intereso bankroto bylose mokslinis tyrimas yra aktualus ne tik bankroto teisės filosofijos bei doktrinos požiūriu, tačiau gali generuoti ir apčiuopiamą praktinę vertę.

Mokslinio tyrimo naujumas, problemos ištyrimo lygis

Mokslinio tyrimo naujumą visų pirma pagrindžia tai, kad Lietuvos teisės doktrinoje nesama mokslo darbų: monografijų, leidinių ar akademinių publikacijų, – skirtų būtent viešojo intereso bankroto bylose problematikai nagrinėti. Nėra duomenų apie Lietuvoje bent tam tikra apimtimi vystytą šio klausimo polemiką: nesama straipsnių, informacijos apie vykusias diskusijas ar organizuotas konferencijas šia tema. Išryškėja

1289 Vilija Mikuckienė, „Bankroto proceso samprata“, *Jurisprudencija* 109, 7 (2008): 30.

1290 Žr. išnašą Nr. 120.

1291 Richard V. Butler, Scott M. Gilpatric, „A Re-Examination of the Purposes and Goals of Bankruptcy“, *American Bankruptcy Institute Law Review* 2, 2 (1994): 291.

akademini-praktinis paradoksas: nors nekvestionuojama viešojo intereso svarba bankroto bylose, bet kartu tarsi atsiribojama nuo šios reikšmingos tematikos akademinės plėtotės. Šiuo požiūriu disertacinis darbas yra naujas ir originalus, juo siekiama atliepti minėtą paradoksą ir inicijuoti platesnę diskusiją apie bankroto teisės paskirtį, jos vertybinę kryptį, nacionalinės bankroto valdymo politikos tikslingumą. Tikimasi, kad disertacinis darbas taps stimulu Lietuvos nemokumo politikos strategams ir formuotojams, įstatymų leidėjams, bankroto teisės akademikams ir praktikams imtis vystyti viešojo intereso bankroto bylose mokslinį ir praktinį diskursą, sprendžiant, koks bankroto institutas atlieptų mūsų visuomenės kolektyvinius interesus.

Analizuojant užsienio šalių teisės doktriną, pastebėtina, kad egzistuoja nemažai mokslo publikacijų, tiriančių specifinius viešojo intereso raiškos aspektus bankroto bylose nacionaliniuose kontekstuose (pavyzdžiui, analizuojami aplinkosaugos, komercinio sąžiningumo užtikrinimo klausimai bankroto bylose skirtingose jurisdikcijose). Visgi panašių mokslinių bandymų pasiūlyti bendrąsias viešojo intereso turinio bankroto bylose gaires konkrečios valstybės ir jos visuomenės kontekste nesama. Tad disertaciniame tyrime taikoma plataus sisteminio požiūrio akademinė perspektyva analizuojant viešąjį interesą bankroto bylose laikytina nauja ne tik vertinant Lietuvos, bet ir užsienio teisės doktriną.

Disertaciniame darbe, remiantis užsienio ir Lietuvos autorių moksliniais darbais, analizuojama viešojo intereso instituto samprata. Nors viešojo intereso konstruktas ne tik užsienyje, bet ir Lietuvoje yra sulaukęs nemažai akademinio dėmesio, jo gylis ir kompleksiskumas suponuoja šios tematikos atvirumą tolesnėms mokslinėms pastangoms viešąjį interesą suprasti. Vykdytas tyrimas gali būti naudingas tuo aspektu, kad juo pateikiami argumentuoti svarstymai dėl viešojo intereso diskurse fundamentiniu laikytino mokslinio klausimo – ar yra tikslinga siekti jį apibrėžti, ar apskritai gali ir turi būti sprendžiama viešojo intereso plačiai pripažįstamo normatyvinio neapibrėžtumo problema? Tyrimas pasiūlo tam tikrą mokslinio požiūrio į viešąjį interesą dichotomiją: argumentuojama, kad analizuojant viešąjį interesą plačiąja prasme kategorijos neapibrėžtumas yra priimtinas – nėra reikalinga siekti nustatyti vieną, tikslų, baigtinį viešojo intereso apibrėžimą, – tai galėtų riboti šios daugiareikšmės vertybinės kategorijos veikimo ribas, o tuo pačiu ir atstovavimo viešajam interesui pastangas. Tačiau viešojo intereso apibrėžties poreikis sprendžiant dėl jo konkrečioje visuomenės veikimo srityje, tokioje kaip šiame tyrime dominantis teisinis bankroto valdymo laukas, spręstina, iš esmės skiriasi. Taigi pasiūloma duali prieiga viešojo intereso konstrukto nagrinėjimui ir suvokimui. Šiuo aspektu disertaciniame darbe pateikiamos išvalgos gali būti įdomios ir vertingos ne tik bankroto teisės mokslininkams, bet ir viešojo intereso instituto tyrėjams.

Atlikto tyrimo pagrindu yra įvardinamos keturios talpios viešojo intereso turinio bankroto bylose teminės interesų kategorijos – viešojo intereso turinio bankroto bylose gairės. Toks mokslinis bandymas yra pirmas Lietuvoje. Analizuojant užsienio akademinę literatūrą randama svarių mokslo darbų, akcentuojančių viešojo intereso reikšmę bankroto teisėje, tiriančių skirtingus viešojo intereso raiškos aspektus

bankroto byloje. Itin vertingi šiam tyrimui yra vadinamosios komunitarinės¹²⁹² bankroto teisės teorinės krypties atstovų akademiniai darbai. Visgi analogiškų mokslinių pastangų pažvelgti į bankroto teisę panoraminiu būdu ir konkretinti viešojo intereso turinį bankroto byloje sudarančius visuomenės interesus praktiškai nėra. Kaip tam tikrą išimtį galima išskirti A. Keay 2000 m. akademinę publikaciją, kuri galėtų būti laikoma tokiu specifiniu moksliniu tyrimu.¹²⁹³ Jame autorius taip pat identifikuoja ir analizuoja viešojo intereso temines kategorijas nemokumo teisėje. Reikia pasakyti, kad A. Keay mokslinis straipsnis yra sąlyginai seniai publikuotas, dėl savo pobūdžio gana ribotos apimties ir koncentruojasi ne į bankroto, o į nemokumo sritį¹²⁹⁴ apskritai. Nepaisant to, kaip savo esme panašaus ir, autorės vertinimu, tikslingo mokslinio bandymo pavyzdys yra reikšmingas šiam tyrimui.

Aptarti disertacinio darbo naujumų ir originalumo aspektai leidžia viltis, kad atliktas tyrimas gali būti vertingas teoriniu požiūriu visų pirma nacionaliniu lygiu – iki šiol netirtos problematikos mokslinė analizė papildyti Lietuvos bankroto teisės doktriną. Taip pat platesniame kontekste – pasiūlant teorinį pagrindą, gaires struktūruotam ir tikslingam viešojo intereso gynimo bankroto byloje klausimų bei problemų moksliniam svarstymui iš esmės bet kurios demokratinės teisinės valstybės bankroto teisinio režimo apimtyje.

Mokslinio tyrimo praktinė reikšmė

Vykdyto mokslinio tyrimo pagrindu išskirtos viešojo intereso turinio bankroto byloje kategorijos įgalina formuluoti viešojo intereso gynimo bankroto byloje uždavinius. Tokiu būdu, disertaciniame darbe pateikiant viešojo intereso gynimo turinį bankroto byloje nusakančius uždavinius tarsi pasiūlomas bendrinis veiksmų planas, kuriant viešojo intereso atliepimo bankroto valdymo srityje nacionalinę strategiją. Viliamasi, kad atskleistos viešojo intereso turinio bankroto byloje kategorijos galėtų pasitarnauti kaip tam tikras atskaitos taškas, vertybinė linija nemokumo politikos architektams ir praktikams, veikiantiems bankroto srityje. Į šias kategorijas siūloma atsižvelgti inicijuojant bankroto teisinio reguliavimo pokyčius: priimant nacionalinius bankroto teisės pakeitimus tikslinga kaskart atidžiai vertinti, prognozuoti, kaip tai paveiks kiekvieną iš įvardintų plačių interesų sričių ir siekti pusiausvyros tarp identifikuotų interesų. Tikimasi, kad disertaciniame darbe artikuliuotos viešojo intereso turinio bankroto byloje kategorijos galėtų sudaryti prielaidas labiau pagrįstam viešojo intereso atliepimo bankroto byloje vertinimui, leistų įžvelgti viešojo intereso gynimo bankroto byloje Lietuvoje praktinius kliuvinius. Visgi atkreiptinas dėmesys, kad atsižvelgiant į viešojo intereso instituto kompleksiskumą, pasiūlytos kategorijos negalėtų būti laikomos baigtinėmis ir iš esmės būtų atviros tęstiniam pildymui ar adaptavimui. Taip pat įvertinant viešojo intereso instituto dinamiškumo elementą, yra įmanoma šių vertybinių interesų kaita tam tikra apimtimi

1292 Žr. išnašą Nr. 22 ir su ja siejama tekstą; Taip pat žr. poskyrį Nr. 1.1.2 „Komunitarinė bankroto teisės teorinė prieiga“.

1293 Andrew Keay, „Insolvency Law: A Matter of Public Interest“, *Northern Ireland Legal Quarterly* 51, 4 (2000).

1294 Nemokumo teisės laukas apima tiek bankroto, tiek restruktūrizavimo sričių teisinius santykius.

ilgiuoju laikotarpiu. Todėl šiuo tyrimu identifikuotos viešojo intereso turinio bankroto bylose gairės galėtų būti tam tikras postūmis link šiuo metu Lietuvoje neegzistuojančio akademinio, politinio, teisinio, socialinio dialogo, ieškant atsakymų, ką reiškia atliepti viešąjį interesą bankroto bylose ir ką turime dėl to padaryti?

Disertaciniame darbe viešojo intereso turinio kategorijos formuluojamos turint omenyje Lietuvos teisinę, politinę, sociokultūrinę sąrangą ir iš esmės yra skirtos sukurti prielaidas tolesnei viešojo intereso gynimo juridinių asmenų bankroto bylose problematikos Lietuvoje analizei. Visgi galima teigti, kad tyrime viešojo intereso institutas bankroto bylose dekonstruojamas per teisinių demokratiškesnių visuomenių perspektyvą apskritai, priimant prielaidą, kad demokratinės vertybės (teisingumas, asmenų lygiateisiškumas, teisės viršenybė ir kt.) laikytinos aukščiausio lygio bendrosiomis tokio tipo visuomenių vertybėmis. Todėl spręstina, kad pateikiamas viešojo intereso turinio bankroto bylose vertinimas yra tinkamas taikyti ir plačiau, t. y. gali būti aktualus ir naudingas ne tik nacionaliniu mastu, bet ir bet kurios teisinės demokratinės valstybės kontekste. Tikimasi, kad tyrimas gali būti naudingas ne tik nacionalinės nemokumo politikos formuotojams, tačiau ir skirtingų užsienio valstybių mokslininkams ir praktikams, keliantiems viešojo intereso atlieptimo bankroto bylose klausimus nacionalinėse jurisdikcijose.

Tam tikrus Lietuvoje ilgą laiką galiojančius ir normalizuotus bankroto teisinio reguliavimo aspektus disertacinio darbo autorė įvardina ir atskleidžia kaip ydingas praktikas bei kertinius viešojo intereso įgyvendinimo bankroto bylose kliuvinius. Šios argumentuotos įžvalgos gali būti naudingos nacionalinės nemokumo politikos strategams ir formuotojams, įstatymų leidėjui, kaip nauja, alternatyvi įtvirtinto bankroto teisinio režimo vertinimo perspektyva. Viešojo intereso gynimo bankroto bylose Lietuvoje praktinės problematikos analizės pagrindu disertaciniame darbe formuluojami siūlymai ir rekomendacijos nacionalinės nemokumo politikos strategams, Finansų ministerijai, kaip valstybės institucijai, kurios diskrecijai priskirta nemokumo valdymo sritis, nemokumo priežiūrą vykdančiai nemokumo valdymo tarnybai – AVNT, įstatymų leidėjui, bankroto bylas nagrinėjantiems teismams, Nemokumo administratorių savivaldai – NAR. Tikimasi, kad siūlomų tikslingų bankroto srities teisinio reglamentavimo tobulinimo ir tam tikrais aspektais strateginių pokyčių kryptį įgyvendinimas galėtų prisidėti prie viešojo intereso užtikrinimo bankroto bylose Lietuvoje.

Tyrimo objektas – viešasis interesas juridinių asmenų bankroto bylose¹²⁹⁵.

Tyrimo tikslas – vadovaujantis identifikuotomis viešojo intereso gynimo juridinių asmenų bankroto bylose turinio gairėmis, atskleisti viešojo intereso gynimo bankroto bylose praktinę problematiką Lietuvoje ir pasiūlyti viešojo intereso įgyvendinimo kliuvinių Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje sprendinius.

1295 Disertaciniame darbe pateikiama analizė yra didele dalimi aktuali ir ne teismo tvarka vykdomų bankroto procedūrų kontekste, tačiau pažymėtina, kad šiam tyrimui mokslinis dėmesys tiriant viešąjį interesą juridinių asmenų bankroto bylose yra koncentruotas būtent į teismines bankroto bylas, atskirai neanalizuojant bankroto procesų ne teismo tvarka specifiškumo.

Tyrimo tikslui įgyvendinti keliami **tyrimo uždaviniai**:

1. Išnagrinėti viešojo intereso pripažinimo bankroto teisėje teorines ir praktines priedais.
2. Identifikuoti viešojo intereso turinio juridinių asmenų bankroto bylose gaires.
3. Atskleisti ir įvertinti bankroto proceso subjektų, veikiančių Lietuvos teisinėje sistemoje, vaidmenį ginant viešąjį interesą bankroto bylose.
4. Atskleisti praktines viešojo intereso gynimo problemas Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje ir pasiūlyti jų sprendinius.

Tyrimu įrodinėjamas šių **ginamųjų mokslinių teiginių** pagrįstumas:

1. Bankroto veiksmingumas (operatyvus ir ekonomiškasis procesas, kuo didesnė grąža kreditoriams) yra būtinas, tačiau nepakankamas, kad bankroto procesą būtų galima laikyti atitinkančiu viešąjį interesą. Bankroto valdymo strategijoje reikalinga siekti pusiausvyros derinant ir įgyvendinant šį bei kitus viešojo intereso apsaugos prasme reikšmingus interesus: interesą išsaugoti verslą, interesą užtikrinti komercinį sąžiningumą, interesą apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių.
2. Įgyvendinant viešąjį interesą bankroto bylose, bankroto teisinis režimas turi užkirsti kelią nesąžiningų ir bankroto procese nebendradarbiaujančių juridinio asmens valdymo organų operatyviam, atitinkamų pasekmių nesukeliamam reabilitavimui. Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje ši galimybė nėra eliminuojama.
3. Nemokumo administratorius yra esminis bankroto proceso subjektas nuo kurio etikos, profesionalumo ir motyvacijos tiesiogiai veikiant bankroto bylose priklauso viešojo intereso josa atliepimas. Sisteminio, nuoseklaus viešojo intereso bankroto bylose įgyvendinimas galimas tik užtikrinus adekvatų administratorių motyvavimą bei administratorių profesinės veiklos priežiūros visapusiškumą.

Tyrimų apžvalga

Nagrinėjamą problematiką visapusiškai atskleidžiančių, į viešojo intereso turinio išgryninimą bankroto bylose orientuotų tikslinių mokslinių tyrimų praktiškai nerandama. Tačiau yra nemažai svarių akademinė darbų, išsamiai analizuojančių disertaciniam tyrimui reikšmingas temas – viešojo intereso pripažinimo svarbą bankroto bylose, procedūrinio teisingumo reikšmę, bankroto instituto teisinės prigimties hibridiškumą, viešojo intereso atpažinimo koncepcijas, bankroto proceso ypatumus ir kt. Be teorinio pagrindo, t. y. įvairių užsienio ir Lietuvos mokslininkų įgyvendintų akademinė tyrimų, tiesiogiai ir netiesiogiai susijusių su viešojo intereso tematika ir bankroto teisės klausimais, būtų neįmanomas pagrįstas ir išsamus dominančios viešojo intereso bankroto bylose problematikos atskleidimas.

Vykdytam tyrimui ir apskritai tiriamos problematikos pasirinkimui kartinę reikšmę turėjo komunitarinė bankroto teisės teorinė tradicija. Komunitarinė bankroto teisės vizija – tai platus kontekstinis humanistinis požiūris į bankroto instituto paskirtį ir

aprėptį.¹²⁹⁶ Būtent remiantis komunitarine bankroto teisės prieiga, formuojamas šio disertacinio darbo teorinis ir filosofinis pagrindas. Esminiais vykdytam tyrimui laikytini komunitarinės pasaulėvokos bankroto teisės mokslininkų – D. Korobkin¹²⁹⁷, V. Finch¹²⁹⁸, K. Gross¹²⁹⁹, E. Warren¹³⁰⁰, R. K. Rasmussen¹³⁰¹, P. Shuchman¹³⁰², J. L. Westbrook¹³⁰³, A. Keay¹³⁰⁴, J. Veach¹³⁰⁵, M. J. Newborn¹³⁰⁶, M. Bruckner¹³⁰⁷, S. Block-Lieb¹³⁰⁸ darbai. Atskleidžiant komunitarinės bankroto teisės teorinės perspektyvos akcentus taip pat svarbūs procedūrinį teisingumą ir jo reikšmę nagrinėjantys mokslo darbai. Remiamasi vieno įtakingiausių procedūrinio teisingumo tyrėjo T. R. Tyler¹³⁰⁹ individualiai bei kartu E. A. Lind¹³¹⁰ ir Y. J. Huo¹³¹¹ pristatytais tyrimais, taip pat E. Burch¹³¹², R. Hollander-Blumoff¹³¹³

-
- 1296 Susan Block-Lieb, „A Humanistic Vision of Bankruptcy Law“, *American Bankruptcy Institute Law Review* 6, 2 (1998): 473.
- 1297 Donald R. Korobkin, „Rehabilitating Values: A Jurisprudence of Bankruptcy“, *Columbia Law Review* 91, 4 (1991); Donald R. Korobkin, „Contractarianism and the Normative Foundations of Bankruptcy Law“, *Texas Law Review* 71, 3 (1993); Donald R. Korobkin, „The Role of Normative Theory in Bankruptcy Debates“, *Iowa Law Review* 82, 1 (1996).
- 1298 Vanessa Finch, „The Measures of Insolvency Law“, *Oxford Journal of Legal Studies* 17, 2 (1997); Vanessa Finch, „The Recasting of Insolvency Law“, *The Modern Law Review* 68, 5 (2005); Vanessa Finch, „Corporate rescue in a world of debt“, *Journal of Business Law*, 8 (2008); Vanessa Finch, *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009).
- 1299 Karen Gross, „Taking Community Interests into Account in Bankruptcy: An Essay“, *Washington University Law Quarterly* 72, 3 (1994); Gross, *supra* note, 2.
- 1300 Elizabeth Warren, „Bankruptcy Policy“, *The University of Chicago Law Review* 54, 3 (1987); Elizabeth Warren, „Bankruptcy Policymaking in an Imperfect World“, *Michigan Law Review* 92, 2 (1993).
- 1301 Robert Kenneth Rasmussen, „Bankruptcy and the Administrative State“, *Hastings Law Journal* 42, 6 (1991).
- 1302 Philip Shuchman, „An Attempt at a Philosophy of Bankruptcy“, *UCLA Law Review* 21, 2 (1973).
- 1303 Westbrook, *supra* note, 8.
- 1304 Keay, *supra* note, 19.
- 1305 Julie Veach, „On Considering the Public Interest in Bankruptcy: Looking to the Railroads for Answers“, *Indiana Law Journal* 72, 4 (1997).
- 1306 Mary Josephine Newborn, „The New Rawlsian Theory of Bankruptcy Ethics“, *Cardozo Law Review* 16, 1 (1994).
- 1307 Matthew Bruckner, „The Virtue in Bankruptcy“, *Loyola University Chicago Law Journal* 45, 1 (2013).
- 1308 Block-Lieb, *supra* note, 22.
- 1309 Tom R. Tyler, „Social Justice: Outcome and Procedure“, *International Journal of Psychology* 35, 2 (2000).
- 1310 Tom R. Tyler, E. Allan Lind, „Procedural Justice“, iš *Handbook of Justice Research in Law*, red. Joseph Sanders, V. Lee Hamilton (New York: Kluwer Academic Publishers, 2002).
- 1311 Tom R. Tyler, Yuen J. Huo, *Trust in the Law: Encouraging Public Cooperation with the Police and Courts* (USA: Russell Sage Foundation, 2002).
- 1312 Elizabeth Burch, „Calibrating Participation: Reflections on Procedure versus Procedural Justice“, *Scholarly Works* 65 (2016).
- 1313 Rebecca Hollander-Blumoff, „Just Negotiation“, *Washington University Law Review* 88, 2 (2010); Rebecca Hollander-Blumoff, „The Psychology of Procedural Justice in the Federal Courts“, *Hastings Law*

publikacijomis. Neapsiribojant tyrimo autorei filosofškai artima komunitariniame bankroto teisės vizija ir siekiant visapusiškai atskleisti bankroto teisės teorinį pagrindą taip pat buvo nagrinėjami ir komunitariniame bankroto teisės perspektyvai oponuojantys ekonominės bankroto teisės teorinės priegijos atstovų: T. H. Jackson¹³¹⁴, D. Baird¹³¹⁵, R. Scott¹³¹⁶, B. S. Schermer¹³¹⁷, C. W. Mooney¹³¹⁸ – moksliniai veikalai.

Apžvelgiant viešosios ir privatinės teisės elementų sandūrą bankroto teisėje, savo svarba išskirtina M. Jacoby¹³¹⁹ publikacija, kurioje autorė kvestionuoja bankroto teisės priskirtį privatinei teisei ir argumentuoja šios teisės šakos hibridiškumą. Plačiau bankroto teisės hibridiškumas disertaciniame darbe analizuojamas pasitelkiant viešosios-privatinės teisės dichotomiją skirtingais aspektais tyrusių užsienio ir Lietuvos autorių darbus – J. Freeman¹³²⁰, M. Loughlin¹³²¹, M. Rosenfeld¹³²², M. Minow¹³²³, A. Stonio¹³²⁴,

Journal 63, 1 (2011).

- 1314 Thomas H. Jackson, „Bankruptcy, Non-Bankruptcy Entitlements, and the Creditors’ Bargain“, *The Yale Law Journal* 91, 5 (1982); Thomas H. Jackson, *The Logic and Limits of Bankruptcy Law* (Cambridge: Harvard University Press, 1986).
- 1315 Douglas Baird, Thomas H. Jackson, „Corporate Reorganizations and the Treatment of Diverse Ownership Interests: A Comment on Adequate Protection of Secured Creditors in Bankruptcy“, *The University of Chicago Law Review* 97 (1984); Douglas Baird, Thomas H. Jackson, „Bargaining after the Fall and the Contours of the Absolute Priority Rule“, *University of Chicago Law Review* 55, 3 (1988); Douglas Baird, „Bankruptcy’s Uncontested Axioms“, *The Yale Law Journal* 108, 3 (1998).
- 1316 Thomas H. Jackson, Robert E. Scott, „On the Nature of Bankruptcy: An Essay of Bankruptcy Sharing and the Creditor’s Bargain“, *Virginia Law Review* 75, 2 (1989).
- 1317 Barry S. Schermer, „Response to Professor Gross: Taking the Interests of the Community into Account in Bankruptcy—A Modern-Day Tale of Belling the Cat“, *Washington University Law Review* 72, 3 (1994).
- 1318 Charles W. Jr. Mooney, „A Normative Theory of Bankruptcy Law: Bankruptcy as (Is) Civil Procedure“, *Washington and Lee Law Review* 61, 3 (2004).
- 1319 Melissa B. Jacoby, „Corporate Bankruptcy Hybridity“, *University of Pennsylvania Law Review* 166, 7 (2018).
- 1320 Jody Freeman, „The Private Role in the Public Governance“, *New York University Law Review* 75, 3 (2000); Jody Freeman, „Private Parties, Public Functions and the New Administrative Law“, *Administrative Law Review* 52, 3 (2000).
- 1321 Martin Loughlin, *The Idea of Public Law* (Oxford: Oxford University Press, 2004).
- 1322 Michel Rosenfeld, „Rethinking the Boundaries Between Public Law and Private Law for the Twenty First Century: An Introduction“, *International Journal of Constitutional Law* 11, 1 (2013).
- 1323 Martha Minow, „Public and Private Partnerships: Accounting for the New Religion“, *Harvard Law Review* 116 (2003).
- 1324 Arnas Stonys, „Viešoji ir privatinė teisė: pamatinės klasifikacijos problemos“, *Teisė* 82 (2012).

R. Kazlauskienės¹³²⁵, J. Palidauskaitės¹³²⁶, V. Jurkevičiaus¹³²⁷.

Nėra galimybės pagrįstai samprotauti apie viešojo intereso turinį specifinėje srityje – bankroto teisėje, pirma nesiekiant kuo gilesnio ir visapusiškesnio viešojo intereso instituto plačiąja prasme suvokimo. Viešojo intereso fenomenas, jo sampratos teorinės kryptys, demokratinės teisinės valstybės kontekste išryškėjantys aktualūs viešojo intereso instituto bruožai nuodugnai nagrinėti užsienio tyrėjų – F. J. Sorauf¹³²⁸, W. Lippmann¹³²⁹, V. Held¹³³⁰, C. E. Cochran¹³³¹, B. M. Mitnick¹³³², A. McHarg¹³³³, M. Feintuck¹³³⁴, S. Moroni¹³³⁵, C. W. Lewis¹³³⁶, R. C. Box¹³³⁷, B. Bozeman¹³³⁸, A. Bertenthal¹³³⁹. Taip pat išskirtini viešojo intereso tematiką plėtojantys aktualūs Lietuvos autorių – J. Gumbis¹³⁴⁰, D. Korsa-

-
- 1325 Rūta Kazlauskienė, „Teisės skirstymo į viešąją ir privatinę idėja bei jos reikšmė Lietuvos Statutų sistemai“, *Jurisprudencija* 103, 1 (2008).
- 1326 Jolanta Palidauskaitė, „Interesų konflikto reguliavimo praktika Lietuvoje: balansuojant ant privačiojo ir viešojo intereso ribos“, *Politologija* 1, 57 (2010).
- 1327 Vaidas Jurkevičius, „Politinių partijų finansavimo teisinio reguliavimo prigimtis: viešosios ir privatinės teisės sąveika“, *Jurisprudencija* 20, 1 (2013).
- 1328 Frank J. Sorauf, „The Public Interest Reconsidered“, *The Journal of Politics* 19, 4 (1957); Frank J. Sorauf, „The Conceptual Muddle“, iš *Concepts in Social and Political Philosophy*, red. Richard E. Flathman, (London: Macmillan Publishing, 1973).
- 1329 Walter Lippmann, *Essays in the Public Philosophy* (New York: The New American Library, 1956).
- 1330 Virginia Held, *Public Interest and Individual Interest* (New York: Basic Books, 1970).
- 1331 Clarke E. Cochran, „Political Science and „The Public Interest“, *The Journal of Politics* 36, 2 (1974).
- 1332 Barry M. Mitnick, „A Typology of Conceptions of the Public Interest“, *Administration & Society* 8, 1 (1976).
- 1333 Aileen McHarg, „Reconciling Human Rights and the Public Interest: Conceptual Problems and Doctrinal Uncertainty in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights“, *The Modern Law Review* 62, 5 (1999).
- 1334 Feintuck, *supra note*, 9.
- 1335 Stefano Moroni, „Towards a Reconstruction of the Public Interest Criterion“, *Planning Theory* 3, 2 (2004).
- 1336 Carol W. Lewis, „In Pursuit of the Public Interest“, *Public Administration Review* 66, 5 (2006).
- 1337 Richard C. Box, „Redescribing the Public Interest“, *The Social Science Journal* 44, 4 (2007).
- 1338 Barry Bozeman, *Public Values and Public Interest: Counterbalancing Economic Individualism* (Washington, D.C.: Georgetown University Press, 2007).
- 1339 Alyse Bertenthal, „The Alchemy of the Public Interest“, *Yale Journal of Law & the Humanities* 32, 1 (2021).
- 1340 Jaunius Gumbis, „Public Interest: Problem of Conceptualisation“, *Socialiniai Mokslai* 51, 1 (2006).

kaitės¹³⁴¹, E. Krivkos¹³⁴², A. Mackonio¹³⁴³, U. Trumpulio¹³⁴⁴, E. Klimo ir J. Lankelio¹³⁴⁵, V. Malinausko¹³⁴⁶ akademiniai darbai. Atskirai paminėtina L. Beliūnienės¹³⁴⁷ kartu su bendraautoriais atlikta išsami studija apie viešojo intereso atpažinimo problemas Lietuvos teisėje, kurioje pateikiamos įžvalgos, analizė ir išvados buvo nukreipiantys ir naudingi disertaciniam tyrimui.

Šiuolaikines nemokumo valdymo prieigas ir jų problemas monografijose išsamiai analizuoja J. L. Westbrook ir kt.¹³⁴⁸, B. Xie¹³⁴⁹, G. McCormack ir kt.¹³⁵⁰, V. Finch ir D. Milman¹³⁵¹. Taip pat modernaus nemokumo valdymo problematika skirtingomis mokslinėmis perspektyvomis nagrinėjama B. Wessels¹³⁵², G. J. Boon ir S. Madaus¹³⁵³,

1341 Diana Korsakaitė, „Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas“, *Ekonomika* 78 (2006).

1342 Egidijus Krivka, *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009); Egidijus Krivka, „Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje“, *Jurisprudencija* 100, 10 (2007).

1343 Adolfas Mackonis, „Individualistinė viešojo intereso sąvokos turinio analizė“, *Teisės problemos*, 64 (2) (2009).

1344 Ugnius Trumpulis, „Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas“, *Socialinių mokslų studijos* 8, 4 (2010).

1345 Evaldas Klimas, Julius Lankelis, „Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai“, *Jurisprudencija* 21, 1 (2014).

1346 Vygandas Malinauskas, „Viešasis interesas kaip bendrasis gėris“, *Logos* 96 (2018).

1347 Lina Beliūnienė ir kt., *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*. (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2015).

1348 Jay Lawrence Westbrook ir kt., *A Global View of Business Insolvency Systems* (Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2010).

1349 Bo Xie, *Comparative Insolvency Law: The Pre-Pack Approach in Corporate Rescue* (Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2016).

1350 Gerard McCormack ir kt., *Study on a New Approach to Business Failure and Insolvency: Comparative Legal Analysis of the Member States' Relevant Provisions and Practices* (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016).

1351 Vanessa Finch, David Milman, *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles* (Cambridge University Press, 2017).

1352 Bob Wessels, „On The Future of European Insolvency Law“, iš *International Insolvency Law: Future Perspectives*, red. Rebecca Parry, Paul J. Omar (Nottingham: INSOL Europe, 2015).

1353 Gert-Jan Boon, Stephan Madaus, „Toward a European Business Rescue Culture“, iš *Turnaround Management and Bankruptcy*, red. Jan Adriaanse, Jean-Pierre van der Rest (New York: Taylor & Francis, 2017), 253.

J. L. L. Gant¹³⁵⁴, A. Gurrea-Martinez¹³⁵⁵, J. H. M. Sprayregen¹³⁵⁶, T. Linna¹³⁵⁷, A. J. Levitin¹³⁵⁸, R. Tomasic¹³⁵⁹ publikacijose.

Nacionalinė nemokumo valdymo aplinka – teisinio reglamentavimo pokyčiai, proceso veiksmingumo užtikrinimo problematika ir kiti disertaciniam tyrimui aktualūs mūsų šalies nemokumo teisinio režimo aspektai gvildenami Lietuvos nemokumo teisės tyrėjų – E. Tamošiūnienės ir kt.¹³⁶⁰, S. Mulevičienės¹³⁶¹, R. Jokubausko¹³⁶², taip pat R. Jokubausko su V. Višinskiu¹³⁶³, V. Mikuckienės¹³⁶⁴, R. Norkaus¹³⁶⁵ akademinuose darbuose.

Disertaciniam tyrimui itin vertingos mokslinės pastangos, nukreiptos į nemokumo administratoriaus, kaip esminio bankroto proceso subjekto profesinio veikimo tematikos analizę. Paminėtini užsienio ir Lietuvos tyrėjų – J. Auger ir A. Bohemier¹³⁶⁶,

-
- 1354 Jennifer L. L. Gant, „Constitutions and Crises: Balancing Insolvency and Social Policy through the Lens of Comparative Legal History“, iš *Harmonisation of European Insolvency Law*, red. Jennifer L. L. Gant (Nottingham: INSOL Europe, 2017).
- 1355 Aurelio Gurrea-Martínez, „Implementing an Insolvency Framework for Micro and Small Firms“, *International Insolvency Review* 30, S1 (2021).
- 1356 James H. M. Sprayregen, „International Insolvency: From Punitive Regimes toward Rescue Culture Tributes: Acceptance Remarks“, *Emory Bankruptcy Developments Journal* 36, 1 (2020).
- 1357 Tuula Linna, „Insolvency Proceedings from a Sustainability Perspective“, *International Insolvency Review* 28, 2 (2019).
- 1358 Adam J. Levitin, *Business Bankruptcy: Financial Restructuring and Modern Commercial Markets* (New York: Wolters Kluwer, 2016); Adam J. Levitin, „Purdue’s Poison Pill: The Breakdown of Chapter 11’s Checks and Balances“, *Texas Law Review* 100, 6 (2022).
- 1359 Roman Tomasic, „Creditor Participation in Insolvency Proceedings – Towards the Adoption of International Standards“, *Insolvency Law Journal* 14 (2009).
- 1360 Egidija Tamošiūnienė ir kt., „Juridinių asmenų nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimas“, *Teisė* 116 (2020).
- 1361 Salvija Mulevičienė, „Nemokumo teisės reforma: naujasis Juridinių asmenų nemokumo įstatymas“, *Lietuvos teisė 2019. Esminiai pokyčiai* (2019).
- 1362 Remigijus Jokubauskas, *Juridinių asmenų nemokumo procesas* (Kraków: Mykolo Romerio universitetas, 2021); Remigijus Jokubauskas, „Kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas įmonių bankroto procese“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2021); Remigijus Jokubauskas, „Gyvybingumo samprata ir vertinimas juridinių asmenų nemokumo procese“, *Jurisprudencija* 27, 2 (2020).
- 1363 Remigijus Jokubauskas, Vigintas Višinskis, „Tyčinio bankroto nustatymo procesinės problemos“, *Jurisprudencija* 27, 2 (2020); Vigintas Višinskis, Remigijus Jokubauskas, „Teismo vaidmuo juridinių asmenų nemokumo procese“, *Jurisprudencija* 26, 2 (2019).
- 1364 Vilija Mikuckienė, „Civilinio proceso principų taikymo ribos bankroto bylose“, *Socialinių mokslų studijos* 1 (2009); Mikuckienė, *supra note*, 15.
- 1365 Norkus, *supra note*, 5.
- 1366 Jacques Auger, Albert Bohemier, „The Status of the Trustee in Bankruptcy“, *Revue Juridique Themis* 37, 1 (2003).

M. Frieden ir S. Wielenberg¹³⁶⁷, R. R. Chandler ir L. M. Virene¹³⁶⁸, L. Meškio ir U. Matekonytės¹³⁶⁹, L. Dzindzelėtaitė-Šaltė¹³⁷⁰ darbai, kuriais skiriamas tikslinis dėmesys nemokumo administratoriaus statuso, veiklos, atsakomybių problematikai. Kaip teorine ir empirine prasme informatyvi ir itin aktuali vykdytam tyrimui išskirtina E. J. Streten¹³⁷¹ daktaro disertacija, kurioje autorė vysto ir šiame disertaciniame darbe plačiai nagrinėjamą nemokumo administratoriaus dualaus statuso problematikos analizę, administratorių etikos ir motyvacijos klausimus.

Disertacinio darbo struktūra

Disertacinį darbą sudaro įvadas, keturios dėstomosios - tiriamosios dalys, išvados, pasiūlymai ir rekomendacijos. Tyrimo struktūrą suponuoja tyrimo tikslas ir jam pasiekti nustatyti tyrimo uždaviniai.

Pirma disertacinio darbo dalis yra skirta išanalizuoti viešojo intereso pripažinimo bankroto teisėje teorines ir praktines prielaidas. Kitaip tariant, ieškoma atsakymo į klausimą – kokie teoriniai ir praktiniai argumentai leidžia teigti, kad viešasis interesas apskritai egzistuoja bankroto teisėje? Nagrinėjamos tiriamos problematikos radimosi prielaidos, pristatomas mokslinis jos iširtumas, taip pat aptariamas šiuolaikinis vyraujantis nemokumo valdymo paradigminis kontekstas, kuris, manytina, daro įtaką viešojo intereso bankroto teisėje klausimams skiriamam strateginiam dėmesiui, o tiksliau – jo stokai.

Visų pirma pristatomos konkuruojančios ekonominė ir komunitarinė bankroto teisės teorinės prieigos, išgryninant jų filosofijos skirties akcentus. Komunitarinė bankroto teisės perspektyva atskleidžiama kaip esminė teorinė prielaida pripažinti viešąjį interesą bankroto byloje, tuo pačiu – būtinybę jį ginti. Antra, tiriamas bankroto instituto teisinis fundamentas per viešosios-privatinės teisės dichotomijos prizmę. Sistemškai atskleidžiant bankroto konstrukto teisinės prigimties hibridiškumą, nagrinėjami bankroto teisės įsipareigojimai visuomenei, taip konstatuojant viešojo intereso jos apimtyje pripažinimo pagrįstumą. Trečia, pristatomos Europoje, kitur pasaulyje, taip pat Lietuvoje vyraujančios nemokumo valdymo politikos tendencijos. Analizuojama modernioji verslo gelbėjimo kultūra pagrįsta nemokumo valdymo paradigma ir bankroto instituto vieta joje. Aptariamas nemokumo srityje vyraujančių tendencijų įtakoje

1367 Matthias Frieden, Stefan Wielenberg, „Insolvency Administrator’s Incentives and the Tradeoff Between Creditor Satisfaction and Efficiency in Bankruptcy Procedures“, *Business Research* 10, 2 (2017).

1368 Rhonda R. Chandler, Lauren M. Virene, „Chapter 7 Debtor’s Duty to Cooperate with the Trustee“, *South Texas Law Review* 55, 4 (2014).

1369 Linas Meškys, Ugnė Matekonytė, „Bankroto administratoriaus nešališkumo užtikrinimas Baltijos šalyse: bankroto administratoriaus skyrimo aspektai“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 12 (2014).

1370 Lina Dzindzelėtaitė-Šaltė, „Kreditorių interesų atstovavimas skiriant bankroto administratorių“, *Teisė* 112 (2019).

1371 Elizabeth J. Streten, „Practitioners’ Perspectives: Experiences Adhering to Legal and Ethical Regulatory Standards“ (daktaro disertacija, Queensland University of Technology, 2019), <https://doi.org/10.5204/thesis.eprints.134254>.

besireiškiantis politinio, teisinio, praktinio dėmesio bankroto institutui ir jo viešąjį interesą atitinkančiam išpildymui nepakankamumas.

Antroje darbo dalyje siekiama išgryninti viešojo intereso juridinių asmenų bankroto bylose turinį. Tam būtinas pakankamai gilus ir visapusiškas paties viešojo intereso instituto suvokimas. Atitinkamai, pirmiausia analizuojamos pagrindinės viešojo intereso atpažinimo teorinės kryptys, tai leidžia suprasti viešojo intereso kategorijos daugiaaspektiškumą ir pasiekti viešojo intereso sampratos išsamumą. Antra, siekiant atskleisti aktualią viešojo intereso reikšmę, nagrinėjami šiuolaikinės demokratinės teisinės valstybės kontekste reikšmingi viešojo intereso instituto bruožai. Trečia, atsižvelgiant į vieną esminių viešojo intereso aspektų – normatyvinį neapibrėžtumą, vertinamas viešojo intereso turinio apibrėžties konkrečioje visuomenės veikimo srityje įmanomumas ir tikslingumas.

Išsamus viešojo intereso instituto analizė įgalina tirti jo turinį specifiniame teminiame lauke – bankroto teisėje. Viešojo intereso turinys juridinių asmenų bankroto bylose dekonstruojamas išskiriant esmines visuomenei reikšmingų interesų kategorijas bei pagrindžiant, kodėl įvardinti interesai gali būti pagrįstai laikomi viešojo intereso turinio bankroto bylose dedamosiomis. Galiausiai aptariama pusiausvyros užtikrinimo tarp skirtingų įvardintų interesų bankroto bylose svarba.

Trečioje darbo dalyje pateikiama kiekvieno Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje veikiančio subjekto vaidmens ginant viešąjį interesą bankroto bylose analizė. Nagrinėjami teismo, nemokumo administratoriaus, valstybinės nemokumo priežiūros institucijos, nemokumo administratorių savivaldos, kreditorių, valstybei atstovaujančių kreditorių veikimas bankroto procesuose. Vertinama, kokios šiems subjektams teisiškai priskirtos atsakomybės ar koks jų specifinis veikimas sietinas su viešojo intereso apsauga.

Bendrai disertaciniame darbe daug dėmesio skiriama Suomijos bankroto valdymo sistemai, kuri, darbo autorės vertinimu, laikytina palankia viešajam interesui atliepti. Tad šioje darbo dalyje be Lietuvos bankroto teisinėje sąrangoje veikiančių subjektų nuspręsta aptarti ir Lietuvos teisinėje sistemoje neegzistuojančio dalyvio – bankroto ombudsmeno – vaidmenį. Suomijoje jau beveik tris dešimtmečius sėkmingai funkcionuojančios bankroto ombudsmeno institucijos tikslai ir paskirtis tiesiogiai siejami su viešojo intereso gynimu bankroto bylose, todėl gilesnis šio pavyzdžio nagrinėjimas vertintinas kaip tikslingas ir aktualus disertaciniam tyrimui.

Ketvirta darbo dalis yra skirta atskleisti specifinę viešojo intereso gynimo Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje praktinę problematiką. Išskiriamos keturios stambios praktinių problemų grupės, kurios detalizuojamos, praktiškai pagrindžiamos, analizuojamos jų susidarymo prielaidos. Reflektuojant dėl tikslingų identifikuotų problemų sprendimo išiečių, specifiniai probleminiai Lietuvos teisinio reguliavimo aspektai lyginami su kitų šalių bankroto valdymo praktika, daugiausiai pasitelkiant Suomijos bankroto teisinio reguliavimo pavyzdžius.

Tyrimo pabaigoje formuluojamos pagrindinės išvados bei teikiami pasiūlymai ir rekomendacijos.

Tyrimo metodai

Atsižvelgiant į tyrimo objektą, vykdant iškeltus uždavinius ir siekiant tyrimo tikslo, buvo kompleksiskai taikomi žemiau aptariamai tyrimo metodai.

Pasitelkiant *dokumentų analizės metodą* nagrinėti įvairūs nacionaliniai ir tarptautiniai su disertacinio tyrimo objektu susiję dokumentai – teisės aktai ir parengiamoji jų medžiaga, negriežtosios teisės (angl. *soft law*) šaltiniai, mokslo studijos, akademinės publikacijos, daktaro disertacijos, konferencijų medžiaga, valstybės institucijų ataskaitos ir kt. Atskirai paminėtina šiame disertaciniame darbe atlikta išplėstinė Lietuvos teismų praktikos analizė, vykdyta taikant dokumentų analizės metodą. Siekiant visapusiškai atskleisti, kokiomis perspektyvomis Lietuvos teismų praktikoje yra interpretuojamas viešojo intereso turinys bankroto bylose, buvo atlikta aukštesnių instancijų teismų (LAT, LapT) nutarčių, priimtų civilinėse bylose 2019 – 2021 m. laikotarpiu, analizė, pagal reikšminius žodžius „vieš* interes*“ kartu su „bankrot*“. Iš viso pagal šiuos reikšminius žodžius rastos ir išanalizuotos 1 492 teismų nutartys.¹³⁷² Taip pat remiantis dokumentų analizės metodu buvo nagrinėjama kita tyrimui aktuali nepatenkanti į minėtą laikotarpį Lietuvos teismų praktika.

Istorinis metodas naudotas atskleisti skirtingų filosofinių bankroto teisės koncepcijų formavimosi prielaidas, jų raidą. Taip pat aptariant viešojo intereso instituto atpažinimo teorinių krypčių vystymąsi ir kaitą. Istorinis metodas pasitelktas ir analizuojant vyraujančią nemokumo valdymo paradigimą – apžvelgiant nemokumo teisės formavimosi ištakas, genezę, strateginio požiūrio į nemokumą ir patį nemokų subjektą, istorinę kaitą bei pakitusių požiūrio priežastis.

Lingvistinės analizės metodas taikytas aiškinant teisės aktuose, teismų praktikoje vartojamų žodžių ir jų konstrukcijų prasnę, atsižvelgiant į naudojamos terminijos bendrines lingvistines reikšmes ir įprastas gramatines konstrukcijas. Taip pat šis metodas pasitelktas siekiant pateikti lingvistiškai tikslus ir tikslingus tyrimui aktualių terminų, pavadinimų vertinius iš anglų kalbos (pvz., argumentuojant siūlomą vertimą „Kreditorių sandorio teorija“¹³⁷³).

Teleologinis metodas naudotas aiškinant taikomos nemokumo valdymo politikos strateginius užmojus bei įstatymų leidėjo ketinimus, priimant atitinkamą teisinį reglamentavimą ir atliekant jo pakeitimus. Tuo tikslu nagrinėti teisės aktų projektai, aiškinamieji raštai ir kiti įstatymo rengėjo siekius fiksuojantys dokumentai. Šis metodas pasitelkiamas ir detaliau analizuojant konkrečių teisės normų reikšmes, siekiant išvelgti jų formaliu įstatyminiu įtvirtinimu numatytas sisteminės užduotis. Taip pat teleologinis metodas taikytas analizuojant teismo nutarčių turinį: išgryninant priimamais įpareigojančiais teismo sprendimais siekiamą tikslą, identifikuojant vertybes, kurioms yra garantuojama teisinė apsauga.

Liginamasis metodas suteikia prieigą prie kitų jurisdikcijų patirčių ir ypatingą vertę turi tuomet, kai sprendžiamos sudėtingos, partikuliarios ar naujos teisinės problemos,

1372 Žr. Priedą Nr. 2 – „2019 – 2021 m. Lietuvos teismų praktikos, susijusios su viešuoju interesu bankroto bylose analizė“.

1373 Žr. išnašą Nr. 111.

kurios jau buvo tinkamai atlieptos kitose jurisdikcijose.¹³⁷⁴ Šiuo požiūriu vadovautasi vykdant disertacinį tyrimą – daugiausiai lyginamasis metodas taikytas siekiant atskleisti, kaip Lietuvoje išryškėjusios su viešojo intereso užtikrinimu bankroto bylose sietinos teisinės problemos yra sprendžiamos užsienio šalyse, kaip reguliuojami panašūs teisiniai santykiai. Lyginamojo metodo pasitelkimas padeda identifikuoti teisinio reguliavimo alternatyvas, suteikia žinių apie gerąją bankroto valdymo praktiką – kitoje šalyse pasitvirtinusį specifinių su viešojo intereso apsauga sietinų bankroto teisės aspektų reglamentavimą. Šis metodas daugiausiai naudojamas paskutinėje darbo dalyje išgryninant praktines viešojo intereso gynimo bankroto bylose Lietuvoje problemas ir ieškant tikslingų jų sprendimo išeičių.

Sisteminės analizės metodas yra kertinis tiriant savo esmę skirtingų teisinių institutų – viešojo intereso instituto ir bankroto instituto, kaip teisinio įrankio, sąsajas. Sisteminė analizė įgalina suvokti daugiaaspektį viešojo intereso konstruklą plačiame bankroto teisės lauke, išvelgti viešojo intereso kontekstinę raišką. Sisteminės analizės metodas taip pat pasitelktas analizuojant bankroto instituto vietą šiuolaikinėje moderniojoje nemokumo valdymo paradigmoje, taip pat sistemiškai analizuojant atskiras teisės aktų nuostatas ir bankroto teisinio reguliavimo normas, jų tarpusavio ryšius bei suvokiant juos kaip vieningos teisinės bankroto valdymo sistemos neatskiriamas dalis. Be to, šis metodas pasitelktas vykdant bankroto proceso subjektų vaidmenų ginant viešąjį interesą analizę – identifikuojant jų tarpusavio sąveikas, persidengiantį veikimą ir nustatant specifines sritis, kur stebimas subjektų tikslinio veikimo nepakankamumas. Galiausiai sisteminės analizės metodas pasitelktas siekiant išvelgti įtvirtinto bankroto teisinio reglamentavimo poveikį ne tik konkrečioms bankroto proceso subjektams, bet ir galimas latentines pasekmes platesniame socialiniame kontekste.

Naudojantis *analitiniu – kritiniu metodu* nagrinėta Lietuvoje susiklosčiusi su viešojo intereso atliepimu bankroto bylose sietina praktinė problematika ir pateikiama galiojančio bankroto teisinio reguliavimo aspektų kritika, atskleidžiama tikslingo teisinio reguliavimo tam tikrais klausimais stoka.

Apibendrinimo metodas taikytas formuluojant išvadas atskirais nagrinėjamos viešojo intereso gynimo juridinių asmenų bankroto bylose problematikos klausimais. Pasitelkiant šį metodą koncentruotai apžvelgiama dėstoma medžiaga, išryškinant esminius išplėstinio turinio aspektus.

Hipotetinio modeliavimo metodas naudojamas formuluojant siūlymus ir rekomendacijas dėl konkretaus teisinio reguliavimo tobulinimo, taip pat dėl inicijuotinų sisteminių bankroto valdymo teisinio režimo pokyčių. Pasitelkiant šį metodą prognozuojamos teikiamų pasiūlymų ir rekomendacijų realaus praktinio įgyvendinimo trumpojo ir ilgojo laikotarpio pasekmės, sprendžiama dėl pasiūlymų tinkamumo pasiekti norimų tikslų, t. y. sukurti palankesnes sąlygas užtikrinti viešąjį interesą bankroto bylose.

1374 Thomas Kadner Graziano, Simona Selelionytė-Drukteinienė, Vaidas Jurkevičius, „The Impact of the Comparative Method on Lithuanian Private Law“, *European Review of Private Law*, 2013, 990.

Autorės santykis su nagrinėjama problematika

Socialinių mokslų srities akademinį darbų specifiniuose segmentuose, reikalaujančiuose tyrėjo asmeninės atsakomybės, rekomenduojama informaciją skaitytojui pateikti pirmuoju asmeniu.¹³⁷⁵ Tad šis trumpas įvado paragrafas skirtas atskleisti subtilų disertacinio darbo autorės santykį su nagrinėjama tematika, perteikti asmeninę poziciją, atskleisti jos subjektyvumą ir šio subjektyvumo suvaldymo būdus, toliau formuojamas pasitelkiant betarpišką perspektyvą – pirmuoju asmeniu.

Nuo 2010 m. vykdau profesinę veiklą nemokumo srityje – atlieku teisinį, organizacinį, strateginį darbą bankroto ir restruktūrizavimo administravimo projektuose, 2021 m. įgijau teisę teikti nemokumo administravimo paslaugas. Esu dirbusi įvairių dydžių (nuo labai didelių iki mikro-įmonių), skirtingų sektorių (finansų įstaigų, draudimo bendrovių, žemės ūkio bendrovių, prekybos, gamybos, paslaugų įmonių ir kt.) bendrovių bankroto administravimo projektuose. Daugiau nei dešimtmetį vykdant profesinę veiklą juridinių asmenų bankroto bylose, tiesiogiai stebint platų verslo nemokumo paveikiamų subjektų ratą, šio poveikio skirtingas išraiškas bei pasekmes, bendraujant ir bendradarbiaujant su bankroto proceso dalyviais, niekuomet nekilo abejonė dėl Lietuvos teisinėje sistemoje įtvirtintos nuostatos, kad viešasis interesas bankroto bylose egzistuoja. Visgi kartu visuomet lydėjo pojūtis, kad viešojo intereso bankroto bylose diskursas Lietuvoje nėra pakankamas ir nuoseklus, jog neskiriamas reikiamas dėmesys viešojo intereso turiniui ir jo gynimo klausimams šio tipo bylose neretai sąlygoja priesako bankroto bylose ginti viešąjį interesą nominalumą praktikoje. Teko tiesiogiai dirbti, taip pat atstovauti kreditoriams ir kitiems bankroto proceso dalyviams juridinių asmenų bankroto projektuose, kuriuose, mano vertinimu, dėl specifinio teisinio reglamentavimo nepakankamumo, subjektų netikslingo ar ydingo veikimo, tarpusavio kontrolės mechanizmo spragų ir kitų Lietuvos teisinės-organizacinės bankroto valdymo sąrangos aspektų, bankroto procese buvo neatliepiamas ar net pažeidžiamas viešasis interesas. Asmeninės profesinės patirtys žadino norą kelti viešojo intereso apsaugos bankroto bylose klausimus ne tik *ad hoc* – susidūrus su specifinėmis praktinėmis bankroto situacijomis, bet ir platesniu – akademinio lygiu.

Profesiniame gyvenime būnant nemokumo administratore, tuo pačiu akademinėje srityje veikiant Lietuvos bankroto teisinės sąrangos ir problematikos tyrėjos pozicijoje, vykdomo disertacinio tyrimo požiūriu susidaro duali asmeninė situacija, kurią, vadovaujantis tyrimo etika tikslinga konstatuoti ir aptarti. Viena vertus, ši padėtis yra palanki vykdomam tyrimui – turiu galimybę taikyti vadinamąją betarpiško dalyvio prieigą (angl. *insider's view*), kuri leidžia pasiekti vertingą pirminę informaciją apie dominančią problematiką, išvelgti nagrinėjamų klausimų giluminius praktinius aspektus, kurių tyrėjas iš šalies galėtų ir nepastebėti. Kita vertus, būnant vienu esminių šiame disertaciniame darbe analizuojamų bankroto proceso subjektų – nemokumo administratorių profesijos atstove, natūraliai kyla tyrėjo mokslinės pozicijos nešališkumo klausimas.

1375 Marius Kalinauskas, „Studentų išitraukimo į žaidybiniu grįstas studijas raiška“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2018), 60, 76.

Siekiant suvaldyti potencialią tyrėjo šališkumo riziką nuo pat tyrimo pradžios ir viso tyrimo metu buvo pasitelkti ir nuosekliai taikomi savistabos ir kritinės autorefleksijos metodai. Kiekviename tyrimo etape, vedančiame prie tyrimo išvadų, taip pat formuluojant disertacinio darbo siūlymus ir rekomendacijas buvo vykdoma nuodugni savo mokslinių samprotavimų ir iš jų sekančių tyrimo žingsnių inspekcija, kaskart kvestionuojant, ar mano, kaip tyrėjos, moksliniame veikime pavyksta visiškai atsiriboti nuo profesinio subjektyvumo, galinčio paveikti tyrimą. Užsibrėžiau sau rengiant disertacinį darbą sąmoningai atsitolinti nuo nemokumo administratoriaus ar bet kokio kito bankroto proceso dalyvio pozicijos ir perspektyvos, jų galimų interesų bei siekti formuluoti ir perteikti nešališko, išimtinai į viešojo intereso bankroto bylose atliepimą orientuoto tyrėjo akademinį požiūrį.

Vertinu, kad šios galimo šališkumo problemos identifikavimas pradinėje tyrimo stadijoje, tęstinė akademinė savistaba bei kritinė autorefleksija, rėmimasis plačia specialiosios mokslinės literatūros šaltinių baze, nuodugni teminės Lietuvos teismų praktikos analizė, taip pat tikslinės akademinės diskusijos su disertacinio darbo vadove leido visiškai suvaldyti šias rizikas ir išlaikyti aukštą tyrimo etiką bei pasiekti tyrimo objektyvumą. Disertaciniame darbe teikiami moksliniai svarstymai, išvados, siūlymai ir rekomendacijos yra formuluojami per valstybinės perspektyvos prieigą, apgalvotai ir atsakingai siekiant Lietuvos visuomenei ir pačiai valstybei palankiausių juridinių asmenų bankroto teisinio reguliavimo išeičių.

Išvados

Apibendrinant atliktą disertacinį tyrimą konstatuojama, kad tyrimo pradžioje iškelti ginamieji teiginiai pasitvirtino bei teikiamos žemiau išdėstytos išvados.

1. Išvados dėl teorinių ir praktinių prielaidų pripažinti viešojo intereso egzistavimą bankroto teisėje:

- 1.1. Išskirtinos dvi konkuruojančios paradigminės bankroto teisės teorinės kryptys – ekonominė ir komunitarinė. Grynasis ekonominis požiūris pripažįsta išimtinai tik kreditorių interesus bankroto procese, jo akcentas – bankroto procedūros ekonominis efektyvumas (operatyvus procesas, kuo didesnė grąža kreditoriams). Komunitarinis požiūris neneigia procedūros ekonominio efektyvumo svarbos, tačiau akcentuoja procedūrinį teisingumą, komercinį sąžiningumą, suponuoja būtinybę bankroto bylose atstovauti plataus rato subjektų interesams ir ginti viešąjį interesą. Komunitarinė bankroto instituto percepcija laikytina esmine teorine prielaida pripažinti viešojo intereso egzistavimą bankroto teisėje. Komunitarinė bankroto teisės perspektyva implikuoja būtinybę ginti viešąjį interesą bankroto bylose.
- 1.2. Viešosios-privatinės teisės dichotomijos pjūviais (ginamo intereso, subjektų, jų teisių ir pareigų šaltinio, orientacijos į procesą ar rezultatą) bankroto teisėje stebima viešosios ir privatinės teisės elementų samplaika. Viešasis interesas bankroto teisėje reiškiasi dėl valstybės implikuoto imperatyvaus teisinio režimo privačių subjektų santykių rezoliucijai vieno jų nemokumo atveju, lemiančiu valstybės

įsipareigojimą prieš proceso dalyvius ir visuomenę užtikrinti teisingą bankroto procesą. Pripažintas ir artikuluotas bankroto teisės šakos teisinės esmės hibridiškumas sudaro teorines ir praktines prielaidas pripažinti viešojo intereso aspektą bankroto teisėje ir suponuoja būtinybę atstovauti viešajam interesui bankroto bylose.

- 1.3. Vyraujančios moderniosios nemokumo valdymo paradigmos ryškiausias bruožas – verslo gelbėjimo kultūros dominavimas. Paradigmos įtakoje identifikuojamos nykstančios ribos tarp tradiciškai atskirai traktuotų bankroto ir restruktūrizavimo institutų: atsakoma dualistinio restruktūrizavimo ir bankroto teisiųjų krypčių valdymo modelio, pereinant prie monistinio nemokumo valdymo požiūrio. Tarptautinės moderniosios nemokumo valdymo paradigmos suponuojamoje monistinėje nemokumo valdymo priėjoje identifikuojamas strateginio dėmesio restruktūrizavimo ir bankroto procesams netolygumas: prioritetas teikiamas restruktūrizavimui, bankroto teisinį įrankį ir jo tinkamo, viešąjį interesą atitinkančio išpildymo diskursą paliekant antrame plane.

2. Išvados dėl viešojo intereso turinio juridinių asmenų bankroto bylose:

- 2.1. Viešasis interesas gali būti suprantamas, kaip tai, kas reikšminga visuomenei ar objektyviai turėtų būti svarbu vertinant pagal teisingo, sąmoningo, nešališko, informuoto, geranoriško visuomenės nario etaloną bei kas atliepia pamatines visuomenės vertybes. Esminiais aktualiais viešojo intereso instituto bruožais šiandieninės demokratinės teisinės valstybės kontekste laikytina: reikšmingumas visuomenei, interesų pusiausvyra, apibrėžtis konkrečios visuomenės ribose, dinamiškumas, bendrasis normatyvinis neapibrėžtumas. Analizuojant viešąjį interesą plačiąja prasme kategorijos neapibrėžtumas yra priimtinas: nėra reikalinga siekti nustatyti vieningą, tikslų, baigtinį viešojo intereso apibrėžimą, tai galėtų riboti šios daugiareikšmės vertybinės kategorijos veikimo ribas, o kartu ir atstovavimo viešajam interesui pastangas. Tačiau viešojo intereso apibrėžties poreikis sprendžiant dėl jo konkrečioje visuomenės veikimo srityje iš esmės skiriasi. Spėjama, kad identifikuoti viešojo intereso turinio konkrečioje srityje gaires ne tik įmanoma, bet ir tikslinga. Viešojo intereso turinio *ex ante* konkretinimas apibrėžtame visuomenės veikimo lauke sudaro pagrįstas prielaidas viešojo intereso toje srityje įgyvendinimui.
- 2.2. Išskirtinos keturios plačios viešojo intereso turinio bankroto bylose kategorijos: pirma, interesas išsaugoti verslą; antra, interesas užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą; trečia, interesas užtikrinti komercinį sąžiningumą; ketvirta, interesas apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių. Atliepian viešąjį interesą bankroto bylose būtina siekti pusiausvyros tarp šių interesų, nei vieno intereso nesuabsoliutinant kitų atžvilgiu ir nei vieno neignoruojant. Atitinkamai viešojo intereso gynimo bankroto bylose turinio gaires nusako viešojo intereso gynimo bankroto bylose uždaviniai: pirma, išsaugoti verslą, esant galimybei, kai tai yra praktiškai tikslinga; antra, užtikrinti procedūriškai ir ekonomiškai efektyvią, t. y. veiksmingą bankroto procedūrą; trečia, užtikrinti komercinį sąžiningumą,

atskleidžiant bankroto priežastis ir proporcingai atliepiant neteisėtą komercinį veikimą; ketvirta, kaip galima geriau apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių.

3. Išvados dėl bankroto proceso subjektų vaidmenų ginant viešąjį interesą bankroto byloje:

- 3.1. Teismo vaidmuo ginant viešąjį interesą bankroto byloje daugiausiai pasireiškia intereso užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą tinkamo įgyvendinimo priežiūra ir bendra proceso teisėtumo kontrole. Teismas praktiškai nevykdo su komercinio sąžiningumo užtikrinimu susijusių procedūrų atlikimo bankroto byloje kontrolės.
- 3.2. Nemokumo administratorius yra esminis subjektas, kurio tiesioginis veikimas bankroto procese lemia intereso užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą ir intereso užtikrinti komercinį sąžiningumą įgyvendinimą bankroto byloje. Nuo administratoriaus asmeninio profesionalumo, etikos ir motyvacijos vykdant profesinę veiklą priklauso viešojo intereso atliepimas bankroto byloje. Ypatinę diskreciją administratorius turi vykdydamas su komercinio sąžiningumo užtikrinimu sietinas funkcijas: yra laisvas pasirinkti veikimo priemonės ir būdus, kiti bankroto proceso subjektai realiai nevykdo šių administratoriaus funkcijų tinkamo įgyvendinimo priežiūros.
- 3.3. Valstybinės nemokumo priežiūros institucijos vaidmuo vykdant administratorių veiklos priežiūrą daugiausiai sietinas su procedūrinio efektyvumo užtikrinimu, – Nemokumo priežiūros tarnyba vykdo kontrolę, kaip administratoriai bankroto byloje įgyvendina interesą užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą. Tarnyba realiai nevykdo su komercinio sąžiningumo užtikrinimu susijusių administratoriaus funkcijų įgyvendinimo kokybės priežiūros.
- 3.4. Nemokumo administratorių savivaldai yra įstatymiškai priskirta viešojo intereso apsaugos bankroto byloje prasme reikšminga funkcija – administratorių profesinės etikos standartų laikymosi kontrolė. Specifinis kontrolės laukas, t. y. administratorių etiško veikimo priežiūra, suponuoja pačios priežiūrą vykdančios institucijos patikimumo, nešališkumo, profesionalumo būtinybę.
- 3.5. Kreditorių aktyvus veikimas procese prisideda prie viešojo intereso atliepimo bankroto byloje. Tačiau kreditoriai yra privatus subjektai, ginantys savo privačius turtinius interesus. Viešojo intereso gynimas bankroto byloje nėra kreditoriams priskirtinas vaidmuo, todėl neturėtų būti jiems primetamas.
- 3.6. Viešųjų kreditorių veikimas bankroto byloje yra tiesiogiai susijęs su atstovavimu viešajam interesui, kadangi šie specialūs viešojo administravimo subjektai rūpinasi viešųjų finansinių resursų atgavimu. Siekdami atliepti viešąjį interesą, valstybei atstovaujantys kreditoriai bankroto byloje turėtų veikti aktyviai, – tikslingai ir profesionaliai naudotis kreditoriams suteiktomis teisėmis procese, tokiu būdu įgyvendinant bankroto procedūrų atlikimo kokybės priežiūrą.
- 3.7. Bankroto ombudsmeno institucija (Lietuvos teisinėje sistemoje neegzistuoja) laikytina efektyviu ir reikšmingu bankroto valdymo sistemos saugikliu bankroto

bylose atliepiant viešąjį interesą. Esminė bankroto ombudsmeno pareiga – kontroliuoti intereso užtikrinti komercinį sąžiningumą bankroto bylose įgyvendinimą: prižiūrėti, kad būtų atskleidžiamos tikrosios verslo nemokumo priežastys ir taikomas proporcingas teisinis atsakas į nustatytą neteisėtą veikimą. Tokiu būdu bankroto valdymo teisiniame režime pasitelkiant bankroto ombudsmeno instituciją, kovojama su ekonominiais nusikaltimais, taip vystant teisingesnę ir palankesnę verslo aplinką.

4. Identifikuotos aktualios praktinės viešojo intereso gynimo problemos Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje:

4.1. Nepakankamas su komercinio sąžiningumo bankroto bylose užtikrinimu susijęs teisinis reglamentavimas, praktinis nemokumo administratoriaus veiksmų nukreipimas:

- Nepakankamas teisinis reglamentavimas ir teismo aktyvumas užtikrinant valdymo organų pareigas bankroto procese bendradarbiauti su nemokumo administratoriumi įgyvendinimą.
- Nepakankama sandorių patikrinimo bankroto procese kokybiško atlikimo apibrėžtis.
- Nėra numatytas įstatyminis įpareigojimas administratoriui pranešti apie vykdant bankroto procedūras identifikuotą galimai nusikalstamą veikimą.

4.2. Neužtikrinamas adekvatus sisteminis nemokumo administratorių motyvavimas:

- Didelė dalis bankroto procesų Lietuvoje yra vykdoma nemokumo administratoriui ne tik negaunant atlyginimo, bet ir būtent nemokumo administratoriaus lėšomis, t. y. administratoriui dengiant bankroto administravimo išlaidas. Neatlygintinas nemokumo administratorių darbas yra tapęs ilgamete normalizuota praktika Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje.
- Automatinės nemokumo administratorių atrankos sistemos veikimo nelogiškumai šiuo metu sudaro sąlygas faktiškai didesnę darbo krūvį turintiems administratoriams laimėti atrankas prieš mažesnio užimtumo kitais kriterijais lygiaverčius kolegas. Tai generuoja bendrą neteisybės pojūtį nemokumo administratorių bendruomenėje, pakerta administratorių motyvaciją veikti skaidriai, siekti geriausių pastangų profesinėje veikloje, taip pat, manytina, prisideda prie merkantilistinio požiūrio profesinės prieigos iširtinimo bankroto administravimo paslaugų rinkoje Lietuvoje.

4.3. Nepakankamas valstybės indėlis užtikrinant aplinkos apsaugą bankroto bylose:

- Beturčių įmonių bankroto bylose išimtinai nemokumo administratoriui yra perkeliama finansinė atsakomybė už administruojamos įmonės iki bankroto bylos iškėlimo, vykdant ūkinę komercinę veiklą, sukeltą taršą: administratorius yra teisiškai įpareigotas savo lėšomis padengti aplinkosaugos reikalavimų įgyvendinimą bankroto byloje, valstybei neteikiant iš esmės jokios pagalbos. Toks teisinis reguliavimas neužtikrina viešojo intereso, t. y.

nesudaro sąlygų nemokiai įmonei nutraukus veiklą, bankroto byloje operatyviai įgyvendinti aplinkosaugos reikalavimus.

4.4. **Neužtikrinama visapusiška nemokumo administratorių profesinės veiklos kokybės kontrolė:**

- Nėra subjekto, kuriam būtų deleguota, identifikavus poreikį, kvalifikuotai ir išsamiai patikrinti, kaip buvo atliktos su komercinio sąžiningumo užtikrinimu bankroto procese sietinos procedūros.
- Tobulintinas nemokumo administratorių profesinės etikos laikymosi priežiūros teisinis mechanizmas.

Pasiūlymai ir rekomendacijos

Remiantis disertacinio tyrimo išvadomis toliau teikiamos bendrosios rekomendacijos nacionalinės nemokumo politikos strategams ir formuotojams dėl taikytinos sisteminės prieigos tikslingų perspektyvų formuluojant ir įgyvendinant viešojo intereso požiūriu palankią Lietuvos bankroto valdymo strategiją. Šios rekomendacijos taip pat gali būti aktualios Lietuvos įstatymų leidėjui, bankroto bylas nagrinėjantiems teisams, nemokumo teisės akademikams ir praktikams.

Pažymėtina, kad šie bendrieji siūlymai gali būti įdomūs ir naudingi iš esmės bet kurios demokratinės teisinės valstybės teoretikams bei praktikams, keliantiems viešojo intereso įgyvendinimo bankroto bylose klausimus, siekiant sukurti palankias sąlygas viešojo intereso apsaugai bankroto bylose nacionaliniuose teisiniuose režimuose.

1. Lietuvoje vystant monistinę nemokumo valdymo sistemą, kurioje propaguojamas vieningas požiūris į bankroto ir restruktūrizavimo teisinius įrankius, faktas, kad restruktūrizavimo ir bankroto kryptys savo esme, tikslais ir priemonėmis skiriasi, neturėtų būti ignoruojamas. Bankrotas ir restruktūrizavimas yra taikomi skirtingose verslo situacijose, viena procedūra negali pakeisti kitos: restruktūrizavimo mechanizmų pagalba atliepiami nemokumo valdymo klausimai skiriasi nuo bankroto procesu sprendžiamų verslo nemokumo problemų. Šios esminės nemokumo procedūros persidengia tik nedidele apimtimi, nors ir yra neabejotinai susiję. Visgi funkcionaliai ir sklandžiai veikiančiam teisiniam nemokumo valdymo režimui būtinas kiekvienas teisinis instrumentas atskirai – optimalus restruktūrizavimas ir optimalus bankrotas. Todėl restruktūrizavimo krypties skatinimas ir plėtra neturėtų užgožti bankroto instituto teisingumo ir veiksmingumo strateginių užduočių. Siūlytina bankroto ir restruktūrizavimo sritims aiškiai formuluoti atskirus sisteminius tikslus, atskirai vertinti ir atliepti šiose srityse susiklostančią unikalų problematiką ir siekti skirti joms įmanomai tolygesnę strateginę dėmesį.
2. Lietuvos bankroto valdymo politikos formavime stebima orientacija į bankroto proceso veiksmingumo siekį. Siūloma priimti strateginį požiūrį, kad procedūrinis ir ekonominis bankroto efektyvumas, t. y. veiksmingumas, yra būtinas, tačiau nepakankamas, kad bankroto procesą būtų galima laikyti atitinkančiu viešąjį interesą. Bankroto valdymo teisinėje architektūroje rekomenduojama atsižvelgti į visas išskirtas viešojo intereso turinio bankroto bylose kategorijas: interesą išsaugoti

verslą, interesą užtikrinti veiksmingą bankroto procedūrą, interesą užtikrinti komercinį sąžiningumą ir interesą apsaugoti žmones nuo neigiamų bankroto pasekmių. Priimant bankroto teisinio reguliavimo pakeitimus, taip pat bankroto bylas nagrinėjantiems teismams sprendžiant atskirus klausimus bankroto procesuose, siūloma kaskart atidžiai vertinti ir prognozuoti, kaip priimami sprendimai paveiks kiekvieną iš įvardintų plačių interesų sričių, ir siekti pusiausvyros tarp šių interesų.

3. Siūloma priimti strateginį požiūrį, kad viešojo intereso užtikrinimo bankroto byloje siekis suponuoja savo esme skirtingas bankroto procedūras priklausomai nuo juridinio asmens nemokumo, lėmusio bankrotą, priežasčių. Bankroto procedūros užduotys prasiplečia nustačius, kad bankrotą lėmė sąžiningo komercinio veikimo standartus pažeidžiantys valdymo organų veiksmai. Nuo atsakymo į klausimą, ar analizuojamas bankroto atvejis gali būti laikomas objektyvia verslo nesėkme, priklauso konkretaus bankroto projekto uždaviniai ir jų diktuojamos specifinės procedūros. Jei nustatoma, kad bankrotas yra grynosios verslo nesėkmės išdava, bankroto procedūros turi būti sukoncentruotos į reabilitacinį tikslą ir kuo operatyvesnį skolininko atleidimą nuo skolų. Priimtinos objektyvios verslo nesėkmės atveju esminė užduotis – įgyvendinti procedūriškai ir ekonomiškai efektyvią, t. y. veiksmingą bankroto procedūrą. Priešingu atveju, nustačius, kad verslo žlugimas yra susijęs su apgaulė, ypatingai aplaidžiais skolininko veiksmais, veiklos perkėlimu, turto nuslėpimu, iššvaistymu ar kitomis sąžiningo komercinio elgesio standartus pažeidžiančiomis veiklomis, bankroto byloje išryškėja papildomas reikšmingas su viešuoju interesu sietinas uždavinys – ginti komercinį sąžiningumą. Atitinkamai, skolininkui bankroto procese piktybiškai nebendradarbiaujant su nemokumo administratoriumi, neperduodant bendrovės dokumentų ir turto, valdymo organų nesąžiningumas gali būti pagrįstai preziumuojamas. Tokiais atvejais siūlytina neuabsoliutinti bankroto proceso veiksmingumo siekio, skirti reikiamą dėmesį komercinio sąžiningumo bankroto byloje užtikrinimui. Rekomenduojama bankroto valdymo politikos architektūroje vadovautis strategine nuostata, kad bankroto teisinis režimas negali fasilituoti nesąžiningų ar nebendradarbiaujančių skolininkų (buvusių juridinio asmens valdymo organų) operatyvaus, atitinkamų pasekmių nesukeliančio reabilitavimo.
4. Orientuojantis į nemokumo administratorių profesijos nešališkumą, profesionalumą, nemokumo administratorių profesinio veikimo skaidrumą, siekiant sumažinti korupciją bankroto administravimo srityje Lietuvoje, rekomenduojama skirti sisteminių dėmesį adekvataus nemokumo administratorių motyvavimo klausimams. Svarbu strateginiu lygiu priimti, kad Lietuvoje susiklosčiusi ilgametė praktika – tai, kad nemokumo administratoriai didelėje dalyje bankroto projektų ne tik realiai negauna atlyginimo, bet ir patys dengia bankroto administravimo išlaidas, nesuponuoja skaidraus ir nešališko jų profesinio veikimo bankroto byloje dinamikos.
5. Rekomenduojama strategiškai traktuoti valstybei atstovaujančius kreditorius kaip reikšmingą sisteminių saugiklį, užtikrinant viešąjį interesą bankroto byloje. Viešieji kreditoriai bankroto byloje turėtų veikti aktyviai, tikslingai ir profesionaliai naudojantis kreditoriams suteiktomis teisėmis procese, tokiu būdu prisidėdami

prie bankroto procedūrų kokybės priežiūros įgyvendinimo. Atitinkamai siūlytina viešųjų kreditorių pasirengimui aktyviai ir efektyviai kreditoriaus teisėmis veikti bankroto bylose skirti svarų sisteminę dėmesį: peržiūrėti kiekvienos valstybės institucijos atstovavimo bankroto bylose strategiją; pateikti pageidautino viešųjų kreditorių veikimo bankroto bylose specifines gaires ir nuostatas; kelti valstybės tarnautojų, skiriamų atstovauti viešiesiems kreditoriams bankroto bylose tikslinį pasirengimą ir bankroto teisės ekspertų išskumą, organizuoti atitinkamus mokymus; supažindinti juos su viešojo intereso gynimo bankroto bylose uždaviniais.

Toliau teikiami pasiūlymai ir rekomendacijos dėl Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje identifikuotų praktinių viešojo intereso įgyvendinimo problemų sprendimo išeičių. Viešojo intereso gynimo bankroto bylose Lietuvoje praktinės problematikos analizės pagrindu teikiami dviejų tipų pasiūlymai ir rekomendacijos. Pirmąją grupę galima įvardinti siūlymais dėl momentinių sprendinių – siūlomi konkretūs teisinio reguliavimo pakeitimai, kurie galėtų būti sąlyginai operatyviai įgyvendinti ir spręstina, turėtų greitą pozityvų poveikį, sukuriant palankesnes viešojo intereso užtikrinimo bankroto bylose formaliąsias sąlygas. Antrojo tipo rekomendacijos sietinos su giluminėmis praktinėmis problemomis, kylančiomis iš tam tikrais aspektais unikalios Lietuvos teisinės bankroto valdymo sąrangos. Pastarųjų problemų sprendimui būtini išplėstiniai parengiamieji darbai ir strateginiai teisinio reguliavimo pokyčiai.

6. Problema: **nepakankamas su komercinio sąžiningumo bankroto bylose užtikrinimu susijęs teisinis reglamentavimas, praktinis administratoriaus veiksmų nukreipimas.** Siekiant spręsti šią problemą pasiūlymai ir rekomendacijos teikiami nacionalinės nemokumo politikos strategams ir formuotojams, įstatymų leidėjui, AVNT, bankroto bylas nagrinėjantiems teismams.

6.1. **Dėl valdymo organų pareigos bankroto procese bendradarbiauti su nemokumo administratoriumi įgyvendinimo:**

6.1.1. Rekomenduojama praplėsti juridinio asmens valdymo organų pareigos bankroto procese bendradarbiauti su nemokumo administratoriumi teisinį konceptą. Atitinkamai siūloma papildyti JANĮ 57 str. ketvirta dalimi, nuostata formuluojant taip:

„4. Juridinio asmens valdymo organai turi pateikti teismo paskirtam nemokumo administratoriui savo kontaktinius duomenis ir bendradarbiauti viso bankroto proceso metu: administratoriui pagrįstai prašant, teikti informaciją ir paaiškinimus apie juridinio asmens vykdytą veiklą, turtą ir kt.“

6.1.2. Bankroto bylas nagrinėjantiems teismams rekomenduojama skirti ypatingą dėmesį valdymo organų piktybinio nebendradarbiavimo su nemokumo administratoriumi atvejams, t. y. buvusiems vadovams neperduodant administratoriui bendrovės turto ir dokumentų. Tokiais atvejais teismui siūloma vertinti administratoriaus pasitelktų priemonių pakankamumą ir spręsti dėl teismo procesinio įsikišimo tikslingumo. Bankroto byloje identifika-

vus poreikį, rekomenduojama įgyvendinti teismo aktyvumo pareigą – *ex officio* rinkti įrodymus ir imtis kitų tikslingų procesinių veiksmų, siekiant užtikrinti, kad vadovas įgyvendintų jam įstatymo nustatytas atsakomybes. Bankroto proceso operatyvumo siekis neturėtų būti suabsoliutinamas tose bankroto bylose, kur valdymo organai atsisako bendradarbiauti ar slapstosi, dėl ko gali būti pagrįstai numanomas nesąžiningas komercinis veikimas.

6.2. Dėl sandorių patikrinimo bankroto procese kokybiško atlikimo apibrėžties:

6.2.1. Rekomenduojama numatyti, kad nemokumo administratorius ne tik kreditorių susirinkimui, bet ir bankroto bylą nagrinėjančiam teismui teikia atliktą juridinio asmens sandorių analizę (o ne tik sandorių patikrinimo rezultatus), kurioje turi būti įvardinamos juridinio asmens nemokumo, lėmusio bankrotą, priežastys bei nurodoma, kokie įstatyme įtvirtinti tyčinio bankroto požymiai buvo identifikuoti. Atitinkamai siūloma patikslinti JANĮ 64 str. 4 d., įstatymo nuostatą formuluojant taip:

„Sandorių, sudarytų per ne trumpesnę kaip trejų metų laikotarpį iki bankroto bylos iškelimo dienos, analizę nemokumo administratorius pateikia kreditorių susirinkimui ir bankroto bylą nagrinėjančiam teismui. Sandorių analizėje įvardinamos nustatytos juridinio asmens nemokumo priežastys ir nurodomi identifikuoti tyčinio bankroto požymiai, jei tokių buvo“¹³⁷⁶.

6.2.2. Siekiant pagerinti ir suvienodinti viešojo intereso apsaugos prasme svarbaus procedūrinio veiksmo – sandorių patikros atlikimo kokybę, AVNT rekomenduojama, bendradarbiaujant su teisės ir finansų ekspertais bei nemokumo administratoriais, parengti išsamias ekspertines sandorių patikrinimo bankroto bylose metodines rekomendacijas.

6.3. Dėl nusikalstamo veikimo išaiškinamumo bankroto bylose:

6.3.1. Rekomenduojama įstatyme numatyti nemokumo administratoriaus pareigą pranešti apie vykdant bankroto procedūras nustatytą galimai nusikalstamą veikimą. Atitinkamai siūloma papildyti nemokumo administratoriaus pareigų, numatytų JANĮ 59 str., sąrašą papildomu punktu, apibrėžiant, kad:

„Įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą, nemokumo administratorius atlieka šias pareigas: X) Administruojamo juridinio asmens veikloje, valdymo organų veiksmuose ar neveikime nustatčius nusikalstamos veikos požymius, nedelsiant raštu informuoja apie tai bankroto bylą nagrinėjančią teismą.“

6.3.2. Kovoiant su ekonominiais nusikaltimais ir saugant komercinį sąžiningumą, bankroto bylas nagrinėjantys teismai raginami atkreipti dėmesį į CPK

¹³⁷⁶ Šiuo metu galiojanti JANĮ 64 str. 4 d. nuostata: „Informaciją apie sandorių, sudarytų per ne trumpesnę kaip 3 metų laikotarpį iki bankroto bylos iškelimo dienos, patikrinimo rezultatus nemokumo administratorius pateikia kreditorių susirinkimui“.

299¹³⁷⁷ straipsnyje ir CPK 300 straipsnio 1 dalyje¹³⁷⁸ teismui numatytas pareigos ir užtikrinti, jog jos būtų nuosekliai įgyvendinamos bankroto bylose praktikoje.

7. Problema: **neužtikrinamas adekvatus sisteminis nemokumo administratorių motyvavimas**. Siekiant spręsti šią problemą pasiūlymai ir rekomendacijos teikiami nacionalinės nemokumo politikos strategams ir formuotojams, įstatymų leidėjui, Finansų ministerijai, AVNT:

7.1. **Dėl nemokumo administratorių neatlygintino darbo bankroto bylose problemos:**

7.1.1. Visų pirma, siūloma strateginiu lygiu pripažinti, jog didelio masto nemokumo administratorių neatlygintinas darbas bankroto bylose nėra priimtina ir tvari praktika bei įvardinti tai kaip problemą.

7.1.2. Rekomenduojama ateityje visiškai atsisakyti šiuo metu Lietuvoje galiojančio teisinio reguliavimo, pagal kurį finansinė beturčių įmonių administravimo našta perkeliama nemokumo administratoriams: siūloma panaikinti JANĮ 23 str. 1 d. nuostatą, pagal kurią nemokumo administratorius gali teikti sutikimą prisiimti patirtinų bankroto proceso administravimo išlaidų dengimo finansinę riziką.

7.1.3. Rekomenduojama atlikti išsamias lyginamąsias studijas ieškant beturčių įmonių bankroto valdymo praktinių išeičių, optimalių Lietuvos kontekstui. Šių išeičių paieškose siūloma susikonsultuoti su specializuotų lanksčių supaprastintų likvidavimo procedūrų mikro ir smulkioms beturtėms įmonėms diegimą. Supaprastinto likvidavimo procedūrose būtina numatyti sisteminius saugiklius, leidžiančius užtikrinti, kad operatyvus ir paprasto beturčių įmonių likvidavimo procedūra nebūtų piktnaudžiaujama ir ji būtų taikoma tik sąžiningiems skolininkams, o kilus pagrįstoms abejonėms dėl skolininko sąžiningumo būtų įgyvendinama pilna išsami bankroto procedūra.

7.2. **Dėl objektyvaus administratorių atrankos proceso užtikrinimo:**

7.2.1. Finansų ministerijai ir AVNT rekomenduojama nedelsiant inicijuoti automatinės administratorių atrankos programos veikimo nelogiškumą ištaisymą, sudarančių sąlygas didesnę krūvį turintiems administratoriams laimėti atrankas prieš mažesnę užimtumą turinčius kolegas. Tam reikalinga atlikti atrankos programos veikimo pakeitimus, nustatant, kad visais atvejais, įskaitant, kai pats juridinis asmuo neveda bankroto procesų, juridinio as-

1377 „CPK“, *supra note*, 224: 299 str. („Jeigu teismas nagrinėdamas civilinę bylą padaro išvadą, kad asmens pažeidė įstatymus ar kitas teisės normas, jis priima atskirąją nutartį ir nusiunčia ją atitinkamoms institucijoms ar pareigūnams, informuodamas juos apie pažeidimus.“).

1378 *Ibid*, 299 str. 1 d. („Jeigu bet kurioje civilinio proceso stadijoje paaiškėja, kad byloje dalyvaujančio asmens arba kito asmens veiksmai ar neveikimas turi nusikalstamos veikos požymių, teismas apie tai praneša prokurorui.“).

mens darbo krūvis yra siejamas su šiame asmenyje dirbančių fizinių nemokumo administratorių faktiniu darbo krūviu.

- 7.2.2. Ateityje iš esmės sprendžiant aptartą problematiką, Lietuvoje siūloma administratorių skyrimo procesą organizuoti išimtinai per fizinius nemokumo administratorius, t. y. atrankos programoje dalyvaujant tik fiziniams asmenims. Atitinkamai keistinas ir JANĮ 2 str. 17 d. numatytas generalinis įstatyminis nemokumo administratoriaus konceptas, pagal kurį nemokumo administratorius – tai „fizinis arba juridinis asmuo, turintis teisę administruoti nemokumo procesus“. Siūlytina numatyti, kad nemokumo administratorius yra būtent fizinis asmuo, turintis teisę teikti nemokumo administravimo paslaugas. Vertintina, kad administratorių atrankos organizavimas dalyvaujant tik fiziniams administratoriams laiduotų teisingesnes administratorių tarpusavio konkurencijos sąlygas. Tokiu būdu būtų sprendžiama vadinamoji bankroto verslininkų problema, tai sudarytų prielaidas tolygiam, teisingam administratorių skyrimo procesui, atskleistų realų nemokumo administravimo profesinę veiklą užsiimančių administratorių kiekį, išgrynintų administratorių atskaitomybę. Tuo tarpu patys fiziniai administratoriai būtų laisvi savanoriškai jungtis į profesines bendrijas optimalaus veiklos organizavimo ir profesinės partnerystės tikslais, o ne siekdami turėti nepagrįstą konkurencinį pranašumą nemokumo administratorių atrankoje.

8. Problema: **nepakankamas valstybės indėlis užtikrinant aplinkos apsaugą bankroto byloje**. Siekiant spręsti šią problemą pasiūlymai ir rekomendacijos teikiami nacionalinės nemokumo politikos strategams ir formuotojams:

8.1. **Dėl aplinkos apsaugos bankroto byloje įgyvendinimo:**

- 8.1.1. Pirmiausia reikalinga strateginiu lygiu pripažinti, kad galiojantis teisinis reguliavimas, kuriuo beturčių įmonių bankroto byloje išimtinai administratoriui perkeliama finansinė bankrutuojančio juridinio asmens aplinkosaugos prievolių įgyvendinimo našta praktikoje neužtikrina aplinkos apsaugos tokiose bankroto byloje.
- 8.1.2. Rekomenduojama atlikti išsamius lyginamuosius tyrimus užsibrėžiant tikslą suformuluoti nuoseklią nacionalinę aplinkosaugos bankroto byloje strategiją.
- 8.1.3. Siūloma sukurti valstybinį fondą nemokių įmonių aplinkosaugos reikalavimų įgyvendinimui finansuoti. Šis fondas galėtų būti steigiamas kaip funkcionuojančio Garantinio fondo struktūrinė atšaka arba formuojamas atskiras fondas panašiu principu, t. y. veiklą vykdančiams ūkio subjektams mokant tam tikrą pastovų nustatytą garantinį mokestį – tokiu būdu generuojant bendrą fondo biudžetą. Konkrečioje bankroto byloje nesant pakankamai turto padengti aplinkosaugos prievolių įgyvendinimą, siūloma nemokumo administratorių įpareigoti nedelsiant argumentuotai kreiptis dėl valstybės paramos. Tokiu būdu, esant būtinybei, aplinkosaugos darbai būtų finansuojami valstybės – iš šio fondo lėšų. Toks veikimo modelis leistų apsaugoti

viešąjį interesą, nedelsiant likviduojant taršos padarinius, nemokiai įmonei teršėjai nutraukus veiklą.

8.1.4. Siūloma numatyti, kad valstybei suteikus finansinę pagalbą bankrutuojančiai įmonei, t. y. padengus išlaidas, reikalingas operatyviai atlikti aplinkosaugos prievoles, už aplinkosaugą atsakinga valstybės institucija bendradarbiaudama su nemokumo administratoriumi atliktų išsamų specializuotą bankrutuojančios bendrovės veiklos tyrimą, nustatant, ar ūkinė komercinė veikla buvo vykdoma laikantis aplinkosaugos įstatymų. Paaiškėjus buvusių valdymo organų neteisėtam veikimui, valstybė regreso tvarka iš atsakingų asmenų išsiieškotų įgyvendinant operatyvų taršos likvidavimą patirtas išlaidas. Siūloma specializuoto išsamaus įmonės veiklos aplinkosauginio patikrinimo bankroto bylos apimtyje taikymo praktika leisti atsakomybę nukreipti faktiškai už žalą gamtai atsakingiems asmenis. Tai, manytina, be kita ko prisidėtų prie aplinkosaugos prasme neatsakingo ūkinės komercinės veiklos vykdymo prevencijos.

8.1.5. Formuluojuotą nacionalinę aplinkosaugos bankroto bylose strategiją taip pat rekomenduojama ieškoti alternatyvių aplinkos apsaugos prievolių įgyvendinimo finansavimo bankroto bylose šaltinių. Pavyzdžiui, įtvirtinti antrinės atsakomybės už žalą aplinkai institutą, pagal kurį bendrovėms, vykdančioms specifinę su tarša susijusią ūkinę komercinę veiklą būtų privalomas specialus žalos aplinkai draudimas, kuriuo būtų dengiamas nemokios įmonės aplinkosauginių prievolių įgyvendinimas. Tokiu reguliavimu būtų taupomos valstybės lėšos, užtikrinant, kad iš valstybės biudžeto būtų finansuojami aplinkos tvarkymo darbai išimtiniais atvejais, t. y. nesant alternatyvių finansavimo šaltinių.

9. **Problema: neužtikrinama visapusiška nemokumo administratorių profesinės veiklos kokybės kontrolė.** Siekiant spręsti šią problemą pasiūlymai ir rekomendacijos teikiami nacionalinės nemokumo politikos strategams ir formuotojams, įstatymų leidėjui, Finansų ministerijai, AVNT, NAR:

9.1. **Dėl komercinio sąžiningumo užtikrinimo bankroto bylose kontrolės:**

Nacionalinės nemokumo politikos strategams siūlytina remiantis Suomijos teisinio reguliavimo pavyzdžiu, atlikus išplėstinę praktikos pritaikomumo studiją, išsamiai svarstyti strategiją Lietuvoje steigti nepriklausomą į viešojo intereso įgyvendinimą bankroto bylose orientuotą bankroto ombudsmeno instituciją. Šiai institucijai siūloma priskirti šiuo metu Lietuvoje jokiems bankroto teisiniame lauke veikiantiems subjektams nedeleguotas viešojo intereso prasme reikšmingas funkcijas: prižiūrėti komercinio sąžiningumo užtikrinimą bankroto bylose (taip kovojant su ekonominiais nusikaltimais), teikti ekspertinę pagalbą nemokumo administratoriams ir kitiems proceso dalyviams (taip vystant gerąją administravimo praktiką), plėtoti ir palaikyti tarpinstitucinį bendradarbiavimą bankroto bylose ginant viešąjį interesą, tokiu būdu ilgojoje perspektyvoje kuriant nacionalinę skaidresnę verslo kultūrą bei palankesnę verslo aplinką.

9.2. Dėl tinkamo nemokumo administratorių profesinės etikos laikymosi priežiūros mechanizmo įgyvendinimo:

9.2.1. Siūlytina nepalikti išimtinai Nemokumo administratorių savivaldos diskrecijai tokios viešojo intereso apsaugos prasme reikšmingos atsakomybės, kaip nemokumo administratorių etikos priežiūra, rekomenduojama bent tam tikra apimtimi numatyti valstybės ir pačios visuomenės vaidmenį šiame procese, taip sukuriant sisteminį saugiklį ir generuojant viešąjį pasitikėjimą administratorių etikos kontrolės institutu. Siūlytina tobulinti įtvirtintą Nemokumo administratorių rūmų gautų skundų dėl administratorių etikos pažeidimų nagrinėjimo teisinį konceptą, panaikinant lemiamą Nemokumo administratorių rūmų Prezidiumo vaidmenį šiame procese ir jį priskiriant Nemokumo administratorių garbės teismui, taip pat keičiant Garbės teismo sudėties formavimo nuostatas, numatant į Garbės teismo sudėtį įtraukti ne tik pačius nemokumo administratorius, bet ir visuomenės bei valstybės atstovus. Atitinkamai Finansų ministerijai, AVNT, įstatymo leidėjui siūloma inicijuoti šiuos JANĮ pakeitimus:

9.2.1.1. Patikslinti JANĮ 147 str. 1 d. išbraukiant frazę „Nemokumo administratorių rūmų prezidiumo siūlymu“ ir išdėstant įstatymo nuostatą taip:

„Nemokumo administratorių garbės teismas Nemokumo administratorių rūmų prezidiumo siūlymu nagrinėja nemokumo administratorių pažeidimus, nurodytus šio įstatymo 148 straipsnio 1 dalyje.“

9.2.1.2. Pakeisti JANĮ 147 str. 2 d., įstatymo nuostatą formuluojant taip:

„Nemokumo administratorių garbės teismas susideda iš šešių narių, iš kurių: 1) trys nariai renkami Nemokumo administratorių visuotiniame narių susirinkime iš nemokumo administratorių, kurie turi turėti ne mažesnę kaip penkerių metų nemokumo administratoriaus darbo patirtį ir neturėti galiojančių nuobaudų; 2) du nariai renkami Nemokumo administratorių rūmų visuotiniame narių susirinkime iš šešių teisingumo ministro pasiūlytų visuomenės atstovų, kurie turi turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą (vienpakopį ar bakalaurą) ir atitikti šiame įstatyme nustatytus nepriekaištingos reputacijos reikalavimus; 3) vieną narį deleguoja Priežiūros institucija, kuris turi turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą (vienpakopį ar bakalaurą) ir ne mažesnę kaip 2 metų darbo patirtį nemokumo, teisės ir (arba) finansų srityse bei atitikti šiame įstatyme nustatytus nepriekaištingos reputacijos reikalavimus.“¹³⁷⁹.

9.2.1.3. Patikslinti ir papildyti JANĮ 148 str. 3 d., įstatymo nuostatą formuluojant taip:

1379 Šiuo metu galiojanti JANĮ 147 str. 2 d. nuostata: „Nemokumo administratorių garbės teismą sudaro 5 nariai, iš kurių 3 narius – Nemokumo administratorių rūmų narius – deleguoja Nemokumo administratorių rūmų visuotinis narių susirinkimas ir po vieną narį, privalantį turėti ne mažesnę kaip 2 metų darbo patirtį nemokumo, teisės ir (arba) finansų srityse, deleguoja Teisingumo ministerija ir Finansų ministerija.“

„Sprendimą skirti nuobaudą priima Nemokumo administratorių rūmų prezidiumas vadovaudamasis Nemokumo administratorių garbės teismo siūlymu. Jei Nemokumo administratorių rūmų prezidiumo sprendimas neatitinka Nemokumo administratorių garbės teismo siūlymo, jis privalo būti motyvuotas.“¹³⁸⁰

9.2.1.4. Priėmus siūlomus JANĮ pakeitimus, NAR reikalinga inicijuoti Garbės teismo nuostatų atitinkamus pakeitimus (tvirtina NAR visuotinis narių susirinkimas), taip pat priimti reikiamus Nemokumo administratorių profesinės etikos pažeidimų nagrinėjimo taisyklių pakeitimus (tvirtina NAR Prezidiumas).

9.2.2. Įvertinant tai, kad Lietuvoje nemokumo administratorių savivalda vis dar yra pradinėje veiklos vystymo stadijoje, šiame etape yra itin svarbus suinteresuotos valstybės priežiūros institucijos – AVNT, taip pat Finansų ministerijos, kurios diskrecijai priskirta nemokumo valdymo sritis, vaidmuo atidžiai stebint ir kompetentingai vertinant nemokumo administratorių savivaldai priskirtų įstatyminių atsakomybių įgyvendinimo efektyvumą praktikoje. Siūlytina atsakingoms valstybės institucijoms atlikti tęstinę ir nepaviršutinišką savivaldos veiklos stebėseną ir tam tikrą laikotarpį identifikavus netinkamą, neskaidrų ar kitaip netenkinantį savivaldai įstatymu priskirtų viešųjų funkcijų vykdymą, inicijuoti būtinus sisteminius teisinio reguliavimo pokyčius, prireikus grąžinant iki JANĮ priėmimo galiojusią tvarką, t. y. Nemokumo priežiūros tarnybai perimant iš nemokumo administratorių savivaldos šiuo metu jai deleguotas reikšmingas viešąsias funkcijas.

Tyrimo rezultatų apibavimas ir sklaida

Tam tikri atlikto tyrimo aspektai ir rezultatai paskelbti recenzuojamuose mokslo leidiniuose publikuotuose straipsniuose:

- Virginijus Bitė, Vilija Mogenytė, Salvija Mulevičienė. „Civil Liability of a Company Director in the Vicinity of Insolvency: The Lithuanian Approach“. *European Business Organization Law Review* 23 (2022): 455–479. <https://rdcu.be/cGyQa>.
- Virginijus Bitė, Marija Jurgelevič, Vilija Mogenytė, Salvija Mulevičienė. „Juridinių asmenų nemokumo teisinio reguliavimo pokyčiai Lietuvoje įgyvendinus Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvą“. *Lietuvos Teisė 2021: Esminiai pokyčiai* (2021): 93–103.
- Virginijus Bitė, Vilija Mogenytė, Salvija Mulevičienė. „COVID-19 sukeltų padarinių poveikis nemokumo teisei“. *Lietuvos Teisė 2020: Esminiai pokyčiai* (2020): 99–106.

1380 Šiuo metu galiojanti JANĮ 148 str. 3 d. nuostata: „Sprendimą skirti nuobaudą priima Nemokumo administratorių rūmų prezidiumas, atsižvelgdamas į Nemokumo administratorių garbės teismo siūlymą“.

Disertacijos tema skaityti pranešimai konferencijose:

- Skaitytas pranešimas „Viešojo intereso gynimas bankroto bylose“, Mykolo Romerio universiteto organizuotoje konferencijoje „Veiksmingo įmonių nemokumo proceso užtikrinimo priemonės“, vykusioje 2022 m. balandžio 21 d. nuotoliniu būdu.
- Skaitytas pranešimas „Defending the Public Interest in Corporate Bankruptcy Cases“ INSOL Europe organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Younger Academics Network of Insolvency Law – Research on Restructuring and Insolvency Law“, vykusioje 2022 m. kovo 1 d., Dubline, Airijoje.
- Skaitytas pranešimas „Defending the Public Interest in Insolvency Proceedings: Context, Actors, Prospects“ Leideno universiteto (Nyderlandai) *Stichting Bob Wessels Insolvency Law Collection (BWILC)* organizuotoje nemokumo teisės tyrėjams skirtoje tarptautinėje konferencijoje, vykusioje 2021 m. kovo 2–3 d. nuotoliniu būdu.

Mokslinė stažuotė

2022 m. balandžio–gegužės mėn. darbo autorė dvi savaites stažavosi Leideno universitete, Nyderlanduose. Stažuotės metu buvo naudojamosi vykdytam tyrimui itin vertinga profesoriaus emerito Bob Wessels Leideno universitetui padovanota išplėstinė specializuota nemokumo teisės mokslo leidinių kolekcija, kitais Leideno universiteto bibliotekos ištekliais.

CURRICULUM VITAE

Vardas, pavardė Vilija Mogenytė

Išsilavinimas

- 2018 m. – 2023 m. **Teisės krypties doktorantūros studijos**
Mykolo Romerio universitetas
(Teisės mokykla, Privatinės teisės institutas)
- 2014 m. – 2017 m. **Teisės krypties magistrantūros (vientisosios) studijos**
Vytauto Didžiojo universitetas
Suteiktas teisės magistro kvalifikacinis laipsnis (Teisės specializacija)
- 2008 m. – 2010 m. **Viešojo administravimo krypties magistrantūros studijos**
Mykolo Romerio universitetas
Suteiktas viešojo administravimo magistro kvalifikacinis laipsnis
(Viešojo administravimo specializacija)
- 2008 m. – 2010 m. **Informacijos ir komunikacijos krypties magistrantūros studijos**
Vilniaus universitetas
Suteiktas informacijos ir komunikacijos magistro kvalifikacinis laipsnis
(Tarptautinės komunikacijos specializacija)
- 2004 m. – 2008 m. **Politikos mokslų krypties bakalauro studijos**
Vytauto Didžiojo universitetas
Suteiktas politikos mokslų bakalauro kvalifikacinis laipsnis
(politikos mokslų specializacija)

Darbo patirtis

- 2020 m. – iki dabar *Mykolo Romerio universiteto (Teisės mokykla, Privatinės teisės institutas) lektorė, dėstomas dalykas – nemokumo teisė*
- 2021 m. – iki dabar *Nemokumo administratorė*
- 2015 m. – iki dabar *Nemokumo projektų vadovė (UAB „Verslo ir bankroto konsultantai“)*
- 2010 m. – 2015 m. *Nemokumo konsultantė (UAB „Verslo konsultantai“)*

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Vilija Mogenytė

**PROTECTION OF THE PUBLIC INTEREST
IN BANKRUPTCY CASES OF LEGAL ENTITIES**

Summary of Doctoral Thesis
Social Sciences, Law (S 001)

Vilnius, 2023

The Doctoral Thesis was prepared in 2018-2023 at Mykolas Romeris University under the right to organize doctoral studies granted to Mykolas Romeris University and Vytautas Magnus University by the order of the Minister of Education, Science and Sports of the Republic of Lithuania No. V-160 dated on February 22, 2019.

Scientific supervisor:

prof. dr. Salvija Mulevičienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, S 001).

The Doctoral Thesis will be defended at the Legal Research Council of Mykolas Romeris University and Vytautas Magnus University:

Chairperson:

Prof. Dr. Simona Drukeitinienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, S 001).

Members:

Dr. Remigijus Jokubauskas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, S 001);

Prof. dr. Lina Mikalonienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, S 001);

Prof. Habil. Dr. Felix Steffek (Cambridge University, United Kingdom, Social Sciences, Law, S 001);

Prof. Dr. Egidija Tamošiūnienė (Vilnius University, Social Sciences, Law, S 001);

The public defence of the Doctoral Thesis will take place at the sitting of the Legal Research Council at Mykolas Romeris University on the 8th of June, 2023 at 1 PM in the Conference Hall of Mykolas Romeris University (Room I-414).

Address: Ateities str. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania.

The Summary of Doctoral Thesis was sent out on 8th of May, 2023.

The Doctoral Thesis is available at Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (Gedimino ave. 51, Vilnius), and the Libraries of Mykolas Romeris University (ateities str. 20, Vilnius) and Vytautas Magnus University (K. Donelaičio str. 52, Kaunas).

PROTECTION OF THE PUBLIC INTEREST
IN BANKRUPTCY CASES OF LEGAL ENTITIES

SUMMARY OF DOCTORAL THESIS

Issues and Relevance of the Research

Business insolvency is a fairly common, normal occurrence and an essentially inevitable part of the economic cycle. Bankruptcy proceedings are opened against insolvent legal entities which cannot reasonably be expected to return to viability. Bankruptcy determined by business insolvency inevitably leads to practical tensions: business owners lose their business, investors lose their investments, creditors cannot recover their debts, employees lose their jobs and their source of income, suppliers that are not paid may also become insolvent, etc. The legal construct of bankruptcy encodes a negative context – the conflict resulting from a situation of financial deficit. These objective tensions make the institution of bankruptcy particularly important as a tool for the legal management of the consequences of business insolvency, which directly and indirectly affects various entities. Proper management of business failures requires a legal bankruptcy framework that is predictable, fair and efficient.¹³⁸¹

While business insolvency is primarily an economic phenomenon, it is recognised that corporate insolvency has significant social as well as economic consequences.¹³⁸² Therefore, the link between bankruptcy and the public interest is generally accepted and rarely questioned in modern legal regimes. The existence of the public interest in bankruptcy cases is unequivocally recognised in Lithuanian jurisprudence and legal doctrine. Following the consistent long-standing case law of the Supreme Court of Lithuania on this issue¹³⁸³, the courts have repeatedly stated in frequent judgements of this type that the public interest in bankruptcy proceedings exists, prevails and dominates.¹³⁸⁴ In fact, the Lithuanian legal system has a well-established, accepted and actively articulated view that “<...> in bankruptcy cases, the public interest and the necessity to protect it in the proceedings become apparent”¹³⁸⁵

1381 English *predictability, fairness, efficiency* (Jodie Adams Kirshner, *International Bankruptcy: The Challenge of Insolvency in a Global Economy* (Chicago: University of Chicago Press, 2018), 7).

1382 Karen Gross, *Failure and Forgiveness: Rebalancing the Bankruptcy System* (New Haven: Yale University Press, 1997), 23.

1383 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“.

1384 For example: Lietuvos apeliacinio teismo 2003 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-154-2003; Judgement of the Court of Appeal of Lithuania of 28 April 2020 in civil case No e2-871-585/2020.

1385 Rimvydas Norkus, „Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai“, *Jurisprudencija* 57, 49 (2004): 84.

In general, in Lithuania, the public interest is recognised as a constitutional value of the highest level – “its establishment and safeguarding, defence and protection are constitutionally motivated”.¹³⁸⁶ The Constitutional Court of the Republic of Lithuania has clarified that “the implementation of the public interest, as a societal interest recognised by the state and protected by law, is one of the most important conditions for the existence and development of society itself”.¹³⁸⁷ Thus, the concept of Lithuanian legal thought is characterised by clear constants of the systemic approach: first, it is recognised that there is a public interest in bankruptcy cases; second, the public interest is treated as a legal value of particular importance that must be protected. In this context, the problem of the content of the public interest in bankruptcy proceedings becomes evident. Understanding and accepting these constants of the legal approach raises legitimate questions: What does the public interest mean in the context of bankruptcy of legal entities in general? What is the content of the public interest in bankruptcy cases? What are typical practical situations in bankruptcy proceedings where the public interest might need to be protected? Who is and should be entrusted with the role of protecting the public interest in bankruptcy cases? What could reasonably be considered adequate public interest implementation in bankruptcy proceedings? In other words, the stated postulates of the strategic legal approach provide knowledge of the action itself, unambiguously enshrining the precept of the protection of the public interest in bankruptcy cases, but do not clarify the content and meaning of this action.

The analysis of Lithuanian case law in bankruptcy cases shows limited efforts to interpret the content of the public interest in the context of bankruptcy, which allows identifying only certain specific aspects of the manifestation of the public interest. However, Lithuanian jurisprudence does not provide a consolidated comprehensive interpretation of this issue. The content of the public interest in bankruptcy proceedings is also not addressed in the Law on Insolvency of Legal Entities (LILE) of the Republic of Lithuania, related secondary legislation or other official documents. There is not a single academic work by Lithuanian authors that examines the public interest in detail in the context of the bankruptcy institution.

This vacuum in the analysis of this issue in Lithuania can be explained by the complexity and multi-faceted nature of the institution of the public interest itself, which makes it objectively intangible. Admittedly, attempts to understand the construct of the public interest, despite the inevitable extended intellectual effort, cannot offer normative definitive answers and are often abandoned altogether. However, while it is accepted that efforts to identify the public interest in insolvency cases may be overshadowed by the complexity of doing so, the resulting uncertainty does not render the public interest less important.¹³⁸⁸

1386 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas byloje Nr. 35/03-11/06.

1387 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas byloje Nr. 13/96.

1388 Jay Lawrence Westbrook, „Commercial Law and the Public Interest“, *Penn State Journal of Law and International Affairs* 4, 1 (2015): 448.

In the Lithuanian legal reality, the issue of the public interest in bankruptcy cases is left open – it is limited to the precept that the public interest in bankruptcy cases exists and must be protected. There is a risk that this precept to protect the public interest in bankruptcy proceedings is only capable of serving as a theoretical philosophical reference, without generating any real practical value for society through the legal regime of bankruptcy. The lack of a purposeful definition of the public interest allows the public interest to turn into an ‘empty vessel’, which is filled with virtually any values that may also be contrary to the true collective interests of society.¹³⁸⁹ Therefore, to distance oneself from efforts to deconstruct the content of the public interest in the context of bankruptcy is to distance oneself from the possibility of assessing, with more or less justification, whether the public interest is served in bankruptcy proceedings. At the same time, without seeking to understand the practical expression of the public interest in bankruptcy cases, any tangible consideration of the practical problems of the protection of the public interest in the Lithuanian legal system of bankruptcy, together with the search for solutions, becomes impossible.

According to statistics for 2015–2020, on average, about EUR 716 million worth of creditors’ financial claims in bankruptcy cases (out of about EUR 826 million worth of financial claims approved in bankruptcy cases) remain unsatisfied per year in Lithuania. Of these, some EUR 94 million of the claims of creditors representing the state (out of some EUR 99 million of approved financial claims of public creditors) remain outstanding in bankruptcy proceedings. The five-year statistics reveal a trend: it is reasonable to say that the level of satisfaction of creditors’ financial claims in bankruptcy cases in Lithuania is low – on average, about 13.3%.¹³⁹⁰ In the World Bank’s Ease of Doing Business Scoreboard, the latest data available for 2020, Lithuania is ranked a comparatively low 89th out of 190 countries in insolvency management.¹³⁹¹ This is the worst assessment of Lithuania among all the categories of doing business examined. It has to be stated that, in general, the Lithuanian legal-organisational bankruptcy framework cannot be considered efficient and successful.

An analysis of the development of the Lithuanian legal system of bankruptcy shows that the country’s bankruptcy regulation has always been in a state of constant flux. Effective prior to the current Law on Insolvency of Legal Entities of the Republic of Lithuania¹³⁹², the Law on Bankruptcy of Enterprises of the Republic of Lithuania¹³⁹³ had been amended 36 times. In recent years, Lithuania has implemented a fundamental

1389 Mike Feintuck, „*The Public Interest*“ in *Regulation* (Oxford: Oxford University Press, 2004), 35.

1390 See Annex 1 - Table of statistical data “Satisfaction of financial claims of creditors in bankruptcy cases in Lithuania (in companies, deregistered in the period from 1 January 2015 to 31 December 2020)”.

1391 The World Bank, „Economy Profile Lithuania – Doing Business 2020“, last viewed 15 June 2022, <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/l/lithuania/LTU.pdf> (from 2021, the World Bank’s Doing Business ranking is no longer compiled)

1392 „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas“, TAR, Nr. XIII-2221 (2019), (toliau – Law on Insolvency of Legal Entities).

1393 „Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas“, *Valstybės žinios*, Nr. IX-216 (2001), (toliau – ĮBĮ).

reform of insolvency management, with the entry into force of the new Law on Insolvency of Legal Entities in 2020. The need for a new legal framework in the field of bankruptcy was essentially based on two objectives of shortening the duration of bankruptcy proceedings and increasing the financial return to creditors.¹³⁹⁴ While these objectives are undoubtedly of practical significance, it is questionable whether they are sufficient – can we limit ourselves to them in setting the course of the national bankruptcy policy? The context of continuous changes in the legal regulation of bankruptcy in Lithuania implies that Lithuania has been searching for an appropriate, effective and fair legal model of bankruptcy management for a long time. The changing nature of Lithuanian insolvency law raises the need to look at the strategic, essential aims of the field, answering the following question: what are the fundamental objectives of national bankruptcy policy? What kind of bankruptcy institution would meet the needs and values of society? In other words, there is a need for a consolidated bankruptcy management strategy and for a value orientation of the bankruptcy legal architecture.

There is no doubt that “the bankruptcy process is an extremely complicated economic, social and legal phenomenon characterized by complexity <...>”¹³⁹⁵. The discourse on the public interest in the context of bankruptcy, therefore, cannot avoid value-based or even idealistic considerations that do not lend themselves to normativity. The scholarly attempt to clarify the content of the public interest in bankruptcy proceedings can be likened to an effort to look at the institution of bankruptcy through the lens of the hypothetical perspective reminding us of J. Rawls’ ‘veil of ignorance’¹³⁹⁶, i.e. distancing ourselves from the interests of individual participants of the proceedings and looking for an answer as to what kind of bankruptcy institution we as a society would like to have. The analysis of the public interest in bankruptcy cases seeks to provide guidance as to what is objectively important or should be important to society in the field of bankruptcy management, based on the standard of a just, conscious, impartial, informed and benevolent member of society, and what would be in line with the fundamental values of society.

In this way, the examination of the content of the public interest in bankruptcy proceedings provides an opportunity to get closer to the fundamental objectives of bankruptcy law and the clarification of the purpose of the bankruptcy institution. It should be acknowledged that the lack of clarity as to the objectives and purpose of bankruptcy makes the legislative process in this area particularly vulnerable to the influence of different entities whose interests may be at odds with the public interest.¹³⁹⁷ In order to shape bankruptcy management policy in harmony with the needs of society

1394 „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“, TAR, Nr. XIIP-2780 (2018).

1395 Vilija Mikuckienė, „Bankroto proceso samprata“, *Jurisprudencija* 109, 7 (2008): 30.

1396 See footnote 120.

1397 Richard V. Butler, Scott M. Gilpatric, „A Re-Examination of the Purposes and Goals of Bankruptcy“, *American Bankruptcy Institute Law Review* 2, 2 (1994): 291.

and to eliminate the influence of strong interest groups on the strategic direction to be chosen, it is appropriate to seek to clarify the meaning of the public interest in this area. For the reasons discussed above, it is believed that the research on the public interest in bankruptcy cases is not only relevant from the point of view of the philosophy and doctrine of bankruptcy law, but may also generate tangible practical value.

Novelty of the Research, Level of Exploration of the Problem

The novelty of the research is first of all justified by the fact that there are no scientific works in the Lithuanian legal doctrine, such as monographs, academic or other publications, devoted specifically to the issue of the public interest in bankruptcy cases. There is no evidence of a polemic on this issue that has been developed to any extent in Lithuania: there are no articles, no information on discussions or conferences on the subject. An academic-practical paradox emerges: while the importance of the public interest in bankruptcy cases is not questioned, at the same time this important topic seems to be overlooked from the academic development point of view. In this respect, this dissertation is new and original, and aims to address this paradox and initiate a broader debate on the purpose of bankruptcy law, its value orientation, and the appropriateness of a national bankruptcy policy. It is hoped that the dissertation will be a stimulus for Lithuanian insolvency policy strategists and policy makers, lawmakers, bankruptcy law academics and practitioners to develop a scientific and practical discourse on the public interest in bankruptcy cases, in order to decide what kind of bankruptcy institution would serve the collective interests of our society.

When analysing the legal doctrines of foreign countries, it is notable that there are a number of scholarly publications exploring specific aspects of the expression of the public interest in bankruptcy proceedings in national contexts (e.g., analysing environmental and commercial fairness issues in bankruptcy proceedings in different jurisdictions). However, there are no similar scholarly attempts to offer general guidelines on the content of the public interest in bankruptcy proceedings in the context of a given state and its society. Therefore, the academic perspective of a broad systemic approach in the analysis of the public interest in bankruptcy cases applied in the dissertation research is to be considered new not only in the assessment of the Lithuanian, but also of the foreign legal doctrine.

In the dissertation paper, the concept of the public interest institution is analysed based on the scientific works of foreign and Lithuanian authors. Although the construct of the public interest has received quite a lot of academic attention not only abroad but also in Lithuania, its depth and complexity presuppose the openness of this topic to further scholarly endeavours to understand the public interest. The study can be useful in that it provides a reasoned reflection on a scientific question that is to be considered fundamental in the public interest discourse: is it advisable to seek to define it, and can and should the problem of the widely recognised normative vagueness of the public interest be addressed at all? The study proposes a dichotomy in the scholarly approach to the public interest: it is argued that the vagueness of the category is acceptable when analysing the public interest in the broadest sense – there is no

need to seek to establish a unified, precise, exhaustive definition of the public interest – which could limit the scope of action of this multidimensional category of values, and thus also the efforts of representing the public interest. However, the need for a definition of the public interest in a particular area of public action, such as the legal field of bankruptcy management, which is the subject of this study, is arguably fundamentally different. Thus, a dual approach is proposed for examining and understanding the construct of the public interest. In this respect, the insights provided in the study may be of interest and value not only to bankruptcy law scholars, but also to researchers in the field of the public interest institution.

The paper identifies four broad thematic categories of public interest content in bankruptcy cases, which serve as the guidelines for public interest content in bankruptcy cases. This is the first such scientific attempt in Lithuania. An analysis of foreign academic literature reveals a number of important academic works highlighting the significance of the public interest in bankruptcy law and exploring different aspects of the expression of public interest in bankruptcy proceedings. Of particular value for this study are the academic works of the representatives of the so-called communitarian¹³⁹⁸ theoretical strand of bankruptcy law. However, there is virtually no similar scholarly effort to take a panoramic view of bankruptcy law and to specify the interests of society that constitute the content of the public interest in bankruptcy cases. As a certain exception, A. Keay's academic publication of 2000 could be considered as such a specific scientific study.¹³⁹⁹ It also identifies and analyses the thematic categories of the public interest in insolvency law. It has to be said that A. Keay's scientific article is not very recent, by its nature rather limited in scope and focuses on the field of insolvency¹⁴⁰⁰ in general rather than bankruptcy. Nevertheless, as an example of a substantially similar and, in the view of the author of this dissertation, purposeful scientific attempt, it is relevant to this study.

The discussed aspects of novelty and originality of the dissertation allow us to hope that the conducted research may be valuable from the theoretical point of view, first of all, at the national level – supplementing the doctrine of the Lithuanian bankruptcy law with a scientific analysis of the previously unexplored problems. Also in a broader context, by offering a theoretical basis and guidelines for a structured and focused scientific discussion of the issues and problems of public interest protection in bankruptcy proceedings in the context of the bankruptcy legal regime of virtually any democratic state governed by the rule of law.

1398 See footnote 22 and related text; see also sub-section 1.1.2 A Communitarian Theoretical Approach to Bankruptcy Law.

1399 Andrew Keay, „Insolvency Law: A Matter of Public Interest“, *Northern Ireland Legal Quarterly* 51, 4 (2000).

1400 The field of insolvency law covers both legal relations of bankruptcy and those of restructuring.

Practical Implications of the Research

The categories of the content of the public interest in bankruptcy cases identified on the basis of the conducted scientific research enable the formulation of the objectives of the protection of the public interest in bankruptcy cases. Thus, by presenting the objectives that define the content of public interest protection in bankruptcy cases, the paper proposes a general roadmap for the development of a national strategy for the protection of the public interest in bankruptcy management. It is hoped that the categories of public interest content in bankruptcy proceedings that have been revealed could serve as a certain reference point, a value line for insolvency policy architects and practitioners in the field of bankruptcy. It is suggested that these categories should be taken into consideration when initiating changes to bankruptcy regulation: when adopting national changes to bankruptcy law, it is appropriate to carefully assess each time, to anticipate how each of the broad areas of interest identified will be affected, and to strike a balance between the interests identified. It is hoped that the categories of the public interest content in bankruptcy proceedings, articulated in the dissertation, could lead to a more informed assessment of the content of the public interest in bankruptcy proceedings, and could help to identify practical obstacles to the protection of the public interest in bankruptcy proceedings in Lithuania. However, it should be noted that, given the complexity of the public interest institution, the proposed categories could not be considered exhaustive and would in principle be open to further additions or adaptations. Also, taking into account the dynamic nature of the public interest institution, it is possible that these value interests may change to some extent in the long term. Therefore, the guidelines for the content of the public interest in bankruptcy proceedings identified in this study could provide an impetus towards the currently non-existent academic, political, legal and social dialogue in Lithuania, seeking answers as to what it means to reflect the public interest in bankruptcy proceedings and what we need to do about it?

In the dissertation paper, the categories of public interest content are formulated taking into account the legal, political, socio-cultural structure of Lithuania and are basically intended to create preconditions for further analysis of the problems of public interest protection in bankruptcy proceedings of legal entities in Lithuania. However, it can be argued that the study deconstructs the public interest institution in bankruptcy proceedings from the perspective of legal democratic societies in general, assuming that democratic values (justice, equality of persons, the rule of law, etc.) are to be regarded as the highest level of general values in this type of societies. It follows that the assessment of the content of the public interest in bankruptcy cases is suitable for a wider application, i.e. it may be relevant and useful not only at the national level, but also in the context of any democratic state based on the rule of law. It is hoped that the study may be useful not only for national insolvency policy makers, but also for scholars and practitioners from different foreign countries who are addressing public interest considerations in bankruptcy proceedings in their national jurisdictions.

The author of the dissertation identifies and reveals certain aspects of the bankruptcy legal regulation that have been in force in Lithuania for a long time and have

been normalised as flawed practices and key obstacles to the implementation of the public interest in bankruptcy proceedings. These reasoned insights may be useful for national insolvency policy strategists and policy makers, as well as for the legislator, as a new, alternative perspective for assessing the established bankruptcy legal regime. On the basis of the analysis of the practical problems of public interest protection in bankruptcy proceedings in Lithuania, the dissertation formulates suggestions and recommendations for the national insolvency policy strategists, the Ministry of Finance as a state institution assigned with insolvency management, the insolvency management service in charge of insolvency supervision (Authority of Audit, Accounting, Property Valuation and Insolvency Management, AAAPVIM), the legislature, the courts dealing with bankruptcy cases, and the self-management association of insolvency administrators (Chamber of Insolvency Administrators, CIA). It is expected that the implementation of the proposed targeted improvements to the legal regulation in the field of bankruptcy and, in certain aspects, strategic changes could contribute to ensuring the public interest in bankruptcy proceedings in Lithuania.

The subject of the study is the public interest in bankruptcy cases of legal entities¹⁴⁰¹.

The aim of the study is, in accordance with the identified guidelines of the content of public interest protection in bankruptcy proceedings of legal entities, to reveal the practical problems of public interest protection in bankruptcy cases in Lithuania and to propose solutions to the obstacles to the implementation of the public interest in the Lithuanian legal system of bankruptcy management.

To achieve the aim of the study, **the objectives of the study** are:

1. Examine the theoretical and practical background to the recognition of the public interest in bankruptcy law.
2. Identify guidelines for the content of the public interest in bankruptcy cases of legal entities.
3. Identify and assess the roles of entities of the bankruptcy procedure operating in the Lithuanian legal system in protecting the public interest in bankruptcy proceedings.
4. Identify practical problems of public interest protection in the Lithuanian legal system of bankruptcy management and propose appropriate solutions.

1401 The analysis presented in the dissertation is to a large extent also relevant in the context of out-of-court bankruptcy procedures, but it should be noted that in this study, the research of the public interest in bankruptcy cases of legal entities is focused on judicial bankruptcy proceedings, without analysing separately the specificity of out-of-court bankruptcy procedures.

The research proves the validity of the following **propositions to be defended**:

1. Efficiency of bankruptcy (expeditious and cost-effective process, maximising the return to creditors) is necessary, but not sufficient, for bankruptcy proceedings to be considered in conformity with the public interest. A bankruptcy management strategy needs to strike a balance between balancing and implementing this and other interests that are important for the protection of the public interest: the interest in preserving a business, the interest in ensuring commercial morality and fairness, and the interest in protecting the public from the adverse consequences of bankruptcy.
2. Implementing the public interest in bankruptcy proceedings, the bankruptcy legal regime must prevent the prompt rehabilitation of dishonest and uncooperative management bodies of a legal entity without corresponding consequences. This possibility is not eliminated in the Lithuanian legal system of bankruptcy management.
3. The insolvency administrator is a key person in the bankruptcy process, whose ethics, professionalism and motivation in acting directly in bankruptcy cases determine the safeguarding of the public interest in those proceedings. The realisation of a systematic, consistent public interest in bankruptcy proceedings can only be achieved by ensuring adequate motivation of administrators and comprehensive supervision of their professional activities.

Overview of Previous Scientific Research

There is practically no targeted research that fully reveals the issues at stake and focuses on the clarification of the content of the public interest in bankruptcy proceedings. However, there are a number of important academic papers that analyse in detail the topics relevant for the thesis research – the importance of the recognition of the public interest in bankruptcy cases, the significance of procedural justice, the hybridity of the legal nature of the bankruptcy institution, the concepts of recognition of the public interest, the peculiarities of bankruptcy cases, etc. Without a theoretical basis, i.e. various academic studies carried out by foreign and Lithuanian scholars, directly and indirectly related to the topic of the public interest and bankruptcy law questions, it would not be possible to provide a reasonable and comprehensive disclosure of the issues of public interest in bankruptcy proceedings.

The communitarian theoretical tradition of bankruptcy law has been a key factor in the research and in the choice of the subject matter in general. The communitarian vision of bankruptcy law is a broad contextual humanist approach to the purpose and scope of the institution of bankruptcy.¹⁴⁰² It is on the basis of the communitarian approach to bankruptcy law that the theoretical and philosophical framework of this dissertation is formed. The works of the following scholars of the communitarian

1402 Susan Block-Lieb, „A Humanistic Vision of Bankruptcy Law“, *American Bankruptcy Institute Law Review* 6, 2 (1998): 473.

outlook of bankruptcy law – D. Korobkin¹⁴⁰³, V. Finch¹⁴⁰⁴, K. Gross¹⁴⁰⁵, E. Warren¹⁴⁰⁶, R. K. Rasmussen¹⁴⁰⁷, P. Shuchman¹⁴⁰⁸, J. L. Westbrook¹⁴⁰⁹, A. Keay¹⁴¹⁰, J. Veach¹⁴¹¹, M. J. Newborn¹⁴¹², M. Bruckner¹⁴¹³, S. Block-Lieb¹⁴¹⁴ – were essential to the study conducted. Scholarly work on procedural justice and its implications is also important in highlighting the theoretical perspectives of communitarian bankruptcy law. The dissertation makes reference to the studies of one of the most influential procedural justice researchers, T. R. Tyler¹⁴¹⁵, carried out individually and together with E. A. Lind¹⁴¹⁶ and Y. J. Huo¹⁴¹⁷, as well as publications by E. Burch¹⁴¹⁸ and R. Hollander-Blumoff¹⁴¹⁹. Not limiting the research to the communitarian vision of bankruptcy law, which is philosophically close to the author's own, and in order to fully reveal the theoretical basis of

-
- 1403 Donald R. Korobkin, „Rehabilitating Values: A Jurisprudence of Bankruptcy“, *Columbia Law Review* 91, 4 (1991); Donald R. Korobkin, „Contractarianism and the Normative Foundations of Bankruptcy Law“, *Texas Law Review* 71, 3 (1993); Donald R. Korobkin, „The Role of Normative Theory in Bankruptcy Debates“, *Iowa Law Review* 82, 1 (1996).
- 1404 Vanessa Finch, „The Measures of Insolvency Law“, *Oxford Journal of Legal Studies* 17, 2 (1997); Vanessa Finch, „The Recasting of Insolvency Law“, *The Modern Law Review* 68, 5 (2005); Vanessa Finch, „Corporate rescue in a world of debt“, *Journal of Business Law*, 8 (2008); Vanessa Finch, *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009).
- 1405 Karen Gross, „Taking Community Interests into Account in Bankruptcy: An Essay“, *Washington University Law Quarterly* 72, 3 (1994); Gross, *supra note*, 2.
- 1406 Elizabeth Warren, „Bankruptcy Policy“, *The University of Chicago Law Review* 54, 3 (1987); Elizabeth Warren, „Bankruptcy Policymaking in an Imperfect World“, *Michigan Law Review* 92, 2 (1993).
- 1407 Robert Kenneth Rasmussen, „Bankruptcy and the Administrative State“, *Hastings Law Journal* 42, 6 (1991).
- 1408 Philip Shuchman, „An Attempt at a Philosophy of Bankruptcy“, *UCLA Law Review* 21, 2 (1973).
- 1409 Westbrook, *supra note* 8.
- 1410 Keay, *supra note* 19.
- 1411 Julie Veach, „On Considering the Public Interest in Bankruptcy: Looking to the Railroads for Answers“, *Indiana Law Journal* 72, 4 (1997).
- 1412 Mary Josephine Newborn, „The New Rawlsian Theory of Bankruptcy Ethics“, *Cardozo Law Review* 16, 1 (1994).
- 1413 Matthew Bruckner, „The Virtue in Bankruptcy“, *Loyola University Chicago Law Journal* 45, 1 (2013).
- 1414 Block-Lieb, *supra note* 22.
- 1415 Tom R. Tyler, „Social Justice: Outcome and Procedure“, *International Journal of Psychology* 35, 2 (2000).
- 1416 Tom R. Tyler, E. Allan Lind, „Procedural Justice“, in *Handbook of Justice Research in Law*, ed. Joseph Sanders, V. Lee Hamilton (New York: Kluwer Academic Publishers, 2002).
- 1417 Tom R. Tyler, Yuen J. Huo, *Trust in the Law: Encouraging Public Cooperation with the Police and Courts* (USA: Russell Sage Foundation, 2002).
- 1418 Elizabeth Burch, „Calibrating Participation: Reflections on Procedure versus Procedural Justice“, *Scholarly Works* 65 (2016).
- 1419 Rebecca Hollander-Blumoff, „Just Negotiation“, *Washington University Law Review* 88, 2 (2010); Rebecca Hollander-Blumoff, „The Psychology of Procedural Justice in the Federal Courts“, *Hastings Law Journal* 63, 1 (2011).

bankruptcy law, the thesis also examined the scientific work of the representatives of the economic theoretical approach to bankruptcy law, which oppose the communitarian perspective of bankruptcy law, namely, H Jackson¹⁴²⁰, D. Baird¹⁴²¹, R. Scott¹⁴²², B. S. Schermer¹⁴²³ and C. W. Mooney¹⁴²⁴.

In reviewing the interface between public and private law elements in bankruptcy law, the importance of M. Jacoby's¹⁴²⁵ publication stands out, in which the author questions the classification of bankruptcy law as private law and argues for the hybridity of this branch of law. The hybridity of bankruptcy law is analysed in more detail in the thesis with the help of the works of foreign and Lithuanian authors who have studied the public-private law dichotomy in different aspects, such as J. Freeman¹⁴²⁶, M. Loughlin¹⁴²⁷, M. Rosenfeld¹⁴²⁸, M. Minow¹⁴²⁹, A. Stonys¹⁴³⁰, R. Kazlauskienė¹⁴³¹, J. Palidauskaitė¹⁴³², V. Jurkevičius¹⁴³³.

It is not possible to reason about the content of the public interest in the specific

-
- 1420 Thomas H. Jackson, "Bankruptcy, Non-Bankruptcy Entitlements, and the Creditors' Bargain", *The Yale Law Journal* 91, 5 (1982); Thomas H. Jackson, *The Logic and Limits of Bankruptcy Law* (Cambridge: Harvard University Press, 1986).
- 1421 Douglas Baird, Thomas H. Jackson, "Corporate Reorganizations and the Treatment of Diverse Ownership Interests: A Comment on Adequate Protection of Secured Creditors in Bankruptcy", *The University of Chicago Law Review* 97 (1984); Douglas Baird, Thomas H. Jackson, "Bargaining after the Fall and the Contours of the Absolute Priority Rule", *University of Chicago Law Review* 55, 3 (1988); Douglas Baird, "Bankruptcy's Uncontested Axioms", *The Yale Law Journal* 108, 3 (1998).
- 1422 Thomas H. Jackson, Robert E. Scott, "On the Nature of Bankruptcy: An Essay of Bankruptcy Sharing and the Creditor's Bargain", *Virginia Law Review* 75, 2 (1989).
- 1423 Barry S. Schermer, "Response to Professor Gross: Taking the Interests of the Community into Account in Bankruptcy—A Modern-Day Tale of Belling the Cat", *Washington University Law Review* 72, 3 (1994).
- 1424 Charles W. Jr. Mooney, "A Normative Theory of Bankruptcy Law: Bankruptcy as (Is) Civil Procedure", *Washington and Lee Law Review* 61, 3 (2004).
- 1425 Melissa B. Jacoby, "Corporate Bankruptcy Hybridity", *University of Pennsylvania Law Review* 166, 7 (2018).
- 1426 Jody Freeman, "The Private Role in the Public Governance", *New York University Law Review* 75, 3 (2000); Jody Freeman, "Private Parties, Public Functions and the New Administrative Law", *Administrative Law Review* 52, 3 (2000).
- 1427 Martin Loughlin, *The Idea of Public Law* (Oxford: Oxford University Press, 2004).
- 1428 Michel Rosenfeld, "Rethinking the Boundaries Between Public Law and Private Law for the Twenty First Century: An Introduction", *International Journal of Constitutional Law* 11, 1 (2013).
- 1429 Martha Minow, "Public and Private Partnerships: Accounting for the New Religion", *Harvard Law Review* 116 (2003).
- 1430 Arnas Stonys, "Viešoji ir privatinė teisė: pamatinės klasifikacijos problemos", *Teisė* 82 (2012).
- 1431 Rūta Kazlauskienė, "Teisės skirstymo į viešąją ir privatinę idėja bei jos reikšmė Lietuvos Statutų sistemai", *Jurisprudencija* 103, 1 (2008).
- 1432 Jolanta Palidauskaitė, "Interesų konflikto reguliavimo praktika Lietuvoje: balansuojant ant privačiojo ir viešojo intereso ribos", *Politologija* 1, 57 (2010).
- 1433 Vaidas Jurkevičius, "Politinių partijų finansavimo teisinio reguliavimo prigimtis: viešosios ir privatinės teisės sąveika", *Jurisprudencija* 20, 1 (2013).

field of bankruptcy law without first seeking the deepest and fullest possible understanding of the institution of the public interest in its broadest sense. The phenomenon of the public interest, the theoretical directions of its conception, the relevant features of the public interest institution in the context of a democratic state governed by the rule of law have been thoroughly analysed by foreign researchers – F. J. Sorauf¹⁴³⁴, W. Lippmann¹⁴³⁵, V. Held¹⁴³⁶, C. E. Cochran¹⁴³⁷, B. M. Mitnick¹⁴³⁸, A. McHarg¹⁴³⁹, M. Feintuck¹⁴⁴⁰, S. Moroni¹⁴⁴¹, C. W. Lewis¹⁴⁴², R. C. Box¹⁴⁴³, B. Bozeman¹⁴⁴⁴ and A. Bertenthal¹⁴⁴⁵. Also outstanding are relevant academic works developing the public interest themes by Lithuanian authors – J. Gumbys¹⁴⁴⁶, D. Korsakaitė¹⁴⁴⁷, E. Krivka¹⁴⁴⁸, A. Mackonis¹⁴⁴⁹, U. Trumpulis¹⁴⁵⁰, E. Klimas and J. Lankelis¹⁴⁵¹, V. Malinauskas¹⁴⁵². Special

-
- 1434 Frank J. Sorauf, „The Public Interest Reconsidered“, *The Journal of Politics* 19, 4 (1957); Frank J. Sorauf, „The Conceptual Muddle“, iš *Concepts in Social and Political Philosophy*, red. Richard E. Flathman, (London: Macmillan Publishing, 1973).
- 1435 Walter Lippmann, *Essays in the Public Philosophy* (New York: The New American Library, 1956).
- 1436 Virginia Held, *Public Interest and Individual Interest* (New York: Basic Books, 1970).
- 1437 Clarke E. Cochran, „Political Science and „The Public Interest“, *The Journal of Politics* 36, 2 (1974).
- 1438 Barry M. Mitnick, „A Typology of Conceptions of the Public Interest“, *Administration & Society* 8, 1 (1976).
- 1439 Aileen McHarg, „Reconciling Human Rights and the Public Interest: Conceptual Problems and Doctrinal Uncertainty in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights“, *The Modern Law Review* 62, 5 (1999).
- 1440 Feintuck, *supra note* 9.
- 1441 Stefano Moroni, „Towards a Reconstruction of the Public Interest Criterion“, *Planning Theory* 3, 2 (2004).
- 1442 Carol W. Lewis, „In Pursuit of the Public Interest“, *Public Administration Review* 66, 5 (2006).
- 1443 Richard C. Box, „Redescribing the Public Interest“, *The Social Science Journal* 44, 4 (2007).
- 1444 Barry Bozeman, *Public Values and Public Interest: Counterbalancing Economic Individualism* (Washington, D.C.: Georgetown University Press, 2007).
- 1445 Alyse Bertenthal, „The Alchemy of the Public Interest“, *Yale Journal of Law & the Humanities* 32, 1 (2021).
- 1446 Jaunius Gumbis, „Public Interest: Problem of Conceptualisation“, *Socialiniai Mokslai* 51, 1 (2006).
- 1447 Diana Korsakaitė, „Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas“, *Ekonomika* 78 (2006).
- 1448 Egidijus Krivka, *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009); Egidijus Krivka, „Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje“, *Jurisprudencija* 100, 10 (2007).
- 1449 Adolfas Mackonis, „Individualistinė viešojo intereso sąvokos turinio analizė“, *Teisės problemos*, 64 (2) (2009).
- 1450 Ugnius Trumpulis, „Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas“, *Socialinių mokslų studijos* 8, 4 (2010).
- 1451 Evaldas Klimas, Julius Lankelis, „Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai“, *Jurisprudencija* 21, 1 (2014).
- 1452 Vygasdas Malinauskas, „Viešasis interesas kaip bendrasis gėris“, *Logos* 96 (2018).

mention should be made of a comprehensive study by L. Beliūnienė¹⁴⁵³ together with her co-authors on the problems of recognition of the public interest in Lithuanian law, which provided insights, analysis and conclusions that guided and benefited the dissertation research.

Modern approaches to insolvency management and their problems are analysed in detail in monographs by J. L. Westbrook et al.¹⁴⁵⁴, B. Xie¹⁴⁵⁵, G. McCormack et al.¹⁴⁵⁶, V. Finch and D. Milman¹⁴⁵⁷. In addition, modern insolvency management issues are examined from different scientific perspectives in publications by B. Wessels¹⁴⁵⁸, G. J. Boon and S. Madaus¹⁴⁵⁹, J. L. L. Gant¹⁴⁶⁰, A. Gurrea-Martinez¹⁴⁶¹, J. H. M. Sprayregen¹⁴⁶², T. Linna¹⁴⁶³, A. J. Levitin¹⁴⁶⁴ and R. Tomasic¹⁴⁶⁵.

The national insolvency management environment – changes in the legal regulation, the problems of ensuring the efficiency of the process and other aspects of the insolvency legal regime in our country that are relevant for the dissertation research

-
- 1453 Lina Beliūnienė ir kt., *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*. (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2015).
- 1454 Jay Lawrence Westbrook et al., *A Global View of Business Insolvency Systems* (Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2010).
- 1455 Bo Xie, *Comparative Insolvency Law: The Pre-Pack Approach in Corporate Rescue* (Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2016).
- 1456 Gerard McCormack ir kt., *Study on a New Approach to Business Failure and Insolvency: Comparative Legal Analysis of the Member States' Relevant Provisions and Practices* (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016).
- 1457 Vanessa Finch, David Milman, *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles* (Cambridge University Press, 2017).
- 1458 Bob Wessels, „On The Future of European Insolvency Law“, iš *International Insolvency Law: Future Perspectives*, red. Rebecca Parry, Paul J. Omar (Nottingham: INSOL Europe, 2015).
- 1459 Gert-Jan Boon, Stephan Madaus, „Toward a European Business Rescue Culture“, iš *Turnaround Management and Bankruptcy*, red. Jan Adriaanse, Jean-Pierre van der Rest (New York: Taylor & Francis, 2017), 253.
- 1460 Jennifer L. L. Gant, „Constitutions and Crises: Balancing Insolvency and Social Policy through the Lens of Comparative Legal History“, iš *Harmonisation of European Insolvency Law*, red. Jennifer L. L. Gant (Nottingham: INSOL Europe, 2017).
- 1461 Aurelio Gurrea-Martínez, „Implementing an Insolvency Framework for Micro and Small Firms“, *International Insolvency Review* 30, S1 (2021).
- 1462 James H. M. Sprayregen, „International Insolvency: From Punitive Regimes toward Rescue Culture Tributes: Acceptance Remarks“, *Emory Bankruptcy Developments Journal* 36, 1 (2020).
- 1463 Tuula Linna, „Insolvency Proceedings from a Sustainability Perspective“, *International Insolvency Review* 28, 2 (2019).
- 1464 Adam J. Levitin, *Business Bankruptcy: Financial Restructuring and Modern Commercial Markets* (New York: Wolters Kluwer, 2016); Adam J. Levitin, „Purdue's Poison Pill: The Breakdown of Chapter 11's Checks and Balances“, *Texas Law Review* 100, 6 (2022).
- 1465 Roman Tomasic, „Creditor Participation in Insolvency Proceedings – Towards the Adoption of International Standards“, *Insolvency Law Journal* 14 (2009).

are explored by the Lithuanian insolvency law researchers – E. Tamošiūnienė et al.¹⁴⁶⁶, S. Mulevičienė¹⁴⁶⁷, R. Jokubauskas¹⁴⁶⁸, as well as R. Jokubauskas with V. Višinskis¹⁴⁶⁹, V. Mikuckienė¹⁴⁷⁰ and R. Norkus¹⁴⁷¹ – in their academic works.

The scientific efforts aimed at the analysis of the professional functioning of the insolvency practitioner as an essential entity of the bankruptcy process are of particular value for the dissertation research. The works of the following foreign and Lithuanian researchers – J. Auger and A. Bohemier¹⁴⁷², M. Frieden and S. Wielenberg¹⁴⁷³, R. R. Chandler and L. M. Virene¹⁴⁷⁴, L. Meškys and U. Matekonytė¹⁴⁷⁵ and L. Dzindzelėtaitė-Šaltė¹⁴⁷⁶ – focus on the issues related to the status, activities and responsibilities of insolvency administrators. As theoretically and empirically informative and highly relevant to the study, E. J. Streten's¹⁴⁷⁷ doctoral thesis is noteworthy; therein the author develops the analysis of the dual status of insolvency administrators, as well as the issues of ethics and motivation of insolvency administrators, which are also extensively dealt with in this dissertation.

1466 Egidija Tamošiūnienė ir kt., „Juridinių asmenų nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimas“, *Teisė* 116 (2020).

1467 Salvija Mulevičienė, „Nemokumo teisės reforma: naujasis Juridinių asmenų nemokumo įstatymas“, *Lietuvos teisė 2019. Esminiai pokyčiai* (2019).

1468 Remigijus Jokubauskas, *Juridinių asmenų nemokumo procesas* (Kraków: Mykolo Romerio universitetas, 2021); Remigijus Jokubauskas, „Kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas įmonių bankroto procese“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2021); Remigijus Jokubauskas, „Gyvybingumo samprata ir vertinimas juridinių asmenų nemokumo procese“, *Jurisprudencija* 27, 2 (2020).

1469 Remigijus Jokubauskas, Vigintas Višinskis, „Tyčinio bankroto nustatymo procesinės problemos“, *Jurisprudencija* 27, 2 (2020); Vigintas Višinskis, Remigijus Jokubauskas, „Teismo vaidmuo juridinių asmenų nemokumo procese“, *Jurisprudencija* 26, 2 (2019).

1470 Vilija Mikuckienė, „Civilinio proceso principų taikymo ribos bankroto bylose“, *Socialinių mokslų studijos* 1 (2009); Mikuckienė, *supra note* 15.

1471 Norkus, *supra note* 5.

1472 Jacques Auger, Albert Bohemier, „The Status of the Trustee in Bankruptcy“, *Revue Juridique Themis* 37, 1 (2003).

1473 Matthias Frieden, Stefan Wielenberg, „Insolvency Administrator's Incentives and the Tradeoff Between Creditor Satisfaction and Efficiency in Bankruptcy Procedures“, *Business Research* 10, 2 (2017).

1474 Rhonda R. Chandler, Lauren M. Virene, „Chapter 7 Debtor's Duty to Cooperate with the Trustee“, *South Texas Law Review* 55, 4 (2014).

1475 Linas Meškys, Ugnė Matekonytė, „Bankroto administratoriaus nešališkumo užtikrinimas Baltijos šalyse: bankroto administratoriaus skyrimo aspektai“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 12 (2014).

1476 Lina Dzindzelėtaitė-Šaltė, „Kreditorių interesų atstovavimas skiriant bankroto administratorių“, *Teisė* 112 (2019).

1477 Elizabeth J. Streten, „Practitioners' Perspectives: Experiences Adhering to Legal and Ethical Regulatory Standards“ (daktaro disertacija, Queensland University of Technology, 2019), <https://doi.org/10.5204/thesis.eprints.134254>.

Structure of the Dissertation

The dissertation consists of an introduction, four main research parts, conclusions, suggestions and recommendations. The structure of the study is determined by the aim of the study and its objectives.

The *first part of the dissertation* is devoted to the analysis of the theoretical and practical assumptions for the recognition of the public interest in bankruptcy law. In other words, it seeks to answer the question: what theoretical and practical arguments allow us to argue that there exists a public interest in bankruptcy law at all? It examines the preconditions to the emergence of the issues under study, presents the scientific research on the subject matter, and discusses the current prevailing paradigmatic context of dealing with insolvencies, which presumably influences the strategic attention, or rather the lack thereof, given to public interest issues in bankruptcy law.

First, the competing theoretical economic and communitarian approaches to bankruptcy law are presented, highlighting the philosophical watershed between them. The communitarian perspective of bankruptcy law is revealed as an essential theoretical premise for the recognition of the public interest in bankruptcy cases, hence the need to protect it. Second, it examines the legal foundations of the institution of bankruptcy through the prism of the public-private dichotomy. By systematically revealing the hybrid character of the legal nature of the bankruptcy construct, it examines the obligations of bankruptcy law before society, thereby establishing the validity of the recognition of the public interest in its scope of application. Third, it presents trends in insolvency management policies in Europe, elsewhere in the world and in Lithuania. It analyses the modern paradigm of insolvency management based on the business rescue culture and the place of the institution of bankruptcy within it. It discusses the lack of political, legal and practical attention to the institution of bankruptcy and its implementation vis-a-vis the public interest, influenced by the current trends in the area of insolvency.

The *second part of the dissertation* aims to clarify the content of the public interest in bankruptcy proceedings of legal persons. This requires a sufficiently deep and comprehensive understanding of the institution of the public interest itself. Accordingly, the main theoretical strands in the identification of the public interest are first analysed, which allows for an understanding of the multidimensionality of the category of the public interest and for the comprehensive analysis of the concept of the public interest. Second, in order to shed light on the relevance of the public interest, the paper examines the features of the institution of the public interest that are relevant in the context of modern democratic rule of law. Third, the feasibility and appropriateness of defining the content of the public interest in a given area of public action is assessed in the light of its normative vagueness, which is one of the fundamental aspects of the public interest.

A thorough analysis of the institution of the public interest allows for the study of its content in a specific thematic field, i.e. bankruptcy law. The content of the public interest in bankruptcy cases of legal persons is deconstructed by identifying the essential categories of interests of public importance and by justifying why the identified

interests can reasonably be considered as constituents of the content of the public interest in bankruptcy proceedings. Finally, the importance of balancing the different interests identified in bankruptcy proceedings is discussed.

The third part of the dissertation provides an analysis of the role of each of the entities operating in the Lithuanian legal system of bankruptcy management in protecting the public interest in bankruptcy cases. It examines the functioning of the court, the administrator, the state insolvency supervisory authority, the self-government association of administrators as well as creditors, including creditors representing the state, in bankruptcy proceedings. The paper looks at the legal responsibilities of these entities or the specific nature of their actions in relation to the protection of the public interest.

In general, the dissertation focuses on the Finnish bankruptcy system, which, in the opinion of the author, is considered to be favourable to protection of the public interest. Therefore, in this part of the paper, in addition to the entities operating in the Lithuanian bankruptcy legal framework, it was decided to discuss the role of a bankruptcy ombudsman, an actor that does not exist in the Lithuanian legal system. The objectives and purpose of the institution of the bankruptcy ombudsman, which has been successfully functioning in Finland for almost three decades, are directly related to the protection of the public interest in bankruptcy cases, and therefore a deeper examination of this example is considered appropriate and relevant for the dissertation research.

The fourth part of the dissertation is devoted to the specific practical problems of public interest protection in the Lithuanian legal system of bankruptcy management. Four major groups of practical problems are identified, which are elaborated, providing their practical justification and analysing their underlying assumptions. In order to reflect on targeted solutions to the identified problems, specific problematic aspects of the Lithuanian legal regulation are compared with the practice of bankruptcy management in other countries, mainly referring to the Finnish examples of bankruptcy regulation.

The study concludes with the main conclusions, suggestions and recommendations.

Research Methods

In pursuing the objectives and the purpose of the study, the following research methods were used in a comprehensive manner.

The documentary analysis method was used to analyse various national and international documents related to the subject of the dissertation research, such as legal acts and their preparatory materials, *soft law* sources, scientific studies, academic publications, doctoral dissertations, conference proceedings, reports of national institutions, etc. Of particular note in this dissertation is the extended analysis of Lithuanian case law carried out using the documentary analysis method. Seeking a comprehensive overview of the interpretation of the content of the public interest in bankruptcy proceedings as effected in the case law of Lithuanian courts, an analysis has been carried out of the decisions adopted by higher-instance courts (the Lithuanian Supreme Court

and the Lithuanian Court of Appeals) in civil matters in the period between 2019 and 2021 as generated by a search for the keywords “publ* interest*” in conjunction with “bankrupt*?”. Using these keywords, a total of 1,492 court decisions were found and analysed.¹⁴⁷⁸ Other Lithuanian case law relevant to the study, which does not fall within the period in question, was also examined using the documentary analysis method.

The historical method was used to reveal the preconditions for the formation of different philosophical concepts of bankruptcy law, as well as their evolution. It was used alongside a discussion on the development and evolution of theoretical approaches to the identification of the institution of the public interest. The historical method is also used to analyse the prevailing paradigm of insolvency management, looking at the origins and genesis of insolvency law, the strategic approach to insolvency and to the insolvent entity itself, highlighting historical evolution and the reasons for changes in the approach.

The method of linguistic analysis was used to interpret the meaning of words and their constructions used in legislation and case law, taking into account the common linguistic meanings of the terminology used and the usual grammatical constructions. This method is also used to provide linguistically accurate and precise English translations of the terms and names relevant to the research (e.g., to argue for the proposed Lithuanian translation of “The Creditor’s Bargain Theory”¹⁴⁷⁹).

The teleological approach was used to interpret the strategic objectives of the insolvency management policy in place and the intentions of the legislator in adopting and amending the relevant legal framework. To this end, draft legislation, explanatory notes and other documents recording the intentions of the legislator were examined. This method is also used to analyse in more detail the meanings of specific legal norms in order to discern the implied systemic tasks of their formal statutory establishment. The teleological method was also used to analyse the content of court decisions: to clarify the purpose pursued by binding court decisions and to identify the values that are guaranteed legal protection.

The comparative approach provides access to the experience of other jurisdictions and is of particular value when dealing with complex, particularistic or novel legal problems that have already been adequately addressed in other jurisdictions.¹⁴⁸⁰ This approach was followed in the dissertation research: the comparative method was mainly used to reveal how the legal problems related to ensuring the public interest in bankruptcy cases, which have emerged in Lithuania, have been dealt with in other countries and how similar legal relations are regulated there. The comparative method helps to identify alternatives to the existing legal regulation, and provides insights into best practices in bankruptcy management by highlighting the regulation of specific

1478 See Appendix 2 - “Analysis of Lithuanian case law on the public interest in bankruptcy proceedings in 2019 - 2021”.

1479 See footnote 111.

1480 Thomas Kadner Graziano, Simona Selelioniūtė-Drukteinienė, Vaidas Jurkevičius, „The Impact of the Comparative Method on Lithuanian Private Law“, *European Review of Private Law*, 2013, 990.

aspects of bankruptcy law related to the protection of the public interest, which has proven effective in other countries. This method is mainly used in the last part of the dissertation to identify practical problems of public interest protection in bankruptcy proceedings in Lithuania and to search for appropriate solutions to them.

The method of systemic analysis is the cornerstone of the study of the interrelationship between the essentially different legal institutions – the institution of the public interest and the institution of bankruptcy as a legal instrument. The systemic analysis enables us to understand the multifaceted construct of the public interest in the broad field of bankruptcy law and to discern the contextual expression of the public interest. The method of systemic analysis was also used to analyse the place of the institution of bankruptcy in the contemporary modern paradigm of insolvency management, as well as to systematically analyse the individual provisions of legal acts and the norms of legal regulation of bankruptcy, their interconnections and their understanding as integral parts of the unified legal system of bankruptcy management. This method was also used to analyse the roles of bankruptcy actors in the protection of the public interest by identifying interactions and overlaps between them and by highlighting specific areas where there is a lack of targeted action by these actors. Finally, systemic analysis is used to identify the impact of the bankruptcy legal framework not only on the specific actors involved in the bankruptcy process, but also on possible latent consequences in the broader social context.

Using *the analytical/critical method*, the paper analyses the practical problems related to the public interest in bankruptcy cases in Lithuania and provides a critique of the aspects of the current bankruptcy legal regulation, revealing the lack of targeted legal regulation on certain issues.

The summarisation method is used to formulate conclusions on individual problematic issues related to the protection of the public interest in bankruptcy cases of legal persons. This approach provides a concentrated overview of the material in the main text, highlighting the key aspects of the extended content.

The hypothetical modelling method was used to formulate suggestions and recommendations for improvements to specific legal regulation, as well as for systemic changes suggested to be initiated in the legal regime of bankruptcy management. This approach predicts the short- and long-term consequences of actual practical implementation of the suggestions and recommendations, and postulates whether the suggestions are suitable to achieve the desired objectives, i.e. to facilitate the safeguarding of the public interest in bankruptcy cases.

The Author's Relation to the Subject of the Analysis

In specific segments of academic papers in the social sciences, where the personal responsibility of the researcher is called for, it is recommended that the information be presented to the reader in the first person.¹⁴⁸¹ Thus, this short introductory paragraph

1481 Marius Kalinauskas, „Studentų įsitraukimo į žaidybinimu grįstas studijas raiška“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2018), 60, 76.

is intended to reveal the subtle relationship of the author of the dissertation to the subject matter, to convey her personal position, to reveal her subjectivity and the ways in which she has addressed this subjectivity, and it is therefore formulated in the first person, using the personal perspective.

I have been practicing insolvency law since 2010 and have been involved in legal, organisational and strategic work in bankruptcy and restructuring administration projects; in 2021, I qualified to provide bankruptcy administration services. I have worked on bankruptcy administration projects for companies of different sizes (from very large to micro-enterprises), in different sectors (financial institutions, insurance companies, agricultural companies, trading, manufacturing, service companies, etc.). In the course of more than a decade of professional work with bankruptcy cases of legal entities, having directly observed a wide range of entities affected by business insolvency as well as the different manifestations and consequences it produces, and regularly communicating and cooperating with the participants of bankruptcy proceedings, I have never had any doubt in the provision enshrined in the Lithuanian legal system that the public interest does exist in bankruptcy proceedings. At the same time, I have always carried the feeling that the discourse on the public interest in bankruptcy cases in Lithuania is not sufficient or consistent and that the lack of attention to the content of the public interest and the issues of its protection in this type of cases in practice often leads to just nominal treatment of the precept to protect the public interest in bankruptcy cases. I have worked directly with or have represented creditors and other participants in the bankruptcy processes of legal entities where, in my opinion, due to the inadequacy of the specific legal regulation, the inappropriate or flawed functioning of the involved actors, gaps in the mutual control mechanism and other aspects of the Lithuanian legal-organisational framework for bankruptcy management, the public interest has not been served or has even been violated in the bankruptcy process. My personal professional experiences have led to a desire to raise the issue of the protection of the public interest in bankruptcy not only on an *ad hoc* basis – in specific practical bankruptcy situations – but also on a broader academic scale.

Being an insolvency administrator in my professional life, and at the same time acting as an academic researcher of the Lithuanian bankruptcy legal framework and issues, I find myself in a dual personal situation in relation to the subject matter of the dissertation research, which merits to be stated and discussed in accordance with research ethics. On the one hand, this situation is favourable for my research: I have the opportunity to apply the so-called *insider's view*, which allows me to access valuable background information on the issues of interest and to see the deep practical aspects of the problems under study, which might not be noticed by an outsider. On the other hand, since I am a representative of the profession of insolvency administrators, who are among the key actors in the insolvency process analysed in this dissertation, the question of the impartiality of the researcher's scientific position naturally arises.

To manage the potential risk of researcher bias, I have consistently employed introspection and critical self-reflection methods from the very beginning and throughout the study. At each stage of the research leading to the conclusions of the study, as well

as in the formulation of the suggestions and recommendations of the dissertation, I conducted a thorough inspection of my own scientific reasoning and of subsequent steps of the research, questioning each time whether in my scientific activity as a researcher I have managed to distance myself completely from the professional subjectivity that could affect the research. In the preparation of my dissertation, I have set out to deliberately distance myself from the position and perspective of the insolvency administrator or any other participant in the insolvency process as well as their potential interests, and to strive to formulate and convey the academic approach of an impartial researcher, exclusively focused on the public interest in bankruptcy cases.

In my assessment, the identification of this potential bias problem at the initial stage of the research, continued academic introspection and critical self-reflection, reliance on a broad base of sources of specialised scientific literature, in-depth analysis of the thematic case law of Lithuanian courts, as well as targeted academic discussions with the dissertation supervisor, allowed me to fully manage these risks, to maintain a high level of ethics in the research and to achieve its objectivity. The scientific reasoning, conclusions, suggestions and recommendations presented in the dissertation are formulated through a national perspective, thoughtfully and responsibly pursuing the most favourable solutions for the Lithuanian society and the state itself with regard to the legal regulation of bankruptcy of legal entities.

Conclusions

In summary, the dissertation research concludes that the propositions formulated at the beginning of the research have been confirmed and the following conclusions are drawn.

1. Conclusions on the theoretical and practical prerequisites for recognising the existence of the public interest in bankruptcy law:

- 1.1. There are two competing paradigmatic theoretical approaches to bankruptcy law – economic and communitarian. The pure economic approach recognises the interests of the creditors alone in the bankruptcy process and focuses primarily on the effectiveness of the bankruptcy procedure (expeditious process, maximising returns to the creditors). The communitarian approach does not deny the importance of the efficiency of the procedure, but emphasises procedural justice and commercial fairness, also calling for the need to represent the interests of a wide range of stakeholders in bankruptcy proceedings and to protect the public interest. The communitarian perception of the institution of bankruptcy is an essential theoretical prerequisite for recognising the existence of the public interest in bankruptcy law. The communitarian perspective of bankruptcy law implies the need to protect the public interest in bankruptcy cases.
- 1.2. In terms of the public-private dichotomy (the interest to be protected, the entities, the source of their rights and obligations, as well as process- or result-orientation), bankruptcy law is characterised by a confluence of elements of public and private law. The public interest in bankruptcy law arises from the state's imposition of a

mandatory legal regime for the resolution of relations between private parties in the event of the insolvency of one of them, which implies an obligation on the part of the state before the parties to the proceedings and the public to ensure a fair bankruptcy process. The recognised and articulated hybrid nature of the legal substance of the branch of law on bankruptcy provides the theoretical and practical preconditions for the recognition of the public interest aspect in bankruptcy law and implies the need to represent the public interest in bankruptcy cases.

- 1.3. The most striking feature of the prevailing modern insolvency paradigm is the dominance of the business rescue culture. Under the influence of this paradigm, a blurring of boundaries can be observed between the traditionally separate institutions of bankruptcy and restructuring: the dualistic model of addressing the legal aspects of restructuring and bankruptcy is being abandoned in favour of a monistic approach to insolvency management. The monistic approach to insolvency management implied by the international modern insolvency management paradigm reflects an imbalanced strategic focus on the restructuring and bankruptcy processes, with priority given to restructuring, relegating the legal instrument of bankruptcy and the discourse on its proper implementation in line with the public interest to a second place.

2. **Conclusions on the content of the public interest in bankruptcy cases of legal persons:**

- 2.1. The public interest can be understood as that which is important to society, or objectively ought to be important when judged against the standard of a just, conscious, impartial, informed, benevolent member of society, and which reflects the fundamental values of society. The essential relevant features of the institution of the public interest in the context of today's democratic rule of law are: relevance to society, balance of interests, definition within the boundaries of a particular society, dynamism, and general normative uncertainty. The vagueness of the category is acceptable when analysing the public interest in its broadest sense: there is no need to seek a single, precise, exhaustive definition of the public interest, which could limit the scope of this multidimensional category of values, and thus could stymie the efforts of public interest representation. However, the need for a definition of the public interest in a given area of societal action varies substantially. It is not only possible, but also appropriate, to identify guidelines for formulating the content of the public interest in a given area. The *ex ante* specification of the content of the public interest within a defined field of public action creates reasonable preconditions for the realisation of the public interest in that field.
- 2.2. Four broad categories of public interest content in bankruptcy cases can be distinguished: first, the interest in preserving the business; second, the interest in ensuring an efficient bankruptcy procedure; third, the interest in ensuring commercial morality and fairness; and, fourth, the interest in protecting the public from the adverse consequences of the bankruptcy. The public interest in bankruptcy proceedings must be balanced between these interests, without any interest being

overridden by another and without any being ignored. Accordingly, the content of public interest protection in bankruptcy cases is dictated by the objectives of protection of the public interest in bankruptcy cases: first, to preserve the business wherever possible and practicable; second, to ensure a procedurally and economically efficient, expeditious, bankruptcy procedure; third, to ensure commercial morality and fairness by disclosing the reasons for the bankruptcy and by providing proportionate remedies to unlawful commercial conduct; and, fourth, to protect the public as far as possible from the adverse effects of the bankruptcy.

3. Conclusions on the roles of the bankruptcy process actors in protecting the public interest in bankruptcy cases:

- 3.1. The court's role in protecting the public interest in bankruptcy cases consists mainly of supervising the proper implementation of the interest of ensuring an efficient bankruptcy procedure and exercising general control over the legitimacy of the process. The court does not in practice exercise control over the performance of procedures associated with commercial morality in bankruptcy proceedings.
- 3.2. The bankruptcy administrator is a key actor whose direct involvement in the bankruptcy process determines the realisation of the interest in the efficiency of the bankruptcy procedure and the interest in commercial morality and fairness in bankruptcy cases. The public interest in bankruptcy cases depends on the personal professionalism, ethics and motivation of the administrator in the exercise of their professional activity. The administrator has a particular discretion in the exercise of their functions relating to ensuring commercial morality: they are free to choose the means and methods of action, and there is no real oversight by the other bankruptcy process actors of the proper exercise of these functions of the administrator.
- 3.3. The role of the national insolvency supervisory authority in supervising the activities of administrators is mainly related to ensuring procedural efficiency – the insolvency supervisory authority monitors how the administrators in bankruptcy cases serve the interest in ensuring an efficient bankruptcy procedure. The authority does not actually monitor the quality of the implementation of the administrator's functions related to ensuring commercial fairness.
- 3.4. The self-government association of insolvency practitioners has a statutory function that is important for the protection of the public interest in bankruptcy proceedings, namely the monitoring of compliance of administrators with the professional ethical standards. Its specific field of control, i.e. the supervision of the ethical conduct of administrators, implies the need for credibility, impartiality and professionalism of the supervisory authority itself.
- 3.5. The active involvement of creditors in the process contributes to the public interest in bankruptcy cases. However, creditors are private entities protecting their private material rights. The protection of the public interest in bankruptcy proceedings is not a role assigned to creditors and should not be imposed on them.
- 3.6. The involvement of public creditors in bankruptcy cases is directly related to the

representation of the public interest, as these specialised public administration bodies are concerned with the recovery of public financial resources. In order to meet the public interest, creditors representing the state in bankruptcy cases should be proactive in exercising their rights as creditors in an expedient and professional manner in the proceedings, thus in effect exercising supervision over the quality of the bankruptcy proceedings.

- 3.7. The institution of a bankruptcy ombudsman (which currently does not exist in the Lithuanian legal system) is considered to be an effective and important safeguard of the bankruptcy management system in protecting the public interest in bankruptcy cases. The bankruptcy ombudsman's essential duty is to monitor the interest in commercial fairness in bankruptcy proceedings: to ensure that the true causes of a business's insolvency are uncovered and that a proportionate legal response is applied to any unlawful conduct that is identified. In this manner, such a legal framework for bankruptcy management, through the institution of the bankruptcy ombudsman, combats economic crime, thereby developing a fairer and more business-friendly environment.
4. **The following relevant practical problems of public interest protection in the bankruptcy legal system in Lithuania have been identified:**
 - 4.1. **Inadequate legal framework for ensuring commercial morality and fairness in bankruptcy proceedings and providing practical guidance for insolvency administrators:**
 - Inadequate legal regulation and court activity to enforce the obligation of management bodies to cooperate with the insolvency administrator in bankruptcy cases.
 - Inadequate definition of what constitutes performance of high-quality transaction due diligence in bankruptcy cases.
 - There is no statutory obligation for the administrator to report potentially criminal conduct identified in the course of bankruptcy proceedings.
 - 4.2. **Adequate systemic motivation of insolvency administrators is not ensured:**
 - A significant number of bankruptcy proceedings in Lithuania are carried out not only without remuneration to the insolvency administrator, but also with the insolvency administrator's own funds, i.e. with the administrator covering the costs of bankruptcy administration. The unremunerated work of insolvency administrators has become a long-standing normalised practice in the Lithuanian legal system of bankruptcy management.
 - The current illogical automatic selection system for insolvency practitioners currently favours administrators with a *de facto* higher workload, enabling them win case selections against otherwise equally qualified but less busy colleagues. This generates a general sense of injustice in the insolvency administration community, undermines the motivation of administrators to act transparently and to strive for the best efforts in their professional activities; presumably, this also contributes to the prevalence of a money-first

focus in the professional approach on the market of insolvency administration services in Lithuania.

4.3. Insufficient state contribution to environmental protection in bankruptcy cases:

- In bankruptcy cases of companies without assets, the financial liability for the pollution caused by the economic and commercial activities of the company under administration prior to the filing for bankruptcy is transferred exclusively to the insolvency administrator: the administrator is legally obliged to bear the costs of the implementation of the environmental protection requirements in the bankruptcy case at their own expense, practically without any assistance from the state. Such legal regulation does not ensure the public interest, i.e. it does not allow for the prompt implementation of environmental protection requirements in bankruptcy proceedings after the insolvent company has ceased operations.

4.4. Failure to ensure comprehensive quality control of insolvency practitioners' professional activity:

- There is no entity with delegated functions to carry out a qualified and comprehensive review of the procedures involved in ensuring commercial morality and fairness in bankruptcy proceedings, once such a need has been identified.
- The legal mechanism for monitoring the professional ethics of insolvency administrators should be improved.

Suggestions and Recommendations

Based on the findings of the dissertation research, the following general recommendations are offered to national insolvency policy strategists and policy makers on the appropriate perspectives of a systemic approach in formulating and implementing a bankruptcy management strategy in Lithuania that would be favourable to the public interest. These recommendations may also be of interest to the Lithuanian legislator, courts dealing with bankruptcy cases, insolvency law academics and practitioners.

It should be noted that these general suggestions may be of interest and use to theorists and practitioners in virtually any democratic state governed by the rule of law who are concerned with the implementation of the public interest in bankruptcy cases, with a view to creating favourable conditions for the protection of the public interest in bankruptcy proceedings in national legal frameworks.

1. In the context of the development of a monistic insolvency management system in Lithuania, which promotes a unified approach to the legal instruments of bankruptcy and restructuring, the fact that restructuring and bankruptcy are different in their substance, objectives and measures should not be ignored. Bankruptcy and restructuring are used in different business situations and one procedure cannot replace the other: the insolvency management issues addressed by restructuring mechanisms are different from the business insolvency issues addressed by

bankruptcy. There is only a small overlap between these substantive insolvency procedures, although they are clearly linked. However, a functional and smoothly operating legal insolvency regime requires each legal instrument to be applied in separation from each other – i.e. optimal restructuring and optimal bankruptcy. Therefore, the promotion and development of the restructuring option should not overshadow the strategic tasks of the justice and efficiency of the institution of bankruptcy. It is suggested that the areas of bankruptcy and restructuring should be clearly defined with separate systemic objectives, and that the unique issues that arise in these areas should be assessed and addressed separately, with the aim of giving them the most balanced strategic focus possible.

2. Lithuanian policymaking in the area of bankruptcy management is oriented towards the efficiency of the bankruptcy process. It is proposed to adopt the strategic approach that procedural and economic efficiency of bankruptcy is necessary, but not sufficient, for the bankruptcy process to be in conformity with the public interest. It is recommended that the legal architecture of bankruptcy management should take into account all the distinguished categories of public interest content in bankruptcy proceedings: the interest in preserving the business, the interest in ensuring an efficient bankruptcy procedure, the interest in ensuring commercial morality and the interest in protecting the public from the adverse consequences of the bankruptcy. In the context of changes to the legal regulation of bankruptcy, as well as in the context of individual issues before the courts hearing bankruptcy cases, it is suggested that each time a careful assessment and foresight is applied to the impact of decisions concerning each of the identified broad areas of interest, seeking a balance to be struck between those interests.
3. It is proposed to adopt the strategic approach that the pursuit of the public interest in bankruptcy cases inherently calls for different bankruptcy procedures depending on the reasons behind the insolvency of the legal person that has led to its ultimate bankruptcy. The tasks of bankruptcy proceedings are expanded when it is established that the bankruptcy was caused by certain actions of the management bodies in breach of the standards of fair commercial practice. The answer to the question of whether the bankruptcy case under analysis can be considered an objective business failure depends on the objectives of the specific bankruptcy project and the specific procedures dictated by them. If the bankruptcy is found to be the result of a pure business failure, the bankruptcy proceedings must focus on the rehabilitation objective and on relieving the debtor of their debts as quickly as possible. In the event of an acceptable objective business failure, the essential task is to implement a procedurally and economically effective bankruptcy procedure. Otherwise, if the failure of the business is found to be related to fraud, gross negligence of the debtor, business relocation (the so-called Phoenix scheme), concealment of assets, embezzlement, or other acts that violate the standards of commercial morality, then an additional significant public interest challenge of protecting commercial fairness comes to the fore in the bankruptcy case. Accordingly, the debtor's malicious failure to cooperate with the insolvency administrator in the bankruptcy

process and the failure to hand over the company's documents and assets may reasonably be presumed to constitute bad faith on the part of the management bodies. In such cases, it is suggested that the expeditiousness of the bankruptcy process should not be over-emphasised, but that due consideration should be given to ensuring commercial fairness in the bankruptcy case. It is recommended that the policy architecture for insolvency management should be guided by the strategic view that the legal regime of bankruptcy cannot facilitate the prompt rehabilitation of dishonest or uncooperative debtors (former governing bodies of a legal person) without any corresponding consequences.

4. Focusing on the impartiality and professionalism of the profession of insolvency administrators and the transparency of their professional activities, and in order to reduce corruption in the field of insolvency administration in Lithuania, it is recommended that systematic attention be paid to the issues of adequate motivation of insolvency practitioners. It is important to accept at a strategic level that the long-standing practice in Lithuania whereby insolvency administrators in a large number of bankruptcy projects are not only working without receiving remuneration, but also have to cover the costs of bankruptcy administration themselves, does not contribute to a transparent and impartial dynamic in their professional conduct in bankruptcy proceedings.
5. It is recommended to strategically treat public creditors as an important systemic safeguard to ensure the public interest in bankruptcy proceedings. Public creditors in bankruptcy cases should act actively, purposefully and professionally in the exercise of their rights as creditors in the process, thereby contributing to the implementation of oversight over the quality of bankruptcy proceedings. Accordingly, it is to be suggested that the preparation of public creditors to act actively and effectively as creditors in bankruptcy proceedings should be given significant systemic attention: reviewing the strategy for the representation of each public authority in bankruptcy proceedings; providing specific guidelines and provisions for the desirable functioning of public creditors in bankruptcy proceedings; enhancing the targeted training and expertise in bankruptcy law of civil servants appointed to represent public creditors in bankruptcy cases, organising appropriate training for them; and familiarising them with the tasks of protecting the public interest in bankruptcy cases.

The following are suggestions and recommendations for practical solutions to the public interest problems identified in the Lithuanian legal system of bankruptcy management. On the basis of the analysis of the practical problems of public interest protection in bankruptcy cases in Lithuania, two types of suggestions and recommendations are made. The first group can be described as suggestions of instant solutions – they propose specific changes to the legal framework that could be implemented relatively quickly and, it is assumed, would have an immediate positive impact by creating more favourable formal conditions for safeguarding the public interest in bankruptcy proceedings. The second type of recommendations relates to the deeper practical

problems arising from the Lithuanian legal framework for bankruptcy management, which is unique in certain respects. Addressing the latter requires extensive preparatory work and strategic regulatory changes.

6. **Problem: Inadequate legal framework for ensuring commercial morality and fairness in bankruptcy proceedings and providing practical guidance for administrators.** In order to address this problem, suggestions and recommendations are made to national insolvency policy strategists and policy makers, the legislator, the Authority of Audit, Accounting, Property Valuation and Insolvency Management (AAAPVIM) and the courts dealing with bankruptcy cases.

6.1. On the implementation of the obligation of management bodies to cooperate with the insolvency administrator in bankruptcy proceedings:

6.1.1. It is recommended that the legal concept of the obligation of the management bodies of a legal person to cooperate with the insolvency administrator in bankruptcy proceedings should be broadened. Accordingly, it is proposed to add a fourth paragraph to Article 57 of the Law on Insolvency of Legal Entities (LILE) with the following wording:

“4. The management bodies of a legal person shall provide the court-appointed insolvency administrator with their contact details and cooperate throughout the bankruptcy process: at the reasonable request of the administrator, they shall provide information and explanations about the legal entity’s activities, assets etc.”

6.1.2. It is recommended that bankruptcy courts pay particular attention to cases of malicious non-cooperation of the management bodies with the insolvency administrator, i.e. where former managers fail to hand over the company’s assets and documents to the administrator. In such cases, it is suggested that the court could assess the sufficiency of the measures taken by the administrator and decide whether it is appropriate for the court to intervene. If such a need should be identified in a bankruptcy case, it is recommended that the court’s duty of proactivity be exercised by collecting evidence *ex officio* and taking other appropriate procedural steps to ensure that the director fulfils his or her statutory responsibilities. The objective of expeditious bankruptcy proceedings should not be rushed with in those bankruptcy cases where the management bodies are uncooperative or even absconding, since unfair commercial practices may reasonably be suspected.

6.2. On the inadequate definition of what constitutes performance of high-quality transaction due diligence in bankruptcy cases:

6.2.1. It is recommended that the insolvency administrator should provide not only the creditors’ meeting but also the court hearing the bankruptcy case with an analysis of the legal entity’s transactions (beyond just a summary of transaction verification), which should identify the reasons for the legal entity’s insolvency leading to ultimate bankruptcy, indicating which elements of fraudulent bankruptcy if any, as defined in the law, have been identified.

Accordingly, it is proposed to revise Article 64(4) of the LILE to read as follows:

“The insolvency administrator shall submit an analysis of the transactions concluded during a period of at least three years up to the date of the opening of the bankruptcy proceedings to the creditors’ meeting and to the court hearing the bankruptcy case. The transaction analysis shall identify the established causes of the legal entity’s insolvency and the indications of fraudulent bankruptcy, if any”¹⁴⁸².

6.2.2. In order to improve and standardise the quality of transaction due diligence, which is considered an essential procedural step for the protection of the public interest, it is recommended that the AAAPVIM, in cooperation with legal and financial experts and insolvency practitioners, develop detailed expert methodological guidance on transaction due diligence in bankruptcy proceedings.

6.3. On the detectability of criminal conduct in bankruptcy cases:

6.3.1. It is recommended that the law should provide for the insolvency administrator’s obligation to report any potentially criminal conduct detected in the course of bankruptcy proceedings. Accordingly, it is proposed to add an additional point to the list of the insolvency administrator’s duties under Article 59 of the LILE by stipulating that:

“Upon the entry into force of the court’s ruling to open a bankruptcy case, the insolvency administrator shall carry out the following duties: X) In the event that signs of a criminal offence are detected in the activities, actions or omissions of the management bodies of the legal entity placed under administration, he/she shall promptly inform the bankruptcy court in writing thereof.”

6.3.2. In order to fight economic crime and protect commercial morality and fairness, courts hearing bankruptcy cases are urged to take note of the obligations imposed on the court by Article 299¹⁴⁸³ of the CPC and Article 300(1)¹⁴⁸⁴ of the CPC and to ensure that they are consistently implemented in bankruptcy cases in practice.

1482 The current provision of Article 64(4) of the LILE: “The insolvency administrator shall submit to the meeting of creditors information on the results of the verification of transactions concluded during a period of at least 3 years prior to the date of the filing of the bankruptcy case”.

1483 “Civil Procedure Code of the Republic of Lithuania (CPC), *supra note* 224: Article 299 (“If the court, in the course of the hearing of a civil case, comes to the conclusion that persons have violated the law or other legal norms, it shall adopt a separate ruling and send it to the relevant authorities or officials, informing them of the infringement”).

1484 *Ibid*, Article 299(1) (“If, at any stage of the civil proceedings, it appears that the acts or omissions of a person involved in the proceedings or of another person have the characteristics of a criminal offence, the court shall inform the public prosecutor thereof.”).

7. Problem: **Adequate systemic motivation of insolvency administrators is not ensured.** In order to address this problem, suggestions and recommendations are made to national insolvency policy strategists and policy makers, the legislator, the Ministry of Finance and the AAAPVIM.
- 7.1. **On the problem of unremunerated work by insolvency practitioners in insolvency cases:**
- 7.1.1. In particular, it is proposed to recognise at a strategic level that largely unremunerated work by insolvency practitioners in bankruptcy proceedings is not an acceptable and sustainable practice, and to identify this as a problem.
- 7.1.2. It is recommended that the current legal regulation in Lithuania, which shifts the financial burden of the administration of companies without assets to insolvency administrators, should be completely abolished in the future: it is proposed to abolish the provision in Article 23(1) of the LILE, according to which the insolvency administrator may consent to bear the financial risk of the costs of the administration of the bankruptcy proceedings.
- 7.1.3. It is recommended to carry out detailed comparative studies in search of practical solutions for the management of bankrupt companies without assets that would be optimal for the Lithuanian context. To find these solutions, it is proposed to focus on the introduction of specialised flexible simplified winding-up procedures for micro and small enterprises that have no assets. Systemic safeguards need to be built into the simplified winding-up procedures to ensure that the procedure for the quick and simple liquidation of companies is not abused and is limited to debtors who meets the standard of misfortunate but honest debtor, and that a full and comprehensive bankruptcy procedure is implemented in the event of reasonable doubt about the debtor's good faith.
- 7.2. **On ensuring objective and fair selection process for administrators:**
- 7.2.1. It is recommended that the Ministry of Finance and the AAAPVIM immediately initiate the correction of the logical flaws in the functioning of the automated selection programme for administrators, which allow administrators with higher workloads to win the selection process against their less busy colleagues. This requires changes to the functioning of the selection programme, so that in all cases, including where the legal person itself does not conduct bankruptcy proceedings, the workload of the legal person is linked to the actual workload of the private insolvency practitioners employed by that person.
- 7.2.2. As a major future solution to the above-mentioned issues, it is proposed that the administrator appointment process in Lithuania should be organised exclusively among insolvency administrators – natural persons, i.e. with only natural persons participating in the selection programme. Accordingly, the general statutory concept of the insolvency administrator provided for in Article 2(17) of the LILE, which now stipulates that an

insolvency administrator is “a natural or legal person entitled to administer insolvency proceedings”, should be amended. It is proposed to provide that the insolvency administrator shall be a natural person entitled to provide insolvency administration services. It is considered that organising the selection of administrators as natural persons only would ensure fairer conditions of competition amongst administrators. This would address the so-called ‘bankruptcy businessman’ problem, allow for a smooth and fair appointment process, reveal the actual number of insolvency practitioners, and clarify the accountability of administrators. Meanwhile, natural persons working as administrators themselves would be free to voluntarily join professional societies for the purposes of optimal organisation and professional partnership, rather than in order to have an unjustified competitive advantage in the selection of insolvency administrators.

8. **Problem: Insufficient state contribution to environmental protection in bankruptcy cases.** In order to address this problem, suggestions and recommendations are made to national insolvency policy strategists and policy makers.

8.1. **On the implementation of environmental protection in bankruptcy proceedings:**

8.1.1. First and foremost, it is necessary to recognise at a strategic level that the current legal framework, which shifts the financial burden of the environmental obligations of the bankrupt legal entity exclusively to the administrator in bankruptcy cases, does not in practice ensure the protection of the environment in such bankruptcy proceedings.

8.1.2. It is recommended that detailed comparative studies be carried out with the aim of formulating a coherent national environmental protection strategy in bankruptcy proceedings.

8.1.3. A public fund is proposed to be set up to finance the environmental obligations of insolvent companies. This fund could be set up as a structural branch of the existing Guarantee Fund, or a separate fund could be set up on a similar basis, i.e. with a fixed guarantee fee to be paid by legal entities whilst carrying on their activities, thus generating a common budget for the fund. In the absence of sufficient assets to cover the environmental obligations in a specific bankruptcy case, it is proposed that the insolvency administrator should be obliged to make an immediate and reasoned application for state aid. In this way, environmental work would be financed by the state, if necessary, using such a fund as the source. This model of action would protect the public interest by ensuring that pollution is dealt with promptly after the insolvent polluter ceases operations.

8.1.4. It is proposed to stipulate that, after the state has provided financial aid to a company in bankruptcy, i.e. to cover the costs necessary for the prompt fulfilment of its environmental obligations, the national authority responsible for environmental protection, in cooperation with the insolvency administrator,

should carry out a thorough specialised investigation of the activities of the company in bankruptcy to determine whether its economic and commercial activities had been carried out in compliance with the environmental legislation. If any unlawful actions of the former management bodies are revealed, the state would recover the costs of prompt pollution clean-up from those responsible. The proposed practice of applying specialised environmental due diligence in the scope of bankruptcy proceedings would allow the liability to be directed towards those actually responsible for the environmental damage. This would presumably contribute, among other things, to the prevention of environmentally irresponsible commercial economic activities.

8.1.5. It is also recommended that alternative sources of funding for the implementation of environmental obligations in bankruptcy cases be explored in the formulation of a national strategy for environmental protection in bankruptcy proceedings. For example, this could include the introduction of secondary liability for environmental damage, whereby companies carrying out specific pollution-related economic activities would be required to obtain special environmental damage insurance to cover their environmental obligations in case of the company's insolvency. Such regulation would save public money by ensuring that the public budget finances would only be used for environmental works in exceptional cases, i.e. in the absence of alternative sources of funding.

9. **Problem: Failure to ensure comprehensive quality control of insolvency practitioners' professional activity.** In order to address this problem, suggestions and recommendations are made to national insolvency policy strategists and policy makers, the legislator, the Ministry of Finance, the AAPVIM and the Chamber of Insolvency Administrators (CIA).

9.1. **On the control of ensuring commercial morality and fairness in bankruptcy proceedings:**

It is to be suggested to national insolvency policy strategists to consider in detail the strategy of establishing an independent bankruptcy ombudsman institution in Lithuania focused on the public interest in bankruptcy cases, based on the example of the Finnish legal framework, following an extended applicability study. It is proposed to assign to this institution functions of significance to the public interest that are currently not delegated to any entities operating in the field of bankruptcy law in Lithuania: to supervise the ensuring of commercial fairness in bankruptcy proceedings (thus combating economic crime), to provide expert guidance to insolvency administrators and other participants in the proceedings (thus developing best administration practices), to develop and maintain inter-institutional cooperation in bankruptcy proceedings in the protection of the public interest, thus creating a more transparent national business culture and a more favourable business environment in the long term.

9.2. On the implementation of an adequate mechanism for the supervision of professional ethics of insolvency practitioners:

9.2.1. It is suggested not to leave to the exclusive discretion of the self-government association of insolvency administrators the responsibility of supervising the ethics of insolvency administrators, which is important for the protection of the public interest, but rather to envisage, at least to some extent, a role for the state and the public in this process, thus creating a systemic safeguard and generating public confidence in the institution of oversight over administrators' ethics. It merits be proposed to improve the legal concept of the examination of complaints received by the Chamber of Insolvency Administrators regarding breaches of administrator ethics by abolishing the ultimately decisive role of the Presidium of the Chamber of Insolvency Administrators in this process and assigning it to the Court of Honour of Insolvency Administrators, as well as by amending the provisions on the composition of the Court of Honour so that it includes not only insolvency administrators themselves, but also representatives of the public and of the state. Accordingly, it is proposed to the Ministry of Finance, the AAAPVIM and the legislator to initiate the following amendments to the LILE:

9.2.1.1. Amend Article 147(1) of the LILE by deleting the phrase “on the proposal of the Presidium of the Chamber of Insolvency Administrators” and by rewording the provision as follows:

“The Court of Honour of Insolvency Administrators shall, ~~on the motion of the Presidium of the Chamber of Insolvency Administrators,~~ deal with infringements committed by insolvency practitioners referred to in Article 148(1) of this Law.”

9.2.1.2. Amend Article 147(2) of the LILE by rewording the provision as follows:

“The Court of Honour of Insolvency Administrators is composed of six members, of whom: (1) three members shall be elected by the General Assembly of Insolvency Administrators from among insolvency administrators who shall have at least five years' experience as an insolvency administrator and shall not have any penalties in force; (2) two members shall be elected by the General Assembly of the Chamber of Insolvency Administrators from among six members of the public nominated by the Minister of Justice, who shall be graduates of a higher education institution (single level of university education or bachelors' degree), and who shall meet the requirements for impeccable repute laid down in this Law; (3) one member nominated by the supervisory authority who shall have a university degree (single level or bachelor's degree) and at least 2 years of professional experience in the fields of insolvency, law and/or finance and meet the requirements

*of impeccable repute laid down in this Law.*¹⁴⁸⁵

9.2.1.3. To amend and supplement Article 148(3) of the LILE, by wording the provision as follows:

*“The decision to impose a penalty is taken by the Presidium of the Chamber of Insolvency Administrators on the basis of a proposal from the Court of Honour of Insolvency Administrators. If the decision of the Presidium of the Chamber of Insolvency Administrators is not in accordance with the proposal of the Court of Honour of Insolvency Administrators, it shall be reasoned.”*¹⁴⁸⁶

9.2.1.4. Following the adoption of the proposed amendments to the LILE, the CIA will need to initiate appropriate amendments to the Rules of Procedure of the Court of Honour (to be approved by the CIA General Assembly), as well as to adopt the necessary amendments to the Rules on Investigating Professional Conduct Violations by Insolvency Administrators (to be approved by the CIA Presidium).

9.2.2. Taking into account the fact that the self-government association of insolvency administrators in Lithuania is still in its early stage of development, at this stage the role of the interested state supervisory authority, the AAAPVIM, as well as the Ministry of Finance, which is entrusted with the area of insolvency management, is crucial to ensure close monitoring and competent assessment of the practical effectiveness of the statutory responsibilities delegated to the self-government association. It merits to be suggested that the responsible state authorities should carry out continuous and in-depth monitoring of the activities of the self-government association and, after identifying inadequate, non-transparent or otherwise unsatisfactory performance of public functions assigned to the self-government association by law within a certain period of time, they should initiate systemic changes in the legal regulation, where necessary returning to the procedure that was in force prior to the adoption of the LILE, i.e. enabling the insolvency supervisory authority to take over the significant public functions currently delegated to the self-government association of insolvency administrators.

Validation and Dissemination of Research Results

Some aspects and results of the research have been published in peer-reviewed articles in scientific journals:

1485 The current provision of Article 147(2) of the LILE: “The Court of Honour of Insolvency Administrators shall consist of 5 members, of which 3 members - members of the Chamber of Insolvency Administrators - shall be delegated by the General Assembly of the Chamber of Insolvency Administrators and one member, who shall have at least 2 years of experience in insolvency, law and/or finance, shall be delegated by the Ministry of Justice and the Ministry of Finance”.

1486 The current provision of Article 148(3) of the LILE: “The decision to impose a penalty shall be taken by the Presidium of the Chamber of Insolvency Administrators, taking into account the proposal of the Court of Honour of Insolvency Administrators”.

- Virginijus Bitė, Vilija Mogenytė, Salvija Mulevičienė. „Civil Liability of a Company Director in the Vicinity of Insolvency: The Lithuanian Approach“. *European Business Organization Law Review* 23 (2022): 455–479. <https://rdcu.be/cGyQa>.
- Virginijus Bitė, Marija Jurgelevič, Vilija Mogenytė, Salvija Mulevičienė. „Juridinių asmenų nemokumo teisinio reguliavimo pokyčiai Lietuvoje įgyvendinus Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvą“. *Lietuvos Teisė 2021: Esminiai pokyčiai* (2021): 93–103.
- Virginijus Bitė, Vilija Mogenytė, Salvija Mulevičienė. „COVID-19 sukeltų padarinių poveikis nemokumo teisei“. *Lietuvos Teisė 2020: Esminiai pokyčiai* (2020): 99–106.

Presentations at conferences on the subject of the dissertation:

- A presentation entitled “Protection of the Public Interest in Bankruptcy Cases” was read at the conference “Measures to Ensure Efficient Insolvency Proceedings of Enterprises”, organised by Mykolas Romeris University, held remotely on 21 April 2022.
- A presentation “Defending the Public Interest in Corporate Bankruptcy Cases” was read at the INSOL Europe International Conference “Younger Academics Network of Insolvency Law - Research on Restructuring and Insolvency Law”, in Dublin, Ireland, on 1 March 2022.
- A presentation “Defending the Public Interest in Insolvency Proceedings: Context, Actors, Prospects” was read at the international conference for insolvency law researchers organised by *Stichting Bob Wessels Insolvency Law Collection (BWILC)* at Leiden University, the Netherlands, on 2-3 March 2021.

Research internship

During April-May 2022, the author spent two weeks at Leiden University in the Netherlands. During the internship, use was made of the extensive specialised collection of insolvency law, donated to Leiden University Library by Professor Emeritus Bob Wessels, and other resources of the Leiden University Library, which were of great value for the research.

CURRICULUM VITAE

First name, surname Vilija Mogenytė

Education

- 2018 - 2023 **Doctoral studies in Law**
Mykolas Romeris University (Law School, Institute of Private Law)
- 2014 - 2017 **Master's studies in Law**
Vytautas Magnus University
Qualification degree awarded: Master's in Law (Law specialization)
- 2008 - 2010 **Master's studies in Public Administration**
Mykolas Romeris University
Qualification degree awarded: Master's in Public Administration
(Public Administration specialization)
- 2008 - 2010 **Master's studies in Information and Communication**
Vilnius University
Qualification degree awarded: Master's in Information and
Communication (International Communication specialization)
- 2004 - 2008 **Bachelor's studies in Political Science**
Vytautas Magnus University
Qualification degree awarded: Bachelor's in Political Science
(Political Science specialization)

Employment

- 2020 - to date Lecturer at Mykolas Romeris University (Law School,
Institute of Private Law), subject – Insolvency Law
- 2021 - to date Insolvency Administrator
- 2015 - to date Insolvency Project Manager (UAB Verslo ir bankroto konsultantai)
- 2010 - 2015 Insolvency Consultant (UAB Verslo konsultantai)

Vilija Mogenytė

VIEŠOJO INTERESO GYNIMAS JURIDINIŲ ASMENŲ BANKROTO BYLOSE: daktaro disertacija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2023, P. 400.

Bibliogr. 267–297 p.

Teisinės minties koncepcijoje stebimos aiškios sisteminio požiūrio konstantos: pirma, pripažįstama, kad bankroto byloje egzistuoja viešasis interesas; antra, viešasis interesas yra traktuojamas kaip ypatingos svarbos teisinė vertybė, kuri privalo būti ginama. Disertacijoje „Viešojo intereso gynimas juridinių asmenų bankroto byloje“ dekonstruojama ir analizuojama viešojo intereso turinio bankroto byloje problema. Tyrimu ieškoma atsakymų į klausimus, pagrįstai kylančius priimanant minėtus teisinio požiūrio postulatus: ką apskritai reiškia viešasis interesas juridinių asmenų bankroto kontekste? Koks yra viešojo intereso bankroto byloje turinys? Kokios yra tipinės praktinės bankroto bylų situacijos, kuriose galėtų kilti poreikis viešąjį interesą ginti? Kam yra ir turėtų būti priskirtas viešojo intereso įgyvendinimo bankroto byloje vaidmuo? Kas pagrįstai galėtų būti laikoma tinkamu viešojo intereso atliepimu bankroto byloje?

Tyrimu siekiama identifikuoti viešojo intereso gynimo juridinių asmenų bankroto byloje turinio gaires ir atskleisti viešojo intereso apsaugos bankroto byloje praktinę problematiką Lietuvoje bei pasiūlyti viešojo intereso įgyvendinimo kliuvinių Lietuvos teisinėje bankroto valdymo sistemoje sprendinius. Tam tikrus Lietuvoje ilgą laiką galiojančius ir normalizuotus bankroto teisinio reguliavimo aspektus disertacinio darbo autorė įvardina ir atskleidžia kaip ydingas praktikas bei kertinius viešojo intereso įgyvendinimo bankroto byloje kliuvinius.

In legal thought, the apparent constants of a systematic approach are observed: firstly, it is widely recognized that the public interest is highly relevant in bankruptcy cases; secondly, the public interest is perceived as a legal value of exceptional importance and must be protected. The dissertation “Protection of the Public Interest in Bankruptcy Cases of Legal Entities” deconstructs and examines the problem of the content and meaning of the public interest in bankruptcy proceedings. The research seeks to address a range of relevant questions: what does the public interest mean altogether in the context of the bankruptcy of legal entities? What is the content of the public interest in bankruptcy proceedings? What are some common practical scenarios in bankruptcy cases in which the need to protect the public interest may arise? Which actors of the bankruptcy legal system are directly and/or indirectly assigned to protect the public interest in bankruptcy proceedings, and who should assume this responsibility? What could reasonably be considered an appropriate response to the public interest in bankruptcy cases?

The dissertation aims to identify guidelines for protecting the public interest in bankruptcy proceedings of legal entities, reveal practical problems in the protection of the public interest in bankruptcy cases in Lithuania, and propose solutions for consideration. The author of the dissertation discloses certain long-standing and accepted aspects of Lithuanian bankruptcy legal regulation as faulty practices and substantial obstacles to the protection of the public interest in bankruptcy cases.

Vilija Mogenytė

VIEŠOJO INTERESO GYNIMAS JURIDINIŲ ASMENŲ BANKROTO BYLOSE

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (S 001)

Mykolo Romerio universitetas
Ateities g. 20, Vilnius
Puslapis internete www.mruni.eu
El. paštas roffice@mruni.eu
Tiražas 20 egz.

Parengė spaudai Aurelija Sukackė

Spausdino UAB „Šiaulių spaustuvė“
P. Lukšio g. 9G, 76200 Šiauliai
El. p. info@dailu.lt
<https://siauliuspaustuve.lt>